

วัฒนธรรมโนรา : การดำรงอยู่และการสืบทอดในบริบทของบ้านปลายระไม
อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย

นางสาวปรียารัตน์ เชาวลิตประพันธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

NORA CULTURE : THE PERSISTENCE AND TRANSMISSION IN THE CONTEXT
OF BAN PLAIRAMAI, PENDANG, KEDAH (SYBURI), MALAYSIA

Miss Preeyarat Chaowalitprapan

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วัฒนธรรมโนรา : การดำรงอยู่และการสืบทอดในบริบท
ของบ้านปลายระไม อำเภอดำรงวิทยารัฐ (ไทรบุรี)
ประเทศมาเลเซีย

โดย

นางสาวปรียาร์ตน์ เชาวลิตประพันธ์

สาขาวิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ศิราพร ณ ถลาง

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ สุกัญญา สัจฉายา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ศิราพร ณ ถลาง)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประมิ่ง จารุวรรณ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ภัคตีผาสุข)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว)

ปริยารัตน์ เขาวลิตประพันธ์ : วัฒนธรรมโนรา : การดำรงอยู่และการสืบทอดในบริบทของบ้านปลายระไม อำเภอบ้านดง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย (NORA CULTURE : THE PERSISTENCE AND TRANSMISSION IN THE CONTEXT OF BAN PLAIRAMAI, PENDANG, KEDAH (SYBURI), MALAYSIA) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. กิตติคุณ ดร. ศิราพร ณ ถลาง, 312 หน้า.

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราของชาวสยาม บ้านปลายระไม อำเภอบ้านดง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซียและเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในการสืบทอดและบทบาทของวัฒนธรรมโนราของชาวสยามที่นี่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับพิธีโนราโรงครูในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2557 และได้เก็บข้อมูลภาคสนามการประกอบพิธีโนราโรงครูในจังหวัดพัทลุงเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์การดำรงอยู่และการสืบทอดวัฒนธรรมโนราที่ปลายระไมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราของชาวสยามบ้านปลายระไม พบว่า ดำรงอยู่ในรูปของวรรณกรรมทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่ ตำนานครุหมอโนราท้องถิ่น นิทานเรื่องพระสุธน-มโนห์รา พระรถ-เมรี และวรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่ บทโนราที่ใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งคล้ายคลึงกับที่พบในภาคใต้ ส่วนการดำรงอยู่ในรูปของพิธีกรรม พบว่า พิธีกรรมโนราโรงครูที่นี่มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือเพื่อแก้บนและเพื่อตัดจุกโนราใหม่ ธรรมเนียมปฏิบัติและขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมยังคงดำเนินตามแบบแผนที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต พบว่าที่บ้านปลายระไมมีโนรา 2 คณะ มีทั้งโนราหญิงและโนราชาย นิยมให้โนรารุ่นหลังเป็นผู้ประกอบพิธีตัดจุกโนราใหม่ ไทรบุรียังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรา นับถือครุหมอโนราทั้งที่เป็นบรรพบุรุษและเป็นครุหมอโนราในท้องถิ่น และเชื่อว่าครุหมอส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศไทย ส่วนร่างทรงนั้น มาจากการเลือกของครุหมอ ร่างทรงคนหนึ่งอาจมีครุหมอมาลงได้หลายองค์

ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโนราบ้านปลายระไม มีทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ 1) การยังคงมีผู้สืบทอดการเป็นโนรา โดยเฉพาะในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมามีคนรุ่นใหม่ที่มาฝึกหัดโนราและเข้าพิธีตัดจุกเป็นโนราใหญ่หลายคนด้วยความเต็มใจและความภาคภูมิใจ 2) การที่ชาวบ้านปลายระไมยังคงมีความเชื่อเรื่องครุหมอโนราอย่างเหนียวแน่น โดยเชื่อว่าครุหมอช่วยคุ้มครองให้รอดพ้นจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ตลอดจนบันดาลให้สมปรารถนาแล้วจึงจัดโนราโรงครูตอบแทน 3) พิธีกรรมโนราโรงครูจึงยังคงมีการจัดสืบเนื่องต่อมาและในปัจจุบันยังมีมากขึ้นเนื่องจากชาวบ้านบนบานครุหมอกันมาก 4) ชุมชนปลายระไมเองมีความพร้อมในด้านต่างๆ ทั้งความพร้อมด้านเศรษฐกิจ การมีเครือข่ายญาติพี่น้องที่เหนียวแน่น ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาไทย ค่านิยมเรื่องการบูชาครู ความกตัญญูต่เวที การรักษาสัจจะ รวมทั้งความภาคภูมิใจในการเป็นคนสยาม นอกจากนี้วัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไมยังมีบทบาทในการช่วยสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นชาวสยามและการสร้างความทรงจำร่วมให้กับคนในชุมชน ให้ความบันเทิงแก่คนในชุมชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้กับคนในชุมชน รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชาวสยามในบริบทต่างแดน

ภาควิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อนิพนธ์

สาขาวิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2558

5380506022 : MAJOR THAI

KEYWORDS: NORA CULTURE, PERSISTENCE, TRANSMISSINO

PREEYARAT CHAOWALITPRAPAN: NORA CULTURE : THE PERSISTENCE AND TRANSMISSION IN THE CONTEXT OF BAN PLAIRAMAI, PENDANG, KEDAH (SYBURI), MALAYSIA. ADVISOR: PROF. EMERITUS SIRAPORN NATHALANG, Ph.D., 312 pp.

The aim of this dissertation is to study the persistence of Nora culture of Siamese at Ban Plairamai, Pendang, Kedah, Malaysia, in order to analyze the factors contributing to the persistence of their Nora culture and its roles. The researcher collected the data regarding Nora Rong Kru ritual between 2011-2014 at Ban Plairamai and additional data regarding Nora Rong Kru ritual in Phatthalung, Thailand, was also collected in order to make the analysis more explicit.

The results reveal that literature in Nora culture of Siam at Ban Plairamai exists in both oral form and written form. In terms of rituals, the findings reveal two purposes of Nora Rong Kru ritual: to fulfill vows and to cut Nora trainee's topknot. The customs and the series of actions in these rituals are the same as those traditionally performed in the past. At Ban Plairamai, there are two groups of Nora. The Siamese in Kedah still hold the beliefs regarding Kru Mo Nora and honor both those who are their ancestors and the local ones.

The researcher found that there are four factors contributing to the persistence and transmission of Nora culture at Ban Plairamai: 1) there are new generation of Nora performers, 2) The people here hold firmly to their beliefs that Kru Mo Nora can protect them from harm and bring them what they wish for, 3) The rituals are still performed and it seems more often because people like to make vows, and 4) people in Ban Plairamai are ready in many aspects. In fact, in addition to helping to transmit Siamese identity, create collective memory, and entertain people in the community, Nora culture at Ban Plairamai is also a spiritual anchor that helps to strengthen this exotic Siamese community in transnational context.

Department: Thai

Student's Signature

Field of Study: Thai

Advisor's Signature

Academic Year: 2015

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้และความเมตตาอย่างสูงของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ศิราพร ณ ถลาง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ครูผู้เป็นแรงบันดาลใจในการเลือกเรียนวิชาคติชนของผู้วิจัย มาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ต่อมาจนถึงปริญญาโท และปริญญาเอก ครูได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ อบรมสั่งสอน เอาใจใส่ศิษย์ด้วยความเมตตายิ่งเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครูเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คือ ศาสตราจารย์สุกัญญา สุจฉายา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และเป็นครูผู้สอนคติชนวิทยาที่เคารพยิ่งของผู้วิจัยอีกท่านหนึ่ง ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ภัคดีมาสุข และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประมินทร์ จารุวรรณตลอดจนศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาสละเวลาอ่านและตรวจแก้วิทยานิพนธ์ รวมถึงให้คำแนะนำและตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท จนถึงปริญญาเอก ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระงานต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยลาศึกษาต่อ ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่มอบทุนการศึกษาระดับปริญญาเอกในประเทศภายใต้โครงการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2553 เป็นระยะเวลา 4 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มอบ “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” และสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มอบทุน ENITAS SCHOLARSHIPS 2014 แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณภรณ์และคุณคิน ที่ให้ที่พักพิงยามผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลภาคสนามและให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยเหมือนลูกหลานคนหนึ่ง ขอขอบคุณโนราและชาวบ้านปลายระไม่ทุกท่านที่ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอขอบคุณกัลยาณมิตรทั้งหลายที่ร่วมเดินทางเก็บข้อมูลภาคสนาม ครั้นแล้วครั้นเล่าอย่างยาวนาน รวมถึงบุคคลในครอบครัวที่ร่วมเดินทางไปด้วยเสมอยามขาดผู้ร่วมทาง ขอขอบคุณ อ.ปรีชญ์ อ่าวสาคร ที่ช่วยแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษให้ทั้งในวิทยานิพนธ์นี้และบทความอื่นๆ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณแม่ฉันทนา เขาวลิตประพันธ์ที่มอบความรักและเป็นที่พักพิงให้ผู้วิจัยได้เสมอ ขอขอบคุณคุณสุกัญญา คุณวรรณฤดี คุณทัตไฉน และคุณกานต์รวี ที่ช่วยดูแลเอาใจใส่บุตรชายตลอดระยะเวลา 1 ปี ก่อนกลับมาทำงาน ขอขอบพระคุณอ.บรรจง และอ.ถนอม รุ่งฮก ที่คอยดูแลแบ่งเบาภาระการดูแลบุตรชาย เมื่อผู้วิจัยกลับมาทำงานแล้ว ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบคุณเงินและกรรมกรมย์ อังสุ ครอบครัวยันเป็นที่รัก ผู้ร่วมทุกข์สุขและเป็นแรงใจที่สำคัญของผู้วิจัยตลอดมา

ท้ายที่สุด คุณความดีและประโยชน์ใดก็ตามที่บังเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ในภายหน้า ผู้วิจัยขออุทิศแด่พ่อเนื่อง เขาวลิตประพันธ์ ผู้ปรารถนาจะเห็นลูกสำเร็จคุณฐิบัณฑิต

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	1
สารบัญภาพ	1
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	7
1.3 สมมติฐาน	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	9
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
บทที่ 2 ชาวสยามในมาเลเซีย : ประวัติศาสตร์และภูมิหลังทางวัฒนธรรม.....	30
2.1 การเรียกชื่อชาวสยามในมาเลเซีย.....	30
2.2 การตั้งถิ่นฐานของชาวสยามในประเทศมาเลเซีย	31
2.3 การตั้งถิ่นฐานของชาวสยามที่บ้านปลายระไม	36
2.3.1 ประวัติความเป็นมา	36
2.3.2 ลักษณะทางกายภาพ.....	44
2.3.3 ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ	46

2.4 ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวสยามที่บ้านปลายระไม	54
2.4.1 ภาษา	54
2.4.2 การแต่งกาย	55
2.4.3 บ้านเรือน	56
2.4.4 ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ	57
2.4.5 ศาสนาและความเชื่อ	58
2.4.5 ประเพณีและพิธีกรรม	59
2.5 สถานภาพทางสังคมของชาวสยามในพหุสังคมวัฒนธรรมมาเลเซีย	67
2.5.1 การเป็นพลเมืองของรัฐ	67
2.5.2 การถือครองที่ดิน	68
2.5.3 การศึกษา	69
2.5.4 ด้านอื่นๆ	70
บทที่ 3 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา	72
3.1 เรื่องเล่าเกี่ยวกับโนรา	72
3.1.1 ตำนานครูต้นโนรา	72
3.1.2 ตำนานครูหมอโนราที่บ้านปลายระไม	76
3.1.3 นิทานเรื่องพระสุธน-มโนห์รา และ พระรถเมรี	80
3.2 บทโนรา	82
3.2.1 บทโนราที่ใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครู	84
3.2.2 บทโนราที่ใช้ในการแสดงโนราเพื่อความบันเทิง	130
บทที่ 4 พิธีกรรมโนราโรงครู	148
4.1 ประเภทของโนราโรงครู	148
4.1.1 โนราโรงครูที่จัดขึ้นเพื่อแก้บน	148

4.1.2 โนราโรงครุที่จัดขึ้นเพื่อตัดจุกโนราใหม่	149
4.2 ช่วงเวลาที่ประกอบพิธีกรรม.....	150
4.3 องค์ประกอบในพิธีกรรม	152
4.3.1 ผู้ประกอบพิธีกรรม	153
4.3.2 ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม	154
4.3.3 สถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธี.....	157
4.3.4 ขั้นตอนการประกอบพิธีโนราโรงครุ	162
4.3.5 ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมโนราโรงครุ	193
4.4 พิธีแทรกในพิธีกรรมโนราโรงครุ.....	197
4.4.1 พิธีพาเด็กกลาง	197
4.4.2 แต่งงานแฝดชายหญิง	198
บทที่ 5 โนรา ครุหมอโนรา และร่างทรง.....	203
5.1 โนรา.....	203
5.1.1 โนราที่บ้านปลายระไม	203
5.1.2 ขั้นตอนการฝึกฝนเพื่อเป็นโนรา	211
5.1.3 การสืบทอดโนราบ้านปลายระไม	214
5.1.4 พลวัตในการสืบทอดโนราที่บ้านปลายระไม	216
5.2 ครุหมอโนรา.....	218
5.2.1 ประเภทของครุหมอโนรา.....	221
5.2.3 หิ้งครุหมอ.....	232
5.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างโนรา ครุหมอโนรา และลูกหลาน.....	233
5.3 ร่างทรง	236
5.3.1 การเป็นร่างทรง	237

5.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างครุหมอโนรากับร่างทรง	239
บทที่ 6 ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโนราและบทบาทของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระ ไม	244
6.1 ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม	244
6.1.1 ผู้สืบทอด	244
6.1.2 ความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา	248
6.1.3 พิธีกรรมโนราโรงครู	249
6.1.4 ชุมชนปลายระไม	260
6.2 บทบาทของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม	264
6.2.1 สร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้ชาวสยามในสังคมพหุวัฒนธรรม	264
6.2.2 สืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวสยามและสร้างความทรงจำร่วมให้กับคน ในชุมชน	267
6.2.3 ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนในชุมชน	272
6.2.4 เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้กับคนในสังคม	273
6.2.5 ให้ความบันเทิงแก่คนในชุมชน	274
6.3 มิติทางวัฒนธรรมของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม	274
6.3.1 มิติด้านศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ	275
6.3.2 มิติด้านครอบครัวและระบบเครือญาติ	277
6.3.3 มิติด้านบุคลิกภาพ	278
6.3.4 มิติด้านอัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์	280
6.3.5 มิติด้านเพศสภาวะ	281
บทที่ 7 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	283
7.1 สรุปผลการวิจัย	283
7.1.1 การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม	283

7.1.2 ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม	289
7.1.3 บทบาทของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม	291
7.2 อภิปรายผลการวิจัย	292
7.2.1 เปรียบเทียบการดำรงอยู่และการสืบทอดวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไมกับ วัฒนธรรมโนราในภาคใต้.....	292
7.2.2 คุณูปการของงานวิจัย “วัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม” ที่มีต่อคณาวิทยาและ การศึกษาเกี่ยวกับโนราในประเทศไทย	299
7.3 ข้อเสนอแนะ	304
รายการอ้างอิง	305
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	312

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	พื้นที่และประชากรของมาเลเซียในรัฐที่มีชาวสยามอาศัยอยู่.....	32
ตารางที่ 2	เปรียบเทียบเรื่องเล่าทั้ง 2 ส่วน.....	42
ตารางที่ 3	ตารางแสดงจำนวนประชากรของชุมชนปลายระไม่จำแนกตามอายุ	47
ตารางที่ 4	ตารางแสดงจำนวนประชากรของชุมชนปลายระไม่จำแนกตามเชื้อชาติ.....	47
ตารางที่ 5	ตารางแสดงอาชีพของประชากรบ้านปลายระไม่	48
ตารางที่ 6	ตารางเปรียบเทียบการเรียกชื่อบทไหว้ครูหรือภาศครูของโนราปลายระไม่และโนราภาคใต้.....	86
ตารางที่ 7	เปรียบเทียบ “บทขานเอ”ของปลายระไม่กับของภาคใต้.....	87
ตารางที่ 8	เปรียบเทียบ “บททาสโรง-ร้ายแตรระ-เพลงกราว” ของปลายระไม่กับของภาคใต้	93
ตารางที่ 9	เปรียบเทียบ “บทไหว้เทวดาสั่งศักดิ์สิทธิ์” ของปลายระไม่กับของภาคใต้.....	97
ตารางที่ 10	เปรียบเทียบ “บทชุมนุมครู” ของปลายระไม่กับของภาคใต้.....	103
ตารางที่ 11	เปรียบเทียบ “บทชุมนุมเทวดา” ของปลายระไม่กับของภาคใต้.....	103
ตารางที่ 12	เปรียบเทียบ “บทเชิญครูหมอ” ของปลายระไม่กับของภาคใต้	106
ตารางที่ 13	เปรียบเทียบ “บทไหว้สัตรี” ของปลายระไม่กับของภาคใต้.....	114
ตารางที่ 14	เปรียบเทียบ “บทส่งโรง”ของปลายระไม่กับของภาคใต้	119
ตารางที่ 15	ตารางเปรียบเทียบบทสืบทองกำพืดของโนราบ้านปลายระไม่กับโนราในภาคใต้	126
ตารางที่ 16	ตารางเปรียบเทียบสืบทองบทของโนราบ้านปลายระไม่กับของภาคใต้.....	130
ตารางที่ 17	รายการรับโนราโรงครูของคณะโนราฝ้ายน ประจำปี 2554.....	152
ตารางที่ 18	กิจกรรมในพิธีโนราโรงครูแบบ 3 วัน 3 คืน	164
ตารางที่ 19	กิจกรรมในพิธีโนราโรงครูแบบ 1 วัน 1 คืน	166

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	คลองปลายระไมปัจจุบัน.....	38
ภาพที่ 2	สะพานข้ามคลองปลายระไม ที่มาของชื่อหมู่บ้าน พานเชือกเขา (Titi Akar).....	39
ภาพที่ 3	ภูมิประเทศของบ้านปลายระไมเป็นที่ราบเชิงเขา เหมาะแก่การทำนาและทำสวน.....	46
ภาพที่ 4	ซุ้มประตูวัดวิสุทธิประดิษฐาราม.....	49
ภาพที่ 5	ในอดีต วัดจะมีเสาสูง มองเห็นได้ในระยะไกลเพื่อบอกตำแหน่งที่ตั้งวัด.....	49
ภาพที่ 6	ศาลาการเปรียญหลังเก่า อายุกว่าร้อยปี ปัจจุบันรื้อแล้ว (2557).....	50
ภาพที่ 7	โรงเรียนประถมบ้านทุ่งเรียน (Sekolah Kebangsaan Padang Durian).....	51
ภาพที่ 8	โรงเรียนภาษาไทยวัดวิสุทธิประดิษฐาราม.....	52
ภาพที่ 9	นักเรียนชาวสยามในชั้นเรียนภาษาไทย.....	52
ภาพที่ 10	ลานสนทนาการของหมู่บ้าน ถ่ายหลังวันจัดคอนเสิร์ตวงบลูเบอร์รี่ จากประเทศไทย.....	53
ภาพที่ 11	เรือนฝากระดานใต้ถุนโถง อายุกว่า 50 ปี ของนางคำ ไชยมณี.....	56
ภาพที่ 12	บ้านที่มีการปรับปรุงต่อเติมใหม่ และยังรักษารูปทรงเก่าบางส่วนไว้.....	57
ภาพที่ 13	พระสงฆ์และชาวสยามบ้านปลายระไมร่วมกันรดน้ำดำหัวพระสงฆ์ที่มีพรรษาสูงและผู้สูงอายุ.....	60
ภาพที่ 14	ชาวบ้านเล่นน้ำกันอย่างสนุกสนาน.....	61
ภาพที่ 15	ธงเขียนข้อความรับเทวดา.....	62
ภาพที่ 16	ชาวบ้านนำอาหารมาถวายพระและส่งให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว.....	62
ภาพที่ 17	แพที่ใช้ลอยเคราะห์.....	63
ภาพที่ 18	โนรากำลังทำพิธีตัดเหมรย.....	64
ภาพที่ 19	การทรงครุหมอ เป็นพิธีสำคัญอย่างหนึ่งในโนราโรงครู.....	65
ภาพที่ 20	อาหารที่ชาวบ้านเตรียมมาตั้งร้านเปรต.....	66
ภาพที่ 21	เด็ก ๆ แต่งกายเป็นเปรต เตรียมตัวไปชิงเปรต.....	66

ภาพที่ 22 บทโนราของครูอื่นที่ให้นักศึกษ้อ่านบันทึกไว้.....	83
ภาพที่ 23 ตัวอย่างบัตรเชิญมาร่วมงานโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม	156
ภาพที่ 24 แผนผังโรงโนรา.....	159
ภาพที่ 25 ภาพโรงโนราที่ใช้ในพิธีแก้บน.....	159
ภาพที่ 26 เสากลางหรือเสาหลักของโรงโนรา ต้องจุดเทียนไว้ตลอดเวลาไม่ให้ดับ.....	160
ภาพที่ 27 ที่สืบสอง เป็นของหวานทั้งหมด ไม่มีของคาว.....	162
ภาพที่ 28 ลำดับตำแหน่งที่ร้องส่งเทวดาประจำทิศทั้ง 8	190
ภาพที่ 29 ลำดับตำแหน่งที่ร้องส่งเทวดาประจำทิศทั้ง 8	191
ภาพที่ 30 โนราที่กำลังจะตัดจุกนั่งบนชั้นใบใหญ่ ด้านบนแขวนเทริดที่เตรียมไว้สำหรับครอบ ศีรษะ	192
ภาพที่ 31 โนราบอยเดินนำขบวนเด็ก ๆ เพื่อพาลงล่าง.....	198
ภาพที่ 32 นางชีนวล (หมอขวัญ) กำลังร้องบททำขวัญให้ทารกแฝดชาย-หญิงในโรงโนรา.....	199
ภาพที่ 33 ตัวอย่างบทโนราที่บ้านทีกด้วยอักษรโรมันของนายสุดสาคร.....	217
ภาพที่ 34 ทวดศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูปเก่าแก่ประดิษฐานอยู่ในกุฏิเก่าวัดปลายระไม	225
ภาพที่ 35 พ่อขุนทองภาคที่ถูกจองจำ.....	227
ภาพที่ 36 ในโรงพ่อขุนทองจะมีเฉพาะร่างทรงผู้ชายเท่านั้น	228
ภาพที่ 37 หิ้งครุหมอของโนราสุทิน	233
ภาพที่ 38 หิ้งครุหมอของโนราพริ้ม	233
ภาพที่ 39 รายชื่อร่างทรงและครุหมอโนราที่จะมาลงซึ่งเจ้าภาพต้องแจ้งโนร่าก่อนเริ่มพิธี	240
ภาพที่ 40 เมื่อครุหมอมาลงแล้ว พี่เลี้ยงจะนำผ้าขาวมาผูกเฉียงไหล่ให้ร่างทรง	241
ภาพที่ 41 คณะโนราผิย่นกำลังทำพิธีนอบครุหรือไหว้ครุ.....	246
ภาพที่ 42 โนราฝึกหัดกำลังรำบทคุณครูและสอนรำก่อนเริ่มประกอบพิธีกรรมในวันแรก.....	247
ภาพที่ 43 จ๊อนกำลังฝึกขับบทโนรากับโนราสุทินโดยใช้โทรศัพท์บันทึกเสียงไว้ด้วย	247
ภาพที่ 44 เขียนครุหมอพ่อขุนทอง	255

ภาพที่ 45	ครุฑมออกมาร่ายรำเพื่อความสนุกสนานเปลือยหลังพบปะกับลูกหลาน .	258
ภาพที่ 46	ร่างทรงกำลังนั่งโจงกระเบน ซึ่งเป็นการแต่งกายตามชนบของชาวสยามในอดีต	270
ภาพที่ 47	อาหารในพิธีกรรม ประกอบด้วยที่สิบสองและหมรับ	271
ภาพที่ 48	อาหารสำหรับเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน.....	272

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

โนราเป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สืบทอดกันมานานและนิยมกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ ทั้งยังเป็น ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย ในภาคใต้นั้น โนราได้รับความนิยมอย่าง กว้างขวางในจังหวัดภาคใต้ตอนบนและภาคใต้ตอนกลาง คือตั้งแต่จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี กระบี่ พังงา นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง และสงขลา และในบรรดาจังหวัดที่กล่าวถึงนี้ จังหวัดพัทลุง สงขลาและนครศรีธรรมราช มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับโนราเข้มข้นกว่าจังหวัดอื่น ๆ อุดม หนูทอง (2536: 24-30) ให้ความเห็นว่า โนราเกิดและรุ่งเรืองอยู่บริเวณรอบทะเลสาบสงขลามาก่อนแล้วจึง แพร่กระจายออกสู่รอบนอก สอดคล้องกับข้อมูลจากภาคสนามที่อุดม หนูทองได้ศึกษาและพบว่า เรื่องราวเกี่ยวกับโนราเป็นที่รับรู้และปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในบริเวณจังหวัดพัทลุง สงขลา และ นครศรีธรรมราชซึ่งอยู่รอบทะเลสาบสงขลา ในขณะที่จังหวัดที่อยู่ไกลออกไปรับรู้เจือจางลง

การละเล่นโนราเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด นักวิชาการหลายท่านพยายาม ศึกษากำเนิดของโนรา โดยใช้หลักฐานทั้งจากตำนานโนรา ตำนานท้องถิ่น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ และทางโบราณคดี ทำให้มีข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับช่วงเวลายกกำเนิดโนราหลายช่วงด้วยกัน เช่น เขียมยง สุร กิจบรรหาร และภิญโญ จิตต์ธรรม (2523 : 41-51) วินิจฉัยว่าโนร่าจะเกิดขึ้นในระหว่าง 1855 – 2051 ที่เมืองพัทลุง ซึ่งขณะนั้นตั้งอยู่ที่บางแก้ว เทวสาร (อ้างถึงใน, อุดม หนูทอง, 2536: 19-20) ให้ความเห็นว่าน่าจะเกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ในสมัยพระเจ้าจันทรภาณุ ส่วนอุดม หนูทอง (2542: 3904) ให้ความเห็นว่ากำหนดเวลาให้แน่นอนลงไปทำได้ยาก แต่อย่างช้าน่าจะเกิดในช่วง ปลายสมัยศรีวิชัยหรือพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างน้อย

นักวิชาการท้องถิ่นหลายท่านให้ความเห็นตรงกันว่า ในระยะแรกโนร่าจะเป็นการแสดงสำหรับ ประกอบพิธีกรรมมาก่อน บางท่านให้ความเห็นว่าน่าจะวิวัฒนาการมาจากการทำพิธีบวงสรวงของ พวกพรานป่า และเครื่องดนตรีต่าง ๆ ของโนร่าก็มาจากพราน เช่น ใช้ใบไม้เป่าเรียกสัตว์ ทำให้เกิด เครื่องเป่าคือปี่ การเคาะไม้ก็ทำให้เกิดการเคาะจังหวะ ทำให้เกิดเครื่องเคาะจังหวะ เช่น กรับ ฉิ่ง เป็นต้น (วิเชียร ณ นคร, 2523: 96-97) บางท่านก็ให้ความเห็นว่าเดิมอาจจะเป็นพิธีกรรมของกษัตริย์ เจ้า

เมือง หรือชนชั้นสูง ซึ่งพิจารณาจากหลักฐานเครื่องแต่งกายของโนราที่มีลักษณะคล้ายเครื่องทรงของ กษัตริย์โบราณ ในยุคสมัยต่อ ๆ มาจึงค่อย ๆ คลี่คลายมาเป็นการแสดงที่มุ่งความบันเทิงเป็นหลัก ใน ระยะเวลาของการแสดงเพื่อความบันเทิงคงจะใช้แสดงเนื่องในโอกาสวันงานฉลองในพิธีสมโภชที่สำคัญ เท่านั้น ต่อมาเมื่อได้รับความนิยมมากขึ้น โนราก็กลายเป็นการแสดงที่หาชมได้ทั่วไป (ชวน เพชรแก้ว, 2523: 54)

โนราเป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่อง และบางโอกาสแสดงตาม คติ ความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2542: 3871) โนราในปัจจุบันจึงอาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบตามวัตถุประสงค์ คือ โนราเพื่อประกอบพิธีกรรมหรือที่เรียกว่า “โนราโรงครู” และโนราเพื่อความบันเทิง

“โนราโรงครู” หรือบางที่เรียกว่า “โนราลงครู” เป็นการแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรมเชิญครู หรือบรรพบุรุษของโนรามายังโรงพิธี มาเข้าทรงลูกหลานที่เป็นคนทรง โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน ได้แก่ 1) เพื่อไหว้ครู 2) เพื่อแก้บน หรือที่ภาษาถิ่นใต้เรียกว่า “แก้เหมรย” และทำพิธีเบ็ดเตล็ดอื่นๆ เช่น ตัดจุก ผูกผ้าปล่อย เหยียบเสนา ตัดผมผีซ้อ เป็นต้น 3) เพื่อครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่แก่ผู้แสดง โนรารุ่นใหม่ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่แสดงภาวะเปลี่ยนผ่านไปเป็นโนราที่สมบูรณ์ ครูหมอโนรายอมรับ

คำว่า “ครู” ตามความหมายของโนรา มี 2 ความหมาย ความหมายแรกหมายถึงผู้สอนวิชาการ ร้องรำโนราแก่ตนเอง หรือแก่บรรพบุรุษของตน เช่น แก่ปู่หรือแก่บิดาของตน เป็นต้น ความหมายที่ 2 หมายถึงบรรพบุรุษหรือผู้ให้กำเนิดโนรา ครูโนราในความหมายนี้ปรากฏอยู่ในตำนานโนราหรือบทขับ โนรา ได้แก่ บทภาคครูหรือบทบาลีหน้าศาล เช่น ขุนศรีศรัทธา นางนวลทองสำลี แม่ศรีมาลา เป็นต้น

โนราโรงครูในภาคใต้มี 2 ประเภท คือ “โรงครูใหญ่” เป็นการจัดโนราโรงครูเต็มรูปแบบ โดยจัด 3 วัน 3 คืน เริ่มพิธีเย็นวันพุธ ส่งครูในวันศุกร์ แต่หากวันศุกร์เป็นวันพระจะเลื่อนการส่งครูเป็นวันเสาร์ โรงครูใหญ่จัดขึ้นเพื่อไหว้ครูเป็นหลัก และอาจมีการแก้บน จัดพิธีเบ็ดเตล็ด และครอบเทริดด้วยก็ได้ การจัดโรงครูประเภทนี้จะต้องทำเป็นประจำ โดยกำหนดเวลาที่จัดแน่นอน เช่น ทุกปี 3 ปีครั้ง หรือ 5 ปีครั้ง ทั้งนี้ในการจัดโรงครูใหญ่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก บางครอบครัวยังขอม้อนยัดเวลาไปหลาย ๆ ปี ต่อครั้ง แต่ในช่วงระยะเวลาที่ยืดไปนั้นจะจัดพิธีย่อยถวายครูเป็นเสมือนการค้ำประกันสัญญา จึงเรียก โรงครูนี้ว่า “โรงครูเล็ก” หรือ “ค้ำครู” เป็นการจัดโรงครูอย่างย่อ โดยจะจัดเพียง 1 วัน 1 คืน เริ่ม พิธีเย็นวันพุธและส่งครูวันพฤหัสบดี ในพิธีโนราโรงครูเล็ก เจ้าภาพอาจจะจัดให้มีการแก้บน จัดพิธี

เบ็ดเตล็ดด้วย แต่ไม่นิยมจัดพิธีครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ ต้องจัดในโรงครูใหญ่เท่านั้น

โนราอีรูปแบบหนึ่งคือ โนราเพื่อความบันเทิง เป็นการแสดงโนราที่มุ่งเน้นให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมเป็นสำคัญ โดยจะเน้นการรำอวดท่า การรำขับบท รวมถึงการแสดงเป็นเรื่องด้วย

ในอดีต การเดินทางไปแสดงโนราหรือที่เรียกว่า “เดินโรง” คณะโนราจะต้องเดินทางด้วยเท้าพร้อมแบกหามสัมภาระของตน ประกอบด้วยเครื่องแต่งตัวโนราคนละชุด ส่วนเทริดนั้นทั้งคณะจะมีเทริดเพียงยอดเดียว เครื่องดนตรี ได้แก่ แตรระ ฉิ่ง โหม่ง กลอง ทับ และปี่ ในการเดินโรงแต่ละครั้งจะมีพวก “ตาเสือ¹” หรือผู้ชายที่ชอบโนราเด็ก ๆ ที่ยังไว้จุก มาช่วยแบกขนสัมภาระด้วย การเดินโรงมี 2 ลักษณะ คือการเดินโรงตามที่มีผู้มาติดต่อไว้ ในกรณีนี้ผู้ติดต่อรับโนราไปแสดงจะต้องนำขันหมากมามอบให้โนราเพื่อแทนสัญญา หากโนรารับขันหมากแล้ว ถือเป็นพันธะสัญญาที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องรักษาอย่างเคร่งครัด ไม่เช่นนั้นจะเป็นที่ติฉินนินทาของคนทั่วไป โดยเฉพาะฝ่ายโนราจะต้องเดินทางไปแสดงให้ได้ตามที่รับขันหมากไว้ แม้จะเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างไรก็ตาม อีกลักษณะหนึ่งคือการเดินโรงไปยังที่ต่างๆ โดยที่ไม่ได้มีใครบอกรับ มักจะเดินทางไปยังที่มีผู้รู้จักคุ้นเคยมาก่อน หรือมีแม่ยกอยู่ เมื่อไปถึงก็จะแสดงให้ชม 1 คืน หากใครพอใจก็จะรับไปแสดง เมื่อแสดงเสร็จไม่มีใครรับไปแสดงต่อก็เดินทางไปยังที่ใหม่ จนมีผู้ว่าจ้างให้รำต่อไปอีก แต่ในปัจจุบันไม่มีการเดินโรงในลักษณะนี้แล้ว

การแสดงโนราจะเริ่มจากการเบิกโรง นักดนตรีโหมโรง นายโรงว่าบททาคศครู หรือไหว้ครู จากนั้นผู้รำจะออกมาร่ายรำทีละคนตามความสามารถ คือ ผู้ที่สามารถน้อยจะออกมาร่ายรำก่อน โดยเริ่มจากรำอวดท่าซึ่งไม่มีบทร้องประกอบ จากนั้นอาจจะรำทำบท หรือรำประกอบบท เมื่อผู้รำรำหมดแล้ว จากนั้นนายโรงหรือโนราใหญ่จะออกมาร่ายรำ ซึ่งผู้ชมส่วนใหญ่ก็จะเฝ้าชมการรำรำของโนราใหญ่นี้เอง หลังจากโนราใหญ่กลับเข้าโรงแล้ว โนราอาจจะเลิกแสดงก็ได้ แต่บางคราวอาจจะมีการแสดงเป็นเรื่องต่อไป เดิมนิยมแสดงเรื่องที่เรียกว่า “จับบทสิบสอง” เป็นการแสดงเรื่อง 12 เรื่องอย่างคร่าว ๆ เรื่องที่แสดงได้แก่ พระสุธนมโนห์รา พระรถเมรี ลักษณะวงศ์ ฯลฯ การจับบทสิบสองจะเป็นไป

¹ ตาเสือ คือ ผู้ชายที่หลงใหลหัวจุกโนราที่มีอายุประมาณ 10-15 ปี และจะติดตามคณะโนราไปคอยช่วยเหลือปรนนิบัติ เช่น แบกหรือให้ขี่หลังในกรณีที่เดินทางไกลและลำบากในบางช่วง ช่วยอาบน้ำล้างตัว ฯลฯ นอกจากคอยช่วยเหลือโนราที่ตนชอบแล้วบางคนยังทำหน้าที่หาบคอนสัมภาระต่าง ๆ ของโนรา หรือบางครั้งก็ทำหน้าที่เป็นลูกคู่ด้วย (อุดม หนูทอง, 2536: 31-32)

อย่างรวบรัด คือจับเรื่องอย่างรวดเร็วและจบลงอย่างรวดเร็วและอาจจะจับไม่ครบทุกเรื่องก็ได้ (ชวนเพชรแก้ว, 2523; 57-60) ภายหลังจากเริ่มมีการนำนิยายมาแสดง เช่น คณะโนราเต็ม แอ้อองได้นำนวนิยายของ ป. อินทรปาลิตมาเล่นเป็นละคร เปลี่ยนเครื่องแต่งกายไม่สวมชุดโนรา แต่สวมชุดสากลแทน นอกจากนี้ยังมีการนำเครื่องดนตรีสากล เช่น กลองชุด กีตาร์ เบส มาใช้ด้วย

การเล่นโนราตลอดจนความเชื่อและแบบแผนปฏิบัติเกี่ยวกับโนราโรงครูไม่เพียงแพร่กระจายอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซียด้วย โดยเฉพาะในรัฐเคดาห์หรือเมืองไทรบุรีซึ่งอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสยาม ในไทรบุรีมีชุมชนชาวสยามตั้งอยู่หลายชุมชนด้วยกัน ล้วนแต่เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่ก่อนที่ไทยจะเสียดินแดนหัวเมืองมลายูอันได้แก่ เมืองไทรบุรี ปะลิส กลันตัน และตรังกานูให้แก่อังกฤษในยุคของการล่าอาณานิคม ตรงกับ พ.ศ. 2452 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อดินแดนส่วนนี้กลายเป็นของอังกฤษ กลุ่มคนเหล่านี้ก็ติดไปกับผืนแผ่นดินนั้นด้วย ต่อมาเมื่อมาเลเซียได้รับเอกราชในปี พ.ศ. 2500 คนกลุ่มนี้ก็กลายเป็นชาวมาเลเซียเชื้อชาติสยาม (Orang Siam) ชาวสยามส่วนมากตั้งหลักแหล่งกระจายกันอยู่ในรัฐทางตอนเหนือของมาเลเซีย 5 รัฐ ได้แก่ ปะลิส เคดาห์ เปร๊ะกลันตัน และตรังกานู

ในช่วงเดือนตุลาคม 2553 - มิถุนายน 2554 ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามหลายครั้งเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวสยามที่บ้านปลายระไม รัฐเคดาห์ หรือเมืองไทรบุรีเดิม บ้านปลายระไม มีชื่อเรียกในภาษามลายูว่า Kampong Titi Akar อยู่ในพื้นที่ตำบลทุ่งควาย (Padang Kerbau) อำเภอบันดิง (Pendang) รัฐเคดาห์ อารังศักดิ์ อายุวัฒนะ (2514: 300) เขียนถึงชาวไทยสยามที่บ้านปลายระไมไว้เมื่อปี 2517 ว่า “หมู่บ้านปลายระไมเป็นหมู่บ้านคนไทยที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุด และมีจำนวนครัวเรือนและจำนวนคนมากที่สุดในท้องที่อำเภอบันดิง คนไทยในหมู่บ้านยึดอาชีพทำไร่ทำนา มีฐานะปานกลางบ้างแต่ส่วนมากค่อนข้างจะยากจน”

ผู้วิจัยพบว่า นอกจากชาวบ้านที่นี่จะพูดภาษาไทยถิ่นใต้เป็นหลัก นับถือพุทธศาสนา มีธรรมเนียมประเพณีต่างๆ คล้ายคลึงกับชาวไทยในภาคใต้แล้ว ชาวสยามที่นี่ยังมีความเชื่อเรื่องโนราอย่างเหนียวแน่น โดยเชื่อว่าตนมีเชื้อสายโนรา นับถือครูหมอโนรา รวมทั้งมีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับโนราโรงครูเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือน 6 และเดือน 7

บ้านปลายระไมมีโนรา 2 คณะ คณะแรกคือคณะของโนราฝ้ายซึ่งสืบทอดคณะโนรามมาจากโนรา ลั่นและโนราเขี่ยน โนราลั่นนั้นอดีตเคยเป็นโนราใหญ่ที่มีชื่อเสียงในรัฐเคดาห์และมีลูกศิษย์มากมาย คณะโนราฝ้ายรับเล่นโนราเฉพาะประกอบพิธีโรงครูเท่านั้น อีกคณะคือคณะของโนราพริ้ม ที่แยกมาจากคณะโนราลั่น โนราพริ้มเป็นหลานของนายเอียดซึ่งเดิมเป็นชาวอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เดินทางมาอาศัยอยู่ที่บ้านปลายระไมเมื่อ 100 กว่าปีที่แล้ว นายเอียดเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับโนรา เคย เล่นเป็นพรานและสามารถร้องรำโนราได้ เมื่อมาอยู่ที่นี้ก็ได้มาเผยแพร่และสอนรำโนราที่วัดปลายระไม คณะโนราพริ้มรับเล่นโนราทั้งในพิธีโนราโรงครู และเล่นเพื่อความบันเทิง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการแสดงที่ ศาลเจ้าของชาวจีนในรัฐเคดาห์และที่ป็นัง

ก่อนวันสงกรานต์ พ.ศ. 2554 ผู้วิจัยมีโอกาสได้ไปพบและพูดคุยกับโนราสุทิน ซึ่งอยู่ในคณะโนรา ฝ้าย ทำให้ทราบข้อมูลที่น่าสนใจว่าในปี 2554 ช่วงเดือน 6-7 (หรือประมาณเดือนพฤษภาคม- มิถุนายน) โนราคณะนี้รับเล่นโนราแก่นับถึง 12 โรง รวมกับการตัดจุกหรือที่ทางภาคใต้เรียกว่าครอบ เทร็ดว่าที่โนราใหม่ด้วยอีก 1 โรง เป็น 13 โรง บางโรงเล่น 3 คืน บางโรงเล่น 1 คืน ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ ว่าบนไว้เท่าไร และเท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นในรายการรับโนราโรงครูนั้นพบว่า รับเล่นกันเกือบทุกคืน ตลอดระยะเวลา 2 เดือน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบหนุ่มน้อยหน้าตาดี ท่าทางทันสมัยคนหนึ่งกำลัง ฝึกซ้อมวาทโนรากับโนราสุทิน มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยในการฝึกซ้อม คือใช้โทรศัพท์มือถือ อัดเสียงการขับบทของครูผู้สอนไว้แล้วนำไปฝึกขับคลอที่บ้านหรือที่อื่น ๆ จากการพูดคุยเบื้องต้นทำให้ ทราบว่าหนุ่มน้อยคนนี้เองที่กำลังจะเข้าพิธีตัดจุกเพื่อเป็นโนราอย่างสมบูรณ์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 นี้เองเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้วิจัยเริ่มสนใจศึกษาพิธีโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม

ต่อมาในช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน 2554 ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์พิธีโนราโรงครูของ คณะโนราสุทินที่บ้านปลายระไมหลายครั้ง รวมทั้งโรงครูตัดจุกโนราใหม่ด้วย โรงที่ผู้วิจัยไปชมส่วนใหญ่ จัดแบบ 3 วัน 3 คืน โรงโนราปลูกขึ้นในบริเวณข้างบ้านของเจ้าภาพ ตัวโรงเป็นโครงเหล็กสำเร็จรูป หลังคามุงด้วยผ้าใบ ยกเว้นโรงที่มีการตัดจุก ตัวโครงใช้ไม้จริงคือลำตาล หลังคามุงจาก ส่วนด้านหน้า ต่อเป็นพาไลวางเครื่องเช่นทำเป็นยกพื้นสูง หลังคามุงจาก ฝั่งตรงข้ามพาไลใช้เชือกฟางซึ่งเป็นตาราง ทำให้เดินผ่านเข้าออกไม่ได้ พื้นโรงปูเสื่อหลายผืน กลางโรงวางเครื่องดนตรี สาดหมอน หน้ากากพราน พระขรรค์ แทนจุดเทียน เขี่ยนหมาก และเครื่องเคราที่แสดงสัญลักษณ์ของโนราอื่นๆ รอบ ๆ โรงวาง แก้วพลาสติกจำนวนมากไว้

ครั้งแรกที่ผู้วิจัยไปดูการเล่นโรงครูที่บ้านปลายระไม เวลาค่ำซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นพิธี ขณะที่โนราเริ่มขับขานบทภาคโรง ไหว้ครู ยังมีคนดูไม่มากนัก แก้อี้อส่วนใหญ่ว่างเปล่า ผู้วิจัยคาดว่าคงมีเพียงญาติสนิทที่มาจากโรงครู อีกทั้งปีนี้เล่นกันถึง 13 โรง ชาวบ้านคงเลือกไปชมเพียงบางโรง ครั้นเวลาล่วงดึกขึ้น ขณะที่ผู้วิจัยกำลังบันทึกภาพภายในโรง และฟังโนราขับบท สังเกตความเคลื่อนไหวในโรงโนรา ซึ่งมีทั้งโนรา นักดนตรี รำทรง พี่เลี้ยงของรำทรงกำลังประกอบกิจกรรมของตนอยู่อย่างตั้งใจ เมื่อหันไปพิจารณารอบโรงโนราอีกครั้งพบว่าบรรดาแก้อี้อว่างเปล่ากลับเต็มไปด้วยชาวบ้านที่นั่งชมพิธีโนราโรงครู นอกจากนี้หลายคนที่ไม่มีที่นั่งก็ยืนคอยชมอย่างใจจดใจจ่อ เสียงปี่กลองที่ยังดังกระซังก็ยิ่งเรียกคนให้มาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นทุกคืน ทุกโรง เมื่อถึงเวลาครุหมอเข้าทรง ซึ่งมีรำทรงหลายคนขึ้นอยู่กับเจ้าภาพที่เชิญมา ชาวบ้านจะนำเครื่องดื่มและของเซ่นไหว้ไปถวายครุหมอที่ตนเคารพนับถือ บางคนพาลูกหลานไปกราบไหว้ขอพรให้สุขภาพแข็งแรง ชาวบ้านเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าตนจะไปร่วมพิธีโนราโรงครูทุกโรงที่เจ้าภาพบอกมา บางคนบอกว่าถ้าเป็นโนราโรงครูที่จัดในบ้านปลายระไมก็จะไปทั้งหมด แต่ถ้าเป็นต่างหมู่บ้านขึ้นอยู่กับว่าเจ้าภาพจะเชิญหรือไม่ ถ้าเชิญก็ไป นอกจากนี้ชาวบ้านที่ผู้วิจัยพูดคุยด้วยทุกคนยังบอกกับผู้วิจัยว่าตนมีเชื้อสายโนราทางใดทางหนึ่ง อาจจะเป็นทางฝ่ายบิดาหรือมารดาหรือทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้หลายคนก็เคยหัดรำโนรามาตั้งแต่ยังเด็ก

ต้นเดือน มิถุนายน พ.ศ.2555 ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลที่บ้านปลายระไมอีกครั้ง และพบเหตุการณ์ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งในพิธีโนราโรงครู นั่นคือมีการประกอบพิธีแต่งงานให้กับฝาแฝดชาย-หญิงวัย 4 เดือน ซึ่งเป็นหลานของเจ้าภาพ บ่าวสาววัยทารกแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีแดง นอนเคียงข้างกันในโรงโนรา มีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธีแต่งงานให้โดยการขับบททำขวัญ นักดนตรีประโคมดนตรีเป็นระยะ ๆ ตามที่โนราให้จังหวะ ภายหลังโนราสุทินเล่าว่าการแต่งงานนี้เจ้าภาพขอให้เพิ่มเข้ามาจากการแก้บนตามปกติ โดยใช้โรงโนราเป็นสถานที่จัดงานเนื่องจากโรงโนราเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แม้ว่าโนราจะไม่ได้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมนี้ก็ตาม พิธีการแต่งงานของเด็กฝาแฝดชาย-หญิงนี้ผู้วิจัยทราบว่าเป็นภาคใต้ก็มีเช่นกัน เพียงแต่ไม่ได้จัดในโรงโนราเท่านั้น

นอกจากนี้ ที่บ้านปลายระไมยังมีความเชื่อว่า ผู้ที่เป็น “ลูกแม่น้ำ” คือมีเชื้อสายครุหมอ “ทวดเพชรทวดพัน” จะต้องให้โนรา “พาลงล่าง” คือพาลงจากบ้าน เวียนรอบโรงโนราแล้วพาเข้าไปใน โโรงโนราเพื่อรับขวัญให้เกิดใหม่เป็นลูกแม่น้ำโดยสมบูรณ์ เด็กที่เป็นลูกแม่น้ำนี้ มีความเชื่อว่าถ้าตกน้ำไป จะไม่ได้รับอันตราย สิ่งที่ได้พบเห็นและได้รับฟังมานี้ทำให้ผู้วิจัยตระหนักยิ่งขึ้นว่าโนราไม่ได้มี

ความสำคัญต่อชาวบ้านปลายระไมเฉพาะในพิธีกรรมแก้บนหรือตัดจุกโนราเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตด้านอื่น ๆ ของชาวบ้านที่นี่อีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมโนราซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตของชาวสยามที่นี่อย่างละเอียด และเกิดโจทย์วิจัยว่าวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไมมีลักษณะเช่นไร มีที่มาที่ไปอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง วัฒนธรรมโนรานี้ยังคงดำรงอยู่ได้อย่างไร มีการปรับตัวหรือไม่อย่างไร ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ และวัฒนธรรมโนรามีบทบาทอย่างไรต่อคนในชุมชนซึ่งอยู่ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีวัฒนธรรมมลายูเป็นกระแสวัฒนธรรมหลัก

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราของชาวสยาม บ้านปลายระไม อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในการสืบทอดและบทบาทของวัฒนธรรมโนราของชาวสยาม บ้านปลายระไม อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย

1.3 สมมติฐาน

ในชุมชนชาวสยามที่บ้านปลายระไม อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซียมีการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราอย่างหลากหลาย ทั้งความเชื่อ พิธีกรรม และการแสดง เนื่องจากมีปัจจัยในการสืบทอดทั้งในด้านผู้สืบทอด ความเชื่อเรื่องครุหมอนโนรา พิธีกรรม และความพร้อมของชุมชนเอง วัฒนธรรมโนราที่นี้ยังคงมีบทบาทสำคัญทางด้านจิตใจและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชาวสยามในบริบทต่างแดน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกศึกษาวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม ตำบลปาดังเกอ์เบา อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เนื่องจากบ้านปลายระไมเป็นชุมชนของชาวสยามขนาดใหญ่ที่เก่าแก่แห่งหนึ่งมาตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นเมืองไทรบุรี มีการเล่นโนราและการประกอบพิธีโนราโรงครุมาอย่างต่อเนื่อง

ยาวนานกว่า 100 ปี มีคณะโนราที่รับประกอบพิธีโนราโรงครู จำนวน 2 คณะ ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของชุมชนและการประกอบพิธีโนราโรงครูในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2557 และได้ลงเก็บข้อมูลภาคสนามการประกอบพิธีโนราโรงครู ในจังหวัดพัทลุงเพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจและนำมาวิเคราะห์การดำรงอยู่และการสืบทอดวัฒนธรรมโนราที่ปลายระไมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

พิธีโนราโรงครูและช่วงเวลาและผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลมีดังนี้

บ้านปลายระไม

1) โนราโรงครูตัดจุก โนราจ้อน	(คณะโนราฝ้ายน)	23-26 พ.ค. 54
2) โนราโรงครูแก่นบน เรือนนางเนียน	(คณะโนราฝ้ายน)	10-13 พ.ค. 54
3) โนราโรงครูแก่นบน บ้านทุ่งควาย	(คณะโนราฝ้ายน)	8-9 มิ.ย. 55
4) โนราโรงครูแก่นบน เรือนโนราเขียน	(คณะโนราฝ้ายน)	17 พ.ค. 56
5) โนราโรงครูแก่นบน เรือนแม่เลื่อน	(คณะโนราพริ้ม)	31 พ.ค.-3 มิ.ย. 56
6) โนราแก่นบน เรือนนางคีน	(คณะโนราฝ้ายน)	2-5 พ.ค. 57

จังหวัดพัทลุง

1) โนราโรงครูท่าแค	(โนราสมพงษ์ ชนะบาล)	2-4 พ.ค. 55
2) โนราโรงครูแก่นบน บ้านครูพิณ รัตนานุกูล	(โนราภิญโญ สองหิ้ง)	9-10 พ.ค. 55
3) โนราโรงครู (รำค้ำครู) บ้านตาลก	(โนราสมพงษ์ ชนะบาล)	16-17 พ.ค. 55
4) โนราโรงครู (ไหว้ครู) สกูลภักดีวานิช	(โนราสมพงษ์น้อย ส. สมบูรณ์)	5-7 มิ.ย. 56

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนราและโนราโรงครูในประเทศไทย และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวสยามในประเทศมาเลเซีย

1.5.2 ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ของชาวสยามที่บ้านปลายระไม อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ในช่วงปี พ.ศ. 2554-2556

1.5.3 สังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ในการแสดงและพิธีกรรมเกี่ยวกับโนรา โดยเฉพาะพิธีโนราโรงครู รวมทั้งสัมภาษณ์คณะโนรา เจ้าภาพ ร่างทรง และชาวบ้านที่มาร่วมพิธีกรรม

1.5.4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดทางคติชนวิทยาและมานุษยวิทยา เช่น แนวคิดเรื่องสัญลักษณ์ในพิธีกรรม แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ และทฤษฎีบทบาทหน้าที่

1.5.5 เรียบเรียงและนำเสนองานวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์และสังเคราะห์

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 **วัฒนธรรมโนรา** หมายถึง ความเชื่อ เรื่องเล่า ตำนาน พิธีกรรม และการแสดงเกี่ยวกับโนรา ซึ่งสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของชาวสยามที่บ้านปลายระไม อำเภอบ้านดง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

1.6.2 **โนรา** หมายถึง การละเล่นชนิดหนึ่งทางภาคใต้ของประเทศไทยรวมทั้งในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย มีการรำและร้องขับบท และหมายรวมถึง ตัวผู้เล่นโนราที่ผ่านการประกอบพิธีครอบเทริดตัดจุกมาแล้ว

1.6.3 **โนราโรงครู** หมายถึง พิธีกรรมเชิญครูหมอโนรามายังโรงพิธีเพื่อรับเครื่องเซ่นสังเวยโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อแก้บนและตัดจุกแก่ผู้แสดงโนรารุ่นใหม่

1.6.4 **ครูหมอโนรา** หมายถึง ครูโนราในตำนานหรือวิญญาณของครูโนราในอดีต รวมทั้งวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือและเชิญเข้ามารับเครื่องเซ่นในโรงโนรา

1.6.5 **ชาวสยาม** หมายถึง ชาวมาเลเซียเชื้อสายสยาม

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 เข้าใจลักษณะการดำรงอยู่และการสืบทอดวัฒนธรรมโนราในชุมชนบ้านปลายระไม อำเภอบ้านดง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย

1.7.2 เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาวัฒนธรรมโนราในบริบทนอกประเทศไทย

1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวสยามในประเทศมาเลเซียและเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนรา ดังนี้

1.8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวสยามในประเทศมาเลเซีย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวสยามในมาเลเซียอาจแบ่งได้เป็นสองระยะคือ ระยะแรกตั้งแต่ 2514 – 2534 และระยะที่ 2 ตั้งแต่ 2535 – ปัจจุบัน

1.8.1.1 ระยะแรกตั้งแต่ 2514 – 2534

ในระยะแรกเอกสารที่กล่าวถึงคนสยามในมาเลเซียยังมีไม่มากนัก มีทั้งที่กล่าวรวมไว้ในหนังสือที่เกี่ยวกับมาเลเซีย หรือเขียนเป็นบทความสั้นๆ ตีพิมพ์ในวารสารท้องถิ่น เช่น **การปกครองและการเมืองของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย** ของ พันเอก (พิเศษ) เชิดชาย เหล่าหล้า และนรนิติ เศรษฐบุตร (2514) กล่าวถึงชาวสยามในมาเลเซียไว้ตอนหนึ่งว่า หลังจากที่ไทยได้ยกเมือง ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิส ให้แก่อังกฤษ ในปี 2452 เพื่อแลกกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต แต่ใน 4 รัฐยังมีคนไทยติดแผ่นดินอาศัยอยู่มาก บทความเรื่อง “*เยี่ยมคนไทยในกลันตัน*” ใน **วารสาร รุสมีแล** ของ ปัญญา ยวนเหล และคนอื่นๆ (2517) กล่าวถึงปัญหาด้านความเป็นอยู่ของคนไทยในรัฐ กลันตัน ในฐานะที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศมาเลเซีย และกล่าวถึงจำนวนคนไทยในประเทศมาเลเซียขณะนั้นมีประมาณ 60,000 คน คนเหล่านั้นยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทยไว้เป็นอย่างดี

อํารงค์ศักดิ์ อายุวัฒน์ (2514) ได้เขียนหนังสือเรื่อง **ไทยในมาเลเซีย** ศึกษาประวัติ ความเป็นมา สภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยที่อาศัยอยู่ใน 7 รัฐ ของมาเลเซีย ได้แก่ เคดาห์ (ไทรบุรี) กลันตัน ปะลิส เประ ปีนัง ตรังกานู และเซลังงอ พบว่าคนไทยเหล่านั้นยังมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับคนไทยในประเทศไทย ทั้งในด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีแบบไทย และยังสำรวจพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2506 – 2511 มีคนไทยอาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซีย ประมาณ 100,000 คน รัฐที่มีคนไทยอาศัยอยู่มากที่สุดคือรัฐกลันตัน 20,000 คน รองลงมาคือรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) 17,030 คน และรัฐปะลิส 2,500 คน ตามลำดับ

นอกจากการศึกษาชุมชนคนไทยในเชิงสังคมและวัฒนธรรมแล้ว ยังมีการศึกษาในด้านภาษาอีกด้วย ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในปัจจุบันในรัฐกลันตัน ไทรบุรี และปะลิส ของฉันทส ทองช่วย (2526) งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบเสียง คำ ความหมายของคำบางคำ และลักษณะการเรียงคำของประโยคในภาษาถิ่นที่ใช้ในปัจจุบัน ในรัฐกลันตัน ไทรบุรี และ ปะลิส ประเทศมาเลเซีย ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างภาษาถิ่นที่วิจัยทั้ง 3 ถิ่นกับภาษากรุงเพาฯ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาถิ่นที่วิจัยแต่ละถิ่นที่พูดในมาเลเซียกับภาษาไทยถิ่นใต้ที่พูดในเมืองไทย ผลการวิจัยพบว่า ภาษาถิ่นที่พูดในมาเลเซียทั้ง 3 ถิ่น กับภาษาไทยถิ่นใต้ที่พูดในประเทศไทย มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันและต่างกัน โดยเฉพาะภาษาไทยไทรบุรีกับปะลิส คล้ายคลึงกันมากทั้งในด้านระบบเสียง คำ และการเรียงลำดับคำ แต่แตกต่างจากภาษาไทยกลันตันอย่างเห็นได้ชัด และภาษาถิ่นทั้ง 3 ภาษานี้ยังคล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นใต้ แต่จะแตกต่างจากภาษากรุงเพาฯ นอกจากนี้ ยังพบว่าภาษาถิ่นที่วิจัยทั้ง 3 ถิ่นได้รับอิทธิพลจากภาษามลายูในเรื่องต่างๆ ทั้งในระบบเสียง โครงสร้างของคำ การใช้ศัพท์ และการเรียงลำดับคำ เมื่อนำผลการวิจัยนี้ไปเปรียบเทียบและ จัดกลุ่มภาษา กับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยใช้รูปแบบของการแยกเสียงวรรณยุกต์รูปแบบของระบบพยัญชนะ และการเลือกใช้เสียงสระประสมบางเสียง ในคำบางคำเป็นเกณฑ์แล้ว สามารถจะจัดให้ภาษาไทยกลันตันอยู่กลุ่มเดียวกับภาษาถิ่นใต้กลุ่มตากใบ ส่วนภาษาไทยไทรบุรีและปะลิส อยู่กลุ่มเดียวกับภาษาไทยถิ่นใต้กลุ่มนครศรีธรรมราชและสงขลา

1.8.1.2 ระยะที่ 2 ตั้งแต่ 2535 – ปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยในระยะที่ 2 คือ ตั้งแต่ 2535 – ปัจจุบัน เริ่มมีมากขึ้นและหลากหลายขึ้นทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับชุมชน ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี เอกสารและงานวิจัยดังกล่าวได้แก่

วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษานิทานชาวบ้านของคนไทยพุทธบ้านปลายละไม รัฐไทรบุรี ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย (ธีรพงศ์ เพชรรัตน์, 2537) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อจัดประเภทและศึกษาวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานชาวบ้านของคนไทยพุทธ บ้านปลายละไม รัฐไทรบุรี ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ผลการศึกษาสามารถรวบรวมนิทานได้ทั้งหมด 88 เรื่อง จัดแบ่งประเภทโดยใช้ตัวละครเป็นเกณฑ์ นิทานประเภทที่พบมากที่สุด คือนิทานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร 2 ชนิด มี 40 เรื่อง รองลงมาคือ นิทานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์กับมนุษย์ จำนวน 18

เรื่อง นิทานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพืชหรือสิ่งของ จำนวน 14 เรื่อง นิทานเกี่ยวกับมนุษย์ 7 เรื่อง นิทานเกี่ยวกับสัตว์มี 4 เรื่อง นิทานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ มี 4 เรื่อง และนิทานเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มี 1 เรื่อง ในด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานพบว่า นิทานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของคนไทยพุทธ บ้านปลายละไม 9 ประเด็น ได้แก่ ด้านความเชื่อ ด้านอาชีพ ด้านการแต่งกาย ด้านการละเล่น ด้านประเพณี ด้านการบริโภค ด้านครอบครัวและที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา และด้านการเมืองการปกครอง

ศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทในรัฐตอนเหนือของ

มาเลเซีย (คำนวณ นวลสนอง, 2546) งานวิจัยเรื่องนี้ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย และความต่อเนื่องของพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงทางสังคมเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียได้แบ่งช่วงของประวัติศาสตร์เป็น 5 ช่วงคือ 1) ชนชาติไทยยุคเริ่มแรกในมาเลเซียจนถึงสมัยกรุงธนบุรี 2) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงรัชกาลที่ 5 3) ไทยเสียดินแดนในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียให้แก่อังกฤษ 4) ชนชาติไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียภายใต้การปกครองของอังกฤษ และ 5) ชาวมาเลเซียเชื้อสายไทกับการเป็นพลเมืองของมาเลเซีย ความต่อเนื่องของพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทในรัฐตอนเหนือมีประเด็นที่สำคัญคือ การตั้งถิ่นฐานของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาการจัดตั้งองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง การสืบทอดวัฒนธรรมไทย การใช้ชื่อและนามสกุลที่เป็นภาษาไทย และการผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์ การศึกษารั้วนี้ทำให้เกิดคุณค่าในทางทฤษฎีทำให้เข้าใจลักษณะที่เป็นภาพรวมด้านวัฒนธรรมของชนชาติไทได้ดียิ่งขึ้น เป็นการปลูกจิตสำนึกและหวงแหนความเป็นชนชาติไท และการดำรงอยู่ การฟื้นฟูและการพัฒนาวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชนเผ่าไท

วิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวมาเลเซียเชื้อสาย

ไทย ในอำเภอตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย (สุธานี เพ็ชรทอง, 2547) ศึกษาประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยในอำเภอตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ใน 2 ประเด็น คือ ขั้นตอนและการปฏิบัติในประเพณีทำบุญเดือนสิบ และวัฒนธรรมที่ปรากฏในประเพณีทำบุญเดือนสิบ

ผลการศึกษารูปได้ว่า ขั้นตอนและการปฏิบัติในประเพณีทำบุญเดือนสิบมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนและการปฏิบัติก่อนวันประเพณี ซึ่งมี 2 ส่วนคือ การเตรียมการของทางวัดและการเตรียมการของชาวบ้าน ส่วนขั้นที่ 2 คือ ขั้นตอนและการปฏิบัติในวันประเพณี ซึ่งประกอบด้วย การสระเปรต พิธีสังฆ์ และการตั้งเปรต-ชิงเปรต ตามลำดับ ส่วนวัฒนธรรมที่ปรากฏในประเพณีเดือนสิบนั้น ที่เห็นเด่นชัดคือ วัฒนธรรมด้านอาหาร วัฒนธรรมด้านสังคมสัมพันธ์ วัฒนธรรมด้านความเชื่อ และวัฒนธรรมด้านศิลปกรรม โดยภาพรวมประเพณีทำบุญเดือนสิบของที่นี่ ชาวบ้านยังถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดและเป็นแบบดั้งเดิม ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือคลี่คลายแต่อย่างใด

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวมลายูเชื้อสายไทในรัฐเกดะห์ ปะลิส และเประ (คำนำถน นวลสนอง, 2549) ศึกษาพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวมลายูเชื้อสายไทรัฐ เกดะห์ ปะลิส และเประ และเพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ระหว่างชุมชน และกับชุมชนในประเทศไทยของชาวมลายูเชื้อสายไทในรัฐเกดะห์ ปะลิส และเประ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงทางสังคม เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พัฒนาการด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวมลายูเชื้อสายไทในรัฐเกดะห์ ปะลิสและเประ แบ่งได้เป็น 3 ช่วงคือ ชุมชนดั้งเดิม ตั้งแต่อดีตจนถึง พ.ศ. 2451 ชุมชนที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งอยู่ภายใต้การปกครอง ของอังกฤษ ตั้งแต่ พ.ศ. 2452-2488 และชุมชนที่เกิดหลังมาเลเซียได้รับเอกราช ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน การปฏิสัมพันธ์ของชาวมลายูเชื้อสายไทในรัฐเกดะห์ ปะลิส และเประ มีลักษณะที่สำคัญคือ มีความสัมพันธ์ภายในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และความสัมพันธ์กับชุมชนในประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้ทำให้ชาวมลายูเชื้อสายไทในรัฐเกดะห์ ปะลิส และเประ เกิดความเข้าใจถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนเพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ในชุมชนของตนเองและชุมชนอื่น และเป็นองค์ความรู้สำหรับการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับชนชาติไทในต่างแดน

อย่างไรก็ดี เอกสารวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมักศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยเน้น “ความเป็นไทย” ที่สัมพันธ์กับประเทศไทยเป็นหลัก และไม่ค่อยมีงานที่ใช้แนวคิดทางชาติพันธุ์มาช่วยในการอธิบายการดำรงอยู่ของชุมชน ทั้งนี้มีงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่กล่าวถึงชุมชนชาวยุโรปในบริบทของความเป็นพหุสังคมของรัฐมาเลเซีย ได้แก่วิทยานิพนธ์เรื่อง การบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐพหุสังคม : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์สยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย (อนุสรณ์

เมฆบุตร, 2549) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ 1) ศึกษากระบวนการบูรณาการแห่งชาติที่รัฐมาเลเซียใช้เป็นเครื่องมือสร้างความเป็นเอกภาพและความกลมเกลียวภายใต้ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ 2) ศึกษาผลกระทบของกระบวนการบูรณาการแห่งชาติต่อกลุ่มชาติพันธุ์สยามในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและความเป็นตัวตน รวมถึงการปรับตัวเพื่อตอบโต้กับนโยบายบูรณาการแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่ารัฐมาเลเซียใช้กระบวนการหลัก ๆ เป็นเครื่องมือนำมาซึ่งเอกภาพภายใต้ความแตกต่าง ดังนี้ ประการแรก โดยการสถาปนาค่านิยมและสัญลักษณ์ร่วม อาทิ การสถาปนาให้ภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติและผ่านระบบการศึกษา ประการที่สอง โดยการสร้างวาทกรรมหุ่นส่วนทางเศรษฐกิจที่เน้นถึงการสร้างความเป็นธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และประการสุดท้าย โดยการสร้างนิยามพลเมืองที่เรียกว่าภูมิบุตร (ประกอบด้วยชาวมลายูและชาวพื้นเมืองกลุ่มต่างๆ รวมทั้งชาวสยามด้วย) และให้สิทธิพิเศษต่อกลุ่มพลเมืองดังกล่าวหลายด้าน เพื่อปูทางให้ชาวภูมิบุตรเข้าสู่ภาคธุรกิจสมัยใหม่และมีการศึกษาในระดับสูงมากยิ่งขึ้น รวมถึงการช่วยเหลือในการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตร กระบวนการบูรณาการเหล่านี้ ในด้านหนึ่งส่งผลให้ชาวสยามมีสิทธิความเป็นพลเมืองไม่น้อยกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มากนัก แม้ว่าจะจะเป็นกลุ่มชนขนาดเล็ก แต่อีกด้านหนึ่งความเป็นตัวตน โดยเฉพาะด้านภาษาถูกลดทอนลง เนื่องจากเยาวชนสยามเข้าสู่ระบบการศึกษาของรัฐที่ใช้ภาษามลายู ชาวสยามได้เปิดโรงเรียนภายในบริเวณวัดเพื่อเรียนรู้ภาษาไทยและใช้โรงเรียนเป็นพื้นที่การสืบทอดวัฒนธรรมเพื่อดำรงและสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นชาวสยามไว้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์เรื่อง **ตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐทาง**

ตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2554) ซึ่งใช้แนวคิดเชิงประวัติศาสตร์สังคม เศรษฐกิจของสำนักอ็อนนาล (Annal) แนวคิดจากทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ จูเลียน เอช. สตวูด (Julian H. Steward) และแนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์ของ นาธาน เกลเซอร์ (Nathan Glazer) และแดเนียล มอยนีสาน (Daniel Moynihan) มาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ในด้านปัจจัยที่บ่งบอกคุณลักษณะที่เป็นตัวตนทางวัฒนธรรม ลักษณะจำเพาะของตัวตนทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรม รวมทั้งผลกระทบและแนวโน้มด้านตัวตนทางวัฒนธรรม โดยศึกษาจากพื้นที่ภาคสนาม บ้านปลายระเิม ตำบลปาดังเกอร์เบา อำเภอดัง รัฐ เก

คะห์ และบ้านบ่อเสม็ด ตำบลเตอบาเอ อำเภอดุบปัด รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะที่เป็นตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซียมี 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชนคนไทยเอง และ ปัจจัยจากภายนอกชุมชน ด้านลักษณะจำเพาะของตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซียมีหลายลักษณะ ได้แก่ ลักษณะจำเพาะที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ลักษณะจำเพาะที่เกี่ยวกับการผลิต ลักษณะจำเพาะที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้านการปรับตัวและการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมขึ้นใหม่ ใช้วิธีสร้างความร่วมมือในลักษณะของเครือข่ายทางสังคมรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับรัฐ และระดับประเทศ โดยมีเป้าหมายหลักคือการสร้างความเป็นเอกภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ การรวมพลังเพื่อความมั่นคงและเพื่อประโยชน์ในการต่อรองกับกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่า เป็นต้น ส่วนผลกระทบและแนวโน้มด้านตัวตนทางวัฒนธรรมนั้นพบว่า มีผลกระทบหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการขาดแคลนครูสอนภาษาไทย ค่านิยมเรื่องการบวชเรียนเริ่มลดน้อยลง ความต้องการประกอบอาชีพใหม่ๆ ในเมืองแทนอาชีพเกษตรกรรมแบบเก่า รวมทั้งมีแนวโน้มที่จะแต่งงานกับคนเชื้อชาติอื่นมากขึ้น

บทความของ Irving Chan Johnson เรื่อง *“Paradise at Your Door Step : International Border Fluidity and Cultural Construction amongst Kelantan’s Thai Community”* (Johnson, 2005) ผู้เขียนเก็บข้อมูลภาคสนามจากชุมชนคนไทยถิ่นกลันตัน ประเทศมาเลเซีย และใช้แนวคิด “traveling culture” เป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นว่าชาวไทยถิ่นกลันตันได้สร้างและสื่อสารวาทกรรมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ของตน โดยการผลิตและการมีส่วนร่วมในเครือข่ายที่ข้ามไปมา ผู้เขียนพบว่าแม้ว่าชาวไทยถิ่นกลันตันจะได้รับอิทธิพลจากชาวไทยในจังหวัดนราธิวาสหลายประการ เช่น การฟังรายการเพลงจากคลื่นวิทยุฝั่งไทย ชมรายการโทรทัศน์จากฝั่งไทย มีการเดินทางไปรักษาโรคที่นครศรีธรรมราช เป็นต้น และแม้ว่าคนไทยถิ่นกลันตันและคนไทยที่นราธิวาสจะรู้สึกถึงความเป็นพี่น้องกัน แต่ความเป็นพลเมืองของรัฐชาติที่ต่างกัน ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อเอกลักษณ์ของชาวไทยถิ่นกลันตัน ผู้วิจัยยังแสดงให้เห็นว่าชาวไทยถิ่นกลันตันยังคงระบุตนเองว่าแตกต่างจากชาวไทยในจังหวัดนราธิวาส และมักใช้คำพูดที่บ่งบอกความเป็นตัวตนและความเป็นอื่นในหลายรูปแบบ เช่น การใช้คำว่า “คนเมือง ไทย” แทนการพูดถึงคนไทยในประเทศไทย และ “คนเมืองเรา” หรือ “เราคนมาเลเซีย” แทนการพูดถึงตนเอง

1.8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนรา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนราแบ่งได้เป็นเอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโนรา เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาประวัติความเป็นมาของโนรา เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาตัวบทและท่ารำโนรา เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาพัฒนาการของโนรา เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนรา และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนรานอกประเทศไทย

1.8.2.1 เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโนรา ส่วนใหญ่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกิดจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์โนราและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งค้นคว้าจากเอกสาร แล้วนำมาวิเคราะห์เรียบเรียง มักมีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกความรู้เกี่ยวกับโนราในประเด็นต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อรักษาความรู้เกี่ยวกับโนราไว้ไม่ให้สูญหาย งานเหล่านี้ได้แก่

โนรา (ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2519) ได้รวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโนราได้แก่ ตำนานโนราสำนวนต่างๆ นำมาตีความและเปรียบเทียบ รวบรวมตัวบทโนรา ภาพท่ารำของโนรา และอธิบายถึงองค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีผูกผ้าใหญ่หรือพิธีแต่งพอกของโนรา ข้อมูลส่วนใหญ่ได้มาจากคำบอกเล่าของขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่มเทวา) โนราที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของภาคใต้

บทความเรื่อง “ขนบนิยมในการแสดงโนราในอดีต” (ชวน เพชรแก้ว, 2523) ใน พุ่มเทวา **ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร** กล่าวถึงขนบนิยมในการแสดงโนราในอดีต ตั้งแต่การเดินโรง การทำพิธียกเครื่อง การปฏิบัติตนระหว่างการเดินทาง การทำพิธีเบิกโรงและการแสดง การโหมโรงและการภาคครู การรำยรำ การรำยรำของโนราใหญ่ การแสดงเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยกล่าวในตอนสรุปว่า การแสดงโนราแต่เดิมมีรูปแบบที่ค่อนข้างจะแน่นอนตายตัว แต่ในปัจจุบันขนบนิยมดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจนแทบจะไม่เหลือของเดิม

บทความเรื่อง “องค์ประกอบของโนรารุ่นเก่า” (วิมล คำศรี, 2523) จากหนังสือเล่มเดียวกัน กล่าวถึงองค์ประกอบของโนรารุ่นเก่า โดยแยกพิจารณาเป็น 4 ส่วน ได้แก่ โรงหรือเวทีแสดง ผู้แสดงและลูกคู่ เครื่องแต่งกาย และเครื่องดนตรี

งานวิจัยเรื่อง **โนรา** (อุดม หนูทอง, 2536) เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโนราทั้งในเรื่องความเป็นมาของโนรา องค์ประกอบในการแสดงโนรา ธรรมเนียมบางประการของโนรา การแสดงโนราเพื่อความบันเทิง โนราโรงครู กาศครูโนรา ทำรำและกระบวนทำรำของโนรา รูปแบบและการร้องกลอนโนรา กำพรัดโนรา โนราทำบท และโนราจับบทออกพราน ในส่วนของโนราโรงครูนั้นกล่าวถึงการเตรียมการจัดพิธีโรงครู บทเพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีโรงครู รวมถึงขั้นตอนการจัดพิธีโรงครู

1.8.2.2 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาประวัติความเป็นมาของโนรา เอกสารและงานวิจัยเหล่านี้ได้แก่

บทความเรื่อง “ความเป็นมาของโนรา” (เยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร และภิญญา จิตต์ธรรม, 2523) ใน **พุ่มทิวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ชุนอุปถัมภ์นรากร** บทความนี้ผู้เขียนพยายามศึกษาประวัติและต้นกำเนิดโนรา โดยค้นคว้าจากตำนานโนราที่ปรากฏในบทขับโนรา คือบทกาดครูหรือไหว้ครู และบทขานเอ ซึ่งเป็นบทโนราที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยบทโนรานี้ได้มาจากจังหวัดพัทลุงและสุราษฎร์ธานี รวมทั้งยังค้นคว้าจากพงศาวดาร หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอื่น ๆ ทำให้เกิดข้อสรุปว่าโนราเกิดขึ้นครั้งแรกที่เมืองพัทลุงเมื่อครั้งตั้งอยู่ที่บางแก้ว และขุนศรีทธา บ้านท่าแค จังหวัดพัทลุงคือขุนศรีศรีทธาที่ปรากฏในตำนานโนรา

“ตำนานและความเป็นมาของมโนห์ราหรือโนรา” (วิเชียร ณ นคร, 2523) จากหนังสือเล่มเดียวกัน ผู้เขียนได้นำตำนานละครชาตรีมาเปรียบเทียบกับตำนานโนราสำนวนต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาคใต้ ปรากฏว่ามีรายละเอียดแตกต่างกันหลายด้าน เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อตัวละคร เครื่องดนตรี รวมทั้งมีเนื้อความบางส่วนในตำนานโนราของภาคใต้ที่ไม่ปรากฏในตำนานละครชาตรี ส่วนประเด็นที่คล้ายกันที่สำคัญคือมีการทำโทษด้วยการลอยแพ และชื่อเรียกครูที่สอนรำรำ คือขุนศรีศรีทธาเหมือนกัน ตอนท้ายผู้วิจัยรวบรวมข้อสันนิษฐาน คำ “โนรา” กับ “มโนห์รา” มาวิเคราะห์เพิ่มเติม

งานวิจัยเรื่อง **ตำนานมโนรา : ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา** (พิทยา บุขรรัตน์, 2539) ผู้เขียนได้รวบรวมตำนานโนราและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโนรามาศึกษาความสัมพันธ์ทางด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ สังคม และชีวิตความเป็นอยู่ ด้านศาสนสถานและโบราณวัตถุสถาน ด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า ตำนานโนราได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของชุมชนโบราณหรือเมืองโบราณในบริเวณรอบทะเลสาบสงขลา ได้แก่ ชุมชนโบราณสทิงพระหรือเมืองสทิงพาราณสี ชุมชนโบราณเขาพะโคหรือเมืองพิพัทธ์สิงห์ ชุมชนโบราณบางแก้วหรือเมืองพัทลุง ชุมชนโบราณหรือเมืองโบราณเหล่านี้เป็นศูนย์กลางทางการเมืองการปกครอง เป็นศูนย์กลางทางการค้าขายกับต่างประเทศ ในฐานะที่เป็นเมืองที่สำคัญในคาบสมุทรมลายูตอนเหนือ มีการติดต่อค้าขายกับอินเดีย และรับวัฒนธรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธทั้งนิกายหินยานและมหายานมาด้วย ในช่วงสมัยอยุธยา ชุมชนบริเวณนี้เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ ดังปรากฏหลักฐานในเอกสาร ศาสนสถาน โบราณวัตถุสถานต่าง ๆ ในด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา ผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านในชุมชนบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลามีความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา ไสยศาสตร์ การแก้บน การเหยียบเสน การรักษาอาการป่วยไข้ ประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีการรำโนราโรงครู ทั้งนี้การรำโนราโรงครูมีส่วนสำคัญในการสร้างความรัก ความสามัคคี ความมีคุณธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านคือการรำโนราตั้งแต่อดีตเรื่อยมาถึงปัจจุบันด้วย

1.8.2.3 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาพัฒนาการของโนราในภาคใต้ มีทั้งเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโนราที่ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ และศึกษาเฉพาะบางประเด็น เอกสารและงานวิจัยเหล่านี้ได้แก่

“การแสดงโนราจากอดีตถึงปัจจุบัน” (ประหยัด เกษม, 2523) ใน **พุ่มทewa ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร** ผู้เขียนกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของโนราในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะโรง การแต่งกาย เครื่องดนตรี ลักษณะการแสดง การเดินโรงหรือการไปรำ แสงเสียง ลูกคู่ ผู้แสดง ทำรำ บทร้อง ธรรมเนียมนิยม และการประชันโรง นอกจากนี้ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ แล้ว ยังวิเคราะห์ให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นด้วย

งานวิจัยเรื่อง **นาฏกรรมแห่งลุ่มทะเลสาบสงขลา : การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของหนังตะลุงและโนรา** (พิทยา บุขรรัตน์, 2553) ผู้เขียนศึกษาการเปลี่ยนแปลงของหนังตะลุงและโนราบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างหนังตะลุงและโนรากับสังคมและวัฒนธรรมในช่วงประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา อัต

ลักษณะ ศักยภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนผ่านการดำรงอยู่ของหนังตะลุงและโนรา รวมทั้งนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนาการแสดงพื้นบ้านหนังตะลุงและโนรา ผลการวิจัยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับโนรา ผู้เขียนพบว่าบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาก่อนการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 โนราได้แพร่กระจายอย่างหนาแน่นและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง มีหลักฐานทั้งจากมุขปาฐะ เอกสารลายลักษณ์ และหลักฐานทางโบราณคดี บ่งบอกว่าชุมชนแถบนี้รับเอาวัฒนธรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์เข้าสู่วิถีชีวิตโดยผสมผสานกับลัทธิความเชื่อดั้งเดิมและพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ดังจะเห็นได้จากประวัติความเป็นมาและขนบธรรมเนียมในการแสดงโนราล้วนเกี่ยวเนื่องกับศาสนาพราหมณ์และวัฒนธรรมอินเดีย ในช่วงปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน โนรามีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทั้งรูปแบบและเนื้อหาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ค่านิยมของประชาชน รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ให้เข้ากับภาวะการณ์ของสังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โนราที่เคยมีบทบาทสำคัญด้านการประกอบพิธีกรรมเปลี่ยนมาเน้นความบันเทิงเป็นหลัก มีการนำเทคโนโลยีและรูปแบบความบันเทิงสมัยใหม่มาปรับใช้ในการแสดง

ในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างโนรากับสังคมและวัฒนธรรมบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา ผู้เขียนพบว่าโนรามีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองในฐานะ “สื่อพื้นบ้าน” ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม พบว่าโนรายังมีบทบาทเข้มข้นในการประกอบพิธีกรรม “โนราโรงครู” ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อตัวศิลปินและชาวบ้านในชุมชน อันเป็นผลมาจากความเชื่อเรื่อง “ครูหมอ” “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” และ “วิญญาณบรรพบุรุษ” ที่สามารถให้คุณให้โทษได้ ด้านการสร้างเอกภาพและสัมพันธ์ภาพในสังคม ผู้เขียนพบว่า โนรามีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมรักษาปัทมสถานของสังคม เสริมสร้างวัฒนธรรมของชาวบ้านให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น เป็นต้น

ส่วนด้านอัตลักษณ์ ศักยภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนผ่านการดำรงอยู่ของหนังตะลุงและโนรานั้น ผู้เขียนพบว่าในบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่น โนราเป็นภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรคพิเศษของปัจเจกบุคคลและชุมชน ดังจะเห็นได้จากภูมิปัญญาในการผสมผสานคติความเชื่อดั้งเดิม ศาสนาพราหมณ์ และพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน ภูมิปัญญาในการเลือกสรรและสร้างบทบาทและหน้าที่ในฐานะสื่อพื้นบ้าน ส่วนอัตลักษณ์และศักยภาพที่ปรากฏและแนวคิดพื้นฐานต่อสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยพบว่า โนรา มีบทบาทและหน้าที่ต่อชุมชน ที่สัมพันธ์กับกิจกรรมในการผลิตและการบริโภคในชีวิตประจำวัน การแสดงโนราเป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของชุมชน และทำหน้าที่

ถ่ายทอดคุณธรรม จารีตประเพณีที่ดีงามของชุมชน การดำรงอยู่ของโนรานั้น โนราได้ใช้วิธีการปรับเปลี่ยน ผสมผสาน และร่วมมือกับสื่อมวลชนสมัยใหม่ในการเผยแพร่ สร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มศิลปิน สถาบันการศึกษา หน่วยงานทางวัฒนธรรมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

สุดท้ายคือการนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนาการแสดงโนรา ผู้เขียนเสนอไว้ว่าควรเป็นหน้าที่หลักของรัฐในการกำหนดนโยบายและมาตรการ ทั้งนี้ ทุก ๆ ภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการท้องถิ่น ศิลปิน ผู้ดูผู้ชม ภาคเอกชน เป็นต้นก็ควรประสานความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนาการแสดงโนราในทิศทางที่พึงประสงค์ร่วมกัน

วิทยานิพนธ์เรื่อง **พัฒนาการของโนรภายใต้นโยบายทางวัฒนธรรมของรัฐไทย พ.ศ. 2485 – 2530** (รัฐกานต์ ณ พัทลุง, 2554) ผู้เขียนศึกษาพัฒนาการของโนรภายใต้นโยบายทางวัฒนธรรมของรัฐไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2485 – 2530 โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของโนรา ตลอดจนการพิจารณาถึงสาเหตุและผลกระทบของนโยบายทางวัฒนธรรมของรัฐไทยที่มีต่อการเล่นโนรา ผลการศึกษาพบว่า ในสมัยจอมพล ป. รัฐมีนโยบายสร้างชาติด้านวัฒนธรรม ด้วยการกำหนดกฎระเบียบหรือชักชวนให้ประชาชนปฏิบัติตามในสิ่งที่รัฐอ้างว่าเป็นอารยะ ประการหนึ่งคือการออกระเบียบการกรมศิลปากรว่าด้วยระเบียบการเล่นพื้นเมือง พ.ศ. 2486 ระเบียบการนี้กำหนดให้โนราเป็นการละเล่นพื้นเมืองโดยแบ่งการเล่นโนราออกเป็น 2 ประเภท คือ การเล่นโนราตามฤดูกาลและการเล่นโนราเพื่อประกอบอาชีพ ระเบียบการนี้กำหนดให้ผู้เล่นโนราต้องขออนุญาตก่อนการเล่นทุกครั้ง รวมทั้งผู้เล่นทุกคนต้องมีประกาศนียบัตรหรือใบสำคัญเทียบเท่าศิลปินที่ออกให้โดยกรมศิลปากร ระเบียบการดังกล่าวทำให้เกิดแบบแผนการเล่นโนราที่เป็น “อารยะ” ทั้งในด้านเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีและเนื้อหาบทที่เป็นสากล ต่อมาเมื่อระเบียบนี้ถูกยกเลิกไปในสมัยรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ พ.ศ. 2489 การควบคุมการเล่นโนราจึงถูกยกเลิกไป และรัฐไม่มีนโยบายเกี่ยวกับการควบคุมการเล่นพื้นเมืองรวมถึงโนราอีก จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2523 สนับสนุนให้ท้องถิ่นเห็นความสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตน โนราจึงได้รับการยกย่องในฐานะศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ และได้รับการอนุรักษ์ในสถาบันการศึกษาเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาพัฒนาการของโนรา โดยเลือกศึกษาเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง งานวิจัยเหล่านี้ได้แก่

วิทยานิพนธ์เรื่อง **พราวนโนรา** (ธีรวัฒน์ ช่างसान, 2538) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา บทบาท ท่ารำ และหน้าพราวนโนรา ผลการศึกษาพบว่า พราวนเป็นตัวละครที่คงจะเกิดขึ้นและพัฒนาไปพร้อมกับการแสดงโนรา ตัวพราวนมีทั้งพราวนชายพราวนหญิง การรำของตัวพราวนแบ่งได้ 2 ลักษณะคือท่าเฉพาะและท่าประกอบการแสดง ตัวพราวนผู้ชาย หน้าพราวนเป็นสีแดง ทำหน้าที่หลายบทบาท เช่นตัวบอกเรื่อง ตัวตลก และตัวแสดงต่าง ๆ เมื่อมีการเล่นเป็นเรื่อง ส่วนตัวพราวนหญิงใช้หน้ากากสีขาวหรือสีเนื้อ ทำหน้าที่เป็นตัวแสดงประกอบหญิงต่างๆ เท่านั้น

วิทยานิพนธ์เรื่อง **โนราผู้หญิง** (อรรพรรณ สันโลหะ, 2542) ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการการรำประสมท่าและชีวประวัติของโนราผู้หญิง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า โนราผู้หญิงเป็นกลุ่มนักแสดงที่เพิ่งเกิดขึ้นมาเมื่อประมาณ 70 ปีที่ผ่านมา โดยเริ่มพัฒนาการแสดงโนราจากเดิมที่เล่นกลอนสดเป็นการแสดงเป็นเรื่องหรือเล่นนิยาย และเป็นโนราแบบสมัยใหม่ ต่อมาในปี 2507 ได้มีการพัฒนาฟื้นฟูการแสดงโนราแบบโบราณในสถานศึกษา โนราผู้หญิงที่มีชื่อเสียงและมีประสบการณ์การแสดงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดพัทลุง สงขลา ตรัง นครศรีธรรมราช ระนอง กระบี่ และสุราษฎร์ธานี สาเหตุที่โนราหญิงเหล่านี้มารำโนรา ได้แก่ 1) อยู่ในแวดวงโนราอยู่แล้ว 2) ถูกครูหมอบโนรา 3) มีใจรักในศิลปะการรำโนรา 4) ความต้องการของบิดา-มารดา อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ปัจจุบันความสนใจฝึกรำของโนราผู้หญิงลดลง

1.8.2.4 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนรา เอกสารและงานวิจัยส่วนนี้มีทั้งที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อบันทึกข้อมูลขั้นตอนองค์ประกอบของพิธีกรรมตลอดจนรวบรวมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนราไว้เพื่อมิให้สูญหายในฐานะที่โนราเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติ และงานวิจัยอีกส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยเริ่มนำทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งทฤษฎีทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา รวมถึงทางนิเทศศาสตร์มาใช้ในการศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับโนรา ทำให้เกิดมิตินิเวศที่กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น เอกสารและงานวิจัยส่วนแรกนี้ ได้แก่

บทความเรื่อง “โนราลงครู” (สว่าง สุวรรณโร, 2523) ใน **พุ่มทิวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ชุนอุปถัมภ์นรากร** ผู้เขียนเรียบเรียงข้อมูลจากการเข้าสังเกตพิธีโนรา

ลงครุหรือโนราโรงครุ ที่บ้านน้ำกระจาย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2521 เริ่มตั้งแต่สาเหตุการรับโนรา ลักษณะของโรงโนรา ลำดับพิธีกรรมโนราลงครุ พร้อมทั้งบันทึกบทโนราที่ใช้ในพิธีมาเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร

“พิธีกรรมที่นำศึกษาในโนราโรงครุ” (ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์, 2523) จากหนังสือเล่มเดียวกัน ผู้เขียนกล่าวถึงพิธีกรรมโนราโรงครุในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ความหมาย วัตถุประสงค์ในการแสดง ชนิดของโนราโรงครุ ระยะเวลาทำพิธีโรงครุ วันประกอบพิธี โรงพิธี เครื่องบูชาประกอบพิธี และรายละเอียดของพิธีกรรมตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้าย

โนราโรงครุ (สารณี มุสิกอุปถัมภ์, 2527) ผู้เขียนรวบรวมและเรียบเรียงความรู้เกี่ยวกับโนราโรงครุ ตั้งแต่ที่มาของโนรา ตำนานโนรา การแสดงโนรา โนราลงครุ และรวบรวม บทเพลงที่ใช้ประกอบการทำพิธีลงครุ เนื้อหาส่วนใหญ่อ้างอิงมาจาก โนรา ของ ภิญโญ จิตธรรม ส่วนบทเพลงได้มาจากการสัมภาษณ์โนราทั้งจากในจังหวัดพัทลุง สงขลา ตรัง และนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์เรื่อง **โนราโรงครุตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง** (พิทยา บุขรรัตน์, 2535) ผู้เขียนศึกษาโนราโรงครุ ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ในด้านความเกี่ยวข้องกับตำนานท้องถิ่น ความเชื่อ พิธีกรรม และความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ผลการศึกษาพบว่าในท้องถิ่นมีตำนานที่เกี่ยวข้องกับโนราหลายตำนานด้วยกัน เช่น ตำนานขุนศรีศรีธาท่าแค ตำนานนางเลือดขาว ตำนานสิทธิเรื้อรี เป็นต้น ตำนานเหล่านี้แสดงความเชื่อที่ว่าตำบลท่าแคเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งกำเนิดโนรา ในด้านความเชื่อ พบว่าความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโนราโรงครุ เช่น ความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา การบนและการแก้บน เป็นความเชื่อระดับชาวบ้านที่มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนากับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อดั้งเดิม ด้านพิธีกรรม ในการรำโนรามุ่งหมายสำคัญ เพื่อเซ่นไหว้ครุหมอโนรา แก้บน ทำพิธีครอบเทริด และประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างโนราโรงครุกับวิถีชีวิตชาวบ้านนั้น พบว่าโนราโรงครุมีบทบาทและหน้าที่ในการสืบทอดการรำโนรา การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม การสร้างอาชีพ การสร้างเอกภาพและสัมพันธ์ภาพในสังคม เป็นต้น นอกจากนี้โนราโรงครุท่าแคยังมีบทบาทสำคัญต่อระบบความเชื่อ ช่วยแก้ไขปัญหาค้นฐานให้กับคนในสังคมทั้งทางร่างกายและจิตใจอีกด้วย

งานวิจัยเรื่อง **โนราโรงครุวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา** (พิทยา บุขรรัตน์, 2537) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างโนราโรงครุวัดท่าคุระกับประวัติและตำนานท้องถิ่น ความเชื่อ พิธีกรรม บทบาทและหน้าที่ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าคุระและตำบลใกล้เคียง ผลการศึกษาพบว่า ประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำนานโนรา ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานนางเลือดขาว ตำนานตายายพรหมณ์จันทร์ ตำนานทวดลำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัว ซึ่งต่างบอกเล่าประวัติของโนราเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับครุโนรา ในด้านความเชื่อ พบว่าชาวบ้านเชื่อเรื่องครุหมอนโนรา ไสยศาสตร์ การบนและการแก้บนครุหมอนโนรา และเจ้าแม่อยู่หัว การเข้าทรงและร่างทรง ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว วัดท่าคุระ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อระดับชาวบ้านที่มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนากับสิทธิพรหมณ์และความเชื่อดั้งเดิมหรือลัทธิผีสิงเทวดา ส่วน พิธีกรรมการรำโนราโรงครุ วัดท่าคุระ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเซ่นไหว้ครุหมอนโนราและเจ้าแม่อยู่หัว รำโนราถวายแก้บนและประกอบพิธีอื่น ๆ เช่น เหยียบเสน ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ โดยจัดพิธีกรรมในวันพุธแรกของข้างแรมเดือนหกของทุกปี และสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ขั้นตอนที่สำคัญของพิธีกรรม คือ ในวันแรกเริ่มด้วยการบวชแก้บน ทั้งบวชพระ บวชชี และบวชชีพรหมณ์ พิธีอัญเชิญและทรงน้ำพระพุทธรูปเจ้าแม่อยู่หัว คณะโนราเข้าโรงทำพิธีเบิกโรงลงโรง กาศครุ เชิญครุ กราบครุ โนราใหญ่ รำถวายครุ และการรำทั่วไป วันที่ 2 เป็นการเซ่นไหว้ครุหมอนโนราและ เจ้าแม่อยู่หัวแก้บน รำโนราถวาย เหยียบเสน ส่งครุและทำพิธีตัดเหมรย ในด้านบทบาทและหน้าที่ โนราโรงครุมีบทบาทและหน้าที่ในการสร้างความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม โนราโรงครุ ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่อยู่หัว การบนบานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม การสร้างอาชีพและการสืบทอดการรำโนรา รวมทั้งการสร้างเอกภาพและสัมพันธ์ภาพให้กับคนในชุมชนและสังคม

วิทยานิพนธ์เรื่อง **โนรา : รำเขียนพราย-เหยียบลูกมะนาว** (สุพัฒน์ นาคเสน, 2539) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ ขั้นตอนการรำ บทบาทและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการรำนี้ ทั้งนี้การรำเขียนพราย-เหยียบลูกมะนาว เป็นการรำโนราที่เกี่ยวข้องกับการทำคุณไสย การรำชุดนี้ต้องแสดงโดยนายโรงโนรา และแสดงเฉพาะในการประชันโรงเท่านั้น การรำเริ่มด้วยรำเขียนพรายและจบด้วยรำเหยียบลูกมะนาว ผลการศึกษา ผู้เขียนพบว่า การรำเขียนพราย-

เหยียบลูกมะนาวอาจแบ่งออกได้เป็น 8 ขั้นตอน และจากการเปรียบเทียบการรำของโนราทั้ง 5 ท่าน พบว่ามี 2 แนว แนวแรกเป็นการรำอวดความสามารถเฉพาะตัวในช่วงต้นของการรำเขียนพราย หลังจากนั้นเป็นการรำพร้อมบริการมคาถาจนจบกระบวนรำ แนวที่ 2 คือการรำอวดความสามารถเฉพาะตัวสลับกับการรำพร้อมบริการมคาถาไปโดยตลอด ส่วนความเชื่อที่สอดแทรกอยู่ในการรำนี้ พบว่าเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่ดัดแปลงมาจากคติในศาสนาพุทธ ฮินดู มุสลิม

วิทยานิพนธ์เรื่อง **ความเชื่อเกี่ยวกับการแสดงโนรา** (โสภา ชายเกตุ, 2542) ผู้เขียนเก็บข้อมูลภาคสนามด้านความเชื่อเกี่ยวกับการแสดงโนรา ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนคือ ความเชื่อขั้นก่อนแสดงโนรา เช่น ความเชื่อในการรับขันหมาก ความเชื่อในการยกเครื่อง ความเชื่อขั้นแสดงโนรา เช่น ความเชื่อในการตั้งเครื่อง ความเชื่อในการกาดครู และความเชื่อในขั้นหลังจบการแสดงโนรา เช่น ความเชื่อในการลาโรง ความเชื่อในการถอดและเก็บเครื่องแต่งตัว เป็นต้น ผู้เขียนพบว่าความเชื่อแต่ละขั้นตอนนี้จะมีนัยเพื่ออบรมสั่งสอนที่แฝงด้วยคุณธรรม จริยธรรมที่โนราพึงปฏิบัติ ที่สำคัญคือการแสดงความเคารพครูหม่อโนรา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผู้มีพระคุณ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่คณะโนราและการแสดงโนรา

วิทยานิพนธ์เรื่อง **ศึกษาพิธีครอบเทริดโนรา** (โอภาส อีสโม, 2544) ผู้เขียนมุ่งศึกษาองค์ประกอบในพิธีครอบเทริดโนราและการประกอบพิธีครอบเทริดโนราโดยละเอียด ซึ่งพิธีการครอบเทริดโนรานี้ทางไทรบุรีเรียกว่าพิธีตัดจุกโนรา เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อทำให้โนราเป็นโนราที่สมบูรณ์สามารถเป็นนายโรง เป็นโนราใหญ่ที่สามารถประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูได้

งานวิจัยอีกส่วนหนึ่งซึ่งผู้เขียนเริ่มนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับโนรา ได้แก่

วิทยานิพนธ์เรื่อง **นัยทางสังคมของพิธีโนราโรงครู : กรณีศึกษาบ้านบ่อแดง** (เจียรชัย อิศรเดช, 2542) ผู้เขียนได้ศึกษาบทบาทและอิทธิพลของพิธีโนราโรงครูที่มีต่อสังคมและผู้คนบ้านบ่อแดง และภาพสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมจากพิธีกรรมโนราโรงครู โดยใช้แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functionalism) และใช้ “แนววิเคราะห์ด้านภาวะแวดล้อม” (context approach) ของ Richard Dorson มาเป็นแนวทางในการศึกษา ผู้เขียนพบว่าโนราโรงครูเป็นพิธีกรรมที่ส่งเสริมความเชื่อเรื่องตายาย ซึ่งเป็นการนับถือบรรพบุรุษของชาวถิ่นใต้ สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมถิ่นใต้ว่าเป็นสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกับธรรมชาติ นับถือผีบรรพบุรุษ โดยมี เพศ

หญิงเป็นศูนย์กลาง เป็นสังคมอิสระห่างไกลจากกลไกของรัฐและการปกครอง พิธีกรรมโนรา โรงครู บ้านบ่อแดงยังมีบทบาทสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับหมู่พวกพ้องซึ่งดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการเข้ามาของผู้คนต่างวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า พิธีโนราโรงครูยังเปรียบเสมือนสังคมที่ปกครองตนเองโดยระบบ “ย่านเครือเชื้อวงศ์” สร้างเครือข่ายทางสายเลือด ให้ทายายของแต่ละสายมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในทางอุดมคติของวัฒนธรรมโนราในนามของ “ตายายโนรา” ผู้วิจัยจึงได้ข้อสรุปว่า ผู้คนในวัฒนธรรมโนราจึงถือเป็นพวกเดียวกันหมดในทางอุดมคติ

วิทยานิพนธ์เรื่อง โนรา : สัญลักษณ์ พิธีกรรม ตัวตนคนใต้รอบลุ่มทะเลสาบ

สงขลาในยุคโลกาภิวัตน์ (นภสมน นิจนิรันดร์, 2540) ผู้เขียนศึกษาด้านาน พิธีกรรมและสัญลักษณ์ของโนรากับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวใต้ซึ่งแสดงอัตลักษณ์ผ่านสัญลักษณ์และการให้ความหมายต่าง ๆ ในพิธีโนราโรงครู ตลอดจนศึกษาพลวัตการปรับตัวของการแสดงโนราท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เขียนได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพิธีกรรม สัญลักษณ์ อัตลักษณ์ และแนวคิดโลกาภิวัตน์ เป็นแนวทางการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อจากตำนานโนราผสมผสานกับความเคารพต่อผีบรรพบุรุษในสายตระกูลเป็นต้นตอการประกอบพิธีโนราโรงครูของชาวใต้ตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยพิธีโนราโรงครูมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ลูกหลานได้แสดงความกตัญญูต่อ บรรพบุรุษที่เรียกว่า “ตายายโนรา” โดยอาศัยร่างทรงและโนราเป็นตัวกลาง มีการให้ความหมายและใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงอัตลักษณ์ของคนใต้ในการสืบทอดอำนาจและการจัดการทางเครือญาติโดยมีบรรพบุรุษเป็นศูนย์กลาง และยังก่อให้เกิดการรวมตัวของผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาเหมือนกันได้มาแสดงตัวตนร่วมกันในพิธีโนราโรงครูชุมชน ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากประเพณีของท้องถิ่นอื่น นอกจากนี้ผู้เขียนยังพบว่าจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมส่งผลให้สามารถแบ่งโนราในยุคโลกาภิวัตน์ได้เป็น 3 ยุค ได้แก่ กลุ่มที่มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงสูง กลุ่มที่มีการผสมผสานระหว่างของเก่ากับของใหม่ และกลุ่มที่ปฏิเสธสิ่งใหม่ อนุรักษ์ไว้ซึ่งของเก่าตามแบบฉบับดั้งเดิมเท่านั้น ท้ายที่สุดผู้เขียนพบว่าไม่ว่าโนราจะต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากเพียงไร แต่พิธีโนราโรงครูยังคงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นรากเหง้าของการแสดงโนราเหมือนอย่างในอดีตไม่เคยเปลี่ยนแปลง

วิทยานิพนธ์เรื่อง **ตัวตนในเรื่องเล่า : แม่เฒ่าคนทรงในพิธีโนราโรงครู** (ปานจิตต์ แก้วสว่าง, 2541) ผู้เขียนศึกษาบทบาทของผู้หญิงในบ้านนาสิก บ้านคู ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา โดยใช้แนวทางการศึกษาแบบงานเขียนทางชาติพันธุ์ที่เขียนถึงผู้หญิงเป็นหลัก

ให้ความสำคัญกับการบันทึกเรื่องราวซึ่งเป็นประวัติชีวิตของผู้หญิงคนทรงในพิธีโนราโรงครู ผ่านการบอกเล่าของตัวผู้หญิงเองและบุคคลใกล้ชิด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าในสังคมภาคใต้ที่มีอุดมการณ์เพศชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงไม่ได้ตกอยู่ในฐานะที่เป็นรองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ผู้หญิงได้สร้างอำนาจต้านทานให้แก่ตนเองภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ผ่านการก่อรูปสร้างตัวตนของผู้หญิงในฐานะคนทรงของสายตระกูลในพิธีโนราโรงครู ซึ่งเป็นตัวตนที่ทำให้ผู้หญิงมีอภิสิทธิ์และอำนาจที่แตกต่างจากวิถีชีวิตประจำวัน แม้ว่าสภาวะดังกล่าวจะเกิดขึ้นเพียงชั่วคราว แต่ก็ได้เผยให้เห็นการมีอยู่ของตัวตนของผู้หญิงคนทรงในฐานะของผู้กระทำการทางสังคม และมีบทบาทเป็นศูนย์กลางสำคัญในสังคมชนบทที่ยังผูกพันกับพิธีกรรมการนับถือผี

งานวิจัยเรื่อง **ศักยภาพโนราในการพัฒนาท้องถิ่น** (เจียรชัย อิศรเดช, 2548) คณะผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีและแนวคิดทางด้านนิเทศศาสตร์เกี่ยวกับบทบาทของสื่อพื้นบ้านมาใช้ในการวิเคราะห์โนรา ทั้งนี้งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สสำรวจสถานภาพและสภาพการณ์ปัจจุบันของสื่อพื้นบ้าน “โนรา” ทั้งในฐานะพิธีกรรม “สื่อพื้นบ้าน” และ “ศิลปะการแสดงของชาวบ้าน” 2) สสำรวจและศึกษาการสร้างเครือข่ายโนราทั้งในส่วนของศิลปิน นักวิชาการ นักบริหาร และผู้ชม 3) วิเคราะห์ศักยภาพและการทำหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านนี้ในการพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบัน 4) วิเคราะห์ปัจจัยและบริบทที่เอื้ออำนวยหรือเข้ขวางร่อนต่อศักยภาพของสื่อพื้นบ้านโนรา 5) แสวงหาแนวทางในการฟื้นฟู/สร้างเสริมศักยภาพสื่อพื้นบ้าน ผลการศึกษาพบว่าโนรามีบทบาทในฐานะสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 2 ระดับ คือ ระดับแรก มีการใช้โนราเพื่อพัฒนาท้องถิ่นโดยตรง เช่นการรณรงค์ในเรื่องต่าง ๆ ผ่านบทขับของโนรา ระดับที่ 2 คือ ใช้โนราในฐานะ “กุศโลบาย” คือการที่โนราสร้างโลกของสื่อ “mediate world” ขึ้นมาอีกโลกหนึ่ง มีชีวิต เรื่องราว ความหมาย ข้อห้าม ข้อบังคับ ฯลฯ ที่ไม่เกี่ยวกับโลกความจริง “social world” ซึ่งเบื้องต้นดูเหมือนจะขัดแย้งกับการพัฒนาท้องถิ่นไปสู่ความทันสมัย เพราะโนรามีฐานะเสมือน “โลกเก่า” แต่สิ่งที่เป็นปัญหาในการพัฒนาท้องถิ่นในโลกใหม่คือการขาดความร่วมมือ ซึ่งโยงไปสู่การขาดความเข้มแข็งของชุมชน แต่โลกของโนราเป็นโลกที่มีการสร้างศักดิ์ศรี เอกภาพ และวิจารณ์ญาณซึ่งส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน จึงอาจนำมาเป็น “กุศโลบาย” แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นรูปธรรมได้

1.8.2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนรานอกประเทศไทย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนรานอกประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นงานที่ศึกษาโนราในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ได้แก่ กลันตัน เคดาห์ และปีนัง ดังนี้

รายงานเรื่อง **Nora Chatri in Kedah : A Preliminary Report** (Yousof, 1982) กล่าวถึงโนราชาตรีในรัฐเคดาห์ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย มีคณะโนราประมาณ 20 คณะ เป็นของคนไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ที่ Naka, Jitra, Kodiang, Baling และ Pedu นิทานที่แสดงกำเนิดของมโนห์ราในเคดาห์คือเรื่อง *แม่ศรีมาลา* ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอินเดียและพุทธศาสนา จุดประสงค์ในการแสดงโนรามี 2 ประการ ได้แก่ จุดประสงค์ทางพิธีกรรม ได้แก่ เพื่อแก้บนและเพื่อตัดจุกครอบเทริด อีกประการหนึ่งคือเพื่อความบันเทิง โดยมีการเล่นโนราในงานแต่งงาน งานวัด และงานรื่นเริงของชุมชน เป็นต้น

ลักษณะของโรงโนรา หลังคามุงด้วยใบจากและโครงทำจากไม้ไผ่ สร้างบนดินเปิดโล่งทุกด้าน ผู้ชมสามารถเข้าไปนั่งในโรงหรือยืนรอบ ๆ โรง หลังแสดงเสร็จจะร้องส่งโรงและรื้อถอนโรงออกไป สำหรับเครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีง่าย ๆ คล้ายกับที่ใช้ในหนังตะลุง ได้แก่ ปี่กลอง 1 คู่ ทับ 1 คู่ ฉิ่งและกรับ บางครั้งมีโหม่งด้วย ดนตรีจะเล่นตลอดเวลา ยกเว้นแต่ตอนเล่นละคร จะเล่นเฉพาะตอนที่แสดงอารมณ์ ส่วนเครื่องแต่งกายของโนราในเคดาห์นั้น โนราแต่งกายด้วยชุดปกติประจำวันของคนไทยหรือมาเลย์ ตัวตลก 2 ตัว คือพรานบุญและพรานเทพสวมหน้ากากไม้สีแดง ส่วนโนราที่รำจะแต่งกายต่างออกไป นั่นคือสวมสร้อยลูกปัด ผ้าห้อยเอว หางหงส์ สวมเล็บอนสีทอง ส่วนเทริดจะสวมเฉพาะโนราใหญ่ โนราคนอื่น ๆ สวมชุดแต่ไม่สวมเทริด การเล่นโนรา เริ่มจากการภาศครูหรือไหว้ครู ในบทไหว้ครู กล่าวถึงแม่ศรีมาลาและครูคนอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตำนานแม่ศรีมาลา เช่น พรานบุญ พรานเทพ พรานนวล สิงห์รณ เป็นต้น

บทความวิจัยเรื่อง **Manora Performance : A Research in Bukit Yong Village, Pasir Puteh, Kelantan, Malaysia** (Baharin Ilias Mohamad Nazri Ahmad and Hanani Ahmad Zubir, 2012) งานวิจัยนี้ศึกษาการแสดงพื้นบ้านที่เรียกว่ามโนห์ราในรัฐ กลันตัน ประเทศมาเลเซีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บบันทึกข้อมูลทางคติชนที่ดำรงอยู่ในชุมชนชาวสยามจนถึงปัจจุบัน งานวิจัยนี้เน้นการศึกษารายละเอียดการแสดงมโนห์ราของคณะโนราที่bukitยong (Bukit Yong) และบทบาทหน้าที่ของโนราในชุมชนด้วย จากการศึกษาพบว่าโนราเป็นศิลปะการแสดงแบบ

ดั้งเดิมที่มีชื่อเสียงในรัฐกลันตัน โดยเป็นการแสดงของชาวสยามที่ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน คณะโนราภูเก็ตยังเป็นคณะที่ยังคงรักษาศิลปะการแสดงดั้งเดิมของบรรพบุรุษไว้ไม่ให้เลือนหาย โดยยังคงรักษาองค์ประกอบหลักในการแสดงทั้ง 3 ขั้นตอนไว้ ได้แก่ การเปิดโรง การเล่นเรื่อง และการส่งโรงในแง่ของบทบาท มโนห์รามีบทบาทในฐานะพิธีกรรมเพื่อให้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ชาวสยามนับถือ ได้แก่ ไหว้ยายบ้าน ไหว้นา ไหว้เรือ ไหว้วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เป็นต้น และยังมีบทบาทในการแก้บน การรักษาโรค รวมทั้งยังเป็นการเพื่อความบันเทิงอีกด้วย นอกจากนี้มีโนห์รายังแสดงถึง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวสยาม ทั้งจากการรำรำ การขับร้องด้วยน้ำเสียงที่ไพเราะ การใช้ภาษาไทยผสมกับภาษามลายูกลันตัน เครื่องแต่งกายของมโนห์ราก็แสดงถึงศิลปะของชาวสยาม มโนราห์จึงเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวสยามที่นอกเหนือไปจากหมู ต้นกระต้อม ภาษาไทย และวัด ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงอัตลักษณ์ของชาวสยามแต่ยังเป็นอัตลักษณ์เดียวกับชาวไทยด้วย

บทความเรื่อง The Thai Menora in Malaysia : Adapting to the Penang Chinese Community (Tan Sooi-Beng, 1988) กล่าวถึงการแสดงมโนห์ราของคณะ Rambongan ซึ่งเป็นคณะโนราที่เหลือเพียงคณะเดียวในปีนัง ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลการแสดงโนราของคณะนี้ในงานฉลองวันเกิดของ Datuk Musang ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออารักษ์องค์หนึ่งที่ชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนในปีนังนับถือ งานนี้จัดขึ้นที่ Tanjung Tokong ในปีนัง ประเทศมาเลเซีย ตรงกับวันที่ 15 เดือน 12 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน

การเล่นโนราที่งานฉลองวันเกิด Datuk Musang มีทั้งหมด 3 วัน 3 คืน ในวันแรก เริ่มประมาณ 11 นาฬิกา โดยโนราออกมาไหว้ครู ลองเครื่องดนตรีได้แก่กลอง ปี่ และทับ จากนั้นจึงเป็นการรำหน้าม่าน หรือการขับกลอนโนราทักทายผู้ชม ในช่วงบ่ายมีการเล่นเรื่องพระรณสิทธิ์ โดยนายโรงเล่าเรื่องย่อมาจากหลังม่าน จบแล้วโนราออกมาเล่นเรื่องโดยจับตอนนางยักษ์สนทนา (Sun Sa) ต้องการฆ่าพระรณน้อย (พระรณเสน-ผู้วิจัย) เมื่อจบการแสดง โนราเพิ่มซึ่งเป็นนายโรงออกมาให้พรผู้ชม การแสดงวันที่ 2 คล้ายกับวันแรก คือ เริ่มจากการภาคโรง รำห้องโรง รำหน้าม่าน จากนั้นจึงเล่นเรื่องพระรณสิทธิ์ต่อจากวันวาน ส่วนคืนสุดท้ายซึ่งเป็นคืนที่สำคัญที่สุด มีการถวายเครื่องเช่นแกดดาโต๊ะมุสัง ตอนค่ำโนราเริ่มภาคโรง รำไหว้ครู และรำ 12 ท่า และเล่นโจ๊ะเครื่อง (jok kreng) เป็นลำดับสุดท้ายเพื่อให้ดาโต๊ะมุสังทราบว่โนรากำลังจะลากลับ ส่วนผู้ชมก็เริ่มทยอยกลับบ้าน

สิ่งที่น่าสนใจในการแสดงโนราที่ป็นังคือ มีการใช้ทั้งภาษาไทย ภาษาจีนฮกเกี้ยน และภาษามลายู โดยในตอนที่พระมเหสีคือนางยักษ์สนทราพูดเป็นภาษาไทย โนราเพิ่มก็แปลเป็น ภาษาจีนฮกเกี้ยนให้ผู้ฟังเข้าใจ ตัวตลกซึ่งสวมหน้ากากพรานสีแดง (เรียกหน้ากกว่า ang-bin) จะพูด ทั้งจีนฮกเกี้ยน จีนกวางตุ้ง มาเลย์ และอังกฤษผสมกันเป็นมุกตลกทำให้เกิดความสนุกสนาน นอกจากนี้ในตอนสุดท้ายเมื่อถึงเวลากล่าวอำลาผู้ชม โนราเพิ่มจะขับบทเป็นภาษาจีนฮกเกี้ยนอำลา ผู้ชมชาวจีนและขับเป็นภาษามลายูเพื่อลาผู้ชมชาวมลายู

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่างานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์โนราโดยใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎีทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา หรือคติชนวิทยาเป็นแนวทางในการศึกษายังมีน้อย ส่วนการศึกษาโนรานอกประเทศไทยโดยเฉพาะที่เคดาห์นั้นยังพบไม่มากนักอีกทั้งยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึก ผู้วิจัยจึงเห็นเป็นโอกาสอันดีที่จะได้เข้าไปศึกษา วิเคราะห์เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงวิชาการด้านคติชนท้องถิ่นภาคใต้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

บทที่ 2

ชาวสยามในมาเลเซีย : ประวัติศาสตร์และภูมิหลังทางวัฒนธรรม

ในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิหลังทางวัฒนธรรมของชาวสยามในมาเลเซีย โดยเริ่มจากการเรียกชื่อชาวสยามในมาเลเซีย การตั้งถิ่นฐานของชาวสยามในมาเลเซีย การตั้งถิ่นฐานของชาวสยามที่บ้านปลายระไม ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวสยามที่บ้านปลายระไม ตลอดจนสถานภาพทางสังคมของชาวสยามในพหุสังคมวัฒนธรรมมาเลเซีย

2.1 การเรียกชื่อชาวสยามในมาเลเซีย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีปัญหาในการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์นี้ เนื่องจากมีการเรียกแตกต่างกันไปหลายอย่าง นักวิชาการไทยในระยะแรก เช่น ฉำรงค์ดี อายุวัฒน์ (2517) ปัญญา ยวนแหล (2517) พันธุ์ทิพย์ พันธุ์คำ (2525) เรียกคนกลุ่มนี้ว่า “คนไทย” เช่น เรียกว่าคนไทยในมาเลเซีย คนไทยในไทรบุรี คนไทยในกลันตัน เป็นต้น สุริยะ สະนิวา (อ้างถึงใน, คำนวน นวลสนอง, 2550) ใช้คำว่า ชาวพุทธเชื้อสายไทยในประเทศมาเลเซีย เช่นเดียวกับธีรพงศ์ เพชรรัตน์ (2537) ที่เรียกว่า “คนไทยพุทธในประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย” อย่างไรก็ตามการใช้คำว่า “คนไทย” ทำให้เกิดความสับสนได้ เนื่องจากปัจจุบันมีคนไทยที่ถือสัญชาติไทย หรือคนมลายูสัญชาติไทย เข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียเป็นจำนวนมาก และถูกเรียกว่า คนไทยในมาเลเซียเช่นกัน

ส่วนนักวิชาการในสมัยหลัง เช่น คำนวน นวลสนอง (2541, 2546) สุธานี เพ็ชรทอง (2547) ได้เรียกชนกลุ่มนี้ว่า “ชาวมาเลเซียเชื้อสายไทย” เพื่อเน้นว่ากลุ่มคนเหล่านี้ปัจจุบันถือสัญชาติมาเลเซีย และคำนวนยังใช้คำว่า ชนชาติไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย เมื่อใช้ในบริบทอดีต ก่อนที่ชนกลุ่มนี้จะถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของรัฐมาเลเซีย ส่วนอนุสรณ์ เมฆบุตร (2549) อับดุลรอฮ์มาน จะปะกียา (2553) ใช้คำว่า “คนสยาม” หรือ “ชาวสยาม”

ในเอกสารราชการของมาเลเซียรวมถึงชาวมลายู จะเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า “ออรัง เซียม” (Orang Siam) เช่น ชื่อโรงเรียนภาษาไทยวัดวิสุทธิประดิษฐาราม มีชื่อเป็นภาษามลายูว่า Sekolah Bahasa Siam Wat Titi Akar ส่วนเจ้าของกลุ่มชาติพันธุ์เองบางครั้งก็เรียกตนเองว่า “คนไทย” บางครั้งก็เรียกว่า “คนเสียม” หรือ “คนสยาม” แต่ผู้วิจัยสังเกตว่าเวลาที่ชาวบ้านพูดกับผู้วิจัยซึ่งเป็น

คนไทยที่มาจากประเทศไทย ชาวบ้านมักจะใช้คำว่าคนไทยแทนตัวเองและชาวมาเลเซียสัญชาติสยาม ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อาจเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกัน ดังที่ชาวบ้านหลายคนมักจะพูดคุยกับผู้วิจัยเสมอ ๆ ว่า “คนไทยที่มาเลเซียกับที่ประเทศไทยก็พวกเดียวกันนั่นแหละ” สิ่งนี้อาจสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกใช้ภาษาเพื่อบอกอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และขยายพรมแดนชาติพันธุ์โดยรวมผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในกลุ่มด้วย

อย่างไรก็ดีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “ชาวสยาม” เพื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังศึกษา ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อเป็นการ “แยงเขาแยกเรา” แต่เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนกับคนไทยที่ถือสัญชาติไทยในปัจจุบัน และผู้วิจัยยังเห็นว่าคำว่า “ชาวสยาม” ยังสะท้อนความเป็นเจ้าของชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่ภาคสนามนี้มาเนิ่นนานแล้วด้วย

2.2 การตั้งถิ่นฐานของชาวสยามในประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย มีพื้นที่รวม 329,960.22 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่ที่อยู่บนคาบสมุทรมาลายู 131,798.97 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่บนเกาะบอร์เนียว คือรัฐซาบฮาร์ และซาราวัก 198,069.61 ตารางกิโลเมตร ข้อมูลจาก Department of statistic and economic planning unit ของประเทศมาเลเซีย (อ้างถึงใน, "Malaysian people in year 2010,") ระบุว่า ปี 2005 มาเลเซียมีประชากรทั้งสิ้น 26.75 ล้านคน จำแนกตามเชื้อชาติต่าง ๆ คือ ภูมิบุตร ร้อยละ 65.9 จีน ร้อยละ 25.3 อินเดีย ร้อยละ 7.5 และเชื้อชาติอื่น ๆ ร้อยละ 1.3 ส่วนชาวสยามมีประมาณ 74,500 คน² ชาวสยามในมาเลเซียส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย ได้แก่ รัฐกลันตัน เคดาห์ ปะลิส เประ ตรังกานู และปูเลาปีนัง

Siri Neng Buah ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่และประชากรของมาเลเซียในรัฐต่าง ๆ ที่มีชาวสยามอาศัยอยู่ ในการประชุมสัมมนา เรื่อง “ไทศึกษา : กรณีคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย” ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2553 โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

² ในประเทศมาเลเซียไม่ได้เรียกว่าชาวไทย แต่เรียกว่าชาวสยาม (Orang Siam)

ตารางที่ 1 พื้นที่และประชากรของมาเลเซียในรัฐที่มีชาวสยามอาศัยอยู่

รัฐ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากรทั้งหมด ประมาณ (คน)	คนสยาม ประมาณ(คน)	คิดเป็น (เปอร์เซ็นต์)
Perlis	795.00	236,200	8,500	3.6 %
Kedah	9,425.00	1,958,100	30,000	1.53%
Perak	21,005.00	2,351,300	6,500	0.3%
Pulau Pinang	1,031.04	1,546, 800	3,000	0.2%
Kelantan	15,104.62.00	1,595,000	25,000	1.6%
Terengganu	12,955.00	1,094,300	1,500	0.13%

(ที่มา : Siri Neng Buah, 2553)

นักประวัติศาสตร์เชื่อว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาไทยเดินทางมาอยู่อาศัยบริเวณคาบสมุทรมลายู ประมาณศตวรรษที่ 7 คนกลุ่มนี้ค่อย ๆ ไหลเลื่อนลงมาทางใต้จากบ้านเกิดเมืองนอนของตนระหว่าง ส่วนตอนบนของแม่น้ำโขงและสาขาของแม่น้ำเจ้าพระยา และตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ต่างๆ กระจายกัน อยู่อย่างกว้างขวาง ก่อตัวเป็นอาณาจักรอิสระเช่นเดียวกับสุโขทัยและอยุธยา ในระหว่างศตวรรษที่ 13 บรรดาผู้นำที่เป็นเจ้าและบริวารของตนเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้ มายังเพชรบุรี สร้าง ที่มั่นทำนา ปลุกข้าว และจัดตั้งชุมชนขึ้นบริเวณคอคอด ในหนังสือ **Ligor Chronicle** กล่าวว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไท เริ่มเคลื่อนย้ายเข้ามาในแถบแหลมมลายู ซึ่งเป็นพื้นที่ที่คนพูดภาษามลายูอาศัยอยู่ เจ้านายทาง เพชรบุรี 2 คน รับผิดชอบในการแต่งตั้งชาวมลายูให้ปกครองเขตมลายู ซึ่ง ณ ขณะนั้นเป็นของไทย สถานที่ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในบันทึกเหตุการณ์นี้ ได้แก่ ปะหัง กลันตัน ปัตตานี และเกดดาห์ ทั้งนี้มีเมืองลิกอร์ หรือเมืองนครศรีธรรมราช เป็นศูนย์กลางของไทยส่วนใหญ่ในภาคใต้ (บาร์บารา วัตสัน อ้นดาया และ ลีโอนาร์ด วาย. อ้นดาया, 2551; 106-110)

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองในแหลมมลายูกับเมืองในราชอาณาจักรไทยปรากฏอย่างชัดเจนใน สมัยพ่อขุนรามคำแหงอาณาจักรสุโขทัยได้ขยายอาณาเขตลงมาถึงคาบสมุทรมลายูและได้รวมเอา

อาณาจักรนครศรีธรรมราชไว้เป็นเมืองประเทศราช แต่ได้รับอิสระในการจัดการปกครองภายใน และมีหน้าที่ปกครองบรรดาเมืองต่าง ๆ ในคาบสมุทรมลายูด้วย ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อนครศรีธรรมราชถูกลดอำนาจและฐานะลงมาเป็นเมืองพระยามหานคร แต่ยังคงปกครองหัวเมืองมลายูอยู่

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อยุธยาสามารถแผ่อำนาจครอบครองอาณาจักรมลายูตอนเหนือได้อีกครั้งหนึ่ง และในฐานะเมืองขึ้นมลายูต้องแสดงความจงรักภักดีของตนต่ออยุธยาเช่นเดียวกับเมืองอื่น ๆ นั่นคือ ต้องส่งคน อาหารและอาวุธให้แก่กองทัพอยุธยาเมื่อคราวมีศึกสงคราม หากในยามสงบก็ต้องจัดเครื่องบรรณาการตามที่อยู่อยุธยาเรียกว่ากร้อ ซึ่งส่งมอบทุก 3 ปี เรียกกันรวม ๆ ว่า บุหงามาศ ดาน เประ (Bunga mas ban pesak) หรือ “ดอกไม้เงินดอกไม้ทอง” การส่งบุหงามาศนี้ เมื่อใดที่อยู่อยุธยาอ่อนแอ กษัตริย์มลายูบางองค์ก็จะชะลอการส่งบุหงามาศให้ช้าลง บางครั้งเป็นเวลานานหลายปี แต่เมื่อมีสัญญาณการฟื้นฟูอำนาจของไทย ก็จะได้รับส่งคณะทูตพร้อมบุหงามาศไปถวายอย่างรวดเร็ว การส่งบุหงามาศไปยังราชสำนักสยามนี้เพิ่งสิ้นสุดลงพร้อมกับการขยายอำนาจของอังกฤษไปยังรัฐมลายูตอนเหนือใน พ.ศ. 2452 (ค.ศ. 1909)

เมื่อถึง ปี พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาเสียเอกราชให้แก่พม่า และพระเจ้าตากสินทรงกู้เอกราชได้ในปีเดียวกัน และทรงพยายามรวบรวมคนไทยให้เป็นปึกแผ่นอีกครั้งหนึ่ง แต่หัวเมืองมลายูได้ปฏิเสธศูนย์กลางอำนาจใหม่ และตั้งตัวเป็นอิสระเรื่อยมาตลอดรัชสมัย

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า เมื่อเสร็จศึกจากพม่าครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2328 โปรดเกล้าให้สมเด็จพระราชวังบวรฯ เสด็จไปขับไล่พม่าซึ่งได้ยึดครองหัวเมืองของไทยทางคาบสมุทรมลายู ตั้งแต่เมืองชุมพรไปจนถึงเมืองนครศรีธรรมราช และยึดเมืองปัตตานีได้สำเร็จ ทำให้เจ้าเมืองมลายูอื่น ๆ ยอมอ่อนน้อมต่อไทยด้วย

ไทยเริ่มเกี่ยวข้องกับกิจการในหัวเมืองมลายูมากขึ้น นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่จักรวรรดินิยมตะวันตกเริ่มแผ่อำนาจมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสหัวเมืองฝ่ายใต้ไปจนถึงเมืองปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2402 และโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนจากสงขลาเชื่อมต่อกับเมืองไทรบุรี

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์มิได้ทรงละเลยหัวเมืองมลายู ได้เสด็จประพาสท้องถิ่นต่างๆ ในแหลมมลายู โดยเฉพาะที่เมืองไทรบุรี ได้จัดการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติ เมื่อเสด็จกลับจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เพิ่มอิสริยยศให้แก่พระยาไทรบุรียิ่งขึ้น โดยโปรดฯ ให้เลื่อนขึ้นเป็นเจ้าพระยา มีอิสริยยศอย่างสูง รัชมหาทินนามตามตำแหน่งว่า “เจ้าพระยาฤทธิสงครามรามภักดีศรีสุลต่าน มหามัครัตนราชมุนินทรสุรินทร วิวัชฌมดุง ทะนุบำรุงเกดะนคร อมรรัตนาเนาเขตระเทศราชราไชลวริยาธิบดี วิกรมสิทธิ์ เจ้าพระยาไทรบุรี” ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อย่างสูงสุดสำหรับข้าราชการในกรุงสยาม

ในปี พ.ศ. 2433 ไทยได้จัดระเบียบการปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ทั้งหมด รวมทั้งหัวเมืองมลายูด้วย โดยจัดการปกครองในรูปแบบมณฑล แต่ละมณฑลมีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ควบคุมดูแล ตามที่กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งขึ้น ตามระบบใหม่นี้ ปัตตานีเข้าร่วมอยู่ในมณฑลนครศรีธรรมราช กลันตันและตรังกานูรวมอยู่กับมณฑลภูเก็ต ส่วนไทรบุรีได้รับการยกเป็นอีกมณฑลหนึ่ง มีปะลิสและสตูลรวมอยู่ด้วย

ในหนังสือประวัติศาสตร์มาเลเซียตอนหนึ่งกล่าวถึงเคดาห์ในสมัยนี้ว่าเป็นประเทศราชที่จงรักภักดีด้วยการส่งปืนไปช่วยสยามในเรื่องข้อพิพาทเกี่ยวกับพรมแดนกับฝรั่งเศสในลาว บรรดาเจ้าชายเคดาห์เสริมความสัมพันธ์กับสยามโดยการเดินทางไปยังราชสำนักที่กรุงเทพฯ บ่อยครั้ง เจ้าบางองค์ได้ไปศึกษาเพิ่มเติมที่นั่น ในบรรดารัฐมลายูทั้งหมดที่ยอมยกให้แก่อังกฤษในค.ศ. 1900 นั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสียพระทัยในการสูญเสียเคดาห์มากที่สุด (บาร์บารา วัดสัน อันดา ยา และลีโอนาร์ด วาย. อันดา ยา, 2551; 312)

เมื่อไทยต้องเสียดินแดนหัวเมืองมลายู อันได้แก่ ปะลิส ไทรบุรี กลันตัน และตรังกานู ให้แก่อังกฤษ เพื่อแลกกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ทำให้เกิดการกำหนดเขตแดนระหว่างประเทศมาเลเซียกับประเทศไทย ชุมชนชาวสยามที่อาศัยอยู่ในเขตแดนของมาเลเซียบางส่วนได้ย้ายถิ่นฐานมาในประเทศไทย แต่ส่วนใหญ่ยินยอมอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีบรรพบุรุษและถือกำเนิดในดินแดนนั้น ในช่วงนั้น รัฐบาลอังกฤษไม่ได้สนใจพลเมืองมากนัก มุ่งสนใจเรื่องการค้าเป็นสำคัญ ชาวสยามจึงไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มากนัก ต่อมาเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2500 รัฐบาลอังกฤษได้มอบเอกราชให้กับมาเลเซีย ชาวสยามเหล่านี้จึงมีสภาพเป็นพลเมืองของมาเลเซียโดยสมบูรณ์กลายเป็นชาวมาเลเซียเชื้อสายสยาม

คำนวณ นวลสนอง (2553) กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้คนไทยเข้าไปตั้งถิ่นฐานในรัฐตอนเหนือของ มาเลเซีย ดังนี้

1. ดินแดนในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย เป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีเทือกเขาสันกาลาคีรีทอดเป็นแนวยาวจากตะวันตกไปตะวันออก ทำให้เกิดแม่น้ำหลายสาย เช่น แม่น้ำโก-ลก แม่น้ำโกตาบารู แม่น้ำกัวลาลูมา และแม่น้ำปะลิส เป็นต้น สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้คนไทยนิยมอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐาน แสวงหาที่ทำมาหากินใหม่

2. ไทยและมาเลเซียมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกันเป็นระยะทางยาวทั้งทางบกและทางน้ำ ความยาวระหว่างพรมแดนทั้งสอง ยาวถึง 674 กิโลเมตร ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศไปมาหาสู่กันโดยตลอด ทั้งเพื่อการประกอบอาชีพ แต่งงาน เยี่ยมเยียนญาติมิตร รวมถึงการโยกย้ายครัวเรือน

3. สงครามกับการกวาดต้อนครัวเรือน สงครามระหว่างหัวเมืองมลายูและสยามเกิดขึ้นหลายครั้ง เมื่อฝ่ายใดชนะ ก็มักจะกวาดต้อนประชาชนของอีกฝ่ายไปด้วย หรือบางครั้งก็จะส่งพลเมืองของประเทศตนเข้าไปอยู่ เพื่อลดอำนาจของฝ่ายตรงข้าม

4. การหนีภัยบ้านเมือง พบว่าหลายชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในรัฐทางตอนเหนือของมาเลเซียมาจากกลุ่มคนที่หลบหนีกฎหมายบ้านเมืองของอาณาจักรสยามเข้ามา เนื่องจากการเดินทางในอดีตหนทางทุรกันดาร และได้มาตั้งถิ่นฐานถาวรอยู่ที่นี่

ชาวสยามที่นี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยาง ทำนา สวนผลไม้ ปลูกผัก รับจ้างและค้าขาย ส่วนการรับราชการยังมีไม่มากนัก เนื่องจากสัมพันธ์กับระบบการศึกษา ซึ่งเดิมจะให้สิทธิแก่ชาวมลายูมากกว่าเชื้อชาติอื่นๆ ทำให้คนเชื้อชาติอื่น เช่น ชาวสยาม มีการศึกษาไม่สูงนัก ส่งผลให้เข้ารับราชการได้ยาก และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งเนื่องมาจากกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ซึ่งอนุญาตให้คนสยามถือครองที่ดินและซื้อขายได้เช่นเดียวกับชาวมลายู แต่มีเงื่อนไขว่าต้องมีอาชีพเป็นเกษตรกรและอาศัยอยู่อย่างถาวรในรัฐนั้น (อนุสรณ์ เมฆบุตร, 2549; ภาคผนวก)

ชาวสยามในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียนับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับหลักธรรมในพุทธศาสนาทั้งด้านประเพณี พิธีกรรม และหลักปฏิบัติในสังคม พระสงฆ์และวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ การทำนุบำรุงศาสนามีมาอย่างต่อเนื่อง มีการปกครองคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ มีองค์กรส่งเสริมกิจการของคณะสงฆ์ไทย มีการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมพุทธศาสนาของประเทศไทยและมาเลเซีย มี

การตั้งคณะสังฆาธิการและสมณศักดิ์ และมีการสอนนันทกรรมและธรรมศึกษา นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญ เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ชนบทรรมนิยมประเพณีการบวช การแต่งงาน และงานศพแบบไทยยังคงถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้แล้วประเพณีหรือเทศกาลของแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะเด่นแตกต่างกันออกไป

ปัจจุบัน ชาวสยามในมาเลเซียได้ร่วมกันจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อพบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมร่วมกัน และประสานสมาชิกในชุมชนหรือบางกลุ่มที่อยู่ห่างไกลออกไป หรือเป็นตัวแทนกลุ่มติดต่อกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น องค์กรที่จัดตั้งขึ้นมี 3 ลักษณะ คือ การจัดตั้งสมาคมของชาวมาเลเซียเชื้อสายสยาม การเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่ม เช่น เว็บไซต์ <http://www.pekemas.org.my> ซึ่งเป็นสมาคมทางวัฒนธรรมของชาวสยามในรัฐเคดาห์³ หรือเว็บไซต์อื่นๆ เช่น <http://ruamthai.net> <http://politikiam.blogspot.com/> รวมทั้งการติดต่อผ่านเฟซบุ๊ก <http://www.facebook.com/pages/SUARA-MASYARAKAT-SIAM-MALAY> (เสียงสยามสมาคม มาเลเซีย) เป็นต้น

2.3 การตั้งถิ่นฐานของชาวสยามที่บ้านปลายระไม

2.3.1 ประวัติความเป็นมา

หลังจากประเทศไทยเสียดินแดนส่วนหนึ่งที่เรียกว่า กลันตัน ตรังกานู ไทรบุรี และ ปะลิส ให้แก่ประเทศอังกฤษ ในยุคของการล่าอาณานิคม ใน พ.ศ.2452 กลุ่มคนเหล่านี้ก็ติดไปกับผืนแผ่นดินนั้นและกลายเป็นชาวมาเลเซียเชื้อชาติสยาม ชาวสยามเหล่านี้ส่วนมากตั้งหลักแหล่งกระจายกันอยู่ในรัฐทางตอนเหนือของมาเลเซีย 4 รัฐ ได้แก่ ปะลิส เคดาห์ เประ กลันตัน และตรังกานู โดยเฉพาะที่รัฐเคดาห์หรือเมืองไทรบุรีนั้น มีคนไทยสยามอาศัยอยู่มากที่สุด ประมาณ 30,000 คน ตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่ทั่วไปในหลายอำเภอ รวมทั้งที่อำเภอเป็นดัง (Pendang)

³ สมาคมทางวัฒนธรรมของคนไทยสยามในรัฐเคดาห์ หรือ PEKEMAS ย่อมาจาก PERSATUAN KEBUDAYAAN MASYARAKAT SIAM NEGERI KEDAH

อำเภอเป็นดั่ง (Pendang) หรือเดิมคืออำเภอเมืองไทรบุรี มีชาวสยามอาศัยอยู่ 11 หมู่บ้าน แต่มีอยู่มากใน 3 ตำบล คือ ตำบลปาดังเกอร์เบา กายาปูเต๊ะ และรัมไม มีบ้านเรือนตั้งอยู่ประมาณ 1,280 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ รับจ้าง

เมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองมลายู ร.ศ. 109 ได้เสด็จเมืองไทรบุรี และทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงที่ประชุมเสนาบดี ความตอนหนึ่งกล่าวถึงตำบลหนึ่งชื่อแม่นางกะลาเบา ว่า

...ด้วยปลายน้ำนี้ขึ้นไปถึงเขตเมืองรามัน ที่ตำบลหนึ่งเรียกว่าแม่นางกะลาเบา เปนทางร่วมแดนสงขลาตานีรามันประต่อเมืองไทร โจรผู้ร้ายชุกชุมอย่างยิ่ง ผู้ร้ายลักกระบือเปนพื้น โคนกระบือเค็ดรทางนั้นต้องเสียภาษีทุกๆ เมืองเดี๋ยวนี้ได้จัดไปลิดขึ้นไปรักษาตำบลปะไตไปรอีกแห่งหนึ่ง เปนบ้านตำบลใหญ่ เพราะเปนที่รับสินค้ามาแต่เมืองตานี คืออย่างไม้ตีบุกหวายเปนต้น (พระบาทสมเด็จพระพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2506: 201-202)

ชื่อตำบลแม่นางกะลาเบาก็คือ ปาดังเกอร์เบา หรือที่ชาวสยามเรียกว่าตำบลทุ่งควาย นั่นเอง (ปาดัง แปลว่า ทุ่ง เกอร์เบา แปลว่า ควาย) จากพระราชหัตถเลขาเป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้เห็นว่าตำบลทุ่งควายน่าจะมีมาก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 และยังเป็นทางผ่านระหว่างเมืองสำคัญต่าง ๆ ในแหลมมลายู ได้แก่ เมืองสงขลา ปัตตานี รามัน เประ และเมืองไทรบุรี

บ้านปลายระไม (Kg. Titi Akar) เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ตำบลทุ่งควาย (Padang Kerbau) ในอดีตบริเวณบ้านปลายระไม เป็นหมู่บ้านเล็กๆ หลายหมู่บ้าน บางหมู่บ้านมีเพียง 2-3 ครัวเรือน หมู่บ้านต่างๆ เหล่านี้ได้แก่ บ้านพรุท่อม บ้านทองเดา (ทุ่งสะเดา) บ้านยวนปลา บ้านพรุ บ้านทองแค (ทุ่งแค) บ้านนายบุญ บ้านกอพรุ บ้านแปะถาย บ้านพรุหมอทอง บ้านท่านา บ้านพาน เชือกเขา บ้านพรุนาง บ้านวังนาก บ้านหวนอน บ้านพรุหาด บ้านละเมาะ บ้านโคกน้ำป็น บ้านคลองน้ำใส บ้านคลองเตย บ้านคลองหลาน้ำ (ศาลาน้ำ) บ้านคลองลุง ต่อมาเมื่อเกิดปัญหาเงินคอมมิวนิสต์

ทางรัฐบาลอังกฤษให้อพยพชาวบ้านไปรวมกันอยู่ในค่ายหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าอยู่คอก เพื่อสะดวกในการควบคุมดูแล หลังจากหมดปัญหาจีนคอมมิวนิสต์จึงให้ชาวบ้านกลับมาอยู่ที่บ้านเดิมของตน รวมทั้งจัดสรรที่ดินใหม่ให้ หมู่บ้านเล็กๆ เดิมจึงรวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่ เรียกชื่อใหม่ว่าบ้านปลาย ระไม ตามที่ตั้งของหมู่บ้านซึ่งอยู่ปลายแม่น้ำและบริเวณนี้มีต้นระไมอยู่มาก ส่วนทางรัฐบาลเรียกชื่อหมู่บ้านเป็นภาษามลายูว่า Kampung Titi Akar (สัมภาษณ์, การ์ณ ชุนแก้ว, 2555)

ชื่อ Kampung Titi Akar นั้นเป็นหนึ่งในชื่อหมู่บ้านเดิม คือบ้านพานเชือกเขา Kampung หมายถึงหมู่บ้าน ส่วน Titi หมายถึง สะพาน Akar หมายถึง รากไม้ จากประวัติของหมู่บ้านซึ่งรวบรวมไว้ในฐานข้อมูลห้องสมุดหมู่บ้านออนไลน์ กล่าวถึง Kampung Titi Akar หรือ บ้านพานเชือกเขานี้ว่า ตั้งขึ้นกว่า 100 ปีมาแล้วก่อนที่จะถูกขึ้นแหลมมลายู (ค.ศ.1942) ("Titiakarwatt," 2556) โดยชื่อบ้านพานเชือกเขา มีที่มาจากสะพานความยาวประมาณ 50 เมตร ซึ่งชาวบ้านใช้ข้ามแม่น้ำเพื่อเดินทางติดต่อค้าขายหรือไปมาหาสู่กับคนในหมู่บ้านอื่น ๆ ตัวสะพานเดิมนั้นเป็นไม้ผูกด้วยเถาวัลย์ ปัจจุบันสะพานนี้ได้สร้างขึ้นใหม่เป็นสะพานคอนกรีตแทน

ภาพที่ 1 คลองปลายระไมปัจจุบัน

ภาพที่ 2 สะพานข้ามคลองปลายระไม ที่มาของชื่อหมู่บ้าน พานเชือกเขา (Titi Akar)

ปัจจุบันสร้างใหม่เป็นสะพานคอนกรีต

การเดินทางมาตั้งถิ่นฐานของชาวสยามที่บ้านปลายระไมเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใดยังไม่มีหลักฐานเอกสารที่ชัดเจน Arun A/L Boontiang (อ้างถึงใน, ซีรพงศ์ เพชรรัตน์, 2537: 1) กล่าวถึงความ เป็นมาของบ้านปลายระไมว่า ในช่วงศตวรรษที่ 18-19 เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจที่เมืองสงขลา และเมืองนครศรีธรรมราช ราษฎรส่วนหนึ่งได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานและบุกเบิกที่ดินเพื่อการเกษตรที่รัฐ ไทรบุรี ในจำนวนนั้นประมาณ 20 ครอบครัวได้เข้ามาปักหลักตั้งถิ่นฐานที่บ้านปลายระไม และแม้ว่า รัฐไทรบุรีจะตกเป็นของอังกฤษและมาเลเซียแล้วก็ตาม แต่คนไทยเหล่านี้ก็ยังไม่ยอมกลับเมืองไทย ยังคงทำมาหากินและสืบเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าของชาวบ้านที่เล่าสืบต่อกันมาถึงบรรพบุรุษคนแรกที่เข้ามาตั้ง รกรากที่นี่ นั่นคือนายคุ้ม่นหรือนายมัน มีบุตรชายชื่อนายหมวดชาย ซึ่งชาวบ้านปลายระไมที่มี พื้น เพดั้งเดิมอยู่ที่นี้เชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษของตน และมักยกเรื่องนี้มาเล่าเมื่อถามถึงความเป็นมาของ

หมู่บ้าน พร้อมทั้งใช้เรื่องเล่านี้เป็นหลักฐานว่า ชุมชนปลายระไมเป็นชุมชนเก่าแก่ เกิดขึ้นมานานแล้ว อย่างน้อยก็ในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากในสมัยนั้นยังมีทาสอยู่

เรื่องเล่าเกี่ยวกับนายหมวดชาย

จากเอกสารข้อมูลชุมชนปลายระไม พ.ศ. 2549 รวบรวมโดยนายอ่วม รัตนประทุม (อ้างถึงใน, อนุสรณ์ เมฆบุตร, 2549: 85) เล่าถึงประวัติความเป็นมาของชาวสยามในชุมชนปลายระไมว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 สมัยที่มีการปลดปล่อยทาส ในจำนวนทาสที่ได้รับการปลดปล่อยมีสามีภรรยาคนหนึ่ง สามีชื่อนายคุ้มัน สุวรรณรัตน์ ภรรยาชื่อนางแก้ว สุวรรณรัตน์ มีบุตรชายหนึ่งคน เกิดในช่วงที่เป็นทาสอยู่ เรียกว่าทาสในเรือนเบี้ย ชื่อนายหมวดชาย สุวรรณรัตน์ ทาสที่ถูกปลดปล่อยมี 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4-5 ครอบครัว กลุ่มที่ 1 มีนายมั่นเป็นหัวหน้ากลุ่ม นายมั่นได้พากลุ่มของตนไป จับจองที่ดินทำกินและตั้งชื่อกลุ่มของตนว่ากลุ่มบ้านสะเดา กลุ่มที่ 2 ตั้งชื่อว่ากลุ่มบ้านพรานเขา (ไม่ทราบชื่อหัวหน้ากลุ่ม) ซึ่งห่างจากกลุ่มบ้านสะเดาประมาณ 3 กิโลเมตร ต่อมานายหมวดชาย สุวรรณรัตน์ได้แต่งงานกับนางจันทร์ ซึ่งเป็นบุตรสาวของหัวหน้ากลุ่มบ้านพรานเขา จึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างสองหมู่บ้าน นายหมวดชายได้จับจองที่ดินระหว่าง 2 หมู่บ้านเป็นของตนเอง ต่อมาทั้ง 2 หมู่บ้านได้แต่งตั้งให้นายหมวดชายเป็นผู้นำของหมู่บ้าน หลังจากนั้นนายหมวดชายได้รวมหมู่บ้านทั้งสองเป็นหมู่บ้านเดียวกัน และตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น หมู่บ้านปลายระไม เนื่องจากในหมู่บ้านมีต้น ระไมอยู่ต้นหนึ่งขึ้นอยู่ที่ปลายลำคลองซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลักของหมู่บ้านในอดีต ในสมัยนั้นนายหมวดชายถือได้ว่าเป็นผู้ที่ร่ำรวยที่สุดในหมู่บ้าน ได้เที่ยวมายังฝั่งไทยและมีเพื่อนฝูงมากมาย ในจำนวนนั้นมีเพื่อนสนิทชื่อ นายเสือ จากอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา และนายกุ่ม คุณแก้ว จากบ้านดอนควน จังหวัดปัตตานี ทั้งสองได้รับการชักชวนจากนายหมวดชายให้มาทำกินที่บ้านปลายระไม และต่อมา นายกุ่ม คุณแก้วก็ได้แต่งงานกับหลานสาวของนายหมวดชาย ชื่อนางเล็ก สุวรรณรัตน์

นอกจากเรื่องเล่านายหมวดชายที่ปรากฏในเอกสารประวัติชุมชนแล้ว ยังมีเรื่องเล่าอีกสำนวนหนึ่ง ซึ่งนางชินวล หรือนางศรีนวล อายุ 61 ปี (สัมภาษณ์, ศรีนวล ไชยมณี, 2554) มีอาชีพเป็นหมอทำขวัญเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า นายหมวดชายเป็นบรรพบุรุษของตน พ่อชื่อนายคุ้มัน มีภรรยาชื่อแก้ว อยู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 นายคุ้มันเป็นคนเขี้ยยา (จุดบู่หรี) ให้พระยา ซึ่งเป็นพระยาจากเมืองไทย นายหมวดชายทำราชการ มีฐานะร่ำรวย มีทาสมาก นอกจากทำราชการแล้วนาย หมวด

ชาย⁴ยังเป็นพ่อค้าเพชร โดยซื้อเสือตัวใหญ่ไปค้าเพชร เสือตัวนี้เจ้าของเดิมชื่อนายเสือ ทราบว่า บ้านอยู่ที่สะบาย้อย ซื้อเสือมาค้าเพชรที่ปิ้ง และได้ชักชวนนายหมวดชายซึ่งเป็นเกลอกันให้ไปค้าเพชรด้วย ต่อมานายหมวดชายขอซื้อเสือจากนายเสือ นายเสือบอกว่าถ้าซื้อไปแล้วตนคงไม่ได้มาที่ไทรบุรีอีก เพราะไม่รอดอีเด็น (เดินไม่ไหว) เสือตัวนี้มีขนาดใหญ่มาก เดินลอดได้ นายหมวดชายมีภรรยา 3 คน คนที่หนึ่งชื่อนางทองจันทร์ บ้านอยู่บาสิง นายหมวดชายได้มาเมื่อไปค้าเพชรที่บาสิง นางทองจันทร์ มีลูก 3 คน ตอนนี้มีลูกหลานอยู่ที่บาสิง ภรรยาคนที่ 2 ชื่อนางสอน มีลูกก็คนผู้เล่าจำไม่ได้ แต่คนหนึ่งเป็นทวดของผู้เล่า ซึ่งต่อมาได้เป็นนายอำเภอเป็นตั้ง และมีลูกชายชื่อนายหรือณเรนาย ซึ่งได้เป็นนายอำเภอต่อจากพ่อ ภรรยาคนที่ 3 ชื่อนางฉิม ผู้เล่าไม่ได้ให้รายละเอียดเพิ่ม ส่วนเสือใหญ่นั้น อยู่ต่อมาเมื่อนายหมวดชายใกล้ตาย เสือก็มาเข้าฝันบอกว่าอย่าเรียกมาใช้อีก เพราะท่านจะตายอยู่แล้ว แต่นายหมวดชายไม่เชื่อก็เรียกเสือมาแต่เสือไม่มา ต่อมานายหมวดชายเสียชีวิต เสือก็มาลงนางทองจันทร์ ลงเป็นครุฑหมอบ ต้องตั้งโรงโนรา และได้ลงที่เครื่องโนรา และได้ลงต่อๆ มาในรุ่นหลานอีก คือลงที่ทวดของชินวล เมื่อทวดแก่ก็ลงที่น้ำคนหนึ่ง แต่ลงได้ไม่นานน้ำเสียชีวิต ก็มาลงที่น้ำอีกคน เมื่อชินวลอายุได้ 21 ปีก็มาลงที่ชินวล

⁴ ระหว่างที่เล่า บางครั้งผู้เล่าสับสนระหว่างชื่อนายหมวดชาย กับนายคุ้มั้น เช่น ตอนแรกเล่าว่านายหมวดชาย ซื้อเสือไปค้าเพชรที่บางสิง ได้ภรรยาชื่อนางทองจันทร์ ต่อมาเล่าว่านายเสือชวนนายคุ้มั้นไปค้าเพชร บางครั้งก็ใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ว่า “แกนั้น” หมายถึง ตาคอนั้น

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบเรื่องเล่าทั้ง 2 สำนวน

เรื่องเล่าสำนวนที่ 1	เรื่องเล่าสำนวนที่ 2
<ul style="list-style-type: none"> - นายคุ่มันเป็นทาส ได้รับการปลดปล่อย - นายคุ่มันจับจองที่ดิน เป็นนายบ้าน - นายหมวดชาย แต่งงานกับลูกสาวนายบ้านอีกหมู่บ้าน และรวมหมู่บ้านทั้งสองเข้าด้วยกัน - นายหมวดชายมีเพื่อนสนิทชื่อนายเสือและนายกุง ซึ่งอยู่ฝั่งไทย - นายหมวดชายชักชวนเพื่อนทั้งสองมาอยู่ที่บ้านปลายระไม และนายกุงแต่งงานกับหลานสาวของนายหมวดชาย 	<ul style="list-style-type: none"> - นายคุ่มันเป็นบริวารของพระยา (ทาส?) - นายหมวดชายทำราชการและเป็นพ่อค้าเพชร - นายหมวดชายมีเพื่อนชื่อนายเสือ นายเสอมีเสือตัวใหญ่ ชี้มาขายเพชรที่ปิ้ง - นายหมวดชายขอซื้อเสือจากนายเสือ - หลังจากนายหมวดชายตาย เสือกลายเป็น “ครุหมอ” - นายหมวดชายมีภรรยา 3 คน คนหนึ่งอยู่ที่บาลิง คนหนึ่งอยู่ที่ปิ้งดิง และอีกคนไม่กล่าวถึง

เรื่องเล่าทั้งสองสำนวนนี้แม้มีรายละเอียดที่แตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ก็ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวสยามกับประเทศไทยในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4-5 ก่อนที่ไทยจะเสียดินแดนไทรบุรีให้กับอังกฤษว่าพื้นที่ทั้งสองยังเป็นดินแดนเดียวกัน ผู้คนที่นี่กับคนในประเทศไทยติดต่อไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอ และสามารถจับจองโยกย้ายที่ทำกินได้อย่างอิสระ นอกจากนี้หากพิจารณาในแง่มิติของเรื่องเล่า จะเห็นว่าเรื่องเล่าเรื่องแรกแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและกำเนิดของกลุ่มตระกูลที่เก่าแก่ในบ้านปลายระไม ได้แก่ตระกูลสุวรรณรัตน์ และตระกูลคุณแก้วหรือขุนแก้ว ส่วนเรื่องเล่าที่ 2 นอกจากแสดงประวัติของบรรพบุรุษของผู้เล่าแล้วยังเชื่อมโยงถึงที่มาของครุหมอ “เสือ” ซึ่งสัมพันธ์กับตัวผู้เล่าและเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งเป็นพิธีกรรมสำคัญของชุมชนด้วย

นอกจากเรื่องเล่าการตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษคือนายหมวดชายแล้ว ชาวบ้านปลายระไมยังเล่าถึงเหตุการณ์สำคัญของชุมชนอีกเหตุการณ์หนึ่งคือ “การอยู่คอก” ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสมัยที่รัฐบาลสหพันธรัฐมลายูภายใต้การปกครองของอังกฤษปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์มลายัน⁵ ซึ่งผู้เล่าหากมีอายุมากกว่า 60 ปี มักจะเล่าในฐานะเรื่องเล่าจากความทรงจำที่ประสบโดยตรง

เรื่องเล่าเกี่ยวกับการ “อยู่คอก”

นางฉิม ขุนแก้ว อายุ 83 ปี (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555) เล่าให้ฟังว่าสมัยจีนป่า (จีนคอมมิวนิสต์มลายัน) ตนและครอบครัวถูกต้อนไปอยู่ที่นาซา (Naka) ที่นั่นมีทั้งชาวสยามที่บ้านปลายระไมและบ้านอื่น ๆ ถูกกักบริเวณอยู่รวมกันในบริเวณที่ล้อมรั้วลวดหนามสูง ชาวบ้านเรียกว่า “อยู่คอก” มีแต่คนไทยที่ถูกต้อนไป ส่วนคนมลายูไม่ถูกต้อน ตอนกลางวันสามารถออกไปทำอะไรทำนาได้ แต่ห้ามนำเสบียงอาหารออกไป ต้องกลับมากินที่คอก เนื่องจากทหารอังกฤษกลัวจะนำอาหารไปส่งให้

⁵ ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เข้าสู่ประเทศมาเลเซียเมื่อปี พ.ศ. 2443 ภายใต้การอุปถัมภ์ของพรรคก๊กมินตั๋ง จัดตั้งเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายในมาเลเซีย เรียกว่า MCP หรือพรรคคอมมิวนิสต์มลายัน เริ่มแรก MCP เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนชาวมลายู-จีนต่อต้านกองทัพของญี่ปุ่นเมื่อญี่ปุ่นบุกยึดแหลมมลายู แต่ก็ถูกปราบปรามอย่างรุนแรง สมาชิกบางส่วนหนีรอดไปได้ และรวมกลุ่มกันใหม่ เพื่อแสดงบทบาทอย่างจริงจังในขบวนการต่อต้านทั่วไปของชาวมลายู-จีน ไล เต็ก เลขานุการของ MCP สนับสนุนให้ใช้การต่อสู้แบบถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งอังกฤษยังให้การรับรองว่า พรรคคอมมิวนิสต์จะได้รับอนุญาตให้มีส่วนร่วมในการวางแผนทางการเมืองให้แก่มาลายา ความสำเร็จที่สำคัญของ MCP คือ การก่อตั้งสภาพแรงงานทั่วไป (General Labour Union-GLU) โดยเริ่มในสิงคโปร์ต่อมาก็คือในรัฐมลายูทั้งหมด ต่อมาในปี 2490 ได้เกิดความขัดแย้งกันในพรรค จีนเป็ง ขึ้นมาเป็นเลขานุการพรรคแทนและเปลี่ยนนโยบายไปใช้การปฏิบัติที่รุนแรง ไม่ประนีประนอม และดำเนินกิจกรรมของพรรคแบบใต้ดินในเดือนมิถุนายน เกิดเหตุสังหารผู้จัดการที่ดินชาวยุโรป 3 คน รัฐบาลจึงประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วมาลายา และประกาศให้การเป็นสมาชิกของ MCP เป็นเรื่องผิดกฎหมาย รัฐบาลแต่งตั้งให้พลโท เซอร์ แฮโรลด์ บริกส์ (Sir Harold Briggs) เป็นผู้อำนวยการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ใน พ.ศ. 2492 เซอร์ แฮโรลด์ บริกส์ได้ตั้งโครงการบริกส์ (The Briggs Plan) โดยการจัดตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ เป็นการนำเอาผู้จับจองที่ดินที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งอยู่ไกลจากเขตเมืองรวมทั้งพวกที่รัฐบาลไม่สามารถดูแลคุ้มครองอย่างต่อเนื่องให้มาอยู่ด้วยกัน ในหมู่บ้านมีสถานีตำรวจตั้งอยู่เพื่อดูแลผู้อยู่อาศัย และรอบหมู่บ้านกันด้วยลวดหนามสูง ความมุ่งหมายของการจัดตั้งหมู่บ้านใหม่นี้มี 2 นัย คือ เป็นการให้ความคุ้มครองประชาชนจากพวกคอมมิวนิสต์ และอีกนัยหนึ่งคือเพื่อป้องกันชาวบ้านไม่ให้ส่งเสบียงแก่พวกคอมมิวนิสต์ซึ่งขณะนั้นหลบหนีเข้าไปอยู่ในป่า

โจรป่า ประมาณ 6 โมงเย็นต้องกลับเข้ามาในบริเวณคอก โดยทหารจะนับจำนวนว่าเข้ามาครบหรือไม่ หากใครไม่กลับมาจะถือว่าเป็นพวกโจร ทหารจะตามล่าตัว เมื่อพบก็ยิงเสีย นางฉิมบอกว่าอยู่ที่นั่นลำบากมาก หลวง (รัฐบาลอังกฤษ) ให้เงินใช้คนละ 5 เหรียญต่อวันสำหรับซื้ออาหาร ตัวบ้านที่เคยอยู่ก็ขายให้กับคนจีน เดิมที่บ้านของนางฉิมเคยมีหนังสือกลอนของสุนทรภู่ แต่พอไปอยู่นานก็สูญ(หาย)หมด หลังจากอยู่คอกที่นั่นมาได้ 2 ปีครึ่ง ก็กลับมาอยู่คอกที่ปลายระเมาะ บริเวณวัดปลายระเมาะ ในปัจจุบัน ส่วนเวลานานแค่ไหน นางฉิมบอกว่านานเท่ากับเวลาที่ปลูกยางจนสามารถตัดมาสร้างบ้านที่อยู่ปัจจุบันได้ คนที่ไปอยู่คอก เมื่อกลับมาแล้วรัฐจะจัดสรรที่ดินให้อยู่อาศัยและทำมาหากิน คนละ 4 ไร่⁶ ส่วนคนที่หลบหนีไปอยู่กับญาติจะไม่ได้รับจัดสรรที่ดินทำกิน

2.3.2 ลักษณะทางกายภาพ

2.3.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านปลายระเมาะ อยู่ห่างจากอำเภอเป็นดั่งประมาณ 30 กิโลเมตร และห่างจากเมืองอลอร์สตาร์ (Alor star) เมืองหลวงของรัฐเคดาห์ประมาณ 50 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ จรดบ้านทุ่งเรียน (Padang Durian) ตำบลทุ่งควาย (Padang Kerbau)

ทิศใต้ จรดนิคมสร้างตนเองคลองเตย ตำบลทุ่งควาย

ทิศตะวันตก จรดนิคมสร้างตนเองคลองเตย ตำบลทุ่งควาย

ทิศตะวันออก จรดเขตป่าสงวนเขาแประ ตำบลทุ่งควาย

บ้านทุ่งเรียนและนิคมสร้างตนเองคลองเตยเป็นชุมชนของชาวมลายู โดยชุมชนบ้านทุ่งเรียนเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่ง มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมลายู พูดภาษามลายู และประชากรอีกส่วนหนึ่งเป็นชาวมลายูซึ่งสามารถพูดภาษาไทยถิ่นใต้และภาษามลายูได้ ผู้สูงอายุบางคนพูดได้เฉพาะภาษาไทยก็มี คนกลุ่มนี้ เรียกว่า ชัมชัม ส่วนนิคมสร้างตนเองคลองเตยนั้นเป็นที่อยู่อาศัยของชาวมลายู ซึ่งรัฐจัดสรรที่ดินให้แก่ชาวมลายูเข้าไปอยู่อาศัย

⁶ ไร่เป็นหน่วยวัดพื้นที่ 1 ไร่ เท่ากับพื้นที่ประมาณ 1 ไร่ครึ่ง

2.3.2.2 ภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะทางกายภาพของชุมชนปลายระไมโดยทั่วไป พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา มีเทือกเขาแประอยู่ทางทิศตะวันออกหรือทางด้านหลังของชุมชน และยังมีพื้นที่ราบลุ่มที่มีน้ำขังอยู่รอบหมู่บ้าน ชาวบ้านใช้เป็นที่ทำนา ซึ่งสามารถทำนาได้ปีละหลายครั้ง แม้ว่าจะอาศัยเพียงน้ำฝนธรรมชาติ แต่เนื่องจากข้าวที่ปลูกเป็นข้าวพันธุ์ต้นสั้น ไม่ต้องการน้ำมาก ส่วนพื้นที่ภายในหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา น้ำท่วมไม่ถึง ชาวบ้านใช้ทำสวนยางพารา โดยจะพบสวนยางพาราเรียงรายตามสองข้างถนน ทั้งถนนหลักที่พาดผ่านหมู่บ้าน และถนนสายเล็กภายในหมู่บ้าน มีส่วนน้อยที่ปลูกปาล์มน้ำมันและทำสวนผลไม้ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชาวบ้านนิยมปลูกยางพารามากขึ้น เนื่องจากยางมีราคาสูง หลายคนใช้พื้นที่นาทำสวนยาง ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวมีจำนวนลดลง ในหมู่บ้านมีคลองไหลผ่าน คือคลองระไม ไหลผ่านบริเวณหลังวัด ปัจจุบันคลองนี้ตื้นเขินกว่าเดิมมาก

เทือกเขาแประเป็นเทือกเขาที่มีพืชพรรณไม้ประเภทป่าดิบชื้น ซึ่งเป็นรูปแบบของป่าเขตร้อนชื้นบริเวณใกล้เส้นศูนย์สูตร ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยอยู่ เช่น เสือ เก้ง กวาง หมูป่า ปัจจุบันพื้นที่ป่าดังกล่าวได้รับการจัดตั้งให้เป็นเขตอุทยานเขาแประ (Rimba Rekreasi Bukit Perak) เปิดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวชมพักผ่อนได้

สภาพอากาศโดยทั่วไป แม้จะอยู่ในเขตใกล้เส้นศูนย์สูตร แต่อากาศไม่ร้อนมากนัก เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่มีต้นไม้ปกคลุมมากทั้งป่าธรรมชาติ สวนยางพารา และสวนผลไม้ ที่มี 2 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม และฤดูฝนตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนเมษายน

ภาพที่ 3 ภูมิประเทศของบ้านปลายระไมเป็นที่ราบเชิงเขา เหมาะแก่การทำนาและทำสวน

2.3.3 ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ

2.3.3.1 ประชากร

ข้อมูลประชากรในพื้นที่บ้านปลายระไม แก้ไขเมื่อวันจันทร์ที่ 27 เมษายน ค.ศ. 2009 จัดทำโดย เครือข่ายห้องสมุด (Perpustakaan Jalurlebar) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก คณะกรรมการการสื่อสารและมัลติมีเดียมาเลเซีย (Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia Malaysia) ให้ข้อมูลว่าบ้านปลายระไมมีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,800 คน เกือบทั้งหมดเป็นชาวยุโรปนับถือศาสนาพุทธเถรวาท และมีชาวจีนมาเลย์ที่นับถือศาสนาพุทธเถรวาทเช่นกันอาศัยอยู่ 10 คน ชาวอินเดีย 2 คน ทั้งนี้ไม่มีชาวมลายูอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเลย ("Titiakarwatt," 2556)

ตารางที่ 3 ตารางแสดงจำนวนประชากรของชุมชนปลายระไม้จำแนกตามอายุ

ลำดับที่	อายุ	จำนวน (คน)
1	1-12	300
2	13-17	250
3	18-25	300
4	26-40	450
5	41-58	300
6	58 ขึ้นไป	200
	รวม	1,800

(ที่มา : เครือข่ายห้องสมุด (Perpustakaan Jalurlebar) มาเลเซีย)

ตารางที่ 4 ตารางแสดงจำนวนประชากรของชุมชนปลายระไม้จำแนกตามเชื้อชาติ

ลำดับที่	เชื้อชาติ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1	จีน	10	1
2	อินเดีย	2	0
3	อื่นๆ (สยาม)	1,788	99

(ที่มา : เครือข่ายห้องสมุด (Perpustakaan Jalurlebar) มาเลเซีย)

นอกจากชาวสยามซึ่งเป็นประชากรหลักในชุมชนแล้ว ปัจจุบันยังมีแรงงานต่างชาติเข้ามารับจ้างทำงานอยู่ในหมู่บ้านด้วย เช่น แรงงานชาวอินโดนีเซียเข้ามารับจ้างก่อสร้าง เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย แรงงานชาวไทยและแรงงานชาวพม่าเข้ามารับจ้างทำสวนยางพารา แรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่เข้ามาอย่างผิดกฎหมาย

2.3.3.2 อาชีพ

ชาวปลายระไมมีรายได้เฉลี่ย 751 - 1,500 บาทต่อเดือนต่อครอบครัว (ประมาณ 7,510 - 15,000 บาท) ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยาง ทำนา สวนผลไม้ ปลูกผัก รับจ้างและค้าขาย ส่วนการรับราชการยังมีไม่มากนัก เนื่องจากสัมพันธ์กับระบบการศึกษา ซึ่งเดิมจะให้โควตาแก่ชาวมลายูมากกว่าเชื้อชาติอื่นๆ ทำให้คนเชื้อชาติอื่น เช่น ชาวยุโรป มีการศึกษาไม่สูงนัก ส่งผลให้เข้ารับราชการได้ยาก และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งเนื่องมาจากกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินของรัฐเคดาห์ ซึ่งอนุญาตให้ชาวยุโรปถือครองที่ดินและซื้อขายได้เช่นเดียวกับชาวมลายูที่เป็นภูมิบุตร แต่มีเงื่อนไขว่าต้องมีอาชีพเป็นเกษตรกรและอาศัยอยู่อย่างถาวรในรัฐนั้น การเป็นเกษตรกรที่จะได้สิทธิในที่ดินและได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลต้องมีการขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรและจะได้รับบัตรประจำตัวเกษตรกรที่จะแสดงจำนวนที่ดินที่ถือครองด้วย ความช่วยเหลือที่ได้รับจากรัฐบาล เช่น ในส่วนของชานา ชาวบ้านหลายคนเล่าว่า รัฐจะแจกปุ๋ยให้กับชาวนาฟรี ให้เงินช่วยเหลือในการไถนา และเมื่อขายข้าวรัฐบาลช่วยประกันราคาข้าวให้ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลเกรงว่าคนจะเลิกทำนา หันไปทำสวนยางกันหมด เนื่องจากขณะนี้ยางพารามีราคาสูงขึ้นมาก ส่วนการทำสวนยางรัฐบาลก็จะช่วยเรื่องปุ๋ย เป็นต้น

ตารางที่ 5 ตารางแสดงอาชีพของประชากรบ้านปลายระไม

ลำดับที่	ภาคส่วน	จำนวน	ร้อยละ
1	พนักงานรัฐบาล	36	2
2	พนักงานเอกชน	684	38
3	เกษตรกร	1080	60

(ที่มา : ข้อมูลหมู่บ้านปลายระไม (FORMAT PROFAIL KAMPUNG) รวบรวมโดยสุชาติ ชุนสุวรรณ)

นายน่วม ราษฎร์เจริญ อายุ 72 ปี (สัมภพณ์, น่วม ราษฎร์เจริญ, 2554) เล่าว่า เดิมคนที่นี่นิยมทำนามากกว่าปลูกยางพารา เนื่องจากยางพาราราคาถูก คือชั่งละ 4 บาท (1 ชั่ง = 2 กิโลกรัม) และทำเป็นยางแผ่นเช่นเดียวกับในประเทศไทย แต่ปัจจุบันทำเป็นขี้ยาง คือกรีดยางทิ้งไว้ 3-4 วันจึงเก็บครั้งหนึ่ง ราคาขี้ยางปัจจุบัน (ณ วันที่เก็บ ข้อมูล 16 มกราคม 2554) กิโลละ 7 เหรียญ

(ประมาณ 70 บาท) ซึ่งถือว่าสูงมาก ส่วนตนเองมีที่นาประมาณ 3-4 แห่ง ที่บ้านนาประดู่ แต่ไม่ได้ทำนา เปลี่ยนมาปลูกยางแทน ที่นาบางแห่งไม่สามารถปลูกยางพาราได้ เพราะมีสายไฟแรงสูงพาดผ่าน ก็ทำนาไม่ได้เช่นกันเนื่องจากไม่มีน้ำ

2.3.3.3 สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

วัด

บ้านปลายระไม่วัดประจำหมู่บ้าน คือวัดปลายระไม่วัดหรือวัดวิสุทธิประดิษฐาราม ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของถนนใหญ่ค่อนไปทางเหนือของหมู่บ้าน วัดปลายระไม่นี้จะมีอายุมากกว่า 100 ปี มีอาคารโบราณ 2 หลัง หลังหนึ่งเป็นศาลาการเปรียญเก่า อีกหลังเป็นกุฏิ ภายในกุฏิเก่ามีพระพุทธรูปโบราณซึ่งชาวบ้านนับถือว่าเป็นทวดประจำวัด กลางลานวัดมีเสาไม้สูงมากต้นหนึ่งตั้งอยู่ พระในวัดรูปหนึ่งอธิบายว่า เดิมเสานี้ใช้แขวนธงเพื่อแสดงให้คนทราบจากที่ไกลว่าบริเวณนี้เป็นที่ตั้งวัด เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มีการสร้างกำแพงหรือซุ้มประตูเพื่อบอกอาณาเขตของวัด

ภาพที่ 4 ซุ้มประตูวัดวิสุทธิประดิษฐาราม

ภาพที่ 5 ในอดีต วัดจะมีเสาสูง มองเห็นได้ในระยะไกลเพื่อบอกตำแหน่งที่ตั้งวัด

ภาพที่ 6 ศาลาการเปรียญหลังเก่า อายุกว่าร้อยปี ปัจจุบันรื้อแล้ว (2557)

โรงเรียน

ที่บ้านปลายระไมไม่มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีเพียงโรงเรียนเด็กเล็ก ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดปลายระไม ส่วนในระดับประถมศึกษา นักเรียนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะไปเรียนที่โรงเรียนบ้านทุ่งเรียน (Sekolah Kebangsaan Padang Durian) ซึ่งเป็นหมู่บ้านมลายูที่อยู่ติดกัน โรงเรียนบ้านทุ่งเรียนเป็นโรงเรียนของรัฐบาลมีนักเรียนทั้งหมดประมาณ 400 คน เป็นนักเรียนชาย 200 คน นักเรียนหญิง 200 คน ในจำนวนนี้เป็นนักเรียนชาวมลายู 223 คน นักเรียนชาวสยาม 170 คน และนักเรียนชาวจีน 5 คน มีครูทั้งหมด 50 คน ส่วนระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่ไปเรียนที่คลองเตยง หรือที่นาซ่า (Naka) นอกจากโรงเรียนบ้านทุ่งเรียนแล้วยังมีโรงเรียนคลองเตยง (Sekolah Kebangsaan Sungai Tiang) ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านคลองเตยง ห่างจากบ้านปลายระไมประมาณ 3 กิโลเมตร โรงเรียนนี้มีนักเรียนทั้งหมด 923 คน เป็นนักเรียนชาย 411 คน นักเรียนหญิง 512 คน ครู 60 คน ส่วนระดับมัธยมศึกษา นักเรียนที่บ้านปลายระไมมักไปเรียนที่โรงเรียนมัธยมคลองเตยง (Sekolah Menengah Kebangsaan Sungai Tiang) โรงเรียนนี้มีนักเรียนทั้งหมด 985 คน เป็นนักเรียนชาย 510 คน นักเรียนหญิง 475 คน

นอกจากโรงเรียนรัฐบาลซึ่งสอนเป็นภาษามลายูแล้ว ที่บ้านปลายระไมยังมีโรงเรียนสอนภาษาไทย ชื่อโรงเรียนภาษาไทยวัดวิสุทธิประดิษฐาราม ตั้งอยู่ภายในวัดวิสุทธิประดิษฐาราม ประกอบด้วยอาคารเรียนก่ออิฐถือปูนขนาด 2 ชั้น 1 หลัง อาคารหลังนี้ได้รับ

งบประมาณสนับสนุนในการก่อสร้างจากรัฐบาลจำนวน 300,000 ริงกิต หรือประมาณ 3,000,000 ล้านบาท และดร.มหาธีร์ มุฮัมหมัด อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศมาเลเซียได้เดินทางมาอบเงินจำนวนนี้ด้วยตนเอง โรงเรียนสอนภาษาไทยวัดวิสุทธิประดิษฐารามเปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นจึงเลื่อนเป็นระดับมัธยมศึกษา

มาเลเซียมีนโยบายโรงเรียนแห่งชาติหรือโรงเรียนรัฐขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ชาวมาเลเซียทุกเชื้อชาติได้เข้าเรียนแบบให้เปล่าโดยใช้หลักสูตรของรัฐบาลกลาง ด้วยระบบดังกล่าวทำให้ชาวสยามทุกคนเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนแห่งชาติที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาทางการ และยังสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนด้วยภาษาจีนและภาษามิหะ รวมทั้งเปิดให้ทั้งสองภาษานี้เป็นภาษาเลือกในโรงเรียนรัฐบาลด้วย แต่สำหรับภาษาไทยยังไม่มีโอกาสเข้าไปบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน ชาวสยามจึงหาทางออกโดยการสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้น ที่วัดปลายระไมมีโรงเรียนสอนภาษาไทยตั้งอยู่ในวัด สอนนักเรียนตั้งแต่อนุบาล 1 จนถึง ป. 4 จากนั้นจึงเลื่อนขึ้นเป็นระดับมัธยมศึกษาซึ่งมีตั้งแต่ชั้น ตริ โท และเอก ผู้ที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาจะใช้ภาษาไทยได้ค่อนข้างดี สามารถเขียนกระพุ้งธรรมได้

ภาพที่ 7 โรงเรียนประถมบ้านทุ่งเรียน (Sekolah Kebangsaan Padang Durian)

ภาพที่ 8 โรงเรียนภาษาไทยวัดวิสุทธิประดิษฐาราม

ภาพที่ 9 นักเรียนชาวสยามในชั้นเรียนภาษาไทย

ลานสันทนาการ

ลานสันทนาการของบ้านปลายระไม อยู่บริเวณกลางห่อมบ้านใหม่ เป็นสนามกว้าง ในช่วงเย็นผู้ชายในหมู่บ้านใช้เป็นสนามเล่นฟุตบอล บางครั้งก็ใช้จัดงานต่างๆ ของชุมชนที่ต้องการพื้นที่มาก เช่น เป็นสถานที่จัดคอนเสิร์ต ดังเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2554 จัดคอนเสิร์ตของวงบลูเบอร์รี่ ค่ายอาร์สยาม ซึ่งเดินทางมาจากประเทศไทย

ภาพที่ 10 ลานสันทนาการของหมู่บ้าน ถ่ายหลังวันจัดคอนเสิร์ตวงบลูเบอร์รี่ จากประเทศไทย

2.3.3.3 สาธารณูปโภค

ที่บ้านปลายระไมทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าและน้ำประปาของรัฐบาลเข้าถึง ถนนหลวงที่ตัดผ่านหมู่บ้านลาดยางแอสฟัล มีขนาด 2 เลน ภายในหมู่บ้านเป็นถนนลาดยางขนาดเล็ก การเดินทางที่นี้ส่วนใหญ่หากเป็นระยะทางใกล้ ๆ ชาวบ้านนิยมใช้ “มูตู” หรือรถจักรยานยนต์ หากเป็นทางไกล หรือมีผู้ร่วมทางมากกว่า 2 คนจะใช้ “ล้อ” หรือรถยนต์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรถยนต์ขนาดเล็กที่ผลิตในประเทศ ส่วนรถสาธารณะ มีรถประจำทางเข้าไปยังอำเภอเป็นดั่ง แต่ต้องรอนาน ชาวบ้านจึงไม่นิยมโดยสารเท่าใดนัก

2.3.3.4 ร้านค้า โรงงาน

บ้านปลายระไมมีร้านค้าของชาวสยามหลายประเภท ทั้งร้านอาหาร ร้านเสริมสวย ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ ร้านจำหน่ายโทรศัพท์มือถือ ร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง สถานีบริการ

น้ำมัน เป็นต้น ร้านค้าเหล่านี้ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมถนนหลักของหมู่บ้าน นอกจากนี้ที่บ้านปลายระไมมีโรงงานน้ำแร่ของรัฐบาลอีก 1 แห่ง คือ Eau Claire Sdn. Bhd. ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน มีชาวจีนเป็นผู้จัดการ และมีชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงทั้งชาวสยามและชาวมลายูเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้าง

2.4 ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวสยามที่บ้านปลายระไม

2.4.1 ภาษา

ภาษาเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวสยามที่บ้านปลายระไม ชาวสยามที่นี่พูดภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวันเมื่อสื่อสารกับคนในกลุ่มเดียวกัน และใช้ภาษามลายูเมื่อจะสื่อสารกับชาวมลายูหรือคนมาเลเซียชาติพันธุ์อื่น ๆ นอกจากนี้บางคนยังพูดได้มากกว่า 2 ภาษา คือ มีภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาทมิฬ เป็นต้น

ภาษาไทยที่ใช้กันที่บ้านปลายระไมเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ กลุ่มนครศรีธรรมราชและสงขลา และมีการใช้ศัพท์บางคำที่เป็นคำไทยโบราณ ซึ่งปัจจุบันไม่ใช่แล้ว เช่นคำว่า “ลวดลา” ซึ่งเป็นการลำดับชั้นบรรพบุรุษที่สูงกว่าทวด พบในกลุ่มคำว่า “ปู่ย่าตาทวดลวดลา” คำเรียกตายในภาษาไทย ชาวสยามที่นี่ใช้ว่า “พ่อตนมแม่ตนม” หรือคำบางคำก็พบในภาษาไทยใต้เฉพาะบางถิ่น เช่น คำว่า ฟุ่น ซึ่งหมายถึง กะละมัง ผู้วิจัยซึ่งเป็นคนพัทลุงไม่รู้จัก แต่ทราบจากเพื่อนของผู้วิจัยที่ไปช่วยเก็บข้อมูลด้วยว่าที่จังหวัดตรังยังใช้คำนี้อยู่ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสังเกตว่า เมื่อพูดกับคนไทยจากประเทศไทยเช่นผู้วิจัยชาวบ้านที่นี่โดยเฉพาะผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไทยในประเทศไทยบ่อย ๆ เช่น ครูการ์ณ ซึ่งเคยเป็นครูสอนภาษาไทยที่โรงเรียนสอนภาษาไทยบ้านปลายระไม หรือครูแนบก็จะพยายามเลือกใช้ศัพท์ที่คุ้นสนทนาเข้าใจ หรือบางครั้งปรับสำเนียงให้คล้ายกับคู่สนทนา แต่หากผู้วิจัยสนทนากับชาวบ้านทั่วไป โดยเฉพาะกับผู้สูงอายุ หรือฟังชาวบ้านพูดกันเองในกลุ่ม ชาวบ้านเหล่านี้ก็จะพูดอย่างเป็นธรรมชาติที่ใช้ในชีวิตปกติมากกว่า

นอกจากการพูดภาษาไทยถิ่นใต้แล้ว ชาวสยามที่นี่บางคนก็สามารถพูดภาษาไทยกลางได้ เมื่อสอบถามก็ทราบว่าฝึกมาจากโทรทัศน์ช่องประเทศไทย ส่วนเด็ก ๆ ก็เรียนมาจากโรงเรียนสอนภาษาไทย เนื่องจากครูผู้สอนจะสอนด้วยภาษาไทยกลาง ชาวสยามที่นี่บางคนรู้สึกที่ภาษากลางเป็นภาษาที่สุภาพและไพเราะกว่าภาษาถิ่น ครั้งแรกที่ผู้วิจัยคุยกับเด็กหญิงชาวสยามคนหนึ่ง ชื่อเด็กหญิง

บุษกร อายุ 9 ปี ในตอนแรกเธอคุยกับผู้วิจัยเป็นภาษาไทยกลางอย่างอาย ๆ แต่เมื่อผู้วิจัยชวนคุยเป็นภาษาถิ่นใต้ เธอก็เริ่มพูดภาษาถิ่นอย่างคล่องแคล่ว หรือสุชาติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมคลองเตย ซึ่งมาช่วยสอนภาษาไทยที่วัดปลายระไมก็ใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนากับผู้วิจัยตลอดเวลาแม้ผู้วิจัยจะพยายามใช้ภาษาถิ่นใต้ก็ตาม จนผู้วิจัยต้องกลับไปใช้ภาษาไทยกลางด้วย แต่เมื่อพูดคุยกับชาวสยามด้วยกันก็ใช้ภาษาถิ่น ในกรณีนี้อาจพิจารณาได้ว่าการใช้ภาษาไทยกลางกับคู่สนทนาที่เป็นชาวไทย ด้านหนึ่งแม้จะดูเป็นความสุภาพ ให้เกียรติคู่สนทนา แต่อีกทางหนึ่งก็เป็นการแบ่งแยก เรา-เขา ด้วย

จากการที่ชุมชนปลายระไมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซีย ซึ่งประกอบด้วยผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ มีการติดต่อระหว่างกันด้วยกิจต่าง ๆ รวมทั้งการที่ชาวสยามรุ่นใหม่เข้าเรียนรัฐบาลซึ่งใช้ภาษามลายูและภาษาอังกฤษเป็นหลัก ทำให้ได้รับอิทธิพลของภาษามลายูและภาษาอังกฤษ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะคำใหม่ ๆ เนื่องจากไม่ทราบภาษาไทยใช้คำว่าอะไร บางครั้งก็ทับศัพท์ภาษาอังกฤษโดยออกเสียงแบบมลายู เช่น ล้อ หมายถึง รถยนต์ มาจาก lorry หรือรถบรรทุก ซึ่งเป็นรถยนต์ประเภทแรก ๆ ที่เข้ามาในท้องที่ มูตู หมายถึง รถจักรยานยนต์ มาจาก motorcycle การคำประสมไทยกับภาษาอังกฤษแบบมลายู เช่น โบล่าฉัด หมายถึง ฟุตบอล (โบล่า = ball , ฉัด (ถิ่นใต้) = เตะ) โบล่าโฟน หมายถึง บาสเก็ตบอล เป็นต้น

2.4.2 การแต่งกาย

เมื่อพิจารณาจากรูปร่างหน้าตาของชาวสยามที่ปลายระไมพบว่า มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวไทยในภาคใต้ และชาวมลายูถิ่นมาก โดยเฉพาะผู้ชายแทบแยกกันไม่ออก ยกเว้นหากชายสยามสวมกางเกงขาสั้นก็จะทราบว่าไม่ใช่ชาวมลายู เพราะศาสนาอิสลามไม่อนุญาตให้ผู้ชายสวมกางเกงขาสั้นออกนอกบ้าน ส่วนผู้หญิงนั้นสังเกตได้ง่ายกว่า เนื่องจากผู้หญิงมลายูจะสวมฮิญาบหรือผ้าคลุมศีรษะ ส่วนหญิงชาวสยามหากจะสวมฮิญาบแม้เพื่อความจำเป็นก็จะถูกตำหนิจากชาวสยามด้วยกัน เช่น นางตึง อายุ 32 ปีเล่าว่า ตนจะนำฮิญาบมาสวมเมื่อไปกรีดยางเพื่อป้องกันยุงกัด แต่ต้องเอาไปสวมในสวน จะสวมไปจากบ้านไม่ได้ (สัมภาษณ์, ตึง (ไม่มีนามสกุล), 2554) ส่วนในโอกาสสำคัญเช่นเมื่อไปทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้หญิงจะนิยมสวมชุดผ้าไทยซึ่งส่วนใหญ่จะซื้อหาหรือตัดเย็บมาจากเมืองไทย ส่วนวัยรุ่นมักจะทำตามสมัยนิยม ไม่แตกต่างจากวัยรุ่นในประเทศไทยนัก

2.4.3 บ้านเรือน

จากการสำรวจการตั้งบ้านเรือนของชาวสยามที่หมู่บ้านปลายระไมผู้วิจัยสังเกตว่าการตั้งบ้านเรือนของคนที่นี่จะอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนเฉพาะชาวสยามไม่ปะปนกันกับชาวมลายู ชาวบ้านสามารถชี้ได้ว่าที่ดินตรงไหนสุดเขตแดนของหมู่บ้านคนสยาม และกำลังเข้าสู่หมู่บ้านชาวมลายู นอกจากนี้บ้านของชาวสยามส่วนใหญ่มักมีบริเวณกว้างขวาง รอบๆ บริเวณบ้านปลูกต้นไม้ร่มรื่น โดยเฉพาะไม้ผล เช่น ทุเรียน เงาะ หรือที่ชาวสยามเรียกว่า ลูกพรวน มังคุด เป็นต้น ต่างจากหมู่บ้านชาวมลายูที่คลองเตยซึ่งเป็นนิคมใหม่ที่รัฐบาลจัดสรรที่ดินให้ชาวมลายู บ้านแต่ละหลังจะมีบริเวณรอบบ้านน้อย บ้านเรือนมีขนาดเล็ก นางตั้ง เล่าให้ฟังว่า บ้านคนไทยที่นี่มักจะแข่งขันกันสร้างให้มีขนาดใหญ่ สวยงาม เพื่อความมีหน้ามีตาของเจ้าของบ้าน (สัมภาษณ์, ตั้ง (ไม่มีนามสกุล), 2554) คนที่มีบ้านแบบเก่าลูกหลานก็จะพยายามรื้อหรือออกเพื่อสร้างใหม่ เช่น บ้านของนางคำ ไชยมณี ซึ่งสร้างมานานกว่า 50 ปี แต่นางคำไม่ยกรื้อเพราะสร้างมานานตั้งแต่สมัยปู่ย่า และบ้านหลังนี้ก็มักจะมีนักวิชาการจากประเทศไทยมาถ่ายรูปอยู่เสมอ ๆ (สัมภาษณ์, คำ ไชยมณี, 2554) นอกจากนี้บ้านบางหลังอาจจะรื้อบางส่วนออกแล้วต่อเติมใหม่ โดยเฉพาะส่วนใต้ถุนบ้านมักต่อเติมโดยการกั้นฝาผนัง ปูพื้นใหม่ เพื่อเพิ่มประโยชน์ใช้สอย

ภาพที่ 11 เรือนฝากระดานใต้ถุนโล่ง อายุกว่า 50 ปี ของนางคำ ไชยมณี

ภาพที่ 12 บ้านที่มีการปรับปรุงต่อเติมใหม่ และยังคงรักษารูปทรงเก่าบางส่วนไว้

2.4.4 ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ

ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีสมาชิกในครอบครัวประมาณ 3-5 คน มีปู่ย่าตายายอยู่ในบ้านเดียวกับลูกหลาน ชาวปลายระไม่ไม่นิยมมีลูกหลายคน แต่ละครอบครัวมีลูกประมาณ 2-3 คน หากบ้านใดมีลูกถึง 4 คน ถือว่ามีลูกมาก แต่ละครัวเรือนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมักเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ชาวบ้านทั้งหมดรู้จักกันดี ส่วนใหญ่มักมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน ทั้งที่เป็นเครือญาติทางสายเลือด หรือเครือญาติจากการแต่งงาน

ปัจจุบันชาวสยามที่นี้หลายคน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ออกไปทำงานที่อื่น แต่ก็มักจะกลับมาบ้านในโอกาสสำคัญ เช่น ในวันรับสงกรานต์ ซึ่งถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของที่นี่ ช่วงที่มีโนราโรงครู หรือช่วงสารทเดือนสิบ เป็นต้น

ชาวสยามที่นี้นิยมให้บุตรหลานแต่งงานกับชาวสยามด้วยกัน หรืออาจจะแต่งงานกับชาวจีนก็ได้แต่ไม่นิยมให้แต่งงานกับชาวมลายู เนื่องจากมีข้อบังคับทางศาสนานั่นคือเมื่อแต่งงานแล้วต้องเปลี่ยนศาสนาไปนับถือศาสนาอิสลาม ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวเหมือนเช่นเดิมได้เท่ากับสูญเสียสมาชิกในครอบครัวไป หรือบางคนเมื่อเปลี่ยนศาสนาแล้วกลับมาเยี่ยมบ้านก็ไม่ยอมรับประทานอาหารหรือดื่มน้ำที่บ้านอีกทำให้ทางบ้านเกิดความรู้สึกระอึกระอ่วนใจ ไม่สนิท

ใจกันดั้งเดิม ส่วนการแต่งงานกับชาวจีนนั้นอย่างไรก็นับถือพุทธศาสนาเหมือนกันทำให้ไม่มีความแตกต่างในเรื่องความคิดความเชื่อมากนัก อย่างไรก็ตาม การห้ามบุตรหลานแต่งงานกับชาวมลายูก็ไม่ใช่ว่าเรื่องร้ายแรงของครอบครัวหรือชุมชนถึงขั้นตัดเป็นตัดตาย หรือต้องลงโทษอย่างหนัก หากรักกันจริงพ่อแม่ก็ยินยอม

2.4.5 ศาสนาและความเชื่อ

ศาสนา

ชาวสยามที่บ้านปลายระไม้นับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับหลักธรรมใน พุทธศาสนาทั้งด้านประเพณี พิธีกรรม และหลักปฏิบัติในสังคม พระสงฆ์และวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ มีการทำนุบำรุงศาสนาอย่างต่อเนื่อง เช่น ชาวบ้านที่ปลายระไม้อาจผลิตเปลี่ยนหมอนเวียนกันนำอาหารไปถวายพระที่วัดปลายระไมหรือวัดวิสุทธิประดิษฐารามทั้งฉันเช้าและฉันเพล เนื่องจากพระสงฆ์ที่นี่จะไม่เดินบิณฑบาตในตอนเช้า และชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องออกไปกรีดยางแต่เช้ามืด และกลับมาบ้านช่วงสาย ๆ หรือบางคนมีสวนยางพาราอยู่ไกลคนละหมู่บ้านก็จะกลับมาบ้านประมาณเที่ยง ๆ ทำให้ไม่สามารถตักบาตรในตอนเช้าได้

นอกจากนี้ การปกครองคณะสงฆ์ที่นี่ยังทำอย่างเป็นระบบ มีองค์กรส่งเสริมกิจการของคณะสงฆ์ไทย มีการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมพุทธศาสนาของประเทศไทยและมาเลเซีย มีการตั้งคณะสังฆาธิการและสมณศักดิ์ และมีการสอนนักธรรมและธรรมศึกษา ซึ่งโรงเรียนสอนภาษาไทยวัดวิสุทธิประดิษฐารามจะสอนธรรมศึกษาและนักธรรมระดับ ตรี โท และเอก ในวันศุกร์ – เสาร์ โดยสอนธรรมศึกษาสำหรับนักเรียนที่ผ่านการเรียนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว และนักธรรมสำหรับสามเณรและพระสงฆ์ และเมื่อมีการจัดสอบธรรมสนามหลวงก็จะนำนักเรียนไปสอบร่วมกันที่เมืองอลอร์สตาร์

ชาวบ้านปลายระไมยังให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญ เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา เป็นต้น และยังคงถือขนบธรรมเนียมประเพณีการบวชอย่างเคร่งครัด ชายชาวสยามที่อายุครบบวชจะต้องบวชเพื่อทดแทนคุณบิดามารดา และเพื่อเรียนรู้พระธรรมวินัย ชาวสยามที่นี่ยังนิยมเดินทางไปบวชที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารหรือวัดพระธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชอีกด้วย และนิยมบวชในช่วงเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน

ความเชื่อ

นอกจากการนับถือพุทธศาสนาแล้ว ชาวบ้านที่นี้ยังมีความเชื่อพื้นบ้านหลายประการ เช่น ความเชื่อเรื่องเทวดา ว่าเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองดูแลชุมชนและบ้านเรือนให้ปลอดภัย ในช่วงหลัง สงกรานต์ชาวบ้านในชุมชนจะร่วมกันทำพิธีส่งเทวดาเพื่อความเป็นสิริมงคล นอกจากนี้ในแง่ของ ปัจเจก ยังมีพิธีบูชาเทวดาที่ทำในแต่ละบ้านซึ่งมีทั้งที่ทำในยามปกติ ทุก 3-4 ปี เพื่อความสบายใจของ เจ้าของบ้าน และทำเมื่อเกิดเหตุร้ายหรือเกิด “อุบารห์” กับบ้าน เช่น ไฟผ่า หรือมีสัตว์ป่า เช่น แล่น ไก่เถื่อน เข้ามาในบ้าน เป็นต้น

นอกจากความเชื่อเรื่องเทวดาแล้วชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งจะ ทำเมื่อเจ้าตัวรู้สึกว่ามีเคราะห์ เช่น ถูกขโมยของบ่อยครั้ง และยังมีการสะเดาะเคราะห์เพื่อความเป็น มงคล ซึ่งการสะเดาะเคราะห์แบบนี้ชาวจีนนิยมมาทำกันมากกว่า

ชาวบ้านที่นี้มีความเชื่อเรื่องครุหมอนโอรามาก โดยเฉพาะคนที่มีเชื้อสายโนรา ใอย่างไก็ดี เมื่อผู้วิจัยสอบถามชาวบ้านที่นี้ ส่วนใหญ่ก็จะบอกว่าตนมีเชื้อสายโนราแทบทั้งสิ้น หรือมีครุหมอนโอรา ที่นับถือ ชาวบ้านที่นี้เชื่อว่าครุหมอนโอราจะคอยช่วยเหลือลูกหลาน ดังนั้นเมื่อมีความเดือดร้อนใดๆ เกิดขึ้น ชาวบ้านก็มักจะบนบานให้ครุหมอนโอราช่วยเหลือ และเมื่อความเดือดร้อนได้รับการปิดเป่า แล้วก็ต้องแก้บนโดยการจัดให้มีการเล่นโนราโรงครุ ซึ่งนิยมจัดกันในเดือน 6-7

2.4.5 ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีและพิธีกรรมของชาวสยามบ้านปลายระไมมีทั้งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดั้งเดิม เช่นความเชื่อเรื่องเทวดาที่ปกป้องคุ้มครองดูแลคุ้มครองหมู่บ้าน ความเชื่อเรื่องครุหมอนโอรา และที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับพุทธศาสนา ประเพณีและพิธีกรรมของชาวสยามบ้านปลายระไมในรอบปีมีดังนี้

เดือน 4	ประเพณีสงกรานต์ (ใหม่)
เดือน 5	ประเพณีรับส่งเทวดา
เดือน 6-7	พิธีโนราโรงครุ ทรงสิหลาด ทรงตายาย ทรงทวดศักดิ์สิทธิ์
เดือน 8	เข้าพรรษา
เดือน 10	ประเพณีสารทเดือนสิบ
เดือน 11	ออกพรรษา

2.4.5.1 ประเพณีสงกรานต์

จัดขึ้นเพื่อแสดงความกตัญญูและมุทิตาจิตแด่พระสงฆ์ และญาติผู้ใหญ่ที่อาวุโส และเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินของชาวบ้าน พิธีสงกรานต์ที่บ้านปลายระไม้มีกิจกรรมที่สำคัญ 2 อย่าง คือการรดน้ำดำหัวพระสงฆ์และผู้สูงอายุ และการเล่นสาดน้ำ โดยกิจกรรมจัดขึ้นที่ศาลา อเนกประสงค์ภายในวัดปลายระไม้มีกิจกรรมต่าง ๆ เริ่มขึ้นประมาณเที่ยงหลังจากพระฉันเพลแล้ว ตัวแทนชาวบ้านจะนิมนต์พระมาสวดให้พร จากนั้นจึงเริ่มสรงน้ำพระพุทธรูป แล้วจึงรดน้ำดำหัวพระสงฆ์และผู้สูงอายุ จากนั้นชาวบ้านทุกเพศทุกวัยจึงเริ่มเล่นสาดน้ำกันบริเวณสนามด้านข้างศาลา อเนกประสงค์ ในวันนี้ทางหมู่บ้านได้ติดต่อขอรถดับเพลิงของตำบลมาฉีดน้ำเล่นสงกรานต์กับชาวบ้าน ผู้มาร่วมงานมีทั้งชาวสยามและวัยรุ่นชาวจีนมาร่วมเล่นฉีดน้ำด้วย ภายในบริเวณวัดมีร้านจำหน่าย เครื่องดื่ม อาหาร แป้ง ปืนฉีดน้ำ วิธีตีเพลงไทย ละครไทย ส่วนใหญ่พ่อค้าแม่ค้าจะเป็นชาวสยามใน หมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง และบางร้านเป็นของชาวจีน

พิธีต่าง ๆ ในวันสงกรานต์นี้ผู้ใหญ่บ้านปลายระไม้ม (ผู้ใหญ่บัว) เล่าให้ฟังว่าเป็น พิธีที่รับมาจากประเทศไทย จัดขึ้นเพื่อความสนุกสนานของชาวบ้าน ส่วนปีใหม่จริง ๆ ของชาวบ้าน ปลายระไม้มที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือ พิธีรับ-ส่งเทวดา ซึ่งจัดขึ้นภายหลัง

ภาพที่ 13 พระสงฆ์และชาวสยามบ้านปลายระไม้มร่วมกันรดน้ำดำหัวพระสงฆ์ที่มีพรรษาสูงและผู้สูงอายุ

ภาพที่ 14 ชาวบ้านเล่นน้ำกันอย่างสนุกสนาน

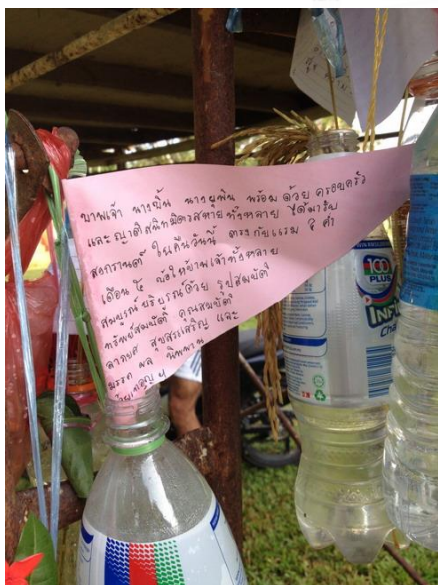
2.4.5.2 ประเพณีรับ-ส่งเทวดา

จัดขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลของชาวบ้านทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน ในโอกาสที่มีการเปลี่ยนผ่านจากปีเก่าไปสู่ปีใหม่ และเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว พิธีนี้จัดขึ้นระหว่างวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ถึง แรม 11 ค่ำเดือน 5 โดยในวันแรม 1 ค่ำ ถึง แรม 3 ค่ำ เดือน 5 ชาวบ้านจะช่วยกันทำความสะอาดเชื่อนหรือเจดีย์บรรจ้อัฐิของบรรพบุรุษของตน ดายหญ้าที่ขึ้นรอบ ๆ ให้โล่งเตียน เพื่อเตรียมทำพิธีรับส่งเทวดาต่อไป

ในวันแรม 4 ค่ำ เดือน 5 เรียกว่าวันรับเทวดา กลางวันมีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และพระสงฆ์ กลางคืนมีพิธีรับเทวดาโดยตั้งร้าน 4 เส้า บนร้านปักธงสามเหลี่ยม นอกจากนี้มีกระทงใส่อาหารหวานคาว ตัวแทนชาวบ้านแต่ละบ้านต่างนำขวดบรรจุน้ำประมาณครึ่งขวดวางบนร้าน ปากขวดมีธงทำด้วยกระดาษขาวสามเหลี่ยม พร้อมเขียนชื่อเจ้าบ้านและสมาชิกในบ้านทุกคนกำกับในผืนธงด้วย จากนั้นพระสงฆ์สวดเรียกว่าอาราธนาภูมิหรือทำวัตรไหว้ภูมิ หมายถึงการไหว้บูชาเทวดารักษาแผ่นดิน รุ่งขึ้นเป็นวันแรม 5 ค่ำเดือน 5 ซึ่งเป็นวันเริ่มปีใหม่ ชาวบ้านจะนำขวดน้ำของตนกลับบ้านและเชื่อว่าน้ำในขวดเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ส่วนธงนำไปปักที่ประตูบ้านเพื่อให้เทวดาช่วยคุ้มครองป้องกันภัย

ต่อมา ในวันแรม 5 ค่ำเดือน 5 ชาวสยามที่ปลายระไมถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ โดยเชื่อว่าเทวดาองค์ใหม่เสด็จมาทำหน้าที่ดูแลรักษาโลกมนุษย์ ชาวบ้านจึงจัดพิธีต้อนรับโดยนำอาหารคาวหวานไปถวายพระภิกษุที่วัด โดยบรรจุไว้ในปิ่นโต ขนมและผลไม้วางไว้ในถาดใบใหญ่ ขนมที่ใช้ในพิธี ได้แก่ ข้าวต้มผัดห่อใบกะพ้อมัดเป็นรูปสามเหลี่ยม ข้าวต้มมัด แป้งข้าวหมาก ขนมเทียน ขนมเจาะหู ขนมรังต่อ เป็นต้น และมีขบวนนำวางไว้ทุกถาด พิธีจะเริ่มในช่วงเพล โดยชาวบ้านจะทำพิธี ตักบาตร จากนั้นจึงถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุและสามเณร เมื่อฉันเสร็จ ชาวบ้านจึงนั่งล้อมวงรับประทานอาหารต่อไป ในตอนบ่ายมีพิธีลอยแพที่คลองปลายระไมซึ่งไหลผ่านด้านหลังวัด แพ้นั้นทำด้วยไม้ไผ่หรือหยวกกล้วย บนแพวางรูปเทียน ดอกไม้ หมาก พลู บุหรี่ อาหารหวานคาวบรรจุในกระทงใบตองขนาดเล็กเพื่อเป็นเครื่องสังเวยเทวดา นอกจากนี้ชาวบ้านจะตัดเล็บ ตัดเส้นผม และเศษผ้าที่ใช้แล้วใส่ลงในแพด้วยเพื่อเป็นการปลดปล่อยเคราะห์โรคภัยไข้เจ็บหรือสิ่งไม่ดีที่อยู่กับตัว ให้ลบล้างไปกับสายน้ำ

สุดท้ายคือ วันแรม 11 ค่ำ เดือน 5 เป็นวันส่งเทวดา เป็นการส่งเทวดาองค์เก่าที่รักษาโลกมนุษย์มาตลอด 1 ปี จะกระทำในเปรวหรือป่าช้า ในเวลากลางคืน คล้ายการส่งวิญญาณขึ้นสู่สวรรค์ พิธีส่งเทวดาจัดไม่ใหญ่โตเท่ากับพิธีรับเทวดา โดยชาวบ้านจะนำดอกไม้รูปเทียน อาหารคาวหวานจัดใส่กระทงใบตองเป็นเครื่องบูชาเทวดา

ภาพที่ 15 ธงเขียนข้อความรับเทวดา

ภาพที่ 16 ชาวบ้านนำอาหารมาถวายพระและ
ส่งให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ภาพที่ 17 แพที่ใช้ลอยเคราะห์

2.4.5.3 พิธีกรรมโนราโรงครุ

โนราโรงครุที่บ้านปลายระไมจัดขึ้นในช่วงเดือน 6 – เดือน 7 ระยะเวลาที่จัดมีตั้งแต่ 1-3 วัน ขึ้นอยู่กับการบ่นไว้ของเจ้าภาพ วัตถุประสงค์ในการจัดโนราโรงครุ คือเพื่อแก้บนและเพื่อตัดจุกโนรา ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานภาพให้ผู้ฝึกหัดโนราเป็นโนราที่สมบูรณ์ สามารถประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุต่อไปได้

การประกอบพิธีโนราโรงครุ จะต้องสร้างโรงโนราไว้ข้างบ้านของเจ้าภาพ โดยสร้างไว้ทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้ของตัวบ้าน โรงโนราปลูกบนพื้นดิน ไม่ยกพื้น บนพื้นปูเสื่อทั่วทั้งโรง เปิดโล่ง 3 ด้าน ปัจจุบันนิยมใช้โรงโนราสำเร็จรูป ซึ่งโครงทำด้วยเหล็ก หลังคาเป็นผ้าเต็นท์ เว้นเสากลางและส่วนของพาไถเท่านั้นที่ต้องใช้ไม้จริง และมุงหลังคาด้วยจาก ส่วนโรงโนราที่ใช้ในพิธีตัดจุกจะใช้ไม้จริงทั้งหมด ด้านทิศตะวันออกของโรงโนราสร้างเป็นพาไถ หรือศาล ยกสูงระดับบอกล่อออกไปนอกโรงโนรา พาไถนี้ใช้สำหรับวางเทริดและเครื่องเช่นต่างๆ ได้แก่ สิบสองที่ (ประกอบด้วยข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ขนโมโค ไม้มีของควา จัดใส่กระถางใบตอง 12 ชุด) หมาก พลุ เครื่องจันทน์น้ำมันหอม หมรบ กระจงใส่ข้าวสารและเทียน เสื่อหมอน มะพร้าว หม้อน้ำมนต์ ส่วนใต้พาไถจะแขวนภาชนะใส่เทริด และห่อเหมรยไว้ กลางโรงโนรา มีเพดานผ้าขนาดใหญ่ ใส่ยันต์และหมากเหนียด

(หมาก พลุ ปูน จีบไว้เป็นค่า) ไว้ภายใน ตรงที่นั่งของนายโรงโนราวางแทนปักเทียนและเขียนครุหมอด้านซ้ายและขวาวางเสื่อหมอน หน้าพรานเรียงรายกันไปตามจำนวนของร่างทรง

การประกอบพิธีโนราโรงครู เริ่มจากนายโรงโนราเป็นผู้นำภาครุหรือไหว้ครู ซึ่งเป็นการอัญเชิญวิญญาณครูที่ล่วงลับไปแล้วมายังโรงพิธี จากนั้นจึงมีการรำโนราเพื่อความสวยงาม โดยมากมักเป็นเด็ก ๆ ที่มาหัดรำโนรา โดยจะรำท่าต่างๆ เช่น ท่าครูสอน เป็นต้น

ในพิธีโนราโรงครูจะมีการทรงครุหมอนโนรา โดยเจ้าภาพจะเป็นผู้เชิญร่างทรงมาร่วมพิธี และแจ้งให้โนราทราบว่ามีครุหมอนใดลงทรง จากนั้นโนราจะเป็นผู้อัญเชิญครุหมอลงทรง เมื่อทรงแล้ว ครุหมอนจะสำรวจโรงและทักทายลูกหลาน ถามสารทุกข์สุกดิบ ส่วนลูกหลานจะเข้ามาขอพร ถวายเครื่องเซ่นซึ่งส่วนมากจะเป็นน้ำหวาน

ในวันสุดท้ายมีพิธีสำคัญคือการตัดเหมรย หรือตัดพันชะลัญญาที่ลูกหลานให้ไว้กับครุหมอนหลังจากที่คำขอสัมฤทธิ์ผลแล้ว เพื่อเป็นการประกาศว่าไม่มีการติดค้างกันอีก ในพิธีนี้จะต้องให้โนราที่ผ่านการตัดจุกครอบเทริดแล้วเท่านั้นเป็นผู้ทำพิธี ไม่เช่นนั้นจะตัดไม่ขาด

ภาพที่ 18 โนรากำลังทำพิธีตัดเหมรย

ภาพที่ 19 การทรงครุหมอ เป็นพิธีสำคัญอย่างหนึ่งในโนราโรงครู

2.4.5.4 พิธีสารทเดือนสิบ

พิธีนี้จัดขึ้นเพื่อทำบุญให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วหรือที่เรียกว่าเปรต แต่ยังไม่สามารถไปเกิดในภพภูมิอื่นได้ และอยู่ในภาวะอดอยาก ต้องรอรับบุญกุศลที่ลูกหลานหรือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ทำส่งไปให้ พิธีนี้จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง ครั้งแรกจัดในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่าเป็นวันรับเปรต และครั้งที่ 2 จัดในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่าวันส่งเปรต

ในวันงาน ตั้งแต่เช้าตรู่ ชาวบ้านจะเตรียมสำหรับอาหารหรือที่เรียกว่า หมรับ ซึ่งประกอบด้วย ข้าว กับข้าว น้ำ ขนมเจาะรู ลา พอง ต้ม บะจ่าง ผลไม้ โดยเตรียมไว้ 2 ชุด ชุดหนึ่งสำหรับถวายพระ และอีกชุดสำหรับนำไปตั้งร้านเปรต จากนั้นจะนำอาหารไปวัด อาหารส่วนที่ถวายพระจะนำไปจัดสำหรับรวมกันในโรงครัว แต่ข้าวนั้นจะแยกมาตักใส่บาตรที่วางไว้บนโต๊ะหน้าโรงครัว ส่วนอาหารที่จะทำบุญให้เปรตจะนำมาวางรวมกันไว้บนร้านเปรตซึ่งอยู่ภายในวัด และอีกส่วนหนึ่งจะมีชาวบ้านแบ่งใส่หาบไปวางนอกวัด เพื่อให้สัมภเวสีที่ไม่สามารถเข้ามารับส่วนบุญในวัดได้

เมื่อตักบาตรข้าวสวยเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะเข้ามารวมตัวกันในศาลาโรงธรรม สวดมนต์และฟังพระเทศน์ ในวันที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูล พระที่เทศน์เป็นพระที่มาจากจังหวัด นครศรีธรรมราช มาช่วยสอนภาษาไทยที่โรงเรียนภาษาไทย ท่านแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องที่มาจาก

พิธีสารทเดือนสิบ หลังจากเทศน์เสร็จจึงเป็นการทำบุญกวาดน้ำส่งอาหารไปให้เปรตทั้งหลาย ทั้งนี้ จะมีชาวบ้านส่วนหนึ่งทั้งเด็กและผู้ใหญ่แต่งกายเป็นเปรตมาคอยแย่งอาหารเพิ่มสีสันให้กับงานด้วย

หลังจากเสร็จพิธีกรรมต่าง ๆ แล้วชาวบ้านจะนำอาหารมาล้อมวงรับประทานร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ พร้อมทั้งพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารในชีวิตประจำวันกัน

ภาพที่ 20 อาหารที่ชาวบ้านเตรียมมาตั้งร้านเปรต

ภาพที่ 21 เด็ก ๆ แต่งกายเป็นเปรต เตรียมตัวไปชิงเปรต

2.5 สถานภาพทางสังคมของชาวสยามในพหุสังคมวัฒนธรรมมาเลเซีย

2.5.1 การเป็นพลเมืองของรัฐ

ในรัฐธรรมนูญมาเลเซีย ฉบับ ค.ศ.1957 (พ.ศ. 2500) ได้รับรองสิทธิพิเศษของชาวมลายูในฐานะเจ้าของแผ่นดิน หรือลูกของแผ่นดิน (Son of the Soil) หรือกลุ่มภูมิบุตร ซึ่งมีสาระสำคัญคือ

1. สงวนที่ดินบางส่วนไว้สำหรับชาวมลายู
2. สงวนตำแหน่งราชการบางตำแหน่งให้แก่ชาวมลายูเท่านั้น
3. จำกัดโควตาการออกใบอนุญาตและใบทะเบียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับถนนและคมนาคมให้แก่ชาวมลายูเท่านั้น
4. จำกัดโควตาให้ทุนช่วยเหลือการศึกษาให้แก่ชาวมลายูเท่านั้น
5. ให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ
6. ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ

ชาวสยามนับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยในมาเลเซีย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย คือ รัฐเคดาห์ รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู และรัฐปะลิส แม้ชาวสยามจะไม่ได้อยู่ในกลุ่มภูมิบุตร แต่ในฐานะที่เป็นชนพื้นเมืองที่อยู่ในพื้นที่มาแต่ดั้งเดิม ทำให้ชาวสยามมีสถานภาพบางประการเหนือกว่าชาวจีน และชาวอินเดีย โดยเฉพาะสิทธิเรื่องการถือครองที่ดินในรัฐที่ตนอาศัยอยู่ คือชาวสยามสามารถถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรได้เช่นเดียวกับชาวมลายู สามารถซื้อขายที่ดินได้ แต่ก็ต้องขายให้แก่ชาวมลายู หรือซื้อขายกับชาวสยามด้วยกันและต้องเป็นการซื้อขายเพื่อการเกษตรเท่านั้น ตัวผู้ซื้อต้องเป็นเกษตรกรด้วย ในขณะที่ชาวจีนและอินเดียไม่ได้รับสิทธินั้น หากชาวจีนหรืออินเดียต้องการทำการเกษตรก็ต้องเช่าที่ดินจากชาวสยามหรือชาวมลายู เช่น ชาวจีนรายหนึ่งเช่าที่สวนยางที่เพิ่งปลูกไม่นานนักมาใช้เป็นพื้นที่ปลูกแตงโมระหว่างรอต้นยางโต

แต่ในด้านการเมือง ชาวสยามแทบไม่มีบทบาทด้านการเมืองเท่าใดนัก เนื่องจากเป็นชนกลุ่มน้อย ไม่มีพรรคการเมืองเป็นของตนเอง ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์หลัก คือ มลายู จีน และอินเดีย ที่มีพรรคการเมืองเป็นของตนเองคอยทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ของตน อย่างไรก็ตาม แม้ไม่มีพรรคการเมืองเป็นของตนเอง แต่ชาวสยามได้รับสิทธิเป็นสมาชิกพรรคอัมโน ซึ่งเป็น

พรรคของชาวมลายู และเป็นพรรคแกนนำหลักในรัฐบาล ชาวยามได้รวมพลังเป็นฐานเสียงกลุ่มใหญ่ของพรรคอัมโน ทำให้มีพลังในการพัฒนาตนเองและสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐบาล

2.5.2 การถือครองที่ดิน

ชาวยามที่ปลายระฆังซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยมีสิทธิในการถือครองที่ดินทำกินทางการเกษตรตามกฎหมายสงวนสิทธิที่ดินทำกินทางการเกษตรของรัฐเคดาห์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกมาในสมัยมาเลเซียยังเป็นประเทศอาณานิคม เรียกว่ากฎหมายที่ดินสงวนสำหรับชาวมลายู (อนุสรณ์ เมฆบุตร, 2549: ภาคผนวก) ซึ่งมีสาระที่เกี่ยวข้องกับชาวยามดังนี้

มาตราที่ 6

(1) ที่ดินใดก็ตามที่ถือครองสิทธิถูกต้องโดยชาวมลายู ห้ามไม่ให้มีการโอนย้ายการถือครองแก่บุคคลที่ไม่ใช่เชื้อชาติมลายูหรือสยาม ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น

6A หากเจ้าของที่ดินเดิมเป็นชาวมลายูหรือสยามถึงแก่กรรม ทายาทผู้รับมรดกจะต้องเป็นเชื้อชาติมลายูหรือสยามเท่านั้น

มาตราที่ 8

(1) ที่ดินแห่งรัฐอันรวมไปถึงที่ดินสงวนสำหรับชาวมลายู ไม่สามารถขายหรือให้เช่าแก่บุคคลอื่น ยกเว้น (a) สำหรับชาวมลายู (b) สำหรับชาวยาม โดยการรับรองจากหัวหน้าที่ดินซึ่งชาวยามผู้นั้นต้องเป็นเกษตรกรและอาศัยอยู่อย่างถาวรในรัฐนั้น

มาตราที่ 9

อนุญาตให้ผู้ถือครองที่ดินสามารถให้เช่าที่ดินแก่เชื้อชาติอื่นที่ไม่ใช่ชาวมลายูหรือสยาม โดยระยะเวลาเช่าไม่เกิน 3 ปี ในจำนวนไม่เกิน 10 ไร่

มาตราที่ 10

ห้ามไม่ให้มีการวางเงื่อนไขในหนังสือส่งมอบอำนาจหรือตัวแทนในการใช้ประโยชน์ในที่ดินเกิน 3 ปีที่ไม่ใช่ชาวมลายูหรือสยาม

จะเห็นได้ว่าจากกฎหมายนี้ชาวยามในรัฐเคดาห์มีสิทธิในที่ดินทำกินทางการเกษตรเช่นเดียวกับชาวมลายูที่เป็นภูมิบุตร เนื่องจากรัฐถือว่าชาวยามเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่อยู่บนแผ่นดินนี้

ในขณะที่ชาวจีนและชาวอินเดียนั้นไม่ได้รับสิทธินี้ อย่างไรก็ตาม กฎหมายนี้ก็มิข้อยกเว้นในเรื่องสิทธิที่ดินทำกินของชาวยุโรป เนื่องจากเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ว่าชาวยุโรปคนใดที่ต้องการถือครองที่ดินทำกินทางการเกษตรจะต้องมีอาชีพเป็นเกษตรกรเท่านั้นและต้องมีใบรับรองการเป็นเกษตรกรจากรัฐบาลท้องถิ่นด้วยทำให้ชาวยุโรปรุ่นใหม่ที่ต้องการประกอบอาชีพอื่น ๆ ต้องสูญเสียสิทธิในการครอบครองที่ดินทำกินของบรรพบุรุษและไม่มีสิทธิในการซื้อที่ดินทำกินไว้ในครอบครอง ต่างจากชาวมลายูซึ่งมีสิทธิครอบครองที่ดินแม้ไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร

2.5.3 การศึกษา

มาเลเซียมีนโยบายโรงเรียนแห่งชาติหรือโรงเรียนรัฐขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ชาวมลายูทุกเชื้อชาติได้เข้าเรียนแบบให้เปล่าโดยใช้หลักสูตรของรัฐบาลกลาง ด้วยระบบดังกล่าวทำให้ชาวยุโรปทุกคนเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนแห่งชาติที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาทางการ และยังสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนด้วยภาษาจีนและภาษาทมิฬ รวมทั้งเปิดให้ทั้งสองภาษานี้เป็นภาษาเลือกในโรงเรียนรัฐบาลด้วย แต่สำหรับภาษาไทยยังไม่มีโอกาสเข้าไปบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน ชาวยุโรปจึงหาทางออกโดยการสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้น ที่วัดปลายระไมมีโรงเรียนสอนภาษาไทยตั้งอยู่ในวัด สอนนักเรียนตั้งแต่อนุบาล 1 จนถึง ป. 4 จากนั้นจึงเลื่อนขึ้นเป็นระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ชั้น ตรี โท และเอก

สำหรับการศึกษาระดับสูง เดิมนโยบายทางการศึกษาของมาเลเซียได้ให้โควตาแก่ชาวมลายูในการศึกษาระดับสูงอย่างน้อยร้อยละ 50 ของจำนวนนักศึกษาของแต่ละสถาบัน เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่ชาวมลายูมากขึ้น แต่ก็ส่งผลกระทบต่อนักเรียนในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทำให้ถูกไล่ออกจากการศึกษารวมทั้งโอกาสในการทำงานด้วย แต่ในแผนมาเลเซียที่ 4 (ค.ศ.1981-1985) การจำกัดโควตาการศึกษาต่อในระดับสูงแก่เชื้อชาติอื่นคลี่คลายลง โดยรัฐบาลอนุญาตให้ชาวเชื้อชาติอื่นมีโอกาสเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 45 แต่ก็ยังเปิดโอกาสเฉพาะสายสังคมศาสตร์ ส่วนสายวิทยาศาสตร์และสายธุรกิจ จะให้โควตากับนักเรียนเชื้อสายมลายูทั้งนี้ เป็นผลมาจากนโยบายเศรษฐกิจใหม่ในเรื่องการศึกษาที่รัฐบาลเข้ามาจัดการเพื่อให้โควตาแก่ชาวมลายูในการศึกษาระดับสูงเพื่อยกระดับการศึกษาและให้โอกาสทางการศึกษาแก่ชาวมลายูมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการผลักดันชาวมลายูเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจมากขึ้น อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้รัฐบาลมาเลเซียสนับสนุนให้ชาวมลายูพูดได้อย่างน้อย 3 ภาษา โดยจะได้รับค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น จึงเป็นโอกาส

อันดีของเด็กชาวสยามที่สามารถใช้ได้ทั้งภาษามลายูและภาษาอังกฤษจากระบบการศึกษาในโรงเรียน และภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำกลุ่มชาติพันธุ์

2.5.4 ด้านอื่นๆ

ในสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซีย รัฐมีนโยบายประนีประนอมทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาซึ่งความเป็นเอกภาพทางเชื้อชาติ การประนีประนอมสามารถพบเห็นได้จากหลายด้าน เช่นการมีภาษามลายูเป็นภาษาราชการและภาษาประจำชาติ ภาษาอื่น ๆ ก็ได้รับการยอมรับด้วย เช่น การให้มีการเรียนการสอนภาษาจีน ภาษาทมิฬเป็นภาษาเลือกในโรงเรียน การมีวัฒนธรรมมลายูเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ขณะเดียวกันประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ยังคงสามารถปฏิบัติได้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ นอกจากนี้ค่านิยมและการเข้าร่วมงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ด้วยกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการสนับสนุนความเข้าใจและทำให้เกิดความใกล้ชิดกลมเกลียวกัน

ที่อำเภอเป็นดังมีผู้คนหลายกลุ่มหลายเชื้อชาติ ตั้งบ้านเรือนแยกเป็นกลุ่ม ๆ แต่ก็มีอาณาเขตติดต่อสัมพันธ์กัน บางกลุ่มบางพวกรู้จักกันดี เพราะเรียนหนังสือในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไปด้วยกัน มีโอกาสพบปะสังสรรค์ไปมาหาสู่อยู่เสมอ บางครั้งชาวอินเดียนก็เชิญคนไทยไปกินเลี้ยงในฐานะแขก ถ้าคนจีนแต่งงานก็มักจะเชิญคนไทยไปร่วมงานด้วย ส่วนชาวมลายูไม่ค่อยเชิญใคร ยกเว้นงานสำคัญๆ เช่น ฮารีรายอ ส่วนชาวสยามบางครั้งเมื่อชวนชาวมลายูมาร่วมงาน ชาวมลายูแม้จะมาแต่ก็บางคนก็ไม่รับประทานอาหารในงานที่เจ้าภาพเตรียมไว้

ชาวสยามมีความสัมพันธ์เป็นอันดีกับชาวจีนเพราะนับถือพุทธศาสนาเหมือนกัน แม้จะคนละนิกาย ชาวจีนนิยมมาทำบุญไหว้พระขอพรในวัดของชาวสยาม เนื่องจากในพื้นที่ชนบทที่ชาวจีนอาศัยอยู่ไม่ค่อยมีศาลเจ้า อีกทั้งชาวจีนไม่นิยมบวชเป็นพระดังนั้นเมื่อชาวจีนจะทำบุญก็จะนิมนต์พระสงฆ์ที่เป็นชาวสยาม ทำให้ชาวสยามกับชาวจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มักจะเกรงกลัวชาวสยาม เพราะเห็นว่าชาวสยามมีความรู้ทางไสยศาสตร์ แต่ก็มักจะมาพึ่งพิงครุหมอชาวสยามให้ช่วยทำพิธีต่าง ๆ เช่น ชาวจีนนิยมมาทำนายดวงชะตา ดูฤกษ์ยาม สะเดาะเคราะห์ ส่วนชาวมลายูมักจะมาทำเสน่ห์เพื่อให้สามีกลับมาบ้าน (เนื่องจากสามีชาวมลายูไปติดพันผู้หญิงไทยที่ อ.สะเดา) เป็นต้น

จากการศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิหลังทางวัฒนธรรมของชาวสยามในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะชาวสยามที่บ้านปลายระไมทำให้เห็นว่าชาวสยามที่นี่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่ดั้งเดิม และต้องผ่านประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก ทั้งจากการเปลี่ยนสถานภาพจากชนส่วนใหญ่ของประเทศกลายเป็นชนกลุ่มน้อยเมื่อมีการยกไทรบุรีให้แก่อังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 5 การถูกกวาดต้อนจำกัดสิทธิเมื่อเกิดภาวะตึงเครียดทางการเมืองในสมัยที่เกิดโจรคอมมิวนิสต์มลายัน จนกระทั่งอังกฤษให้อิสรภาพแก่มาเลเซียในปี พ.ศ. 2500 ประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้ชาวสยามที่นี่มีนิสัยอดทน อ่อนน้อม และประนีประนอมสูง แต่ไม่ว่าสภาพการณ์ภายนอกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ชาวสยามที่นี่มียังคงมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่เดิมไว้ ทั้งการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน การนับถือพุทธศาสนาและยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มีพระสงฆ์และวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ นอกจากนี้ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ทั้งความเชื่อเรื่องการรับส่งเทวดา รวมถึงความเชื่อเรื่องครุฑหมอโนรา และได้สืบทอดพิธีกรรมนี้ให้ดำรงอยู่ในชุมชนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

บทที่ 3 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราที่บ้านปลายระไมปรากฏทั้งในรูปมูขปาฐะและลายลักษณ์ ส่วนที่เป็นมูขปาฐะ ส่วนใหญ่เป็นตำนานครุหมอโนราในท้องถิ่นและบทโนราที่โนราขับร้องขณะประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ส่วนที่เป็นลายลักษณ์เป็นบทโนราที่มีทั้งบทโนราที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูและบทที่ใช้ในการแสดงโนราเพื่อความบันเทิงซึ่งมีผู้บันทึกไว้ โดยมีจุดประสงค์หลักคือใช้อ่านเพื่อเตือนความจำ เดิมการบันทึกตัวบทโนราผู้บันทึกจดบันทึกด้วยลายมือลงในสมุดทั่วไป โดยใช้อักษรไทยในการถ่ายเสียงซึ่งเป็นสำเนียงไทยถิ่น การสะกดคำไม่สม่ำเสมอ ปัจจุบันผู้บันทึกบางคนใช้วิธีการพิมพ์ในคอมพิวเตอร์โดยใช้ตัวอักษรโรมันถ่ายถอดเสียงภาษาไทยถิ่นได้สำหรับให้ผู้หัดโนราหรือนักดนตรีรุ่นใหม่อ่าน เนื่องจากปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยถนัดการอ่านตัวหนังสือไทยแล้ว

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา โดยแบ่งหัวข้อออกเป็น เรื่องเล่าเกี่ยวกับโนรา บทโนรา และการเปรียบเทียบบทโนราที่บ้านปลายระไมกับบทโนราในภาคใต้

3.1 เรื่องเล่าเกี่ยวกับโนรา

เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับโนราที่บ้านปลายระไม แบ่งออกได้เป็น ตำนานครูดั้งโนรา ตำนานครุหมอโนราในท้องถิ่น และนิทานเรื่องพระสุธน-มโนห์ราและพระรถ-เมรี

3.1.1 ตำนานครูดั้งโนรา

ตำนานครูดั้งโนราเป็นตำนานที่เล่าถึงประวัติความเป็นมาของโนรา การกำเนิดโนราครั้งแรก ในภาคใต้มีเล่ากันหลายสำนวน สำนวนหนึ่งเป็นของขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา) (ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2519) เล่าไว้ว่า

พระยาสาयฟ้าพาดเป็นกษัตริย์ครองเมืองหนึ่ง มีมเหสีทรงพระนามว่าพระนางศรีมาลา มีธิดาชื่อ นวลทองสำลี วันหนึ่งนางนวลทองสำลีฝันว่า มีเทพธิดามาร่ำรำไห่ดู มีทั้งหมด 12 ท่า มีเครื่องประโคมดนตรี คือ กลอง ทับ ปี่ โหม่ง ฉิ่ง และแตระ แล้วพระนางนวลทองสำลีก็ทรงรำรำตามแบบที่ในฝันนั้น และได้สั่งให้สาวใช้ทำเครื่องประโคมตามที่ได้เห็นในฝัน การประโคมก็ทำตามจังหวะการรำ

เหมือนในฝันทุกอย่าง พระนางได้ฝึกสอนให้พวกสาวใช้ได้ร้ายรำเพื่อเป็นคู่รำกับพระนาง จากนั้นมีการ
ประโคมเครื่องดนตรีและร้ายรำเป็นที่ครื้นเครงในปราสาทของพระนางเป็นประจำทุกวัน

อยู่มาวันหนึ่งนางนวลทองสำลีสวยเกสรดอกบัวที่หน้าวัง เกิดตั้งครรภ์ พระยาสายฟ้า
พาดทราบเรื่องจึงให้ลอยแพนางนวลทองสำลี และสนม 30 นาง ลมพัดแพไปติดที่เกาะกะซัง เทวดา
เนรมิตบรรณศาลาให้อาศัย เมื่อถึงกำหนดนางนวลทองสำลีประสูติโอรส (สมมติชื่อว่า ด.ช. น้อย) และ
สอนให้โอรสหัดรำจนชำนาญ ต่อมาโอรสถามเรื่องแต่หนหลัง เมื่อทราบเรื่องราวต่างๆ จึงขอไปตาม
หาพระอัยกา นางนวลทองสำลีแนะนำวิธีเดินทางให้ไปกับเรือที่ผ่านมา เมื่อถึงเมืองพระอัยกา เด็กชาย
น้อยเที่ยวรำโนราจนเป็นที่เลื่องลือ พระยาสายฟ้าพาดออกไปดู ได้ซักถามความเป็นมาและทราบว่า
เป็นหลาน

พระยาสายฟ้าพาดให้จัดเรือไปรับนางนวลทองสำลี แต่นางปฏิเสธ พระยาสายฟ้าพาด
ให้ไปรับอีก ถ้านางไม่มาให้จับนางมัดมาให้ได้ เมื่อเรือมาถึงปากน้ำพบกระแสนอนขวางอยู่ ลูกเรือทำ
พิธีแทงจระเข้จนตาย พระยาสายฟ้าพาดให้ทำพิธีรับขวัญธิดาและนัดดา มีมหรสพ 7 วัน 7 คืน และให้
รำโนราด้วย นอกจากนั้นยังพระราชทานเครื่องทรงให้นัดดา และพระราชทานบรรดาศักดิ์พระนัดดา
เป็น “ขุนศรีศรัทธา” ขุนศรีศรัทธานี้เองที่นับถือกันว่าเป็นโนราคนแรก (ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2519)

ร่องรอยของตำนานโนราที่บ้านปลายระไมเหลือปรากฏอยู่เพียงในบทกาศครูหรือไหว้
ครูตอนแรกที่เรียกว่า “บทขานเอ” กล่าวถึงนางนวลทองสำลีที่ถูกลอยแพไปขึ้นฝั่งที่เกาะสี่กระซังหรือ
เกาะสี่ซัง ดังนี้

ออเล่าแหละเอย ซ้ำเอยต้อง	ทำนองเสมียน วัวชักไถ
ออทองสำลีเอย ไม่ลืมไหน	แต่พี่ไปไม่ลืม น้องนา
ออเล่าแหละเอย รวยรวย	ก็ยังหอมแต่รส แป้งทา
ออหอมรสเอย เล่าแหละครูซ้ำ	พอส่งกลิ่นเข้ามา ไรไร
ออเล่าแหละเอย เล่าแหละสาแค้	ครั้นลูกเหลียวไปแล साไกล
ออหอมฟุ้งเอย เล่าแหละลมใด	แต่พัดแล้วตั้งเมฆ ขึ้นมา
ออลมว่าวเอย เล่าแหละดาหฺรา	แต่พัดมาได้ด้วยลม หลาดัน
ออลูกก็ชักเอย เล่าแหละใบแสน	แต่กลางคืนให้มาเป็น กลางวัน

ผิดด้วยข้าสาวนี้ชาววัง	รับสั่งผูกคอไปฆ่าเสีย
พ่อตายไม่ทันได้สั่งลูก	บุญปลูกไม่ทันได้สั่งเมีย
รับสั่งผูกคอให้ฆ่าเสีย	ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ออว่าตายเจ็บตายไข	ลูกยาจะได้ไปถามข่าว
ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว	ชีวิตพ่อแม่ช่วยมรณา

(บันทึกเสียง, โนราพริ้ม, 31 พฤษภาคม 2556)

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2519: 27-31) นักวิชาการซึ่งศึกษาดำเนินงานโนราจากบทโนรา ต่าง ๆ ของภาคใต้รวมทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้เรียบเรียงประวัติความเป็นมาของโนราไว้ว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 1858 – 2751 เมืองพัทลุงที่บางแก้วมีเจ้าเมืองชื่อพระยาสายฟ้าพาดหรือท้าวโกสินทร์ มีมเหสีชื่อศรีมาลาหรืออินทรภรณ์ มีลูกชายชื่อเทพสิงห์และลูกหญิงชื่อนวนทองสำลีหรือศรีคงคา เจ้าเมืองได้หาครูมาสอนวิชาการต่าง ๆ ให้โอรสธิดาทั้งสอง เรียกว่า ราชครู มี หลวง (นาย) เสน 1 นายทองกันดาร 1 หลวง (นาย) คงมหมอ 1 หลวง (นาย) ชม 1 นายวิจิตรหรือจิตร 1 คณะราชครู ได้ฝึกสอนวิชาใดอื่นนั้นไม่แจ้ง แต่วิชาการร้ายรำขับร้องประกอบดนตรีเป็นไปอย่างครึกครื้น ทั้งกลางวันกลางคืน มีสาวชาววังเข้ามาฝึกหัดร่วมด้วยอีกหลายคน ในที่สุดนางนวนทองสำลีฝึกรำ 12 ท่าได้อย่างชำนาญ ระหว่างนั้นเองนางนวนทองสำลีก็ลักลอบได้เสียกับเจ้าเทพสิงห์ พวกราชครู บางคนก็ได้เสียกับลูกศิษย์สาว เมื่อเรื่องทราบถึงพระยาสายฟ้าพาด พระองค์จึงสั่งให้จับนายคงมหมอ นายชม นายจิตร นายทองกันดาร รวม 4 คน เอาเชือกผูกคอพาไปถ่วงน้ำเสียในทะเลสาบ ส่วนเจ้าเทพสิงห์กับนางนวนทองสำลีและข้าราชการบริวารสาว ๆ ถูกลอยแพไปขึ้นฝั่งที่เกาะกะซัง ต่อมา นางนวนทองสำลีคลอดลูกชาย และข้าสาวคนหนึ่งที่ได้เสียกับนายคงมหมอก็คลอดลูกเช่นกันชื่อ จันทร์กระยาหม่อม

เมื่อลูกชายของนางนวนทองสำลีและเจ้าเทพสิงห์เติบโตใหญ่ขึ้นก็ได้รับการฝึกสอน ฟ้อนรำจนชำนาญ วันหนึ่งได้มีโอกาสกลับไปเมืองพัทลุง ไปไปเที่ยวร้องรำยังที่ต่าง ๆ มีชาวเมือง สนใจมาชมมาก ชาวรำลือไปถึงพระยาสายฟ้าพาด จึงให้เรียกตัวไปรำให้ดู และได้ขับบทรำพันรื้อฟื้น ความหลังขึ้น เมื่อพระยาสายฟ้าพาดทราบว่าเป็นหลาน ความขุ่นข้องแต่เดิมาก็หมดไป จึงให้คนไปรับ เจ้าเทพสิงห์และนางนวนทองสำลีกลับเมือง พระยาสายฟ้าพาดสนับสนุนการเล่นโนราของลูกหลาน

เป็นอย่างดี และยังเป็นผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายให้โนรา ทั้งยังแต่งตั้งหลานชายเป็นขุนศรีศรัทธา อันถือเป็นตำแหน่งครูเฒ่าโนรา

บุคคลในตำนานโนราเหล่านี้ เหล่าโนรานับถือว่าเป็นครูหมอโนรา เรียกว่า ครูตัน คือครูหมอที่มีมาก่อนครูหมออื่น ๆ ครูหมอโนราที่สำคัญที่สุด คือ แม่ศรีมาลา ซึ่งตามตำนานโนราของภาคใต้ บางสำนวนกล่าวว่าเป็นคนเดียวกับนางนวลทองสำลีซึ่งเป็นธิดาของพระยาสาयฟ้าพาด ครูหมอที่สำคัญอีกคนก็คือพ่อทองสิงหลหรือเทพสิงหรณ์ โดยชื่อเทพสิงหรณ์นี้ชาวบ้านยังนำมาใช้เรียกคนที่รำร้องโนราได้เองโดยไม่มีครูสอน เช่น เรียกครูอื่นครูสอนโนราคนหนึ่งของบ้านปลายระไมว่าเป็นเทพสิงหรณ์ เนื่องจากหัดร้องรำโนราเองโดยไม่ได้เข้าพิธีตัดจุกโนรา แต่สามารถรำโนราได้ ขับบทโนราได้ และแต่งบทโนราขึ้นมาใหม่ได้

อย่างไรก็ดี ที่บ้านปลายระไมตำนานโนราเหล่านี้ได้รับการจดจำอยู่เพียงในบทไหว้ครูของโนรา เมื่อสอบถามชาวบ้านก็แทบไม่มีใครเล่าร้อยเรียงออกมาได้ ส่วนโนราที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ก็จะขับบทขานเอนี้ออกมาให้ฟังแทนการเล่าเป็นเรื่อง แต่ถึงแม้ตำนานครูตันจะไม่เป็นที่จดจำ แต่โนราและชาวบ้านต่างรับรู้ความสำคัญของครูตันโนรา โดยโนราจะต้องร้องเชิญครูตันทั้งหลายมายังโรงโนราเมื่อมีการเข้าทรง แม่ศรีมาลา พรานบุญ พรานเทพ ก็สามารถแบ่งภาคไปลงที่ร่างทรงหลายคนได้ ด้วยชาวบ้านยอมรับว่าครูตันนั้นย่อมมีอิทธิฤทธิ์มากกว่าครูหมอทั่ว ๆ ไป

3.1.2 ตำนานครูหมอโนราที่บ้านปลายระไม

เรื่องเล่าเกี่ยวกับครูหมอโนราที่บ้านปลายระไมเกือบทั้งหมดเป็นเรื่องเล่าของครูหมอโนราที่พบเฉพาะในท้องถิ่น ไม่ปรากฏเรื่องเล่าของครูหมอเหล่านี้ในภาคใต้ ชาวบ้านเชื่อว่าครูหมอเหล่านี้เคยมีชีวิตอยู่ในพื้นที่ตั้ง แต่ครั้งบรรพบุรุษมาตั้งหลักปักฐานอยู่ที่นี่ ครูหมอเหล่านี้มีทั้งที่เคย เป็นผู้นำชุมชน เป็นครูโนรา เป็นนักรำของราชสำนัก เป็นหมอรักษาโรค รวมทั้งเป็นสัตว์ที่มีอิทธิฤทธิ์มาก เรื่องเล่าเหล่านี้ ได้แก่

ตำนานทวดศักดิ์สิทธิ์

ทวดศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญสูงสุดของบ้านปลายระไม ชาวบ้านใช้เรียกพระพุทธรูปเก่าแก่ที่ประดิษฐานอยู่ภายในกุฏิเก่าแก่วัดปลายระไม ตำนานเล่าว่าทวดศักดิ์สิทธิ์เดิมเคยเป็นเจ้าของเมือง ทวดศักดิ์สิทธิ์มีบริวาร 4 ตน เดิมเคยเป็นทหารคนสนิทของเจ้าเมือง เมื่อเสียชีวิตแล้ว

ก็มาเป็นบริวารของทวดศักดิ์สิทธิ์ ส่วนชื่อเสียงเรียงนามเดิมของทวดศักดิ์สิทธิ์และบริวารนั้นชาวบ้านได้รับคำสั่งสอนต่อ ๆ กันมาว่าห้ามออกชื่อ ทำให้ปัจจุบันอาจจะไม่มีใครทราบชื่อและประวัติความเป็นมาที่แท้จริงของทวดศักดิ์สิทธิ์แล้ว ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ของทุกปีจะมีการเข้าทรงทวดศักดิ์สิทธิ์ที่กุฏิเก่าในวัด มีนางสี่เป็นร่างทรง ชาวบ้านที่เคยบนทวดไว้ก็จะนำหมรับมาถวายทวด และทุก 7 ปีจะมีการรำโนราถวายทวดศักดิ์สิทธิ์ โดยทวดศักดิ์สิทธิ์และบริวารทั้ง 4 จะมาลงทรงด้วย (สัมภาษณ์, สุทิน อุไรรัตน์, 2556)

ตำนานโนราศักดิ์สิทธิ์

โนราศักดิ์สิทธิ์ หรือโนราอินทอง เดิมเป็นเด็กโยมวัดอยู่ที่วัดเจติยทุ้งควาย ชอบรำโนรา มากและแอบฝึกรำโนรายุ่คนเดียวเสมอ ๆ ต่อมาพระอาจารย์สงสัยว่าเที่ยง ๆ เด็กชายอินทองหายไปไหนจึงให้เด็กวัดคนอื่นไปหาดู ปรากฏว่าไปพบแอบหัดรำโนรายุ่ในป่า พระอาจารย์จึงให้มารำในวัด และส่งเสริมให้เป็นโนรา รวมทั้งสั่งทำเทริดให้ 3 ยอด โนราอินทองมีเมีย 3 คน อยู่ 3 บ้านตามที่เคยไปรำ เมื่อโนราอินทองเสียชีวิตเทริดได้ตกไปอยู่ที่วัดประจำหมู่บ้านต่างๆ ที่เมียอยู่ ได้แก่ วัดปลักคล้า วัดปลายระไม และวัดที่กัวหละมาดู (ใกล้ปิ้ง) เทริดยอดที่อยู่วัดปลายระไมได้ตกทอดมาอยู่กับโนราเนียม ปัจจุบันโนราเนียมเป็นผู้ครอบครองดูแล ส่วนโนราอินทองเมื่อเสียชีวิตได้กลายเป็นตากลวง เข้าทรงตามที่เทริดทั้ง 3 ยอดอยู่ ต่อมาชาวบ้านเรียกว่าโนราศักดิ์สิทธิ์ ไม่ออกชื่ออินทองอีก (สัมภาษณ์, พร้ม ละอองมณี, 2555)

ตำนานพ่อขุนทอง

พ่อขุนทองเป็นครุหมอโนราที่สำคัญองค์หนึ่งของบ้านปลายระไม มีลูกหลานเคารพนับถือมาก ครุหมอพ่อขุนทองมีลักษณะพิเศษกว่าครุหมอโนราอื่น ๆ คือจะมาลงทรงทุก 3 ปี และในปีนั้น ๆ จะลงเพียง 1 โรงเท่านั้น เมื่อพ่อขุนทองลงทรง ห้ามมีร่างทรงผู้หญิงมาทรงในโรงครุหมอนั้นเด็ดขาด หากมีร่างทรงผู้หญิง พ่อขุนทองจะไล่ออกไปนอกโรงโนรา บางครั้งก็เอาไม้ไล่ตี เหตุที่เป็นเช่นนี้มีตำนานเล่าว่า เดิมพ่อขุนทองอยู่ในวัง มีความสามารถในการรำรำ ขุนทองรักใคร่ชอบนางในคนหนึ่งของเจ้าเมือง เมื่อเจ้าเมืองทราบเรื่องจึงให้นำขุนทองไปประหาร ทำให้พ่อขุนทองไม่ชอบผู้หญิง และไม่ให้รำทรงผู้หญิงมาร่วมในโรงพิธี (สัมภาษณ์, ศรีนวล ไชยมณี, 2554) อีกสำนวนหนึ่งโนราสุทิน เล่าว่าพ่อขุนทองมีเชื้อสายพระยา มาจากเมืองไทย รักกับผู้หญิงคนหนึ่ง ต่อมาผิดหวังกับผู้หญิงคนนั้น จึงสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิงอีก (สัมภาษณ์, สุทิน อุไรรัตน์, 2556)

เมื่อครุหมอพ่อขุนทองมาลงทรง จะมีครุหม่อื่น ๆ มาลงทรงพร้อมกันด้วยอีก 3 องค์ ได้แก่ หมิ่นเพชร ซึ่งเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เป็นพี่ชายของพ่อขุนทอง พรานเพชร และพรานมณฑาซึ่งเป็นบริวารของพ่อขุนทอง นอกจากนี้ยังมีบริวารอื่น ๆ ของพ่อขุนทองซึ่งอยู่ในป่าบนเขา โดยพ่อขุนทองจะนำบริวารทั้ง 3 เอาเครื่องเช่นไปให้ด้วย

ตำนานทวดทองรักษ์ ทวดทองห่อ

ทวดทองรักษ์เป็นครุหม่อโนราห์ที่สำคัญและมีชาวบ้านนับถือกันมากอีกองค์หนึ่ง ตำนานเล่าว่าทวดทองรักษ์เดิมเป็นโนราห์ที่มีความสามารถมาก ต่อมาก็ได้บวชเป็นพระ จากนั้นคณะโนราห์เดิมของทวดทองรักษ์ไปแข่งโนราห์แต่แพ้ คณะโนราห์จึงมาขอให้ทวดทองรักษ์สึกเพื่อไปแข่งโนราห์แก้มือปรากฏว่าในวันสุดท้ายของการแข่งขัน ทวดทองรักษ์ก็สามารถเอาชนะคู่แข่งได้ เรื่องเล่านี้แสดงให้เห็นความสามารถของทวดทองรักษ์ในเชิงโนราห์อย่างสูง และเมื่อทวดทองรักษ์เสียชีวิต จึงได้รับการยกย่องให้เป็นครุหม่อโนราห์ (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555) ในพิธีโนราโรงครูที่เชิญทวดทองรักษ์เป็นประธาน จะเชิญครุหม่ออีกองค์หนึ่งมาคู่กัน คือ ทวดทองห่อ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือจะอุ้มห่อผ้าที่สมมติว่าเป็นทารกมาด้วย ตรงชายคาโรงโนราห์ใกล้พาลไฟฝั่งขวาก็จะแขวนเปลเด็กไว้ ความเป็นมาของทวดทองห่อนี้มีเรื่องเล่าว่า มีคณะโนราห์เดินทางป่าช้า แวะไปดูพิธีศพเห็นศพนอนพันผ้าอยู่ หัวหน้าโนราห์ก็บอกญาติว่ายังไม่ตายแต่ต้องครุหม่อ และได้เชื้อ (เชิญ) ครุหม่อออกไป ร่างนั้นก็ฟื้น ปรากฏว่าเป็นผู้หญิง เขาก็ยกให้โนราห์ไป โнораห์พาไปหัดรำจนรำเป็นและได้เป็นโนราห์ เมื่อเสียชีวิตก็กลายเป็นครุหม่อ (สัมภาษณ์, กล้า ขุนแก้ว, 2556)

เรื่องเล่าเกี่ยวกับทวดเขียว

ทวดเขียวเดิมเป็นหม่อรักษาคคน เมื่อเสียชีวิตก็มาเป็นครุหม่อ (สัมภาษณ์, ทอง แสงรัตน์, 2556) ขณะที่ลงทรง ร่างทรงของทวดเขียวคือนายทอง แสงรัตน์ จะมีลักษณะเหมือนคนแก่ไม่มีฟัน เติหลังค่อม ลูกหลานที่นับถือทวดเขียวจะตั้งน้ำกระท่อมกับน้ำตาลโตนดให้ทวดเขียวได้กินในเดือน 6

ตำนานครุหม่อเสือเผ่า

ตำนานครุหม่อเผ่าสำนวนหนึ่ง นางชินวลซึ่งเป็นร่างทรงของครุหม่อเสือเผ่าเล่าว่า มีทวดชื่อหมวดชายเป็นคนรวย ทำราชการ พ่อชื่อคู่มั่น แม่ชื่อแก้ว อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งสมัยนั้นยังมี

ทาส ทวดมีทาสมาก นายคู้หมั้นทำหน้าที่เป็นคนเชี่ยวชาญ (จุดบุหรี) ให้พระยาจากเมืองไทย นายหมวดชายมีเมีย 4 คน คนที่หนึ่งชื่อนางทองจันทร์ มาจากบaling คนที่สองชื่อสอน คนที่สาม ชื่อ ฉิม ส่วนอีกคนหนึ่งจำไม่ได้ มีชายคนหนึ่งชื่อนายเสื่อ ทรายขาว บ้านอยู่สะบาย้อย ชีเสื่อตัวใหญ่มาค้าเพชรที่ปิ้ง ได้ชวนนายคู้หมั้นไปค้าเพชรด้วย นายคู้หมั้นขอซื้อเสื่อจากนายเสื่อ นายเสื่อบอกว่าถ้าขายเสื่อไปแล้วคงจะไม่ได้มาที่ไทรบุรีอีก ต่อมาเมื่อนายคู้หมั้นใกล้ตาย เสื่อใหญ่มาเข้าฝันว่าอย่าเรียกมาใช้อีกเพราะท่านจะตายอยู่แล้ว นายคู้หมั้นไม่เชื่อก็เรียกเสื่อมาแต่เสื่อไม่มา หลังจากที่นายคู้หมั้นตาย เสื่อก็กกลายเป็นครุหมอมาลงที่นางทองจันทร์ลูกสะใภ้ ต้องทำโรงโนรา จากนั้นก็มาลงในหลานคือทวดของชินวล พอทวดแกก็มาลงที่น้ำของชินวล ลงได้ไม่นานน้ำก็ตาย จึงไปลงที่น้ำอีกคนหนึ่ง เมื่อชินวลอายุได้ 21 ปีก็มาลงที่นางจนถึงปัจจุบัน (สัมภาษณ์, ศรีนวล ไชยมณี, 2554)

อีกสำนวนหนึ่ง นางฉิม ขุนแก้วเล่าว่า ครั้งหนึ่งที่บ้านทำพิธีตั้งเบญจา เพื่อรดน้ำสรวหานาค โดยทำเบญจา 7 ชั้น ในวันงานมีชาวจีนมาเล่นมาดูและถ่ายรูปไว้ ต่อมาชาวจีนแฉเอารูปถ่ายมาให้ปรากฏว่าในรูปถ่ายติดเสื่อใหญ่อยู่ใกล้ ๆ ครุหมอมเสื่อเดื่อนี้ บางครั้งเรียก “เสื่อตายาย” หรือ “แม่เสื่อเฒ่า” (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555)

ทวดเพชรทวดพัน

ตำนานทวดเพชรทวดพัน นี้มีเรื่องเล่าว่า เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เป็นพี่น้องกัน แต่ไม่ลูกกัน ต่อมาได้ทะเลาะกันและฆ่ากันตายจนตกลงไปในน้ำทั้งคู่ กลายเป็นทวดประจำน้ำ มีรูปร่างเป็นงู ลูกหลานที่นับถือทวดเพชรทวดพันเรียกว่า “ลูกแม่น้ำ” จะต้องให้โนราทำพิธีพาลงล่าง คือในวันสุดท้ายของการทำโรงครู ซึ่งเจ้าภาพเป็นญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดกัน จะให้โนราพาเด็กลงมาจากเรือนเวียนขวารอบโรงโนรา 3 รอบ จากนั้นก็พาเข้าไปในโรงโนราเพื่อทำขวัญและเกิดใหม่เป็นลูกแม่น้ำโดยสมบูรณ์ เมื่อเป็นลูกแม่น้ำแล้วเชื่อว่าเมื่อเด็กตกน้ำจะไม่เป็นไร เพราะทวดเพชรทวดพันจะช่วยปกป้องรักษา สำหรับเด็กที่จะเข้าพิธีพาลงล่างเพื่อเป็นลูกแม่น้ำ จะต้องเป็นลูกหัวปีหรือลูกคนแรกเท่านั้น (สัมภาษณ์, การัน ขุนแก้ว, 2555) นอกจากนี้ทวดทั้งสองยังไม่ลายมาย (ก่อกวน) ลูกหลาน ขอกินแต่ไม่ต้อง (ให้โทษ) ลูกหลาน เมื่อตั้งให้กินในโรงโนรากินเรียบร้อย (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555)

เรื่องเล่าเกี่ยวกับนันทักษ์

นันทักษ์ หรือ ทวดนนท์ เป็นครูหมอบที่เป็นยักษ์ นางฉิม ขุนแก้ว ซึ่งนับถือครูหมอนันทักษ์เล่าว่า เชื้อสายของตนเป็นโนรามานาน เดิมมีคนหนึ่งเคยเป็นโนรา แล้วไปบวชเป็นเณร ต่อมาญาติที่เป็นโนราไปแข่งโนราที่ป็นงแล้วแพ้ จึงกลับมาสึกเณรไปช่วยเล่นโนรา ขณะเล่นโนรา ครูหมอนันทักษ์มาลง ปรากฏว่าแข่งชนะ (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า เณรที่นางฉิมเล่ามานี้น่าจะเป็นคนเดียวกับทวดทองรักษ์ แต่ขณะเล่า นางฉิมไม่ได้ระบุชื่อของเณรรูปนั้น ส่วนสำนวนก่อนหน้านี้ เล่าว่าทวดทองรักษ์ไปบวชพระ

3.1.3 นิทานเรื่องพระสุธน-มโนห์รา และ พระรถเมรี

โนราทั้งในประเทศไทยและโนราที่บ้านปลายระไมนิยมเรื่อง *พระสุธน-มโนห์รา* และ *พระรถเมรี* ดังจะเห็นได้จากการแต่งกายของโนราที่เลียนแบบนกหรือกิ้งกือมีปีกมีหาง ในพิธีโนราโรงครูยังมีการขับสืบทสองบทซึ่งเป็นการจักรวรรกรรม 12 เรื่องตอนสั้นๆ มาร้อยเรียงต่อกัน โดยเรื่องที่ 1 คือเรื่อง *พระสุธน-มโนห์รา* เรื่องที่ 2 คือเรื่อง *พระรถเมรี* นอกจากขับแล้วยังนำ 2 เรื่องนี้มาแสดงสั้น ๆ ด้วย ในการแสดงภาคกลางคืนหลังจากการเข้าทรงครูหมอบแล้ว โนรายังนิยมเล่นจับบทเรื่อง *นางสนชา* หรือ *สนทรา* ซึ่งตัดตอนมาจากเรื่อง *พระรถเมรี* ที่บ้านปลายระไมนี่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเมืองทานตะวันของนางสนทรา มีความเมรี ซึ่งเป็นสถานที่ที่นางเมรีลี้ภัยลี้ภัยตัวอยู่ที่ป็นดัง และยังมีบ้านยิตราที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสถานที่ที่ฤๅษีแปลงสาส์น โดยชื่อ ยิตรา มาจากคำว่า ยีสาส์น หรือขี้สาส์นเก่าแล้วเขียนสาส์นใหม่ นอกจากนี้พรานบุญซึ่งเป็นครูหมอบสำคัญของโนราก็เชื่อว่าเป็นพรานบุญจากเรื่อง *พระสุธน-มโนห์รา*

เรื่องเล่าพระสุธน-มโนห์รา (เล่าโดย นางฉิม ขุนแก้ว)

พรานบุญเอานางโนราไปให้สุธน สุธนมีเมียชื่อนางกาหนม “กาหนมนมแห้งเหมือนเห็บหมา นางโนรานมงามเหมือนสาว 15 ปี” นางกาหนมจะเอานางโนราเผาไฟ นางโนราจะกลับเมืองจึงไปขอปีกหางที่แม่ยาย (แม่สุธน ; ผู้วิจัย) บอกว่าจะรำให้แม่ยายดู และขอให้แม่ยายเปิดจากให้ นางโนราจึงเหาะหนีไปทางจากที่เปิดอยู่

⁷ จาก ในที่นี้หมายถึง ดับจากที่ใช้ฆ้องหลังคา

หนีไปเมืองไกรลาส สุนตามนางโนราไป ตามไป ๆ จนถึงเมืองไกรลาส สุนไปนั่งอยู่ข้างบ่อ มีคนมาตักน้ำให้นางทั้ง 7 สุนใส่แหวนลงในกะออมขนน้ำ เมื่อเอาน้ำไปอาบแหวนหล่นลงที่นางโนรา ให้สุนเลือกนางโนรา โดยให้นางทั้ง 7 หลบอยู่ย่นมาแต่นิว สุนเห็นแหวนที่นิ้วนางโนราจึงเลือกถูก

สุนอยู่ที่เขาไกรลาสกับนางโนรา ท้าวไกรลาสมาทดสอบสุนให้ทำสวน สุนร้องไห้เพราะทำไม่ได้ ซ้างมาพบ ซักถามและช่วยถางป่าทำสวนจนเสร็จ จากนั้นให้เอาน้ำมันไปเทลงน้ำแล้วเอากลับคืนมา สุนเอาไปเทแล้วร้องไห้อยู่ปลาแก้มซ้าก็ถามว่าร้องไห้ทำไม สุนตอบ ปลาจึงช่วยอมน้ำมันแล้วทำท่าจะกลืน สุนตบแก้มปลาทำให้ได้น้ำมันคืนมา ปลาจึงมีแก้มสีดำ เป็นปลาแก้มซ้า จากนั้นพระราชานำสุนมาหว่านและให้เก็บกลับ สุนเก็บไม่ได้ก็นั่งร้องไห้ นกคุ่มผ่านมาถามว่าร้องไห้ทำไม สุนก็เล่าให้ฟัง นกคุ่มบอกว่าจะช่วยแล้วเก็บงาให้ นกคุ่มทำท่าจะกลืนงา สุนจึงตบแก้มนกคุ่ม นกคุ่มคืนงาให้หมด (สัมภาษณ์, ฉิม ชุนแก้ว, 2555)

เรื่องนางสิบสอง เล่าโดยนายแนบ เพชรสุวรรณ

มีผิวเมียคนหนึ่งไม่มีลูก อยู่ไปอยู่มาไปหาฤๅษี ฤๅษีเสกกล้วยให้กิน ได้ลูกหัวปีท้ายปี 12 คน ไม่รอดเลี้ยง (เลี้ยงไม่ไหว) พาไปชั้ต พาไปกลางกกลางป่า พาขึ้นล้อขึ้นเกวียน เด็กอดตามรอยล้อเกวียนกลับ กลับถึงพ่อแม่หุงข้าวให้กินกระทะใหญ่ ต่อมาก็พาไปชั้ตอีก หุงข้าวให้คนละห่อ กลับไม่ได้ ไม่รู้แห่งหลบ เดินไปเดินมาพบกับยักษ์สนทรา ยักษ์เอาไปเลี้ยง ต่อมาถามเด็กว่าดับใหญ่หรือยัง เด็กตอบว่ายังไม่ใหญ่เท่าปีกรีน อยู่ไปอยู่มาพบคนแก่ในกระทะที่ถูกยักษ์หักขาและบอกว่าเดี๋ยวจะถูกยักษ์จับกิน เด็กจึงนี้รู้

เด็กค่อยๆ ใหญ่ขึ้น ก็หนีไปพบคนฟันเรือ (ตัดไม้ทำเรือ) คนฟันเรือช่วยไว้ พอยักษ์ตามมาบอกยักษ์ว่าลือไม้ให้ติด ถ้าติดจะให้กิน ต่อมาเด็ก 12 คนพบกับซ้าง (ยักษ์)ถามซ้างว่าเด็กไม่พันทางนี้หรือ ซ้างบอกว่าไม่เห็น แต่ซ้างเหี้ยบรอยเด็กไว้ยักษ์ก็กลับ เด็กโซ่ไปซ้างไปตลอดไปในเมืองของพระรลสิทธิ พระรลสิทธิก็เอาเด็กทั้งหมดไปทำเมีย ต่อมายักษ์รู้ว่าพระรลสิทธิเอานางทั้งหมดไปทำเมีย นางจึงแปลง

เป็นหญิงงามขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ ข้างล่างมีบ่อ พระรณสีทธีไปดำน้ำเห็นเงาของยักษ์ที่อยู่บนต้นไม้ พระรณสีทธีจึงเอายักษ์ไปอยู่ในเมือง ต่อมานางทั้ง 12 พุง (ตั้งครรภ์) ยักษ์ให้เสนาชุดอุโมงค์เอานางทั้ง 12 ไปซัง แล้วควักดวงตาทั้ง 2 ข้าง คนสุดท้ายควักข้างเดียว คนสุดท้ายนี้ชื่อนางรจนา ต่อมาเด็กเกิดออกมาก็เอาลูกมาแบ่งกันกิน นางคนที่ 12 เก็บของตัวเอาไว้ เมื่อลูกเกิดมาก็เอาชิ้นส่วนที่เก็บไว้เอาให้พี่ ๆ กิน

พระอินทร์เอารณสีทธี (ผู้เล่าว่าจะสืบสนชื้อ; ผู้วิจัย) ไปเลี้ยง ชุบไก่ให้ตัวหนึ่งไปชนไก่ชนะ เมื่อชนะขอน้ำ 12 เต้าข้าว 12 ห่อ เมื่อเอาไปชนก็ชนะเรื่อย ๆ และขอเหมือนเดิม ต่อมายักษ์นี้รู้จึงทำหนังสือแขวนคอม้า เดินทางมาถึงเขายีตราพบฤๅษี ฤๅษีเห็นสารที่เขียนว่าถึงวันให้ฆ่าวัน ฤๅษีแปลงสารเป็น ถึงวันให้รับวัน ผัวแก้วผัวขวัญ ผัวนางกัณฑ์ มาถึงป่าดงปูลิง หันมาเข้าควนพระรณสีทธีขึ้นไปอยู่กับนางเมรี “โหมพระรณสีทธีทำพริกพราย เข้าโลมไล่เมรีไม่เห็นห่าง ลวงให้กินสุราพุดจาพลาจ ถามต่าง ๆ นางบอกแจ้งไม่แพร่งพราย ดวงเนตรแม่ป่าห้อยยามง ขึ้นทรงพาซีเหาะหนีหาย” (สัมภาษณ์, แนนบ เพชรสุวรรณ, 2553)

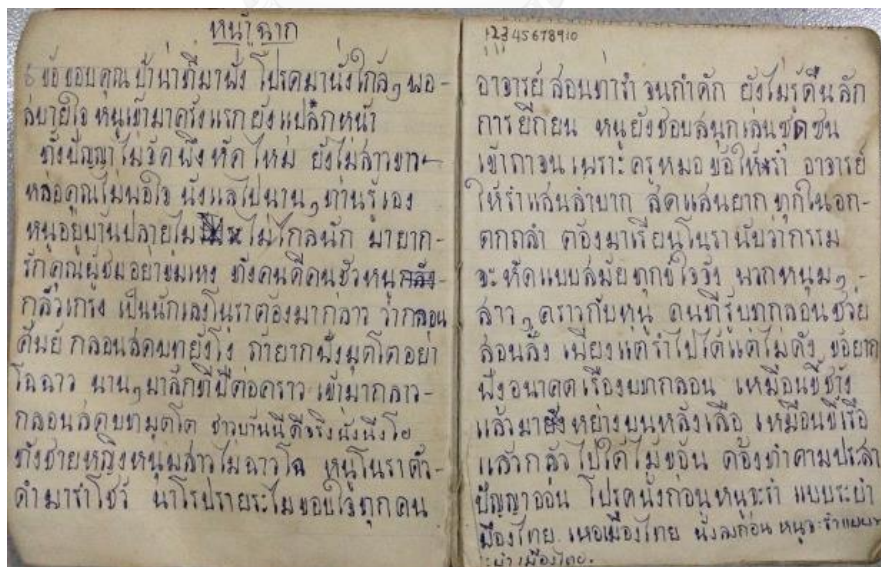
นอกจากตำนานโนราเหล่านี้แล้ว ยังมีเรื่องเล่าเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เช่น ที่รัฐปีนังซึ่งอยู่ติดกับรัฐเคดาห์ มีภูเขาสูงหนึ่งชื่อภูเขาหอยสังข์ ซึ่งมีรูปร่างเหมือนหอยสังข์ข่วนเป็นขดขึ้นไป และบนยอดเขามีโรงโนรา มีทับ กลอง ฉิ่ง โหม่งอยู่ด้วยแต่ทั้งหมดเป็นหิน (พระสุนิล คัมภีร์ปัญญา, 2554)

3.2 บทโนรา

บทโนราที่พบในบ้านปลายระไมมีทั้งที่เป็นบทโนราที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะร่วมกับบทโนราในภาคใต้ และบทโนราที่ใช้ในการแสดงโนราเพื่อความบันเทิงซึ่งบทโนราประเภทหลังนี้พบเพียงในสมุดบันทึกแทบไม่มีการใช้จริงแล้ว บทโนราที่ได้จากบ้านปลายระไมมีทั้งที่ผู้วิจัยได้บันทึกเสียงไว้ขณะประกอบพิธีโนราโรงครู ซึ่งทำให้บางช่วงอาจได้ยินไม่ครบถ้วนหรือไม่ชัดเจนผู้วิจัยก็จะเว้นไว้ และอีกส่วนหนึ่งได้จากที่มีผู้บันทึกเก็บไว้และอนุญาตให้ผู้วิจัยนำมาศึกษา ได้แก่ บทโนราของครูอื่น บทโนราของโนราสุทิน บทโนราของลุงแนน บทโนราของโนราภูมิ

การนำบทที่มีการบันทึกไว้แล้วมาใช้ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะพิมพ์ตามการสะกดคำที่ปรากฏในบทนั้น ๆ เพื่อรักษาต้นฉบับเดิมไว้

บทโนราห์ที่มีการบันทึกไว้ที่น่าสนใจคือบทโนราห์ของครูอั้น ครูอั้นเป็นบุตรของโนราเจียมซึ่งมีชีวิตอยู่เมื่อประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว ครูอั้นเติบโตมาในโรงโนรา มีความสามารถในการรำโนรา ขับบทต่าง ๆ ได้ รวมทั้งเป็นนักเป่าปี่โนราฝีมือเยี่ยม ซึ่งทั้งหมดมาจากการเรียนรู้และเฝ้าสังเกตด้วยตนเอง หลายคนจึงเรียกครูอั้นว่าเป็นเทพสังสรรค์คือรำเป็นเองไม่มีคนสอน ครูอั้นไม่ได้เข้าพิธีตัดจุกโนราจึงไม่สามารถประกอบพิธีตัดจุกโนราได้ แต่ได้สอนรำโนราให้ลูกศิษย์หลายคน นอกจากนี้ครูอั้นยังว่ากลอนโนราให้ลูกศิษย์คือโนราเสถียรและคนอื่น ๆ ได้บันทึกเก็บไว้ บทโนราห์ที่บันทึกไว้มีทั้งบทโนราห์ที่ใช้ในพิธีกรรมโรงครู ได้แก่ บทขานเอ ชุมนุมครู ชุมนุมเทวดา บทแสงทอง พลายงาม ฝนตกข้างเหนือ สิบสองบท บทส่งโรง รวมทั้งยังบันทึกบทโนราห์ที่ใช้ในการแสดงไว้ด้วย เช่น บทพากย์หน้าม่าน บทผินหน้า บทที่ใช้ในการเล่นจับบทเช่นเรื่อง สนทรา โมรา ท้าววิรุณ เป็นต้น ส่วนบทโนราห์ของโนราสุทิน บทโนราห์ของลุงแนบ และบทโนราห์ของโนราภูมิ เป็นบทที่ใช้ในการประกอบพิธีโนราโรงครูซึ่งเจ้าตัวหรือคนใกล้ชิดจัดไว้เพื่อใช้อ่านเตือนความจำขณะประกอบพิธี

ภาพที่ 22 บทโนราห์ของครูอั้นที่ให้ลูกศิษย์บันทึกไว้

บทโนราที่นำมาศึกษาแบ่งออกเป็นบทโนราที่ใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครู ได้แก่ บทไหว้ครู บทเชื้อ
ครุหมอลงทรง บทไหว้สวดดี บทร้องประกอบทำรำ และบทส่งโรง ส่วนบทโนราที่ใช้ในการแสดงโนรา
เพื่อความบันเทิง ได้แก่ บท “กำพริต” และ บทประกอบการแสดงเล่นจับบท

นอกจากจะแสดงให้เห็นบทโนราที่บ้านปลายระไมแล้ว ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบบทโนราที่ใช้ใน
พิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมกับบทของภาคใต้ด้วย เพื่อให้เห็นการสืบทอดวัฒนธรรมโนราใน
แง่ของการรักษาด้วยบทพิธีกรรมไว้ โดยผู้สืบทอดพยายามรักษาไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก
การเปรียบเทียบตัวบทกับของภาคใต้จะทำให้เห็นว่าบทโนราที่ปลายระไมยังคงดำรงอยู่อย่างไรใน
ปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทางที่ผ่านมา

บทโนราที่นำมาเปรียบเทียบ ได้แก่ บทโนราของครูอื่น ซึ่งเป็นตัวบทที่มีการบันทึกไว้ บทโนรา
ของคณะโนราพริ้ม บทโนราของเผียน ซึ่งเป็นบทที่ได้จากการบันทึกเสียง ส่วนบทโนราในภาคใต้ผู้วิจัย
จะใช้บทโนราของโนราพุ่ม เทวา หรือขุนอุปถัมภ์นรากร และโนราแปลก ชนะบาล ซึ่งเป็นครูโนรารุ่น
เก่าที่มีชื่อเสียงในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูของจังหวัดพัทลุงและภาคใต้ เนื่องจากโนราที่บ้าน
ปลายระไมส่วนหนึ่งมีที่มาจากพัทลุง ตามคำบอกเล่าเรื่องครูเอียด บรรพบุรุษของโนราพริ้มที่มาจาก
อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง นอกจากนี้ยังมีผู้บันทึกบทโนราที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของทั้ง
สองท่านนี้ไว้ ทำให้สะดวกในการนำมาใช้เปรียบเทียบ แต่หากบทใดที่ไม่มีการบันทึกไว้ ผู้วิจัยก็จะใช้
บทโนราของโนราคนอื่น ๆ มาศึกษาประกอบด้วยเพื่อความสมบูรณ์

การเปรียบเทียบจะเน้นพิจารณาที่โครงสร้างของตัวบท ไม่เน้นเปรียบเทียบภาษา ถ้อยคำ
เนื่องจากลักษณะสำคัญของบทโนราคือการถ่ายทอดด้วยมุขปาฐะ ซึ่งความถูกต้องแม่นยำของภาษา
และถ้อยคำ ไม่ใช่เรื่องสำคัญนัก แม้จะมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็เป็นการบันทึกเพื่อเตือนความจำ
ของผู้บันทึก ภาษาที่บันทึกก็ถ่ายทอดตามเสียงพูดตามความเข้าใจของผู้บันทึกซึ่งเป็นชาวบ้านทั่วไป
ซึ่งอาจจะผิดเพี้ยนกันไปตามท้องถิ่นและความทรงจำของผู้รับการถ่ายทอด

3.2.1 บทโนราที่ใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครู

3.2.1.1 บทไหว้ครู

การร้องบทไหว้ครูในภาคใต้เรียกว่า “กาศครู” เป็นขั้นตอนแรกก่อนเริ่ม
พิธีกรรมโนราโรงครู คำว่า “กาศ” นี้ มีความหมายลึกซึ้งมากกว่า “ประกาศ” ในภาษาไทยภาคกลาง

นั่นคือ ต้องเป็นการแจ้ง หรือป่าวร้องต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเร้นลับ ซึ่งมีภาวะเป็นนามธรรม ในการกาศจะแฝงความเชื่อ ความศรัทธา ยำเกรงในอำนาจ เป็นการขออำนาจเพื่อคุ้มครองให้พ้นจากภัยพิบัติ และขอความเป็นสิริมงคลไปด้วยในตัว (อุดม หนูทอง, 2536: 111) การกาศครูของโนราจึงเป็นการประกาศชื่อครูโนรา รวมทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเพื่อขออำนาจคุ้มครอง และหนุนส่งให้เจริญ มั่นคง มีชื่อเสียงนั่นเอง

อุดม หนูทอง (2536 : 111) จำแนกบทกาศครูของโนราในภาคใต้ว่า ประกอบไปด้วยบทร้อง 4 ตอน แต่ละตอนเรียกชื่อตามทำนองขับได้แก่ 1) ขานเอ 2) เพลงกราว 3) ร่ายแตรระ หรือร่ายหน้าแตรระ หรือหน้าแตรระ และ 4) เพลงโชน ส่วน สาโรช นาคะวิโรจน์ (ม.ป.ป. : 15) นักวิชาการด้านโนรา และยังเป็นศิษย์ของโนราพุ่ม เทวา หรือขุนอุปถัมภ์นรากร แบ่งบทกาศครูโนราเป็น 3 ตอน 3 ทำนอง ได้แก่ 1) ทำนองร่ายแตรระ 2) ทำนองหน้าแตรระ และ 3) ทำนองเพลงทับเพลงโชน ส่วนบทขานเอนั้น สาโรชไม่นำมารวมไว้กับบทกาศครู แต่จัดให้เป็นบทที่ใช้ขับในวันแรกที่เริ่มเข้าโรง

สำหรับบทกาศครูของบ้านปลายระไม้นั้น ประกอบด้วย 1) บทขานเอ ซึ่งใช้ขับเฉพาะวันแรกก่อนเข้าโรง 2) บทกาสโรง⁸ ซึ่งตรงกับบทที่อุดม เรียกว่า เพลงกราว และสาโรช เรียกว่า ทำนองร่ายแตรระ และ 3) บทไหว้เทวดาสักดิ์สิทธิ์ ซึ่งตรงกับที่อุดมเรียกว่า เพลงโชน และสาโรช เรียกว่า เพลงทับเพลงโชน 2 เพลงหลังนี้โนราใช้ขับเพื่อไหว้ครูหรือกาศครูก่อนเริ่มพิธีกรรมในแต่ละช่วง ตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้าย ส่วนบทร่ายแตรระ หรือร่ายแตรระหรือหน้าแตรระตามที่อุดมเรียก หรือทำนองหน้าแตรระ ตามที่สาโรชเรียกนั้น ไม่ปรากฏในบทกาศครูของโนราฝ้ายและโนราพริ้มซึ่งใช้ขับในพิธีกรรมปัจจุบัน แต่มีบันทึกอยู่ในตอนท้ายของบทกาสโรงของครูอื่น

⁸ บทกาสโรง เรียกตามบันทึกของครูอื่น ส่วนบทไหว้เทวดาสักดิ์สิทธิ์ผู้วิจัยเรียกตามเนื้อหาหลักที่ปรากฏในตัวบท

ตารางที่ 6 ตารางเปรียบเทียบการเรียกชื่อบทไหว้ครูหรือกาศครูของโนราปลายระไมและโนราภาคใต้

โนราปลายระไม			โนราภาคใต้	
ครูอื่น	โนราเถียน	โนราพริ้ม	อุดม หนูทอง	สาโรช นาคะวิโรจน์
خانเอ	خانเอ	خانเอ	خانเอ	خانเอ
กาลโรง	กาลโรง	กาลโรง	เพลงกราว	ร้ายแดระ
	-	-	ร้ายแดระ, ร้ายหน้า แดระ, หน้าแดระ	หน้าแดระ
	บทไหว้เทวดาสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์	บทไหว้เทวดาสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์	เพลงโทน	เพลงทับเพลงโทน

บทไหว้ครูต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

- **خانเอ** เป็นบทไหว้ครูตอนแรกสุด มีลักษณะการร้องที่เนิบนาบ อุดม หนูทอง สันนิษฐานการเรียกชื่อบทไหว้ครูนี้ว่า “خانเอ” ไว้ 2 ประการ ประการแรก อาจจะเรียกตามข้อความในวรรคต้นบทที่ว่า “นอ กอ นะ กา เล่าแหละخانเอ خانให้โนเน เอเล่าแหละ โนโน” เป็นการบอกว่าต่อไปจะ “خانเอ” โนราจึงเรียกบทนี้ว่าخانเอสืบต่อกันมา อีกประการหนึ่ง อาจจะเรียกตามช่วงทำนองร้องและรับ คำว่า “خان” คือบอกกล่าวให้ทราบ “เอ” คือโอ้เอ้ รวมความแล้วก็คือขับร้องบอกกล่าวโอ้เอ้ไปเรื่อย ๆ บทนี้จะร้องเฉพาะวันเข้าโรงวันแรกเท่านั้น (อุดม หนูทอง, 2536: 112)

เนื้อหาของบทخانเอ มีลักษณะของการคร่ำครวญ โดยเริ่มต้นจากการไหว้ นางธรรณี จากนั้นเป็นการรำพันถึงความรู้สึกของนางนวลทองสำลีที่ต้องพรากจากผู้เป็นที่รักเนื่องจากถูกลอยแพ

เมื่อเปรียบเทียบบทخانเอที่ปลายระไมและในภาคใต้พบว่าทุกสำนวนว่าเหมือนกัน อาจจะมีผิดเพี้ยนกันบ้างตามความจำและการถ่ายทอดหรือการเสริมแต่งเล็ก ๆ น้อย บทخانเอทั้งของปลายระไมและภาคใต้ ส่วนใหญ่ขึ้นต้นว่า “เล่าแหละรี้นเหอรี้น ลูกไหวนางธรรณี ผิ่งแผน” ยกเว้นสำนวนโนราพุ่มที่ไม่มีตอนนี้ แต่มาขึ้นต้นในบทต่อมาคือขึ้นว่า “خانเอ خانให้โนเน โนโน خانมาซาต้อง ทำนองเหมือนวัวซึกไถ” และจบลงว่า “เพื่อนบ้านเขานับปี (สำนวนโนราพุ่มว่า ลูกนั่งนับปี) นางทองสำลีนับเดือน เอากะกระซังมาเป็นเรือน เป็นแท่นที่นอนน้องหนา”

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบ “บทขานเอ” ของปลายระไมกับของภาคใต้

ปลายระไม		ภาคใต้	
สำนวนโนราเขียน	สำนวนโนราพริ้ม	สำนวนโนราพุ่ม เทวา	สำนวนโนราแปลก
<p>อ้ออออ...</p> <p>เล่าแหละเอย รื่นรื่น</p> <p>ลูกไต้หวันางธรรณี ผึ่งแผ่น</p> <p>หลังเอย เอามาเป็นแทน</p> <p>ได้รองตีนมนุษย์ ทั้งหลาย</p> <p>เล่าแหละเอย ตีนหญิง</p> <p>แต่ยอedmึงแม่มาร้อง ตีนชาย</p> <p>ชั้นกรวดเอย ดินดำ</p> <p>แต่ถัดมาชั้นน้ำ ละอองทราย</p> <p>เล่าชะเจ้าเอย ฤๅสาย</p> <p>แต่ข้างโนโนเน โนโน</p> <p>เล่าแหละเอย ข้าเอยต้อง</p> <p>ทำนองเสมียน วัวชกไถ</p>	<p>เล่าแหละเอย รื่นรื่น</p> <p>ลูกไต้หวันางธรรณี ผึ่งแผ่น</p> <p>หลังเอย เอามาเป็นแทน</p> <p>ได้รองตีนมนุษย์ ทั้งหลาย</p> <p>อ้อเล่าแหละเอย ตีนหญิง</p> <p>แต่ยอedmึงแม่มาร้อง ตีนชาย</p> <p>อ้อชั้นกรวดเอย ดินดำ</p> <p>แต่ถัดมาชั้นน้ำ ละอองทราย</p> <p>อ้อเล่าชะเจ้าเอย ฤๅสาย</p> <p>แต่ข้างโนโนเน โนโน</p> <p>อ้อเล่าแหละเอย ข้าเอยต้อง</p> <p>ทำนองเสมียน วัวชกไถ</p>	<p>ขานเอ ขานให้โนเน โนโน</p> <p>ขานมาชาต้อง</p> <p>ทำนองเหมือนวัว ชกไถ</p> <p>เพลงสำลิไม่ลิ้มใน</p> <p>พีไปไม่ลิ้ม น้องหนา</p> <p>รวยรวย</p> <p>ยังหอมแต่รส แป้งทา</p> <p>หอมรสครุข้า</p> <p>ส่งกลิ่นพอมา ไรไร</p> <p>หอมมาสาแค</p> <p>ลูกเหลียวไปแล หอมไกล</p> <p>หอมฟุ้งสุราลัย</p> <p>โคลเข้าในโรง น้องหนา</p> <p>ลมไต่</p> <p>พัตแล้วตั้งเมฆ ขึ้นมา</p> <p>ลมว่าวดาหระ</p> <p>พัตโต้ด้วยลม หลาดัน</p> <p>ลูกก็ชกไบ่แล่น</p>	<p>นอ กอ นะ กา</p> <p>เล่าแหละรื่นหรือรื่น</p> <p>ลูกไต้หวันางธรรณีผึ่งแผ่น</p> <p>เอาหลังเข้ามาเป็นแทน</p> <p>รองตีนขามมนุษย์ทั้งหลาย</p> <p>ชั้นกรวดดินดำ</p> <p>ถัดมาชั้นน้ำ อองทราย</p> <p>นาคเจ้าทะฤๅสาย</p> <p>ขานให้โนเน โนโน</p> <p>ขานมาชาต้อง</p> <p>ทำนองเสมียนจัว ชกไถ</p> <p>เล่าแหละเพลงครวญ</p> <p>คิดชั้นมาทรवलหัวใจ</p> <p>เพลงสมิไม่ลิ้มใน</p> <p>พีไปไม่ลิ้ม น้องหนา</p> <p>เล่าแหละรวยรวย</p> <p>มันยังหอมแต่รส แป้งทา</p> <p>หอมรสครุข้า</p> <p>ส่งกลิ่นพอมา ไรไร</p> <p>หอมมาสาแค</p> <p>ครั้นเหลียวไปแล หอมไกล</p> <p>หอมฟุ้งสุราลัย</p> <p>โคลเข้าในโรง น้องหนา</p> <p>เล่าแหละลมไต่</p> <p>พัตแล้วตั้งเมฆ ขึ้นมา</p> <p>ลมว่าวดาหระ</p> <p>พัตโต้ด้วยลม หลาดัน</p> <p>ลูกชกไบ่แล่น</p>

ปลายระไม		ภาคใต้	
สำนวนโบราณฝ้าย	สำนวนโบราณพริ้ม	สำนวนโบราณพุ่ม เทวา	สำนวนโบราณแปลก
ลูกก็ซึกเอย เล่าแหละใบ แสน แต่กลางคืนให้มาเป็น กลางวัน ไกลหลังเอยเล่าแหละไกลฝั่ง แต่เอาเกาะสิกระซัง มาเป็น เรือน เพื่อนบ้านทั้งเพอเย นับปี เจ้าวลทองสำลี นับเดือน เอาเกาะกะซังเอยเข้ามาตั้ง ให้เป็นเรือน เป็นแท่นที่นอน น่องหนา	ออลูกก็ซึกเอย เล่าแหละใบ แสน แต่กลางคืนให้มาเป็น กลางวัน ไกลหลังเอยเล่าแหละไกลฝั่ง แต่เอาเกาะสิกระซัง มาเป็น เรือน ออเพื่อนบ้านทั้งเพอเย นับปี เจ้าวลทองสำลี นับเดือน ออเอาสิซังเอยเข้ามาตั้งให้ เป็นเรือน ให้เป็นแท่นที่นอน น่องหนา	กลางคืนมาเป็น กลางวัน ไกลหลังไกลฝั่ง เอาเกาะกะซัง เป็นเรือน ลูกนั่งนับปี นางทองสำลี นับเดือน เอาเกาะกะซังมาเป็นเรือน เป็นแท่นที่นอน น่องหนา	กลางคืนมาเป็น กลางวัน ไกลหลังไกลฝั่ง เอาเกาะกะซัง เป็นเรือน เพื่อนบ้านเขานับปี แม่นาคทองสำหลินนับ เดือน เอาเกาะกะซังมาเป็นเรือน เป็นแท่นที่นอน น่องหนา

- **บทกาลโรง** ก่อนเริ่มประกอบพิธีกรรมในแต่ละช่วงวัน โนราจะเริ่มว่าบทกาลโรง ส่วนในวันแรก โนราจะขับต่อจากบทขานเอ เนื้อหาหลักของบทกาลโรงคือการเชิญครูหมอนโนราให้มาประจำยังโรงโนราเพื่อคุ้มครองรักษาโรงโนรา ตลอดจนช่วยดูแลพิธีกรรมที่กำลังเกิดขึ้นให้คลาดแคล้วปลอดภัยจากภัยอันตรายและอุปสรรคทั้งปวง ตลอดจนอำนวยการอำนวยพรให้พิธีดำเนินไปด้วยความสวัสดิ

บทกาลโรงของครูอื่นมีทั้งบทกาลโรงสั้นและบทกาลโรงยาว ขึ้นต้นว่า “เวอเอยเวลา กลางดึกมันมาอยู่ใไรๆ” เนื้อหาของบทกาลโรงยาวเป็นการเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเข้ามาสิงร่างของโนรา เชิญครูหมอนของโนราได้แก่ราชครูทั้งหลาย ครูหมอพราณได้แก่ พรานเทพ พรานบุญเข้ามายังโรงโนราเพื่อป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ และช่วยขับไล่สิ่งไม่ดีทั้งหลายออกไปจากโรงโนรา ตัวอย่างบทกาลโรงของครูอื่น

ลงมาพ้อเหอถึงโรง

ลูกจะตั้งเยพ้อเหอเกจิ

พระธรรมพ้อเหอทั้งห้า

พระธรรมทั้งเจ็ดกำพลี

ศัตรูจะเบียนลูกไม่ได้ลู

ลูกตั้งนะโมอิติปิโสภะคะวา

อะกุสคะล้าทำมา

พระธรรมทั้งเจ็ดกำพลี (คัมภีร์)

มีอยู่ในร่างกาย

ไหว้คุณธาตุดั่งสี่

ลูกไหว้พิงพ้อเหอมาแต่งหู	พระสังขนิมาแต่งตา
ธาตูป้อเหอนี้วัดธา	แต่งหมุกลูกมาได้หาใจ
พ้อมาแต่งครบพ้อเหอครันสิน	แต่งดินแตงน้ำลมไฟ
แต่งหมุกลูกมาพ้อเหอได้หาใจ	ครบไปในร่างกายา
เกศาพ้อเหอแก้ล้านเส้น	พระธรรมไม่วั้นแต่งให้มา
...	
นั่งประกาศราชครูข้าถ้วนหน้า	แล้วทุกองค์ครุหมอมโนรา
ราชครูแม่เหอของข้า	ปราณีมาถึงแล้ว
ปราณีพ้อเหอมาถึงแล้ว	ลูกแผ้วแต่โรงเอาไว้ถ้า
ราชครูพ้อเหอของน้อง	ลอยแล้วให้ล่องกันเข้ามา
พรานเทพพ้อเหอพรานบุญ	พรานเจ้าพระคุณฉานอา
ลูกไม่จำเพาะนี้เจาะจง	ทุกองค์ครุหมอมโนรา
เชิญพ้อแลมานั่งหน้า	ตัวข้าศิษย์น้อยพลอยนั่งหลัง
ตัวลูกพ้อเหอมานั่งหลัง	แล้วพ้อมาระไวระวัง
มากันพ้อเหอทั้งสอเดียวด	บิงเปียตมากันนี่จึงไร
พ้อมาระไวพ้อเหอระวัง	ในคำเราคืนนี้หนา
...	
ประกาศราชครูพ้อเหอเท่านั้นแล้ว	ขอแผ้วเป็นเพลงพระคาถา
พ้อเหอเท่านั้นแล้ว	ขอแผ้วเป็นเพลงคาถา

(บทโนราของครูอื่น)

บทกาศโรงของคณะโนราฝ้ายเริ่มต้นคล้ายกับบทของครูอื่นคือขึ้นต้นด้วย “เว
เอ๋ยเวลา ดึกมันมาอยู่ไร ๆ ” แล้วจึงเชิญสังข์ศักดิ์สิทธิ์เข้ามาสิงร่างโนรา จากนั้นจึงร้องขอที่ตั้งโรง
มโนห์รา สุดท้ายเป็นการเล่าเรื่องจันทร์กระยาผมหมอ

ตัวอย่างบทกาศครูของคณะโนราฝ้าย ตอนท้ายซึ่งเล่าเรื่องจันทร์กระยาผมหมอ

ยอไหว้พระยาโถมน้ำ	โถมงามพระยาลุยไฟ
ไหว้โยตาหลวงพระคงคอ	ยังมีลูกชายแทนมา

ชื่อจันทร์กระยาหม่อม	อีกทั้งตาหลวงคงคอ
หม่อมหลวงคงปราจิต
ใจทำวันนี้ไร้ความคิด	หลวงคงกระยาปราจิต
ผิดด้วยสนมกรมชาววัง	อาบน้ำเสียพ้อมาทาแป้ง
ตำแดงไม่ทันได้ผันหลัง	ผิดด้วยสนมกรมชาววัง
รับสั่งผูกคอฆ่าเสีย	พ้อตายไม่ทันได้สั่งลูก
บุญปลูกไม่ทันได้สั่งเมีย	รับสั่งผูกคอให้ฆ่าเสีย
ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว	ถ้าพ้อตายเจ็บหรือตายไข้
ลูกรักจะได้มาถามข่าว	ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ชีวิตพ้อม้วยมอรอณา	ดูกแข็งพ้อเหอดูกขา
ลูกยาจะทำไม้กัลดม	ดวงเนตรพ้อทองทรมปลอด
ลูกน้อยจะทำป้อหรือดอม	ทำไม้พ้อเหอกัลดม
ชุมตามพระร้อยซังเอ๋ย	ร้อยซังพ้อเหอรักข้า
อย่าตัดความรักเสียให้ม้วย	มาคู่ด้วยช่วยเล่นมโนห์รา

(บันทึกเสียง, โนราแผ่นดิน, 2 พฤษภาคม 2557)

บทกาสรองหรือบทกาศครูนี้ คณะโนราแผ่นดินใช้ขับก่อนเริ่มพิธีโนราโรงครูแต่ละช่วงแต่ละวัน (1 วัน จะมีพิธี 2 ช่วง คือช่วงบายและช่วงคำ) โดยขับเหมือนกันทุกครั้ง ส่วนบทกาศครูของโนราพริ้มต่างออกไป นั่นคือ จะเริ่มด้วยคำว่า “ ออว่าฤกษ์งามนี้ยามนี้ ปานนี้ได้ชอบพระเวลา ” ถัดจากนั้นเป็นการไหว้ครูและเชิญครูหม่อโนราในตำนาน ได้แก่ ราชครู แม่ศรีมาลา พรานบุญ เทพสิงห์ หมดจดครูหม่อโนราที่เคยสอนมายังโรงพิธี แล้วจึงไหว้คุณมารดา ไหว้พระยาสายฟ้าฟาด พระยาโถมน้ำพระยาลุยไฟ ซึ่งเป็นครูหม่อโนราในตำนานเช่นกัน จากนั้นจึงจบด้วยการเล่าเรื่อง *จันทร์กระยาหม่อม* เช่นเดียวกับบทกาสรองของคณะโนราแผ่นดิน

ในวันแรก คณะโนราพริ้มจะขับบทกาศครูแบบยาวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนวันหลังบางครั้งก็ย่อลง และส่วนท้ายที่เล่าเรื่อง *จันทร์กระยาหม่อม* ก็เปลี่ยนมาเล่าอย่างย่อ และเพิ่มเล่าเรื่อง *จันทโครพ* และ *พระสุธน-มโนห์รา* เข้ามา ดังตัวอย่าง

บทกาศร่อย่างย่อของคณะโนราพริ้ม

ออว่าฤกษ์งามนี้ยามแคล้ว	ปานี้แล้วได้โชคพระเวลา
ยอไหว้ทั้งน้องแม่ศรีมาลา	แม่เป็นครูดันลูกข้ามไม้พันเสียเลยหนา
ลูกก้มไม่รอดหรือใครจะข้ามก็ไม่รอด	จะก้มลงลอดก็คงไม่พัน
ไหว้แม่ศรีมาลาแก่เป็นครูดัน	ไหว้พ่อขุนศรีทธาอยู่ท่าแค
.....
ท้าวพระยาสายฟ้าฟาด	พ่อเป็นเชื้อชาติของโนรา
ท่านมีพระโอรสเป็นบุตรี	ท่านเปรมปรีดีเสียหนักหนา
ลูกสาวของท่านคือแม่ศรีมาลา	อยู่มาไม่ช้าเที่ยวเล่นรำ
หลวงคงประจิดเป็นมหาดน้อย	ติดตามโนรากันนำข้า
แม่ศรีมาลาไปเที่ยวเล่นรำ	ประจำทุกวันจนผ่านมา
พอกาศเสียให้สิ้นกาศเสียให้จบ	เหมือนจันทโครพกับโมรา
วันนั้นเดินทางจากกุฎิพระฤษี	ช่วยนางกาลิเสียหนักหนา
มาพบโจรไพรในราวป่า	ที่นางคิดจะฆ่าตัวของตน
พระฤษีท่านโกรธลงโทษให้	สาปโมราเอาไว้กลางไพรสมณฑ์
สอนว่าโมราพวกโจร	ให้อยู่คนละฝั่งพระคงคา
ถ้าผู้ดีเมียดูพระศรีสุธน	พอนั่งคนวนพ่อแก้ค้นหา
วันนั้นท่านไปในราวป่า	ฝ่ายนางโนราถูกบูชาเพลิง
โฉมเจ้าโนราแม่แก้ปัญญามาก	ให้แม่ผิวเปิดจากไว้สามผืน
ตอนที่โนราจะถูกเพลิง	โฉมฉินโนรินบินหนีไป

(บันทึกเสียง, โนราพริ้ม, 31 พฤษภาคม 2556)

บทกาสโรงของปลายระไมตรงกับบทไหว้ครูของภาคใต้ คือบทเพลงกราว ตามที่
 อุดม หนูทองเรียก หรือเพลงร้ายแตรระ ตามที่สาโรช นาคะวิโรจน์เรียก โดยบทของครูอ้นและโนรา
 ฝ้ายนัซันตันเหมือนกันคือ ขึ้นว่า “เวเอ๋ยเวลา กลางดึกมันมาอยู่ไรไร” จากนั้นจึงเป็นการร้องเชิญ
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เข้ามาสิงยังร่างของโนรา ส่วนบทกาสโรงของโนราพริ้มขึ้นต้นเหมือนกับของภาคใต้ นั่น
 คือขึ้นต้นว่า “ฤกษ์งามนี้ยามดี ปานี้ได้ขอบพระเวลา” แล้วจึงร้องเชิญครุหมอนโนรา ครูพรานให้เข้า

มาประจำยังโรงโนรา ชื่อครุหมอที่ร้องเชิญนั้นมีทั้งที่เหมือนกัน ได้แก่ ครุหมอในตำนาน เช่น แม่ศรี
มาลา ราชครู เทพสังฆรณ์ และชื่อครุหมอที่ต่างกันไป ได้แก่ ครุหมอที่เคยเป็นโนราและสั่งสอนวิชา
โนราให้ตนซึ่งก็มีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ในตอนท้าย ทุกสำนวนจะจบลงที่การ
เล่าตำนานจันทร์กระยาหมอ ซึ่งต้องโทษถูกประหารชีวิตด้วยการแขวนคอเนื่องจาก “ผิดด้วยสนม
กรมชาววัง” คือน่าจะลักลอบมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับนางสนม จันทร์กระยาหมอนี้ น่าจะเป็น
ครุหมอคนสำคัญในอดีต เนื่องจากหลังจากเสียชีวิตแล้ว ลูกหลานซึ่งน่าจะหมายถึงพวกโนรา ได้นำ
ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมาเป็นเครื่องรางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้เคารพบูชา เช่น นำกระดูกมาทำไม้กัณฑ์
ดวงตามาเป็นปรอทใช้อมเพื่อป้องกันอันตราย เป็นต้น

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบ “บทภาสโรงแรง-ร้ายแตระ-เพลงกราว” ของปลายระไม้กับของภาคใต้

ลำดับเนื้อหา	ปลายระไม้			ภาคใต้	
	จำนวนครุคูณ	ส่วนจบโวร่าเขียน	ส่วนจบโวร่าพริ้ม	ส่วนจบโวร่าทู่	ส่วนจบโวร่าแปลก
ขึ้นต้น	เว่ยเวลา กลางตึกมันมมาอยู่ไร	เว่ยเวลา ตึกมันมมาอยู่ไร	อ้อว่าถูกขงมียามตี ปานนี้ได้ขอบพระเวลา	ถูกขงมียามตี ปานนี้ขอบยามพระเวลา	แล้วตั้งถูกขงมียามมมัน แล้ว ตีแล้วขอบยามพระเวลา
เนื้อหา	- <u>ตั้ง</u> มันมมาอยู่ไร - เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาสิงร่าง - <u>จันทร์</u> ภักษะยกแทนอ (สั้น) - เชิญครุหมอโนร่า รากษครุ - เชิญครุพราณ - ขอให้ครุหมอช่วยป้องกันภัย	- <u>ตั้ง</u> มันมมาอยู่ไร - เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาสิงร่าง - ขอตั้งโรงโนร่า - <u>เล่า</u> เรื่องจันทร์ภักษะยกแทน หมอ	- เชิญรากษครุครุโนร่าในตำนาน - ให้ครุโนร่าที่เคยสอน - ให้มารดา - <u>เล่า</u> เรื่องจันทร์ภักษะยกแทน	- เชิญรากษครุมาสิงในร่าง - เชิญครุพราณต่างๆ - ให้ครุหมอโนร่าในอดีต - เล่าเรื่องจันทร์ภักษะยกแทน	- ให้ครุหมอโนร่าในตำนาน - ให้ครุหมอโนร่าในอดีต - ให้ครุหมอโนร่าที่เคยสอน - เล่าเรื่องจันทร์ภักษะยกแทน
ลงท้าย	ถูกเล่นโนร่าทระวายให้ ประหัด <u>เบ็อง</u> ขวยขวย *** หลังจากบทขึ้นต้นเหมือน บทหน้าแตระของภาคใต้	อย่าตีความรักเสียให้ม้วย มาตุด้วยช่วยเล่นมโนร่า	พ้ออย่าตีครึกให้ม้วย มาด้วยช่วยเล่นมโนร่า สิ่งหนึ่งสิ่งใดถูกไม่รู้ เอาบุญคุณครุมาตั้งหน้า	พ้ออย่าตีถูกเหมือนตีตताल พ้ออย่าร่ามหลานเหมือนร่าม กลัว พ้ออย่าตีครึกเสียให้ม้วย เห็นดูด้วยช่วยร่ามโนร่า.....	ถ้าพ้อตีถูกเหมือนตีตताल แต่พ้ออย่าร่ามหลานเหมือนร่าม กลัว ตีครึกเสียให้ม้วย เห็นดูด้วยช่วยร่ามโนร่า

- **บทไหว้เทวดาสีงศักดิ์สิทธิ์** เป็นบทไหว้ครู หรือบททภาศครูตอนสุดท้าย เพื่อร้องเชิญเทวดาสีงศักดิ์สิทธิ์มาประจำยังโรงโนรา ใช้ทับกำกับจังหวะเป็นหลัก เนื้อหาในบทนี้คล้ายกันทั้งของคณะโนราผิ่ยนและคณะโนราพริ้ม แต่ในบทของครูอื่นไม่ได้บันทึกบทไหว้ครูตอนนีไว้

บทไหว้เทวดาสีงศักดิ์สิทธิ์เริ่มต้นด้วยการไหว้ครู ตั้งแต่พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ไหว้เทวดาทั้งหลาย ไหว้พระอิศวร ซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก พระอาทิตย์ พระจันทร์ ไหว้เทวดาทั้งหลายในชั้นฉกามาพรไปจนถึงชั้นอกนิษฐ์ จากนั้นจึงไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในธรรมชาติและในสถานที่ที่ตั้งโรงโนรา ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่นคือทวดแประ ทวดลัดทอง ไหว้พระภูมิเจ้าที่ ไหว้อดีตเจ้าอาวาสที่อยู่ใน “เขื่อน” (เจดีย์บรรจุอัฐิ; ผู้วิจัย) หรือมรณภาพไปแล้ว การร้องแต่ละครั้งอาจจะแตกต่างกัน โนราอาจจะเลือกขยายความออกชื่อเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้พิสดารหรือกล่าวย่อเพียงสั้น ๆ โดยใช้คำว่า “...ขอเดาเอาไว้” เพื่อบอกว่าขอกกล่าวสั้น ๆ เพียงเท่านี้ก่อน

ตัวอย่างบทไหว้เทวดาสีงศักดิ์สิทธิ์ ร้องว่า

(1)

มือข้าทั้งสองประคองตั้ง	อยู่เหนือเศียรรั้งตั้งดอกปทุมมา
นิ้วข้าทั้งสิบยก (ไต่ยืนไม้ซัด)	ไหว้เวียนทางซ้ายแล้วย้ายไปหาขวา
ไหว้คุณมุนีนารถพระศาสดา	พุทฺธังธัมมังสังฆมาไหว้ครูอาจารย์
ขอไหว้ไซเยศเจตพลี	แล้วได้เวลาปานนี้ลูกไหว้พระคุณท่าน
อินทร์พรหมยมยักษนี้พระยาบาล	ทั้งศัทรูหม่มารขอให้หลบหลีกหนี
ไหว้ทวดฉลาดทั้งแปดกว่าครอก	อยู่ในเมรุเขตคอกออกรอกทวดโลกี
ไหว้นนทยักษพระยาปักชี	ไหว้สุวรรณมุนีขอไหว้ฤๅษีสม
ไหว้ทวดฉลาดทั้งเจ็ดชฎา	(ไต่ยืนไม้ซัด) พารายอไหว้พระยายม
อินทานาคีไหว้ฤๅษีสม	นั่งบังคมขอไหว้ใต้พระบาทา
ออรักร้าเอ๋ยลูกขอไหว้	พระอิศวรนารายณ์ไหว้ทั้งซ้ายขวา
ไหว้พระอิศวรนี้พ่อเนื่อนิล	พ่อได้ตั้งแผ่นดินได้ตั้งทั้งแผ่นดินฟ้า
พ่อตั้งแผ่นดินเท่าลูกสะบ้า	พ่อตั้งแผ่นดินเอาไว้เท่าใบบอน
พ่อมาสั่งจับสั่งครบทั้งสิ้น	ตั้งเขาศิรินทร์ตั้งเขาศิรินทร์
สร้างไม้พฤษชาติป่าดงดอน	หญ้าเข็ดมอนพ่อตั้งเอาไว้เมื่อภายหลัง

พ่อได้สร้างสวนพ่อได้สร้างศรี
 หน้ำคาพ่อสร้างเอาไว้ภายหลัง
 ออรักร้าเอยลูกนั้งยอไหว
 ฉั้นไห้เจ็ดทิศไปทั้งแปดทิศ
 ชั้นบนของจดลงมา
 พ่อได้เป็นใหญ่ใน (ไต้ยีนไม้ซัด) เจ้า
 (ไต้ยีนไม้ซัด) ลูกงดเอาไว้
 ศักดิ์สิทธิ์ของห้วยหรือว่าช่องเขา
 อิกทั้งศักดิ์สิทธิ์หรือว่าศักดิ์ชล
 นั้งไห้ศักดิ์สิทธิ์ในท้องที่นี้
 ยอไห้ทวดขาวท่านเป็นคนแก่
 ทวดสามารถนี้เป็นคนแก่
 ยอไห้ศักดิ์สิทธิ์พ่อทองงามสม
 ลูกเล่นโนรานี้แก้งำเหมรย
 ช่วยกันผีพรายหรือว่าตายโหง
 สิบนิ้วยอไห้ลูกนั้งขอพร
 ตลอดถึงศักดิ์สิทธิ์พ่อทวดแประ
 ลูกประกาศรัตนนาขอไห้พ่อมาคุ้มภัย
 อิกทั้งเจ้าเงินหรือว่าเจ้าลาย
 ทั้งทวดแประหรือทวดลัดทอง
 ศักดิ์สิทธิ์เปลื้องปลัดของดเอาไว้
 พระภูมิที่เหย้าพระภูมิที่เรือน
 พระภูมิชั้นนอกพระภูมิชั้นใน
 พระภูมิเปลื้องปลัดลูกงดเอาไว้
 ยอไห้สมภารวัดปลายระไม
 พ่อท่านช่วยพ่ออยู่ในบัว
 ท่าน...พ่ออยู่วัดนอก

พ่อได้ตั้งหัวซีตั้งบัวครึ่ง
 แล้วได้ตั้งดวงพระจันทร์ตั้งดวงพระอาทิตย์
 เทวดาทุกฝ่ายถึงชั้นนอกนิษฐ์
 เพราะพ่อมีฤทธิ์ในชั้นนงามา
 ไหว้ถึงนาคาคาท่านอยู่ใต้บาดาล
 เอาหางเกี่ยวรอบหัวขอพระพารา
 แล้วนั้งยอไห้ศักดิ์สิทธิ์ไห้ทุกทิศ
 แล้วตามลำเนาห้วยเหวผา
 เทียงท้องล่องหนอยู่บนพระเวหา
 ท่านเบิกร้างสร้างที่แต่ก่อนมา
 มาดูมาแล มาแลลูกด้วยหนา
 มาดูมาแล มาแลลูกบ้างหนา
 ยกมือขึ้นตั้งเหนือหว่างพระเกศา
 แล้วท่านเอยพิทักษ์ไห้พ่อมารักษา
 อย่าไห้เข้าใกล้โรงของลูกเลยหนา
 พ่อบงอรพ่อช่วยอวยพรชัย
 พ่อจงช่วยรักษาพ่อหนาอย่าไปไหน
 พ่อยอดเียวพ่อช่วยมารักษา
 โฉมฉายจงโปรดได้เมตตา
 ทั้งสามศรีพี่น้องพ่อได้ส่งญาณมา
 แล้วนั้งยอไห้พระภูมิในท้องที่นี้หนา
 พ่ออย่าสะดุ้งสะเทือนไปเลยหนา
 แล้วถัดนั้นไปยอไห้พระภูมิชายคา
 แล้วนั้งยอไห้สมภารพ่อท่านอาจารย์ข้า
 ว่ายอดเียวส่งญาณลิกแลมา
 โอพ่อทูนหัวลูกยอไห้หา
 ว่าบุญปลูกมาแล้วมาแลลูกด้วยหนา

อีกพ่อท่านอ่อนพ่ออยู่ในเขื่อน พ่ออย่าสะดุ้งสะเทือนเสียเลยหนา
 ประกาศเท่านี้ผมว่าพ่อได้ แล้วขอเปลื้องปลดงดไว้พอเสียก่อนหนา
 ประกาศมาก ๆ เต็มมันชักช้า เดี่ยวเขาจะหาว่าโนรามันบ้าแต่สำนวน
 ออว่าเอย....เวลา.....

(บันทึกเสียง, โนราเข้ม, 31 พฤษภาคม 2556)

2)

มือข้าทั้งสองประคองตั้ง เหนือเศียรรั้งตั้งดอกปทุมมา
 นิ้วข้าทั้งสิบยกประคองเศียร ไหว้เวียนทางซ้ายแล้วย้ายไปหาขวา
 ไหว้คุณมุนีนาถพระศาสดา พุทธังมมังสังฆาลูกไหว้ครูอาจารย์
 ยอไหว้ไซเยศเจตพลี เวลาปานี้ลูกไหว้พระคุณท่าน
 อินทร์พรหมยมยักษ์นี้พระยาบาล ทั้งศัตรูหมู่มารขอให้หลบหลีกหนี
 ไหว้ทวดฉลาดทั้งแปดกว่าครอก ในเมรุเขตคอก..รอกในโลกี
 ไหว้วันนทักษณ์พระยาปักซี ไหว้สุวรรณมุนียอไหว้ฤๅษีสม
 บทนี้เปลื้องปลดงดเอาไว้ แล้วยอไหว้สมภารอาจารย์ข้า
 ยอไหว้สมภารที่วัดปลายไม อาจารย์ใจดีเป็นหนักหนา
 ประกาศเท่านี้ (ได้ยินไม่ชัด) เขาว่าโนรามันบ้าแต่สำนวน
(ได้ยินไม่ชัด)..... ทุกทีลูกเล่นมโนห์รา

(บันทึกเสียง, โนราเนียน 2 พฤษภาคม 2557)

เนื้อหาในบทไหว้เทวดาสี่ศักดิ์สิทธิ์ของโนราปลายระไมจะคล้ายคลึงกับสำนวน
 ของโนราแปลก คือมีการไหว้ตั้งแต่พระพุทเจ้า พระรัตนตรัย เทพเจ้าของฮินดู ได้แก่ พระอิศวร พระ
 นารายณ์ เทวดา พระยายักษ์ ฤๅษี นาค พระอินทร์ พระยม ฯลฯ จากนั้นจึงไหว้สมภาร หรือ เจ้า
 อาวาสในวัดที่เคยเป็นที่เคารพนับถือและมรณภาพไปแล้ว ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่น ไหว้ภูมิ
 ต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดและความยาวแตกต่างกันไปตามการจดจำหรือเพิ่มเติมเข้ามา ในบทนี้ การ
 ขับแต่ละครั้ง แม้จากโนราคนเดียวกันก็อาจขับขยายให้ยาวหรือย่อให้สั้นลงได้ ตามแต่สถานการณ์
 เวลา และโอกาสในขณะนั้น โดยเมื่อโนราจะย่อบทใดให้สั้นลงก็จะบอกว่า “บทนี้เปลื้องปลดงดเอาไว้”
 จากนั้นจึงเริ่มไหว้สิ่งใหม่

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบ “บทไหว้เทวดาลี้กตลิลทิพย์” ของปลายระไมกับของภาคใต้

ลำดับ เนื้อหา	ปลายระไม				ภาคใต้	
	จำนวนครุอัน	จำนวนโนราเดี่ยว	จำนวนโนราพร้อม	จำนวนโนราพุ่ม	จำนวนโนราแปลก	ภาคใต้
ขึ้นต้น	-	มือข้าทั้งสองประคองตั้ง เหนือเคียวรุ่งตั้งดอกปทุมมา นิ้วข้าทั้งสองประคองเคียว ไหวเวียนทางซ้ายแล้วย้ายไปทางขวา	มือข้าทั้งสองประคองตั้ง อยู่เหนือเคียวรุ่งตั้งดอกปทุมมา นิ้วข้าทั้งสอง... ไหวเวียนทางซ้ายแล้วย้ายไปทางขวา	ทัดตั้งสองประคองตั้ง ยกขึ้นเหนือเคียวรุ่งตั้งดอกปทุมมา ทัดตั้งสองประคองเคียว นั้งไหวเวียนแต่ซ้ายย้ายไปทางขวา	ไม่ดอกทั้งสองเก๊ก ดูยกเหนือเคียวเกล้าตั้งดอกปทุมมา ทัดตั้งสองประคองเคียว นั้งไหวเวียนมาแต่ซ้ายย้ายมาทางขวา	
เนื้อหา	- ไหว้พระพุทธรูปเจ้า พระรัตนตรัย - ไหว้เทวดา พระยาอภัยฯ พระยา ปักชี นาค พระฤทธิฯ ฯลฯ - - - - ไหว้สมภารวัดปลายระไมที่ มรณภาพแล้ว - ไหว้ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ - ไหว้ภูมิต่างๆ	✓ ✓ - ไหว้พระอิศวร พระนารายณ์ - กล่าวถึงพระอิศวรสร้างโลก - ไหว้เทวดา-พรหม - (ลำดับหลัง) ✓ ✓ - ไหว้สมภารวัดปลายระไมที่ มรณภาพแล้ว	✓ ✓ - ไหว้พระอิศวร พระนารายณ์ - กล่าวถึงพระอิศวรสร้างโลก - ไหว้เทวดา-พรหม - (ลำดับหลัง) ✓ ✓ - ไหว้สมภารวัดปลายระไมที่ มรณภาพแล้ว	✓ ✓ - - - - - - - -	✓ ✓ - ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ - - -	✓ ✓ - ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ - - -

ลำดับเนื้อหา	ปลายระฆัง			ภาคใต้	
	จำนวนคู่อื่น	จำนวนโนราเปลี่ยน	จำนวนโนราพิธี	จำนวนโนราฟุ่ม	จำนวนโนราแปลก
ลงท้าย	-	ประกาศแก่นี้..... เขาวโนรามันบ้านแต่สำนวน ทุกที่ลูกเล่นโนราเรา	ประกาศแก่นี้ผมว่าพอได้ แล้วขอเปลี่ยนแปลงได้พอเสียก่อน ทนา ประกาศมาทุกๆ เดียวมันซึกซ้า เดี่ยวจะหาว่าโนรามันบ้านแต่ สำนวน	ดูดูไปเห็นไม่ตริก นี้คำลือกตีกันกินพระเวลา กลลือพี่น้องน้ำข่า มาบ่งถ้าเหมือนเมื่อจะระหนือใจ	บทนี้เบื่องปลั่งดั่งดอแก้ว มันโกลลิมควรรเจ้าแล้วทนา ลูกดูดูไปบวมเห็นซึกซ้า ขอเทวามากาประจุมอยู่ทั้งสี่มุมโรง

3.2.1.2 บทชุมนุมครูและชุมนุมเทวดา

บทชุมนุมครูและชุมนุมเทวดา เป็นบทที่โนราใช้ขับเชิญครูหมอโนราและเทวดาทั้งหลายมายังโรงพิธีเพื่อรับเครื่องสังเวทที่เจ้าภาพจัดเตรียมไว้บนพาไลในวันสุดท้าย เนื้อหาของบทชุมนุมครู เป็นการเอ่ยชื่อครูหมอทั้งหลายทั้งครูหมอของโนราคือครูหมอในตำนาน ครูหมอโนราที่เคยมีชีวิตอยู่ และที่สำคัญคือครูหมอของเจ้าภาพที่เจ้าภาพได้บ่นไว้ให้มารับเรื่องเช่นสังเวท บทชุมนุมครูของครูอื่นขึ้นต้นว่า “ถูกข้งามยามสม ชุมนุมราชครูถั่วหน้า” ส่วนของโนราฝ้ายและโนราพริ้มขึ้นต้นว่า “สิบนิ้วนี้งามสม ชุมนุมราชครูถั่วหน้า”

ส่วนบทชุมนุมเทวดานั้นเชิญเทวดาที่รักษารอบเขาพระสุเมรุ ตลอดจนเทวดาที่รักษาโรงโนราซึ่งประจำอยู่ทั้ง 8 เสา 8 ทิศ มาชุมนุมและรับเครื่องเช่นสังเวทที่เจ้าภาพเตรียมไว้ บทชุมนุมเทวดาของครูอื่นและโนราพริ้มขึ้นต้นว่า “ตั้งสักเคกามา ชุมนุมพระเทวดา” ส่วนของโนราฝ้ายขึ้นต้นว่า “สิบนิ้วนี้งามสม ชุมนุมเอยองค์พระเทวดา”

ตัวอย่างบทชุมนุมครูและชุมนุมเทวดาของคณะโนราฝ้าย

สิบนิ้วนี้งามสม	ชุมนุมราชครูของข้าถั่วหน้า
ว่าครูตั้งหรือครูเดิม	ถ้ามาแล้วให้เต็ม ให้เต็มกันเข้ามา
ว่าราชครูของข้า	ดำเนินเอยเชิญมา เชิญมาให้หมดสิ้น
ว่าอยู่แค่หรืออยู่ไกล	ถ้าลูกร่องกาศไป กาศไปให้ได้ยิน
ดำเนินเชิญมาให้หมดสิ้น	ในเช้าล่อวัน พ่อเหอวันนี้หนา
ว่าวันนี้เป็นวันดี	ถึงวันที่ขันซี ขันซีกันแล้วหนา
ว่ามาแก้ฉันเอยบน	ข้านิมนต์เอยให้พ่อ พ่อเข้ามารับดำ
ว่าบนเอาไว้เมื่อฉันได้	ครั้นหายเขาเล่น ครูหมอมโนห์รา
ว่าเขียนหมากลูกแต่งใส่	ว่าเขียนพลูลูกแต่งมาหว่ายถ้า
ว่าสาดใหม่แล้วหมอนใหม่	พร้อมไปด้วยรูปเทียน รูปเทียนชวาลา
แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น	ลูกข้ามเอยไม่พัน ไม่พันไปเลยหนา
ว่าจะข้ามก็ไม่รอด	ก้มลงลอด ลงลอดก็ไม่พัน
แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น	ข้าเอยได้สอนสิบ สิบๆ กันเข้ามา
ว่าพรานบุญพ่อขุนทอง	ถ้าลอยแล้วเอยให้ล่อง ให้ล่องกันเข้ามา

ว่าอาจารย์แก้วเข้าด้วยกัน
 ว่าทวดศักดิ์สิทธิ์เราดีดี
 อาจารย์ลั่นเข้าด้วยกัน
 อาจารย์...เป็นคนแก่
 อาจารย์เนียมเราดีดี
 อาจารย์ตั้งเข้าด้วยกัน
 ว่าอาจารย์ศรีคนแก่
 อาจารย์เอียดเข้าด้วยกัน
 อาจารย์เขียนเป็นหัวหน้า
 โนราทองรักษ์เราดีดี
 อาจารย์อั้นเข้าด้วยกัน
 ว่าลูกปลั่งลงนี่ต่อได
 บรรดาอาจารย์มโนห์รา
 บรรดาข้างพ่อนี้ข้างแม่

 ว่าสิบนิ้วนี้งามสม
 ว่าเจ็ดทิศหรือแปดทิศ
 องค์พระเทวอดา
 พระพายชายพัดไม้ให้ต้อง
 เทวดารักษาแปดเหลี่ยมเมรุ
 ว่ามาเยี่ยมเมืองในเดือนห้า
 พ่อมาเยี่ยมเมืองในเดือนหก
 มาเยี่ยมเมืองพระเวียงชัย
 ว่าสิบนิ้วนี้งามสม
 พ่องามสรรพมาลับตา
 ว่าสิบนิ้วนี้งามสม
 พ่องามทราหมปลอดยอดเสนห์

ให้เป็นข่อเป็นชั้น เป็นชั้นดอกจากป่า
 อย่าให้เอยเสียที อย่าให้มันเสียท่า
 มาช่วยกันเอยพิทักษ์ ให้พ่อมารักษา
 มาดูเอยมาแล มาแลลูกบ้างหนา
 อย่าให้เอยเสียที อย่าให้ลูกเสียท่า
 ว่าเป็นข่อเอยเป็นชั้นเป็นชั้นดอกจากป่า
 มาดูเอยมาแล มาแลลูกบ้างหนา
 มาช่วยกันโผยมาช่วยกันภัย
 มาช่วยกันโผยพ่อนะมากันภัย
 ช่วยกันพิทักษ์พ่อนะช่วยรักษา
 มาช่วยกันโผย พ่อนะมากันภัย
 ยอดเอยจะขอ จะขอสอหมา
 มาช่วยกันเอยพิทักษ์ ช่วยกันมารักษา
 มาช่วยกันโผย ช่วยนะกันภัย

 ข้าชุมนุมเอย องค์พระเทวอดา
 ว่ามีฤทธิ์เอยในชั้น ชั้นเอยฉกามา
 เทวดารักษาแปดเหลี่ยมเมรุ
 เทวาเอยอระน้อม ไม่ค้อมเอน
 พระพุทธิเจ้าให้ฝากพระศาสสอหนา
 พสุธาสะท้านสะท้านอยู่ห้วนไหว
 ผุ่งคนเอยตระหนก พ่อนะตกใจ
 ด้วยฤทธิเดชของค์พระเทวอดา
 ข้าชุมนุมเอยเทวอดา พ่อนะทิสบุรพา
 แล้วพอกี้แต่งกายา งามอยู่เสพล
 ข้าชุมนุมเอยเทวอดา พ่อนะทิสอาคเนย์
 (ได้ยินไม่ชัด) พ่อนะอยู่พรายพริ้ม

ว่าสิบนิ้วนี้งามสม	ข้าชุมนุมเอยเทวดา พ่อนะทิศทักษิณ
เชิญพ่องามสรรพกลับมา...	แล้วพอกี้แต่งกายา งามอยู่โดยดี
ว่าสิบนิ้วนี้งามสม	ข้าชุมนุมเอยเทวดา พ่อนะทิศหรีดี
พ่องามสรรพดับกาย	มีสีเอยออหราม งามอยู่พรายพริ้ม
ว่าสิบนิ้วนี้งามสม	ข้าชุมนุมเอยเทวดา พ่อนะทิศประจิม
พ่องามสรรพกลับพรายพริ้ม	พ้อแต่งกาย... งามอยู่เสด็จสรรพ
ว่าสิบนิ้วนี้งามสม	ข้าชุมนุมเอยเทวดา พ่อนะทิศพายัพ
เชิญพ้อเข้ามาให้เสด็จสรรพ	อย่าได้อยู่หลับ พ้อเหออยู่นอน
ว่าสิบนิ้วนี้งามสม	ข้าชุมนุมเอยเทวดา พ่อนะทิศอุดร
เชิญพ่องามสรรพกลับมาก่อน	อย่าได้เอยอวารณ พ่อนะรำคาญ
ว่าสิบนิ้วนี้งามสม	ข้าชุมนุมเอยเทวดา พ่อนะทิศอีสาน
เทวดา.....สาดคลานไปเอยวิมาน สำราญจิต
ว่าสิบนิ้วนี้งามสม	ข้าชุมนุมเอยเทพรักษ์ ท่านศักดิ์สิทธิ์
พ้ออย่าน้อยเนื้อน้อยจิต	ศักดิ์สิทธิ์ข้างใน ที่ได้หล้า
ว่าตรอกห้วยหรือจอมเขา	หนทางเอยลำเนา ห้วยเหวผา
ว่าโอพ้อทองนี้กังหน	ข้านิมนต์เอยหม้อน้ำ ทั้งหมดอย่า
ว่าโอพ้อทองนี้ผมผก	ลูกได้เอยตั้งโหยก พ้อเอยได้ตั้งยา
ว่าหม้อน้ำของพ้อเจ้า	ลูกเอยได้สระเกล้า สระเกศา
ว่าสักเคหรือการเม	ข้าชุมนุมเอยองค์พระเท พ่อนะเทวดา
ว่าสักเคหรือกาเม	ข้าชุมนุมเอยบนไพโร บนไพโรยศาลา
ว่าสักเคหรือกาเม	ข้าชุมนุมเอยบนเพ พ่อนะเพดานผ้า

(บันทึกเสียง, โนราเขียน, 2 พฤษภาคม 2557)

เมื่อเปรียบเทียบบทชุมนุมครูชุมนุมเทวดาของปลายระฆังและของภาคใต้พบว่า ในส่วนของบทชุมนุมครูนั้นบทของโนราเขียน โนราพริ้ม และโนราแปลกได้แจ้งสาเหตุของการจัดพิธี โนราโรงครูนี้ด้วยว่าเพื่อแก้บนตามที่ “ขันซี” หรือสัญญากันไว้ นอกจากนี้บทของโนราแปลกยังแจ้ง รายการเครื่องเซ่นที่เตรียมไว้ถวายครูหม่ออย่างละเอียดด้วย ส่วนบทชุมนุมครูของโนราพุ่มนั้นเน้น

การกล่าวเชิญครุมาเพื่อช่วยปกปักรักษาคุ้มครองภยันตรายจากมนต์คุณไสยต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกโรง
โนรา

ส่วนบทชุมนุมเทวดา ของปลายระไมทั้ง 3 สำนักมีเนื้อหาเหมือนกันคือ เชิญ
เทวดาทั้งหลายมายังโรงพิธี ได้แก่ เทวดารักษา 8 เหลี่ยมเมรุ เทวดา 8 ทิศจากนั้นเชิญเทวดาชั้น
ออกนิษฐ์ เทวดาชั้นฉกามาพจร สุดท้ายจึงนิมนต์หม้อน้ำมนต์ของเทวดามาด้วย ในขณะที่บทชุมนุม
เทวดาของโนราแปลก ชนะบาลมีเพียงการกล่าวเชิญเทวดาทั้งแปดทิศและเรียงลำดับเช่นเดียวกับบท
ของโนราที่ปลายระไม ส่วนบทชุมนุมเทวดาของโนราฟุ่ม เทวานั้นกล่าวเพียง “ลูกตั้งสักเคกามา ชุมนุม
พระเทวดา” ไม่มีการกล่าวชื่อเทวดาใด ๆ จะเห็นได้ว่าบทชุมนุมเทวดาของโนราปลายระไมนี้ว่าไว้
ละเอียดพิสดารกว่าของโนราฟุ่มและโนราแปลกมาก อย่างไรก็ตาม บทชุมนุมเทวดาภาคใต้อื่น ๆ ยังมีทั้ง
ที่เป็นบทบาลีล้วน และที่ผูกแต่งร้อยขึ้นเป็นบาลีแปลซึ่งมีความยาวมาก เนื้อหานอกจากจะกล่าว
ชุมนุมเทวดาแล้วยังเล่าตำนานโนราด้วย เช่น บทชุมนุมเทวดาของโนราวิน บุญแก้ว

๕ ตารางที่ 11 เปรียบเทียบ “บทชุมนุมเทวดา” ของปลายระเนกับของภาคใต้

ลำดับเนื้อหา	ปลายระเน			ภาคใต้	
	สำนวนครูอื่น	สำนวนในราเรียน	สำนวนในราเพิ่ม	สำนวนในราเพิ่ม	สำนวนในราแปลก
ขึ้นต้น	อ้อเอยฤกษ์งามยามสม ชุมนุมราชครูถ้วนหน้า	สิบนิ้วนิ่งงามสม ชุมนุมราชครูของเจ้าถ้วนหน้า - เชิญราชครูมายังโรง	อ้อ..เอย...สิบนิ้วนิ่งงามสม ชุมนุมราชครูของเจ้า ถ้วนหน้า - เชิญครูทมนอโนราที่เคยสอน	ฤกษ์งามยามดี ป่ามีชอวยยามยามพระเวลา - เชิญราชครูทั้งหลายมาช่วย คู่กันกับยี่ต่างๆ	ฤกษ์งามยามดี ป่ามีชอวยยามพระเวลา - เชิญ พระม่วงทอง ท้าววรรณ ท้าวโกกร แม่เมาศเสน จอมเผ่า ✓ - แจ็งเครื่องเข่งสังเว
เนื้อหา	- ไหว้แม่ศรีมหา พราหมบุญ - ไหว้พราหมอื่นๆ	- แจ็งว่ามีงานแก่นบน ✓ เพิ่มพ่องุนทอง	✓ ✓ - ไหว้ครูทมนอโนราที่เคยสอน - ไหว้ครูทมนอโนราในตำนาน	- ✓ เพิ่มขุนศรีศรีธา นางนวลทองสำลี	
ลงท้าย	โอมพร้อมมทาพร้อม ขมนกันห้อมล้อมทั้งซ้ายขวา โอมพร้อมมทาพร้อม พร้อมไปเอยบนบัดยะสาทลา โอมพร้อมมทาพร้อม พร้อมเอยบนคีนนี้ทนทา	ว่าสิบนิ้วนิ่งงามสม เจ้าชุมนุมเอยราชครูกันถ้วนหน้า ว่าสิบนิ้วนิ่งงามสม เจ้าชุมนุมเอยในไพรยศลา ว่าสิบนิ้วนิ่งงามสม เจ้าชุมนุมเอยบนเพดกนผ้า	ว่าโอมพร้อม มทาพร้อม ให้พร้อมเอยในคีนนี้ทนทา ว่าโอมพร้อม มทาพร้อม ให้พร้อมเอยทมนอโนรา ว่าโอมพร้อมมทาพร้อม ให้พร้อมเอยที่บู๊ดยศลา		บทซึ่ง อี้เม็ง ถึงสังข์ ชุมนุม ชุมนุมครูโนรา มาพร้อมแล้วหรือหนา ถูกยกเครื่องขึ้นประเคน ชาวยลาคุดมาศทลา ถูกได้รับชานไม้รับเจม ถูกยกเครื่องขึ้นประเคน เวรให้ราชครูถ้วนหน้า

ลำดับ เนื้อหา	ปลายระฆัง			ภาคใต้	
	ส่วนรวมครูอื่น	ส่วนรวมโรงเรียน	ส่วนรวมโรงเรียน	ส่วนรวมโรงเรียน	ส่วนรวมโรงเรียน
ขั้นต้น	ตั้งสี่แควม ชุมมพระ เทวดา (ว่า 3 ทน)	ว่าสิบวันงามสม ข้าชุมมเอย องค์พระเทวดา	ลูกตั้งสี่แควม ชุมมเอยองค์พระเทวดา	ลูกตั้งสี่แควม ชุมมเอยองค์พระเทวดา	ลูกตั้งสี่แควม ชุมมเอยองค์พระเทวดา (ต่อด้วยบทสี่คี่)
เนื้อหา	- อ้างถึงเทวดารักษา 8 เทเสียม เมรุ - เชิญเทวดา 8 ทิศ - เชิญเทวดาชั้นอกนิจฐ์ เทวดาชั้นเอกมาพจร - นิมนต์หม้อน้ำมัน	✓ ✓ - เชิญเทพารักษ์, ศักดิ์สิทธิ์ที่ ต่างๆ ✓	✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓	✓
ลงท้าย	โอมพร้อม มหากพร้อม พร้อมแล้วเอยบนบัด บัดยะสา พล (ว่า 3 ทน)	ว่าสี่แควหรือกาเม ข้าชุมมเอยองค์พระเทวดา ว่าสี่แควหรือกาเม ข้าชุมมเอยบนโพธิยศาลา ว่าสี่แควหรือกาเม ข้าชุมมเอยบนเพตณผ้า	ว่าโอมพร้อม มหากพร้อม ให้พร้อมเอยในคืน ในคืนนี้ ทนา ว่าโอมพร้อม มหากพร้อม พร้อมไปด้วยศักดิ์สิทธิ์ี ฟ่อนะ เทวดา ว่าโอมพร้อมมหากพร้อม ให้พร้อมด้วย.....ในบัดยศาลา	ว่าโอมพร้อม มหากพร้อม ให้พร้อมเอยในคืน ในคืนนี้ ทนา ว่าโอมพร้อม มหากพร้อม พร้อมไปด้วยศักดิ์สิทธิ์ี ฟ่อนะ เทวดา ว่าโอมพร้อมมหากพร้อม ให้พร้อมด้วย.....ในบัดยศาลา	พทังอิมมิงสังมิงชุมม ชุมมครุทนต์ทั้งทักเวทา

3.2.1.3 บทเชีอครูหมอลงทรง

บทเชีอครูหมอหรือบทเชีอครูหมอ เป็นบทที่โนราใช้ร้องเชีอครูหมอลงในร่างทรง ตามธรรมเนียมที่บ้านปลายระไม เจ้าภาพจะแจ้งให้โนราทราบก่อนว่าเชีอร่างทรงคนใดมาบ้าง และใครเป็นร่างทรงของครูหมองศ์ใด เมื่อถึงเวลาเข้าทรง ร่างทรงจะมานั่งพร้อมกันในโรงโนรา จากนั้นโนราจะร้องเชีอครูหมอลงในร่างทรงครั้งละ 3-4 องค์ เมื่อว่าจบครั้งหนึ่ง ดนตรีก็บรรเลงเป็นจังหวะกระชั้นเพื่อเรียกให้ครูหมอลง ถ้าครูหมอยังไม่ลงก็ร้องใหม่จนกว่าจะลงครบ เนื้อหาของบทเชีอครูหมอที่ปลายระไมจะเชีอครูด้วยคำที่อ่อนหวาน แต่ซ้าวนไปวนมา เปลี่ยนเพียงชื่อครูหมอไปเรื่อย ๆ ไม่มีลำดับการเชีอที่แน่นอน หากครูหมองศ์ใดเรียกหลายครั้งยังไม่มาลงก็ถือว่าร่างทรงนั้น “ปุละ” ไปคือครูหมอไม่เข้ามาแล้ว

ส่วนการเชีอครูหมอหรือตายายทางภาคใต้บางที่ก็ไม่มีการร้องเชีอ ใช้ดนตรีเชีอแทนหรือบางที่ก็พูดเชีอธรรมดา เนื่องจากภาคใต้ส่วนใหญ่จะทรงในบ้าน ด้านหน้าหิ้งตายายโนรา และโยงสายสัญญาณจากหิ้งมายังโรงโนรา เมื่อครูหมอตายายลงครบก็จะออกจากบ้านมายังโรงโนรา แต่ที่ทรงในโรงโนราเลยก็มี ส่วนที่ร้องเชีอนั้น หากโนราร้องเชีอหลายครั้งแล้วแต่ครูหมอตายายยังไม่ลง โนราก็จะเปลี่ยนจากคำร้องเชีอที่สุภาพอ่อนหวานเป็นคำร้องด่าหยาบคายเพื่อให้ครูหมอตายายมาลงทรง

บทเชีอครูหมอตายายของภาคใต้นำมาเปรียบเทียบกับนี้ สว่าง สุวรรณโรบัณฑิตไว้จากพิธีโนราโรงครูที่บ้านน้ำกระจาย อ.เมือง จ.สงขลา เมื่อปี 2521 จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของบทเชีอครูในภาคใต้นี้มีเนื้อหาหลากหลายกว่าของปลายระไม แต่ก็ยังเห็นเค้าว่ามีลักษณะร่วมกันนั้นคือการเร่งเชีอให้ครูหมอมายังโรงโนราโดยใช้ถ้อยคำไพเราะ สุภาพ เช่นการเรียกครูหมอตายายว่า “พ่อ” แทนตัวเองว่า “ลูก” “ลูกแก้ว” เป็นต้น

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบ “บทเชิญครุฑมอ” ของปลายระไม่กับของภาคใต้

โนราเลียน	โนราปลายระไม่	โนราภาคใต้
<p>ว่าถูกขงมเนียมแคล้ว ปามีเอยได้แล้ว ฟอนะยกมเวลา ทำวีรฐณของลูกเอ้ย ไปอยู่ที่ไทนทะเล ไทนทะเลไม่รอดมา แล้วทำวีรฐณของลูกแก้ว ว่าแจ้วๆ ลูกร้อง ลูกร้องเรียกทา ทวดแปลกเข้าด้วยกัน แล้วเป็นขอเป็นขัน เป็นขันคอกจากป่า แม่ศรีมีมาลาของลูกแก้ว ว่าแจ้วแจ้วลูกร้อง ลูกร้องเรียกทา แม่ทองทอเราคนดี อย่าให้เสียที่ อย่าให้มันเสียท่า ว่าวันนี้ลูกมีการ คำเทนิมเอยเชิญท่าน ให้เข้ามานั่งหน้า ว่าแม่ทองทอของลูกเอย แล้วอยู่ที่ไทนทะเล ไทนทะเลไม่รอดมา</p>	<p>อ้อ สิบมีวันประนม ข้ายกขิมตั้งบังคม เทนือเกล้าพระเกศา อ้อ ราชครุฑนี่ของเจ้า คำเทนิมเชิญมา ให้ทนมคลื่น อ้อว่าอยู่แค่หรือพ่ออยู่ไกล ถ้าลูกร้องเรียกไป ฟอนะให้ได้ยิน ขอเชิญพอมไปทนมคลื่น แล้วข้างในคำและคลื่น ฟอมะสิมมีหมา ถ้าว่าผู้ใดเป็นนายหน้า ขอลองนำเพื่อนเข้ามา เข้ามาในโรงรำ ทวดศักดิ์สิทธิ์ของลูกเอ้ย ถ้าอยู่ที่ไทนทะเล ลูกนั่งเฝ้าเรียกทา โนราศักดิ์สิทธิ์ของลูกแก้ว ว่าแจ้วแจ้วลูกร้อง ลูกนั่งประกาศทา เชิญเข้ามาเอะพ่อตาเหล่า เข้ามาแล้วมกรา ให้สำราญใจ</p>	<p>สว่าง สุวรรณโร(บันทึก) ตทมอเฒ่าเป็นต้นเสียง อย่าให้ลูกร้องเรียกทา ตทมอเฒ่าเป็นเทพ เป็นผู้วิเศษในเมืองพระพารา ตทมอเฒ่าค้นพบ ให้จับตอมพลกันเข้ามา แต่ไทรแต่ก่อน รู้แล้วไม่ทอมได้อยู่เข้า สิบนิ้วยกกร ไทเวทเพสิงทให้รอมมา เทพสิงทของลูกแก้ว แล้วไม่ทอมได้อยู่เข้า ตทมอเฒ่ามาแล้ว ตทมอเทพของลูกแก้วเชิญเข้ามา ตทมอเฒ่าเดินหน้า ตทมอเทพเสลาเดินตามหลัง ตทมอเทพของลูกแก้ว แล้วแล้วไม่ทอมได้อยู่เข้า มาจับตาด้าย โยยกย้ายไปจับที่ตททวา มาจับที่ตททวา ให้เข้ามาถึงหัวใจ มาจับแต่นิวกลาง นีวามงพจะเว้นไว้ให้ใคร รินรินไรไร โคลงเข้าไปในร่างพระภกยา พ่อเทพสิงทลงมาแล้ว ทลวงอินทรีแก้วองค์สี่ แต่ก่อนเคยได้ยิน ขึ้นชื่อทลวงอินทรีเจ้าใจดี เชิญลงมาองค์สี่สี่ ใจดีดีตาเทนิมเชิญพอมมา</p>

โนราปลายชไม		โนราภาคใต้
<p>โนราเดี่ยว</p> <p>แม่ศรีมาลาเจ้าด้วยกัน แล้วเป็นช่อเป็นชั้น เป็นชั้นดอกจากป่า พรานมณฑาทองลูกเอ๋ย อยู่ที่ไหนเลย ไหนเลยไม่รอคมา พรานบุญเป็นหัวหน้า ชวนเพื่อนเอยเข้ามา ฟอณะในโรงรำ พรานบุญเป็นคนดี อย่าให้เอยเสียที่ อย่าให้มันเสียท่า ฯลฯ</p>	<p>โนราพร้อม</p> <p>ออว่าเข้ามามีตาท้วยอด แล้วค่อยทอดเข้ามา เข้ามาแล้วเอ๋ย ถ้าว่ามาแล้วพ่อย่ารอดไป สิงใส่ลงในร่าง พระภายา แม่ศรีมาลาเจ้าด้วยกัน แล้วให้เป็นช่อเป็นชั้น เหมือนดังดอกจากป่า ฯลฯ</p>	<p>ส่วง สุวรรณโร(บันทึก)</p> <p>ตทหมอลงอินทร์ของลูกแก้วเสียงแจ้วข้ากาศอรารามาหา ถ้าหากคิดพลั้งอย่าถือ เชิญทสวงอินทร์แลเมือโมโนรา คีโรราบกราบไหว้ครุฑมอทยาข้างซ้ายขวา มาเถิดมาตัวดำเทพินเชิญมาให้ไว ข้ามันไม่ได้รูปเทียนดอกไม้ต้องจ่อไฟ ฯลฯ</p>

3.2.1.4 บทไหว้สัจดี

“บทไหว้สัจดี” หรือบทไหว้สัจดี เป็นบทไหว้ครูที่สำคัญบทหนึ่งของชาวใต้ ในอดีตทางภาคใต้นิยมให้เด็กผู้ชายที่เรียนที่วัดเริ่มต้นการเรียนด้วยการสวดสัจดีเพื่อความเป็นสิริมงคล โนราปลายระไมขับ “บทไหว้สัจดี” ขณะที่เชิญครุมารับเครื่องเสวยในวันสุดท้าย หลังจากที่มีการชุมนุมครุหมอบและชุมนุมเทวดาแล้ว คนที่ขับอาจจะเป็นโนราหรือคนอื่นในโรงที่สามารถขับบทนี้ได้ เช่น คณะโนราพริ้ม โนราเข้มเป็นผู้ขับ ส่วนคณะโนราฝ้ายน นายปิ่น ซึ่งปกติเป็นผู้เป่าปี่โนราและเป็นครูปี่ในพิธีทรงสิทธิ์ลาดเป็นผู้ขับ “บทไหว้สัจดี”

เนื้อหาของ “บทไหว้สัจดี” หรือสัจดี หรือ สร้สวดี เป็นการไหว้ครูเพื่อระลึกถึงคุณครูทั้งหลายโดยเฉพาะครูที่สอนหนังสือให้อ่านออกเขียนได้ นอกจากนี้ยังไหว้คุณมารดาบิดา ไหว้คุณพระรัตนตรัย ไหว้เทวดา ไหว้พระอรหันต์ทั้ง 8 ทิศ บทสัจดีหรือสัจดีนี้ ตัวบทจากบ้านปลายระไมผู้วิจัยได้จากการบันทึกเสียงขับของโนราเข้มในพิธีโนราโรงครุ ซึ่งมีรายละเอียดพิสดารกว่าบทสัจดีที่ขับกันทั่วไปในพิธีโนราโรงครุในภาคใต้ที่มักจะว่ากันอย่างย่อ ๆ บทสัจดีที่โนราเข้มขับมีดังนี้

นโม นมัสการ	ผู้ทรงญาณสัมพัญญ
ปัญญาสัมพุทธโธ	ทั้งห้าองค์พระชินสีห์
ขอนางประทุมพร	ประนมกรอ่อนชูลี
ไหว้คุณพระมุณี	สัจดีหนอ
ขอปัญญาลือยศปรากฏยิ่ง	เชิญมาสิงในใจ
ข้าน้อยหนอขอปฏิบัติ	จะเรียนนารถพระคาถา
มารร้ายอย่าบิชา	ขอให้จงวินาศวินายสาย
ศรีศรีจำเริญสุข	สรรพทุกข์จงเลื่อนหาย
ลาภมาไม่ขาดสาย	สำหรับพระชัยสิทธิ์
เม ข้าไหว้พระเป็นเจ้า	ทุกคำเข้าก็ได้
เอ นโม พุทธาเย	ข้าไหว้ยอยศพระเสหนาน
ข้าจะไหว้พระศรีสงฆ์	จิตจ้านงทรงพระนิรพาน
ไหว้คุณครูครูอาจารย์	เรียนทรมาสถาคต
ท่านสอนข้าให้ลือยศ	ข้าไม่ลืมพระคุณครู

ข้าวตอกแล้วดอกไม้	ตกแต่งไว้มากหลาย
เทียนรูปแล้วหมากพลู	ข้าตั้งอยู่มากเรียงราย
ข้าวหนมเหนียวแล้วข้าวเจ้า	อีกหมากพร้าวมากเหลือหลาย
แป้งจันทน์น้ำมันลาย	หอมขจรอยู่มากมี
ทุกสิ่งข้าแต่งสรรพ	ทั้งสำหรับแล้วบายศรี
ไหว้คุณครูผู้เจดี	ท่านสั่งสอนข้าพเจ้ามา
นโม ยี่สิบเก้า	ก้อขอเล่าสามสิบห้า
แม่แท้แม่ ก กา	สุดดสาสิบหกตัว
แม่กมนั้นแกม น	รอไว้ทุกข้อสิบเจ็ดตัว
กง ง กต ด ตัว	กบ บ บัว กก แกม ก
อักษรเป็น พ ฟิ่ง	ปัญจนถึงแม่ก้อข้อ
แม่กมนั้นแกม ม	แจกถึง ห ทุกแม่หมด
อักษรไทยทั้งสิบแม่	นโมแลแม่ต้นบท
ยะเกยเคยกำหนด	สามสิบแปดตัวโดยจง
เกยแกม ย ว ห	จำไว้หนออย่าไหลหลง
นิคหิตพินอินลง	ไม้เอแองจน่นตาม
นโม ยี่สิบเจ็ด	กะขาเก็บสามสิบสาม
บรรจบเคารพความ	ใหญ่ในน้ำลูกคณา
ถ้านโมแล้วขอคอ	อันติดต่อด้วย ก กา
กม กต กบ อั้นรจนา	กก กง เกย แล้วขอมไทย
เลขผาท่านปราสิทธิ์	ให้จำจิตแน่นอนใจ
บ่แวนเท่าของโย	จงมีชัยยะมงคล
บทบาทแล้วพลาดปลั่ง	เจ้าลูกนึ่งให้เจียมตน
ไหว้พระแล้วสวตมन्द	ทั้งกิริยาและพาที
ทุกสิ่งท่านสอนข้า	ทั้งคาถาและบาลี
สอนเข้ามาทั้งนี้	ขอให้แจ้งสว่างในทางธรรม
เมื่อใดจะได้ตรัส	ตามปฏิบัติทุกคืนวัน

คุณครูผู้ใจธรรม์	ท่านช่วยอวยพรให้ประสิทธิมีชัย
คุณครูข้าໄໝ้แล้ว	ໄໝ้คุณแก้วผู้ใจดี
มารดาผู้โสมศรี	อยู่เหนือเกล้าข้าพเจ้ามา
เมื่อลูกอยู่ในครรภ์	สิบเดือนนั้นเป็นอัตรา
พระแม่ตนเสดสา	เวทนาพันเหลือใจ
สิ่งใดก็อดอยาก	ทนลำบากพันกั้หน
เมื่อลูกออกจากเหน้อยนักก็หนักก็คด	หว่างลูกตนจากครรภ์
เมื่อลูกออกจากครรภ์	พอลำดับทั้งฟันไฟ
ชิงช้าเประพริกไหล	ตกแต่งໄວ້มากหนักหนา
น้ำร้อนแล้วก้อนเส้า	ทั้งนั้นเส้าก็หามา
ยาเผ็ดแล้วยาร้อน	ทั้งยากลอนแล้วยาทา
ฉาบแข็งแล้วฉาบขา	ตะคบหน้าตะคบหลัง
เอ็นใหญ่แม่ครกทั้งห้าร้อย	เอ็นน้อยแม่ครกทั้งห้าพัน
เจ็บปวดยิ่งกวอดขัน	เหงื่อไคลพราวออกทั่วตน
หมอดำเยาเข้าแปรผัน	ช่วยนวดปล้นหายสับสน
เจ็บปวดซึ่งวายชนม์	เมื่อลูกตนออกจากครรภ์
ลูกตนจากครรภ์แล้ว	อุ้มลูกแก้วให้เหน้อยใจ
มดแมงไม่ให้ไต่	ทั้งเรือดไรไม่ให้ต้อง
อาบน้ำตบเศียรเกล้า	บรรดาเจ้าป้อนอาหาร
กินนมชมสำราญ	ผูกเปลผ้าซ้าให้นอน
เมื่อลูกตื่นสะอื้นร่ำ	กินข้าวน้ำงดไว้ก่อน
เจ็บไข้ให้อาวรณ์	พระมารดรร้อนรนใจ
หว่างลูกจะเติบโตกล้า	ทุกขมารดาทุกขเค้าใหญ่
ฟ้าดินสิ้นพรหมไตร	ใครชูชั่งได้หรือหนา
คุณแม่ข้าໄໝ้แล้ว	ข้าขอแผ้วໄໝ้วันทา
ໄໝ้คุณพระบิดา	เลี้ยงลูกมาให้รอดตน
สิ่งใดก็อดอยาก	ทนลำบากพันกั้หน

เหนือนักก็ดักก็ดล	เห็นลูกตนพ้อคลายใจ
ยกลูกขึ้นใส่ตัก	ชมลูกรักหายเหน้อยไป
ตั้งแต่น้อยคุ้มเท่าใหญ่	บ่มีภัยต้องทุบตี
เลี้ยงลูกด้วยใจซื่อ	บ่ข่มขืนให้หมองศรี
เจ็บไข้หาไม่มี	เลี้ยงลูกนี้ให้รอดตัว
คุณงทั้งสองไท่	ยกมือไว้ใส่เหนือหัว
ถ้าไข้ให้รอดตัว	พระยอหัวเลี้ยงรักษา
ขอคุณมาป้องกัน	ภัยทั้งนั้นมาบิชา
ศัตรูร้ายอันมาหิงสา	ขอให้จงวินาศวินายสาย
สิบนิ้ววันวันทา	ขอปัญญามามากมาย
เรียนทันได้ง่ายดาย	ลุดังคำพระบัณชुर
พระพุทธรังพระธัมมัง	พระสังฆังมาเพิ่มพูน
สามดวงแก้วทั้งมูล	เป็นที่พึ่งคุณพระธรรม
พุทธรังให้แจ้งเล่า	ธัมมังเจ้าให้เร่งจำ
สังฆังช่วยชักนำ	ให้รุ่งเรืองสว่างแผ้ว
รุ่งรุปรุปรุ่งแล้ว	แผ้วไฉ่เวลาเบาวิชา
ขอคุณมาป้องกัน	ร้ายทั้งนั้นอันบิชา
คุณครูปกเกล้าข้า	แผ้ววิชามาหุ้มจิต
สิบนิ้วข้าไหวเล่า	พระอรหันต์เจ้าทั้งสิบทิศ
เทวาทั่วออกนิชฐ์	ช่วยป้องปิดคุ้มโผภัย
หนระบุรุษพระปทุมท	อันบริสุทธฤทธิไกร
พระเรวัตฤผู้เป็นใหญ่	อยู่อาคเนย์หนทิสดา
ทักษิณพระกัสโป	พระเจ้าอยู่บ่มีคลา
หรรตีพระอรหันตา	พระสุมังคโลอยู่พระยาบาล
ฝ่ายทิศปัจฉิมเม	พระพุทธรังผู้ทรงญาณ
พายัพตั้งกองหาญ	พระสุเมธังนั้งป้องกัน
อุดรสังกยาราช	มีอำนาจฤทธิขยัน

อีสานพระอรหันตา	พระสุเมธังสรณ์กร
ปฐวีศรีสรรเพชร	องค์สมเด็จพระเนาว
อากาศบาดยาทร	พระสุธิปึงนั่งเฉิดฉาย
นโมพุททายะ	มีตบะป้องกันไว้
กันจิงไหระภัยทั้งหลาย	ศัตรูร้ายกำจัดหนี
คุณพระพุทคุณพระธรรม	ยิ่งเลิศล้ำกว่าคุณพระสงฆ์
คุณบิดาพระชนนี	กันไฟรีได้พันโยชน์
โอม...ชัยประสิทธิ	มีได้พันโกฏิ
เป็นกำแพงเพชรเจ็ดชั้นโยชน์	ทั้งผีโหดบ่ทานทน
เบิกเพนียดข้างแล้วบายด้าน	ทอดสะพานพูนถนน
ชูป่อหล่อพระเกตุกล	ตั้งมรดกแล้วเมนโย
นำผีเดินชูดสระบ่อ	รูปพระหล่อแกเขียนโพรง
ฝังผีพรายผีตายโหง	ตั้งต่อโลงและโกศฐา
ฝังหลักเพนียดข้าง	เบิกท่อบางทางมรรคา
ฉลากหนังสือตั้งปัญหา	สอดยอดเมรุเถรให้ตรง
เรี่ยวแรงแข็งมั่นคง	อยู่เหนือเกล้าเฝ้ารักษา
ขอคุณมาป้องกัน	ภัยทั้งนั้นอันปีศา
คุณครูปกเกล้าข้า	เป็นกำแพงอันแข็งกล้า
คุ่มเดชาพระอาจารย์	เป็นประธานช่วยบำรุง
ความเจ็บอย่ามาใกล้	ทั้งความไข้อย่ามาถึง
สำหรับพระคุณเป็นที่พึ่ง	โอมชัยยะประสิทธิ
สวาโหมสวาทาย.....	

(บันทึกเสียง, โนราเข็ม, 3 มิถุนายน 2556)

บทไหว้สัจดีของโนราในภาคใต้ปัจจุบันนิยมขับแต่เพียงย่อ่นย่อ เรียกว่าบทไหว้ สัจดีน้อย ในขณะที่โนราปลายระมะขับแบบยาวหรือที่เรียกว่าบทไหว้สัจดีใหญ่ เนื่องจากบทไหว้สัจดี ของโนราในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นแบบย่อ ผู้วิจัยจึงใช้บทไหว้สัจดีใหญ่ จำนวนที่ได้จากนายพี อิศระโชติ

บ้านบางเหริยง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา และสำนวนที่ได้จากตำบลดำปลั่ง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีซึ่งรวบรวมอยู่ใน วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมปริทัศน์ มาเปรียบเทียบกับบทไหว้สวัสดีของคณะโนราห์พริ้ม และพบว่าเนื้อหาค่อนข้างคล้ายคลึงกัน ทั้งส่วนขึ้นต้น เนื้อหาดอนกลางและส่วนลงท้าย นอกจากนี้บทไหว้สวัสดีของโนราห์พริ้มบางตอนยังมีรายละเอียดพิสดารกว่าและไม่พบในสำนวนอื่น ๆ ได้แก่ตอนที่กล่าวถึงครูสอนอ่านเขียนอักษรไทยที่ว่า

นโม ยี่สิบเก้า	ก้อขอเล่าสามสิบห้า
แม่แท้แม่ ก กา	สุดสาสิบหกตัว
แม่กนนั้นแกม น	รอไว้ทุกข้อสิบเจ็ดตัว
กง ง กต ต ตัว	กบ บ บัว กก แกม ก
อักษรเป็น พ ฟิ่ง	ปัญจนถึงแม่ก้อข้อ
แม่กมนั้นแกม ม	แจกถึง ห ทุกแม่หมด
อักษรไทยทั้งสิบแม่	นโมแลแม่ต้นบท
ยะเกยเคยกำหนด	สามสิบแปดตัวโดยจง
เกยแกม ย ว ห	จำไว้หนออย่าไหลหลง
นิคหิตพินอินลง	ไม้เอแฉงแน่ตาม
นโม ยี่สิบเจ็ด	กะขาเก็บสามสิบสาม
บรรจบเคารพความ	ใหญ่ในน้ำลูกคณา

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบ “บทไหว้สวัสดี” ของปลายระฆังกับของภาคใต้

ลำดับเนื้อหา	ปลายระฆัง			ภาคใต้		
	สำนวนโนราห์พิมพ์ นะโม นมัสการ พระทรงแยงญาณสี่พันญฺ - ไหว้พระพุทธรูเจ้า - เจ้ญบ็ญญาบมาสึบใจ, ขอเรียนอรธคาคา - ไหว้พระเสทาบ (สรือารึย) พระสงฆ์ ครูอาจาธา - แต่งบบายสรือไหว้ครุ - ครูสอนอึทขรุไทย (บโม ยึลึบเก้ ก ข เล้า สามลึบห้า) - ครูสอนตัวสะกคไทย (บโมและขอคค อันตึคต้อด้วย ก กา) - ครูสอนกึรึยาบารยาท - ไหว้บารดา, บิดา - ไหว้พระอรธาบตั้งที่อยู่ประจ้าที่ศคต่าง ๆ - ขอคุณครูเป็นก้ม่างกักับยัต่างๆ	สำนวนโนราห์พิมพ์ วันนี้เข้าไหว้เล่า พระอรธาบตั้งเจ้าตั้งลึบกึศค	สำนวนโนราห์แปลก สรึสรึลึลึคของเข้าเพย เจ้ญทาบมาสึบตั้งข้าพธา	ได้จากนายพี อึสรชชิต นะโม นมัสการ องศพระญญาบสี่พันญฺ ✓ ✓ ขอบ็ญญาบมาสึบใจ, ขอเรียน อรธคาคา ✓ พระสรือารึย พระสงฆ์ ครูอาจาธา - - ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓		
ขึ้นต้น						
เนื้อหา						

ลำดับเนื้อหา	ภาคใต้			
	ปลายระไม	ส่วนวนโนราฟุ่ม	ส่วนวนโนราแปลก	ได้จากนายพี อิศระโชติ
ลงท้าย	<p>ความเจ็บอย่างมาใกล้</p> <p>ทั้งความใจอย่างมาถึง</p> <p>สำหรับพระคุณเป็นที่พึ่ง</p> <p>โอมชัยยะประสิทธิ์</p> <p>สวาทิมนสวาทาย.....</p>	<p>ความเจ็บอย่างมาใกล้</p> <p>ความใจอย่างมาถึง</p> <p>ขอคุณเป็นที่พึ่ง</p> <p>โอมชัยชัยสิทธิเม</p>	<p>ทุกสิ่งครูสอนจำ</p> <p>ปมิเว้นเท่าयोगโย</p> <p>สอนจบครบถ้วนไป</p> <p>ที่ในร่างพระภิกษา</p>	<p>กันจัญไรอย่างมาใกล้</p> <p>อีกความใจอย่างมาถึง</p> <p>เอาคุณเป็นที่พึ่ง</p> <p>เป็นเกราะเพชรเจ็ดชั้นตรา</p> <p>โอมชัยมหาชัยสรพรชัยสันเพ็ญธา</p> <p>อิมมังพระสังฆา</p> <p>สิทธียายะสวาทิมน</p>

3.2.1.5 บทส่งโรง

ก่อนการตัดเหมราย โนราจะร้องบทส่งโรงเพื่อเป็นการส่งเทวดา เทพารักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่เชิญมาตั้งแต่วันแรกให้กลับไปยังสถานที่อยู่เดิม รวมทั้งร้องส่งให้ผีต่างๆ ที่อาจมาร่วมกินเครื่องเช่นบริเวณรอบๆ โรงให้กลับไปที่ยังเดิม เพื่อไม่ให้อยู่รบกวนเจ้าของบ้าน

บทส่งโรงของโนราที่ปลายระไมขึ้นต้นด้วย “ฤกษ์งามยามแคล้ว” หรือ “ฤกษ์งามยามดี” เหมือนกับบทไหว้ครู เป็นการร้องเชิญให้ครุหมอที่เจ้าภาพบ่นไว้มารับบ่นหรือจำเหมรายนั้นไป ไม่ติดค้างกันอีก จากนั้นจึงร้องส่งนางโอรกระแซง ส่งเทวดาที่รักษาเสาโรงโนราทั้ง 8 ทิศ ส่งเทวดาทั้งหลายที่อยู่เชิญมาเมื่อวันเข้าโรง สุดท้ายจึงร้องส่งผีป่าผีดงสัมภเวสีทั้งหลายให้กลับไปยังที่อยู่เดิมเพื่อไม่ให้อยู่รบกวนเจ้าบ้านหลังจากเสร็จพิธีแล้ว บทที่ร้องส่งนางโอรกระแซงและเทวดา โนราจะใช้ถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน เช่นแทนตัวเองว่าลูก เรียกเทวดาว่า พ่อ ในขณะที่เมื่อร้องส่งผีทั้งหลายจะใช้ภาษาที่ดุต้น รุนแรง ก้าวร้าวมากกว่า เช่น ใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า กู และแทนผีว่า มึง ดังตัวอย่าง

(1)

ว่าสิบนิ้วลูกร้องส่ง	เทวดาข้างฝ่ายทิศบูรระพา
เชิญพ่อขึ้นข้างอย่างขึ้นม้า	ลูกยาจะส่งกลับขึ้นสู่ที่ฯ
สิบนิ้วลูกร้องส่ง	เทวดาข้างฝ่ายทิศอาคเนย์
โถมงามยามปลอดยอดเสน่ห	ชักเทเรนพนชนกันไป
เทวดาผมห่อพ่อน้ำไย	ชวนกันคันไถไปหมดสิ้นฯ
สิบนิ้วลูกร้องส่ง	เทวดาข้างฝ่ายทิศทักษิณ
เทวดาผมห่อพ่อน้ำนิล	ชวนกันผันผินกลับสู่ที่ฯ
.....
ถ้าว่าผีใดที่ใจกล้า	แล้วกูเอาเอ๋ยขวานฟ้าเข้ามาไล่ขวัญ
ด้วยคมพระขรรค์อันแก้วกล้า	กูซัดด้วยขวานฟ้าแม่หนาเป็นอัคคี
อย่าให้กูทุบอย่าให้ตี	บันดาเอ๋ยฝูงผีที่ร้อนมา
สูอย่าชุ่มช่อนกาย	พระครูกูไซ้ให้ร้ายพระคาถา
คาถานี้คือไฟฟ้า	เผาผีมาอย่าให้ฉิบหาย
นระระทุม โมระทาย	โผดผีฉิบหาย ถาผีปลาไล

ยະผีเตาะเผาจะกัน

แรงซึกชวนกันผันออกไป

(บทโนราของครูอัน)

(2)

พอดูกษ์งามนี้ยามแคล้ว

ปานนี้แล้วได้โชคยามพระเวลา

ดุกษ์ก็งามนี้ยามก็แคล้ว

ปานนี้แล้วได้โชคดุกษ์นี้ครูข้า

อออาจารย์ลั่นของลูกแก้ว

ว่าแจ้วแจ้วลูกร้องลูกร้องประกาศหา

อาจารย์ตั้งนี้เข้าด้วยกัน

ให้เป็นช่อเป็นชั้น พ่อช่วยมารักษา

ว่าปู่เนียมนี้เป็นคนแก่

เข้ามาดูมาแล มาแลลูกเล่าหนา

พรานบุญพ่อทอง...

ขอเชิญมาเป็นลูกคู่พ่อหนาโรงโนรา

อยู่ไหนเล่าพ่อเป็นเจ้าจำเหมรย

ท่านเอยมารับมารับจำเหมรยไป

จะเอาไปพุ่มเสียในน้ำ

.....พอนาไปเผาไฟ

มารับจำเหมรยของท่านไป

กะให้ปล่อยแต่วันวันนี้หนา

ว่าโอมปล่อยมหาปล่อย

จำเหมรยเอ๋ย...ให้ปล่อยเสียแล้วหนา

ว่าดินกับฟ้ายังไม่ติดกัน

จำเหมรยเอ๋ยเขานั่นไม่ติดกันทรอกหนา

ว่าสิบนิ้วขอร้องส่ง

นางโอเอยกะแขงนางอยู่ที่...เสา

อยู่นี้ไม่ได้ณะแม่งเยาว์

ไปแล้วอย่าได้ อย่าได้มาเล่าเหลย

อยู่นี้ไม่ได้ณะเจ้าข้าเอย

เพราะมนุษย์มันใจร้าย ใจร้ายเสียนักหนา

...

สิบนิ้วขอร้องส่ง

นางโอเอยกะแขง แม่อยู่ที่เขาเขียว

อยู่นี้ไม่ได้ณะเจ้านางเปลว

ไปแล้วอย่าได้ อย่าได้มาเล่าเหลย

อยู่นี้ไม่ได้ณะเจ้าข้าเอย

เพราะมนุษย์มันใจร้าย ใจร้ายเสียนักหนา

สิบนิ้วลูกร้องส่ง

จตุเอยเทพรักษ์ พอนะท่านศักดิ์สิทธิ์

อย่าน้อยเอยน้อยจิต

ศักดิ์สิทธิ์เอยที่อยู่ ในกายา

....ยามเข้าลูกขอเชิญหา

เสรีจการเอยบูชาลูกยาจะต้องไป

เชิญไปเถอะนะพ่อไป

.....ไปยังศาลา

ที่นี้มันอยู่ไม่ได้

ชาวมมนุษย์มันใจร้าย ใจร้ายเสียนักหนา

สืบนี้อวโลกุขอร้องส่ง	จตุเอยขาวเท พอนะเทวดา
สืบนี้อวโลกุขอร้องส่ง	เทวาเอยข้างฝ่าย ในทิศบูรพา
.....
(ร้องส่งเทวดาที่ละทิศ แต่ได้ยินไม่ค่อยชัด)	
ออสืบนี้อวโลกุขอร้องส่ง	เทวาเอยข้างฝ่ายในชั้นนอกนิษฐ์
ออว่าเจ็ดทิศนุ้ทั้งแปดทิศ	พ้อมีฤทธิ์อยู่ในชั้นฉกามา
ว่าแปดทิศทั้งสิบทิศ	พ้อมีฤทธิ์อยู่ในชั้นฉกามา
พ้อแจ้งอยู่ข้างฝ่ายบน	เชิญเถิดเอยพระยล พระยลเอาไว้...
นายข้างให้แต่งข้าง	นายม้าให้ท่านมาแต่งม้า
นายรถให้แต่งรถ(ได้ยินไม่ชัด).....
สายจุกหรีศรีจุกหรา	ขอเจ้ามารับนายของเจ้าไป
ว่าเชิญไปเถิดพ้อไป	จากห้องในบรรณศาลา
พ้ออยู่ที่นี้ก็อยู่ไม่ได้	ชวามนุษย์มันใจร้าย เสียหนักหนา
ยังเหลยกูจะร้องส่ง	กูจะส่งผีท่งจะส่งทั้งผีนา
ยังผีตงให้กลับไปตง	ยังเล่าเอยผีป่าให้กลับไปป่า
.....
พุทังปิด รัมมังปิด สังฆังปิด	ว่ากูจะเอาตัวนิต เอาเข้ามาปิดไว้ (ว่า ๓ จบ)

(บันทึกเสียง, โนราเข็ม, 3 มิถุนายน 2556)

บทส่งโรจน์ที่นำมาเปรียบเทียบ ของปลายระไมใช้บทส่งโรจน์ของครูอื่นที่จดบันทึกไว้สมบูรณ์และบทของโนราพริ้มซึ่งได้จากการอัดเสียง แต่บทของโนราพริ้มบางช่วง โดยเฉพาะตอนท้ายได้ยินไม่ชัด เนื่องจากโนราที่ประกอบพิธีทำพิธีซัดข้าวสารขณะร้องส่งไปด้วยทำให้ไม่ได้ใช้ไมโครโฟน บางช่วงเป็นการว่าคาถา ก็ไม่ว่าออกเสียงดัง ส่วนบทของภาคใต้ใช้สำนวนของโนราพุ่มและโนราน้อม คงเกลี้ยง เนื่องจากของโนราแปลกนั้นเป็นการเล่นโรงครูวัดท่าแคซึ่งเชื่อว่าเป็นที่อยู่เดิมของขุนศรีศรัทธา จึงไม่มีการร้องส่งเพราะถือว่าครูโนราทั้งหลายอยู่ที่นี้อยู่แล้ว

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบ“บทส่งเรื่อง”ของปลายระเนมกับของภาคใต้

ลำดับ เนื้อหา	ปลายระเนม		ภาคใต้	
	ส่วนรวมครุอื่น	ส่วนรวมบริหาร	ส่วนรวมบริหาร	ส่วนรวมบริหาร
ขึ้นต้น	ย่อ ฤกษ์งามดี ป่านี้อวยยามพระเวลา	พอดุขงามนีนยามแคล้ว ป่านี้อแล้วได้เอยยามพระเวลา	เย็นแล้วมาระยา ค่านมาแล้วขอบยามพระเวลา	ช้อยมาแล้วระเมา ไปไม่มีนเพง่าไปพึ่งปา
เนื้อหา	- ประกาศเชิญครุทมนอินรา มี ทั้งหลายมาช่วยระวังพิธิ	- ประกาศเชิญครุทมนอินรา ครุพราน - เชิญครุทมนอินราเป็นเจ้าของจำเอนมรรมมา รับจำเอนมรรมไปเสีย - ส่งนางโอรกระแงที่อยู่ส่วนต่าง ๆ ของ เสา ทีละนาง	- เชิญทวดกลับ ทวดไทยกลับไทย ทวดแขกกลับแขก ให้ดีต่างๆกลับที่อยู่ - ส่งนางโอรกระแง - ว่าบทนกจอก - ขึ้นต้น ช้อยมาแล้วพวกเรา ไปไม่มีน เพง่าๆ ไปพึ่งปา - ส่งทวดา ให้แยกไปตามทางของตน - -	- เชิญทวดกลับ ทวดไทยกลับไทย ทวดแขกกลับแขก ให้ดีต่างๆกลับที่อยู่ - ส่งนางโอรกระแง - เชิญครุทมนอินราทวดกลับขึ้นบ้าน ✓ - -

ลำดับ เนื้อหา	ปลายระฆัง		ภาคใต้	
	จำนวนครูอื่น	จำนวนโบราณพริ้ม	จำนวนโบราณหมู่	จำนวนโบราณซ่อม คงกลี้ง
ลงท้าย	โอมปิตมมหาปิต คุณะเอาตัวนิมิตแล้วเข้ามาปิต ไว้ พุทธังปิต อัมมังปิต สึงสังปิต คุณะเอาตัวนิมิตมากปิตไว้ (ว่า 3 จบ)	พุทธังปิต อัมมังปิต สึงสังปิต คุณะเอาตัวนิมิตมากปิตไว้ (ว่า 3 จบ)	เทวดาฝ่ายไทยไปแยก เทวดาฝ่ายแยกไปแยก ส่งมาเทียมโพก้านแยก แยกไปเล็ดพระเทวดา	พุทธัง อัมมังสังสังตัด อนุญาติในโรงมนเฒ่าเรา

3.2.1.6 บทร้องประกอบทำรำ

ใช้ร้องในพิธีโนราโรงครูวันสุดท้าย ก่อนโนราจะทำพิธีตัดเหมรย โนราจะร้องบทพร้อมกับรำรำไปด้วย บทที่ร้องนี้ได้แก่ คุณครู สอนรำ แสงทอง ผนตกข้างเหนือ พรายงาม (เว้นบทคุณครู ที่โนราจะนั่งขับอย่างเดียว) จากนั้นโนราจะจับบทสิบสอง ซึ่งเป็นบทที่นำเรื่องราวในวรรณคดีมาเรียงร้อยต่อกันเป็นตอนสั้น ๆ รวม 12 เรื่องได้แก่ พระสุธน-มโนราห์ พระรถ-เมรี ลักษณะวงศ์ โคบุตร สุวรรณสิน ยอพระกลีน ลังข์ทอง ท้าววิรุณ ไกรทอง และไม้ทราบเรื่องแน้ซัดอีก 3 เรื่อง เนื้อหาในบทร้องประกอบทำรำทั้งจากบทของครูอื่น บทของคณะโนราฝ้ายน และบทของคณะโนราพริ้มไม้ต่างกันมากนั้น อาจมีบางวรรคในบางสำนวนที่ตกลงหายไปบ้าง รายละเอียดแต่ละบทมีดังนี้

- **คุณครู** เนื้อหากล่าวถึงพระคุณของครูแล้วกล่าวคำไหว้ครู เริ่มจากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไหว้ครู พระพระจันทร์ พระอาทิตย์ ขอพรให้มีเสียงเกลี้ยงใสดี ไหว้เทพารักษ์ จากนั้นจึงไหว้สรรเสริญคุณมารดา

คุณเอ๋ยแม่เอ๋ยคุณครู	หนักเหมือนผืนน้ำพระคงคา
แต่คื่น ๆ จอแห้ง จอแห้งแลแม่	ยังไม่รู้สิ้นรู้สุด
สิบนิ้วลูบกยกขึ้นตามเดิม	สรรเสริญขึ้นคุณพระพุทธ
ฉันจำศีลภาวนาแลแม่ไม่ทันสุด	ไหว้พระเสียแล้วต่อสวดมนต์
ลูกไหว้พระพุทธ	ทั้งพระแม่เอ๋ยทั้งเจ้า
ว่าย่อเอ๋ยแม่เอ๋ยฉันย่อไหว้	ว่าคุณครูท่านได้มาปราณี
ฉันขอศัพท์ขอเสียงให้ลูกแม่เอ๋ยเกลี้ยงดี	คื่นนี้เกล้าท่านเกล้าจิต
กลางคื่นลูกจะไหว้ ดวงพระแม่เอ๋ยจันทร์เจ้า	เข้าๆ ลูกไหว้พระอาทิตย์
เต่ถ้าบทยาของฉันพลาดปลั่งข้าน้อยแม่เอ๋ย	ศิษย์น้อยจะขอละเสมอ
เต่ฉันขอไปด้วยละแม่ทั้งปัญญา	สะสมไปด้วยทั้งปัญญา
ฉันขอศัพท์ขอเสียงให้ลูกแม่เอ๋ยเกลี้ยงใส	ไหลมาเหมือนท่อน้ำธารา
เต่ฉันขอศัพท์ขอเสียงให้ลูกแม่เอ๋ยดังก้อง	คือกลองฆาหล่อใหม่
หวาดเอ๋ยแม่ฉันหวาดไหว้	ว่ารำไหว้พระเทวดา
ฉันไหว้เทพแลแม่นี้พารักษ์	ภูมิมาอารักษ์ช่วยรักษา
เต่เอกทั้งเจ้าน้ำ แม่เอ๋ยเจ้าท่า	เมตตาคุณวางกันขวางไว้

เต้เอกทั้งสอเดียวด แม่เอ๋ยทั้งจัญไร	ต้นไม้มาเป็นปลายไม้
เมตตาคุมวางกันขวางไว้	ในคำล่อคีนี่หน้า ๆ
อ้อ..อ้อ..อ้อ..	
ฉันไหว้บุญคุณครูลูกเสียแล้ว	ฉันไหว้บุญคุณแก้วและครูสอน
อ้อคุณฉันเอ๋ยคุณพระบิดานะแม่เอ๋ย (รำ)	
คุณพระบิดายกไว้ก่อน	ไหว้คุณครูสั่งสอนข้าพเจ้ามา
ฉันไหว้บุญคุณครูลูกแล้วศัพ	ฉันกลับไปไหว้คุณมารดา
นางแม่ข้าเอ๋ยเลี้ยงลูกมา	พิทักษ์รักษาได้รอดตัว
คุณแม่เอาข้ามาป่นปาก	ว่าคุณพ่อเคี้ยวหมากโปะหัว
แม่เลี้ยงลูกมาได้รอดตัว	พระแม่ย่อหัวมาไปร้อม
ภาคภูมิแม่อุ้มสอนน้อม	ทุกคำเข้าแม่จะกล่อมให้ลูกหลับ
ผูกแปลวิชาเอาผ้าวาง	ละอองผง ๆ จะลงทับ (รำ)
ยังรุ่งไม่นอน ไม่หอนหลับ	หยับหอยู่ฟังเสียงลูกร้อง
ยามเมื่อลูกตื่นสะอื้นร้อง	พระแม่คอยย่องมองเข้ามา
มาถึงสองมือแม่สอดยก	สากลั่วลูกตก ชักเปสผ้า
ภาคภูมิ แม่อุ้มเจ้างามมา	ว่ากินนมลูกอาเป็นยาใจ
พระคุณของแม่นี้ลูกแก้ว	หนักแล้วยิ่งกว่าภูเขาใหญ่
เจ้านี้จะเอาสิ่งอันใด	มาทดแทนคุณพระมารดา
อ้อเสียเอียงามเอ๋ย ๆ	

(บทโนราของโนราสุทิน)

- **สอนรำ** เนื้อหากล่าวถึงทำรำโนราต่างๆ ที่ครูสอนให้ฝึกหัดรำ ผู้ที่เริ่มฝึกโนรา หลังจากฝึกตัดมือตัดเท้าแล้ว จะเริ่มหัดขับบทคุณครูก่อน จากนั้นเมื่อฝึกรำและร้องด้วยกันก็จะเริ่มด้วยบทสอนรำ ตัวอย่างบทสอนรำ

อ้อพี่เอ๋ยจะสอนรำ

อ้อว่าครูให้พี่นะน้องรำ แก้วข้าเอ๋ยรำเทียมบ่า

อ้อฉันมาปลดปลงเอ๋ย อ้อปลดปลงเดินลงมา

ครูให้พี่เอยน้องรักน้องแก้วข้าเอยรำเทียมพก
 อ่อนี้วาดไว้เอย อ่อนี้วาดไว้อยู่ข้างฝ้ายอก
 ว่าต่อนกขวัญเอยเป็นแพนน้องแก้วข้าเอยเป็นแพนผาหลา
 อ่อนี้อยู่สูงแล้วนะ อ่อนี้สูงขึ้นแล้ว
 ว่าเดียวช่อรอยา อ่อนี้แก้วข้าเอยพวงดอกไม้
 อ่อนี้ปลดปลงเอย อ่อนี้ปลดปลงฉ้นลงมาได้
 ถ้าครูให้พี่ให้น้องรำ แก้วข้าเอยโคมเวียน
 อ่อนี้ต่อนกรูปवाद ว่าต่อนกมาทำรูปवाद
 อ่อนี้ว่าวาดไว้ให้เหมือนรูปเขียน
 ตอนนีต่อนกโคมเวียนแล้วนะงามเอย
 ว่ายังเข้าขวัญเอย.... มาพาดตาล

(บันทึกเสียง, โนราบอย, 3 มิถุนายน 2556)

- **แสงทอง** เนื้อหากล่าวถึงแสงพระอาทิตย์ในยามเช้า เที่ยง บ่าย และค่ำ และมี การชักผ้าผ่านสี่ต่าง ๆ มาบังแสงแดดให้ท้าวราชครูซึ่งกำลังนอนหลับอยู่ในยามต่าง ๆ ตัวบทสำนวน ของครูอันว่าดังนี้

แสงทองตะวันเอย	ว่าฉายฉานขึ้นมาน้อง น้องเอยเมื่อยามเช้า
พี่ชายชักผ้าหม่านขาว	เอามากานหน้าเจ้าเทาราชน้องเอยชอครู
โอพ่อทองโถมตรู	กล่อมให้พ่อนอนน้องเอยเพดานผ้า
โอแสงทองตะวันเอย	ฉายฉนขึ้นมาน้องเอยยามไถ
พี่ชายชักผ้าๆ หม่านใหม่	เอามากานหน้าเจ้าเทาราชน้องๆเอยชอครู
โอพ่อทองโถมตรู	ว่ากล่อมให้พ่อนอนน้องๆ เอยเพดาลใหม่
โอแสงทองตะวันเอย	ฉายฉนขึ้นมาน้องๆ เอย ยามเที่ยง
พี่ชายชักผ้าๆหม่านเกลี้ยง	เอามากานหน้าเจ้าเทาราชน้องๆ เอย ยอครู
โอพ่อทองโถมตรู	ว่ากล่อมให้พ่อนอนน้อง น้องเอยเพดาลเตียง
โอแสงทองตะวันเอย	ฉายฉนขึ้นมาน้องๆ เอยยามคลอย
พี่ชายชักผ้าหม่านห้อย	เอามากานหน้าเจ้าเทาราชน้องๆ เอยยอครู

โอพ่อโถมตรูว่า	กลอมให้พ่อนอนน้อยๆ เอ๋ยเพดาลห้อย
โอแสงทองตะหวัน	ว่าฉายฉั่นขึ้นมาน้องน้อยเอ๋ย ยามค่ำ
พี่ชายชักผ้าๆ หม่านดำ	เอามากานหน้าเจ้าแสงทองน้องเอ๋ยหวันเอ๋ย

(บทโนราของโนราสุทิน)

- **ฝนตกข้างเหนือ** กล่าวถึงฝนที่ตกบริเวณเขาพระยากรุงจีน ซึ่งปัจจุบันมีเขาชื่อนี้ในพื้นที่อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง เนื้อหาของฝนตกข้างเหนือนอกจากจะกล่าวถึงลักษณะฝนที่ตกลงมาแล้ว ยังกล่าวถึงความสัจธรรมความเป็นไปของชีวิตที่มีทั้งสุขและทุกข์ สังขารที่ไม่เที่ยงดังตัวบพว่า

ออฝนมันตกข้างเหนือเอ๋ย	ว่าโถนเอ๋ยโถนหมอนโยนฉาฉา
ตอนนี้แทงทอลงมาแล้วนงามเอ๋ย	ให้ลงมาถูกเขาพระยากรุงจีน
ว่าฝนมันตกปละหวนอนเล่า	ฝนตกขวัญเหอโล่มาปละดิน
อ่อว่าถูกเขาพระยาณีเมืองกรุงจีน	ว่าขอเชิญต่อด้วยเขาพระยาหงส์
อ่อนี้พี่ชายเหมือนจะบ้าแล้วไปหาน้อง	ว่าเหมือนข้างพลายทองไปตามโขลง
อ่อว่ายกหูชูหางแล้วนงามเอ๋ย	ว่าโผงผางแทงไม้แทงไม้อยู่ขวยไขว่
ว่าฝนมันตกข้างเหนือเอ๋ย	ว่าโถนเอ๋ยโถนเอ๋ยมันโยนลงฉาฉา
อ่อนี้พี่แทงทอลงมาแล้วนงามเอ๋ย	ยังคำไม่รู้ไม่รู้เต็มออม
อ่อว่านิจจาฝูงคนเอ๋ยเอ๋ย	ว่าลางบ้างก็พิลางบ้างก็พิกัผอม
อ่อว่าล้งบ้างก็ทุกซ์ล้งบ้างก็กรอม	ล้งบ้างก็ผอมล้งบ้างก็ผอมเหลืองไข
ว่าโอนิจจาฝูงคนเอ๋ยเอ๋ย	ว่าแก่แล้วขวัญเอ๋ยแก่แล้วก็หล่นเหมือนใบไม้
อ่อนี้เฝ้าตัวเสียดายแล้วนงามเอ๋ย	ว่าขวัญเอ๋ยข้างในป่าช้าในป่าช้าน่าสงสาร
อ่อนี้ขึ้นหวันไปไม่รอด	ว่าเอาคอเข้าไปสอดเอาคอเข้าสอดตลอดบ่วงมาร
ออตัดความโลภก็แล้วนงามเอ๋ย	ว่าแก้วพี่ขวัญเอ๋ยอย่าตัดความสงสาร
อ่อว่าตัดความรำคาญแล้วนงามเอ๋ย	ว่าเพื่อนฝูงเหอของเรา เพื่อนฝูงของเราถ้วนหน้า

(บทโนราของโนราสุทิน)

- **พलयงาม** กล่าวถึงการจับช้างป่า และความรู้สึกรักของช้างที่อาลัยอารมณ์ชีวิต
ที่เคยมีความสุขสบายอยู่ในป่า ตัวยุบว่าดังนี้

เที่ยงแล้วไม่ได้มาลงโรง มาลงโรงเอ๋ย	พलयงามตามโขลงๆ แล้วก็มาเข้าช่องเอ๋ย
กึ่งถึงเกลือกเสือกสนค้ำรนร้องๆ	เอ๋ยพलयงามสาวหมองๆ แล้วก็ป็นนักรหนา
เทียมตาหมอเฒ่าจับได้มา จับได้มาเอ๋ย	อาลัยในคากๆ แล้วออกไม่ได้เอ๋ย.
พวนพันชั้นแข่งแย่งเอาไว้ แย่งเอาไว้เอ๋ย	ใครจะทิ้งตัวได้ๆ แล้วก็หาไม่มีเอ๋ย.
เชือกนั้งรั้งคอยชวยพอดี ชวยพอดีเอ๋ย	ใครจะมาปราณีๆ แล้วก็หาไม่มี
อยู่พงดงดอนนอนสบาย นอนสบายเอ๋ย	วงงหักใบไม้ๆ แล้วก็มารองนอนเอ๋ย.
กึ่งถึงเอาหมอนไม้มาไว้ข้าง มาไว้ข้างเอ๋ย	ยกกระเศียรขึ้นวางๆ แล้วก็เกยต่างหมอนเอ๋ย
ยามเที่ยงยามสายเจ้าพलयร้อน	ตื่นแต่นอนไปเล่นพระคงคาเอ๋ย.
จึงชวนนางพังร้อยชั่งพี ร้อยชั่งพีเอ๋ย	ไปเล่นวาริเป็นอัคราเอ๋ยๆ .
หวนบ่ายใกล้คล้อยค่อยไคลคลา	เดินดัดลัดปามายังลานเอ๋ย
มาถึงจึงยืนอยู่เป็นกง อยู่เป็นกงเอ๋ย	ตื่นเกี่ยวเลียวงน่าสงสารเอ๋ยๆ
เราเคยสนุกทุกวันวาน ทุกวันวานเอ๋ย	ชมสุรางค์นงคราญสำ(ราญ)ใจเอ๋ยๆ.
ทีนี้จะเหยี่ยวแลหาใคร เหยี่ยวหาใครเอ๋ย	เหยี่ยวใส่เซซังมาหาๆ .
ที่นอนจะงอกแต่หญ้าากก แต่หญ้าากกเอ๋ย	ที่เหยี่ยวจะรกแต่หญ้าาคากๆ
ที่เหวจะเห็นเป็นแต่หญ้า เป็นแต่หญ้าเอ๋ย	หน่อไม้ไผ่ป่าเป็นพุ่มดงเอ๋ยๆ
งอกไม้ผู้ว่าป่าระหง ป่าระหงเอ๋ย	นางสงสารให้พายน้าตาเอ๋ยๆ.
พี่จะสั่งไว้กับใครเล่า กับใครเล่าเอ๋ย	พระพายข้าเอ๋ยแรงพัดมาเอ๋ยๆ
พัดไปบอกพังทอง นางทองพี่	ว่าตัวพี่นี้มาต้องจำเอ๋ย พี่นี้มาต้องจำเอ๋ย

(บทโนราของโนราสุทิน)

บทที่กล่าวมาข้างต้นนี้ สาโรช นาคะวิโรจน์ นักวิชาการด้านโนราอธิบายว่าเป็น
สิบสองกัณฑ์หรือกัณฑ์สิบสองบท ซึ่งเป็นบทขับประกอบทำรำ มีทั้งสิบสองบท ได้แก่บท
สรรเสริญครู บทครูสอน บทสอนรำ ท่าปฐม บทลูกอ่อนหรือบางที่เรียกสรรเสริญคุณมารดา นกกาน้ำ
ระไวระเวก บทบาปบุญหรืออนิจจังบางที่เรียกโศกัก ดอกจิก เสียที ผนตักข้างเหนือ และพलयงาม

อย่างไรก็ดี โนราบางคณะในภาคใต้ก็อาจจะขับบทสิบสองก่ำพริตไม่ครบทั้งสิบสองบท แต่บทที่พบว่าทุกคณะจะขับเหมือนกัน ได้แก่ บทคุณครูหรือสรรเสริญคุณครู บทครูสอน สอนรำ ฝนตกข้างเหนือ พलयงาม และบทแสงทอง ซึ่งเหมือนกับบทที่ยังคงขับอยู่ที่ปลายระไม แต่ทางภาคใต้จะขับบทแสงทองในช่วงเวลาเช้าตอนพระอาทิตย์ขึ้น นับว่าเป็นบทขับเพื่อบูชาพระอาทิตย์ ส่วนที่ปลายระไมจะขับหลังจากว่าบทคุณครูและสอนรำแล้วจากนั้นจึงขับบทแสงทองและต่อด้วยบทฝนตกข้างเหนือและพलयงาม ตามลำดับ

ตารางที่ 15 ตารางเปรียบเทียบบทสิบสองก่ำพริตของโนราบ้านปลายระไมกับโนราในภาคใต้

ก่ำพริตสิบสองบท	ปลายระไม		ภาคใต้	
	โนราฝ้าย	โนราพริ้ม	โนราพุ่ม	โนราแปลก
1. บทสรรเสริญครู	✓	✓	✓	✓
2. บทครูสอน	-	-	✓	✓
3. บทสอนรำ	✓	✓	✓	✓
4. ท่าปฐม	-	-	✓	✓
5. ลูกอ่อน/สรรเสริญคุณมารดา	ต่อจากสรรเสริญคุณครู	ต่อจากสรรเสริญคุณครู	✓	✓
6. นกกาน้ำ	-	-	✓	✓
7. ระไวระเวก	-	-	✓	✓
8. บาบปญ/อนิจจัง/ไค้กั้ง	ต่อจากฝนตกข้างเหนือ	ต่อจากฝนตกข้างเหนือ	✓	✓
9. ดอกจิก	-	-	✓	✓
10. เสียที	-	-	✓	✓
11. ฝนตกข้างเหนือ	✓	✓	✓	✓
12. พलयงาม	✓	✓	✓	✓
*แสงทอง	ก่อนฝนตกข้างเหนือ	ก่อนฝนตกข้างเหนือ	เช้าวันที่ 2	เช้าวันที่ 2

- สิบสองบท หรือ บทสิบสอง เป็นการนำวรรณกรรมท้องถิ่น จับบทสั้นๆ มาเรียงร้อยต่อกันรวม 12 เรื่อง ได้แก่ พระสุน-มโนราห์ พระรถ-เมรี ลักษณะวงศ์ โคบุตร สุวรรณลิน ยอพระกลิ้ง สังข์ทอง ท้าววิรุณ ไกรทอง และไม่ทราบเรื่องแน่ชัดอีก 3 เรื่อง ดังนี้

1. เรื่อง พระสุธน-มโนห์รา จับบทตอนที่นางมโนราห์กำลังจะถูกนำตัวไปบูชายัญ นางจึงแก้มือก่อกอปีกหางจากพระมารดาของพระสุธนเพื่อจะบินหนีกลับเมืองไกรลาส

กล่าวกลับจับเรื่องสิบสองบท	ตามกำหนดถูกต้องทำนองสาร
กล่าวถึงมโนห์ราปรีชาชาญ	สิทธิอาจารย์จะเอากายนางไปเผาไฟ
นางหลอนหลอกแก่แม่ผัว	กรรมของตัววิบัติกายนางจะตักขัย
ได้หางปีกเหล็กนี้แม่ผัวสู้เวียงชัย	ไกลปราสาทนาง.

2. พระรถ-เมรี จับบทหลังจากที่พระฤๅษีแปลงสาร และพระรถเดินทางมาถึงเมืองของนางเมรีและได้แต่งงานกับนางเมรีตามสารแปลง จากนั้นพระรถได้หลอกให้นางเมรีดื่มสุราเพื่อหลอกถามที่ซ่อนดวงตาของนางสิบสองและยาที่ใช้รักษาดวงตา เมื่อได้ของสำคัญแล้วพระรถก็ขึ้นขี่ม้าหลบหนีออกจากเมืองไป

โฉมพระรถททำพิกลพราय	ความรักคลายนางเมรีไม่เห็นห่าง
ลวงให้กินสุราพุดจาพลาญ	ถามต่างนางบอกแจ้งไม่แพร่งพราय
ได้ดวงเนตรแม่ป่าห้อยาผง	ขึ้นทรงพาขี่เหาะหนีหาย

3. ลักษณะวงศ์

ฝ่ายนางทิพเกสรเอ๋ย เกสรทำพอนไค	ไม้พาน้องขี่แปรด้วยเวชา
ลักษณะวงศ์หลงลืมแล้วก็สำ	พุดเพื่อพรำรำพระคาถา
เกษรเอ๋ยอย่าได้มาจिनรจจา	มั่นเจ้าตาไม่ให้อยู่อย่าคูดี

4. โคบุตร

พระโคบุตรพุดเพื่อละเมอฝัน	เรียกอำพันกัลยามเหสี
พุดพราจจากห้องนางมณี	พระภูมิเดินโสภาเพียงจะอาลัย.

5. สุวรรณสิน

พระเก็ดสูริยา	เรื่องเดชเดชารักฤทธิไกร
ตวาดปราดเปรี๊ยะส่งเสียงไป	ครือดังพระยารักเอ่ยราชสีห์

6. มณีพิไชย

รักข้าเอ๋ยไอ้เสนา	กลัวบุญเจ้าฟ้าพาดัวหนี
รู้ข่าวทำวรีบมาทันที	พระภูมิพิชัยเดินไคลคลา
มาถึงจึงลูบทั่วสรรพางค์	เห็นกายนางเย็นฉ่ำเหมือนกำน้ำท่า
ตกใจสำคัญนางกัลยา	มอดม้วยมรณาไม่จาบัลย์

7. สังข์ทอง

หาปลาให้ได้คนละร้อย	ถ้าใครได้น้อยจะข้าให้อาสัญ
ทั้งไอ้จิ้งจอกชีครอกไปบอกหมัน	ถ้าหาปลาไม่ทันคงบรรลีย์

8. ไม่ทราบเรื่อง

รักข้าเอ๋ยไอ้เสนาเอ๋ย	สุภาพ กราบลาพระจอมไตร.
ได้ยินเสียงนางครางพลางสงสัย	ยกบาทนาคไปเดินไว้มา.
แอบต้นพฤกษาสอดตาดู	สองหูฟังเสียงเวียงแอบป่า.
ลอดแลเห็นโฉมนางกัลยา	นรลักษณ์ปักษาต่อลาสัน.

9. ท้าววิรุณ

สุภาพ กราบลาเท้ากุมภภัณฑ์	ลงไปยังปรางจันทร์นางเทวี.
มาถึงร้องแรกแม่มารา	โองการให้ข้าให้อาผี.
อยู่ไหนเร่งส่งมาทันที	ซากผีผู้รักนางนักรรรม์

10. ไม่ทราบเรื่อง

เดนางชยาเอ๋ย เดนางชยา	เห็นพี่สองรากรักเอ๋ยวันทาพลัน
จับตะบองขึ้นเวหา.	แผดเสียงสีห์สิงหนาทวาดมา
ปักชี่นนาคงบรรลีย์	นางฉายาเห็นพี่สองรากร้องเรียกไป

11. ไม่ทราบเรื่อง แต่อนุภาคคล้ายเรื่องรามเกียรติ์

ตรัสสั่งคนธรรพ์ด้วยเร็วไว	เอ็งอาสาไปไวทันที
เอ็งขึ้นไปห้ามพระสุริยา	อย่าได้ทันรู้สักราตรี

ไปเอาใบจักษุณารายณ์อยู่ต่อลาเขาคีรี

ท้าวยักษ์เร็วไวไปเอามา

12. ไกรทอง

ชะละวันผันโกรธโลดน้ำผลุก

หมายมุ่งเอาแพไม่แลเหลือว

นายไกรอ่านมนตร์อยู่คนเดียว

กุมภีลล์เลี้ยวพาดทางเทียมกลางแพ

นายไกรขึ้นขี่หลังไม่ยั้งหยุด

กุมภีลล์มุดพาไปในกระแสน.

สิบสองบทงดไว้พอได้แล

สิ้นแต่ท้าวราชครูเอ๋ยฯ

บทสิบสองของโนราแต่ละโรงจับเรื่องแตกต่างกันไป แล้วแต่โรงใดจะหยิบยกเรื่องไหนมาเล่น บทสิบสองนี้น่าจะมีมาทีหลัง เพราะปรากฏทั้งวรรณกรรมท้องถิ่นที่เล่าขานกันมาแต่เดิมและวรรณกรรมที่เพิ่งแต่ง เช่น เรื่องลักษณะวงศ์และโคบุตร ของสุนทรภู่ ซึ่งมีการพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวางในสมัยรัชกาลที่ 5 นางฉิม ชุนแก้ว (สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2554) เล่าว่าที่บ้านเคยมีหนังสือคำกลอนของสุนทรภู่หลายเรื่อง แต่เมื่อถูกต้อนไปอยู่คอกที่นาฆ่า หนังสือเหล่านั้นได้ทิ้งไว้ที่บ้าน เมื่อกลับมาอีกครั้งก็ปรากฏว่าหายไปหมดสิ้นแล้ว

เมื่อเปรียบเทียบคำพริตสิบสองที่บ้านปลายระไมกับของภาคใต้ พบว่ามีทั้งที่เล่นเรื่องเดียวกัน เนื้อความเหมือนกัน เล่นเรื่องเดียวกันแต่เนื้อความต่างกัน และเล่นต่างเรื่องกัน ดังนี้

- เรื่องเดียวกันเนื้อความเหมือนกัน มี 5 เรื่องได้แก่ *พระสุธน-มโนห์รา พระรถเมรี ลักษณะวงศ์ โคบุตร สังข์ทอง และ ไกรทอง* แต่ละเรื่องมีเนื้อความเหมือนกัน แต่อาจมีการใช้ถ้อยคำผิดเพี้ยนกันเล็กน้อย น้อย ๆ ตามปกติของวรรณกรรมมุขปาฐะ เพราะแม้แต่ในภาคใต้ด้วยกันแต่ละคณะก็ใช้ถ้อยคำไม่เหมือนกันเสียทีเดียว ยกเว้นโนราล่องน้อย ที่ไม่เล่นเรื่อง*พระรถเมรี*

- เรื่องต่างกัน มีทั้งหมด 5 เรื่อง โดยสิบสองบทของปลายระไมที่มีเนื้อเรื่องต่างไปจากของโนราฟุ่มและโนราแปลก ได้แก่เรื่อง *สุวรรณสิน ท้าววิรุณ* และไม่ทราบเรื่องแน่ชัดอีก 3 เรื่อง โดยของโนราฟุ่มและโนราแปลกจะจับเรื่อง *ดาราวงศ์ พระอภัยมณี จันทโครพ ลินนุราช และสังข์ศิลป์ชัย* หรือบางโรงเล่นเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* แทน ส่วนโนราล่องน้อย ฉลวยศิลป์ ศ.แบ่นตรัง ซึ่งเป็นโนราที่ตรัง เริ่มบทสิบสองโดยการจับบท*ท้าวอาทิตย์* ซึ่งแปลกไปจากที่อื่น ที่น่าสนใจคือ เล่นเรื่อง*ท้าววิรุณ* เหมือนโนราที่ปลายระไมด้วย

ตารางที่ 16 ตารางเปรียบเทียบสิบสองบทของโนราบ้านปลายระไมกับของภาคใต้

ลำดับที่	ปลายระไม		ภาคใต้		
	โนราเขียน	โนราพริ้ม	โนราพุ่ม (พัทลุง)	โนราแปลก (พัทลุง)	โนราล่องน้อย (ตรัง)
1	พระสุธน-มโนห์รา	✓	✓	✓	ท้าวอาทิตย์
2	พระรถ-เมรี	✓	✓	✓	✓
3	ลักษณะวงศ์	✓	✓	✓	พระราม
4	โคบุตร	✓	✓	✓	ท้าววิรุณ
5	สุวรรณสิน	✓	สังข์ทอง	สังข์ทอง	พระอภัยมณี
6	มณีพิชัย	✓	दारawangc	दारawangc	สังข์ทอง
7	สังข์ทอง	✓	พระอภัยมณี	พระอภัยมณี	ยอพระกลืน
8	(ไม่ทราบเรื่อง)	✓	จันทโครพ	จันทโครพ	ขุนช้างขุนแผน
9	ท้าววิรุณ	✓	สินนุราช	สินนุราช	ลักษณะวงศ์
10	(ไม่ทราบเรื่อง)	✓	สังข์ศิลป์ชัย	ขุนช้างขุนแผน	จันทโครพ
11	(ไม่ทราบเรื่อง)	✓	มณีพิชัย	มณีพิชัย	จันทรเทวี (ยอพระกลืน)
12	ไกรทอง	✓	✓	✓	✓

3.2.2 บทโนราที่ใช้ในการแสดงโนราเพื่อความบันเทิง

3.2.2.1 บท “กำพริต”

กำพริต หรือ กำพลัด เป็นกลอนโนราซึ่งแต่งไว้ก่อนแล้ว มีเนื้อหาเฉพาะเรื่องเฉพาะเหตุการณ์ หรือเฉพาะบทบาทใดบทบาทหนึ่งของตัวละคร บทกำพริตจะแต่งเป็นกลอนสี่กลอนแปด หรือคำประพันธ์ชนิดอื่นใดก็ได้ กำพริตนี้จะนำไปใช้ร้องว่าขับบท ซึ่งเรียกว่า “ว่ากำพริต” หรือจะเอาไปใช้ประกอบการร่าอกท่าท่าต่าง ๆ ก็ได้ โดยจะเรียกว่า “ทำกำพริต” (อุดม หนูทอง, 2536: 166)

บทกำพริตที่พบที่บ้านปลายระไมทั้งหมดเป็นบทที่ได้มาจากบทโนราของครูอื่น ซึ่งครูอื่นเป็นผู้บอกบทให้ลูกศิษย์บันทึกไว้ ปัจจุบันไม่มีการนำมาขับร้องแล้ว บทกำพริตที่พบนี้สำนวนภาษาและลีลากลอนที่ใช้ยังขรุขระบ้าง จำนวนคำไม่คงที่ แต่เนื้อหาในหลายบทก็สะท้อนให้เห็น

วิถีชีวิต ความคิดความเชื่อของชาวบ้านที่นี่ได้เป็นอย่างดี บทกวีที่พบนี้แบ่งออกได้เป็น บท “ว่า
กวี” และ บท “ทำกวี”

1) บท “ว่ากวี” หรือบทกวีที่แต่งขึ้นเพื่อเน้นการนำบทกลอนไปใช้ในการ
การขับร้อง ได้แก่ บทพากย์หน้าม่าน กลอนสี่ บทชม กวีเรื่อง

- บทพากย์หน้าม่าน เป็นกลอนที่ใช้ขับร้องในม่านก่อนออกกรำ แต่งด้วย
กลอน 8 เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก ชมธรรมชาติ และการให้คติ
สอนใจ

ตัวอย่างบทพากย์หน้าม่าน (1)

ปางพระพายชายพัดระบัดระโบก	พัดมาหมั่นเขี้ยวจิตของน้องเสียวสัน
ว่าสิ่งไรไม่ซัดซัดใจครัน	ลมลาตันพัดกรงตรงเข้ามา
มันโรยรินหอมแต่กลิ่นอยู่ในห้อง	ทวนทรงรสจำปาทองเข้านาสา
ผมซากรีนั่งเฝ้าเส้าธำมรงค์	นุจำปาใต้ใบทำให้ยุ่งใจแรง
วาสนาผมต่ำต้อยยังไม่คอยสม	ยากจะชมเกสรเจ้าของซ่อนไว้แข็ง
แลโตรมชมพูโรยกลางแฉวง	จะดัดแปลงกรรมก็ให้พอสมควร
หากว่านักซัดซัดอากาศไม่ดี	ญาติว่าผมซากรีบ้ำสำนวน
หีบเพลงปี่กับย่อนให้อ่อนนวล	แกวหมันดวนรำฟ้อนเหมือนซิ่นนอนลอยลม
เอ๋ยว่าลอยลม	

(บทโนราของครูอื่น)

ตัวอย่างบทพากย์หน้าม่าน (2)

สุทินลับดับฟ้าดาราช่วง	น้ำค้างร่วงโปรยมาไม่ขาดสาย
ต้องลมวาวหนาวพัดกระจัดกระจาย	หอมดอกไม้อ่อนๆ ซิ่นซู่ใจ
ดอกไม้กล่อมมันหอมใต้ผ้าสไบ	ชายคนใดเป็นเจ้าของครองมาลี
ถ้าผมรู้จักชื่อผมจะซื้อเอาไว้	กลัวดอกไม้จะเสีรสหมดราศี
ดอกไม้กล่อมรสหอมอยู่ดีๆ	ถูกพี่ชายไม่รู้ว่าเคยถูกอยู่บ่อยๆ
ทั้งมดแมงแย่งชิงกินน้ำหวาน	ยังแต่ชานพื้ดีมรสไม่ห่อย

แมงกู่ตัวเจ้ากำมาทำห้อย
 เพราะดอกนี้มีค่าราคาแพง
 ดอกบัวสองดอกงอกโรย
 ดอกนี้มีค่าอยู่มากมาย
 สาวอย่าทำความชั่วที่หญิงไขว
 อย่าให้กลิ่นมันโรยเหมือนวันทอง
 เอาผู้ชายเป็นผิวแลให้ทั่วทุกสิ่ง
 บ่าวยอดมิ่งเปิดม่านรำให้ลานตาคน

กลัวภู่น้อยจะแทรกเกสรใน
 สาวต้องแต่งเอาไว้ให้สุกใส
 รักษาไว้เถิดน้องไม่เสียหาย
 เชิญรักษาไว้ชายชอบใจ
 รักษาไปให้หอมเหมือนดอกกมโดย
 ต้องคิดเสียเสียรักต้องรักตัว
 ผมดับเสร็จสำเร็จแล้วอย่าทิ้ง
 เอ่ยว่าตาคน ฯ๑๐

(บทโนราของครูอ้วน)

ตัวอย่างบทพากย์หน้าม่าน (3)

๑ พอดีแปดแดดกล้าแดดฟ้าขาว
 ทรงภูษาขาเมืองรุ่งเรืองดี
 แต่งเครื่องชุดเสมือนบุตรนายห้าง
 เจ้ากรมสมคมคายกายวิไล
 เมื่อเดือน 4 ปีระกาชายไปขอ
 พี่เป็นสาวหนาวจัดขัดใจครัน
 เมื่อเดือนเย็นนี้หนาวพอดต่อกับเดือนสาม
 ผมนิมิตผัดช่องไม่ยั้งยืน
 นำจิตฉันไม่เคยเห็นเย็นหน้าฝน
 ฉานเป็นสาวซี...ให้ยาวไป
 เอ่ยว่าเพลงรำ ฯ๑๐

ยกถึงสาวงามสมพรมาหรี
 ..นำปีชอขอแต่งให้ชายพอใจ
 ตามเยี่ยงอย่างชากริมี่ไหน
 ถ้าชายได้เจอพัศตร์ฉันนี้กว่ารักครัน
 คุณแม่พ่อเขาไม่ให้กลับไปนอนชายฝัน
 สาวนั่งรำพันเรื่องผู้ชายเราไม่บายสักคืน
 ฉันมีความวุ่นวายว่าไม่ผาฝัน
 นิมิตรักคนอื่นฉานไม่สาชื่นใจ
 พวกสาว ๆ ทุกคนเกือบจะทนไม่ไหว
 เปิดสไบมันลายออกไปอย่างเพลงรำ

(บทโนราของครูอ้วน)

- กลอนสี่ เป็นบทที่โนราใช้ร้องทักทายผู้ที่มาชมการแสดง หลังจากทีโนรา
ออกมาจากม่านแล้ว

ตัวอย่างกลอนสี่ (1)

ออกมายืนหน้าฉาก	จะขอพากกลอนสี่
พี่น้องทั้งหลาย	จงได้ปราณี
ไหว้น้องไหว้พี่	ที่มาทุกคน
บ้านนอกบ้านใน	ไหว้ไม่ตกหล่น
พี่น้องทุกคน	ที่สนใจโนรา
ทุกคนทั่วไป	ขอบใจหนักหนา
ถ้าคุณรักกับโนรา	คุณอย่ากลับไป
โปรดเกตุเมตตา	กับโนราปลายระไม
อยู่ใกล้ไม่ไกล	เคยไปบ่อยๆ
โนรายืนย่อ	คุณอย่าท้ออย่าถอย
สะกิดกันค่อย ๆ	มายืนคอยโนรา
หนูรำให้แล	คุณแม่ั่งถ้า
เป็นของขวัญวันจาก	เป็นของฝากวันลา
ใจเป็นขวัญตา	โนราจากไป
ปีนี้ปีหน้า	ค่อยมารำใหม่
พี่น้องทั่วไป	ขอบใจจริง ๆ
ดูกันมากมาย	ทั้งชายทั้งหญิง
ถ้ารักหนูจริง	มาแล้วอย่ากลับ
คุณแม่ที่อุ้มลูก	ช่วยตบโพกให้หลับ
ถ้าฟังหนูขับ	ถ้าคุณกลับหนูโกรธ
ถ้าผิดพลั้งหลังหน้า	โนราขอโทษ
หนูหนาขอโทษ	อย่าโกรธหนูเลย
หนูกล่าวให้ฟัง	ให้คุณนั่งเฉยๆ

รักกันให้จ้งเลย	อย่าเฉยเมยเสียก่อน
โนราไม่เล็ก	อย่าเร็กโพกถอน
ตะวันไม่แผด	แสงแดดไม่ร้อน
เชิญนั่งลงก่อน	ไม่ต้องร้อนต้องรน
นานๆมาที	นานปีมาหน
อย่าให้หนูตกจน	ทุกคนชอบใจ
ผมมาต่อมาติด	มาผูกมิตรยุคใหม่
นานๆต่อไป	ได้เป็นไมตรี
ถ้าห่วงถ้าข้อง	เหมือนน้องเหมือนพี่
คุณดีหนูดี	อารีกันให้นาน
โนรามาทัก	เป็นหลักมาตรฐาน
มาพักในงาน	นานนานต่อที่
โนราค่อยนบ	ผมขอจบกลอนสี่
ผมขอกล่าวสวัสดิ์	กับพี่น้องทั่วไป ฯ๑๑

(บทโนราของครูอื่น)

ตัวอย่างกลอนสี่ (2)

สิบนิ้วประนม	บังคมพวที่มา
ยอกรวันทา	นี้ลูกยายอไหว้
พี่น้องหญิงชาย	ที่นั่งไกลนั่งแค
ทั้งหนุ่มทั้งสาว	ทั้งเฒ่าทั้งแก
เชิญเข้ามาแค	แม่ได้แลร้างหลาน
ครูฉันไม่ชำนาญ	ในการนุรา
มาซึ่งถูกซึ่งต้อง	นี้พวกพี่น้องวงศา
ครุหมอโนรา	เชิญรักษาถ้วนถึ
ไปที่ไหนพ่อ	ตามไปทันที
อย่าให้ลูกยานี้	มีอันตราย

สิ่งหนึ่งสิ่งใด	จึงพี่เหอสิ่งหนึ่งสิ่งใด
แค่บ้านผู้ใหญ่	เข้าเกรงไปทุกคน
ไม่ตกไม่หล่น	ทั้งแก่ทั้งหนุ่ม (จริงพี่เหอทั้งแก่ทั้งหนุ่ม)
มาเล่นที่นี่	เป็นที่ประชุม
หมู่พวกหนุ่มๆ	ยังมีมากมาย
มาที่นี่เรา	เห็นดีพอได้
ทั้งหญิงทั้งชาย	เขานั่งใกล้แค่โรง
ไม่มีคนโกง	เขาพูดจาปราศรัย(จริงพี่เหอเขาพูดจาปราศรัย)
นุราเมืองไทร	เรื่องว่องไวไม่มี
รำดีไม่ดี	เชิญพาที่ดูก่อน
ลูกนี้ว่าวอน	ผมยังอ่อนวิชา
เล่นดีไม่ดี	เชิญถ้าแลเม่อ่า
ผมว่าซ้าๆ	เหมือนโนราเมืองไทร
รำทำสมัย	ไม่ว่องไวพ้อ่า
จากมาแต่สงขลา	เข้ามาเมืองไทร
รำทำสอดสร้อย	ให้ละห้อยในใจ
มาเล่นปลายไม้	น้ำตาไหลมากคน (จริงพี่เหอน้ำตาไหลมากคน)
ยี่นและนุรา	เอาจนผ้าตกหล่น
ยี่นแลสองคน	นุราปนนิยาย
คนเต่าคนแก่	ยี่นแลไม่ได้
ทั้งหญิงทั้งชาย	เขานั่งใกล้เคียงกัน
พวกยี่นแลว่า	หนุกใจอยู่ครั้น
ยี่นมือจับกัน	ตัวน้องหันแล
พี่มาปาไต	น้องใครเข้าแต่
น้องนี้ชาติแน่	มันไม่แหกกับชาย
พอเขานั่งใกล้ๆ	ยกมือชายลูบหลัง
ถ้าพลาดถ้าพลั้ง	พี่สาวเหออย่าขี้ขลาด

ตัวฉานขอโทษ

พวกสาวๆ ที่มา

เดี่ยวพี่สาวว่า

นุราเล่นเรื่องคน ๗๐๘

(บทโนราของครูอ้น)

- บทชม เป็นบทร้องชมสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะการชมธรรมชาติ ที่ปลายระไม
พบเพียงบทเดียวคือบทชมดอกบัวครึ่ง

ชมดอกบัวครึ่ง

ผันหน้าออกไปข้างนอก

ฉันนั่งชมดอกบัวครึ่ง

ผุดขึ้นที่ริมฝั่ง

เจ้าลักบ้างเอ๋ยใบบาน

เจ้าไม่พังกักซ่อนอยู่

ตัวพี่ชายรู้อยู่แต่นาน

เจ้าไม่พังกมาลักบาน

ให้หล่อหลานตาชายแล้ว

ริมสระเอ๋ยประปรก

หนทางรักพีย่อมแผว

หนทางกว้างออกแล้ว

โยมันแผวเอ๋ยซ่มลง

แกวกซ้ายเอ๋ยคลายไคล

ชานเปิดใบบุดสะบง

ชมดอกเกสรสง

ซึ่งบานตรงอยู่กลางสระ

อยู่ไกลเอยรอยแล้ว (ระยะ)

กับสระพระทุมเมน

ถ้าผู้ใดใครอุกหัง

จะคงบางจะเกิดเหตุฯ

(บทโนราของครูอ้น)

- กำพริตเรื่อง เป็นการผูกกลอนเป็นเรื่องราวซึ่งแต่งขึ้นมาใหม่ ใช้เพื่อยกมาเป็นอุทาหรณ์สอนใจผู้ฟังโดยทางอ้อมผ่านพฤติกรรมของตัวละคร กำพริตเรื่องที่พบคือกำพริตเรื่อง อีไผ่อึ้นฝ้าย แต่งด้วยกลอนสี่ ลีลากลอนค่อนข้างขรุขระ เนื้อเรื่องก็ไม่ค่อยราบรื่น มีการตัดเหตุการณ์ข้ามไปข้ามมาหลายครั้ง แต่เนื้อเรื่องสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านในสมัยอดีตได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างบางตอน

อ้อ ลีบนีวนพนอบ

ผมประกอบเข้ากัน

ยอไหวเวียนวัน

ทุกทุกคน

หนุ่มสาวเฒ่าแก่

มาแลยุบน

ฉันไหว้ทุกคน

บรรดามานั่ง

จงแหงหูฟัง	ผมจะตั้งนิยาย
วันแตกแสงทอง	ส่องไปป่าไม้
ยังมีตายาย	อยู่ฉายกรองควร
ตาไปทำไร่	ยายไปทำสวน
ที่ฉายกรองควร	ทำสวนมะม่วง
ใครซื้อไม่ขาย	มักใครจะหวง
นำซื้อตาดวง	แกหวงไม่ขาย
เป็นกะไรวันนี้	ที่เดินอนสาย
นามกรของยาย	ได้ชื่อว่ากลม
หัวใจยินดี	สุดที่ถนอม
ยังมีลูกหญิง	จึงซื้ออึฝ้าย
อายุสิบห้า	ใครพามักง่าย
ยังมีน้องชาย	ได้ชื่อไอ้ตุ๊ด
มันเกิดเดือนสี่	ปลายปีที่สุด
สามขวบลูกหมุด	ไอ้ตุ๊ดของเรา
ฝ้ายข้างอึฝ้าย	มักง่ายไม่เบา
ครั้นลับตาเรา	มันเที่ยวเช่าทุกแห่ง
ตาดวงตอบมา	มึงอย่าแกล้ง
กูไม่ตามใจแรง	กูแกล้งให้ไป
วาซื้อแต่วา	พาให้แปลกใจ
มึงเห็นทางไหน	เร็วไวบอกมา
ได้ตีได้ดำ	ภาษาลูกเอง
พูดจาเหมือนตัว	ไม่ใช่เด็กจะเกรง
ได้ยินเสียงนักร้อง	ยอมให้ไปทุกบ้าน
ที่ไปแต่ว่า	เขาว่าใช้การ
ยอมให้ไปทุกบ้าน	ไม่นานคงพบ
ให้ไปวาซื้อ	ตอรั้อมันจะหลบ

ไม่เหมือนคำสั่ง	พอนั่งกุดบ
ว่าตัวคงพบ	ตบมันไม่ได้
ยับยั้งตั้งใจ	เรื่องยายกับตา
มีเรื่องข้างหน้า	ได้ฟังต่อไป
ขึ้นข้อต่อกล่าว	เรื่องราวหน้าใจ
นำชื่ออีไฝ	อยู่ในกลางบ้าน
พ่อแม่งคราญ	วายปราณเสียสิ้น
พี่น้องเขาทวง	ฉันไม่เอาไผ่ยีน
คิดทางหากิน	เที่ยวवलันเที่ยวवलอก
ถ้านัดกับใคร	ไผ่ไม่ห้อนหลอก
มีเพื่อนบ้านนอก	ไปบอกเร็วพลัน
ต่อหรือวันพุธ	สุดที่กระฉั้น
ไม่ช้าเร็ววัน	ต้องแต่งกันไร
นั่งหน้าจกใหญ่	แต่งไรให้สวย
สาแหรกแล้วมมว	ไปด้วยเร็วพลัน
ดูแลพักตรา	สาเหมือนเทวาสัน
เสกแป้งน้ำมัน	ลงชั้นของผ้า
พบในตำหระ	เมื่อเดือนปีก่อน
เสร็จแล้วบังอร	จรทางบ้านไร่
ร้องเรียกอีฝ้าย	เราได้แรงไป
อย่าให้ละไล	แรงไปจะสาย
ฝ้ายข้างตาดวง	เก็บหม่องมาให้
แล้วบอกอีฝ้าย	ให้ชื่อจรูจ
อยู่ตั้งแต่วา	นั่งไม่ใคร่พูด
ครั้นอดจรูจ	กูไม่พูดกับใคร
ฝ้ายข้างอีฝ้าย	หยิบชะแล้วไป
คอยรับครรรไล	อีไฝเดินก่อน

เดินลัดตัดทาง	มาตามกลางแดดร้อน
หยุดพักเสียก่อน	ค่อยจรต่อบาย
ยั้งยั้งตั้งไว้	ข้างฝ้ายนารี

.....

.....

(บทโนราของครูอื่น)

2) บท “ทำกำพริต” หรืออาจจะเรียกอีกอย่างว่า โนราทำบท เป็นการนำบทกลอนที่แต่งไว้แล้วมาร้องให้ถูกทำนองและรำให้ท่าทางสอดคล้องกับบทกลอนนั้น ๆ อุดม หนูทอง กล่าวถึงรำทำบทว่าเป็นศิลปะชั้นสูงของโนรา ผู้ที่จะรำทำบทได้ต้องผ่านการรำแม่บทและรำประสมท่ามาอย่างชำนาญ มีไหวพริบในการตีท่าจากคำร้องแต่ละคำได้อย่างฉับไว และบางคำสามารถตีท่าได้หลายท่า เพราะคำนั้นมีหลายความหมาย ในการตีท่าบางคำอาจสื่อให้มึนยยะทางเพศซึ่งเป็นแง่ชวนขัน ลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้ชมเห็นปัญญาไหวพริบของผู้รำ และเห็นความสามารถในการตีท่ารำ (อุดม หนูทอง, 2536: 189)

บททำกำพริตที่พบที่บ้านปลายระไม่ได้มาจากบทโนราของครูอื่น ได้แก่ บทผินหน้า หรือ ผั้นหน้า มีลักษณะเป็นบทชม เช่น บทชมธรรมชาติ หรือบทอวดท่า เป็นต้น

ตัวอย่างบทผินหน้า (1)

ผินผั้นฉั้นหันหน้า	ไปบูรพาประจำ
ครูพักชักนำ	สอนให้ข้าทำท่าแม่ลาย
ยกขึ้นมาตะน่อง	เรารำต้องกันหรือไม่
ซัดท่าแม่ลาย	ซัดไว้น่องเหอให้มันแน่
ทำทำน่องเหอ	คนชรามมาแล
รำให้แซ่กล้าน	สองหัดน่องเหอนิชูถ้ำ
เรารำเป็นท่าบุษบาบาน	หนาวแล้งแปลงสาส์น
พวกหนูหมานเข้ามาชิด	

(บทโนราของครูอื่น)

ตัวอย่างบทผินหน้า (2)

อ้อ	นั่งผินหน้าไปข้างออก	ฉันนั่งชมดอกทานตะวัน
	ส่งแสงแจ้งมาปล้น	ดอกทานตะวัน บานถ้ำรับ
	ชั้นนอกเอ๋ยชั้นใน	งามสุกใสซึ่งประดับ
	ชั้นนอกสีเขียวทับ	ซึ่งประดับงามสุกใส
	เกสรอยู่ชั้นใน	งามประไพอยู่สอหลอน
	แรกแต่พุ่มขึ้นอ่อน	แมงบินร้อนเที่ยวหาชาย
	ภุมรินเที่ยวบินชาย	มันจับชายดอกมาลา
	เข้าเย็นบินไปมา	แมงภุมราเที่ยวหากลิ่น
	โหยหวานอยู่ริน ๆ	มันหอมกลิ่นเมื่อลมพัด
	เมื่อยามกลิ่นหอมมา...	ลมมันพัดเกสรจาย
	ภุมรินบินออกราย	กลีบดอกไม้มันร่วงโรย

(บทโนราของครูอื่น)

3.2.2.2 บทประกอบการแสดงเล่นจับบท

บทประกอบการแสดงเล่นจับบท หรือเรียกว่า โนราจับบทออกพราน คำว่า “จับบท” หมายถึง จับเอาเรื่องราวบทหรือตอนใดตอนหนึ่งของนิยายมาเล่นแบบละคร ตัวละครหลักที่เล่นมีเพียง 2 ตัว คือโนราใหญ่กับพราน และอาจมีตัวประกอบอีก 1-2 ตัว

ตัวบทจากนิยายที่นำมาใช้ในการเล่นจับบทที่พบที่บ้านปลายระไม่ได้แก่ *บทวอแสง บทท้าววิรุณ บทนางสนชา และบทนางโมรา*

- *บทวอแสง* กล่าวถึงพญาครุฑทราบข่าวว่าพระฤๅษีได้นางในดอกบัวมาจึงยกพลไปหาเพื่อขอนาง แต่พระฤๅษีไม่ให้ ตัวบทที่พบมีเพียงเท่านี้

อ้อ	เมื่อนั้นครุฑที่ราชสุบรรณ	ยาปักขาข้าเอ๋ยยาปักขา
	ออกสังพาหนฝนโยธา	ให้ยับยั้งนั่งถ้ำอยู่ที่นี่
	กูจะเข้าไปในอาสรม	กราบถวายบังคมพระฤๅษี
	รู้ข่าวว่าได้นางในมาลี	ควรที่จะรับประทานแล

สั่งแล้วเท้าสั่งเท้าเอ๋ย	โยรียาติคลาดแคล้วสู่ศาลาเอ๋ย
กราบไหว้นักศึขพระบิดา	นาคาตรีสถามไปทันใด
เจ้าไปไหนนานไม่เห็นหน้า	วันนี้เข้ามาธุระไร
ปักษาบังคมประคมไป	ฉันใส่คำนึงถึงพระบิดา
รู้ข่าวว่าได้นางโนมาลา	จริงเหมือนคนพูดพ่อเจ้าข้า
ลูกใคร่ปรารถนา	รับประทานแล
เดปรารถนานอทนายไม่ได้แล้ว	ขอเชิญลูกแก้วกลับไปก่อน

(บทโนราของครูอื่น)

- บทเท้าวิรุณ กล่าวถึงพญายักษ์ตนหนึ่งชื่อท้าววิรุณ มีน้องสาวชื่อนางรามมา ต่อมานางรามาลักลอบได้เสียกับชายคนหนึ่ง เมื่อพี่ชายทราบเรื่องจึงซ่อนกลไ้สังหารชายชู้นั้นเสีย จากนั้นจึงให้เสนาไปเอาศพชายชู้นั้นมา แต่เมื่อไปถึงปราสาทนางรามาก็ไม่พบศพ นางมาราแจ้งว่าได้เอาศพไปลอยน้ำเสียแล้ว เมื่อเสนากลับไปทูลท้าววิรุณ ท้าววิรุณโกรธมากให้เสนาไปจับนางมาราผูกคอลากมาให้สอบสวนอีกครั้ง

อ้อ	เมื่อนั้นเกิดเอ๋ย	ท่านท้าววิรุณขุนยักชีข้าเอ๋ย ขุนยักชี
	เสด็จมานั่งเกษมนี้	แล้วมีวาทีตรัสสั่ง
	รักเอ๋ยไอเสนา	ว่าเหวี่ยๆ เพชฌฆาตท่านทั้งสี่
	เร็วไวไปเอาซากผี	รักเอ๋ยอีใจกล้า
	เร็วไวไปถึงผูกคอต่อลากเส้นมา	แล้วเวียนรอบพารา รักเอ๋ยสักสามวัน
	เสร็จแล้วทิ้งลงในคงคา	ทำให้สมน้ำหน้ารักเอ๋ยอีคุณชั้น
	(พรานลา)	
	เสนากราบลาเท้ากุมภันท์	ลงไปยังปรางจันท์รักเหอนางเทวี
	มาถึงร้องเรียกเกิดเอ๋ยๆแม่รามมา	โองการใช้เข้ามาเอาผี
	อยู่ไหนเร่งส่งมาทันที	ซากผีผิวรักรักเหอนางนักทัน
	(แม่รามมา)	
	ว่าเอยนางรามมาเอ๋ย	ว่าได้ฟังๆ เสนาเหยกายนางสิ้นเอ๋ย
	ตอบถ้อยวาจาเสนาพลัน	ว่าศพนั้นๆหาไม่เหอที่เสนีเอ๋ย

แต่วันวาน้องขึ้นไปขอ
 น้องลอยเหอน้ำนันทที่เอ๋ย
 ว่าน้องลอยๆนันทที่
 (พราน)

ว่าเพชรฆาตได้ฟังนางเทวี
 รักเหอทูลยักขาไม่ใช่ชากศพอโห่งกา
 (ท้าววิรุณว่า)

เมื่อเจ้าเอยละพระเมื่อเอยนั้น
 ว่าแมตเสเสียงสิงหนาทตวาดมา
 น้ำใจห้าวหาญรักเหอเป็นหนักหนา
 เสนารับสั่งแล้ววิ่งไปวังนาง
 มาถึงอุกขึ้นปราสาท
 แล้วลงจากปราง
 (ราม)

ว่าวางๆ น้องก่อนเหยพิ่เสนี้
 เอ๋ย น้องผิดข้อสิ่งอันใด
 ไปถึงผูกคอต่อกลากเล่นมา
 (พราน)

องการตรัสสั่ง
 นี้ไม่เป็นอันอย่าว่าแซเชื่อน
 ว่าแล้วจุมเล่นจะงามข้าเอ๋ย
 มาถึงขึ้นเฝ้าท้าวกุมภันท์
 (ราม)

ว่ากายร่างนางสิ้นเหยย คือตีปลาเอ๋ย
 (ท้าววิรุณ)

เมื่อเจ้าเอยละพระเมื่อเอยนั้น
 อ่อดพระเนตรไปเห็นอีราม

ต่อพระเชษฐาว่ากลับมาๆ
 ปราสาทของน้องไม่ใช่ที่ค้างผี
 เหอเป็นเหยื่อปลาเอ๋ย

แล้วกลับแต่ปล้นทันที
 ฉายาลอยแล้วน้ำนันทที่

ท่านท้าววิรุณขุนยักเหยยชี
 ว่าเวียๆ รามาแสนจ้งไร
 ไปถึงผูกคอกมา

ว่าผูกคองนางนาคน้องเอ๋ย
 จุมเล่นนางล้อมลงตามทาง

นี่ใครทูลๆอะไรเหยยพระเชษฐาเหยย
 เจรจๆ สักคำเหยยหาไม่มีเหยย

เมื่อตาพื่อน้องนี้จะยับน้องเอ๋ยเจ้าเอ๋ย
 เหมือนว่าเล่น
 ว่าแล้วจุมเล่นมางกัน

ท่านท้าววิรุณขุนยักเอ๋ยชี
 องค์การตรัสว่าอีจันฑาล

หมิงอย่าอ้อมเอ๋อตามเพื่อใจ	ผีช้อยไหนดือหน้าด้าน
เร็วๆ บอกมาอย่าอำพราง	ผิงฝางทั้งห้องพระโรงชัย
(ราม)	
นิจจาเอ้ยนางรามายเอ้ย	ได้ฟังๆ เซษฐาเหยน้ำตาไหลเอ้ย
เมื่อวานว่าน้องขึ้นมาขอพระเซษฐา	กลับมาๆ น้องลอยเหยน้ำนันทที่
เด่มาขอใครให้แก่หมิงหนา	ทำกล่าวกูรู้ไม่เท่าพัน
เนื้อความทั้งนั้นกูเข้าใจ	แกไขซากผีรักเหยยตัวของหมิง

(บทโนราของครูอ้น)

- *บทนางสนชา (สนทรา)* ตัดตอนมาจากเรื่องพระรถเมรี หลังจากนางยักษ์สนทราสามารถยารว่าป่วยเพื่อให้พระรถไปเอายามารักษานางและเขียนสาส์นให้นางเมรีฆ่า แต่กลับมีพระฤๅษีแปลงสาส์นทำให้พระรถได้แต่งงานกับนางเมรี ต่อมาพระรถลักดวงตาของแม่ป่า ห้อยา และหนีนางเมรีมา นางเมรีก็ตามมาจนสิ้นใจ บทที่พบเริ่มจับตอนที่นางยักษ์สนทราทราบข่าวว่าพระรถกลับมาแล้วจึงนึกแค้นใจและเกรงกลัวความผิดจึงแกล้งทำเป็นล้มป่วย และทูลท้าวรถสิทธิ์ว่าพระรถไม่ใส่ใจนาง กลับมาแล้วก็ไม่รับนำยามาให้ ท้าวรถสิทธิ์พิโรธมากจึงให้ทหารรีบไปจับตัวพระรถมา

บัดนั้น	นางสนชามารเรื่องฤๅษี
ลำนิกตริกไปมิได้ซ้ำ	นางยักษ์คั่งแค้นให้แนใจ
รู้ข่าวเล่าลือระปือณา	ว่าพระรถกลับมารักเหยยยังเวียงไซ
กูแกล้งให้ไปตายกลับมาดี	ที่นี้กูหนีไม่พ้นแต่ความผิด
ใช้ให้ไปตายกลับมาดี	แต่กูแค้นใจเมรีรักเหยยเป็นหนักหนา
กูไม่ได้ไว้ใจในสารา	เขียนแขวนคอฆ่ารักเหยยเมื่อวันนั้น
ส่งให้ถึงเจ้ากักรัศรีสุวรรณ	ส่งให้กินสิ้นกันทั้งคนฆ่า
หมันกลับมาไม่รู้ถึงสองหู	หมันคิดคดฆ่ากู แม่นแล้วหนา
ไม่คิดแก่กูผู้มารดา	ความผิดหลังหน้า รักเอ้ยหมันไม่คิด
ครั้นกูจะทำด้วยความดี	ที่นี้ไม่พ้นแต่ความผิด
อย่าเลยกูจะหักเอาด้วยฤทธิ์	กินพระรถยอสิทธิ์ รักเหยยให้ถึงตาย
กูไม่ไว้เลยตาสักคน	กินเสียให้พ้น รักเหยยความฉิบหาย

ให้ลือฝีมือของยักษ์ร้าย	กินเสียไม่วั รักเหยทั้งพารา
ว่าพลางนางมารยั้งเข้าห้อง	ลึมนอนถอนใจในวิญญา
จำจะคิดกูไทรตัวกูอา	ให้พระรถกลับมา รักเหยในปรางจัน
แต่กูจะทำเป็นเจ็บไข้	ครางให้ได้ยินเหยถึงผิวขวัญ
ร้องพลางเรียกพลางทางจาบัล	พระรถยอสิทธีทรงธรรม์ เหยช่วยเมียหว่า
จึงเรียกทาสาโฆษาสาว	แต่เจ็บขึ้นๆ มาเล่าเหยเจ็บเล่าหนา
น้อยหรือแฉ่งได้ไม่นำพา	ลูกม้าน่าวๆ เล่าหนาเหยมิได้สวย
รักข้าเหยฟังถ้อย	พระรถยอสิทธีคิดละห้อยถึงเจ้าทรมเซย
สติออกมา นั่งยังหน้าเกย	เข้าห้องทรมเซยแล้วปลอบถาม
เจ้าเจ็บตรงไหนกูไรน้อง	เข้าประคองต้ององค์ของนางงาม
หรือว่าเจ็บเสียในร่าง	เจ้าอย่าครางเลยน้อง พี่ชายยังข้องใจ
มดหมอพี่หาจบทั้งเวียงชัย	มารักษาเจ้าเท่าใดไม่เคยคลื่อนคลาย
จาเอยพี่เจ้าน้อง	ไม่ได้กินม้านาวเมียไม่หาย
ไม่ถึงมาวันนี้เมียจะตาย	งดไว้ไม่คืน รักเหยถึงชีวา
กูแค้นใจบุญปลุกพระลูกแก้ว	นานแล้วเมียไม่ได้ไวใจถ้า
ยิ่งคอยยิ่งหายไม่เห็นหน้า	รู้ข่าวว่ามาถึง
รักเหยห้าวันแท้	แกลิ่งแซ่เอาไว้รักเหยให้อาสิญ
อยู่ชบศาลามารดาหมั้น	ธูระเมียนั้น รักเหยหมั้นไม่สา
ถ้าพอรู้แล้วอย่าเฉยนิ่ง	เวลาปานนั้นแล้วเมียจะมรณา
ฟังถ้อยพระรถยอสิทธีคิดละห้อย	แล้วถึงเจ้าสนซา
จับไม้หวายปล้นเร็วทันที	พุดพราวจากที่เวียงวังมา
ทีบพระบาทปราดเปรี๊ยะอยู่ฟังฟัง	อยู่ทั้งห้องรักเหยพระโรงชัย
ว่าเหวๆ ตาโหมทั้งซ้ายขวา	เร็วไวสูอย่าซ้ารักเหยสูเร็วไป
ไปเอาพระรถนอกพารา	ผูกต่อลากคร้าอย่าปราศรัย
ทุบตีตบตอยยับไป	ทำให้เลือดไหลแทบมรณา
รักข้าเหย ไอเสนี	รับพระสวณะนี้ใส่เกล้าเกศา
โจงเบนเข้าปล้นเร็วทันที	พร้อมทั้งสิ้นาย

รักเหยววังมารักข้าเอยเดินไป บัดใจจึงออกนอกพระพารา
 เดินพลางไอ้เสนาคิดจะฆ่าราชาให้บรรลัย ไม่ช้าเข้าใกล้คามาพระจอมไตร
 มุงแลเห็นโฉมพระภูวไนย ตัวสั้นหัวนโหวพองเกศา)๑๐

(บทโนราของครูอื่น)

- บทนางโมรา ตัดตอนมาจากเรื่องจันทโครพ ตอนจันทโครพกรีดเลือดให้
 นางโมราตี๋มจนถึงตอนที่พบกับโจรป่าและนางโมรายืนด้ามพระขรรค์ให้นายโจร

อ้อ	บัดนั้นพระภูธรเชิญนางขึ้นบนตัก	ความรักเวยาวอยอด รักเหอสอนหา
	ชลนัยน์ไหลนองคือธารา	พี่เหลียวหาชลธาร นื่องเหอกันดารนั้ก
	สายสมร..แรงกำลังชล	กรรมจะทรวิตกเพียงอกหัก
	นำสงสารเจ้าโมรานอนที่นั้กนั้ก	ความรักไม่ให้เคียง นื่องเหอระคางกาย
	ยกพระขรรค์ฟันฟาดบาดข้างขวา	พอมังสาโทรมเลือดทนองสาย
	พอโลหิตไหลนองออกจากกาย	เขยแม่โฉมฉายเสวยพลัน
	นางทรมเขยเสวยน้ำโลหิต	หวานจิตปรีดีเปรมเกษมสันต์
	เข้ากอดบาทภัสดาพลางจาบัล	พระรับขวัญเชิญนางพลางจรรลี

	เหลือแต่ตายนายโจรเข้าโถมจับ	พระร้อนรับรุมรั้มด้วยคันสิน (โรมรัน)
	บ้างเจ็บจุกคลุกคลานลงกลางดิน	พระนาวสินวางสายให้ว้ายปราน
	สู้พรางหนีพลางทั้งหลีกหลบ	พอค้ำพลบพระสุรีฉาย
	ให้พะวงองค์นางนงค์คลาน	สุรีพาลรับรองรบไม่ว่องไว
	สู้พลางหนีพลางมากกลางไพร	นายโจรไล่บุกบันกระชั้นมา
	จึงเรียกนางโมราวิลาวัน	ยื่นพระขันให้พี่ขางหนีนาง (ข้านี้นาง)
	หญิงกาหลีใจพาลกันดาลรับ	คิดมอบดาบว่าจะคล้องทั้งสองข้าง
	ครั้นให้ผ้ากั้วผู้ร้ายจะไว้วาง	ครั้นให้โจรกลัวจะมกลางพัสดา
	จึงทิ้งไปชั้นกลางแล้ววางดาบ	พระขันถึงมือโจรป่า
	คมอยู่ข้างหัตพัสดา	ไอ้โจรป่าสุตพรากจากกอน

(บทโนราของครูอื่น)

สรุปการดำรงอยู่ของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราที่บ้านปลายระไม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราที่บ้านปลายระไมส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่ถ่ายทอดจากปากสู่ปาก จากรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับครุหมอโนรา ตัวทโนราที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ส่วนที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้มาจากการบันทึกตัวบทไว้เพื่อใช้ในการซ้อม และเพื่อเตือนความจำขณะประกอบพิธี รวมทั้งเพื่อส่งมอบให้แก่ทายาทโนราเมื่อถึงเวลาอันสมควร ทั้งนี้เพื่อสืบทอดศาสตร์โนราให้คงอยู่ไม่ลบเลือนสูญหายไป

ตำนานเกี่ยวกับครุต้นโนรา อันได้แก่ แม่ศรีมาลา พระยาสายฟ้าพาด พระยาโถม่น้ำ พระยามือเหล็ก ฯลฯ ปรากฏอยู่เพียงในตัวบทโนราส่วนที่เป็นบทไหว้ครู ชาวบ้านรับรู้การมีอยู่ของครุต้นในฐานะครุหมอโนรา ซึ่งโนราเชิญมายังโรงพิธีเพื่อช่วยคุ้มครองดูแลโรงโนราและเชิญมาลงในร่างทรงเพื่อให้ได้พบปะกับลูกหลาน แต่กระนั้นชาวบ้านก็ไม่อาจเล่าขานความเป็นมาของครุต้นได้ ตัวบทที่โนราขับขานสืบต่อมาจึงช่วยบันทึกเรื่องราวตำนานครุต้นนี้ไว้ไม่ให้สูญหาย การที่เหลือการรับรู้แต่เพียงชื่อครุต้นแต่ไม่เหลือเรื่องเล่าในหมู่ชาวบ้านไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจนัก หากเทียบกับตำนานแม่โพสพในความรับรู้ของคนไทย จะเห็นว่าคนทั่วรับรู้เพียงการมีอยู่ในฐานะเทพีแห่งข้าว แต่น้อยคนที่จะทราบถึงตำนานความเป็นมา ในขณะที่ครุหมอท้องถิ่น เช่น พ่อขุนทอง ทวดทองรักษ์ ทวดทองห่อ ทวดเพชรทวดพัน หรือทวดเสือเฒ่า ลูกหลานยังสามารถเล่าขานสืบต่อกันมาได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครุหมอในท้องถิ่นซึ่งเป็น “ผู้มาใหม่” จำเป็นต้องสร้าง “ตัวตน” ให้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเพื่อรองรับการมีอยู่ ในขณะที่ครุต้นโนรานั้นมี “ตัวตน” ชัดเจนอยู่แล้วดังปรากฏในบทไหว้ครูโนรา

บทโนราที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่ปลายระไมใช้บทเดียวกับบทโนราในภาคใต้ ทั้งบทไหว้ครู บทชุมนุมครุชุมนุมเทวดา บทไหว้สี่สตี หรือบทส่งโรง แต่เนื้อหาที่พบมีทั้งของภาคใต้มีเนื้อความมากกว่า บางบทของปลายระไมก็มีเนื้อความมากกว่า ซึ่งเป็นธรรมดาของวรรณกรรมที่ถ่ายทอดด้วยมุขปาฐะ ที่อาจลดเพิ่มได้ขึ้นอยู่กับตัวผู้ถ่ายทอด แม้แต่ในภาคใต้เองโนราแต่ละคณะก็ว่าผิดเพี้ยนกัน อยากรู้ก็ดี ตัวบทโนราที่บ้านปลายระไมที่มีรายละเอียดมากกว่าของภาคใต้ เช่น บทไหว้สี่สตี บทส่งโรง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะโนราที่ปลายระไมยังรักษาเก็บความเดิมเอาไว้ ในขณะที่ภาคใต้ตัดทอนย่อลง ส่วนเนื้อความที่บ้านปลายระไมมีน้อยกว่าหรือบางบทไม่พบ เช่น บทกำพรัดเก่าหลายบท เป็นไปได้ว่าแรกรับมาก็ไม่มีบทเหล่านี้อยู่ รวมทั้งทางภาคใต้อาจเพิ่มบทนั้นเข้ามาใหม่ในภายหลัง ส่วนตัวบทที่ใช้ประกอบการเล่นเป็นเรื่อง ได้แก่ วอแสง ท้าววิรุณ รวมทั้งบท

กำแพงเรื่องอิไฟอึฝ้าย บทพากย์หน้าม่าน ฯลฯ ที่บันทึกอยู่ในสมุดของครูอื่น และปัจจุบันไม่มีการนำบทเหล่านี้มาเล่นหรือขับอีก เนื่องจากเน้นไปที่พิธีกรรมการเข้าทรงมากกว่าการแสดงโนรา แต่อย่างไรก็ดี ตัวบทที่หลงเหลืออยู่นี้ทำให้แลเห็นภาพในอดีตของโนราที่บ้านปลายระไม ว่าเดิมก็มีการแสดงเป็นเรื่อง ๆ ไม่ต่างจากในภาคใต้

บทที่ 4

พิธีกรรมโนราโรงครู

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการดำรงอยู่ของพิธีกรรมโนราโรงครูบ้านปลายระไมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ประเภทของโนราโรงครู ช่วงเวลาที่ประกอบพิธีกรรม องค์ประกอบในพิธีกรรม อันได้แก่ผู้ประกอบพิธี ผู้ร่วมพิธี สถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธี ขั้นตอนการประกอบพิธี ความเชื่อที่ปรากฏ และพิธี แทรกในพิธีกรรมโนราโรงครู

4.1 ประเภทของโนราโรงครู

โนราโรงครูเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเชิญครุหมอโนรามายังโรงพิธี โดยมีโนราเป็นผู้เชิญให้ครุหมอ มาลงทรงในร่างทรงเพื่อรับเครื่องเช่นสังเวและพบปะลูกหลานด้วย โนราโรงครูบ้านปลายระไม ปัจจุบัน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามวัตถุประสงค์ในการจัด ได้แก่ โนราโรงครูที่จัดขึ้นเพื่อแก้บน หรือเรียกอีกอย่างว่า “แก้เหมรย” และโนราโรงครูที่จัดขึ้นเพื่อตัดจุกโนราใหม่ ส่วนการเล่นเพื่อไหว้ ครุหมอประจำสายตระกูลโนราปัจจุบันไม่มีแล้ว

4.1.1 โนราโรงครูที่จัดขึ้นเพื่อแก้บน

การบนเป็นการร้องขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสัญญาว่าจะให้สิ่งตอบแทนเมื่อได้รับผล สม ประสงค์ ซึ่งชาวใต้รวมถึงชาวบ้านที่ปลายระไมเรียกขื่อตกลงหรือพันธะสัญญานี้ว่า “เหมรย” ส่วนสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติที่บุคคลไปบนบานร้องขอ เช่น ผีปู่ย่าตายาย ผีบูรพาจารย์ที่ เกี่ยวกับวิชาช่าง แพทย์แผนโบราณและการแสดง ตลอดจนผีที่สิงประจำสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

สิ่งที่ชาวบ้านร้องขอต่อครุหมอมีทั้งเรื่องการทำงาน เช่น ขอให้สอบเข้ารับราชการได้ ขอให้ได้ เลื่อนตำแหน่ง เรื่องสุขภาพ เช่น ขอให้หายจากอาการเจ็บป่วย เรื่องโชคลาภ เช่น ขอให้ถูกสลาก กิน แบ่งรัฐบาล รวมทั้งเรื่องอื่นๆ เช่น เมื่อถูกตำรวจจับขอให้ไม่ติดคุก เป็นต้น เมื่อได้รับตามที่ขอก็ต้อง ตอบแทนครุหมอตามที่สัญญาไว้ การตอบแทนมีตั้งแต่ตอบแทนด้วยสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น น้ำหวาน เหล้า เบียร์ ฝ้านุ่น ไปจนถึงการตอบแทนด้วยการจัดโนราโรงครู

การสัญญาว่าจะจัดโนราโรงครุตอบแทนครุหมอนั้นมักจะเป็นการขอในเรื่องที่สำคัญมาก หรือเรื่องที่ร้ายแรงถึงชีวิต ที่พบมากที่สุดคือการบ่นให้หายจากอาการเจ็บป่วยที่เป็นเรื้อรังโดยไม่ทราบสาเหตุและรักษาด้วยวิธีทางแพทย์แผนปัจจุบันแล้วแต่ไม่หาย เมื่อเป็นเช่นนี้ญาติจะไปสอบถามจากคนทรง ถ้าคนทรงบอกว่าครุหมอนโนราเป็นผู้บันดาลให้เกิดความเจ็บป่วยนั้น ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากก่อนหน้านี้เคยบ่นบานไว้เมื่อสำเร็จผลตามมุ่งหมายก็ไม่ได้ปฏิบัติตามคำสัญญา ครุหมอนจึงมาเตือนโดยการบันดาลให้เกิดโรค เมื่อทราบสาเหตุดังนี้ ญาติใกล้ชิดของผู้ป่วยก็จะเชิญโนรามาทำพิธีโดยมอบขันใส่ดอกไม้เทียนหมากพลูเงินเหรียญให้โนราและอธิษฐานให้หายจากอาการเจ็บป่วยโดยสัญญาจะจัดโรงครุเป็นการตอบแทน ฝ่ายโนราจะใส่เล็บหรือกำไลไว้ในขันด้วยเพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่า ครุหมอนรับทราบ จากนั้นเจ้าของบ้านจะนำขันซึ่งตอนนี้จะเรียกว่า “จำเหมมรย” ไปเก็บไว้บนหิ้งครุหมอนในบ้าน หรือถ้าไม่มีก็จะวางไว้บนที่สูง เมื่อผู้ป่วยหายก็จะต้องจัดโนราโรงครุตามที่ได้บ่นบานไว้และต้องนำขันใบนี้มาใช้ในพิธีด้วย

นอกจากการบ่นบานให้หายป่วยแล้ว บางคนก็ประสบความสำเร็จจากธุรกิจหรืออาชีพการงานเจริญรุ่งเรือง หรือบางคนถูกสลากกินแบ่งหรือถูกหวยรางวัลใหญ่ๆ และเชื่อว่าครุหมอนเป็นผู้บันดาลโชคนี้ให้ก็จะจัดโรงครุขึ้นเพื่อตอบแทนครุหมอน

4.1.2 โนราโรงครุที่จัดขึ้นเพื่อตัดจุกโนราใหม่

การตัดจุกโนราเป็นการเปลี่ยนสภาพจากโนราฝึกหัดที่ทำได้เป็นอย่างดีแล้วไปเป็นโนราที่สมบูรณ์คือสามารถประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุได้ เหตุที่เรียกว่าตัดจุกโนราเนื่องจากสมัยก่อนเด็กผู้ชายที่ฝึกหัดโนราจะไว้ผมยาวและขมวดเป็นจุกไว้บนศีรษะ เมื่ออายุครบ 21 ปีก็จะเข้าพิธีตัดจุกโนรา ครูผู้สอนก็จะตัดผมจุกนี้ออกและครอบเทริดให้แทน เป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นโนราสมบูรณ์แล้ว พิธีตัดจุกโนรานี้ทางภาคใต้เรียกว่า พิธีครอบเทริดโนรา

ผู้ที่ฝึกหัดโนราจะเริ่มฝึกตั้งแต่อายุน้อย ในอดีตมีเฉพาะเด็กผู้ชายเท่านั้น เนื่องจากต้องเรียนคาถาอาคมด้วย อีกทั้งเมื่อตัดจุกแล้วก็ต้องบวชพระก่อนจึงจะสำเร็จเป็นโนราที่สมบูรณ์ ส่วนโนราหญิงนั้นเกิดขึ้นภายหลัง โดยระยะแรกหัดแสดงโชว์เพื่อความสวยงามไม่ได้ตัดจุก เพราะเมื่อแต่งงานก็มักจะเลิกรำโนรา ต่อมาจึงมีโนราหญิงที่ผ่านการตัดจุกเป็นคนแรกคือโนราฝ้ายน และได้บวชชีแทนบวชพระ

ในการฝึกหัดโนรา พ่อแม่ต้องนำเด็กไปฝากให้เรียนกับโนราด้วยตนเองโดยนำ “เชี่ยน” หรือขันใส่ดอกไม้ เทียน และเหรียญเงินนำไปมอบให้โนราที่ต้องการให้ฝากตัวเป็นศิษย์ จากนั้นครูจะฝึกให้เรียนท่ารำแม่บทของโนรา ฝึกรำและขับร้องบทคุณครูและครูสอน เมื่อมีการเล่นโนราโรงครูที่ใด ครูโนราก็จะให้เด็กรำในโรงโนราด້วยเพื่อสร้างประสบการณ์ เด็กบางคนอาจจะหยุดเรียนเมื่อฝึกฝนรำเป็นที่พอใจแล้วหรือบางคนหยุดเพราะต้องการออกไปมีครอบครัว ส่วนคนที่ตั้งใจแน่วแน่จะเป็นโนราต่อไป ครูจะเริ่มสอนร้องขับบทต่างๆ ที่ใช้ในพิธีโนราโรงครูให้ เช่น บทแสงทอง พलयงาม ผนตกข้างเหนือ สิบสองบท เป็นต้น รวมทั้งสอนคาถาอาคมบางส่วนให้ด้วย ทั้งนี้คนที่ตั้งใจจะเป็นโนรานั้นต้องรักษาความบริสุทธิ์ไว้ให้ดี เพราะหากไปมีเพศสัมพันธ์ก่อนจะไม่สามารถเข้าพิธี ตัดจุกเป็นโนราที่สมบูรณ์ได้ เรียกว่าโนราปราชิก แต่ทั้งนี้ก็สามารถอยู่ร่วมในวงโนราได้ โดยอาจจะเล่นบทพราวน เป็นลูกคู่ เป็นนักดนตรี หรือสอนโนรา แต่ไม่สามารถทำพิธีโรงครูตัดเหมรยได้เนื่องจากครูหมอไม่ยอมรับ

นอกจากการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูตามวัตถุประสงค์ข้างต้นแล้ว ยังมีการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูเพื่อเข้าทรงทวดศักดิ์สิทธิ์ที่วัดปลายระไม โดยจัดขึ้นทุก 7 ปี เว้นปีใดมีเรื่องต้องการปรึกษาทวดศักดิ์สิทธิ์เร่งด่วนก็อาจจะจัดก่อนได้ แล้วนับต่อไปอีก 7 ปี เพื่อจัดครั้งต่อไป ทวดศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดประจำบ้านปลายระไม เชื่อว่าเดิมเคยเป็นเจ้าของที่นี้มาก่อน แต่ไม่ทราบชื่อและประวัติความเป็นมาแน่ชัดเนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อต่อๆ กันมาว่าไม่สมควรเอ่ยชื่อของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทราบเพียงว่าทวดศักดิ์สิทธิ์มีบริวารอีก 4 ตน และจะมาลงพร้อมกันในพิธีโรงครูที่วัดปลายระไมเท่านั้น ส่วนพิธีโรงครูของชาวบ้าน โนราจะร้องเชิญทวดศักดิ์สิทธิ์ให้มาช่วยรักษาโรงและเชิญร่างทรงทวดศักดิ์สิทธิ์เข้ามานั่งในโรงเท่านั้นโดยไม่มีการเชิญทรง รวมทั้งจัดหมรับ 1 สำรับไปถวายทวดศักดิ์สิทธิ์ในวัดในวันเข้าโรงวันสุดท้าย แม้จะเดินโรงไปยังหมู่บ้านอื่นๆ ก็ถือธรรมเนียมนี้เช่นกัน นั่นคือ เมื่อเล่นเสร็จและกลับถึงหมู่บ้านจะต้องนำหมรับ 1 สำรับมาถวายทวดศักดิ์สิทธิ์ในวัดด้วย

4.2 ช่วงเวลาที่ประกอบพิธีกรรม

โนราโรงครูที่บ้านปลายระไมจัดขึ้นในช่วงเดือน 6 - 7 โดยเจ้าภาพจะติดต่อโนราไว้ล่วงหน้าประมาณ 1 ปี เพื่อจัดลำดับวันที่เล่นโนรา ระยะเวลาที่จัดมีทั้งแบบ 1 วัน 1 คืน และ 3 วัน 3 คืน ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพว่าบนแบบใดไว้ ยกเว้นการจัดโนราโรงครูเพื่อตัดจุก จะจัดแบบ 3 วัน 3 คืนเท่านั้น การ

เลือกวันเล่นโนราเพื่อแก่นจะเลือกวันใดก็ได้ ยกเว้น วันปากเดือน หรือวันเริ่มเดือน (ได้แก่ ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 และ ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 7) นอกจากนี้ยังต้องดูให้ “วันแล้ว” (วันสุดท้ายของการเล่นโนรา) ไม่ตรงกับวันพระ วันพุธ และวันอาทิตย์ รวมทั้งดูวันดอย (วันไม่ตี) ดูห้วงยี่น-ห้วงนอน⁹ จากตำราประกอบด้วย ส่วนการจัดโนราเพื่อตัดจุก นิยมเข้าโรงเรียนวันจันทร์ เพื่อให้วันสุดท้ายซึ่งเป็นวันตัดจุกตรงกับวันพฤหัสบดี ซึ่งถือเป็นวันครู

จากการที่กำหนดช่วงเวลาในการจัดโนราโรงครูที่ชัดเจนเช่นนี้ทำให้คณะโนราสามารถจัดสรรเวลาจากงานประจำมาเพื่อเล่นโนราได้ เนื่องจากคณะโนราที่ปลายระไมเป็นการรวมตัวกันเล่นเฉพาะโอกาส ไม่ใช่โนราอาชีพอย่างโนราในเมืองไทย เมื่อหมดช่วงเล่นโนราก็จะกลับไปทำงานตามปกติ ในขณะที่โนราโรงครูที่ภาคใต้นั้นจะรับเล่นตั้งแต่เดือน ๖-๙ บางจังหวัด เช่นจังหวัดตรัง เล่นในเดือน ๔ ด้วย นอกเหนือจากเวลานี้ คณะโนราภาคใต้ส่วนใหญ่จะรับเล่นโนราเพื่อความบันเทิงซึ่งเล่นเป็นอาชีพหลัก

ก่อนหน้านี้เกิดความวิตกกังว่าโนราโรงครูจะสูญหายเพราะไม่มีคนสืบทอด แต่ปัจจุบัน ทั้งที่ภาคใต้และปลายระไมมีคนบนมากขึ้น ทำให้โนราต้องรับเล่นโรงครูมากขึ้น ที่บ้านปลายระไมเองมีคณะโนราเพียง ๒ คณะก็ไม่พอต่อความต้องการ แม้จะไม่เคร่งครัดเรื่องการต้องเข้าโรงวันพุธก็ตาม คนที่มาติดต่อเช่า บางครั้งจึงต้องรอคิวไปปีต่อ ๆ ไป ส่วนที่ภาคใต้ แม้จะมีช่วงเวลาเล่นนานกว่า แต่เนื่องจากจะเข้าโรงเฉพาะวันพุธเท่านั้น ทำให้เดือนหนึ่งรับเล่นได้ ๔ โรงเท่านั้น บางครั้งนายโรงจึงใช้วิธีไปตั้งโรงไว้ก่อนในวันพุธ แล้วค่อยไปเล่นวันอื่นแทน เช่น เจ้าภาพ ก เข้าโรงวันพุธ ออกวันศุกร์ ส่วนเจ้าภาพ ข นายโรงไปทำพิธีเข้าโรงในวันพุธหลังจากทำพิธีที่บ้านเจ้าภาพ ก แล้ว ต่อมาในวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ นายโรงไปทำพิธีที่บ้านเจ้าภาพ ก จากนั้นวันเสาร์อาทิตย์ก็ไปทำพิธีต่อที่บ้านเจ้าภาพ ข

⁹ “ห้วง” เป็นเรื่องที่แสดงถึงความเกี่ยวพันระหว่างวันทั้ง 7 จากวันอาทิตย์ถึงวันเสาร์กับดิถีขึ้นแรม เอามาแสดงในรูปห้วงเกี่ยวกันไป ตัวเลขที่กำหนดลงในช่องต่างๆ เป็นเลขที่คำนวณโดยวิธีโหราศาสตร์กำกับด้วยดิถีดิถีร้ายประจำวันนั้นๆ แล้วจะมีคำพยากรณ์ว่าวันนั้นดีหรือร้ายอย่างไร ควรประกอบพิธีกรรมหรือไม่ ลักษณะของห้วง เช่น ห้วงยี่น ห่วงนอน ห่วงเฉียง ห่วงยี่น/นอน ห่วงยี่น/เฉียง 3 ห่วง ห่วงรุมหรือ 4 ห่วงปลอด (ไม่ต้องห่วงใดๆ) เป็นต้น (กลั่น คงเหมือนเพชร, 2547: 549-550)

วิธีนี้ทำให้โนราสามารถรับประกอบพิธีโรงครูได้มากขึ้น สนองตอบความต้องการของชาวบ้านได้อย่างทั่วถึง

ตารางที่ 17 รายการรับโนราโรงครูของคณะโนราผิยน ประจำปี 2554

ลำดับที่	วัน	เจ้าภาพ	จำนวนคืน	หมายเหตุ
1	เดือน 6 ขึ้น 4 ค่ำ	เรือนน้ำจันทร์	3 คืน	
2	เดือน 6 ขึ้น 9 ค่ำ	เรือนนางลวน	1 คืน	
3	เดือน 6 ขึ้น 11 ค่ำ	บ้านช้างแดง	3 คืน	
4	เดือน 6 แรม 1 ค่ำ	เรือนนางกิน	1 คืน	
5	เดือน 6 แรม 3 ค่ำ	บ้านยี่ตรา	3 คืน	
6	เดือน 6 แรม 6 ค่ำ	เรือนเรียม	3 คืน	ตัดจุก
7	เดือน 6 แรม 10 ค่ำ	บ้านดิ่งต่าง	3 คืน	
8	เดือน 7 ขึ้น 2 ค่ำ	บ้านชีผ้า	3 คืน	
9	เดือน 7 ขึ้น 9 ค่ำ	บ้านนายเซย	3 คืน	
10	เดือน 7 แรม 1 ค่ำ	บ้านปลายไม้	3 คืน	
11	เดือน 7 แรม 6 ค่ำ	บ้านเหยีย	1 คืน	
12	เดือน 7 แรม 7 ค่ำ	บ้านหลาด	1 คืน	
13	เดือน 7 แรม 8 ค่ำ	บ้านทุ่งควาย	1 คืน	

4.3 องค์ประกอบในพิธีกรรม

ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู มีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม สถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธี ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม และความเชื่อที่เกี่ยวข้อง

4.3.1 ผู้ประกอบพิธีกรรม

4.3.1.1 โнора

โนราเป็นผู้ประกอบพิธีเชิญครุหมอมาลงทรงในร่างทรง มีหน้าที่ร่ายรำจับบทตามรูปแบบที่สืบทอดกันมาเพื่อให้ครุหมอพื่อใจ รวมทั้งเป็นผู้ตัดเหมรยซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทน คำสัญญาที่เจ้าภาพให้ไว้ต่อครุหมอ เมื่อได้ทำตามสัญญานั้นแล้วก็ให้โนราเป็นผู้ตัดแสดงว่าสัญญานั้นสิ้นสุดโดยสมบูรณ์ ในแต่ละคณะจะมีโนราที่อาวุโสสูงสุดเป็นนายโรง และโนราคนอื่น ๆ ที่ผ่านการประกอบพิธีตัดจุกเป็นผู้ช่วยในการประกอบพิธีอีก 2-4 คน หรืออาจจะมีมากกว่านี้ได้ โนราที่ร่วมโรงกันนี้อาจจะเป็นลูกศิษย์ของนายโรง หรือเป็นศิษย์ร่วมครูเดียวกัน มีทั้งโนราผู้ชายและโนราผู้หญิง

คณะโนราเผียนมีโนราทั้งหมด 5 คน ได้แก่ โนราเผียน ซึ่งเป็นโนราหญิงคนเดียวของบ้านปลายระไม โนราสุทิน โนราเสถียร โนราภูมิและโนราจ๋อน และมีเด็กๆ ในหมู่บ้านที่ฝึกหัดโนราอีก 4-5 คน ส่วนคณะโนราพริ้มมี โนราทั้งหมด 3 คน ได้แก่ โนราพริ้ม โนราเข้ม และโนราบอย รวมทั้งยังมีโนราที่เดินทางจากประเทศไทยมาร่วมคณะในช่วงที่มีการเล่นโรงครูด้วย โนราที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นโนราที่ผ่านพิธีตัดจุกครบเทริดเป็นโนราที่สมบูรณ์แล้วทุกคน สามารถประกอบพิธีกับตนตัดเหมรยได้ โนราโรงครูที่ภาคใต้จะนิยมให้โนราใหญ่หรือหัวหน้าคณะโนราที่ผ่านพิธีครอบเทริดแล้วเป็นผู้ตัดเหมรย แต่ที่ปลายระไมนิยมให้โนรารุ่นเล็กเป็นผู้ตัด โดยมีโนราใหญ่เป็น พี่เลี้ยงการใช้โนราเด็กเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสำคัญนี้ก็เพื่อเป็นการถ่ายทอดและฝึกฝนวิชาสู่โนรา รุ่นหลังให้สามารถสืบทอดพิธีกรรมนี้ได้ต่อไปในอนาคต

การแต่งกายของโนรา ในขณะที่ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู โนราจะแต่งกายตามปกติ เช่น โนราชายสวมเสื้อเชิ้ต กางเกงขาสั้น โนราหญิงสวมผ้าถุง มีผ้าคล้องไหล่ผืนหนึ่ง เว้นแต่ในวันตัดเหมรย โนราที่ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดเหมรยจึงจะแต่งเครื่องทรงโนราครบชุด ได้แก่ สวมเทริด เครื่องลูกปัด ทับทรวง ปีกนกแอ่น สนับเพลลา ผ้านุ่ง มีหน้าผ้าหรือชายไหว ผ้าห้อยหน้าหรือชายแครง คาดับันหน่ง สวมกำไลมือ แต่ไม่สวมเล็บและไม่สวมถุงเท้า ส่วนโนราพี่เลี้ยงไม่สวมเครื่องโนรา สวมเพียงเสื้อธรรมดา หรือเสื้อยืดสีขาว นุ่งโจงกระเบน สวมสร้อยคอลูกปัด มีผ้าคล้องไหล่ และสวมกำไลมือเท่านั้น

4.3.1.2 พระสงฆ์

ในพิธีโนราโรงครูเพื่อแก้บน นอกจากโนราจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมหลักแล้ว เจ้าภาพยังนิมนต์ พระสงฆ์ จากวัดปลายระไมจำนวน 7 รูปมาร่วมในการประกอบพิธีตัดจุกด้วย โดยมี ปู่เจ้าหรือเจ้าอาวาสวัดปลายระไมเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และเป็นผู้ประเดิมนัดปอยผมให้แก่โนราใหม่ จากนั้นพ่อแม่ ครูโนรา และครูหม่อื่นๆ จะร่วมเข้ามาตัดด้วย ส่วนพระสงฆ์รูปอื่น ๆ สวดให้พรขณะ กำลังตัดจุก

4.3.2 ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม

4.3.2.1 เจ้าภาพ

เจ้าภาพที่จัดพิธีโนราโรงครูคือผู้ที่บนครุหมอโนราไว้ และเมื่อสิ่งที่บนสำเร็จ ลุล่วงดังประสงค์ก็จะติดต่อรับโนรามาลงมาเล่นตามที่บนไว้ เรื่องที่บนส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องเจ็บป่วยของคนในบ้าน เช่น กรณีบ้านป่าเนียน ลูกสาวเจ้าของบ้านอายุประมาณ 3-4 ขวบเกิดอาการเจ็บป่วย พ่อแม่ จึงบนครุหมอทหาร ถ้าหายจะให้หัตถ์รำโนรา เมื่อหายจึงแก้บน และหลังจากนี้ก็ต้องให้ลูกสาวหัตถ์รำโนราด้วย ในกรณีนี้เกิดจากครุหมอเป็นคนทำเพราะต้องการได้ผู้สืบทอดโนรา อีกกรณีหนึ่ง คนป่วยสลบไป 3 วัน ไม่รู้สึกตัว ญาติจึงให้ร่างทรงมาดู พบว่าต้องครุหมอโนรา ต้องรับครุหมอโนรา (หรือจัดโนราโรงครู) ญาติจึงไปเชิญโนรามาคู โนราจุดเทียนบอกกล่าวครุหมอ จากนั้นคนป่วยก็ลุกขึ้นได้ และต้องแก้บนตามที่สัญญาไว้กับครุหมอ เทียนที่โนราจุดขึ้นนี้จะเก็บไว้ในห่อผ้ารวมกับเล็บโนราหรือกำไลโนรา (ถ้าไม่ใช่ครุหมอจะไม่เชื่อถือ) ใส่หมาก 9 คำ พลุ 9 ใบ ดอกไม้ 9 ดอก เทียน 9 เล่ม ห่อเก็บไว้ที่บ้านและจะนำมาใช้ในพิธีแก้บน เรียกห่อนี้ว่า “จะเหมรย” ตรงกับที่ทางภาคใต้เรียกว่า “เหมรยห่อ” ในวันแก้บน จะเหมรยจะถูกนำมาแขวนไว้ใต้ฟาไลเพื่อให้โนราเป็นคนตัด แสดงว่าการแก้บนเป็นอันเสร็จสมบูรณ์ไม่ติดค้างครุหมออีกต่อไป

การติดต่อรับโนรามาลงมาเล่น เจ้าภาพจะต้องยกเขียนไปที่บ้านของโนราเพื่อตกลงกันให้เป็นมันเหมาะ และหาวันที่เหมาะสม โนราที่รับเขียนแล้วก็ต้องไปเล่นตามนั้นห้ามบิดพลิ้ว ทั้งนี้ เจ้าภาพจะต้องติดต่อรับโนราไปเล่นล่วงหน้าประมาณ 1 ปี เพื่อให้ได้วันที่ตนเองพอใจ และหากติดต่อช้าอาจจะไม่มีวันเล่น ต้องเลื่อนไปเล่นในปีถัดไป เนื่องจากโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมจะเล่นเพียง 2

เดือนเท่านั้น คือในเดือน 6 และเดือน 7 ส่วนคนที่บนครุหมอพ้อขุนทองไว้นั้น เนื่องจากพ้อขุนทองลงเพียง 3 ปีครึ่งและลงเพียง 1 โรงเท่านั้น ถ้ามีคนบนมากก็อาจจะต้องรอคิวเป็นเวลานานหลายปี

ก่อนถึงวันงานเจ้าภาพจะต้องเชิญเพื่อนบ้านมาร่วมงาน โดยการบอกปากเปล่าหรือทำเป็นบัตรเชิญนำไปให้ที่บ้านก็ได้ ชาวบ้านที่นี้ถือว่าถ้าเจ้าภาพไม่บอกจะไม่กล้าไปร่วมงาน ทั้งนี้หากเป็นหมู่บ้านเดียวกันส่วนใหญ่เจ้าภาพจะบอกทั้งหมด

นอกจากนี้ เจ้าภาพยังต้องจัดเตรียมโรงโนรา เครื่องเช่น ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในพิธีตามที่โนราต้องการ และต้องเตรียมอาหารสำหรับผู้มาร่วมงาน ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่รับประทานง่าย ๆ เช่น หมี่น้ำ ข้าวยา ข้าวต้ม ถั่วต้ม และน้ำดื่ม เป็นต้น

4.3.2.2 ร่างทรง

ร่างทรง คือบุคคลที่โนราเชิญครุหมอเข้ามาประทับในร่างนั้นเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างครุหมอกับลูกหลาน การเป็นร่างทรงนั้นมักจะสืบทอดกันในสายตระกูล เมื่อร่างทรงเดิมเสียชีวิตครุหมอจะเลือกลูกหลานของร่างทรงนั้นมาลงต่อไป ร่างทรง 1 คนอาจจะมีครุหมอหลายองค์มาประทับก็ได้ และครุหมอที่เป็นครุต้น เช่น แม่ศรีมาลา ก็อาจจะลงประทับในร่างทรงหลายคน

ก่อนวันประกอบพิธีโนราโรงครู เจ้าภาพจะต้องไปเชิญคนที่เป็ร่างทรงครุหมอที่ตนได้บนไว้ และร่างทรงครุหมออื่น ๆ ตามที่ตนและครอบครัวนับถือมาร่วมทรงในงานด้วย

4.3.2.3 ญาติ

การจัดพิธีโนราเป็นเรื่องใหญ่ ต้องใช้กำลังคนและกำลังทรัพย์เป็นจำนวนมาก ลำพังเจ้าภาพคงไม่สามารถจัดงานขึ้นมาได้ ญาติพี่น้องจึงเป็นผู้ช่วยสำคัญที่มาช่วยจัดเตรียมงานต่าง ๆ เช่น ญาติ ๆ ฝ่ายชายจะช่วยจัดสถานที่ ได้แก่ ปรับเตรียมพื้นที่สำหรับทำโรงโนรา ช่วยกันสร้างโรงโนรา เตรียมเต็นท์ ที่นั่งสำหรับคนดู ส่วนญาติฝ่ายหญิงช่วยทำกับข้าวเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ญาติผู้ใหญ่อาจจะให้คำปรึกษาเรื่องข้าวของเครื่องใช้ เครื่องเช่นต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธี ในวันงานเองเจ้าภาพมักให้เกียรติญาติผู้ใหญ่โดยเชิญเข้าไปนั่งในโรงพิธีอีกด้วย

4.3.2.4 ผู้ชม

เมื่อเจ้าภาพได้บอกงานหรือบอกการแล้ว พอถึงวันงานเพื่อนบ้านก็จะมาร่วมงาน ถ้าเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงกันก็อาจจะมาช่วยจัดเตรียมงาน เตรียมสถานที่หรืออาหารด้วย แต่ถ้าไม่สนิทมากก็มักจะมาร่วมงานในตอนกลางคืน โดยเฉพาะเวลาที่มีการลงทรง ซึ่งเป็นเวลาค่อนข้างดึก จะมีชาวบ้านมาร่วมงานอย่างหนาแน่น เพราะบางคนก็จะใช้โอกาสนี้ไปเคารพขอพรครูหมอที่ตนเองนับถือที่ลงทรง หรือแก้บนเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ตนเองได้บนไว้ นอกจากนี้ในวันส่งโรงและตัดเหมรย ซึ่งจัดขึ้นในวันสุดท้าย ก็มีผู้ชมจำนวนมากไม่้อยเช่นกัน เพราะนอกจากจะมีการลงทรงแล้วยังมีการรำโนราและขับบทโนราด้วย ผู้ชมบางคนโดยเฉพาะผู้ใหญ่ที่คุ้นเคยกับการขับบทโนรา บางครั้งจะช่วยบอกบทโนราเมื่อโนราเล่นติดขัด หรือตอนที่พราวนเล่นสนุกก็จะเปล่งเสียงหัวเราะขบขันชอบใจสร้างบรรยากาศให้โรงโนราดูครึกครื้นมากยิ่งขึ้น

ชาวบ้านที่มาร่วมงานเรียกว่ามา “ช่วยการ” หากไม่ได้ช่วยเรื่องแรงงานก็จะมีธรรมเนียมให้เงินช่วยแก้เจ้าภาพเพื่อเป็นน้ำใจ เนื่องจากการจัดโนราโรงครูมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างมากตามปกติชาวบ้านจะ “ช่วยการ” คนละหรือครอบครัวละ 10 เหรียญ หรือ 100 บาท ผู้วิจัยเองเมื่อไปร่วมพิธีตัดจุกโนรา เจ้าของบ้านฝ่ายหญิงที่ผู้วิจัยไปพักด้วยย้ำหลายครั้งว่าอย่าลืมช่วยการ เพราะ “เห็นดู (สงสาร) มัน”

ภาพที่ 23 ตัวอย่างบัตรเชิญมาร่วมงานโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม

4.3.3 สถานที่และอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธี

4.3.3.1 โรงโนรา

ก่อนการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เจ้าภาพต้องสร้างโรงโนราก่อน โดยโรงโนรานี้จะสร้างขึ้นที่บริเวณบ้านของเจ้าภาพ โดยสร้างไว้ทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้ของตัวบ้าน ก่อนเริ่มปลูกโรงโนรา นายโรงจะต้องทำพิธีพลิกแผ่นดินบริเวณบ้านที่จะปลูกโรงก่อน เรียกว่า “คะเน็ด” เพื่อให้แผ่นดินใหม่ ซึ่งถ้าไม่ทำอาจเกิดอันตรายเพราะไม่รู้ว่ามีของอะไรอยู่บ้าง ในการทำพิธีพลิกแผ่นดินนี้จะมีการว่าคาถาประกอบด้วย

ลักษณะของโรงโนรานั้น จะปลูกบนพื้นดิน ไม่ยกพื้น บนพื้นปูเสื่อทั่วทั้งโรง เปิดโล่ง 3 ด้าน เสาโรงต้องอยู่แนวเดียวกับเสาเรือนแนวใดแนวหนึ่ง เสาโนรามีทั้งหมด 8 เสา โรงแโนราในพิธีแก่นท้าวไปนิยมใช้โรงโนราสำเร็จรูป ซึ่งโครงทำด้วยเหล็ก หลังคาเป็นผ้าเต็นท์ เว้น เสา กลางและส่วนของพาไลเท่านั้นที่ใช้ไม้จริงและมุงหลังคาด้วยจาก โรงแโนราแบบนี้จะปลูกก่อน วัน งานหลายวันก็ได้เพื่อความสะดวก โรงแโนราสำเร็จรูปมีบริการให้เช่า โดยงานที่จัด 3 วัน 3 คืน ค่า เช่าอยู่ที่ 800 เหรียญ เจ้าของเป็นคนปลายระไม มีโรงโนราให้เช่า 3 ชุด ถ้าปีไหนจัดงานมาก โรงแโนราไม่พอ สามารถไปเช่าที่บ้านเหยีย ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวสยามที่อยู่ไม่ไกลนักได้ การสร้าง โรงแโนรานี้จะสร้างในวันแรกก่อนที่โนราจะเข้าโรงในยามโพล้เพล้หรือที่เรียกว่าเวลานกชุมรัง

ด้านทิศตะวันออกของโรงโนราสร้างเป็น “พาไล” หรือ “ศาล” ยกสูงระดับอก ต่อออกไปนอกโรงโนรา พาไลต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเสมอ พาไลนี้ใช้สำหรับวางเทริดและเครื่องเช่นต่าง ๆ ฝั่งตรงข้ามพาไล กั้นด้วยเชือกฟางเป็นตาราง เป็นเครื่องหมายบอกว่าห้ามเข้าโรง ทางนี้ และห้ามส่งของผ่านทางนี้ บนพาไลมีการจัดวางเครื่องบูชา เครื่องเช่นดังนี้

- ด้านขวา ถือเป็นอาณาบริเวณของครูหมอโนรา จะจัดวางเทริด เครื่องเช่นสำหรับครูหมอ (สิบสองที) เสื่อหมอนซึ่งวางหน้ากากพราน ไร่ด้านบน หมาก พลุ กระจงใส่ข้าวสารและเทียน เหนือขึ้นไปทำเพดานผ้าเช่นกัน

- ด้านซ้าย เป็นบริเวณของเทวดาทั้งหลายที่เชิญมารักษาโรง จะจัดวางเสื่อหมอน ปูทับด้วยผ้าขาว เหนือขึ้นไปทำเพดานผ้าขนาดเล็ก เครื่องเช่นสำหรับเจ้าที (สิบสองที) มะพร้าวทั้งลูก หมอนน้ำมันและมัดใบหมาผู้และใบเฉียงพร้าวผูกแหวน 1 วง สำหรับใช้พรมน้ำมัน

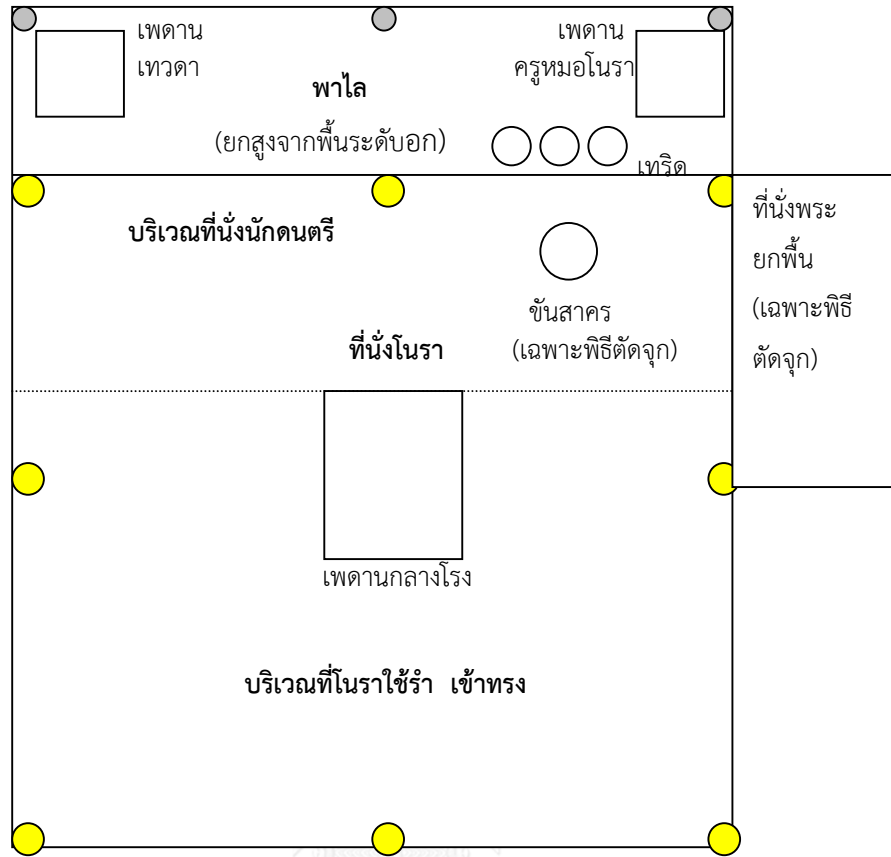
- ตรงกลาง วางเครื่องเช่นอื่นๆ ของที่นำมาถวายครุหมอบ ส่วนที่ตรงเสากลางของโรงโนราซึ่งอยู่ติดกับพาลิปกเทียนไว้เล่มหนึ่งและต้องจุดไว้ตลอดเวลา ถ้าเป็นโนราโรงครูเพื่อตัดจุก เทียนนี้จะเปลี่ยนเป็นเทียนค่าตัว คือเทียนที่มีความยาวเท่ากับตัวโนรา ทำมาจากขี้ผึ้ง ครุโนราคว่นขึ้นมาเตรียมไว้ใช้จุดในวันทำพิธีวันสุดท้าย

ใต้พาลิปกจะแขวนภาชนะใส่เทริดและห่อเหมรยไว้ พื้นที่บริเวณใต้พาลิปกนี้ห้ามเข้าไปนั่ง ห้ามลอดผ่าน เพราะเชื่อว่าเป็นทางของผี

บริเวณกลางโรงโนรา ซึ่งตรงกับที่นั่งของนายโรงโนราทำเพดานผ้าขนาดใหญ่แขวนไว้ด้านบน ใส่ยันต์และหมากเหนียด (หมาก พลุ ปูน จิบไว้เป็นคำ) ไว้ภายใน ตรงที่นั่งของนายโรงโนราวางแท่นปักเทียน เสื่อหมอนปูทับด้วยผ้าขาว ด้านซ้ายและขวาวางเสื่อหมอน หน้าพรานเขียนครุหมอบเรียงรายกันไปตามจำนวนของร่างทรง เสื่อหมอนสำหรับครุหมอบนี้ บางงานก็มีผ้าขาวคลุมทับไว้ด้วย แต่บางงานก็ไม่มี ขึ้นอยู่กับการจัดเตรียมของเจ้าภาพ ส่วนบริเวณรายรอบโรงโนราทั้ง 3 ด้าน จัดวางเก้าอี้สำหรับผู้มาร่วมงาน หรือที่เรียกว่ามา “ช่วยการ”

สำหรับโรงโนราที่ใช้ในพิธีตัดจุกโนราใหม่สร้างขึ้นจากไม้จริงเท่านั้น โดยใช้ต้นหมากทำเสาและใช้ไม้ทำโครง ส่วนหลังคามุงจาก สร้างลักษณะเดียวกับโรงโนราเพื่อแก้บน ที่เสาคงจะใช้ผ้าหรือกระดาษพันเป็นริ้ว บริเวณพาลิปกประดับตกแต่งด้วยธงราวรูปสามเหลี่ยมให้สวยงาม ขนาดของโรงโนราที่ใช้ในการประกอบพิธีตัดจุกไม่จำกัดว่าต้องสร้างกว้างยาวเท่าใด โนราสุทิน (สุทิน อุไรรัตน์, 2556) บอกว่ายิ่งใหญ่ยิ่งดี นอกจากตัวโรงโนราแล้วยังสร้างโรงยกพื้นสูงประมาณ 50 เซนติเมตร ขนาดประมาณ 2.5 x 3 เมตรขึ้นมาอีกโรงหนึ่ง ปลูกไว้ทางขวาของโรงโนราเพื่อเป็นที่นั่งของพระสงฆ์ที่จะมาให้สวดพรในวันตัดจุก โโรงโนราที่ปลูกขึ้นเพื่อใช้ประกอบพิธีตัดจุกจะเริ่มปลูกในเช้าวันจันทร์เพื่อใช้งานในเย็นวันนั้น เพราะเชื่อว่าโรงโนรานี้เมื่อปลูกเสร็จก็ต้องใช้เล่นโนราเลย ห้ามปลูกทิ้งไว้

ในพิธีตัดจุกโนราใหม่ โนราจะเตรียมเทริดครุหมอบซึ่งเป็นเทริดที่เตรียมไว้ครอบให้โนราใหม่ เทริดนี้จะแขวนไว้เหนือชั้นขนาดใหญ่ซึ่งวางคว่ำไว้หน้าบริเวณที่วางเทริดบนพาลิปก บนชั้นคลุมด้วยผ้าสำหรับให้โนราที่จะตัดจุกนั่ง ด้านบนของเทริดครุหมอบ ญาติ ๆ จะนำเหรียญเล็ก ๆ ใส่ไว้หลายเหรียญ เชื่อว่าถ้าโนราคนใดเสียความบริสุทธิ์ก่อนเข้าพิธีตัดจุก เมื่อสวมเทริดแล้วรำรำ เหรียญจะตกลงมา แสดงว่าครุหมอบไม่ยอมรับและไม่สามารถทำพิธีต่อไปได้

ภาพที่ 24 แผนผังโรงโนรา

ภาพที่ 25 ภาพโรงโนราที่ใช้ในพิธีแก้บน

ภาพที่ 26 เสากลางหรือเสาหลักของโรงโนรา ต้องจุดเทียนไว้ตลอดเวลาไม่ให้ดับ

4.3.3.2 อุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธี

- *เครื่องใช้ที่เกี่ยวกับโนรา* ในการออกไปเล่นโนราแต่ละที่ คณะโนราจะต้องเตรียมสิ่งของเหล่านี้ไว้ให้พร้อม ได้แก่ เทริด หน้าพราน ทับทรวง เครื่องแต่งกายโนราต่าง ๆ พระขรรค์ไม้ ไม้บ้อง ไม้ประกัน ไม้หวาย เป็นต้น สำหรับเทริด จะนำมาวางไว้ที่ฟาไลด้านขวา โดยเทริดวางเรียงกันไว้บนต้นกล้วยที่ตัดเป็นท่อน ๆ เสียบไม้ไว้เป็นแท่นวางเทริด หน้าพรานวางและหน้าทาสี (ตัวตลกหญิง หรือเมียพราน) วางเรียงกันไว้บนสาดหมอนบริเวณพื้นฟาไลฝั่งขวาเช่นกัน และวางพระขรรค์ ไม้บ้อง ไม้ประกันไว้ข้าง ๆ ส่วนเครื่องประดับโนรา และผ้าห้อย จะนำมาแขวนไว้ใต้แท่นวางเทริด

- *เครื่องดนตรี* เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูได้แก่ ปี 1 เล่า ทับ 1 คู่ กลอง 1 ใบ โหม่ง 1 คู่ แกระ / แตรระ ไม้จำกัดจำนวน และฉิ่ง 1 คู่ ทั้งหมดวางไว้บริเวณหน้าฟาไล ซึ่งเป็นส่วนที่นั่งของนักดนตรี

- เครื่องใช้ในการเข้าทรง

1) เชี่ยนครุหมอ เป็นชั้นภายในใส่หมากพลูเทียนยาสูบไว้ เจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมให้ ยกเว้นร่างทรงบางคนที่มีเชี่ยนส่วนตัวเป็นของเก่าแก่ตกทอดมาจึงจะนำมาเอง เช่น เชี่ยนครุหมอพ่อขุนทองของโนราสุทิน (เนื่องจากโนราสุทิน นอกจากเป็นโนราแล้วยังเป็นร่างทรงพ่อขุนทองด้วย) ซึ่งได้รับตกทอดมาเมื่อจะเข้าทรงครุหมอพ่อขุนทองและต้องใช้เชี่ยนนี้เท่านั้น หากไม่ใช้ครุหมอจะไม่ลง

2) สาด(เสื่อ) หมอน วางเรียงไว้เป็นแนวบริเวณกลางโรง เพื่อเป็นตำแหน่งที่นั่งของร่างทรงขณะโนราร้องเชิญครุหมอให้มาลง

3) ผ้าขาว เสื้อผ้าใหม่ เจ้าภาพจะเตรียมไว้ให้ร่างทรงเพื่อผลัดเปลี่ยนก่อนการลงทรง แต่บางครั้งร่างทรงก็สวมเสื้อผ้าของตนเอง ส่วนผ้าขาวนั้นใช้สำหรับคลุมร่างขณะครุหมอกำลังลงทรง เมื่อครุหมอลงแล้วก็นำมามัดสะพายเฉียงไว้กับบ่า

4) น้ำมะพร้าว เหล้า เจ้าภาพจัดเตรียมไว้เพื่อเป็นเครื่องเสวยของครุหมอขณะลงทรง ครุหมอองค์ใดถือศีลก็จะเสวยเพียงน้ำมะพร้าว ก่อนเสวยครุหมอจะนำเทียนมาส่องวนที่ถ้วยบรรจุน้ำมะพร้าวหรือเหล้าก่อน เพื่อเป็นการตรวจตราว่ามีสิ่งแปลกปลอมใดๆ หรือไม่

5) เทียนไข การเข้าทรงแต่ละครั้งใช้เทียนไขจำนวนมาก เมื่อครุหมอลงทรงแล้วจะจุดเทียนไขถือไว้ประจำตัว และรักษาไว้ไม่ให้ดับ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่ากำลังลงทรงอยู่ ครุหมอบางองค์ เช่น พระยามือเหล็กมือไฟจะใช้เทียนไขคราวละกำมือจุดแล้วลนตามตัวหรืออมไว้ในปาก เพื่อแสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัว

- เครื่องบูชาสำหรับถวายครุหมอโนราและเทวดา เจ้าภาพจะต้องจัดหาเตรียมไว้บนพาไล ได้แก่ ที่สับสองหรือสับสองที่ (ประกอบด้วยข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ขนมโค และน้ำ) ไม่มีของควาจัดใส่กระทงเล็ก ๆ 12 กระทง) มี 2 ชุด วางไว้ที่พาไลฝั่งขวา 1 ชุด เพื่อถวายครุหมอ และที่ฝั่งซ้าย 1 ชุด เพื่อถวายเทวดา หมรับ น้ำมะพร้าว หมาก พลู กระจงใส่ข้าวสาร เทียน หม้อ น้ำมนต์ ใบเฉียงพร้าว นอกจากนี้ยังมีเหล้า เบียร์ น้ำหวานต่าง ๆ ที่ลูกหลานนำมาเช่นไหว้ครุหมอในแต่ละคืนก็จะนำมาวางไว้บนพาไล ส่วนในวันสุดท้ายซึ่งมีพิธีเชิญครุหมอขึ้นพาไลรับเครื่องเสวย เจ้าภาพจะเตรียมหัวหมู ไก่ต้ม หมรับ ตามจำนวนที่ได้บนบานไว้รวมทั้งสำหรับควาหวานต่าง ๆ วางตรง

กลางพาลี หลังจากครุหมอรับเครื่องเสวยแล้วก่อนทำพิธีตัดเหมยครุหมอจะแจกจ่ายเครื่องเช่น จำพวกหม้อรับ เครื่องดื่มต่างๆ ให้ลูกหลานนำกลับบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล บริเวณเหนือที่วางเครื่องบูชา จะนำผ้าขาวสี่เหลี่ยมจัตุรัสมาผืนหนึ่ง ใช้ด้ายสีขาวผูกสี่มุม แล้วชิงบนเพดานพาลี เพื่อใช้เป็นเพดานของที่บูชา ภายในเพดานใส่หมากพลูไว้ค้ำหนึ่ง

ในพิธีโนราโรงครุเพื่อตัดจุกยังมีอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธีที่เพิ่มเข้ามา ได้แก่ เทียนค่าตัว เป็นเทียนที่โนราควั่นเอง ทำมาจากขี้ผึ้ง ความยาวของเทียนเท่ากับความยาวหรือส่วนสูงของโนราใหม่ เทียนค่าตัวจะนำมาผูกไว้ตรงเสากลางและจะจุดในวันสุดท้าย นอกจากนั้นยังต้องเตรียมกรรไกร ใบบัว ซึ่งใช้ในช่วงตัดจุก โดยใช้กรรไกรเล็มผมโนราใหม่ จากนั้นวางเศษผมไว้ใบบัว เมื่อเสร็จพิธีก็ห่อไว้นำไปเก็บไว้ในบ้านของโนราใหม่

ภาพที่ 27 ที่สืบสอง เป็นของหวานทั้งหมด ไม่มีของคาว

4.3.4 ขั้นตอนการประกอบพิธีโนราโรงครุ

โนราโรงครุที่บ้านปลายระไมมีทั้งแบบที่เล่น 3 วัน 3 คืน และ 1 วัน 1 คืน หากเล่น 3 วัน 3 คืน คืนแรกโนราจะทำพิธีเข้าโรง จากนั้นจะกาศครูหรือไหว้ครู โดยเริ่มจากขับบทชานเอ กาศโรงหรือ กาศครูและกาศสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จากนั้นโนราทั้งหมดจะออกมาไหว้ครู แล้วจึงเชิญครุหมอมาลงทรงเพื่อให้พบทักทายลูกหลาน วันถัดมา 2 วัน พิธีจะจัดขึ้น 2 ช่วงคือช่วงบ่ายและช่วงค่ำ ขั้นตอนจะ

คล้ายคลึงกัน คือ เริ่มจากการภาศโรง แต่ไม่มีบทขานเอ จากนั้นโนราร้องเชิญครุหมอมาลงทรงเพื่อให้ลูกหลานกราบไหว้ขอพร ในภาคค่ำ หลังจะครุหมอ “ปุละ” หรือออกจากทรงแล้ว อาจจะมีโนราเด็ก ๆ ออกมารำสวยงาม ส่วนวันสุดท้าย พิธีจะเริ่มขึ้นตั้งแต่เช้า ประมาณ 9.30 น. (เวลามาเลเซีย) โนราเริ่มภาศครู จากนั้นจึงขับบทเชื้อครุหมอ เชิญครุหมอมายังพาไล และทำพิธีเบ็ดเตล็ดอื่นๆ (ถ้ามี) ก่อนเพล โนราจะทำพิธีเชิญครุหมอขึ้นพาไลอีกครั้งเพื่อรับเครื่องเช่นสังเวย เมื่อครุหมอขึ้นพาไลแล้ว โนราจะสวดบทสวดดีใหญ่เพื่อรำลึกถึงพระคุณของครูที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทั้งหลายรวมถึงคุณของบิดามารดา

จากนั้นทั้งโนรา รำทรง เจ้าภาพและผู้มาร่วมงานจึงหยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน ช่วงบ่ายพิธีจะเริ่มประมาณ 14.00 น. ครุหมอลงจากพาไลกลับมาสู่ร่างทรงอีกครั้ง รอบนี้โนราไม่ต้องร้องเชิญแล้ว เพราะถือว่าครุหมอพักอยู่บนพาไลภายในโรงโนรานี้เองไม่ได้ไปไหน ครุหมอจะเรียกลูกหลานออกมารำด้วยกันอย่างสนุกสนานเป็นการส่งท้าย จากนั้นโนราจะเริ่มพิธีตัดเหมรย โดยเริ่มจากว่าบทครูสอน แสงทอง พรายงามตามโขลง รำคล้องหงส์ รำโชน จากนั้นจึงเล่นบทสิบสอง ว่าบทส่งโรง และตัดเหมรยเป็นลำดับสุดท้าย

ส่วนพิธีโนราโรงครูแบบ 1 วัน 1 คีน นั้นจะย่นย่อลงมาโดยคีนแรกโนราจะทำพิธีเข้าโรง เช่นเดียวกับการทำพิธีแบบ 3 วัน 3 คีน นั่นคือเริ่มด้วยการภาศครูหรือไหว้ครู ซึ่งเริ่มจากขับบทขานเอ แล้วจึงภาศครูและภาศสังคักดีสิทธิ์ทั้งหลาย โนราทั้งหมดออกมาไหว้ครู แล้วจึงเชิญครุหมอมาลงทรง เพื่อให้พบทักทายลูกหลาน วันรุ่งขึ้นจึงเริ่มพิธีกรรมเช่นเดียวกับวันสุดท้ายของการทำพิธีแบบ 3 วัน 3 คีน

ตารางที่ 18 กิจกรรมในพิธีโนราโรงครูแบบ 3 วัน 3 คืน

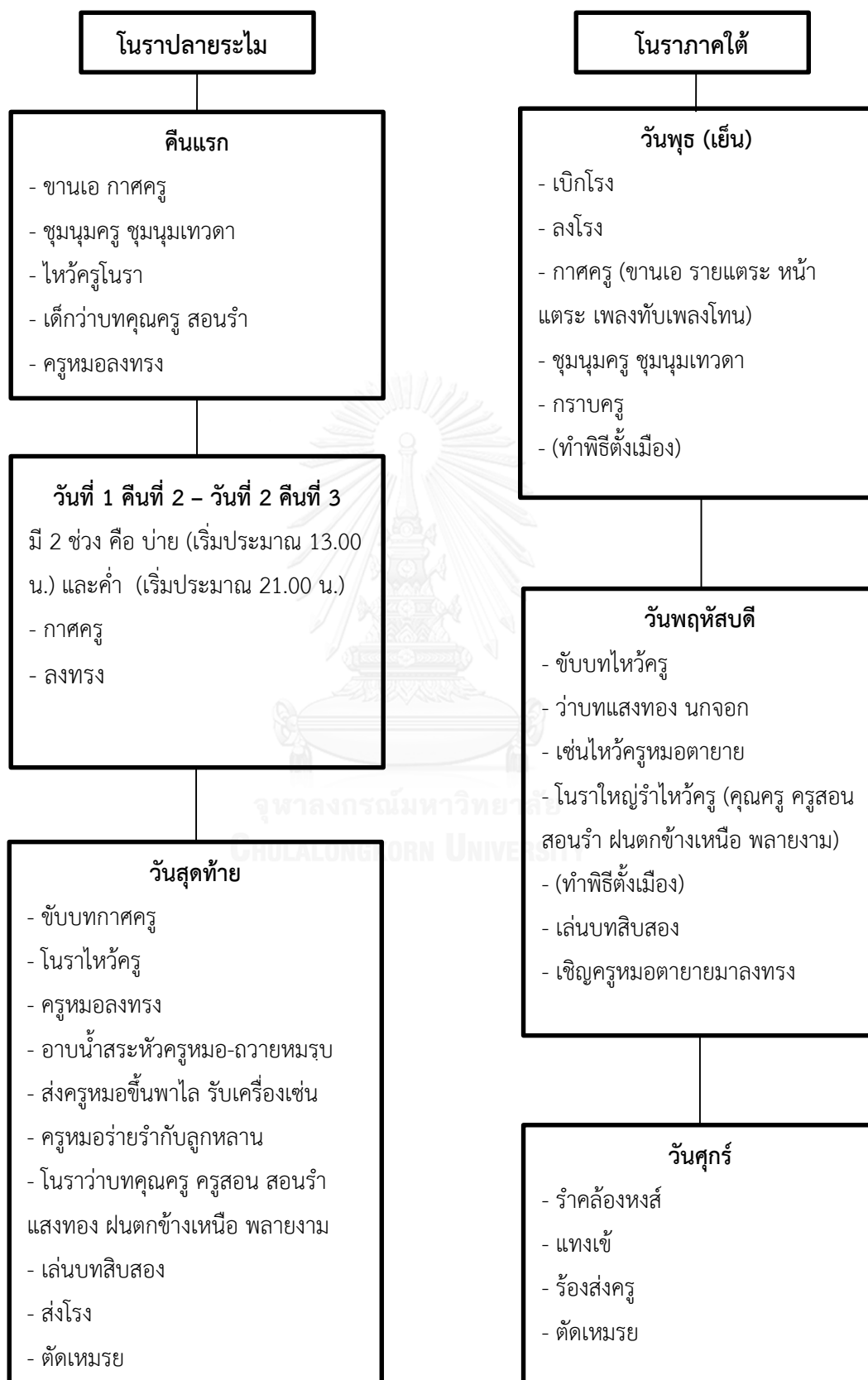
วัน/เวลา	กิจกรรมในพิธีโนราโรงครู		ผู้ประกอบกิจกรรม/ พิธีกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม/ พิธีกรรม
	แก้บน	ตัดจุกโนราใหม่		
คืนแรกเข้าโรง - กลางคืน (หลังปลุกโรง เสร็จ)	- โนราเข้าโรง กาสร้อง กาศครู - กราบครู - ลงทรง	เหมือนกัน	- เจ้าภาพและญาติๆ คณะโนรา - โนรา ร่าทรง	เจ้าภาพ ญาติ ชาวบ้านทั่วไป
วันที่ 1 คืนที่ 2 15.00 น.	- กาศครู - เชิญครูหมอลง ทรง	- กาศครู - เชิญครูหมอลง ทรง	- คณะโนรา - โนรา ร่าทรง	เจ้าภาพ ญาติ ชาวบ้าน
19.30 น.	- กาศครู - เชิญครูหมอลง ทรง	- กาศครู - โนราตัดจุกซ้อม ขานบท - เชิญครูหมอลง ทรง	- คณะโนรา - โนรา โนราตัดจุก โนราพี่เลี้ยง - โนรา ร่าทรง	
วันที่ 2 คืนที่ 3 15.00 น.	- กาศครู - เชิญครูหมอลง ทรง	- กาศครู - เชิญครูหมอลง ทรง	- นายโรงและคณะ โนรา - โนรา ร่าทรง	เจ้าภาพ ญาติ ชาวบ้าน
19.30 น.	- กาศครู - เชิญครูหมอลง ทรง	- กาศครู - โนราตัดจุกซ้อม ขานบท - เชิญครูหมอลง ทรง	- นายโรงและคณะ โนรา - นายโรง โนราพี่เลี้ยง โนราตัดจุก - โนรา ร่าทรง	
วันที่ 3 8.00 น.	- กาศครู	- กาศครู - ซ้อมขานบท - โนราตัดจุกเข้าไป เปลี่ยนชุดในบ้าน	- นายโรง คณะโนรา - นายโรง คณะโนรา - หมอพิธีประจำโรง	- โนราตัดจุก - โนราตัดจุก

วัน/เวลา	กิจกรรมในพิธีโนราโรงครู		ผู้ประกอบกิจกรรม/ พิธีกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม/ พิธีกรรม
	แก้บน	ตัดจุกโนราใหม่		
		- พาโนราตัดจุกลง มาจากบ้าน	- หมอพิธีประจำโรง - ร่างทรงครูหมอโนรา	- โนราตัดจุก โนราพี่ เลี้ยง ร่างทรงอื่นๆ ชาวบ้าน
10.30 น.	- พิธีแทรก (ถ้ามี)	- ตัดจุกโนรา	- พระ ร่างทรงครูหมอ โนรา พ่อแม่โนราตัด จุก	- โนราตัดจุก - เจ้าภาพ, ชาวบ้าน - เจ้าภาพ, ลูกหลาน
11.00 น.	- สวดชุมนุมครู ชุมนุมเทวดา - ส่งครูหมอขึ้น พาไล เพื่อรับ เครื่องเซ่น - สวดสัสดี	- เหมือนกัน	- คณะโนรา - หมอขวัญ	- เจ้าภาพ ชาวบ้าน
14.00 น.	- เล่นบทฝนตกข้าง เหนือ พรายงาม แสงทอง และสืบ สองบท - ส่งโรงและตัดเท มรย	- เหมือนกัน	- โนราใหม่ - คณะโนรา	- เจ้าภาพ - ญาติพี่น้อง ชาวบ้าน
17.00 น.		- จำ 3 วัด 3บ้าน	- โนราใหม่ - คณะโนรา	

ตารางที่ 19 กิจกรรมในพิธีโนราโรงครูแบบ 1 วัน 1 คืน

วัน/เวลา	กิจกรรมในพิธีโนราโรงครู	ผู้ประกอบกิจกรรม/พิธีกรรม	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม/ พิธีกรรม
	แก่น		
คืนแรกเข้าโรง - กลางคืน (หลังปลุกโรง เสร็จ)	- โนราเข้าโรง กาสโรง กาศครู - กราบครู - ลงทรง	- เจ้าภาพและญาติๆ คณะโนรา - โนรา รุ่งทรง	เจ้าภาพ ญาติ ชาวบ้านทั่วไป
วันงาน 8.00 น.	- กาศครู	- นายโรง คณะโนรา - นายโรง คณะโนรา	
	- เชิญครูหมอลงทรง	- รุ่งทรง ชาวบ้านที่มีครูหมอม มาลง	- ชาวบ้าน
10.30 น.	- พิธีแห่รถ (ถ้ามี)	- โนรา รุ่งทรง	- เจ้าภาพ, ลูกหลาน
11.00 น.	- สวดชุมนุมครู ชุมนุมเทวดา - ส่งครูหมอลงขันพาลี เพื่อรับ เครื่องเซ่น - สวดสัสดี	- คณะโนรา - หมอขวัญ	- เจ้าภาพ ชาวบ้าน
14.00 น.	- เล่นบทผนตกข้างเหนือ พรายงาม แสงทอง และสิบ สองบท - ส่งโรงและตัดเหมรย	- คณะโนรา	- เจ้าภาพ - ญาติพี่น้อง ชาวบ้าน

เปรียบเทียบขั้นตอนประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูบ้านปลายระไมกับภาคใต้ในแต่ละวัน

เมื่อเปรียบเทียบขั้นตอนประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูบ้านปลายระไมกับภาคใต้พบว่า การเล่นโนราโรงครูที่ปลายระไมแตกต่างจากของภาคใต้ นั่นคือ โนราโรงครูที่ภาคใต้จะเข้าโรงในวันพุธ ส่วนในวันที่ 2 คือวันพฤหัสบดีเรียกว่า วันพิธีใหญ่ จะทำพิธีเช่นไหว้ครูและแก้บน หรือถ้ามีการครอบเทริดก็จะทำในวันนี้ รวมถึงหากมีพิธีเบ็ดเตล็ดอื่นๆ เช่น เหยียบเสน ตัดผมผีซ้อ ผูกผ้าปล่อย ฯลฯ ก็ทำในวันนี้เช่นกัน วันพิธีใหญ่นี้โนราใหญ่จะแต่งพอกและรำแต่งพอกเพื่อถวายครู โดยต้องรำให้ครบ 12 ท่า 12 เพลง และ 12 บท ส่วนวันที่ 3 หรือวันศุกร์เรียกว่าวันส่งครู มีพิธีสำคัญ 2 อย่าง คือ ส่งครู และตัดเหมมรย ทั้งนี้หากวันศุกร์ตรงกับวันพระจะเลื่อนไปส่งโรงวันเสาร์แทน ดังนั้นหากนับวันเล่นแล้วจะเห็นว่าที่ปลายระไมจะเล่นกัน 3 วัน 3 คืน ส่วนที่ภาคใต้ จะเล่นเพียง 3 วัน 2 คืน แต่ทางภาคใต้จะยึดถือเรื่องวันเข้าโรงวันพุธ และการไหว้ครูเช่นครูในวันพฤหัสบดี

ขั้นตอนในการประกอบพิธีโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม อาจแบ่งออกเป็น 4 ช่วงสำคัญ ได้แก่ การกาศครู การลงทรง การร้องขับบทประกอบทำรำ และการส่งโรง มีรายละเอียดดังนี้

การกาศครู

ก่อนจะเริ่มพิธีโนราโรงครูในแต่ละวัน โนราจะต้องทำพิธีไหว้ครูหรือกาศครู และเชิญครูหมอโนราตลอดจนเทวดาอารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมายังโรงพิธีก่อน ในการกาศครูที่บ้านปลายระไม โนราจะร้องประกาศชื่อครูหมอโนรา รวมทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่โนรานับถือเพื่อแสดงความเคารพ และขออำนาจครูหมอและสิ่งศักดิ์ช่วยคุ้มครองให้ได้ความสวัสดิมีชัยในการประกอบพิธีโนราโรงครู รวมทั้งช่วยป้องกันภัยพิบัติทั้งหลายมิให้เกิดขึ้นด้วย

ในวันแรกที่เข้าโรง เริ่มประมาณหนึ่งทุ่ม โนราจะร้องบทกาศครูหรือไหว้ครูเต็มรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วยบท ขานเอ ซึ่งมีลักษณะการขับที่เนิบช้า เนื้อหาเกี่ยวกับนางนวลทองสำลีที่ถูกลงโทษลอยแพ ดังตัวอย่าง

เล่าแหลเฮย รื่นรื่น

หลังเฮย เอามาเป็นแทน

ออเล่าแหลเฮย ดินหญิง

ออขึ้นกรวดเฮย ดินดำ

ออเล่าชะเจ้าเฮย ฤๅสาย

ลูกไห้วนางธรณี ผึ่งแผ่น

ได้รองดินมนุษย์ ทั้งหลาย

แต่ยอดมิ่งแม่มาร้อง ดินชาย

แต่ถัดมาชั้นน้ำ ละอองทราย

แต่ข้างโนโนเน โนโน

ออล่าแหละเอย ซ้ำเอยต้อง	ทำนองเสมือน วัชชไก
ออลองสำลีเอย ไม่ลิมไหน	แต่พีไปไม่ลิม น่องนา
ออล่าแหละเอย รวยรวย	ก็ยงหอมแต่รส แป้งทา
ออลอมรสเอย เล่าแหละครูข้า	พ่อส่งกลิ่นเข้ามา ไรโร
ออล่าแหละเอย เล่าแหละสาแค	ครั้นลูกเหลียวไปแล สากไล
ออลอมฟุ้งเอย เล่าแหละลมใด	แต่พัดแล้วตั้งเมฆ ขึ้นมา
ออลมว่าวเอย เล่าแหละดาหระ	แต่พัดมาได้ด้วยลม หลาดัน
ออลูกก็ซึกเอย เล่าแหละใบแสน	แต่กลางคืนให้มาเป็น กลางวัน
ออลองหลังเอย เล่าแหละไกลฝั่ง	แต่เอาเกาะสี่กระซัง มาเป็นเรือน
ออลเพื่อนบ้านทั้งเพเอย นับปี	เจ้านวลทองสำลี นับเดือน
ออลเอาสี่ซังเอยเข้ามาตั้งให้เป็นเรือน	ให้เป็นแทนที่นอน น่องหนา

(บันทึกเสียง, โนราพริ้ม, 31 พฤษภาคม 2556)

เมื่อخانเอแล้ว คณะโนราเขียนจะต่อด้วยบทกาสโรง ซึ่งกล่าวถึงการเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเข้ามาอยู่ในร่างของโนราและขอตั้งโรงโนรา แล้วจึงกล่าวถึงครูหมอที่สำคัญได้แก่ พระยาโถมน้ำ พระยาลุยไฟ และเล่าตำนานดาหลวงพระคงค้อและลูกชายคือ จันทรกระยาพมหมอหรือ หลวงคงกระยาปราจิต โดยตำนานเล่าว่า หลวงคงกระยาปราจิตทำความผิดฐานขู้สาวกับนางสนมคนหนึ่งจึงถูกลงโทษประหารชีวิตด้วยการแขวนคอที่ริมฝั่งแม่น้ำ ดังตัวอย่าง

อ้อเอย ว่าเวเอยเวลา	ดีกมันมาอยู่ไรโร
มาเราคอยจัดพ่อเหอคอยจ้อง	มาเราค่อยร้องค้อยไป
กลางดีกมันมาอยู่ไรโร	ชอบไปด้วยยามพระเวลา
ลงมาพ่อเหอถึงโรง	ลูกตั้งโมอิติภิโสภควา
ลูกจะตั้งเยพ่อเหอเกจิ	อะกุสลาธัมมา
พระธรรมพ่อเหอทั้งห้า	พระธรรมทั้งเจ็ดกำพลี
ศัตรูจะเบียนลูกไม่ได้ลุ	ไหว้คุณธาตุดั่งสี่
พระธรรมทั้งเจ็ดกำพลี	มารักษาร่างในกายา

.....

.....

พระราชครูของข้า	ชื่อเจ้าพระยาโถมน้ำ
...พ่อทองทรมปลอด	ลูกไม้สู้รอดไม้สู้ข้าม
ยอไหว้พระยาโถมน้ำ	โถมงามพระยาลุยไฟ
ไหว้โยตาหลวงพระคงคอ	ยังมีลูกชายแทนมา
ชื่อจันท์กระยาหม่อม	อีกทั้งตาหลวงคงคอ
หม่อมหลวงคงปราจิต	(ได้ยินไม่ชัด)
ใจทำวันนี้ไร้ความคิด	หลวงคงกระยาปราจิต
ผิดด้วยสนมกรมชาววัง	อาบน้ำเสียพ่อมาทาแป้ง
ดำแดงไม่ทันได้ผันหลัง	ผิดด้วยสนมกรมชาววัง
รับสั่งผูกคอฆ่าเสีย	พ่อตายไม่ทันได้สั่งลูก
บุญปลุกไม่ทันได้สั่งเมีย	รับสั่งผูกคอให้ฆ่าเสีย
ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว	ถ้าพ่อตายเจ็บหรือตายไข้
ลูกรักจะได้มาถามข่าว	ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ชีวิตพ่อม้วยมอรอณา	ดุกแข่งพ่อเหือดูกษา
ลูกยาจะทำไม้กัลดम्म	ดวงเนตรพ่อทองทรมปลอด
ลูกน้อยจะทำบ่อหรือดอม	ทำไม้พ่อเหือกัลดम्म
ชุมตามพระร้อยซ่งเฮย	ร้อยซ่งพ่อเหอรักข้า
อย่าตัดความรักเสียให้ม้วย	มาคู่ด้วยช่วยเล่นมโนห์รา

(บันทึกเสียง, โนราเขียน, 2 พฤษภาคม 2557)

ส่วนบทกาศครูตอนต้นของคณะโนราพริ้มขึ้นต้นว่า “ออว่า ฤกษ์งาม...” เหมือนกับบทกาศครูของภาคใต้ที่เรียกว่าเพลงกราว เนื้อหาในบทกาศครูตอนนี้ โนราจะร้องเชิญครูหม่อโนราตั้งแต่ครูหม่อโนราในตำนาน ได้แก่ แม่ศรีมาลา ท้าวราชครู พรานบุญ พ่อทองสิงหลหรือเทพสิงห์รณตลอดจนครูหม่อโนราที่เคยสอนตนมา ให้เข้ามาประจำอยู่ในโรงโนรา จากนั้นจึงไหว้คุณมารดา แล้วจึงร้องไหว้พระยาสายฟ้าฟาด พระยาโถมน้ำ พระยาลุยไฟ และต่อด้วยเล่าตำนานของหลวงคงกระยาปราจิตเช่นเดียวกับของคณะโนราเขียน ดังตัวอย่าง

ออว่าฤกษ์งามนี้ยามดี
 ออว่าชอบฤกษ์นี้เมื่อลูกเปิดโรง
 ออว่าครูแต่ตั้งหรือว่าแต่เดิม
 ทำวราชครูของข้า
 ลูกข้ามเสียดคงไม่รอด
 แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น
 อีกทั้งพรานบุญพ่อทองสิงหล
 ออयोให้วอาจารย์ถ้วนหน้า...
 มาดูมาแลลูกด้วยหนา
 อาจารย์พริ้มเป็นหลักลูกแล้วหนา
 ท่านได้นำซักรำโนรา
 ยกมือขึ้นไหว้ทั้งซ้ายขวา
 เยื้องยาตรแขนซ้ายก็มาย้ายขวา
 พ่อได้สอนทางแล้วสอนท่า
 ครูสอนหนังสือ
 ออว่าคุณครูลูกไหว้แล้ว
 พระแม่ข้าเอยแม่ได้เลี้ยงลูกมา
 แม่เลี้ยงตั้งน้อยโตใหญ่
 แม่เลี้ยงลูกมารอดตัว
 มดไม่ให้ไต่ยุ้งไม่ให้ตอม
 จะขอไหว้พระยาสายฟ้าฟาด
 พระยามือเหล็กตาไฟ
 ยังมีลูกชายแทนมา
 อีกทั้งตาหลวงคงคอ
 ออว่าแรกครั้งยังไม่ตาย
 หลวงคงกระยาปราจิต
 พ่อมาอาบน้ำทาแป้ง

ปานนี้ได้ชอบพระเวลา
 ไหว้บุญคุณครูกันถ้วนหน้า
 ตัดแล้วให้เติมน้กันเข้ามา
 แม่ศรีมาลาแม่เป็นครูต้น
 จะก้มลงลอดก็คงไม่พัน
 ได้สอนติดต่อกันนานมา
 ลูกรักร้องเชิญเฝ้าเรียกหา
 ยอให้วอาจารย์ตั้งท่านเป็นคนแก่
 ขอให้วอาจารย์ล้นท่านเป็นครูพัก
 ยอให้วอาจารย์พริ้มเป็นหลัก
 พวกเราลูกศิษย์ทั้งหญิงและชาย
 ท่านได้สอนรำท่าเขาควาย
 ท่านได้สอนเยื้องหรือว่าสอนอย่าง
 ออयोให้วพ่อนา
 หารือครูสอนมโนห์รา
 จะไหว้บุญคุณแก้วพระมารดา
 พิทักษ์รักษาให้รอดตัว
 น้ำใจแม่ไม่ให้ลูกได้ชั่ว
 พระแม่ยอหัวเป็นนักษหนา
 แม่เฝ้าถนอมทุกเวลา
 ศิษย์น้อยจะร้องประกาศไป
 ไหว้ไยตาหลวงพระคงคอ
 ชื่อจันทน์กระยาผมหมอ
 ผมหมอหลวงคงปราจิต
 ใจทำวันนี้ก็ไร้ความคิด
 ผิดด้วยสนมกรมวัง
 ดำแดงไม่ทันได้ผันหลัง

ผิดด้วยข้าสาวนี้ชาววัง	รับสั่งผูกคอไปฆ่าเสีย
พ่อตายไม่ทันได้สั่งลูก	บุญปลูกไม่ทันได้สั่งเมีย
รับสั่งผูกคอให้ฆ่าเสีย	ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ออว่าตายเจ็บตายไข	ลูกยาจะได้ไปถามข่าว
ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว	ชีวิตพ่อแม่ยมรรณา
ออว่าฝนตกข้างเหนือ	น้ำเน่าน้ำเหนื่อมันไหลมา
ออว่าน้ำเน่าลูกจะลายจันทน์	น้ำมันลูกกลายเป็นแป้งทา
ออว่าโคกแข็งโคกขนา	ลูกยาจะทำไม้กัลดม
ออว่าดวงเนตรพ่อทองทรมปลอด	ลูกน้อยจะทำปรอทอม
ออว่าเที่ยงๆ สายๆ	ลูกยาจะได้คลายออกมาชม
ออว่าทำไม้กัลดม	ชมต่างพ่อร้อยซังแก้ว
ออว่าพ่อร้อยซังแก้ว	สองแก้วนะพ่อร้อยซังอา
ถ้าว่าร้อยซังพ่อยังรักข้า	พ่ออย่าตัดรักเสียให้ม้วย
พ่ออย่าตัดลูกเหมือนตัดตาล	พ่ออย่ารานหลานเหมือนรานกล้วย
พ่ออย่าตัดรักให้ม้วย	มาด้วยช่วยเล่นมโนห์รา
สิ่งหนึ่งสิ่งใดลูกไม่ได้รู้	เอาบุญครูมาตั้งหน้า
ออว่า ออ ออ ออ ออ ออออ...	

(บันทึกเสียง, โนราพริ้ม, 31 พฤษภาคม 2556)

เมื่อกาศครูหรือไหว้ครูจบแล้วก็จะต่อด้วยบทไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย บทไหว้ครูตอนนี้ขึ้นต้นเหมือนกันทั้งสองคณะ คือขึ้นต้นว่า “มือข้าทั้งสองประคองตั้ง” และยังเหมือนกับบทกาศครูในเพลงโทนของภาคใต้ แต่รายละเอียดในบทไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสองคณะจะแตกต่างกัน โดยคณะโนราฝ्यानนั้นจะไหว้เพียงสั้น ๆ โดยเริ่มจากไหว้พระพระรัตนตรัย ไหว้เจตพลี ไหว้พระอินทร์ พระพรหม พระยม ยักษ์ รวมไปถึงฤๅษี จากนั้นจึงไหว้สมภารวัดปลายระไมที่มรณภาพไปแล้ว ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องที่ ไหว้พระภูมิในท้องที่ พระภูมิชายคา เป็นต้น ส่วนบทไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของโนราพริ้มมีความยาวมากกว่า ประกาศชื่อสิ่งศักดิ์ศักดิ์ที่ไหว้ละเอียดกว่า ได้แก่ ไหว้พระอินทร์ ไหว้พระอิศวรและกล่าวถึงตอนที่พระอิศวรสร้างโลก ไหว้เทวดา พรหมถึงชั้นอกนิษฐ์ ไหว้พญานาค เป็นต้น จากนั้นจึงไหว้

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องที่ ไหว้พระภูมิเจ้าที่ และสุดท้ายคือไหว้สมภารในเขื่อน คือ อดีตสมภารวัด ปลาย
ระไมที่มรณภาพไปแล้ว ดังตัวอย่าง

มือข้าทั้งสองประคองตั้ง	อยู่เหนือเศียรรั้งตั้งดอกปทุมมา
นิ้วข้าทั้งสองสียก....	ไหว้เวียนทางซ้ายแล้วย้ายไปหาขวา
ไหว้คุณมุนีนารถพระศาสดา	พุทธรังษีมั่งงั่งมาไหว้ครูอาจารย์
ขอไหว้ไชยศเจตพลี	ได้เวลาปานนี้ลูกไหว้พระคุณท่าน
อินทร์พรหมยมยักษ์นี้พระยาบาล	ทั้งศัตรูหมู่มารขอให้หลบหลีกหนี
ไหว้ทวดฉลาดทั้งแปดกว่าครอก	อยู่ในเมรุเขตคอกออกรอกทวดโลกี
ไหว้นนทยักษ์พระยาปักซี	ไหว้สุวรรณมุนีขอไหว้ฤๅษีสม
ไหว้ทวดฉลาดทั้งเจ็ดชฎาพารายขอไหว้พระยายม
อินทนาทาศีไหว้ฤๅษีสม	นั่งบังคมขอไหว้ใต้พระบาทา
อรรักข้าเอ๋ยลูกขอไหว้	พระอิศวรรนารายณ์ไหว้ทั้งซ้ายขวา
ไหว้พระอิศวรรนี้พ่อเนื่อนิล	พ่อได้ตั้งแผ่นดินได้ตั้งทั้งแผ่นดินฟ้า
พ่อตั้งแผ่นดินเท่าลูกสะบ้า	พ่อตั้งแผ่นดินเอาไว้เท่าใบบอน
พ่อมาสั่งจับสั่งครบทั้งสิ้น	ตั้งเขาศรีนทร์ตั้งเขาศิวสินธร
สร้างไม้พุกษาที่ป่าดงดอน	หญ้าเซ็ดมอนพ่อตั้งเอาไว้เมื่อภายหลัง
พ่อได้สร้างสวนพ่อได้สร้างศรี	พ่อได้ตั้งหัวซีตั้งบัวครั้ง
หญ้าคาพ่อสร้างเอาไว้ภายหลัง	ได้ตั้งดวงพระจันทร์ตั้งดวงพระอาทิตย์
อรรักข้าเอ๋ยลูกนั่งขอไหว้	เทวดาทุกฝ่ายถึงชั้นนอกนิษฐ์
ฉันทไหว้เจ็ดทิศไปทั้งแปดทิศ	เพราะพ่อมีฤทธิ์ในชั้นฉกามา
ชั้นบนของจดลงมา	ไหว้ถึงนาคนาคาท่านอยู่ใต้บาดาล
พ่อได้เป็นใหญ่ใน...เจ้า	เอาหางเกี่ยวรอบทั่วขอบพระพารา
.....ลูกดเอาไว้	แล้วนั่งขอไหว้ศักดิ์สิทธิ์ไหว้ทุกทิศา
ศักดิ์สิทธิ์ช่องห้วยหรือว่าช่องเขา	แล้วตามลำเนาห้วยเหวผา
อีกทั้งศักดิ์สิทธิ์หรือว่าศักดิ์ชล	เที่ยงท่องล่องหนอยู่บนพระเวหา
นั่งไหว้ศักดิ์สิทธิ์ในท้องที่นี้	ท่านเบิกร้างสร้างที่แต่ก่อนมา

ยอไหว้ทวดชาวท่านเป็นคนแก่	มาดูมาแล มาแลลูกด้วยหนา
ทวดสามารถนี้เป็นคนแก่	มาดูมาแล มาแลลูกบ้างหนา
ยอไหว้ศักดิ์สิทธิ์พ่อทองงามสม	ยกมือขึ้นตั้งเหนือหว่างพระเกศา
ลูกเล่นโนรานี้แก้จำเหมมรย	แล้วท่านเอยพิทักษ์ให้พ่อมารักษา
ช่วยกันผีพรายหรือว่าตายโหง	อย่าให้เข้าใกล้โรงของลูกเลยหนา
สิบนิ้วยอไหว้ลูกนั่งขอพร	พ่อบงอรพ่อช่วยอวยพรชัย
ตลอดถึงศักดิ์สิทธิ์พ่อทวดแประ	พ่อจงช่วยรักษาพ่อหนาอย่าไปไหน
ลูกประกาศรัตนนาขอให้พ่อมาคุ้มภัย	พ่อยอดโยพ่อช่วยมารักษา
อีกทั้งเจ้าเงินหรือว่าเจ้าลาย	โฉมฉายจงโปรดได้เมตตา
ทั้งทวดแประหรือทวดลัดทอง	ทั้งสามศรีพี่น้องพ่อได้ส่งญาณมา
ศักดิ์สิทธิ์เปลื้องปลัดของดเอาไว้	แล้วนั่งยอไหว้พระภูมิในท้องที่นี้หนา
พระภูมิที่เหย้าพระภูมิที่เรือน	พ่ออย่าสะดุ้งสะเทือนไปเลยหนา
พระภูมิขึ้นนอกพระภูมิขึ้นใน	แล้วถัดนั้นไปยอไหว้พระภูมิชายคา
พระภูมิเปลื้องปลัดลูกงดเอาไว้	แล้วนั่งยอไหว้สมภารพ่อท่านอาจารย์ข้า
ยอไหว้สมภารวัดปลายระไม	ว้ายอดโยส่งญาณลิกแลมา
พ่อท่านช่วยพ่ออยู่ในบัว	โอพ่อทูนหัวลูกยอไหว้หา
ท่าน....พ่ออยู่วัดนอก	ว่าบุญปลุกมาแล้วมาแลลูกด้วยหนา
อีกพ่อท่านอ่อนพ่ออยู่ในเขื่อน	พ่ออย่าสะดุ้งสะเทือนเสียเลยหนา
ประกาศท่านนี้ผมว่าพ่อได้	แล้วขอเปลื้องปลัดงดไว้พ่อเสียก่อนหนา
ประกาศมาๆ เดียวมันชักช้า	เดี๋ยวเขาจะหาว่าโนรามันบ้าแต่สำนวน
ออว่าเอย....เวลา.....	

(บันทึกเสียง, โนราพรีม, 2 มิถุนายน 2556)

จากนั้นโนราจะจุดเทียนที่เครื่องเช่นบนพาไลข้างขวาซึ่งเป็นฝั่งครุหมอและว่าบท
 ชุมนุมครุ จากนั้นจึงไปจุดที่เครื่องเช่นบนพาไลข้างซ้ายซึ่งเป็นฝั่งเทวดาและว่าบทชุมนุมเทวดา ทั้งนี้
 เพื่อเชิญครุหมอโนราและเทวดาทั้งหลายเข้ามาสู่โรงโนรา

ตัวอย่างบทชุมนุมครูและชุมนุมเทวดา

อ้อ..เอย...สิบนี้วี่งามสม	ชุมนุมราชครูของข้า ถ้วนหน้า (ซ้ำอีก 2 ครั้ง)
ว่าอาจารย์ลั่นของลูกแก้ว	ว่าแจ้วแจ้วลูกร้อง ร้องประกาศหา
ว่าอาจารย์ตั้งเข้าด้วยกัน	ให้เป็นช่อเป็นชั้น ขอชวนกันเข้ามา
ว่าอาจารย์นิยมพ่อเป็นคนแก่	เชิญมาคумаแล มาแลลูกเล่าหนา
วันนี้พะพ่อเป็นวันดี	ถึงวันชั้นชีกันแล้วหนา
วันนี้ขอแก้วจำเหมรบบน	ลูกรักขอนิมนต์ให้ท่านเข้ามา
เขาบนเอาไว้เมื่อยามทุกซ์	ครั้นสบายสนุกเขาเล่นมโนห์รา
อีกทั้งครูหมอและ.....	ครูหมอเอยตัวฉานเป็นลูกมโนห์รา
แม่ศรีมาลาแม่เป็นครูตัน	ลูกข้ามเอยไม่พินแม่จะเสียเลยหนา
อีกทั้งพรานบุญพ่อเป็นต้นหน	ลูกขอเอยนิมนต์พ่อนะประกาศหา
ทวด.....ทวดพรานของลูกแก้ว	ว่าแจ้วแจ้วลูกร้องลูกร้องเฝ้าครวญหา
ว่าครูเอียดเป็นคนแก่	ให้มาคумаแล มาแลกันบ้างหนา
โนราศักดิ์สิทธิ์ของลูกแก้ว	ว่าแจ้วแจ้วลูกร้อง ลูกร้องประกาศหา
เทพสังหรณ์พ่อเป็นคนดี	อย่าให้เสียที่ อย่าให้ลูกเสียท่า
พระยาโถมน้ำพระยาลุยไฟ	ว่าโอยอดโยเมื่อลูกร้อง ลูกร้องประกาศหา
พระยาคางเหล็กเข้าด้วยกัน	ให้เป็นช่อเป็นชั้น เหมือนดอกจากป่า
ออว่าพรานเทพพ่อเดินดง ที่พ่อมาเดินป่า
ขุนพรานพระยาพราน	ขอดำเนินเชิญท่าน ให้มานั่งหน้า
ออว่าพรานบุญท่านมารักษา	เดินประจําหน้าหน้าราชครู
ว่าโอมพร้อม มหาพร้อม	ให้พร้อมเอยในคิน พ่อนะคินนี้หนา
ว่าโอมพร้อม มหาพร้อม	ให้พร้อมเอยครูหมอ พ่อนะมโนห์รา
ว่าโอมพร้อมมหาพร้อม	ให้พร้อมเอยที่บัตยศาลา
อ้ออ้อ...เอยยย...	
ลูกตั้งสักเคกามา	ชุมนุมเอยองค์พระเทวดา
ว่าสักเคกามา	ชุมนุมเอยองค์พระเทวดา

ว่าสักเคกาเม	ชุมนุมเอยองค์พระเทวตา
องค์พระเทวตา	เทวาเอยมารักษาแปดเหลี่ยมเมรุ
พระพายฉายพัดก็ไม่ให้ต้อง	เทวาเอยโละนั่งไม่ให้มาข่มเหง
เทวารักษาอยู่แปดเหลี่ยมเมรุ	พระพุทเจ้าได้ฝากพระศาสนา
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ฝ่ายทิศบูรพา
เชิญมาเถิดนะพ้อมาต้า	มารับเอาเครื่องกระยาบูชาสังเว
มีข้าวเหนียวและข้าวเจ้า	พร้อมไปด้วยหมากพร้าวทั้งนมเนย
มารับเอาเครื่องกระยาบูชาสังเว	มาเสวยให้พ้อมิม เสวยให้อิมใจ
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ ข้างทิศอาคเนย์
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ ข้างทิศทักษิณ
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ ข้างทิศหริ
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ ข้างทิศประจิม
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ ข้างทิศพายัพ
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ ข้างทิศอุดร
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ ข้างทิศอีสาน
ออสิบนิ้วลูกขอร้องเชิญ	เทวดาศักดิ์สิทธิ์ ในชั้นนอกนิษฐ์
ออเจ็ดทิศและแปดทิศ	พ้อมิฤทธิ์ในชั้น ในชั้นฉกามา
ออว่าแปดทิศทั้งสิบทิศ	พ้อมิฤทธิ์ในชั้น ในชั้นฉกามา
ออว่าเทวาพ้อมาพร้อมแล้ว	ขอเชิญขึ้นนั่งบนบรรณศาลา
ออว่ามาเถิดเชิญพ้อมาต้า	มารับเครื่องกระยาบูชาเสวย
ข้าวหนมเหนียวข้าวเจ้า	พร้อมไปด้วยหมากพร้าวทั้งนมเนย
เชิญเอาเครื่องกระยาบูชาสังเว	มาเสวยให้พ้อมิม เสวยให้อิมใจ
ถ้าว่าตัวพ้อมได้เสวยแล้วพ้อมจงอวยอ่อน	พ้อมนะอวยพรชัย
ถ้าออกชื่อความดีให้มาใกล้	ถ้าออกชื่อความร้ายให้หายไกล
พ้อมอวยอ่อนอวยพรชัย	ลูกรับใส่เหนือเกล้าเหนือพระเกศา
พ้อมมาเยี่ยมเมืองในเดือนห้า	พสุธาสะท้าน พ้อมนาอยู่หั้นไหว
พ้อมมาเยี่ยมเมืองในเดือนหก	ฝูงคนเอยตระหนก พ้อมนามาตกใจ

พ้อมาเยี่ยมเมืองพระเวียงชัย	ด้วยฤทธิเดชของค์พระเทวดา
โอว่าพ้อมองกังหน	ขอนิมนต์ที่หม้อน้ำ หม้อน้ำพระคงคา
ว่าน้ำมนต์ของพ้อมเจ้า	ลูกจะได้สระเกล้า พ้อมนะสระเกศา
ว่าน้ำมนต์ของพ้อมคุณครู	ลูกจะได้ตั้งหยุกพ้อมนะได้ตั้งยา
ว่าโอมพ้อม มหาพ้อม	ให้พ้อมเอยในคีน ในคีนนี้หนา
ว่าโอมพ้อม มหาพ้อม	พ้อมไปด้วยศักดิ์สิทธิ์ พ้อมนะเทวดา
ว่าโอมพ้อมมหาพ้อม	ให้พ้อมด้วย..... ในบัดยศาลา

(บันทึกเสียง, โนราพ้อม, 31 พฤษภาคม 2556)

วันต่อ ๆ มา ยกเว้นวันสุดท้าย แต่ละวันจะมีพิธีเชิญครูหมอ 2 ช่วง ช่วงแรกเริ่มประมาณ บ่ายสามโมง ช่วงที่ 2 เริ่มประมาณ 3 ทุ่ม โนราจะขับเฉพาะบทกาศครูหรือกาศโรง เพื่อไหว้ครูตาม ธรรมเนียมเท่านั้น จากนั้นจึงเริ่มเชิญครูหมอมาลงทรง เมื่อครูหมอมาลงครบ ลูกหลายก็จะเข้ามากราบ ไหว้ขอพร นำของมาบูชา ส่วนใหญ่เป็นน้ำหวาน เช่น น้ำแดง น้ำส้ม หรือถ้าครูหมองค์ใดชอบดื่มสุราก็จะนำเบียร์ บุหรี่ มาถวาย

ส่วนวันสุดท้ายซึ่งเป็นวันถวายเครื่องเช่นแก่ครูหมอและวันตัดเหมรย พิธีจะเริ่มประมาณ 9 โมงเช้า คณะโนราฝึ้นเริ่มด้วยการกาสโรง จากนั้นจึงว่าบทชุมนุมครู ชุมนุมเทวดา ส่วนคณะโนราพ้อมขับบทกาศครูเพลงหน้าแตระและเพลงโทน เมื่อกาศครูเสร็จ โนราทั้งหมดจะออกมายืนเข้าแถว เรียงหน้ากระดานหันหน้าเข้าหาพาล โดยเรียงตามลำดับอาวุโส จากนั้นจึงเริ่ม “นอบครู” คือไหว้ครูพร้อมกันรวมทั้งหมด 9 ครั้ง โดยนั่งไหว้ 3 ครั้ง ยืนไหว้ 3 ครั้ง และนั่งไหว้อีก 3 ครั้ง

การเข้าทรงครูหมอ

การลงทรงของโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม่มีลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างจากโนราโรงครูที่ภาคใต้อย่างชัดเจน โดยที่การลงทรงครูหมอแทบจะเป็นหัวใจหลักของพิธีโนราโรงครูที่นี่ เห็นได้จากการลงทรงแต่ละครั้งจะมีร่างทรงเป็นจำนวนมาก ครั้งหนึ่งไม่ต่ำกว่า 10 คน มากสุดที่ผู้วิจัยได้ไปชมคือมีร่างทรงถึง 41 คน ในคืนเดียว นอกจากนี้ในช่วงที่มีการทรง ชาวบ้านจะมาร่วมพิธีอย่างคับคั่งเพื่อมาแสดงความเคารพครูหมอที่ตนเองนับถือ ในขณะที่เมื่อโนราออกรำ หรือขับบทประกอบการรำจะมีผู้ชมไม่มากนัก ต่างจากโนราโรงครูในภาคใต้ ที่ชาวบ้านจะมารอเฝ้าชมโนรารำและร้องขับบท

ในการเข้าทรงครุหมอบที่บ้านปลายระไมนั้น ก่อนทรง ร่างทรงผู้ชายจะเปลี่ยนเสื้อผ้าในโรง
สวมเสื้อใหม่สีขาว นุ่งโจงกระเบน มีผ้าใหม่สีขาวพับพาดไหล่ไว้ บางคนสวมสร้อยลูกปัดแบบโนรา
ด้วย ส่วนร่างทรงผู้หญิงส่วนใหญ่จะนุ่งผ้าถุง บางคนจึงจะนุ่งโจงกระเบน ห่มสไบเฉียงไหล่ และมีผ้าขาว
อีกผืนพาดไหล่ไว้เช่นเดียวกับร่างทรงผู้ชาย จากนั้นโนราร้องบทเชิญครุหมอบมาเข้าทรง ทั้งนี้
เจ้าภาพจะต้องแจ้งแก่นอราก่อนว่าได้เชิญครุหมอบองค์ใดมาบ้างและมีใครเป็นร่างทรง โนราจึงร้องเชิญ
ครุหมอบมาลงในร่างทรง ซึ่งอาจจะร้องเชิญคราวละ 3-4 องค์ ถ้าองค์ใดไม่มาลงก็จะร้องเชิญซ้ำ แต่ถ้า
ร้องเชิญซ้ำหลายครั้งแล้วครุหมอบไม่มาลงก็ถือว่าครุหมอบนั้นปู่ละไป ไม่มีการร้องเชิญด้วยถ้อยคำ
รุนแรงเหมือนของภาคใต้

ตัวอย่างบทร้องเชิญครุหมอบมาลงทรง

ออลิบนีว้ประนม	ข้ายกขึ้นต่างบังคม เหนือเกล้าพระเกศา
ออราขครุนี้ของข้า	ดำเนินเชิญมา เชิญมาให้หมดสิ้น
ออว่า อยู่แค่หรือพ่ออยู่ไกล	ถ้าลูกร้องเรียกไป พ่อเหอจงได้ยิน
ขอเชิญพ่อมาให้หมดสิ้น	ข้างในค้ำและคั้น พ่อเหอ คีนนี้หนา
ถ้าว่าผู้ใดเป็นนายหน้า	ขอนำเพื่อนเข้ามา เข้ามาในโรงรำ
ทวดศักดิ์สิทธิ์ของลูกเอ๋ย	ถ้าอยู่ที่ไหนเหลย ลูกนั่งเฝ้าเรียกหา
โนราศักดิ์สิทธิ์ของลูกแก้ว	ว่าแจ้วแจ้วลูกร้อง ลูกนั่งประกาศหา
เชิญเข้ามาเถิดพ่อตาหล้า	เข้ามาแล้วมารำ ให้สำราญใจ
ออว่า เข้ามานีตาห้วยยอด	แล้วค่อยทอดเข้ามา เข้ามาแล้วเอยไย
ถ้าว่ามาแล้วพ่อয়ারอดไป	กะสิงใส่ลงใน ร่างพระกายา
แม่ศรีมาลาเข้าด้วยกัน	แล้วให้เป็นช่อเป็นชั้น เหมือนดั่งดอกจาก หนา

.....

(บันทึกเสียง, โนราพริ้ม, 31 พฤษภาคม 2556)

ขณะโนราร้องบทเชิญครุหมอบ ร่างทรงใช้ผ้าขาวคลุมศีรษะ เมื่อครุหมอบเข้าทรง ร่างทรง
จะเริ่มสั่น บางคนแสดงอาการผะไปข้างหลัง จากนั้นจะเริ่มรำย่ำรำท่าทางของครุหมอบ พิธีเลี้ยงนำผ้า
ขาวมาผูกเป็นสไบเฉียงบ่าเป็นสัญลักษณ์ว่าครุหมอบลงทรงแล้ว เมื่อครุหมอบลงทรงแล้ว ร่างทรงลุกขึ้น
รำย่ำและเดินไปตรวจเครื่องบูชาและเครื่องเช่นที่ฟาไล เมื่อตรวจจนเป็นที่พอใจแล้วก็จะกลับมานั่ง

ที่เดิม ร่างทรงบางคนอาจจะมีครุหมอลงมากกว่าหนึ่ง ถ้าครุหมอยังลงไม่ครบ โнораจะร้องเชิญครุหม่อีก จนกว่าจะลงครบ เมื่อครุหมอลงครบแล้ว ลูกหลานนำเครื่องบูชามาให้ครุหมอ ครุหมอทั้ททาย ลูกหลาน จากนั้นครุหมออาจจะเรียกลูกหลานให้ออกมารำด้วยเป็นที่สนุกสนาน

เมื่อพบปะทั้ททายให้พรเรียบร้อยแล้ว ถึงเวลาที่ครุหมอกลับ ดนตรีจะเริ่มบรรเลงเพลงส่งครุหมอ ครุหมอจะค่อยๆ หายกลับที่ละองค์ การที่ครุหมอออกจากร่างทรง เรียกว่า “ปุละ” ร่างทรงใดมีครุหมอลงหลายองค์ก็ต้องปุละให้ครบ ทั้งนี้ครุหมอของเจ้าภาพจะกลับเป็นลำดับสุดท้าย

การร้องขับบทประกอบทำรำก่อนตัดเหมรย

ในวันสุดท้ายของการประกอบพิธีโนราโรงครู ช่วงบ่ายหลังจากส่งครุหมอกลับแล้ว จะเป็นเวลาของโนราที่จะเล่นขับร้องบทและรำโนร่าก่อนประกอบพิธีส่งโรงตัดเหมรย โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือให้ครุหมอดู เนื่องจากมีความเชื่อว่าครุหมอชอบดูรำโนร่า หากโนร่ารำดี ขับไพเราะ ครุหมอก็จะพอใจและยินยอมให้การบนครั้งนั้นสิ้นสุดลง แต่หากร้องรำไม่ดี ครุหมอไม่พอใจก็อาจจะตัดเหมรยไม่ขาด การแก้บนก็ไม่ประสบความสำเร็จ ต่อไปชาวบ้านก็ไม่จ้างโนร่าคณะนั้นมาเล่นอีก ดังนั้นการร้องขับบทประกอบทำรำนี้เป็นส่วนสำคัญของพิธีโนราโรงครูที่จะขาดไม่ได้

ในการร้องขับบทประกอบทำรำที่นี้เริ่มด้วยโนร่าซึ่งจะเป็นผู้ประกอบพิธีตัดเหมรย แต่งกายด้วยเครื่องทรงโนร่าครบชุด สวมเทริด เริ่มขับบทประกอบการทำรำในบทคุณครูและบทสอนรำ แล้วต่อด้วยบทแสงทอง ฝนตกข้างเหนือ พลายงาม จากนั้นโนร่าจะรำคล้องหงส์ ซึ่งมีโนร่าอีก 2 คนในคณะมาร่วมรำด้วย แต่โนร่าที่มารำร่วมไม่ต้องแต่งกายด้วยชุดโนร่า จากนั้นจึงรำโทนรำไท่น แล้วต่อด้วยการเล่นสิบสองบท ซึ่งตัดตอนสั้นๆ มาจากวรรณกรรมที่เป็นที่รู้จักกันในท้องถิ่นภาคใต้ทั้งหมด 12 เรื่อง ได้แก่ พระสุนน-มโนห์ร่า พระรถ-เมรี ลักษณะวงศ์ โคบุตร สุวรรณสิน ยอพระกลีน ท้าววิรุณสังข์ทอง ไกรทอง และไม่ทราบเรื่องแน่ชัดอีก 3 เรื่อง การเล่นบทเจรจายกมาเฉพาะเรื่องพระสุนน-มโนห์ร่าและพระรถ-เมรี โดยเริ่มจากร้องขับบทก่อน จากนั้นจึงว่าบทเจรจา ส่วนเรื่องอื่น ๆ จะขับบทเพียงอย่างเดียวไม่มีบทเจรจา บทสิบสองนี้ขึ้นต้นว่า

กล่าวกลับจับเรื่องสิบสองบท

เกล้าถึงมโนร่าปรีชาชาญ

ตามกำหนดทุกต้องทำนองสาร

ลีลาจารย์จะเอากายนางไปเผาไฟ.

นางหลอนหลอกแก่แม่ผัว

กรรมของตัววิบัติกายนางจะตัดชัย.

ได้ทางปีกหลักหนีแม่ผัวสู่เวียงไชย

ไกรลาสปราสาทนาง.

(บันทึกเสียง, โนราจ้อน, 26 พฤษภาคม 2554)

จากนั้นจึงเป็นบทเจรจา โดยโนราที่แต่งเครื่องเล่นเป็นนางมโนห์รา และมีโนรารุ่นใหญ่อีก
คนหนึ่งรับบทเป็นแม่ป้า หรือพระมารดาของพระสุธน

ต่อมาจึงร้องบทเรื่องพระรถเมรี โนราที่แต่งเครื่องรับบทเป็นนางเมรี สมาชิกคนหนึ่งใน
คณะสวมหน้ากากพราณเล่นเป็นพระรถ ในตอนนี้จะเริ่มจากบทเจรจาระหว่างพระรถกับนางเมรี ตอน
ที่พระรถหลอกให้นางเมรีกินเหล้าและถามหาดวงตาและห้อยขาของนางสิบสอง ขณะนางเมรีหลับ
บางครั้งจะมีการร้องบทกล่อมนอนนางเมรีด้วย จากนั้นโนราจึงร้องขับบทพระรถ ดังนี้

โฉมพระรถบทซำทำพลิกพราย

ความรักคลายนางเมรีไม่เห็นห่าง.

ลวงให้กินสุราพุดจาพลาจ

ถามต่างนางบอกแจ้งไม่แพร้งพราย.

ได้ดวงเนตรแม่ป้าห้อยขาผง

ขึ้นทรงพาซีเหาะหนีหาย.

(บันทึกเสียง, โนราจ้อน, 26 พฤษภาคม 2554)

หลังจากจบบทพระรถ โนราจะร้องขับบทอื่น ๆ ต่อไปจนครบ 12 บท โดยจะขับอย่าง
เดียว ไม่มีบทเจรจาแล้ว และจบบทสุดท้ายที่เรื่องเจ้าไกร ดังนี้

ชะละวันผันโกรธโลดน้ำผลุง

หมายมุ่งเอาแพไม่แลเหลือียว.

นายไกรอ่านมนต์อยู่คนเดียว

กุมภีร์เลี้ยงฟาตทางเทียมกลางแพ.

นายไกรขึ้นขี่หลังไม่ยั้งยุค

กุมภีร์มุดพาไปในกระแส.

สิบสองบทงดไว้พอได้แล

สิ้นแต่เท่านั้นราชาครูเอ๋ยฯ

(บันทึกเสียง, โนราจ้อน, 26 พฤษภาคม 2554)

การส่งโรงและตัดเหมรย

การส่งโรงและตัดเหมรยเป็นพิธีกรรมช่วงสุดท้ายของโนราโรงครู โนราที่ตัดเหมรยได้ต้อง
เป็นโนราที่ผ่านการตัดจุกครอบเทริดแล้ว ไม่จำเป็นต้องเป็นนายโรงหรือเป็นโนราอาวุโส ที่ปลายระไม
นิยมให้โนราที่อาวุโสน้อยที่สุดเป็นผู้ตัด เช่นโรงโนราสุทินให้โนราจ้อนเป็นผู้ตัด ส่วนโรงโนราพริ้มให้

โนราบอยเป็นผู้ตัด โดยโนราผู้ประกอบพิธีตัดเหมรยถือพระขรรค์ซึ่งพันปลายด้วยเทียน (ยังไม่จุด) สวมสร้อยโนราของเก่า (เชื่อว่าถ้าสวมของใหม่จะตัดเหมรยไม่ขาด) และรำส่งโรงไปรอบโรง ส่วนนายโรงจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและช่วยว่าบทส่งโรง โดยมีโนราคนอื่นๆ ช่วยกันร้องรับ ขณะส่งโรงผู้ชมสามารถเข้ามานั่งรายล้อมอยู่ในโรงโดยเว้นที่ทางเดินไปยังเสาแต่ละต้นไว้ เนื่องจากขณะรำ โนราจะต้องเดินไปที่เสาแต่ละต้นเพื่อส่งเทวดาประจำทิศที่สถิตอยู่ที่เสาแต่ละต้น

ตัวอย่างบทส่งโรง

พอดุ๊กขี้ยามนี้ยามแคล้ว	ปานนี้แล้วได้โชคยามพระเวลา
ดุ๊กขี้ยามนี้ยามก็แคล้ว	ปานนี้แล้วได้โชคดุ๊กขี้ครุฑ
อออาจารย์ลั่นของลูกแก้ว	ว่าแจ้วแจ้วลูกร้องลูกร้องประกาศหา
อาจารย์ตั้งนี้เข้าด้วยกัน	ให้เป็นขอเป็นชั้น พ่อช่วยมารักษา
ว่าปู่เนียมนี้เป็นคนแก่	เข้ามาดูมาแล มาแลลูกเล่าหนา
พรานบุญพ่อทอง...	ขอเชิญมาเป็นลูกคู่พ่อหนาโรงโนรา
อยู่ไหนเล่าพ่อเป็นเจ้าของเหมรย	ท่านเอยมารับมารับจำเหมรยไป
จะเอาไปพุ่มเสียในน้ำพอนาไปเผาไฟ
มารับจำเหมรยของท่านไป	กะให้ปล่อยแต่วันวันนี้หนา
ว่าโอมปล่อยมहाปล่อย	จำเหมรยเอ๋ย...ให้ปล่อยเสียแล้วหนา
ว่าดินกับฟ้ายังไม่ติดกัน	จำเหมรยเอ๋ยเขานั่นไม่ติดกันทรอกหนา
ว่าสิบนิ้วขอร้องส่ง	นางโอเอยกะแซงนางอยู่ที่...เสา
อยู่นี้ไม่ได้ณะแม่มงเยาว์	ไปแล้วอย่าได้ อย่าได้มาเล่าเหลว
อยู่นี้ไม่ได้ณะเจ้าข้าเอ๋ย	เพราะมนุษย์มันใจร้าย ใจร้ายเสียนักหนา
.....
สิบนิ้วลูกขอร้องส่ง	จตุเอยเทพรักรัษ พอนะท่านศักดิ์สิทธิ์
อย่าน้อยเอยน้อยจิต	ศักดิ์สิทธิ์เอ๋ยที่อยู่ ในกายา
....ยามเข้าลูกขอเชิญหา	เสร็จการเอยบูชาลูกยาจะต้องไป
เชิญไปเถอะนะพ่อไป	(ได้ยินไม่ชัด)...ไปยังศาลา
ที่นี้มันอยู่ไม่ได้	ชาวมมนุษย์มันใจร้าย ใจร้ายเสียนักหนา

สิบนิ้วลูกร้อส่ง	จตุเอยชาวเท พอนะเทวดา
สิบนิ้วลูกร้อส่ง	เทวาเอยข้างฝ้าย ในทิศบูรพา
.....
ออสิบนิ้วลูกร้อส่ง	เทวาเอยข้างฝ้ายในชั้นนอกนิษฐ์
ออว่าเจ็ดทิศนู่ทั้งแปดทิศ	พ้อมีฤทธิ์อยู่ในชั้นฉกามา
ว่าแปดทิศทั้งสิบทิศ	พ้อมีฤทธิ์อยู่ในชั้นฉกามา
พ้อแจ้งอยู่ข้างฝ้ายบน	เชิญเถิดเอยพระยล พระยลเอาไว้...
นายข้างให้แต่งข้าง	นายม้าให้ท่านมาแต่งม้า
นายรถให้แต่งรถ(ไต่ยืนไม่ซัด).....
สายจุกหรืศรีจุกหรา	ขอเจ้ามารับนายของเจ้าไป
ว่าเชิญไปเถิดพ้อไป	จากห้องในบรรณศาลา
พ้ออยู่ที่นี้ก็อยู่ไม่ได้	ชาวมุขย์มันใจร้าย เสียหนักหนา
ยังเหลยจุกจะร้อส่ง	จุกจะส่งผีท่งจะส่งทั้งผีนา
ยังผีดงให้กลับไปดง	ยังเล่าเอยผีป่าให้กลับไปป่า

...

(ไต่ยืนไม่ซัดเจน เนื่องจากโนราร้องปากเปล่า ไม่ใช่ไมโครโฟนเพราะต้องทำพิธีซัดข้าวสารไปรอบโรงด้วย)

...

พุกธังปิด ธัมมังปิด สั้งฆังปิด	ว่าจุกจะเอาตัวนิต เอาเข้ามาปิดไว้
พุกธังปิด ธัมมังปิด สั้งฆังปิด	ว่าจุกจะเอาตัวนิต เอาเข้ามาปิดไว้
พุกธังปิด ธัมมังปิด สั้งฆังปิด	ว่าจุกจะเอาตัวนิต เอาเข้ามาปิดไว้

(บันทึกเสียง, โนราพริ้ม, 3 มิถุนายน 2556)

เมื่อเสร็จจากการร้อส่งโรง โนราจะใช้ตัดเหมรย โดยใช้เทียนที่ผูกติดปลายพระขรรค์ลง เชือกผูกห่อเหมรย หรือที่เรียกว่า “จะเหมรย” ที่แขวนไว้ใต้พาไลให้ขาดลง ขณะตัดห่อเหมรย ห้ามมองไปที่ห่อเหมรยเพราะเชื่อว่าของจะเข้าตัว จากนั้นจะลงเชือกผูกเพดานผ้าทั้งหมด สมาชิกคนอื่น ๆ จะช่วยกันกระชากผ้าเพดานลงมา และช่วยกันโยนเครื่องเช่นที่เหลืรวมทั้งท่อนกล้วยที่ทำเป็นแท่น

รองเทริดลงจากพาลี ทั้งหมดนี้จะกระทำอย่างรวดเร็ว จากนั้นโนราใช้เท้าพลิกเสื่อกลางโรงขึ้น แล้วร้องว่า “ปล่อยเนาะ” คนอื่นร้องรับว่า “ปล่อย” ร้องเช่นนี้จนครบ 3 ครั้ง จากนั้นโนราที่ทำพิธีทั้งหมด จึงทำพิธีสะเดาะเสนียดจัญไรไม่ให้เข้าตัว หรือตกค้างอยู่ที่ตัว เป็นอันเสร็จพิธีอย่างสมบูรณ์

พิธีโนราโรงครูเพื่อตัดจุก

เพื่อให้เห็นรายละเอียดของพิธีกรรมรวมทั้งบริบทในพิธีกรรมอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะเสนอรายละเอียดพิธีตัดจุกโนราจ้อนในวันสุดท้าย คือวันพฤหัสบดีที่ 26 พฤษภาคม 2554 เนื่องจากกิจกรรมสำคัญจะประกอบขึ้นในวันนี้เกือบทั้งหมด ส่วนกิจกรรมที่เกิดขึ้นในคืนแรกถึงคืนที่ 3 ไม่แตกต่างจากพิธีโนราโรงครูเพื่อแก้บนมากนัก รายละเอียดของพิธีกรรมในวันสุดท้ายมีดังนี้

ช่วงเช้า

พิธีตัดจุกโนราใหม่จะเริ่มขึ้นในช่วงเช้า ประมาณ 8 นาฬิกา (เวลามาเลเซีย) และจะต้องทำพิธีตัดจุกให้เสร็จก่อนเที่ยง เนื่องจากตอนเพลจะเป็นเวลาถวายเครื่องเซ่นให้แก่ครูหมอบ้างหลาย ทั้งนี้ ครูหมอบางองค์ที่ถือศีลจะไม่ฉันในโรงโนราแต่จะกลับไปฉันที่วัด จึงต้องจัดเวลาถวายเครื่องเซ่นให้ตรงกับเวลาเพลที่พระฉันภัตตาหาร ลำดับของพิธีกรรมในช่วงเช้ามีดังนี้

เริ่มต้นพิธี โนราใหญ่ 3 คน คือโนราแผ่นดิน โนราสุทิน และโนราเสถียร สวมชุดปกติและสวมสร้อยคอลูกปัดโนรา เริ่มกาลโรง เพื่อเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเข้ามาอยู่ในร่างของโนราและขอตั้งโรงโนรา แล้วจึงไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเริ่มจากไหว้พระรัตนตรัย ไหว้เจตพลี ไหว้พระอินทร์ พระพรหม พระยม ยักษ์ รวมไปถึงฤๅษี ไหว้สมภารวัดปลายระเมาะที่มรณภาพไปแล้ว ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องที่ ไหว้พระภูมิในท้องที่ พระภูมิชายคา จากนั้นโนราจุดเทียนที่เครื่องเซ่นบนพาลีข้างขวาซึ่งเป็นฝั่งครูหมอและว่าบทชุมนุมครู แล้วจึงไปจุดที่เครื่องเซ่นบนพาลีข้างซ้ายซึ่งเป็นฝั่งเทวดาและว่าบทชุมนุมเทวดาเพื่อเชิญครูหมอโนราและเทวดาทั้งหลายเข้ามาสู่โรงโนรา บนพาลีวางเครื่องเซ่นได้แก่ ไข่ต้ม หมูรับ อาหารคาวหวาน ที่สับสอง น้ำหวาน เบียร์ ส่วนเสากลางพาลีจุดเทียนค่าตัว ความยาวเท่ากับความสูงของโนราใหม่

จากนั้นโนราทั้งหมดออกมายืนเรียงกันหน้าพาลีตามลำดับอาวุโสเพื่อนอบครูหรือไหว้ครู ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อครูหมอโนรา โดยเริ่มจากการนั่งไหว้ 3 ครั้ง ยืนไหว้ 3 ครั้ง และนั่งไหว้ อีก 3 ครั้ง ระหว่างการไหว้โนราทั้งหมดจะหยิบข้าวสารที่วางกองไว้บนพื้นตรงหน้ามาโรยไปบนพื้น

ด้วย ไหว้เสร็จโนราฝ้ายนำคณะโนราเดินไปยังพาลไผ่ผิงครุหมอ ขณะที่เดินโนราจะจับชายผ้าผูกคอของโนราที่เดินข้างหน้าตนไว้และเดินตามกันไป จากนั้นโนราฝ้ายใช้ใบพลูจุ่มน้ำมันต์พรมไปที่เครื่องเช่นทั้งหลาย แล้วนำคณะโนรามาท่กลางโรงและพรมน้ำมันต์ไปที่เพดานผ้ากลางโรงซึ่งถือเป็นที่พักของครุหมอก่อนจะมาลงในร่างทรง เสร็จจากการนอบครุแล้ว โнораฝ้ายและโนราเสถียรไปนั่งตรงตำแหน่งโนรา หันหลังให้พาลไผ่ เบื้องหน้ามีสาดหมอนครุหมอวางเรียงราย และมีราวเทียนแท่งใหญ่จุดเทียนสว่างไสวจำนวน 7 เล่ม ระหว่างเทียนแต่ละเล่มวางเล็บโนราไว้ จ๊อนมานั่งซ้อมว่าบทคุณครุและสอนรำเหมือนคืนที่ผ่านมา

เมื่อว่าบทเสร็จ ภายในโรง ร่างทรงชายเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นนุ่งโจงกระเบนสีแดงเลือดหมูสวมเสื้อยืดสีขาวใหม่ตราห่านคู่ซึ่งเจ้าภาพจัดเตรียมไว้ให้ ในตอนนี้โนราสุทินเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นโนรามามาเป็นร่างทรงพ่อขุนทองแทน เนื่องจากโรงนี้เป็นโรงของพ่อขุนทอง และพ่อขุนทองเป็นครุหมอโนราที่สายตระกูลของโนราใหม่นับถือด้วย จากนั้นโนราฝ้ายและโนราเสถียรร้องเชิญครุหมอลงทรงในร่างทรงต่างๆ โดยเชิญครุหมอพ่อขุนทองเป็นองค์สุดท้าย โดยเชิญถึง 3 ครั้งเพราะพ่อขุนทองมีหลายภาคทั้งภาคที่เป็นโนราและภาคที่ถูกพันธนาการก่อนนำไปประหาร เมื่อครุหมอลงแล้วจึงเดินตรวจเครื่องเช่นบนพาลไผ่ทั้งด้านขวาและด้านซ้าย

นอกโรง ตาแนบซึ่งเป็นครูมนต์และเป็นผู้อาวุโสที่เคารพนับถือของคณะโนรา¹⁰ พาจ๊อนเข้าไปเปลี่ยนชุดในบ้านพร้อมด้วยโนราพี่เลี้ยง คือโนราภูมิ ซึ่งตัดจุกไปเมื่อปีที่แล้ว ภายในห้องแต่งตัววางสาดหมอนไว้ ครูมนต์บริกรรมคาถาก่อนช่วยว่าที่โนราใหม่แต่งกายด้วยเครื่องทรงโนรา เว้นแต่ที่ศีรษะใช้ผ้าเช็ดหน้าผืนใหญ่พับเป็นรูปสามเหลี่ยมคาดไว้ ส่วนโนราภูมิแต่งเครื่องโนราและสวมเทริด

รอบ ๆ โรงโนรา ชาวบ้านเริ่มทยอยมานั่งรอชมพิธีตัดจุกโนราใหม่กันอย่างหนาแน่น มีทั้งชาวบ้านปลายระไม ญาติพี่น้องที่มาจากหมู่บ้านหรือเมืองอื่นๆ รวมทั้งเพื่อนนักเรียนชาวสยามจากโรงเรียนมัธยมสุโขทัยซึ่งมาให้กำลังใจจ๊อน รวมทั้งมาช่วยถ่ายรูปและถ่ายวิดีโอ ส่วนบริเวณครัวแม่ครัวและญาติเร่งเตรียมอาหารเพื่อเลี้ยงญาติพี่น้องและชาวบ้านที่มาร่วมงาน

¹⁰ ตาแนบเคยอยู่ในคณะโนราล้น (พ่อของโนราสุทิน) มานาน มักเล่นบทพรานคู่กับโนราล้น แต่ไม่ได้ตัดจุกเป็นโนรา นอกจากนี้ลุงแนบยังเป็นพ่อตาของโนราสุทินด้วย

หลังจากแต่งตัวเสร็จ ผู้ช่วยให้สัตยาณนักดนตรีเล่นเพลงเซ็ด ตาแนบพาจ๋อนลงมาจากบ้าน โดยมีโนราภูมิเดินนำหน้า จ๋อนจับชายผ้าของโนราภูมิไว้ ตรงประตูหน้าบ้าน วางภาดใส่่น้ำ มีดเล่มใหญ่และเหรียญไว้ให้โนราเดินก้าวลงไป ร่างทรงครุหมอโนรานำโดยโนราสุทินซึ่งเป็นร่างทรงพ่อขุนทองพร้อมด้วยครุหมออื่น ๆ เดินเข้าไปรับจ๋อนจากโนบ้าน ขณะนั้นมีชาวบ้านหลายคนแสดงอาการรำให้ เหมือนมีครุหมอมาเข้าทรงด้วย ร่างทรงครุหมอจึงเข้าไปจูงชาวบ้านเหล่านั้นเข้าร่วมคณะไปรับโนราจ๋อนด้วย

เมื่อออกมาจากบ้าน พ่อขุนทองและร่างทรงครุหมออื่น ๆ เดินนำหน้า ถือเทียนส่องทางมาด้วย จากนั้นตาแนบถือขันใส่ข้าวสารและปักเทียนไว้เดินตามมา แล้วจึงเป็นโนราภูมิเดินพนมมือพร้อมถือพระขรรค์นำหน้าจ๋อนที่พนมมือถือพระขรรค์และจับชายผ้าพันคอของโนราภูมิไว้ ตามด้วยญาติชายคนหนึ่งถือภาดใส่่น้ำ และอีกคนหนึ่งถือภาดใส่่น้ำเครื่องเช่นครุหมอ ประกอบด้วยเขียนครุหมอ หมรับขนมลา เบียร์ น้ำชา และยังมีญาติ ๆ เดินตาม เวียนขวารอบโรงโนรา 3 รอบ จากนั้นจึงเดินเข้าไปในโรงโนรา โดยโนราภูมิและจ๋อนก้าวลงไปในภาดซึ่งใส่่น้ำมนต์ มีด เหรียญอีกครึ่งก่อนเข้าโรง แล้วจึงเดินวนในโรงโนรา 3 รอบ เสร็จแล้วให้จ๋อนไปนั่งบนชั้นสาคร เหนือชั้นแขวนเทริดที่จะใช้ในการทำพิธีครอบให้แก่โนราใหม่

ลูกหลานทำพิธีสงน้ำให้แก่ครุหมอ โดยครุหมอยืนอยู่ในโรงโนรา ลูกหลานอยู่นอกโรงเอาน้ำมารดครุหมอและทาแบ่งให้ ในช่วงนี้ลูกหลานจำนวนมากเข้ามาเบียดเสียดกันเพื่อสงน้ำครุหมอบรรยากาศเต็มไปด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะเฮฮา

ประมาณ 10.00 น. คณะพระคุณเจ้าจากวัดปลายระไมจำนวน 7 รูปเดินทางมาถึงบ้านเจ้าภาพ เจ้าภาพนิมนต์พระคุณเจ้านั่งบนปะรำพิธีที่สร้างไว้ด้านขวาของโรง ปะรำสำหรับพระคุณเจ้าสร้างยกพื้นสูง ประมาณ 50 เซนติเมตร จากนั้นชาวบ้านร่วมกันกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย

เมื่อได้เวลา พ่อท่านช้อย (พระวิสุทธิศีลคุณ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธิประดิษฐาราม) ซึ่งเป็นประธานสงฆ์ นำกรรไกรมาแตะที่หน้าผากของท่านตัดเส้นปลายผมบริเวณที่มัดजूไว้ พระสงฆ์สวดชยันโต เมื่อตัดเสร็จแล้ว ครุหมอโนรา (โนราสุทิน) นำร้องตะโกนว่า “ไซ” คนอื่น ๆ รับว่า “โย” 3 ครั้ง จากนั้นครุหมอพ่อขุนทอง (โนราสุทิน) ตัดजूเป็นคนที่สอง โดยนำเทียนวนรอบกรรไกร 3 รอบก่อนแล้วจึงตัดผมออกอีกเล็กน้อย แล้วร้อง “ไซ” คนอื่น ๆ รับ “โย” 3 ครั้ง เสร็จแล้วครุหมออื่นๆ

ทยอยกันมาตัดจุก หมดจากครุหมอแล้วพ่อแม่ของจ๋อนจึงเข้ามาตัดจุกลูกชายบ้าง¹¹ ตามด้วยญาติผู้ใหญ่อีกหลายคน สุดท้ายพ่อท่านซ้อยเป็นผู้ตัดจุกที่เหลือทั้งหมดเป็นอันเสร็จขั้นตอนการตัดจุก ส่วนผมที่ได้จากการตัดจุกนำมาใส่รวมไว้ในใบบัวเพื่อนำไปเก็บไว้บนหิ้งสำหรับบูชาต่อไป

ต่อมา โнораที่เพิ่งตัดจุกนั่งบนชั้นสาครซึ่งเลื่อนไปวางให้ตรงกับเทริดที่แขวนไว้ด้วยด้ายสีแดง ครุหมอโนรา (ในร่างทรงอื่น ๆ) นำปลายเชือกไปถวายพ่อท่านช่วย พ่อท่านช่วยหย่อนด้ายแขวนเทริดลงมาใกล้ศีรษะโนราใหม่ จนครอบศีรษะ พระสงฆ์เริ่มสวดให้พรอีกครั้ง จากนั้นครุหมอพ่อขุนทอง (โนราสุทิน) นำครุหมออื่น ๆ เอาเทียนลดด้ายจนขาด โนราใหม่จึงได้สวมเทริดอย่างสมบูรณ์

ถัดจากนั้นจึงทำพิธีขึ้นหมรับ โดยเจ้าภาพ ญาติพี่น้องทั้งหลายไปนั่งรออยู่ด้านหลังพาลไค จากนั้นโนราภูมิและโนราเสถียรรำและใช้พระขรรค์แทงไปที่เสากลาง จากนั้นเจ้าภาพขึ้นหมรับ ได้แก่ ชนขนมลา เขียนใส่ข้าวสาร ดอกไม้ เทียน ให้แก่โนราภูมิ โนราภูมิร้องบอกว่าที่บนไว้ให้โนราจ๋อนตัดจุกให้ปล่อยนะ ลูกหลานร้องพร้อมกันว่าปล่อย จากนั้นโนราเสถียรนำหมรับบางส่วนจากพาลไคได้แก่ขนมลา ขวดน้ำหวานส่งให้ลูกหลานที่ย้ายมายืนด้านข้างโรง ลูกหลานกับโนราย้อหมรับกันไปมา โนราร้องสำหรับอีกครั้งที่ “ปล่อยหนอ” ลูกหลานร้องพร้อมกันว่า “ปล่อย” แล้วคนที่แยงหมรับใส่ขนมลาได้ก็พาขึ้นหมรับวังนำลูกหลานคนอื่นๆ วังวนขวารอบโรงโนรา 3 รอบ

เมื่อถึงเวลาเพล เป็นเวลาที่ครุหมอเสวยหมรับ โนราทำพิธีส่งครุหมอขึ้นพาลไค โดยร่างทรงเดินไปที่เสากลางหน้าพาลไคทีละคน เอาพระขรรค์แตะไปที่เสากลางเป็นสัญลักษณ์การขึ้นพาลไคจนครบทุกคน จากนั้นตัวแทนจุดเทียนที่เครื่องเช่น ลุงปิ่นซึ่งเป็นนายปีและมีความสามารถสวดสัสดีได้ เริ่มว่านะโมตัสสะ 3 ครั้ง แล้วต่อด้วยบทสัสดีเพื่อไหว้บูชาคุณครูและเชิญครุหมอโนรา ตลอดจนครุหมอทั้งหลายที่เพิ่งส่งขึ้นพาลไคมารับเครื่องเช่นสังเวทียี่ลูกหลานจัดเตรียมไว้ให้ นอกจากนี้ บริเวณนอกโรงโนราด้านซ้าย ปักเสาไม้ไผ่ ด้านบนสานให้ปลายกว้างออกเพื่อวางถาดเครื่องเช่นสำหรับบริวารของทวดเพชรทวดพันซึ่งมารอกินด้วย แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในโรงโนรา เสร็จจากพิธีเชิญครุหมอมาเสวยหมรับแล้ว เจ้าภาพเชิญโนรา ญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมงานไปร่วมรับประทานอาหารกลางวัน

¹¹ โนราสุทินและครุภารัณเล่าเสริมภายหลังว่าในอดีตจะมีเพียงพระ ครูโนราที่สอนมา และพ่อแม่เท่านั้น ที่เป็นผู้ตัดจุกโนราใหม่

ซึ่งจัดแบบบุฟเฟต์ ในช่วงนี้ร่างทรงทั้งหลายถือว่ากลับสู่สภาวะปกติ เนื่องจากครุหม่ออกจากร่างไป เสวยหมริบอยู่บนพาลีแล้ว

ช่วงบ่าย

เมื่อโนราและผู้ชมพักรับประทานอาหารเที่ยงเสร็จแล้ว จึงเริ่มพิธีกรรมในช่วงบ่ายต่อในเวลาประมาณ เริ่มจากร่างทรงเดินกลับเข้ามาในโรงโนรา นักดนตรีเล่นเพลงเชิดเพื่อเชิญครุหม่อกลับมายังร่างทรง แต่โนราไม่ต้องร้องเชิญแล้วเพราะถือว่าครุหม่อพักอยู่ในโรงโนราไม่ได้ไปไหน เมื่อครุหม่อกลับมาลงในร่างทรงก็จะออกมารำรำกัณฑ์ตามจังหวะดนตรี ครุหม่อบางองค์ไปจูงมือลูกหลานมาร่วมรำรำด้วยอย่างสนุกสนาน ใช้เวลาพักใหญ่ จากนั้นครุหม่อจึงค่อย ๆ ทอยปุและ (ออกจากทรง) ทีละองค์สององค์ สัญญาณเมื่อจะปุและคือ ร่างทรงลงนั่งหน้าสาดหมอน จากนั้นแกะผ้าขาวที่พันเฉียงไหล่ไว้เมื่อตอนครุหม่อลงทรงมาคลุมศีรษะอีกครั้ง เมื่อดนตรีขึ้นเพลงเชิดก็ค่อย ๆ สั่นแรงขึ้น ๆ ดนตรีเร่งจังหวะตาม จากนั้นร่างทรงหงายไปข้างหลังอย่างแรง เป็นอาการที่บอกว่าครุหม่อออกจากร่างทรงแล้ว ส่วนครุหม่อพ่อยุทองจะออกเป็นลำดับสุดท้าย และต้องออกถึง 3 ครั้งตามจำนวนที่เข้าทรง

หลังจากที่ครุหม่อออกจากร่างทรงหมดแล้ว โนราเก็บข้าวของเครื่องใช้ทั้งหลาย ได้แก่ เทริด หน้าพราน พระขรรค์ หม้อห้วย เครื่องแต่งกายโนรา ใส่ซุมใส่หีบให้เรียบร้อย ร่างทรง บางคนนำหน้าพราน เขียนครุหม่อมาด้วยก็เก็บไปให้ครบ ส่วนเจ้าภาพนำเครื่องเช่นออกจากพาลี เครื่องเช่นครุหม่อบางส่วนเช่นน้ำหวาน เปียร์ก็เอามาแจกจ่ายให้แก่ร่างทรงและผู้ร่วมงาน เก็บสาดหมอนไปไว้ในบ้าน เตรียมพื้นที่ให้โล่งที่สุดสำหรับให้โนราเล่นเพื่อประกอบพิธีตัดเหมรยและส่งโรงต่อไป

เมื่อถึงเวลาประมาณ 13.30 น. โนราใหม่จะแสดงการรำรำโนราและขับบทเพื่ออวดผู้ชม การขับบทนี้ครุโนราจะสอนให้เฉพาะผู้ที่จะตัดจุกเป็นโนราเท่านั้น ตัวโนราจ้องเองเพียงจะเรียนขับบทก่อนที่จะตัดจุกประมาณ 1 เดือน โนราสุทินกล่าวว่ารำรำโนรานั้นไม่ยาก แต่การขับบทนั้นยาก เพราะต้องให้มือและปากสัมพันธ์กัน “มือเป็น ปากไม่เป็น ไม่งาม” (สัมภาษณ์, สุทิน อุไรรัตน์, 2556)

การเล่นบทเริ่มจากว่าบทคุณครู สอนรำ จากนั้นจึงเป็นบทแสงทอง ฝนตกข้างเหนือ พลายงาม แล้วรำคล้องหงส์ ในช่วงที่รำคล้องหงส์ ต้องใช้ผู้รำ 3 คน โนราภูมิและโนราสุทินจึงออกมารำด้วยและต่อรำโทน แล้วจึงตามด้วยการเล่นสับสองบท การเล่นสับสองบทนี้ผู้เล่นจะนั่งหันหน้าไปทาง

พาไล เสมียนเล่นให้ครุหมอดู ชาวบ้านหลายคนเข้ามานั่งในโรงด้วย บางครั้งก็ช่วยบอกบทให้โนรา
เมื่อเห็นร้องหรือเจรจาติดขัด

สิบสองบท เริ่มต้นด้วยเรื่อง*พระสุธน-มโนห์รา* โดยโนราจ้อนรับบทเป็นนางมโนห์รา โนรา
สุทินรับบทเป็นแม่ป่าหรือมารดาพระสุธน บทที่ขับเริ่มดังนี้

เกล้ากลับจับเรื่องสิบสองบท	ตามกำหนดทุกต้องทำนองสาร
เกล้าถึงมโนราปรีชาชาน	สิดทะจาจะเอากายนางไปเผาไฟ.
นางลอนลอกแก้แม่ผิว	กำของตัววิบัติกายนางจะตัดไส.
ได้ทางปีกลิกนี้แม่ผิวสู้เวียงไซ้	ไกรประสานนาง ¹²

จากนั้นจึงเป็นบทเจรจาระหว่างนางมโนห์รากับแม่ป่า โดยแม่ป่ามาแจ้งข่าวเรื่องการบูชา
ยัญจน์างมโนห์รา นางจึงแกล้งขอปีกหางจากแม่ป่า เมื่อจบเรื่อง*พระสุธน-มโนห์รา* ก็ต่อด้วยเรื่อง*พระ
รถเมรี* คราวนี้โนราจ้อนรับบทเป็นนางเมรี เด็กหนุ่มอีกคนหนึ่งซึ่งเดิมเป็นนักดนตรี เปลี่ยนมาสวม
หน้ากากพรานเล่นเป็นพระรถ โดยจับตอนหลังจากที่พระฤๅษีแปลงสารแล้วทำให้พระรถได้แต่งงาน
กับนางเมรี เริ่มจากบทเจรจาระหว่างพระรถกับนางเมรีตอนที่พระรถลอกให้นางเมรีกินเหล้าและ
ถามหาดวงตาและห้อยยาของนางสิบสอง เมื่อนางเมรีกินเหล้าจนหลับไป จะมีการร้องบทกล่อมนอน
โดยลุงแนบเป็นผู้นำร้อง โนราคนอื่น ๆ และนักดนตรีร้องรับ

เนื่องจากทั้งโนราจ้อนและพรานยังเป็นมือใหม่ (ตัวพรานเพิ่งหัดเล่นก่อนวันเล่นจริงเพียง
1 วัน) โนราสุทินจึงคอยช่วยบอกบทให้ อีกทั้งชาวบ้านที่นั่งอยู่รอบๆ ก็ช่วยเสริมอย่างสนุกสนาน
ตอนนี้จับที่โนราจ้อนขับบทว่า

โฉมพระรถบทส่ำทำปริกปราย	ความรักครายนางเมรีไม่เหนงาง.
ลวงให้กินสุราพูดจาพราง	ถามต่างนางบอกแจ้งไม่เพลงพราย.
ได้ดวงเต็ดแม่ป่าห้อยยาโฝง	ซินตรงพาซีเหาะนี้หาย.

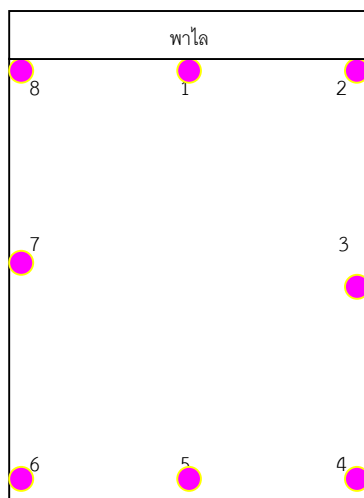
¹² สิบสองบทนี้ นำมาจากสมุดบันทึกของโนราสุทิน ยังไม่ได้ปริวรรตเป็นภาษาไทยกลาง

เมื่อจับบทเรื่องพระสุธน-มโนห์ราและพระรถ-เมรีแล้ว โนราจ๋อนก็ขับสิบสองบทต่อไปจนจบทั้ง 12 เรื่อง ซึ่งหลังจาก 2 เรื่องแรกแล้วก็เป็นการขับบทอย่างเดียวไม่มีบทเจรจาอีกจนไปจบที่เรื่องสุดท้าย คือเรื่องเจ้าไกร หรือไกรทอง

ชะละวันพันโกรดโลดน้ำปรง	หมายมุ่งเอาแพไม่แลเหลียว.
นายไกรอ่านมนอยู่คนเดียว	กุมพีเลี้ยวควาดทางเทียมกลางแพ.
นายไกรขึ้นขี่หลังไม่ยั้งยุค	กุมพีมุดพาไปในกระแสน.
สิบสองบทงดไว้พอได้แล	สินแต่เท่าพระราชรู้เอ๋ยฯ

จากนั้นเป็นส่งโรงและตัดเหมรยซึ่งขึ้นตอนสุดท้ายของการประกอบพิธีโนราโรงครูเพื่อตัดจุก โดยผู้ประกอบพิธีกรรมส่งโรงและตัดเหมรยในครั้งนี้คือโนราจ๋อน แต่งกายชุดโนราครบชุด สวมเทริด ถือพระขรรค์ซึ่งพันปลายด้วยเทียน (ยังไม่จุด) สวมสร้อยโนราของเก่า (เชื่อว่าถ้าสวมของใหม่จะตัดเหมรยไม่ขาด) และโนราฝืน ไม่ได้แต่งชุดโนรา สวมโจงกระเบน ห้อยสร้อยคอลูกปัด มือถือขันใส่ข้าวสาร หน้าพราน และเทียนที่จุดแล้ว ทั้งสองนั่งยอง ๆ พนมมือหันหน้าไปที่เสาด้านกลางโรง มีผู้ชมเข้ามานั่งรายล้อมอยู่ในโรงโดยเว้นที่ตรงเสาแต่ละต้นไว้ ภายนอกเจ้าภาพและญาติเริ่มเก็บเต็นท์และเก้าอี้ ผู้ชมบางตาลงไปมาเหลือเพียงญาติ ๆ

โนราฝืนนำว่าบทส่งโรง ส่งครูหมอมและร้องส่งเทวดาแต่ละทิศจนครบทั้งแปดทิศ โนราคนอื่น ๆ ช่วยกันร้องรับ นักดนตรีเล่นเพลงประกอบ จากนั้นโนราฝืนจะกำข้าวสารในขันชั้ดไปทางเสาด้านกลาง ต่อมาก็หันไปที่เสาดันข้างหน้าด้านขวา ว่าบทและชั้ดข้าวสาร (ยังคงนั่งยอง ๆ อยู่) วนขวา ทำเช่นนี้ไปที่เสาทีละต้นจนครบทั้ง 8 ต้น แล้วจึงลุกขึ้นยืน

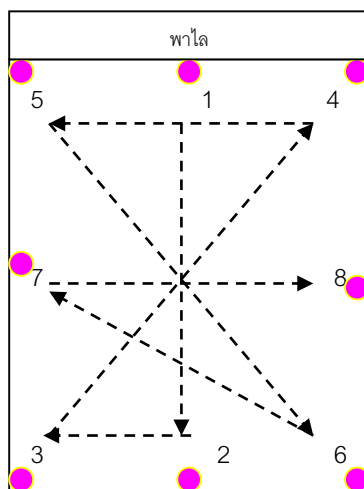

ภาพที่ 28 ลำดับตำแหน่งที่ร้องส่งเทวดาประจำทิศทั้ง 8

โนราฝืนจุดเทียนที่พระขรรค์ของโนราจ๋อน จากนั้นจึงหยิบพระขรรค์พันปลายด้วยเทียนของตนออกมาจากที่เหน็บไว้ข้างเอวมาจุดไฟด้วย โนราทั้งสองเอาปลายพระขรรค์ขีดเส้นขวางกลางโรงโนรา นั่งลง แล้วจึงวางพระขรรค์ไว้กลางโรง เอาหน้าพรานในชั้นออกมาวางทับ โนราเสถียรเข้ามาหยิบข้าวสารไปเสกคาถา

โนราจ๋อนร้อง “พุทธังปิด ธัมมังปิด สังขังปิด” 3 รอบ โดยเน้นเสียงที่คำว่าปิด จากนั้นโนราคนอื่น ๆ จึงช่วยกันเอาข้าวสารชดใส่หน้าพรานแรง ๆ แล้วลุกขึ้น

จากนั้นจึงรำแทงเสาส่งโรง โดยโนราจ๋อนรำแทงเสาที่ละต้น ต้นละ 3 ครั้ง โดยมีโนราสุทินคอยช่วยแนะนำว่าให้เริ่มแทงจากเสาต้นไหนก่อน เสาแรกที่แทงคือ เสากลางด้านหน้า ต่อด้วยเสากลางด้านหลัง เสาหลังซ้าย และเสาต้นต่อไปเป็นเส้นทแยงมุมดังรูป

ภาพที่ 29 ลำดับตำแหน่งที่ร้องส่งเทวดาประจำทิศทั้ง 8

เสาโรงโนรานี้เปรียบเสมือนตัวแทนของเทวดาประจำทิศทั้งแปดทิศ การแสดงท่าทางเสาคือการส่งโรงเทวดาประจำทิศกลับไปยังวิมานที่อยู่นั่นเอง

เมื่อรำส่งเทวดาประจำทิศครบทุกต้นแล้ว โนราสุทินถือพระขรรค์มาร่วมรำด้วย จากนั้น โนราสุทินจับมือโนราจ้อนแทงไปที่เสากลางด้านหน้าอีกครั้ง แล้วใช้มีดกรีดเสาลงมา ขณะที่กรีดโนราจะไม่หันมองที่เสา โนราสุทินเล่าให้ฟังภายหลังว่า ห้ามมองเพราะจัญไรจะเข้าตา จากนั้นใช้เทียนปลายพระขรรค์ลนเชือกผูกห่อเหมรุษ หรือที่เรียกว่า “จะเหมรุษ” ที่แขวนไว้ได้พาไลให้ขาดลงระหว่างนั้นโนราเขียนรอยข่าวสารจากขึ้นไปบริเวณที่กรีดและที่ลนเชือกตัดเหมรุษด้วย ต่อมาไปลนเชือกที่ผูกเพดานกลางกลางโรง 1 เส้น ชาวคณะคนหนึ่งกระชากเชือกเพดานที่เหลือให้ขาดโดยเร็ว แล้วจึงไปลนเชือกที่ผูกโยงเพดานผ้าบนพาไลด้านซ้าย โยนเครื่องเช่น ที่สิบสอง และลูกมะพร้าวที่วางอยู่บนพาไลลงข้างใต้พาไล จากนั้นใช้มีดกรีดที่แท่นรองเทริดที่ละแท่น จนครบทั้ง 3 แท่น ลนเชือกเพดานด้านขวา และโยนเครื่องเช่นลงจากพาไล เช่นเดียวกับด้านซ้าย ทั้งหมดนี้กระทำอย่างรวดเร็ว ต่อมาโนราจ้อนหยิบกระจงข่าวสารจากพาไลมาที่กลางโรง ใช้เท้าพลิกเสื่อกลางโรงขึ้น แล้วร้องว่า “ปล่อยเนาะ” คนอื่นร้องรับว่า “ปล่อย” ร้องเช่นนี้จนครบ 3 ครั้ง เป็นอันว่าการตัดเหมรุษครั้งนี้สำเร็จลงเรียบร้อย

จากนั้นโนราที่ทำพิธีทั้งหมดจึงทำพิธีสะเดาะเสนียดจัญไรไม่ให้เข้าตัว หรือตกค้างอยู่ที่ตัว เริ่มจากโนราใหญ่ทั้ง 3 คนได้แกโนราเขียน โนราสุทิน โนราเถียรช่วยกันนำสายสิญจน์ที่อยู่ใน

กระจง คล้องศีรษะโนราจ๋อนลงมาที่เอว ชักสายสิญจน์วนรอบเอว 3 รอบ จากนั้นบิดสายสิญจน์เป็น บ่วง เอาข้าวสารโรยลงไป แล้วปลดสายสิญจน์ลงทางปลายเท้า ทำซ้ำเช่นนี้จนครบ 3 รอบ แล้วจึง เปลี่ยนไปทำโนราเสถียร โนราสุทิน และโนราฝ้ายตามลำดับ

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมทั้งหมดแล้ว เจ้าภาพเชิญโนราและผู้มาร่วมงานที่ยังเหลืออยู่ รับประทานอาหารเย็น แต่โนราจ๋อนยังรับประทานไม่ได้เนื่องจากอยู่ในชุดโนรา ซึ่งมีข้อห้ามไม่ให้โนรา รับประทานอาหารใด ๆ ขณะที่ทรงเครื่องโนรา ทั้งนี้โนราจ๋อนต้องสวมเครื่องทรงโนราไว้เพื่อเตรียมไป รำ 3 วัด 3 บ้าน ตามธรรมเนียม ซึ่งเดิมจะเล่นทั้งที่วัดและที่บ้าน (หมู่บ้าน) แต่ปัจจุบันคงเล่นเฉพาะที่ วัด ทั้งนี้เพื่อประกาศให้ชาวบ้านทั่วไปได้ทราบว่าบัดนี้มีโนราใหม่เกิดขึ้นแล้ว การรำ 3 วัด 3 บ้าน

เวลาประมาณ 5 โมงเย็น โนราใหม่และคณะโนรารวมทั้งนักดนตรีเดินทางไปแสดงโนรา 3 วัด 3 บ้าน ได้แก่วัดปลายระไม วัดท่านาหระ และวัดทุ่งควาย ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านปลายระไมมากนัก นักดนตรีตั้งเครื่องเสร็จ โนราจ๋อนร้องขับบทคุณครูและขับบทเรื่องไกรทอง โดยว่าเพียงสั้น ๆ

ตามธรรมเนียมของโนราปลายระไม ในช่วงเข้าพรรษาปีเดียวกันนั้น โนราใหม่ถ้าเป็นชายก็ ต้องบวชพระเป็นเวลา 1 พรรษา ส่วนโนราหญิงก็ต้องบวชชี 1 พรรษาเช่นกัน เมื่อสึกออกมาจึงจะเรียก ได้ว่าเป็นโนราที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง มีความรู้ทั้งทางโลกย์และทางธรรม ที่สำคัญคือสามารถทำพิธีแก้ บันดัดเหมรยได้ เพราะถือว่าครูหมอยอมรับในคุณสมบัติแล้ว

ภาพที่ 30 โนราที่กำลังจะตัดจุกนั้งบนชั้นใบใหญ่ ด้านบนแขวนเทริดที่เตรียมไว้สำหรับครอบศีรษะ

4.3.5 ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมโนราโรงครู

4.3.5.1 ความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา

ครูหมอโนรา หมายถึง วิญญาณที่เป็นครูโนรา ในภาคใต้อาจเรียกว่าตายายโนรา หรือครูหมอตายายโนรา ครูหมอโนรามี 2 ลักษณะ ได้แก่ ครูหมอที่ปรากฏในตำนานโนรา หรือเรียกว่าครูต้นโนรา เช่น แม่ศรีคงคา เทพสิงห ขุนศรีธธา พระยาสายฟ้าฟาด พระยาโถม่น้ำ พระยาลูไฟ แม่เภา แม่เมาศลิ้น พรานเทพ พรานบุญ เป็นต้น และครูหมอที่เป็นบรรพบุรุษหรือต้นสายโนราตระกูลต่างๆ โนราโรงครูของภาคใต้ชื่อครูหมอเหล่านี้ปรากฏอยู่ในตำนานโนรา บทไหว้ครู บททาศครู

ผู้ที่นับถือครูหมอโนราเชื่อว่าครูหมอโนราเหล่านี้ยังมีความผูกพันกับลูกหลานที่มีเชื้อสายโนรา และผู้ที่เป็นโนรา ผู้มีเชื้อสายโนรารวมทั้งคนทรงครูหมอโนราจะต้องให้ความเคารพนับถือครูหมอโนรา ต้องบวงสรวงเช่นไหว้ครูหมอโนรา จะละเลยหรือเพิกเฉยไม่ได้เพราะจะได้รับการลงโทษจากครูหมอด้วยวิธีต่างๆ เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดเมื่อยตามร่างกาย หรือบวมตามส่วนต่างๆ อย่างเรื้อรัง มีอาการป่วยกระเสาะกระแสะ ผอมแห้งแรงน้อย และส่วนใหญ่ไปหาหมอแผนปัจจุบันแล้วอาการไม่ดีขึ้น ญาติจึงพาไปหา คนทรงครูหมอโนราหรือครูโนรามาดูตรวจหาสาเหตุว่าเกิดจากอะไร หากทราบว่าเกิดจากการกระทำของครูหมอโนราก็จะต้องมีการบนเพื่อขอให้หายจากอาการเจ็บป่วย เมื่อหายป่วยหรือปลอดภัยแล้วก็แก้บนด้วยการเช่นไหว้ครูหมอโนรา หรือจัดโนราโรงครูขึ้นอยู่กับว่าบนสิ่งใดไว้

นอกจากนี้ ครูหมอโนราอาจต้องการให้ลูกหลานบางคนเป็นผู้สืบทอดในการรำโนราหรือเป็นร่างทรงก็อาจจะบันดาลให้มีอาการต่าง ๆ จนกว่าลูกหลานคนนั้นจะยอมรับการเป็นโนราหรือร่างทรง อาการเจ็บป่วยก็จะหายเป็นปกติ

ผู้ที่นับถือครูหมอโนรายังเชื่อว่าหากลูกหลานแสดงการเคารพนับถือครูหมอโนรา มีการเช่นไหว้อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือจัดโนราโรงครูรำถวายก็จะส่งผลให้ชีวิตและครอบครัวเจริญมั่นคง จะขอพรหรือขอความช่วยเหลือจากครูหมอโนราในเรื่องใดก็จะสมความปรารถนา

ชาวบ้านที่ปลายระไม่มีความเชื่อเรื่องครูหมอโนราที่เป็นครูต้นคล้ายกับที่ภาคใต้แต่มีจำนวนน้อยกว่า ได้แก่ แม่ศรีมาลา เทพสิงห พรานบุญ พรานเทพ พระยาโถม่น้ำ พระยาลูไฟ ทั้งนี้ชาวบ้านจะนับถือแม่ศรีมาลามากที่สุด และมีร่างทรงแม่ศรีมาลาหลายคน

นอกจากครุตันแล้วยังมีครุหมอนโรราซึ่งโนราและคนทรงเชื่อว่าเคยมีชีวิตอยู่จริง และเป็นต้นสายตระกูลโนราของตน เช่น ครุหมอพอขุนทอง ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า พอขุนทองมีเชื้อสายพระยามหากษัตริย์ มาจากเมืองไทย เคยรักกับผู้หญิงคนหนึ่ง ต่อมาผิดหวังในความรัก จึงสาบานว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิงอีก เวลาพอขุนทองลงทรง ห้ามร่างทรงผู้หญิงเข้าร่วมด้วย ถ้ามีผู้หญิงเป็นร่างทรง พอขุนทองจะเอาไม่ไธสี (แต่ผู้หญิงสามารถเข้าไปนั่งในโรงโนราได้) อีกสำนวนหนึ่งเล่าว่าเดิมพอขุนทองอยู่ในวัง ได้ชอบพอกับนางในซึ่งเป็นภรรยาของเจ้าเมืองจึงถูกลงโทษประหารชีวิต ทำให้พอขุนทองไม่ชอบผู้หญิง และไม่ให้ร่างทรงที่เป็นผู้หญิงมาเข้าร่วมในพิธี

ชาวบ้านที่ปลายระไมยังเชื่อว่าครุหมอนโรราส่วนใหญ่มาจากเมืองไทย โดยเฉพาะมาจากจังหวัดพัทลุง สงขลา เหตุที่ครุหมอนมาอยู่ที่ไทรบุรีก็เพราะลูกหลานโนราทางเมืองไทยไม่คู่ค้าคู่ดี ไม่จัดพิธีเช่นไหว้บูชา หรือไม่มีใครยอมสืบทอดเชื้อสายต่อไป จึงเดินทางมาอยู่ที่นี้แทน

4.3.5.2 ความเชื่อเรื่องการบนและการแก้บน

การบน หมายถึง การอ้อนวอนโดยวิธีเสนอหรือสัญญา กับสิ่งที่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ว่าจะให้หรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตอบแทน (พจนานุกรมฉบับมติชน, 2547 : 485) ส่วนการแก้บน หมายถึง การทำอย่างหนึ่งอย่างใดให้ขาดจากพันธะสัญญาที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ให้ไว้กับเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ชาวใต้เชื่อว่าสามารถติดต่อกับดวงวิญญาณได้โดยผ่านพิธีบวงสรวงเช่นไหว้ และมีคนกลางในการติดต่อ เช่น คนทรง ศิลปิน หมอไสยศาสตร์ เป็นต้น การบนบานนี้ทางภาคใต้เรียกว่า “เหมรย” ส่วนการแก้บนเรียกว่า “แก้เหมรย”

ชาวภาคใต้ส่วนใหญ่ต่างมีความเชื่อในการบนและการแก้บนที่เกี่ยวข้องกับโนรา โดยเชื่อว่าสามารถบนบานขอความช่วยเหลือจากครุหมอนโรราในเรื่องต่าง ๆ ได้ การบนและการแก้บนของชาวบ้านและชาวคณะโนรา มี 2 อย่าง คือการบนและการแก้บนจากการที่ชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราขอความช่วยเหลือครุหมอนโรราในเรื่องต่าง ๆ เช่น บนให้หายจากอาการป่วยไข้ บนให้พ้นจากการถูกเกณฑ์ทหาร บนให้ได้ของคืน แต่ครุหมอนโรราจะไม่รับบนในเรื่องที่ผิดศีลธรรมจารีตประเพณี เช่น เรื่องชู้สาว การลักขโมย การมุ้งร้ายต่อผู้อื่น เป็นต้น อีกประการหนึ่งคือ การบนและแก้บนจากการที่ชาวบ้านหรือลูกหลานตายายโนราถูกครุหมอนโรราลงโทษด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น

ลูกหลานเพิกเฉยไม่เช่นไหว้ตายายโนรา ไม่ตั้งหิ้งบูชาตายายโนรา เป็นต้น (พิทยา บุขรรัตน์, 2553: 228-229)

ความเชื่อเรื่องการบนและการแก้บนนี้เป็นเหตุให้ลูกหลานโนราและชาวบ้านทั่วไปที่บนไว้ต้องมีการบวงสรวงเช่นไหว้ครุหมอโนรา และเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องมีการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูขึ้น ส่งผลให้เกิดการสืบทอดการรำโนราและการทรงครุหมอโนรา

ชาวบ้านที่ปลายระไม่รับความเชื่อเรื่องการบนและการแก้บนนี้มาด้วย โดยเฉพาะการบนครุหมอโนรา และแก้บนโดยการจัดพิธีกรรมโนราโรงครู การแก้บนในพิธีโนราโรงครูนี้เรียกว่าการ “ตัดเหมรย” เป็นการแสดงว่าพันธะสัญญาที่เจ้าภาพได้บนบานไว้กับครุหมอได้ขาดกันแล้ว เรื่องที่ชาวบ้านนิยมบน เช่น ขอให้หายจากอาการเจ็บไข้ ซึ่งมักเป็นอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือมีการทางจิต โดยเชื่อว่าครุหมอบันดาลให้เจ็บไข้ บนขอให้ทำอะไรได้เหมือนใจปรารถนา บางคนที่ต้องคดี ก็บนไม่ให้ติดคุก เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อเด็ก ๆ เจ็บป่วยไม่หายขาด ชาวบ้านเชื่อว่าครุหมอต้องการให้หัดโนรา พ่อแม่จึงบนครุหมอโนราให้ลูกหายเจ็บไข้ และเมื่อหายแล้วก็จะให้หัดรำโนราต่อไป เช่น กรณีหนึ่ง ลูกสาวเจ้าของบ้านอายุประมาณ 3-4 ขวบเกิดอาการเจ็บป่วย พ่อแม่จึงบนครุหมอทหาร ถ้าหายจะให้หัดรำโนรา เมื่อหายจึงแก้บน และหลังจากนั้นก็จะต้องให้ลูกสาวหัดรำโนราด้วย ในกรณีนี้ ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากครุหมอเป็นคนทำเพราะต้องการได้ผู้สืบทอดโนรา อีกกรณีหนึ่ง มีผู้ป่วยสลบไป 3 วัน ไม่รู้สึกตัว ญาติจึงให้ร่างทรงมาดู พบว่าต้องครุหมอโนรา ต้องรับครุหมอโนรา (หรือจัดโนราโรงครู) ญาติจึงไปเชิญโนรามาคู โนราจุดเทียนบอกกล่าวครุหมอ จากนั้นผู้ป่วยก็ลุกขึ้นได้ และต้องแก้บนตามที่สัญญาไว้กับครุหมอ เทียนที่โนราจุดขึ้นนี้จะเก็บไว้ในห่อผ้ารวมกับเล็บโนราหรือกำไลโนรา (ถ้าไม่มีครุหมอจะไม่เชื่อถือ) ใส่หมาก 9 คำ พลุ 9 ใบ ดอกไม้ 9 ดอก เทียน 9 เล่ม ห่อเก็บไว้บนบ้านและจะนำมาใช้ในพิธีแก้บน เรียกห่อนี้ว่า “จะเหมรย” ตรงกับที่ทางภาคใต้เรียกว่า “เหมรยห่อ” ในวันแก้บน จะเหมรยจะถูกนำมาแขวนไว้ใต้ฟ้าไล่เพื่อให้โนราเป็นคนตัด แสดงว่าการแก้บนเป็นอันเสร็จสมบูรณ์ไม่ติดค้างครุหมออีกต่อไป

4.3.5.3 ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์ หมายถึง ความเชื่อและความรู้เรื่องด้วยสิ่งลึกลับอยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งไม่อาจทราบและพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เช่น เรื่องผีสิงเทวดา เรื่องความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์และรวมถึงเรื่องโชคลางด้วย ไสยศาสตร์แทรกอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของคนไทย

มากตั้งแต่เกิดจนตาย เชื่อ เมื่อแม่เจ็บท้องจะคลอด หมอกก็เสกคาถาเป่ากระหม่อมทำน้ำมนต์สะเดาะ ให้คลอดง่าย เมื่อคลอดแล้วก็ฝังรก เอาเด็กขึ้นเปล โคนผมไฟ เมื่อถึงคราวแต่งงานก็สร้างบ้านใหม่ เมื่อตายก็มีการแต่งศพ มัดตราสังทำประตูปา ทำบันไดผี ฯลฯ

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่ปรากฏในพิธีกรรมโนราโรงครู เช่น ความเชื่อ เรื่องการปลุกโรงโนรา ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม เป็นต้น

- ความเชื่อเรื่องการปลุกโรงโนรา การสร้างโรงโนรา จะสร้างขึ้นที่บ้านของ เจ้าภาพ โดยสร้างไว้ทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้ของตัวบ้าน ก่อนเริ่มปลุกโรงโนรา นายโรงจะต้อง ทำพิธีพลิกแผ่นดินบริเวณบ้านที่จะปลุกโรงก่อน เรียกว่า “คะเน็ด” เพื่อให้แผ่นดินใหม่ ซึ่งถ้าไม่ทำอาจ เกิดอันตรายเพราะไม่รู้ว่ที่ตรงนั้นมีของอะไรอยู่บ้าง ในการทำพิธีพลิกแผ่นดินนี้จะมีการว่าคาถา ประกอบด้วย

ลักษณะของโรงโนรานั้น จะปลุกบนพื้นดิน ไม่ยกพื้น บนพื้นปูเสื่อทั่วทั้งโรง เปิด โลง 3 ด้าน เสาโรงต้องอยู่แนวเดียวกับเสาเรือนแนวใดแนวหนึ่ง เสาโนรามีทั้งหมด 8 แต่ละเสาเชื่อว่า มีเทวดาประจำอยู่ โดยในวันแรก โนราจะร้องเชิญเทวดาประจำทิศทั้ง 8 ทิศมาสถิตอยู่ที่เสาแต่ละต้น และในวันสุดท้ายก็จะร้องส่งเทวดาทั้ง 8 ทิศกลับยังวิมาน เช่นเดียวกับหลังคาโรงโนรา ซึ่งมุงด้วย กระจ่างหรือจากตามธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาแต่อดีต โดยเชื่อว่ามีนางโอรกระฆังสถิตอยู่ และต้อง ร้องเชิญมายังโรงพิธีรวมทั้งต้องร้องส่งกลับในวันสุดท้ายด้วยเช่นกัน แม้โรงโนราในปัจจุบันจะนิยมมุง ด้วยผ้าเต็นท์แต่ก็จะมีส่วนที่เป็นหลังคาของพาไลที่ยังต้องมุงด้วยกระจ่างหรือจาก

ด้านทิศตะวันออกของโรงโนราสร้างเป็นพาไล หรือศาล ยกสูงระดับอก ต่อ ออกไปนอกโรงโนรา พาไลต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเสมอ พาไลนี้ใช้สำหรับวางเทริด และ เครื่องเช่นต่าง ๆ ฝั่งตรงข้ามพาไล กันด้วยเชือกฟางเป็นตาราง เป็นเครื่องหมายบอกว่าห้ามเข้าโรงทาง นี้ และห้ามส่งของผ่านทางนี้ ส่วนใต้พาไลจะแขวนภาชนะใส่เทริดและท่อเหมรยไว้ ใต้พาไลนี้ห้ามเข้า ไปนั่ง ห้ามลอดผ่าน เพราะเป็นทางของผี

กลางโรงโนรา ซึ่งตรงกับที่นั่งของนายโรงโนราทำเพดานผ้าขนาดใหญ่ ใ้ สันต์และหมากเหนียด (หมาก พลุ ปูน จีบไว้เป็นคำ) ไว้ภายใน เชื่อว่าเพดานผ้านี้เป็นที่พักของครุหมอก ก่อนจะลงมายังร่างทรง

- ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ในการจัดโนราโรงครูแต่ละปี เจ้าภาพจะติดต่อนายโรงโนราไว้ล่วงหน้าประมาณ 1 ปี โดยนายโรงจะเลือกวันที่เหมาะสมให้ การเลือกวันเล่นโนราเพื่อแก้บน จะเลือกวันใดก็ได้ ยกเว้น วันปากเดือน หรือวันเริ่มเดือน (ได้แก่ ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 และ ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 7) นอกจากนี้ยังต้องดูให้ “วันแล้ว” (วันสุดท้ายของการเล่นโนรา) ไม่ตรงกับวันพระ วันพุธ และ วันอาทิตย์ รวมทั้งดูวันดอย (วันไม่ตี) ดูห้วงยี่น-ห้วงนอนจากตำราประกอบด้วย

ส่วนโนราโรงครูเพื่อตัดจุกจะเลือกวันเข้าโรงวันจันทร์และตัดจุกในวันพฤหัสบดี และถือเป็นวันเสร็จสิ้นพิธีกรรมด้วย นับรวมเป็น 3 วัน 3 คืน

4.4 พิธีแทรกในพิธีกรรมโนราโรงครู

ในการจัดพิธีโนราโรงครูของภาคใต้ นอกจากพิธีกรรมหลักคือการไหว้ครู แก้บน และครอบเทริดแล้ว ยังมีพิธีเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ แทรกอยู่ด้วย เช่น การตัดจุก ผูกผ้าปล่อย เหยียบเสนา ตัดผมผีซ้อ เป็นต้น โดยพิธีเหล่านี้มักจะทำในวันที่ 2 คือวันพฤหัสบดี ส่วนโนราโรงครูบ้านปลายระไม มีพิธีแทรกซึ่งจัดในวันสุดท้าย ในช่วงเช้าหลังจากภาคครูและเชิญครูหมอลงทรงแล้ว เเท่าที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูล พบ 2 พิธี ได้แก่ พิธีพาเด็กกลางและพิธีแต่งงานเด็กแฝด

4.4.1 พิธีพาเด็กกลาง

พิธีพาเด็กกลางคือการที่โนราพาเด็กซึ่งเป็นลูกหลานของเจ้าบ้านลงมาจากเรือนเข้ามาในโรงโนรา เด็กที่เข้าพิธีพาเด็กกลางมี 2 ลักษณะ คือ ประการแรกเด็กเจ็บป่วยเนื่องจากต้องครุหมอปู่แม่จึงบ่นไว้ว่าจะพาเด็กกลาง เมื่อหายจึงทำพิธีพาเด็กกลาง อีกลักษณะหนึ่งคือเด็กที่เป็นลูกแม่น้ำ คือพ่อแม่นับถือครุหมอ “ทวดเพชรทวดพัน” ซึ่งเชื่อว่าเป็นทวดประจำน้ำ มีลักษณะเป็นงู เมื่อมีลูกคนแรกก็จะทำพิธีพาเด็กกลาง เมื่อทำพิธีแล้วก็ได้เป็นลูกแม่น้ำที่สมบูรณ์ โดยเชื่อว่าถ้าตักน้ำจะไม่เป็นอะไร

พิธีพาเด็กกลางนี้ โนราใหญ่จะแต่งกายด้วยชุดโนรานำเด็กที่ต้องครุหมอ หรือเด็กที่เป็นลูกแม่น้ำลงมาจากเรือน ทั้งนี้อาจจะมีเด็กคนอื่น ๆ ที่เป็นญาติกันรวมทั้งเครือญาติคนอื่น ๆ เดินตามลงมาเป็นขบวน จากนั้นโนราจะพาเดินวนรอบโรงโนรา 3 รอบ และนำเด็ก ๆ เข้ามาในโรงโนรา ก่อน

เข้าในโรงจะต้องย่างเท้าลงไปใต้อาสน์น้ำพร้อมวางหินลับมีดและเหรียญไว้ข้างใน เมื่อเข้าไปแล้วโนรา และครูหมอมจะประพรมน้ำมนต์ให้เพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาพที่ 31 โนราบอยเดินนำขบวนเด็ก ๆ เพื่อพาลงล่าง

4.4.2 แต่งงานแฝดชายหญิง

ชาวบ้านที่ปลายระเมาะรวมทั้งบางพื้นที่ในภาคใต้เชื่อว่าเด็กแฝดชายหญิงนั้น ชาติที่แล้วเคยเป็นคู่กันและอธิษฐานให้มาเกิดร่วมกันอีกในชาตินี้ แต่บังเอิญมาเกิดเป็นพี่น้องกัน ซึ่งตามจารีตประเพณีแล้วไม่สามารถครองคู่กันได้ เพื่อไม่ให้เสียความตั้งใจของคนคู่ นั้น พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ก็จะจัดงานแต่งงานให้เด็กทั้งคู่ตั้งแต่มดเล็ก เพื่อให้พ้นระสัจญาที่ติดมาเมื่อชาติก่อนสิ้นสุดลง และเด็กทั้งคู่สามารถใช้ชีวิตเป็นอิสระต่อกันได้ในอนาคต ทั้งนี้ ในอดีตพิธีนี้ไม่ได้จัดในโรงโนรา แต่เนื่องจากบ้านที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลนั้น ได้ติดต่อโนรามาลเล่นโรงครูในปีนั้นพอดีกับที่ลูกสาวของเจ้าของบ้านคลอดลูกแฝดชาย-หญิง จึงนำเด็กมาจัดพิธีแต่งงานในโรงโนรา โดยเชื่อว่าโรงโนราเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถประกอบพิธีกรรมที่เป็นมงคลนี้ได้ แต่ทั้งนี้ผู้ที่ประกอบพิธีแต่งงานให้เด็กเป็นหมอขวัญของหมู่บ้าน ส่วนโนราจะนั่งอยู่ในโรงในฐานะเจ้าของโรง และช่วยให้จังหวะนักดนตรีเล่นดนตรีประกอบหม่อ่านบททำขวัญ

ภาพที่ 32 นางชีนวล (หมอขวัญ) กำลังร้องบททำขวัญให้ทารกแฝดชาย-หญิงในโรงโนรา

สรุป พิธีกรรมโนราโรงครูบ้านปลายระไม

โนราโรงครูที่บ้านปลายระไมจัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวบ้านในเรื่องการบ่น การบูชาครูหมอ ตลอดจนการสืบทอดความเป็นโนราผ่านพิธีตัดจุก อย่างไรก็ตามวิถีการบูชาครู เปลี่ยนจากการบูชาครูแบบปัจเจก (เจ้าภาพจัดขึ้นเพื่อบูชาครูหมอของเจ้าภาพเท่านั้น) เป็นการบูชาแบบองค์รวม คือชาวบ้านไปบูชาครูหมอของตนที่ลงทรงทุกโรงโนรา ผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ของญาติพี่น้องดองที่เหนียวแน่น นอกจากนี้กิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงครูเปลี่ยนไป (หรือย้อนกลับไปอย่างอดีต) คือการเน้นเรื่องการนับถือผี บูชาครูหมอ ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์วิชาชีพมากกว่าการแสดงรำรำเพื่อความสวยงามอย่างที่ปรากฏในเมืองไทย

พิธีกรรมโนราที่บ้านปลายระไมยังคงดำรงธรรมเนียมปฏิบัติธรรมเนียมดั้งเดิมของโนราโรงครูไว้อย่างเคร่งครัด เริ่มต้นจากเมื่อจะติดต่อรับโนรามาเล่นโรงครู เจ้าภาพจะต้องยกเขียนไปมอบให้โนราเพื่อสร้างพันธะสัญญาต่อกัน และทั้งสองฝ่ายต้องรักษาคำมั่นสัญญานี้อย่างเคร่งครัด ด้านการปลุกโรง

โนรา ก็ยังปลูกแบบดั้งเดิมคือปลูกไว้ติดพื้น เปิดโล่งทั้ง 4 ด้าน ส่วนขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม โนราโรงครู ก็ดำเนินตามที่บรรพบุรุษเคยทำมาในอดีตตั้งแต่การกาดครูหรือไหว้ครู การเล่นบท ตลอดจนการร้องส่งโรงและตัดเหมรย ไม่แตกต่างจากที่ปรากฏในภาคใต้มากนัก

แม้โนราปลายระไมจะรักษารธรรมเนียมการเล่นโนราอย่างเคร่งครัด แต่บางอย่างก็ต้องปรับตัวตามสภาพทางสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเลือกวันเข้าโรง ทางภาคใต้จะกำหนดให้เข้าโรงเฉพาะวันพุธเท่านั้นโดยยึดถือตามตำนานโนราดั้งเดิม แต่ที่ปลายระไมสามารถเข้าโรงวันใดก็ได้ ยกเว้นวันปากเดือนและวันไม่ดีซึ่งต้องดูตำราประกอบ ทั้งนี้เนื่องจากในรัฐเคดาห์มีคณะโนราไม่มากนัก ที่มากที่สุดคือที่บ้านปลายระไมคือมี 2 คณะ แต่ชาวบ้านที่ต้องการจัดโนราโรงครูมีเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ที่นี้จะจัดโรงครูเฉพาะเดือน 6-7 หากเข้าโรงได้เฉพาะวันพุธ จะจัดได้เพียง 7-8 โรงต่อปีเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านเองและหมู่บ้านอื่นๆ ส่วนในภาคใต้นั้นมีคณะโนรามากกว่า และบางท้องถิ่นยังอนุโลมให้เล่นในเดือนอื่น ๆ ได้อีกด้วย

การดำรงอยู่ที่โดดเด่นของโนราปลายระไมอีกประการหนึ่งคือ ทั้งโนราผู้ชายและโนราผู้หญิงมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน สามารถเป็นนายโรงและประกอบพิธีกรรมได้เหมือนกัน ในขณะที่ภาคใต้จะไม่นิยมให้โนราผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและบางท้องถิ่นก็ให้ผู้หญิงเป็นเพียงโนราสวยงามเท่านั้น เพราะถือว่าโนราที่สามารถประกอบพิธีกรรมได้นั้นหลังจากทำพิธีครอบเทริดเป็นโนราที่สมบูรณ์แล้วจะต้องผ่านการบวชเป็นพระก่อน ซึ่งผู้หญิงไม่สามารถบวชพระได้ แต่ที่ปลายระไมแก้ปัญหาโดยให้โนราหญิงบวชชีแทน และมีแนวคิดหาหญิงหรือชายไม่สำคัญเท่ากับต้องเรียนรู้คาถาอาคมที่ใช้ในการประกอบพิธีให้ครบถ้วน แม้เป็นชายแต่หากไม่รู้คาถาอาคมสำคัญก็ตัดเหมรยไม่ได้

คณะโนราที่ปลายระไมประกอบด้วยโนราที่ผ่านการตัดจุกครอบเทริดแล้วอยู่รวมกันในคณะหลายคนเพื่อช่วยกันประกอบพิธีกรรม และในขั้นตอนที่สำคัญที่สุดคือการตัดเหมรยนั้นจะให้โนราที่อายุน้อยที่สุดเป็นผู้ประกอบพิธีส่วนโนราที่มีอาวุโสสูงกว่าเป็นพี่เลี้ยง โดยถือว่าเมื่อโนราผ่านพิธีการตัดจุกครอบเทริดแล้วสามารถทำพิธีตัดเหมรยได้เหมือนกัน ซึ่งความคิดนี้จะแตกต่างจากโนราโรงครูในภาคใต้ ซึ่งในภาคใต้นโนราใหญ่หรือนายโรงจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น และไม่ใช่นายโรงของทุกคณะจะสามารถประกอบพิธีโนราโรงครูได้ เจ้าภาพที่รับโนรามาลเล่นโรงครูจะพิจารณาเลือกโนราใหญ่ที่มีประสบการณ์ มีวิชาอาคม มีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือมาประกอบพิธี เพราะถ้าได้โนราใหญ่ที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมก็เกรงว่าจะตัดเหมรยไม่ขาด การที่คณะโนราที่ปลายระไมให้โนรารุ่น

เล็กที่สุดเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมก็เพื่อฝึกฝนคนรุ่นใหม่ให้สามารถสืบทอดประเพณีพิธีกรรมได้ต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ ที่ปลายระไม โนราที่ตัดจุกแล้วจะไม่แยกไปตั้งคณะใหม่เหมือนกับโนราส่วนใหญ่ในภาคใต้ แต่จะอยู่รวมกับคณะเดิมของครุตนเพื่อช่วยกันประกอบพิธีโนราโรงครุ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากทรัพยากรบุคคลมีจำกัด นั่นคือ เมื่อตั้งคณะใหม่ก็ต้องมีบุคลากรฝ่ายอื่น ๆ ด้วย เช่น นักดนตรี ซึ่งคณะหนึ่งต้องใช้นักดนตรีนับสิบคนหมุนเวียนกันเล่น แต่เหตุผลสำคัญที่สุดน่าจะเกิดจากคณะโนราโรงครุที่บ้านปลายระไมนั้นไม่ได้เล่นเป็นอาชีพ แต่รวมตัวกันขึ้นในช่วงเดือน 6-7 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเล่นโรงครุเท่านั้น ในยามปกติบางคนก็ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ปลูกยาง หรือรับจ้างทั่วไปอยู่ในหมู่บ้าน เด็กรุ่นใหม่ ๆ บางคนก็เข้าไปทำงานในเมืองใหญ่เช่นที่กัวลาลัมเปอร์หรือป็นัง การเล่นโนราโรงครุจึงเป็นการเล่นเพื่อช่วยเหลือกันในหมู่บ้านซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ทั้งในหมู่บ้านเอง และในหมู่ชาวไทยสยามในเมืองอื่น ๆ ของประเทศมาเลเซีย เมื่อถึง “ฤดูโนรา” ทุกคนก็จะกลับมาทำหน้าที่ของตนเองทั้งโนรา นักดนตรี เจ้าภาพ และผู้ชม

การปรับตัวที่สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโนราโรงครุที่บ้านปลายระไมคือการนับถือครุหมอ ครุหมอที่บ้านปลายระไม นอกจากจะมีครุหมอในตำนานโนรา เช่น แม่ศรีมาลา เทพสังฆรณ์ ครูพราน พระยามือเหล็ก พระยามือไฟ และครุหมอที่เคยสอนโนรามาก่อน เช่นเดียวกับในภาคใต้แล้ว ที่นี่ยังมีการนับถือครุหมอที่ไม่ได้เป็นโนรามาก่อน แต่เป็นเจ้าของพื้นที่ที่เคยอยู่มาในอดีต เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่น รวมทั้งยังมีครุหมอที่เป็นสัตว์ เช่น งู เสือ และมีครุหมอที่เป็นยักษ์อีกด้วย นอกจากนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าครุหมอส่วนหนึ่งเดินทางมาจากประเทศไทย เนื่องจากลูกหลานที่ประเทศไทยทอดทิ้งไม่ดูแลจึงเดินทางมาอยู่กับลูกหลานที่นี่แทน ทำให้ครุหมอที่บ้านปลายระไมมีเป็นจำนวนมาก

ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุที่บ้านปลายระไมนี้ พิธีการเข้าทรงครุหมอเป็นช่วงที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมากที่สุด โดยมีการเข้าทรงทุกช่วงพิธีทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ละคืนจะมีร่างทรงครุหมอจำนวนมาก ครุหมอที่ลงทรงมีทั้งครุหมอที่เจ้าภาพนับถือตลอดจนครุหมอของเขยสะใภ้ ซึ่งเจ้าภาพจะต้องเชิญร่างทรงของครุหมอเหล่านั้นมาให้ครบทุกคน เมื่อครุหมอลงทรงแล้ว ลูกหลานจะเข้ามากราบไหว้ขอพร ครุหมอก็จะให้พรทักทายลูกหลานประหนึ่งญาติพี่น้องที่ไม่ได้พบเจอกันมานาน และบางช่วงครุหมอจะชักชวนลูกหลานให้ลุกขึ้นมาร่ายรำเป็นที่สนุกสนาน และก่อนครุหมอจะกลับก็

จะร่ำราลูกหลานอย่างอาลัยอาวรณ์ ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับโนราโรงครูในภาคใต้จะเห็นว่า
ครุหมอในพิธีนั้นจะมีไม่มากนัก นอกเหนือจากครุหมอของโนราเองที่โนราจะเอ่ยชื่อตอนไหว้ครูแล้ว
ครุหมอที่ลงทะเบียนจะมีเพียงครุหมอของเจ้าภาพเท่านั้น ซึ่งจะมีไม่มากนัก อาจจะมี 1-2 องค์เท่านั้น
ดังนั้นครุหมอของชาวบ้านปลายระไมจึงอาจเป็นภาพสะท้อนจิตสำนึกร่วมของชาวบ้านที่ต่อแผ่นดินที่
จากมาและแผ่นดินที่มาอาศัยอยู่ตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ซึ่งมีทั้งสำนึกถึงอดีตที่รุ่งเรืองรุ่งโรจน์ ผ่านการ
แสดงออกในการรำยรำที่สนุกสนาน สำนึกกตัญญูรู้คุณ ผ่านการเข้าไปกราบไหว้ขอพร มอบของไหว้
บูชา และสำนึกผูกพันโยยหาอาลัยอาวรณ์ ผ่านการกอดรัด ร่ำลาอย่างเศร้ายสร้อย

บทที่ 5

โนรา ครูหมอนโนรา และร่างทรง

ปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีผู้สืบทอด ในบทนี้ผู้วิจัยจะรายงานข้อมูลจากภาคสนามที่บ้านปลายระไมในด้านผู้ประกอบการพิธีกรรม ได้แก่ โนรา และร่างทรง รวมทั้งจะกล่าวถึงครูหมอนโนราที่เป็นวิญญานศักดิ์สิทธิ์ที่สัมพันธ์กับความเชื่อและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม

5.1 โนรา

คำว่า “โนรา” นั้นนอกจากจะหมายถึงการแสดงแล้วยังหมายถึงผู้แสดงด้วย โดยเรียกผู้ที่ฝึกหัดโนราและผ่านเข้าพิธีตัดจุกครอบเทริดว่าโนรานำหน้าชื่อตัว เช่น โนราพริ้ม โนราฝ้ายน โนรา สุทิน เป็นต้น นอกจากคำเรียก “โนรา” ที่ปลายระไม ชาวบ้านรุ่นเก่าๆ ยังมีการเรียกโนราว่า “ชาตรี” หรือ “ชากริ” พ่อขุนทอง ซึ่งเป็นครูหมอนที่ชาวบ้านเชื่อว่าเคยมีชีวิตอยู่ในอดีตจะเรียกโนราว่า “ชากริ” เสมอ ในบทโนราเก่าของครูอื่นก็มีการเรียกโนราว่า “ชาตรี”

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการดำรงอยู่ของโนราที่ปลายระไมตั้งแต่อดีตกระทั่งถึงปัจจุบัน การฝึกฝนเพื่อเป็นโนรา การสืบทอดโนรา และพลวัตในการสืบทอดโนราที่บ้านปลายระไม

5.1.1 โนราที่บ้านปลายระไม

5.1.1.1 บรรพบุรุษโนราที่บ้านปลายระไม

ประวัติความเป็นมาของโนราที่บ้านปลายระไม จากการสอบถามชาวบ้านที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ดั้งเดิมหลายชั่วอายุคนได้ความว่า บริเวณบ้านทุ่งแค (อยู่ทางทิศเหนือของบ้านปลายระไมในปัจจุบัน) มีโรงโนราตั้งอยู่ และเป็นที่ชุมนุมของเหล่าโนราและผู้มาฝึกหัดโนราในอดีต โนราที่บ้านทุ่งแคเมื่อประมาณ 100 ปีก่อนที่ชาวบ้านจำได้มี 3 คน ได้แก่ โนราเจียม และน้องเขยคือโนราพรม และโนราทิมซึ่งมาจากพัทลุง ที่บ้านทุ่งแคเด็กผู้ชายที่มาหัดโนรากินนอนอยู่ที่บ้านหลายคน เด็ก ๆ เหล่านี้จะไว้ผมยาวและขมวดเป็นจุกไว้ที่กลางศีรษะ เรียกว่าหัวจุกโนรา และจะมีผู้ชายที่ชอบหัวจุกโนรามาร่วมทำงานต่าง ๆ ที่บ้านโนราเพื่อแลกกับการได้อยู่ใกล้หัวจุกโนราที่ตนชอบ เรียกว่า

“ตาเสือ” ที่บ้านทุ่งแคจะเล่นโนราโรงครูทุก 3 ปีเพื่อระลึกถึงครูหมอ และยังรับเล่นโนราโรงครูแก่น ตามแต่จะมีผู้ติดต่อไปเล่นด้วย (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555)

นอกจากโนราที่บ้านทุ่งแคแล้ว ที่วัดปลายระไมก็มีการสอนโนรา โดยมีที่มาจาก ชายคนหนึ่งชื่อนายเอียด เป็นชาวปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ได้กระทำความผิดจึงหลบหนีคดีมาอยู่ที่ เมืองไทรบุรี ต่อมาก็ถูกจับ นายอำเภอของเป็นตั้งหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า นายอำเภอเพชรแห่ง (ชื่อ เพชรและมีลักษณะเป็นที่สังเกต คือ ปากแหวง) สอบสวนนายเอียดได้ความว่านายเอียดมีความสามารถในการรำโนรารวมทั้งขับบทโนราต่าง ๆ ได้ เพราะเมื่อตอนที่อยู่ที่พัทลุงเคยเล่นเป็นพรานมาก่อน นายอำเภอจึงให้นายเอียดมาสอนโนราอยู่ในวัดปลายระไมแยกกับการถอนคดีให้ นับจากนั้นมานายเอียดจึงได้สอนโนรา มีลูกศิษย์และทายาทสืบทอดการรำโนราและประกอบพิธีโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมต่อมา แต่เนื่องจากนายเอียดเป็นพราน ไม่ใช่โนราตัดจุก จึงไม่สามารถประกอบพิธีโนราโรงครูเองได้ จึงหัดลูกศิษย์รำโนราจนกระทั่งตัดจุก และให้ลูกศิษย์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ลูกศิษย์ของนายเอียด เช่น โนราเขียน เป็นต้น และยังมีนายแจ้ง บุตรชายของนายเอียดฝึกหัดโนราด้วยแต่ไม่ได้ตัดจุก

ที่วัดปลายระไม เจ้าอาวาสวัดปลายระไมคือพ่อท่านช่วย ศิยมณี หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าพ่อท่านชาเนื่องจากท่านเป็นพระอุปชฌาย์และยังเป็นเจ้าคณะจังหวัดไทรบุรีในสมัยนั้น ได้สนับสนุนการรำโนรา โดยสร้างเทริดให้โนรา 2 ยอด ยอดหนึ่งเป็นของครูหมอพอขุนทอง อีกยอดหนึ่งเป็นของทวดศักดิ์สิทธิ์ และยังสร้างเครื่องโนราให้อีกชุดหนึ่ง ทั้งเครื่องแต่งกายโนราและเครื่องดนตรี ในสมัยนั้นจะซ้อมโนรากันในวัด และเก็บเครื่องโนราไว้ที่วัด เมื่อออกไปเล่นโนรายังที่ต่างๆ ก็ยกเครื่องโนราไปจากวัด เล่นเสร็จก็นำเครื่องกลับมาไว้ที่วัดเหมือนเดิม รวมทั้งนำ “สมักไชย” (ขันใส่ขนมลา ซึ่งเจ้าภาพเตรียมไว้สำหรับไหว้ครูหมอ) สำหรับหนึ่งกลับมาถวายอาจารย์ที่วัดด้วย

ต่อมาในช่วงที่เกิดเหตุการณ์โจรคอมมิวนิสต์มลายา (พ.ศ. 2492) ทางรัฐบาลอังกฤษได้อพยพชาวบ้านไปอยู่รวมกันที่รัฐจัดสรรไว้หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “อยู่คอก” เพื่อความสะดวกในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ที่บ้านปลายระไมมีคอกอยู่ที่วัดปลายระไม ซึ่งเป็นกองบัญชาการของอังกฤษด้วย นอกจากนี้ชาวบ้านบางส่วนก็ถูกเกณฑ์ไปนาฆ่า บางส่วนหลบหนีไปอยู่กับญาติที่อื่น ๆ ช่วงนั้นโนราต่างก็กระจัดกระจายไป อย่างไรก็ตามในช่วงอยู่คอกชาวบ้านยังสามารถจัดโนราโรงครูได้ ต่อมาเมื่อรัฐบาลอังกฤษปราบปรามคอมมิวนิสต์เรียบร้อยแล้วและให้ชาวบ้านกลับมา

อยู่ที่หมู่บ้านเดิม ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องโนราก็มารวมตัวกันฝึกฝนโนราอีกครั้ง โดยใช้วัดปลายระไม เป็นสถานที่ฝึกหัด

ในช่วงนี้ปลายระไมมีโนราสำคัญคือโนราลั่นได้ย้ายสถานที่ฝึกโนราจากในวัดมา ฝึกที่บ้านของตนบริเวณบ้านใหม่ (Kampung Baru) และนำเครื่องโนราจากวัดมาเก็บไว้ที่บ้านเพื่อความสะดวก โนราลั่นฝึกลูกศิษย์ลูกหามากมาย ทั้งลูกชายคือโนราสุทิน โนราเผี่ยน โนราเสถียร โนราพริ้ม โนราเข็ม เป็นต้น โนราลั่นได้ร่วมกับโนราตั้ง และโนราเขียน รับเล่นโนราโรงครูทั้งในบ้าน ปลายระไมและที่อื่น ๆ

ส่วนเชื้อสายของโนราเจียมและครูเอียดในชั้นลูกปรากฏว่าไม่มีใครตัดจุกเป็น โนราสืบต่อจากพ่อเลย แต่ถึงอย่างไรก็ดี ครูอั้นลูกของโนราเจียม แม้ไม่ได้ตัดจุกก็เป็นผู้มีความสามารถในทางโนราเป็นอย่างดี สามารถรำโนรา จดจำบทโนราต่าง ๆ ได้ รวมทั้งสามารถแต่งบทพากย์หน้าม่านได้โดยไม่ต้องมีคนสอน ชาวบ้านจึงเรียกครูอั้นว่าเป็นเทพสังหรณ์ ส่วนด้านดนตรี ครูอั้นสามารถเล่นดนตรีได้ทุกชนิดรวมทั้งสามารถเป่าปี่ได้ จึงได้สอนลูกหลานปลายระไมที่สนใจหัดรำ โนราหรือเล่นดนตรี ลูกศิษย์คนสำคัญ คือโนราเสถียร ซึ่งเป็นหลานของครูอั้นด้วย

ต่อมา โนราพริ้มซึ่งเป็นหลานปู่ของนายเอียดกับโนราเข็มได้แยกคณะออกไปรับ เล่นโนราโรงครูเองอีกคณะหนึ่ง ปลายระไมจึงมีโนรา 2 คณะตั้งแต่นั้นมา หลังจากโนราลั่นเสียชีวิต โนราเขียนก็ได้เป็นนายโรงแทน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2553 โนราเขียนเสียชีวิต โนราเผี่ยนซึ่งมีอาวุโส รองลงมาจึงรับหน้าที่เป็นนายโรง

ครูโนราที่เสียชีวิตไปแล้ว โนราจะยกให้เป็นครูหมอโนรา และมีธรรมเนียมออก ชื่อครูที่สอนโนราของตนทั้งที่เป็นครูหมอโนราและที่ยังมีชีวิตอยู่เมื่อขับบทกาศครู เพื่อเป็นการรำลึก พระคุณครูที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ตนมา ถือเป็น การแสดงความกตัญญูทางหนึ่ง นอกจากนี้ในช่วง สงครามตัดเหมรยก็จะออกชื่อครูอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้มาช่วยดูแลรักษาขณะประกอบพิธีกรรมในขั้นตอน สำคัญ และให้มารับเหมรยหรือสัญญาที่ลูกหลานบนไว้เพื่อให้สัญญานั้นสิ้นสุดลง

บทไหว้ครูตอนหนึ่งของโนราเข็ม ซึ่งออกชื่อครูโนราทั้งที่เสียชีวิตไปแล้ว ได้แก่ โนราตั้งและโนราลั่น รวมทั้งครูโนรายังมีชีวิตอยู่ คือ โนราพริ้ม ดังว่าดังนี้

ยอไหว้อจารย์ตั้งท่านเป็นคนแก่

มาดูมาแลลูกด้วยหนา

ขอไหว้ อาจารย์ ล้นท่านเป็นครูพัก	อาจารย์ พริ้มเป็นหลักลูกแล้วหนา
ขอไหว้ อาจารย์ พริ้มเป็นหลัก	ท่านได้นำซักรำโนรา
พวกเราลูกศิษย์ทั้งหญิงและชาย	ยกมือขึ้นไหว้ทั้งซ้ายขวา
ท่านได้สอนรำท่าเขาควาย	เอียงยาตรแขนซ้ายก็มาย้ายขวา
ท่านได้สอนเอียงหรือว่าสอนอย่าง	พ่อได้สอนทางแล้วสอนท่า
ออยอไหว้พ่อนา	ครูสอนหนังสือหาหรือครูสอนมโนห์รา

(บันทึกเสียง, โนราเฉลิม, 1 มิถุนายน 2556)

บทส่งโรงของโนราพริ้ม

พอฤกษ์งามนี้ยามแควแล้ว	ปานนี้แล้วได้โชคยามพระเวลา
ฤกษ์งามนี้ยามก็แควแล้ว	ปานนี้แล้วได้โชคฤกษ์นี้ครูข้า
ออ อาจารย์ ล้นของลูกแก้ว	ว่าแจ้วแจ้วลูกร้องลูกร้องประกาศหา
อาจารย์ ตั้งนี้เข้าด้วยกัน	ให้เป็นช่อเป็นชั้น พ่อช่วยมารักษา
ว่า ปู่ นิยมนี้เป็นคนแก่	เข้ามาดูมาแล มาแลลูกเล่าหนา
พรานบุญพ่อทอง...	ขอเชิญมาเป็นลูกคู่พ่อนาโรงโนรา
อยู่ไหนเล่าพ่อเป็นเจ้าของจำเหมมรุษ	ท่านเอยมารับมารับจำเหมมรุษไป

(บันทึกเสียง, โนราพริ้ม, 3 มิถุนายน 2556)

ในอดีตที่บ้านปลายระเิม ไม่ได้มีเพียงพิธีกรรมโนราโรงครูเท่านั้น แต่ยังมี การแสดงโนราเพื่อความบันเทิงด้วย คณะโนราที่แสดง คือ คณะโนราเขียนเขียนสมประดิษฐ์ ซึ่งมาจากชื่อของโนราที่บ้านปลายระเิม 3 คนรวมตัวกันตั้งคณะ ได้แก่ โนราเขียน โนราเขียน และโนราเสถียร (ชื่อราชการคือ Sompong – สมพงษ์) คณะโนรานี้รับเล่นโนราโชว์ในงานบุญต่าง ๆ เช่น งานวัด งานทอดกฐิน งานบวช เป็นต้น

การแสดง มีการร้องหน้าม่าน ร้องกลอนสี่เพื่อทักทายผู้ชม มีการรำอวดท่า และการเล่นเป็นเรื่อง เรื่องที่นิยมนำมาเล่น ได้แก่ เรื่อง**พระรถเมรี** โดยนิยมจับบทตอนนางยักษ์สนทรา มาเล่น นอกจากนี้ยังเล่นเรื่อง**ท้าววิรุณ** เรื่อง**วอแสง** เป็นต้น นอกจากการเล่นโนราแล้วยังมีการแสดงโชว์ไต่ลวดอีกด้วย โดยผู้ที่เล่นไต่ลวดโชว์คือโนราเสถียร

ปัจจุบันไม่มีคณะโนราเขี่ยนผิยนสมประดิษฐ์อีกแล้ว และไม่มีการแสดงโนราเพื่อความบันเทิงอีก เนื่องจากมีการแสดงสมัยใหม่เข้ามาและชาวบ้านนิยมมากกว่า เช่น การแสดงดนตรีของนักร้องจากประเทศไทยที่เข้ามาเปิดการแสดงที่บ้านปลายระไมหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง นอกจากนี้การแสดงบางอย่าง เช่น การเล่นโต้ลวดก็ขาดผู้สืบทอด ทำให้ปัจจุบันมีเพียงตัวบทที่ใช้ในการขับบทโนราเท่านั้นที่ยังหลงเหลืออยู่เป็นหลักฐานว่าครั้งหนึ่งโนราที่บ้านปลายระไมเคยมีการเล่นเพื่อความบันเทิงด้วย

5.1.1.2 โนราปลายระไมปัจจุบัน

หลังจากที่โนราพริ้มและโนราเข็มแยกตัวออกไปรับเล่นโนราเอง ที่บ้านปลายระไมจึงมีโนรา 2 คณะ โดยคณะแรกคือคณะโนราเขี่ยน ซึ่งเป็นคณะโนราที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม มีโนราเขี่ยนสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าโรงต่อจากโนราเขี่ยนและโนราลั่น คณะนี้มีโนราที่เล่นอยู่ประจำ 5 คน ได้แก่ โนราเขี่ยน โนราสุทิน โนราเสถียร โนราภูมิ และโนราจ้อน ทั้งหมดเป็นชาวปลายระไม รับเล่นโนราเฉพาะประกอบพิธีโรงครูเท่านั้น ส่วนอีกคณะคือคณะโนราพริ้ม ประกอบด้วยโนราจากปลายระไม 3 คนคือ โนราพริ้ม โนราเข็ม และโนราบอย เมื่อถึงช่วงที่เล่นโนราโรงครูคือในเดือน 6-7 โนราพริ้มจะเชิญโนรารวมทั้งนายปีจากจังหวัดสงขลามาร่วมเล่นในคณะด้วย นอกจากเล่นโรงครูแล้ว คณะโนราพริ้มยังรับเล่นโนราในงานประจำปีของศาลเจ้าของชาวจีนด้วย โดยเน้นที่การรำรำโนราเพื่อความสวยงาม

- เพศและวัย โนราที่บ้านปลายระไมมีทั้งโนราชายและโนราหญิง โนราชายมี 7 คนและมีโนราหญิงเพียง 1 คน ในอดีตนั้น โนราที่ปลายระไมมีเพียงผู้ชายเท่านั้น เนื่องจากต้องมากินอยู่หลับนอนกันที่บ้านครูโนราคือที่บ้านทุ่งแคของโนราเจียม ซึ่งมีแต่ผู้ชายทั้ง โนรา นักดนตรี หัวจุก โนราหรือเด็กชายที่ยังไว้จุกที่มาหัดโนรา และเหล่าตาเสือหรือผู้ชายที่มาหลงรักหัวจุกโนราและยอมรับใช้ทำงานต่าง ๆ ให้

ตาเสือส่วนใหญ่เป็นชายวัยกลางคน บางคนมีครอบครัวแล้ว มีทั้งที่เป็นคนพุทธและอิสลาม กลางวันไปทำงานของตน ตกเย็นก็มาที่บ้านทุ่งแคของโนราเจียม ในช่วงปกติก็มาช่วยทำงานต่าง ๆ เช่น ตักน้ำ ผ่าฟืน เลี้ยงหมู เมื่อถึงช่วงหน้ามาก็มาช่วยทำนา กลางคืนก็นอนที่บ้านโนรา เมื่อถึงเวลาเช้าจึงกลับบ้านตนเอง ยาฉิมซึ่งเป็นลูกสะใภ้ของโนราเจียม (ฉิม ขุนแก้ว, 2555) เล่าให้ฟัง

ว่า พวกตาเสือจะหวงหัวจุกโนราของตนเองมาก ขนาดสุนัขเห่าหัวจุกโนราของตนก็จะไล่ตีสุนัขให้พันไป เมื่อถึงช่วงเดือน 6-7 ที่โนรารับโรงครูดึงเดินโรงไปยังหมู่บ้านต่างๆ เหล่าตาเสือจะติดตามไปช่วยแบกหามข้าวของต่าง ๆ ด้วย บางครั้งก็แบกหัวจุกโนราของตนเพื่อไม่ให้ต้องเดินให้เหนื่อย

บริเวณบ้านท่องแคยั้งจึงเป็นที่รวมของชายหนุ่มหลายวัยตั้งแต่เด็กจนถึงผู้เฒ่า ดังนั้นบริเวณนี้จึงเป็นเสมือนที่ต้องห้ามของหญิงสาว เนื่องจากหากมีหญิงสาวเดินผ่านไปบริเวณนั้นจะถูกโนราขับกลอนร้องว่าให้เจ็บ ๆ ทำให้ไม่มีสาว ๆ กล้าเดินผ่าน หากอยากฟังโนราซ้อมขับบทก็ต้องแอบไปฟัง

ภายหลัง ในสมัยของโนราลั่นซึ่งย้ายที่ซ้อมโนราจากวัดปลายระเมาะมาที่บ้านของโนราลั่นเอง ที่บริเวณบ้านใหม่หรือกำปงบารูจึงเริ่มมีเด็กผู้หญิงมาหัดโนรา คือ เด็กหญิงเผียน และได้หัดโนราจนกระทั่งเข้าพิธีตัดจุก เป็นโนราหญิงคนแรกที่บ้านปลายระเมาะ ตามธรรมเนียมเดิมนั้น หลังจากตัดจุกแล้วโนราใหม่จะต้องอุปสมบทในช่วงเข้าพรรษาปีนั้นเป็นเวลา 1 พรรษา แต่เนื่องจากเป็นผู้หญิงไม่สามารถบวชพระได้ ครูโนราจึงให้บวชชี 1 พรรษาแทน หลังจากสึกแล้วก็ถือเป็นโนราสมบูรณ์ สามารถประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูดึงได้ หลังจากโนราเผียนตัดจุกเป็นโนราแล้วก็มีหญิงสาวหลายคนมาฝึกหัดโนราแต่ไม่ค่อยมีคนอยู่จนถึงช่วงตัดจุก เนื่องจากแต่งงานมีครอบครัวไปก่อนจึงเลิกรำโนรา ส่วนโนราเผียนนั้น หลังจากตัดจุกก็ได้แต่งงานและเลิกรำโนราไปช่วงหนึ่ง ต่อมาโนรา เชี่ยนขอให้กลับมาเล่นร่วมวงกันอีกครั้งจึงกลับมารำโนรา หลังจากโนราเชี่ยนเสียชีวิตจึงรับหน้าที่เป็นนายโรงคนต่อมา ปัจจุบันโนราเผียนเป็นโนราหญิงเพียงคนเดียวที่บ้านปลายระเมาะ

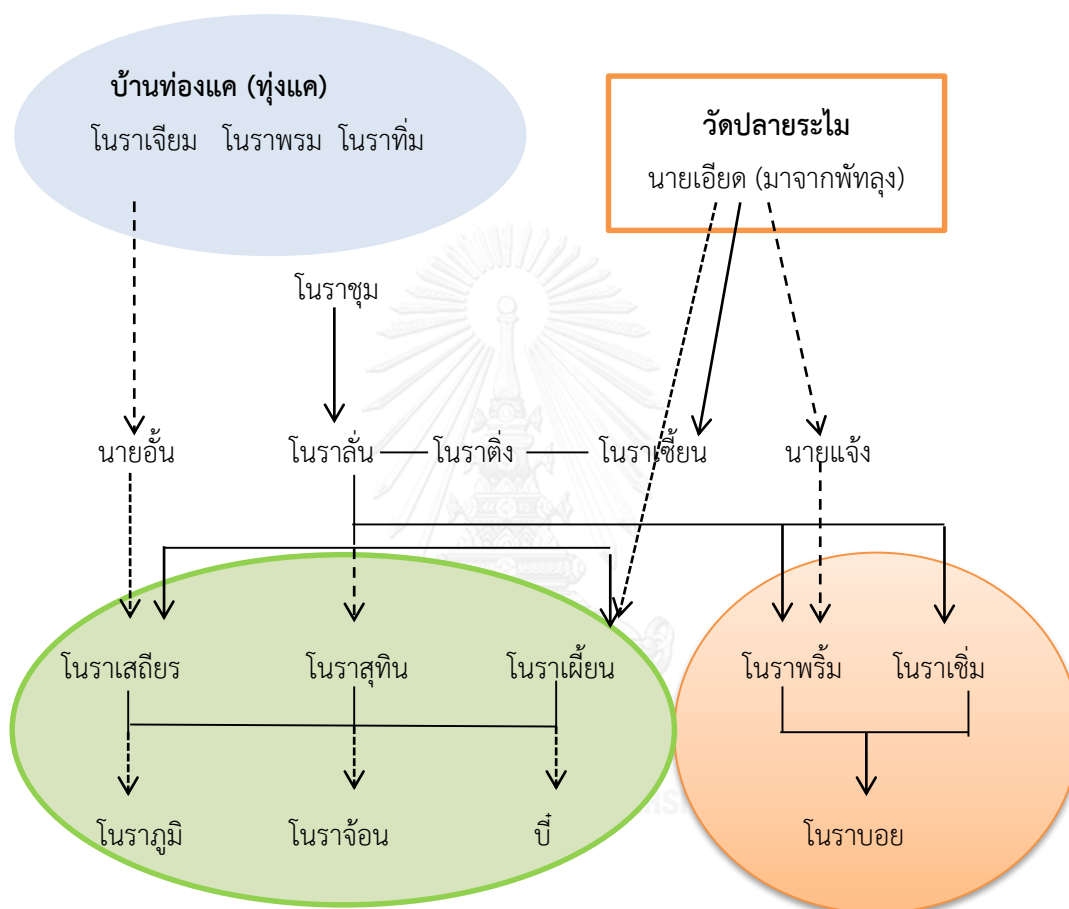
โนราที่บ้านปลายระเมาะอาจแบ่งได้เป็น 2 รุ่น คือโนรารุ่นเก่าอายุ 50-70 ปีจัดเป็นรุ่นครู ได้แก่ โนราพริ้ม โนราเผียน โนราสุทิน โนราเสถียร และโนราเข็ม และโนรารุ่นใหม่อายุ 20-30 ปี ได้แก่ โนราภูมิ โนราบอย และโนราจ้อน

- การศึกษาและอาชีพ ภายหลังจากที่เมืองไทรบุรีกลายเป็นรัฐหนึ่งของประเทศมาเลเซีย ชาวสยามที่ปลายระเมาะก็ยังคงได้เล่าเรียนภาษาไทยกันที่วัดปลายระเมาะ ซึ่งภายหลังได้รับการจัดตั้งเป็นโรงเรียนสอนภาษาไทยวัดวิสุทธิประดิษฐาราม โดยสอนภาษาไทยตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นจึงเลื่อนชั้นเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก มีการสอบนักเรียนเช่นเดียวกับในประเทศไทย ดังนั้นชาวสยามที่นี้จึงอ่านเขียนภาษาไทยได้ในระดับหนึ่ง ความสามารถในการอ่านเขียนภาษาไทยได้นี้มีความจำเป็นต่อการเป็นโนรามาก เนื่องจาก

การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุใช้นั้นใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในการประกอบพิธีทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการขับร้องเชยครุ ไหว้ครุ ขับบท หรือร้องส่ง โดยการสืบทอดด้วยบทโนรานั้น ครูโนรารุ่นเก่าได้บันทึก ตัวบทโนราบทต่าง ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษาไทย เพื่อนำมาทบทวนกันลืมนและกัน สูญหาย ต่อมาเมื่อนำมาถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ ก็ให้ลูกศิษย์จดบันทึกด้วยบทเหล่านั้นลงในสมุดไว้เป็นสมบัติประจำตัว เพื่อนำมาใช้ฝึกฝนหรืออ่านยามประกอบพิธีกรรม

ที่บ้านปลายระไม โนราไม่ได้เป็นอาชีพเช่นในประเทศไทย ในยามปกติ คนที่เป็นโนราประกอบอาชีพทำมาหากินเช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วไป โดยส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรมและ บางคนมีกิจการเป็นของตนเองอยู่ที่บ้านปลายระไม เช่น โนราสุทิน โนราพริ้ม โนราเสถียร มีอาชีพทำนา ทำสวนยาง ทำสวนผลไม้ โนราบอย เดิมเคยไปทำงานที่เอนดิงได้ 3 ปี แต่ต้องหยุดในช่วงเดือน 6-7 เพื่อมาทำพิธีโรงครุ ทำให้นายจ้างไม่พอใจจึงลาออกกลับมาตัดยางที่บ้าน โนราเขียนเปิดร้านขายของชำ โนราเข็มเปิดร้านขายวัสดุภัณฑ์ โนราภูมิมีร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ ส่วนโนราจ้อน หลังจากสำเร็จการศึกษาก็เลือกไปทำงานที่กัวลาลัมเปอร์ แต่เมื่อมีการประกอบโนราโรงครุในช่วงเดือน 6-7 ก็จะกลับมาช่วยโนราด้วยโดยเลือกงานพิธีที่ตรงกับวันหยุด ส่วนโนราคนอื่น ๆ ที่ประกอบอาชีพอยู่ที่บ้านปลายระไม เมื่อถึงเดือน 6-7 ก็จะหยุดงานประจำมาประกอบพิธีโนราโรงครุอย่างเดียว เนื่องจากจำนวนโรงที่รับเล่นนั้นมีมาก และมีทั้งที่จัดขึ้นในหมู่บ้านปลายระไมเองและนอกหมู่บ้าน บางครั้งก็ต้องเดินทางไปเล่นต่างเมือง ต่างรัฐก็มี จึงจำเป็นต้องหยุดงานประจำไปโดยปริยาย โนราสุทินกล่าวว่า รายได้จากการรับโรงครุใช้นั้นน้อยกว่ารายได้จากการกรีดยางเสียอีก แต่ก็ต้องทำเพื่อเป็นการช่วยชาวบ้าน

แผนผังทำเนียบโนราบ้านปลายระไม

↓ ความสัมพันธ์แบบศิษย์-อาจารย์

⇓ ความสัมพันธ์ทางสายเลือด

⋮ ลูก

⋮ หลาน

5.1.2 ขั้นตอนการฝึกฝนเพื่อเป็นโนรา

5.1.2.1 สาเหตุการฝึกหัดโนรา

การเริ่มต้นเข้ามาเป็นโนราของโนราที่บ้านปลายระไม้มิหลายสาเหตุ ประการแรกคือ เป็นความประสงค์ของครูหมอโนราที่อยากให้เป็นโนรา ในกรณีนี้คนที่ครูหมอต้องการจะมีอาการเจ็บป่วย รักษาอย่างไรก็ไม่หาย ผู้ปกครองจึงพาไปฝากตัวกับโนราเมื่อเข้ามาฝึกหัดโนราจึงหายเป็นปกติ กรณีเช่นนี้เกิดกับโนราสุทิน เมื่ออายุได้ประมาณ 5-6 ขวบมีอาการเจ็บป่วยจนเกือบเสียชีวิต พ่อแม่จึงไปถามร่างทรง ร่างทรงดูแล้วบอกว่ามีสาเหตุมาจากต้องครูหมอ ครูหมอให้ไว้จุกและต้องหัดโนราจึงหาย หลังจากนั้นเด็กชายสุทินจึงเริ่มหัดโนรากับพ่อคือโนราล้น เมื่ออายุได้ 20 ปี ก็ตัดจุกและเป็นโนราเต็มตัว เช่นเดียวกับโนราบอยที่ถูกครูหมอเมื่ออายุ 13 ปีทำให้เจ็บป่วย น้ำหนักตัวลดลงจาก 70 กิโลกรัม เหลือเพียง 30 กิโลกรัม ไม่มีแรง ไปหาหมอแผนปัจจุบันก็ไม่หาย พ่อแม่จึงพาไปหาร่างทรงจึงทราบว่าถูกครูหมอ ต้องรำโนรา เมื่อรำก็หายป่วย อีกกรณีหนึ่งเกิดกับโนราจ้อน นั่นคือ เมื่อตอนเด็ก ๆ มีอาการเจ็บป่วยรักษาไม่หาย พ่อแม่จึงพามาฝากฝังให้หัดโนรากับโนราสุทินซึ่งมีศักดิ์เป็นลุงเพราะเชื่อว่าจ้อนต้องครูหมอและครูหมอต้องการให้หัดโนรา จ้อนเริ่มฝึกรำโนราตั้งแต่อายุประมาณ 7-8 ขวบ โดยพ่อแม่พาไปมอบให้โนราสุทิน เพื่อฝากฝังจ้อนพร้อมกับพี่สาวคนที่สองให้ฝึกหัดโนรา ขณะที่ฝึกมีเพื่อนในรุ่นอีก 2 คน ชื่อ จำปี กับ จำปา เมื่อหัดไปสักพักพี่สาวและเพื่อนทั้งสองก็เลิก เนื่องจากไม่ชอบและเหตุผลสำคัญ คือทวดโนราไม่ต้องการ

ประการที่สองคือ เป็นความประสงค์ของญาติผู้ใหญ่ ที่ต้องการให้มีผู้สืบทอดโนราในสายตระกูล กรณีนี้มักเกิดกับคนที่มีบรรพบุรุษเป็นโนรายุ่และเกิดการขาดช่วงไปจึงต้องการให้ลูกหลานคนใดคนหนึ่งหัดโนราเพื่อสืบทอดการเป็นโนราสืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น กรณีของโนราพริ้มซึ่งเป็นหลานของนายเอียดที่เดินทางมาจากจังหวัดพัทลุงเมื่อร้อยกว่าปีก่อน ได้มาตั้งรกรากได้ภรรยาอยู่ที่บ้านปลายระไม นายเอียดซึ่งเคยเล่นเป็นพรานและมีความสามารถในการรำโนราและว่าบทต่างๆ ได้เป็นกำลังหลักในการสอนโนราให้กับชาวสยามที่นี่ ด้านพ่อของโนราพริ้มนั้นก็มีความสามารถในการรำโนราและสอนโนราได้แต่ไม่ได้ตัดจุก เวลาเล่นโนราจะจับบทยอกพรานเช่นกัน ปู่เอียดตายตั้งแต่โนราพริ้มยังเล็ก พ่อแม่ของโนราพริ้มต้องการให้สืบทอดการเป็นโนราต่อจากปู่ โнораพริ้มซึ่งเดิมไม่ได้รักชอบการเล่นโนรา จึงต้องมาหัดโนราเมื่ออายุได้ 16-17 ปี โดยเรียนโนรากับพ่อ

ฝึกขับบทซึ่งโนราเอี้ยดได้บันทึกเก็บไว้ และยังได้เรียนกับโนราลั่นและโนราตั้งด้วย ระยะแรกโนราพร้อมเล่นโนราอยู่ในคณะของโนราลั่นแต่ต่อมาได้แยกตัวออกมาตั้งคณะเองต่างหาก

อีกคนหนึ่งคือ โนราเสถียร เหตุที่โนราเสถียรหัดรำโนราเนื่องจากพ่อตนเอง (ตายาย) อยากให้เป็นโนราจึงนำไปฝากฝังให้หัดรำโนรากับนายอ้นบุตรของโนราเจียมเมื่ออายุประมาณ 11 ปี นายอ้นนี้คนนับถือว่าเป็นเทพสิงห์หรือเทพสิงหนธร คือสามารถรำรำโนราได้เองโดยไม่มีครูสอน สามารถจำบทร้องต่างๆ ได้ รวมทั้งแต่งบทโนราได้เอง แต่ไม่ได้เป็นโนราตัดจุก โนราเสถียรไม่ชอบรำโนราเลย เมื่อแรกหัดก็มักจะหลบหนีอยู่เนือง ๆ พ่อตนเองจึงส่งไปอยู่กับโนราลับที่บ้านควนเปล จ.ปัตตานี อยู่ได้ 1 สัปดาห์ ก็ถูกส่งไปอยู่กับโนราเซียง หน้าวัดช้างให้อีก 1 สัปดาห์ จากนั้นก็ถูกส่งไปอยู่กับโนราเคลือบที่ห้วยเงาะ อยู่ได้อีก 2-3 วัน จึงกลับมาอยู่บ้านและมาหัดกับโนราลั่นและพ่อตนเอง เมื่ออายุ 18 ไม่อยากหัดโนราก็หนีไปอยู่ที่ออร์สตาร์อีก แต่ไปได้ไม่นานก็กลับมาตัดยางอยู่ที่บ้านปลายระไม วันหนึ่งขณะกำลังตัดยาง มีการจัดโนราโรงครูที่บ้านหลังหนึ่ง ครูหมอ (อยู่ในร่างทรง) ได้พากันมาพาด่วนายเสถียรไปที่โรงโนราและให้รำโนรา จากนั้นเป็นต้นมานายเสถียรจึงยอมรับความต้องการของพ่อตนเองและจำนนต่อครูหมอ หันมาฝึกโนราอย่างจริงจังได้เข้าพิธีตัดจุกเพื่อเป็นโนราโดยสมบูรณ์ นอกจากหัดโนราแล้วโนราเสถียรหัดไต่ลวดด้วย เนื่องจากเป็นคนรูปร่างเล็ก การไต่ลวดจะใช้โซว์ร่วมกับการแสดงโนราในอดีต ซึ่งมีโรงโซว์นอกเหนือจากการทำโนราโรงครู โรงโซว์นี้มักจะเล่นในวัดเมื่อมีงานบวช งานกฐิน หรืองานฉลองสมโภชต่างๆ ตามแต่เจ้าภาพจะติดต่อไป เมื่อแรกหัดไต่ลวด มีโนรามาทัดด้วยกันหลายคน แต่ที่ไต่ได้มีคนเดียวคือโนราเสถียร แต่ปัจจุบันเนื่องจากไม่มีคณะโนราที่แสดงโซว์แล้วอีกทั้งเด็ก ๆ รุ่นใหม่ไม่มีใครสนใจ จึงไม่มีการสืบทอดการไต่ลวดต่อไปอีก ไม่เพียงเท่านั้นโนราเสถียรยังหัดเล่นดนตรีโนราได้อีกหลายชนิด สามารถเล่นดนตรีเกือบทุกชนิดในวงโนราได้ยกเว้นปี่ และปัจจุบันยังรับหน้าที่เป็นครูสอนเล่นดนตรีให้กับนักดนตรีในคณะด้วย

สุดท้ายคือโนราภูมิ โนราภูมิเริ่มหัดโนราครั้งแรกเมื่ออายุ 12 ปีกับโนราเสถียร ซึ่งมีศักดิ์เป็นลุง เหตุที่มาหัดโนราเนื่องจากผู้เป็นย่าคือนางชินวลต้องการให้หลานชายคนใดคนหนึ่งสืบทอดการเป็นโนราตามบรรพบุรุษ แต่เนื่องจากพี่ ๆ น้อง ๆ ของโนราภูมิไม่มีใครสนใจ โนราภูมิจึงรับมาหัดโนราเองและรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นโนราสืบทอดจากบรรพบุรุษ นอกจากรำโนราแล้ว โนราภูมิยังเล่นดนตรีในวงได้เกือบทุกอย่าง ยกเว้นเป่าปี่

ประการสุดท้าย เกิดจากความต้องการของเจ้าตัวอยากหัดโนราเอง ได้แก่ กรณีของโนราฝ้ายน โนราฝ้ายนเริ่มหัดโนราเมื่ออายุ 13 ปี โดยหัดกับโนราลัยซึ่งมีบ้านเรือนอยู่ติดกัน สาเหตุที่หัดเพราะนึกสนุกและชอบ เริ่มจากการหัดรำและจดจำบทร้องต่าง ๆ มาเรื่อย ๆ เมื่อโนราลัยเสียชีวิต โนราเขียน เป็นหัวหน้าโรงแทนก็ยกรำอยู่กับโนราเขียน และได้เล่าเรียนพิธีกรรมคาถา การขับบทภาคครู ไหว้ครู เชิญเทวดา การส่งโรง ฯลฯ จากโนราเขียนด้วย จนถึงปี 2553 โนราเขียนเสียชีวิตลง โนราฝ้ายนซึ่งมีอาวุโสสูงสุดในคณะจึงเป็นคนพาโรง (หัวหน้าโรง) แทน

5.1.2.2 ชั้นฝากตัวเป็นศิษย์และฝึกรำ

เมื่อต้องการฝึกฝนรำโนรา พ่อแม่จะพาลูกไปฝากตัวเป็นศิษย์ของโนรา โดยนำดอกไม้ เทียน หมากพลู และเงินเหรียญใส่ในเขียนหรือขันไปมอบให้ครูโนราที่จะฝากตัวเป็นศิษย์ซึ่งส่วนมากก็เป็นเครือญาติกันและมีครูหมอนโนราเดียวกัน เช่น โนราภูมิเป็นหลานของโนราเสถียร โนราจ้อนเป็นหลานของโนราสุทิน และบี (จะตัดจุกในปี 2558) เป็นหลานของโนราฝ้ายน เป็นต้น หลังจากมอบขันให้ครูแล้วก็จะเริ่มฝึกรำโนรา เริ่มจากฝึกและสอนรำซึ่งเป็นท่าแม่บทของโนรา จากนั้นจึงฝึกรำและขับบทคุณครู สอนรำ และเมื่อมีการแสดงโนราโรงครู หลังจากโนราทำพิธีไหว้ครูเรียบร้อยแล้ว ในช่วงค่ำ ก่อนทำพิธีเข้าทรงครูหมอ ครูโนราจะให้เด็ก ๆ ที่ฝึกหัดรำโนราออกมารำให้ผู้ชมได้ชม เพื่อเพิ่มประสบการณ์การแสดงต่อหน้าผู้ชม

เด็กบางคนเมื่อฝึกรำโนราเป็นแล้วก็อาจพอใจเพียงเท่านี้แล้วหยุดรำต่อก็ สามารถทำได้ ส่วนบางคนก็เลือกรำต่อเพื่อเป็นโนราเนื่องจากมีความตั้งใจจริงที่จะเป็นโนราหรือบางคนมีพันธะสัญญากับครูหมอนโนราว่าต้องเป็นโนราตามที่ครูหมอเลือก ครูโนราก็จะสอนให้รำและขับบทที่จะใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ได้แก่ บทแสงทอง ฝนตกข้างเหนือ พलयงม สิบสองบท รวมทั้งสอนคาถาอาคมที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมให้ด้วย

5.1.2.3 การเข้าพิธีตัดจุก

เมื่อโนราฝึกหัด ตัดสินใจที่จะเป็นโนราเต็มตัว ต้องเข้าพิธีตัดจุกครอบเทริดก่อนจึงจะเรียกว่าเป็นโนราที่สมบูรณ์ โดยผู้ที่เข้าพิธีตัดจุกนี้ต้องมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ และต้องเป็นพรหมจรรย์ คือไม่เคยเกี่ยวข้องกับเพศตรงข้ามมาก่อน หากไปมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามก็จะกลายเป็น “โนราปาราชิก” คือไม่สามารถเข้าพิธีตัดจุกได้ เพราะครูหมอไม่ยอมรับ ในสมัยก่อนมี

วิธีการทดสอบว่าโนราที่จะเข้าพิธีตัดจุกนั้นปาราชิกไปแล้วหรือไม่ โดยการวางเหรียญไว้บนเทริด เมื่อโนราตัดจุกสวมเทริดแล้วต้องร่ายรำอวดผู้ชม หากเหรียญหล่นจากเทริดแสดงว่าโนรานั้นไม่บริสุทธิ์หรือบางครั้งครุหมอทราบด้วยญาณก็จะขับไล่โนรานั้นให้พ้นไปจากโรง เพราะถือว่าไม่ซื่อสัตย์ ครุหมอไม่ยอมรับ ถ้าไปตัดเหมมรยก็ตัดไม่ขาด

หลังจากตัดจุกแล้วโนราชายจะบวชพระช่วงเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน ส่วนโนราหญิงจะบวชชีแทน วันก่อนบวชต้องรำลาครูก่อน โดยจะรำบทคุณครู และเล่นบทเจ้าไกร

ที่ปลายระไมไม่มีการเจาะจงเพศว่าโนราที่จะประกอบพิธีโนราโรงครูได้จะต้องเพศชายเท่านั้น ต่างจากโนราในประเทศไทยที่ยังถือธรรมเนียมนี้อย่างเคร่งครัด โนราพริ้มให้ความเห็นว่า โนราหญิงก็สามารถตัดเหมมรยได้ สิ่งสำคัญอยู่ที่ต้องเล่าเรียนวิธีการและคาถาอาคม ถ้าเรียนรู้สำเร็จก็สามารถทำได้ ในขณะที่แม้เป็นโนราชายหากเรียนไม่สำเร็จก็ไม่สามารถทำได้

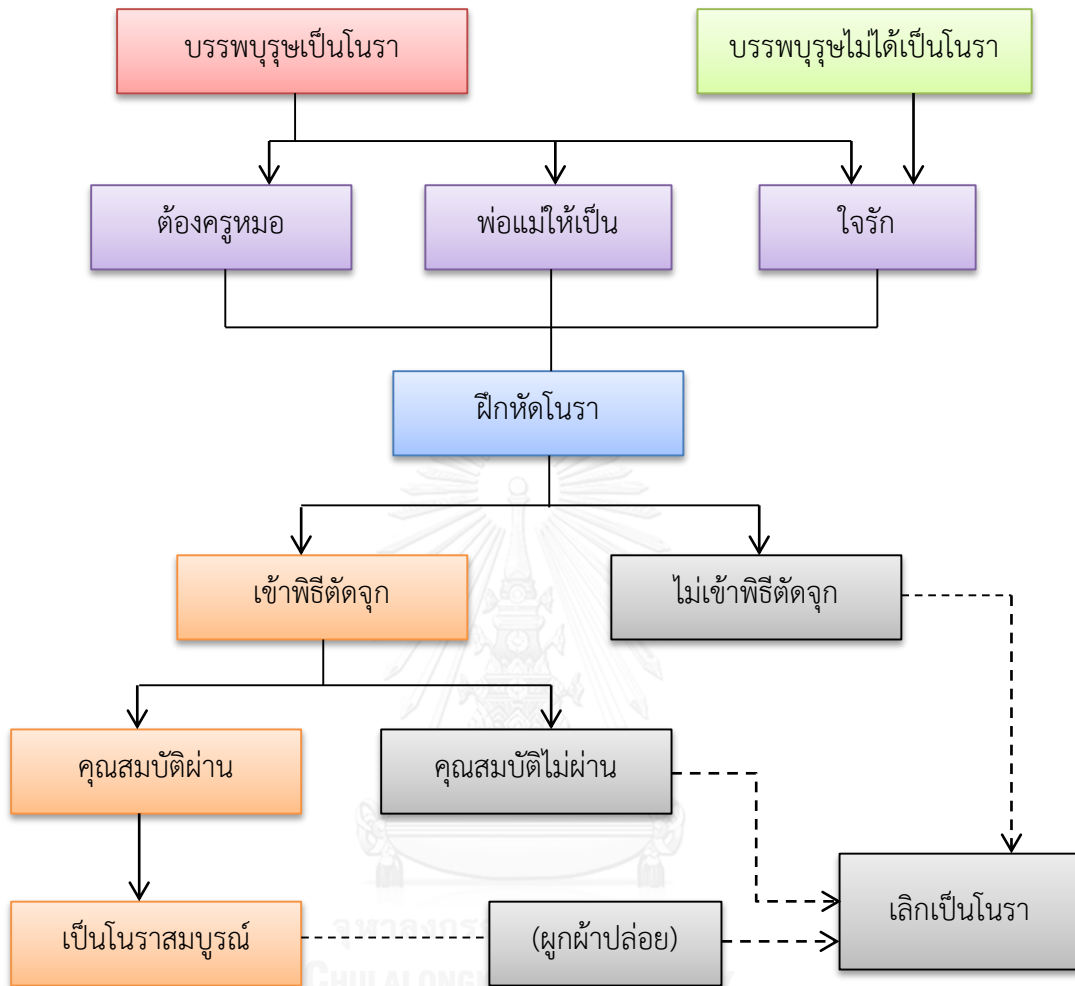
5.1.3 การสืบทอดโนราบ้านปลายระไม

การสืบทอดโนราที่บ้านปลายระไม นิยมสืบทอดกันในสายตระกูล ทั้งที่เป็นสายตรงหรือในหมู่เครือญาติ ที่เป็นสายตรงจากรุ่นสู่รุ่น เช่น กรณีของโนราล้นฝึกลูกชายคือโนราสุทิน หรือบางครั้งก็ข้ามรุ่นจากรุ่นปู่ไปรุ่นหลาน เช่น กรณีของครูเอียด ลูกชายไม่เป็นโนรา มาเป็นในชั้นหลานคือโนราพริ้ม ที่ไม่ใช่สายตรงก็อาจจะเป็นเครือญาติในสายคนใดคนหนึ่ง แต่ในสายโนราจะต้องมีลูกหลานคนใดคนหนึ่งสืบทอดการเป็นโนราเพื่อไม่ให้ขาดช่วงไป หากลูกหลานไม่เต็มใจก็จะมีกระบวนการทำให้ยอมรับ โดยเริ่มจากพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ในสายตระกูลพูดโน้มน้าวเชิงบังคับให้ไปฝึกหัดโนรา หรือถ้าไม่ยอมจริงๆ ครุหมอโนราก็จะออกโรงเอง เช่นในกรณีของโนราเสถียร ซึ่งสืบทอดเชื้อสายโนรามานจากโนราเจียม ลูกของโนราเจียมคือครูอ้นแม้จะมีความรู้เรื่องโนราเป็นอย่างดี จนคนเรียกว่าเทพสังฆรณ์แต่ก็ไม่ได้ตัดจุก มาในชั้นหลานคือโนราเสถียร เดิมไม่ต้องการเป็นโนรา แต่ญาติผู้ใหญ่ต้องการให้สืบทอดต่อ เมื่อส่งไปหัดโนราก็หลบหนี ส่งมาหัดที่เมืองไทยก็หนีกลับมาปลายระไมอีก ในที่สุด วันหนึ่งขณะที่มีการประกอบพิธีโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม และมีการเชิญครุหมอลงทรง ครุหมอพากันไปพาตัวโนราเสถียรที่กำลังตัดยางอยู่มายังโรงโนราและให้รำโนรา ตั้งแต่นั้นมาโนราเสถียรจึงยินยอมฝึกหัดโนราอย่างจริงจัง และได้เข้าพิธีตัดจุกเป็นโนราสืบต่อมา

อย่างไรก็ดี เป็นเรื่องที่น่ายินดีที่คนรุ่นใหม่ที่บ้านปลายระไมปัจจุบันสนใจสืบทอดโนรา โดยมีทั้งที่หัดรำเพื่อเป็นโนรา ดังในช่วง 5-6 ปีมานี้มีโนรารุ่นใหม่ตัดจุกหลายคน เช่น โนราภูมิ หลานของโนราเสถียร (2552) โนราบอย หลานของโนราพริ้ม (2553) โนราจ๋อน หลานของโนราสุทิน (2554) และมีโนราฝึกหัดอีกคนหนึ่ง (เป้) ซึ่งเป็นหลานของโนราฝ้ายกำลังจะตัดจุกในปี 2558 และยังมีเด็ก ๆ ที่หัดรำโนราเพื่อความสวยงาม สามารถไปร่วมแสดงในพื้นที่ภายนอกชุมชนเช่นในโรงเรียนซึ่งเป็นของรัฐได้รวมทั้งสามารถประกาศตัวได้ว่าเป็นการแสดงของชาวสยามมาเลเซีย

การสืบทอดโนราที่บ้านปลายระไมไม่เพียงเป็นการสืบทอดชุดความรู้เรื่องการรำโนราและการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู แต่ยังเป็น การสืบทอดและสร้างพื้นที่ให้แก่ครูหมอของสายตระกูลไว้ด้วย ในกรณีของคณะโนราฝ้าย แม้โนรารุ่นใหม่ทั้ง ๓ คนจะช่วยกันฝึกโนรารุ่นเด็ก ๆ และถือเป็นครูโนราเหมือนกัน แต่ในการทำพิธีตัดจุกครอบเทริดโนราใหม่แต่ละคนนั้นจะเชิญครูหมอของสายตระกูลตนเองมาเป็นประธาน เช่น สายโนราสุทินนับถือพ่อขุนทอง เมื่อตัดจุกโนราจ๋อนก็จะเชิญพ่อขุนทองมาเป็นประธาน ส่วนสายของโนราเสถียรและโนราฝ้ายนับถือทวดทองรักษ์เป็นสำคัญ ก็จะเชิญทวดทองรักษ์มาเป็นประธานในโรงตัดจุกลูกหลานในสายตระกูล

แผนผังเส้นทางชีวิตโนราปลายระไม

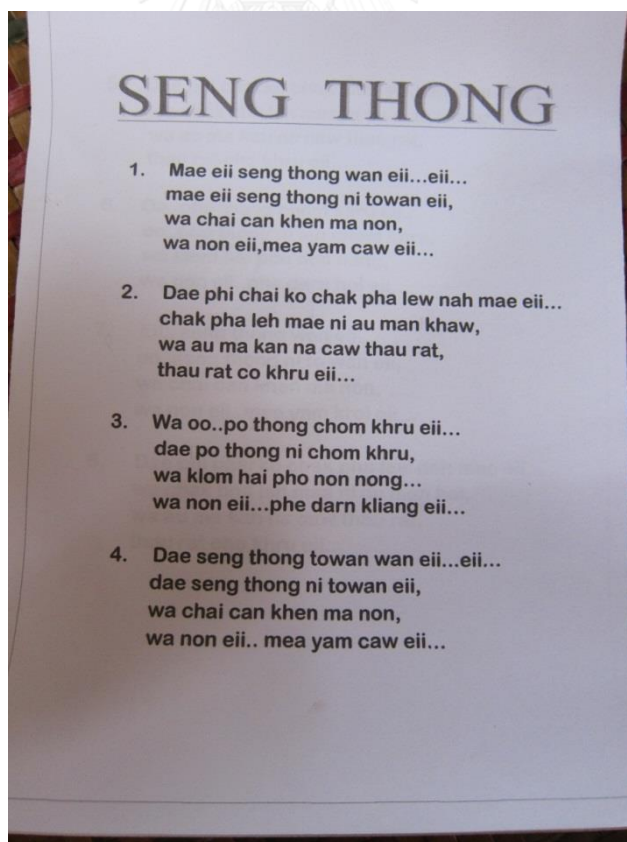

5.1.4 พลวัตในการสืบทอดโนราที่บ้านปลายระไม

ในการฝึกหัดรำโนรา ภายหลังจากการฝึกตัดร่างกายและหัดท่ารำทั่วไปแล้ว ครูโนราจะฝึกให้เด็ก ๆ ที่มาหัดรำโนรารำแม่ท่าและท่วงทของแม่ท่าได้แก่บทสอนรำและบทคุณครู ส่วนคนที่ต้องการเข้าพิธีตัดจุกก็จะสอนให้ร้องบทอื่น ๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมด้วย ในอดีต หลังจากที่ครูสอนให้ฝึกร้องขับบทแล้ว เพื่อไม่ให้ลืม ผู้ฝึกหัดโนราจะบันทึกตัวบทที่ครูสอนลงในสมุดบันทึกของตนเอง บางครั้งก็คัดลอกจากสมุดของครูอีกทีหนึ่ง และจะนำสมุดบันทึกนี้มาใช้อ่านทบทวนเมื่อฝึกซ้อม หรือบางครั้งก็นำไปอ่านในขณะที่ประกอบพิธีเพื่อความถูกต้องแม่นยำ แต่เมื่อโลก

เจริญก้าวหน้ามากขึ้นรวมทั้งมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา เช่นเครื่องถ่ายเอกสาร โน้ตบุ๊กใหม่บางคนจึงฝึกซ้อมบทโนราจากการถ่ายเอกสารตัวบทของครูเพื่อความสะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้ ด้วยเทคโนโลยีโปรแกรมอัดเสียงจากโทรศัพท์รุ่นใหม่ ๆ ก็สามารถอัดเสียงครูขณะซ้อมบท ทำให้ผู้เรียนโน้ตบุ๊กใหม่สามารถนำเสียงครูกลับไปซ้อมทบทวนด้วยตนเองที่บ้านหรือที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวกแม่นยำมากขึ้น

แม้ว่าเด็ก ๆ ชาวสยามที่บ้านปลายระไม่ส่วนใหญ่จะเรียนภาษาไทยที่โรงเรียนสอนภาษาไทยวัดปลายระไม่ภายหลังเลิกเรียนจากโรงเรียนปกติ และใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในการพูดคุยประจำวันกับครอบครัว ญาติมิตร รวมทั้งสามารถพูดภาษาไทยกลางได้มากขึ้นจากการติดตามรับชมรายการโทรทัศน์ของประเทศไทยผ่านจานรับสัญญาณดาวเทียม แต่ในด้านการเขียนอ่านอักษรไทยนั้นปรากฏว่าเท่ากับเด็กรุ่นใหม่หลายคนไม่ถนัดเท่ากับการอ่านจากตัวอักษรโรมันซึ่งเป็นตัวอักษรที่ใช้ถ่ายทอดภาษามลายูอันเป็นภาษาราชการของมาเลเซีย ดังนั้นจึงมีผู้คิดบันทึกบทโนราด้วยอักษรโรมันแทนอักษรไทยเพื่อให้เด็ก ๆ ที่ฝึกหัดโน้ตบุ๊กใหม่ ๆ อ่านได้ถนัดมากขึ้น

ภาพที่ 33 ตัวอย่างบทโนราที่บันทึกด้วยอักษรโรมันของนายสุตสาคร

5.2 ครูหมอโนรา

ในสังคมวัฒนธรรมแต่ละแห่งมีระบบความเชื่อและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายแตกต่างกันออกไป เราอาจแบ่งแยกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในระบบความเชื่อต่าง ๆ ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ (supernatural force) ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ เช่น คนไทยมีความเชื่อเรื่องภูแห่งกรรม และจิตวิญญาณหรือเทพเจ้าหรือสิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ (supernatural being) ในส่วนของสิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น ยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ เทพเจ้าและจิตวิญญาณที่มีได้มีต้นกำเนิดมาจากมนุษย์ (non-human origin) และประเภทที่สอง คือ ผีปีศาจหรือวิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปแล้ว (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 202)

บางสังคมเชื่อว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณ (soul) ซึ่งจะยังคงดำรงอยู่หลังจากมนุษย์สิ้นลมหายใจและร่างกายเน่าผุกร่อนไป บางสังคมวัฒนธรรมเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษจะวนเวียนอยู่ใกล้ ๆ ทำหน้าที่คุ้มครองลูกหลานให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ความเชื่อในลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดพิธีเช่นไหว้บูชาดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ และกลายมาเป็นพื้นฐานอำนาจของผู้อาวุโสภายในครอบครัว (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 203)

พิธีบูชาผีบรรพบุรุษ (ancestor worship) นับเป็นรูปแบบของศาสนาความเชื่อที่ถือว่าเก่าแก่ที่สุดและอยู่ในยุคแรกที่สุดของการพัฒนาความเชื่อของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในวิญญาณนิยม (animism) เพราะเชื่อว่าเมื่อคนตายไปแล้ว ส่วนที่มีรูปร่างหรือความมีชีวิตของผู้ตายยังคงอยู่ อาจเรียกสิ่งนั้นว่าวิญญาณหรือขวัญ ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ต้องคอยดูแลให้ดี มิฉะนั้นขวัญหรือวิญญาณผู้ตายอาจทำให้เกิดปัญหาได้ พิธีเช่นไหว้ของกลุ่มชนต่าง ๆ มักขึ้นอยู่กับทัศนะที่มีต่อคนตายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่กับผู้ตาย เพราะความตายมิได้แยกหรือหยุดมนุษย์ออกจากครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน หรือเผ่าพันธุ์ของตน คนตายถูกมองว่ายังมีความห่วงใย คอยช่วยเหลือ หรือบางทีอาจแสดงความโกรธไม่พอใจลูกหลานบ้าง แต่ก็สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยการให้ความเคารพอย่างเหมาะสม จึงมีการกราบไหว้ บูชา และการปฏิบัติต่อวิญญาณคล้ายเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ทัศนะที่มีต่อคนตายอาจสืบเนื่องมาจากความรักความผูกพันที่มีอยู่ก่อนรวมทั้งบทบาทที่คนตายเคยมีอยู่ ผสมกับความเกรงกลัว เพราะบรรพบุรุษเคยมีอำนาจปกครองดูแลมาก่อน จึงถูกมองว่าเป็นผู้คอยรักษาสติปัญญา ความรู้ ประเพณีต่าง ๆ ของสังคม (ปราณี วงษ์เทศ, 2543: 260-261)

การนับถือผีบรรพบุรุษในภาคใต้ที่ยังคงมีระบบความเชื่อพิธีกรรมและการปฏิบัติรองรับอย่างเข้มแข็ง ได้แก่ การนับถือผีบรรพบุรุษที่เป็นโนรา โดยชาวบ้านที่มีบรรพบุรุษรุ่นใดรุ่นหนึ่งเป็นโนรา จะต้องสืบทอดการทำพิธี “ลงครู” กล่าวคือการเชิญผีบรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้วมาเข้าทรง ลูกหลานในตระกูลของตน ชาวบ้านภาคใต้เชื่อว่าหลังจากผู้ตายตายไปแล้ว 3 ปีเป็นต้นไป จะกลับมาเข้าร่างทรง และเมื่อลงทรงในลูกหลานครั้งหนึ่งแล้วจะกลายเป็น “ครูหมอ” เพื่อช่วยดูแลรักษาสมาชิกของวงศ์ตระกูลที่สืบสายเลือดนั้น ๆ ให้มีความสุข ปราศจากอันตรายต่าง ๆ สืบไป (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา, 2541: 132)

ชาวสยามที่บ้านปลายระไม้อย่างนับถือครูหมอโนราเช่นเดียวกับชาวใต้ในประเทศไทย แต่ครูหมอโนราของชาวสยามที่มีลักษณะที่แตกต่างจากครูหมอโนราในภาคใต้หลายประการดังที่ผู้วิจัยจะกล่าวต่อไป

5.2.1 ความหมายของครูหมอ ครูหมอโนรา

“ครู” ตามความหมายของโนรามีสองความหมาย ความหมายแรกหมายถึง ผู้สอนวิชาการ ร้องรำโนราแก่ตนเอง หรือแก่บรรพบุรุษของตน เช่น แก่ปู่หรือแก่บิดาของตน เป็นต้น ความหมายที่สอง หมายถึงบรรพบุรุษหรือผู้ให้กำเนิดโนรา เช่น ขุนศรีศรีทธา นางนวลทองสำลี และแม่ศรีมาลา เป็นต้น บรรพบุรุษตามความหมายนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ตายายโนรา” (ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, 2523: 112)

บรรพบุรุษผู้ให้กำเนิดโนรา หรือบูรพาจารย์โนราเรียกว่า “ครูต้น” และบรรพบุรุษที่เป็นโนรา หรือนับถือวิญญาณครูโนราในชั้นหลัง ซึ่งรวมเรียกว่า “ครูหมอตายายโนรา” (อุดม หนูทอง, 2536: 1)

ส่วนคำว่า “ครูหมอ” นั้น พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. 2550 (มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, 2551: 88) ให้ความหมายไว้ว่า ครูหมอ น. 1) พ่อครูผู้เฒ่า ; ปู่ครู, ปู่หมอก็เรียก 2) บูรพาจารย์ มีหลายประเภท เช่น ครูหมอเลข ครูหมอเหล็ก ครูหมอหนัง เป็นต้น และให้ความหมายของ ครูหมอตายาย ไว้ว่าหมายถึง วิญญาณของครูบาอาจารย์และบรรพบุรุษ ดังนั้น นัยความหมายของคำว่า ตายาย ของคนใต้จึงหมายถึงวิญญาณของบรรพบุรุษนั่นเอง

ครูหมอโนราของทางภาคใต้ จึงหมายรวมทั้งครูตันที่ให้กำเนิดโนรา ครูที่สอนโนรา และบรรพบุรุษของโนรา บางครั้งคำนี้เรียกว่า “ครูหมอตายาย” เนื่องจากโนราจะนับถือทั้งครูโนราและนับถือบรรพบุรุษของตนซึ่งเรียกว่า “ตายายโนรา” คนทางภาคใต้ส่วนใหญ่มีตายายเป็นโนราเพราะสมัยก่อนนิยมเล่นโนรากันมาก คนดีคนเก่งต้องสามารถรำโนราได้ ผู้ที่รำโนราถือว่าโนรามีครูแรง ใครทำผิดจารีตหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่เหมาะสมไม่ควรก็จะถูกครูหมอกระทำให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ เวลาได้รับทุกข์ยากลำบากก็จะบนครูหมอซึ่งถือเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ การแก้บนอาจจะแก้ด้วยการเล่นโรงครู ซึ่งจะมีพิธีเช่นและเชื่อเชิญครูหมอโนราเข้ามาประทับทรงด้วย การเชื่อเชิญแล้วแต่จะเชื่อเชิญครูหมอองค์ใดมา หรือจะเชื่อเชิญหลายองค์ก็แล้วแต่เจ้าภาพ โดยทั่วไปครูหมอโนราจะตามระวีงรักษาคุ้มครองคณะโนราเป็นประจำอยู่แล้ว เพราะทุกครั้งที่โนราแสดงจะต้องภาศครู ครูต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสืบทอดกันมานั้นคือครูหมอ (ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2542: 924) และนอกจากวิญญาณที่ชาวบ้านนับถือและเชิญมาเข้าทรงคือ ครูตันโนราดังปรากฏในชื่อดำนานและอาจจะมีวิญญาณอื่น ๆ อีกส่วนหนึ่ง (อุดม หนูทอง, 2536: 27)

อย่างไรก็ดีที่บ้านปลายระไม้นั้น “ตายาย” ไม่ได้มีนัยยะถึงบรรพบุรุษเหมือนทางภาคใต้ เนื่องจากคนที่นี่จะไม่เรียกพ่อของแม่ว่าตาและแม่ของแม่ว่ายาย แต่จะเรียก “พ่อตน” แทนคำว่าตา และ “แม่ตน” แทนคำว่ายาย ส่วนคำว่า “ตายาย” ที่บ้านปลายระไม ใช้เรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถืออีกอย่างหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์ เช่น ช้าง เสือ และมีพิธีเข้าทรงตายาย ในช่วงเดือน 6-7 เช่นเดียวกับการทำโนราโรงครู โดยผู้ที่เป็นร่างทรงตายายจะมีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น ในระหว่างการเข้าทรงจะใช้เครื่องดนตรี คือ ปี่ และทับ เล่นประกอบการเข้าทรง พิธีเข้าทรงตายายนี้คล้ายกับการเล่นโตะคริมหรือนายมนตรีของทางภาคใต้

ส่วน “ครูหมอ” ที่บ้านปลายระไม หมายถึง บุรพจารย์หรือผู้มีวิชาความรู้ที่เคยสอนวิชาหรือรักษาโรคซึ่งล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้จะเป็นบรรพบุรุษที่เกี่ยวข้องทางสายเลือดหรือไม่ก็ได้ เช่น ครูหมอโนรา ครูหมอทหาร รวมถึงสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ครูหมอเสือเฒ่า ทวดเพชรทวดพัน ซึ่งเป็นจิตวิญญาณที่ชาวบ้านเคารพนับถือ เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์มีอิทธิฤทธิ์สามารถให้คุณให้โทษกับลูกหลานได้ โดยอาจจะแสดงคุณหรือโทษนั้นภายหลังจากที่เสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นครูหมอที่บ้านปลายระไมจึงมีลักษณะที่ผสมผสานทั้ง “ผีครู” (teacher spirits) “ผีบรรพบุรุษ” (ancestor spirits) และผีอารักษ์ (guardian spirits)

ในขณะที่ “ครุหมอโนรา” หมายถึง ครุโนราในตำนานหรือวิญญาณของครุโนราในอดีต รวมทั้งวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือและโนราเชิญเข้ามารับเครื่องเซ่นในโรงโนราตามความประสงค์ของเจ้าภาพ ครุหมอโนราไม่จำเป็นต้องเป็นโนรามาก่อน แต่มากินกับโนรา นั่นคือมากินในโรงโนราเมื่อมีพิธีโนราโรงครุ ครุหมอโนราที่บ้านปลายระไม ประกอบด้วยครุหมอของโนรา ได้แก่ ครุหมอในตำนาน เช่น แม่ศรีมาลา พระยาสายฟ้าฟาด พระยามือเหล็ก พระยามือไฟ ฯลฯ และครุหมอโนราซึ่งอดีตเคยเป็นครูสอนโนราของโนราในคณะหรือของโนราชั้นต้น ๆ ขึ้นไป ซึ่งโนราจะร้องเชิญครุหมอเหล่านี้มายังโรงพิธีในช่วงภาคครุและชุมนุมครุ ครุหมอโนราจะพักอยู่บนพาไลฝั่งขวา ซึ่งเป็นบริเวณที่วางเทริดและวางหน้ากากพรานไว้ ครุหมออีกประเภทหนึ่งคือ ครุหมอของชาวบ้านซึ่งมีทั้ง ครุหมอโนราในตำนาน ครุหมอที่เคยมีชีวิต มีทั้งที่เคยเป็นโนรา และไม่ได้เป็นโนรา เช่น พ่อขุนทอง ทวดทองรักษ์ ทวดเขียว ครุหมอทหาร ครุหมอที่เป็นอมมุขย์ เช่น ยักษ์ ได้แก่ นนทยักษ์ สัตว์ ได้แก่ ทวดเพชร ทวดพัน ทวดเสือเผ่า รวมทั้งครุหมอที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน โนราร้องเชิญมายังโรงพิธีแต่ไม่ลงทรง ครุหมอของชาวบ้านนี้โนราจะร้องเชิญมายังโรงโนราในช่วงที่มีการทรงครุหมอ โดยเชื่อว่าครุหมอนี้จะลงมาผ่านทางเพดานผ้าที่อยู่กลางโรง

5.2.1 ประเภทของครุหมอโนรา

เมื่อพิจารณาตามที่มาของครุหมอโนราที่บ้านปลายระไม อาจแบ่งครุหมอโนราได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ครุหมอที่ปรากฏในตำนานโนรา และครุหมอโนราในท้องถิ่น

5.2.2.1 ครุหมอโนราในตำนานโนรา

ครุหมอโนราในตำนานโนราคือครุหมอที่ปรากฏอยู่ในตำนานโนราทั้งที่เป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะหรืออยู่ในบทกาศครุโนรา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ครุต้น พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. 2550 (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2551: 88) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “*ครุผู้ให้กำเนิด ศิลปะแขนงต่างๆ มีครุต้นมโนราห์ ครุต้นกาหลอ ครุต้นหนังตะลุง เป็นต้น*” ได้แก่ ท้าวราชครู แม่ศรีมาลา พรานบุญ พ่อทองสิงหลหรือเทพสิงหพันธ์ พระยาสายฟ้าฟาด พระยามือเหล็ก เป็นต้น ครุหมอประเภทนี้ ทั้งโนราและชาวบ้านที่ปลายระไมส่วนใหญ่ไม่ทราบประวัติความเป็นมา ทราบแต่ว่าเป็นครุต้นโนราและเป็นครุหมอสำคัญที่มาลงทรง ชื่อของครุหมอโนราเหล่านี้ปรากฏในบทไหว้ครุโนราตอนต้น ดังตอนหนึ่งว่า

อ้อว่าฤกษ์งามนี้ยามดี	ปานนี้ได้ชอบพระเวลา
อ้อว่าชอบฤกษ์นี้เมื่อลูกเปิดโรง	ไหว้บุญคุณครูกันถ้วนหน้า
อ้อว่าครูแต่ตั้งหรือว่าแต่เดิม	ตัดแล้วให้เติมนี่กันเข้ามา
ทำวราชครูของข้า	แม่ศรีมาลา แม่เป็นครูต้น
ลูกข้ามเสียดคงไม่รอด	จะก้มลงลอดก็คงไม่พ้น
แม่ศรีมาลาเป็นครูต้น	ได้สอนติดต่อกันนานมา
อีกทั้งพรานบุญพ่อทองสิงหล	ลูกรักร้องเชิญเฝ้าเรียกหา
.....
.....
จะขอไหว้พระยาสายฟ้าฟาด	ศิษย์น้อยจะร้องประกาศไป
พระยามือเหล็กตาไฟ	ไหว้โยดาหลวงพระคงคอ

(บันทึกเสียง, โนราพริ้ม, 31 พฤษภาคม 2556)

ครูหมอนโนราในตำนานที่พบว่ามาลงทรงบ่อยครั้งได้แก่

1) แม่ศรีมาลา

แม่ศรีมาลาหรือนางนวลทองสำลี เป็นครูต้นโนราที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้ให้กำเนิดโนรา ชาวบ้านเชื่อว่าแม่ศรีมาลา “ใหญ่” หรือมีอิทธิฤทธิ์มากสามารถแบ่งได้หลายภาคจึงมาลงที่ร่างทรงหลายคนได้ โดยมากแม่ศรีมาลาจะลงในร่างทรงผู้หญิง เมื่อมีศรีมาลามาทรงร่างทรงจะลุกขึ้นรำรำ บางคนในยามปกติรำไม่เป็น เมื่อแม่ศรีมาลามาลงก็สามารถรำได้ “เนียน” หรือรำได้สวยงาม นอกจากนี้บางคนจะนำเทริดมาสวมขณะที่รำรำด้วย

2) พ่อทองสิงหล

หรือเทพสิงหรณ์ หรือ เทพสิงสอน เป็นครูต้นโนราองค์หนึ่ง ปรากฏประวัติในตำนานโนราของภาคใต้ต่างกันเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งกล่าวว่าเป็นพี่ชายนางนวลสำลี ต่อมาถูกบิดาเนรเทศลอยแพออกจากเมืองและอีกกลุ่มหนึ่งว่าเทพสิงหรณ์เป็นชื่อของอจิตกุมาร บุตรนางนวลสำลีที่พระยาสายฟ้าฟาดผู้เป็นตาตั้งให้ใหม่ โนราถือว่าพระเทพสิงหรณ์เป็นครูต้นชั้นเทพ นั่นคือมีศักดิ์สูง

กว่าครุหม่ออื่น ๆ เวลาร้องเชิญให้มาเข้าทรงในพิธีโนราโรงครูจึงเชิญมาเป็นลำดับต้น ๆ โดยจะเชิญหลังจากครูชั้นราษฎร์อย่างพรานบุญไม่ได้ (อุดม หนูทอง, 2542: 3493)

ที่บ้านปลายระไม นอกจากพ่อทองสิงหล หรือเทพสิงห์จะเป็นครูต้นโนราแล้ว คำนี้ยังใช้เรียกผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการรำรำ ร้องบทโนราได้เองโดยไม่มีใครสอนด้วย ซึ่งคุณสมบัตินี้มาจากตำนานโนราที่กล่าวถึงเทพสิงห์บุตรชายของนางนวลทองสำลีหัตถ์รำโนราได้เองโดยฝึกจากเงาในน้ำ และถือเป็นโนราคนแรก

3) พระยาสายฟ้าฟาด

ตามตำนานโนรา พระยาสายฟ้าฟาดเป็นพระราชบิดาของนางนวลทองสำลี และเป็นผู้เนรเทศนางนวลทองสำลีให้ออกจากเมืองเมื่อทราบว่านางตั้งครรภ์โดยไม่ปรากฏบิดาของเด็ก ในตอนท้ายของตำนาน เมื่อพระยาสายฟ้าฟาดได้ชมการรำโนรา และทราบว่าผู้รำเป็นพระราชนัดดาจึงให้คนไปรับนางนวลทองสำลีกลับเมือง และพระราชทานเครื่องทรงกษัตริย์ให้แก่โนรา

โนราที่บ้านปลายระไมจะออกชื่อพระยาสายฟ้าฟาดในฐานะครูต้นโนรา แต่ไม่มีร่างทรงครุหม่อพระยาสายฟ้าฟาด

4) ขุนพราน พระยาพราน พระยาโถมน้ำ พระยามือเหล็ก พระยามือไฟ

เป็นครูต้นของโนรา ตามตำนานโนราในประเทศไทยสำนวนของโนราวัดจันทร์เรื่อง กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า เมื่อพระยาสายฟ้าฟาดยกโทษให้แก่นางศรีมาลาและให้การอุปถัมภ์แก่อดีตกุมารหรือเทพสิงห์สอนหลานชายในการเล่นโนรา เหล่าขุนนางก็พลอยยินดีและเข้าร่วมสนุกกับโนราด้วย ขุนนางสำคัญที่เข้าร่วมกับคณะโนรามี 4 คน คือ ขุนวิจิตบุษบา พระยาไกรวงศา พระยาโกนทันราชา และพระยาหริตันปัญญา โดยติดตามพระเทพสิงห์สอนไปทุกหนทุกแห่ง ขุนวิจิตบุษบากับ พระยาไกรวงศาจะเล่นเป็นตัวตลกโดยสวมหน้ากากพราน ผู้คนจึงเรียกขานว่า “ขุนพรานพระยาพราน” ส่วนพระยาโกนทันราชาจะแสดงการโถมน้ำ พระยาหริตันปัญญาแสดงการลุยไฟ โดยแสดงในช่วงที่พระเทพสิงห์สอนหยุดพักเหนื่อยทั้งสองจึงได้นามว่าพระยาโถมน้ำ พระยาลุยไฟ ตามลำดับ ขุนนางทั้งสิ้นนี้ โนรานับถือสืบมาจนปัจจุบัน แต่เป็นครูต้นชั้นปลาย ๆ ลงมา ไม่ค่อยมีความสำคัญนัก อย่างไรก็ตามเมื่อโนราร้องภาศครูหรือเชิญครูก็จะออกชื่อขุนนางทั้งสิ้นนี้ด้วย (อุดม หนูทอง, 2542: 749)

ส่วนที่บ้านปลายระไมนั้นนับถือกันเพียงว่าเป็นครุตันโนราโดยไม่ได้เล่าถึงที่มาที่ไป ครุหมอพระยามือเหล็ก พระยามือไฟ เมื่อลงที่ร่างทรงแล้วจะมีกิริยาที่เป็นที่สังเกตได้คือจะนำมดเทียนที่จุดแล้วมาลนตามแขน บางครั้งก็อมไฟไว้ในปาก เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ให้ประจักษ์ตามชื่อคือมือเหล็กมือไฟ

5.2.2.2 ครุหมอโนราในท้องถิ่น

ที่บ้านปลายระไมนั้นไม่มีครุหมอโนราที่ชาวบ้านนับถือจำนวนมาก โดยเชื่อว่าครุหมอเหล่านี้เดิมเคยมีชีวิตมาก่อน เป็นผู้ที่มีวิชาความรู้ด้านใดด้านหนึ่ง เมื่อเสียชีวิตแล้วก็กลายมาเป็น ครุหมอคอยดูแลปกป้องรักษาลูกหลานให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ ครุหมอโนราในท้องถิ่นนี้พบว่ามีเฉพาะที่บ้านปลายระไมนั้น ไม่พบชื่อครุหมอโนราเหล่านี้ในประเทศไทย

ครุหมอโนราในท้องถิ่นมีทั้งที่เดิมเคยเป็นมนุษย์ เช่น ทวดศักดิ์สิทธิ์ พ่อขุนทอง ทวดรักษหรือทวดทองรักษ ทวดเขียว เคยเป็นสัตว์มาก่อน ได้แก่ ครุหมอเสือเฒ่า และครุหมอที่อดีตเคยเป็นมนุษย์แต่เมื่อเสียชีวิตแล้วมาอยู่ในร่างสัตว์ ได้แก่ ทวดเพชรทวดพันซึ่งกลายมาเป็นจระเข้ ครุหมอที่เป็นยักษ์ ได้แก่ นนทักษ์ เป็นต้น

ครุหมอโนราที่สำคัญในปลายระไม

1) ทวดศักดิ์สิทธิ์

ทวดศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญสูงสุดของบ้านปลายระไม ชาวบ้านใช้เรียกพระพุทธรูปเก่าแก่ที่ประดิษฐานอยู่ภายในกุฏิเก่าแก่วัดปลายระไม โดยเชื่อว่าทวดศักดิ์สิทธิ์เดิมเคยเป็นเจ้าของ ทวดศักดิ์สิทธิ์มีบริวาร 4 ตน เดิมเคยเป็นทหารคนสนิทของเจ้าเมือง เมื่อเสียชีวิตแล้วก็มาเป็นบริวารของทวดศักดิ์สิทธิ์ ส่วนชื่อเสียงเรียงนามเดิมของทวดศักดิ์สิทธิ์และบริวารนั้นชาวบ้านได้รับคำสั่งสอนต่อ ๆ กันมาว่าห้ามออกชื่อ ทำให้ปัจจุบันอาจจะไม่มีใครทราบชื่อและประวัติความเป็นมาที่แท้จริงของทวดศักดิ์สิทธิ์แล้ว ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ของทุกปีจะมีการเข้าทรงทวดศักดิ์สิทธิ์ที่กุฏิเก่าในวัด มีนางสีเป็นร่างทรง ชาวบ้านที่เคยบนทวดไว้ก็จะนำหมรับมาถวายทวด และทุก 7 ปีจะมีการรำโนราถวายทวดศักดิ์สิทธิ์ โดยทวดศักดิ์สิทธิ์และบริวารทั้ง 4 จะมาลงทรงด้วย ส่วนในพิธีโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม โนราจะต้องร้องเชิญทวดศักดิ์สิทธิ์เข้ามาในโรงโนราเช่นเดียวกับที่เชิญเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ให้เข้ามาประจักษ์โรงโนราเพื่อช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาโรงโนรา แต่ใน

พิธีโนราโรงครูจะไม่มีพิธีเชิญทวดศักดิ์สิทธิ์ลงร่างทรง เพียงแต่เชิญร่างทรงของทวดศักดิ์สิทธิ์เข้ามานั่งในโรงเท่านั้น โดยโนราปลายระไมทุกคนถือว่าเป็นศิษย์ของทวดศักดิ์สิทธิ์ และวันสุดท้ายที่มีการถวายหมรับให้แก่ครูหมอ โนราจะนำหมรับชุดหนึ่งไปถวายทวดศักดิ์สิทธิ์ในวัดปลายระไมด้วย เรียกว่า “สมักไชย” ซึ่งธรรมเนียมนี้โนราเขียนเล่าว่าได้ปฏิบัติสืบต่อกันมามิได้ขาด แม้แต่เมื่อเดินทางไปเล่นโนรานอกหมู่บ้านก็ต้องนำสมักไชยกลับมาถวายทวดศักดิ์สิทธิ์ด้วย (สัมภาษณ์, เขียน ละอองมณี, 2557)

นอกจากทวดศักดิ์สิทธิ์แล้วยังมี ครูหมอเฒ่า ซึ่งเคยเป็นโนราและเป็นครูหมอปธานช้าง โนราจะออกชื่อเชิญมายังโรงโนรา ตาครูหมอเฒ่าจะไม่ลงทรงในโรงโนราแต่จะไปลงทรงตายาย ซึ่งเป็นการเชิญสัตว์ต่าง ๆ มาลงทรง เช่น ช้าง งู จระเข้ และร่างทรงทั้งหมดของตายายเป็นผู้หญิง

ภาพที่ 34 ทวดศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูปเก่าแก่ประดิษฐานอยู่ภายในกุฏิเก่าวัดปลายระไม

2) พ่อขุนทอง

พ่อขุนทองเป็นครุหมอนโอราที่สำคัญองค์หนึ่งของบ้านปลายระไม มีลูกหลานเคารพนับถือมาก ครุหมอพ่อกุขนทองมีลักษณะพิเศษกว่าครุหมอนโอราอื่น ๆ คือจะมาลงทรงทุก 3 ปี และในปีนั้น ๆ จะลงเพียง 1 โรงเท่านั้น นอกจากนี้พ่อขุนทองจะลงทรงเฉพาะที่บ้านปลายระไม หากมีลูกหลานที่อยู่บ้านอื่น ๆ บนพ่อกุขนทองไว้ ปีใดที่พ่อกุขนทองลงก็จะนำขันจำเหมยมารวมขอเจ้าภาพร่วมแก้บนด้วย

เมื่อพ่อกุขนทองลงทรง ห้ามมีร่างทรงผู้หญิงมาทรงในโรงครุมนั้นเด็ดขาด หากมีร่างทรงผู้หญิง พ่อกุขนทองจะไล่ออกไปนอกโรงโนรา บางครั้งก็เอาไม้ไล่ตี เหตุที่เป็นเช่นนี้มีตำนานเล่าว่า เดิมพ่อกุขนทองอยู่ในวัง มีความสามารถในการร่ายรำ ขุนทองชอบนางในคนหนึ่งของเจ้าเมือง เมื่อเจ้าเมืองทราบเรื่องจึงให้นำขุนทองไปประหาร ทำให้ครุหมอพ่อกุขนทองไม่ชอบผู้หญิง และไม่ให้ร่างทรงผู้หญิงมาร่วมในโรงพิธี (ศรีนวล ไชยมณี, 2554) อีกสำนวนหนึ่งโนราสุทิน เล่าว่าพ่อกุขนทองมีเชื้อสายพระยา มาจากเมืองไทย รักกับผู้หญิงคนหนึ่ง ต่อมาผิดหวังกับผู้หญิงคนนั้น จึงสาบานไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิง (สุทิน อุไรรัตน์, 2556)

เรื่องราวชีวิตของพ่อกุขนทองคล้ายคลึงกับครุหมอนในตำนาน คือ หลวงคงกระยาปราจิต ที่ไปลักลอบมีความสัมพันธ์กับนางในจนถูกตัดสินให้ประหารชีวิต ดังปรากฏในบท กาศครุตอนท้ายว่า

ยังมีลูกชายแทนมา	ชื่อจันทน์กระยาผมหมอ
อีกทั้งตาหลวงคงคอ	ผมหมอลวงคงปราจิต
ออว่าแรกครั้งยังไม่ตาย	ใจทำวันนี้ก็ไร้ความคิด
หลวงคงกระยาปราจิต	ผิดด้วยสนมกรรมวัง
พ่อกุมาอาบน้ำทาแป้ง	ดำแดงไม่ทันได้ผันหลัง
ผิดด้วยข้าสาวนี้ชาววัง	รับสั่งผูกคอไปฆ่าเสีย
พ่อกุตายไม่ทันได้สั่งลูก	บุญปลุกไม่ทันได้สั่งเมีย
รับสั่งผูกคอให้ฆ่าเสีย	ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว
ออว่าตายเจ็บตายไข	ลูกยาจะได้อไปถามข่าว
ริมฝั่งแม่น้ำย่านยาว	ชีวิตพ่อกุม้วยมรณา

พ่อขุนทองมีอุปนิสัยขี้ใจน้อย และขี้โมโห ถ้าใครทำอะไรไม่ถูกใจก็จะออกอาการตัวสั่นด้วยความโกรธ นอกจากนี้ยังมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย เมื่อมีสิ่งใดมากระทบใจก็จะหลั่งน้ำตา เช่นเมื่อจะลาลูกหลานกลับบ้าน พ่อขุนทองก็จะอวยพรลูกหลานไปด้วยร่ำไห้ไปด้วย การเชิญพ่อขุนทองมาเข้ามาเข้าทรงโนราต้องร้องเชิญหลาย ๆ ครั้ง เนื่องจากพ่อขุนทองมีหลายภาค ทั้งภาคที่ถูกจองจำ (เอามือประสานไว้ที่ท้ายทอยคล้ายคนถูกเครื่องพันธนาการ) ภาคที่เป็นขุนนาง (เอามือจับประสานไว้บริเวณเอนด้านหลัง ฝั่งไหล่) และอีกภาคหนึ่ง มือถือขวานฟ้า นอกจากนี้ พ่อขุนทองจะไม่พูดด้วยภาษาเจรจapakdi แต่จะพูดขับเป็นทำนองซ้ำ ๆ กัน

เมื่อครูหมอป่อกุญทองมาลงทรง จะมีครูหม่อื่น ๆ มาลงทรงพร้อมกันด้วยอีก 3 องค์ ได้แก่ หมื่นเพชร ซึ่งเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เป็นพี่ชายของพ่อขุนทอง พรานเพชร และพรานมณฑา ซึ่งเป็นบริวารของพ่อขุนทอง นอกจากนี้ยังมีบริวารอื่น ๆ ของพ่อขุนทองซึ่งอยู่ในป่าบนเขาที่พ่อขุนทองจะนำบริวารเอาเครื่องเช่นไปให้ด้วย โดยบริวารเหล่านี้จะไม่มีการออกชื่อเรียก ถ้าจะอ้างถึงชาวบ้านก็จะเรียกว่า "ไอ้สัตว์นั้น" ซึ่งไม่ได้หมายถึงสัตว์จริง ๆ และไม่ได้เป็นคำหยาบ แต่หมายถึง "สิ่งนั้น"

พ่อขุนทองมีร่างทรงมาแล้วหลายคน ปัจจุบันมาลงที่โนราสุทิน เมื่อใดที่ครูหมอป่อกุญทองมาลง โнораสุทินก็จะสลับสถานภาพจากโนราไปเป็นร่างทรงแทน

ภาพที่ 35 พ่อขุนทองภาคที่ถูกจองจำ

ภาพที่ 36 ในโรงพ้อขุนทองจะมีเฉพาะร่างทรงผู้ชายเท่านั้น

3) ทวดทองรักษ์ ทวดทองห่อ

ทวดทองรักษ์เป็นครุหมอโนราห์ที่สำคัญและมีชาวบ้านนับถือกันมากอีกองค์หนึ่ง อีกทั้งเป็นครุหมอโนราห์ที่สายตระกูลของโนราห์ฝ้ายและโนราห์เสถียรนับถือ โนราห์จ้อนเล่าว่าเดิมทวดทองรักษ์เคยเป็นนายบ้านมาก่อน (สัมภาษณ์, พิศาวี เพชรสุวรรณ, 2553) ส่วนนางฉิม ขุนแก้วเล่าว่า ทวดทองรักษ์เดิมเป็นโนราห์ที่มีความสามารถมาก ต่อมาก็ได้บวชเป็นพระ จากนั้นคณะโนราห์เดิมของทวดทองรักษ์ไปแข่งโนราห์แต่แพ้ คณะโนราห์จึงมาขอให้ทวดทองรักษ์สึกเพื่อไปแข่งโนราห์แก้มือปรากฏว่าในวันสุดท้ายของการแข่งขัน ทวดทองรักษ์ก็สามารถเอาชนะคู่แข่งได้ (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555) เรื่องเล่านี้แสดงให้เห็นความสามารถของทวดทองรักษ์ในเชิงโนราห์อย่างสูง และเมื่อทวดทองรักษ์เสียชีวิต จึงได้รับการยกย่องให้เป็นครุหมอโนราห์ ในพิธีโนราห์โรงครูที่เชิญทวดทองรักษ์เป็นประธาน จะเชิญครุหมออีกองค์หนึ่งมาคู่กัน คือ ทวดทองห่อ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือจะอุ้มห่อผ้าที่สมมติว่าเป็นทารกมาด้วย ตรงชายคาโรงโนราห์ ใกล้ฟ้าไล่ฝั่งขวาก็จะแขวนเปลเด็กไว้ ความเป็นมาของทวดทองห่อนี้มีเรื่องเล่าว่า มีคณะโนราห์เดินผ่านไปทางป่าช้า แวะไปดูพิธีศพเห็นศพนอนพันผ้าอยู่ หัวหน้าโนราห์ก็บอกญาติว่ายังไม่ตายแต่ต้องครุหมอ และได้เชื้อ (เชิญ) ครุหมอออกไป ร่างนั้นก็ฟื้น ปรากฏว่าเป็นผู้หญิง เขาก็ยกให้โนราห์ไป โนราห์พาไปหัดรำจนรำเป็นและได้เป็นโนราห์ เมื่อเสียชีวิตก็กลายเป็นครุหมอ (สัมภาษณ์, กล้า ขุนแก้ว, 2556)

4) ทวดเขียว

ทวดเขียวเดิมเป็นหมอรักษาคน เมื่อเสียชีวิตก็มาเป็นครุหมอ (สัมภาษณ์, ทอง แสงรัตน์, 2556) ขณะที่ลงทรง ร่างทรงของทวดเขียวคือนายทอง แสงรัตน์ ขณะที่ทรงจะมีลักษณะเหมือนคนแก่ไม่มีฟัน เดินหลังค่อม ลูกหลานที่นับถือทวดเขียวจะตั้งน้ำกระທေးท่อมกับน้ำตาล โตนดให้ทวดเขียวได้กินในเดือน 6 (สัมภาษณ์, ลา สุวรรณมณี, 2556)

5) ครุหมอเสื่อเฒ่า

ความเป็นมาของครุหมอเสื่อเฒ่า เฒ่าพร้อมกับตำนานความเป็นมาของหมู่บ้านเรื่องนายหมวดชายซึ่งชาวปลายระไมส่วนใหญ่เล่าว่าเป็นบรรพบุรุษของตน และมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับนายหมวดชายอยู่หลายสำนวน นางชีนวลซึ่งเป็นร่างทรงของครุหมอเสื่อเฒ่าและเป็นลูกหลานของนายหมวดชาย เล่าว่า ทวดชื่อหมวดชายเป็นคนรวย ทำราชการ พ่อชื่อคู้หมั้น แม่ชื่อแก้ว อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งสมัยนั้นยังมีทาส ทวดมีทาสมาก นายคู้หมั้นทำหน้าที่เป็นคนเชิญห้อยยา (จุดบู่หรี) ให้พระยาจากเมืองไทย นายหมวดชายมีเมีย 4 คน คนที่หนึ่งชื่อนางทองจันทร์ มาจากบaling คนที่สองชื่อสอน คนที่สาม ชื่อ ฉิม ส่วนอีกคนหนึ่งจำไม่ได้

มีชายคนหนึ่งชื่อนายเสื่อ ทรายขาว บ้านอยู่สะบาย้อย ชีเสื่อตัวใหญ่มาค้าเพชรที่ปิ้ง ได้ชวนนายคู้หมั้นไปค้าเพชรด้วย นายคู้หมั้นขอซื้อเสื่อจากนายเสื่อ นายเสื่อบอกว่าถ้าขายเสื่อไปแล้วคงจะไม่ได้มาที่ไทรบุรีอีก ต่อมาเมื่อนายคู้หมั้นใกล้ตาย เสื่อใหญ่มาเข้าฝันว่าอย่าเรียกมาใช้อีกเพราะท่านจะตายอยู่แล้ว นายคู้หมั้นไม่เชื่อก็เรียกเสื่อมาแต่เสื่อไม่มา หลังจากที่นายคู้หมั้นตาย เสื่อก็กกลายเป็นครุหมอมาลงที่นางทองจันทร์ลูกสะใภ้ ต้องทำโรงโนรา จากนั้นก็มาลงในหลานคือทวดของชีนวล พอทวดแก่ก็มาลงที่หน้าของชีนวล ลงได้ไม่นานน้ำก็ตาย จึงไปลงที่หน้าอีกคนหนึ่ง เมื่อชีนวลอายุได้ 21 ปีก็มาลงที่นางจนถึงปัจจุบัน (สัมภาษณ์, ศรีนวล ไชยมณี, 2554)

นอกจากนี้นางฉิม ขุนแก้วยังเล่าว่า ครั้งหนึ่งที่บ้านทำพิธีตั้งเบญจา เพื่อรดน้ำสละห้วนาค โดยทำเบญจา 7 ชั้น ในวันงานมีชาวจีนมาเล่นมาดูและถ่ายรูปไว้ ต่อมาชาวจีนแฉะเอารูปถ่ายมาให้ปรากฏว่าในรูปถ่ายติดเสื่อใหญ่อยู่ใกล้ ๆ นางฉิม ครุหมอเสื่อเฒ่านี้ บางครั้งเรียก “เสื่อตายาย” หรือ “แม่เสื่อเฒ่า” (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555)

6) ทวดเพชรทวดพัน

เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เป็นพี่น้องกัน แต่ไม่ถูกกัน ต่อมาได้ทะเลาะกันและฆ่ากันตายจนตกลงไปในน้ำทั้งคู่ กลายเป็นทวดประจำน้ำ มีรูปร่างเป็นงู ลูกหลานที่นับถือทวดเพชรทวดพันเรียกว่า “ลูกแม่น้ำ” จะต้องให้โนราทำพิธีพาลงล่าง คือ ในวันสุดท้ายของการทำโรงครู ซึ่งเจ้าภาพเป็นญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดกัน จะให้โนราพาเด็กลงมาจากเรือนเวียนขวารอบโรงโนรา 3 รอบ จากนั้นก็พาเข้าไปในโรงโนราเพื่อทำขวัญและเกิดใหม่เป็นลูกแม่น้ำโดยสมบูรณ์ เมื่อเป็นลูกแม่น้ำแล้วเชื่อว่าเมื่อเด็กตกน้ำจะไม่เป็นไร เพราะทวดเพชรทวดพันจะช่วยปกป้องรักษา สำหรับเด็กที่จะเข้าพิธีพาลงล่างเพื่อเป็นลูกแม่น้ำ จะต้องเป็นลูกหัวปีหรือลูกคนแรกเท่านั้น (สัมภาษณ์, การัน ขุนแก้ว, 2555)

7) นนทักษณ์

นนทักษณ์ หรือ ทวดนนท์ เป็นครูหมอมือที่เป็นยักษ์ นางฉิม ขุนแก้ว ซึ่งนับถือครูหมอนนทักษณ์เล่าว่า เชื้อสายของตนเป็นโนรามานาน เดิมมีคนหนึ่งเคยเป็นโนรา แล้วไปบวชเป็นเณร ต่อมาญาติที่เป็นโนราไปแข่งโนราที่ปิ้งแล้วแพ้ จึงกลับมาสึกเณรไปช่วยเล่นโนรา ขณะเล่นโนราครูหมอนนทักษณ์มาลง ปรากฏว่าแข่งชนะ (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555)

5.2.2 โอกาสที่ครูหมอลงทรง

ครูหมอบ้านปลายระไมสามารถมาลงในร่างทรงได้ทั้งยามปกติและในโรงโนรายามที่มีการจัดโนราโรงครู ทั้งนี้จะเป็นที่รับรู้กันว่าร่างทรงใดที่สามารถติดต่อครูหมอได้ในยามปกติ หรือร่างทรงใดที่ครูหมอจะลงเฉพาะในโรงครูเท่านั้น

5.2.2.1 เวลาปกติ

เมื่อชาวบ้านเกิดเดือดเนื้อร้อนใจในเรื่องที่แก้ไขเองไม่ได้ เช่น เจ็บป่วย ของหาย ต้องการพึ่งครูหมอ ชาวบ้านจะไปพบร่างทรงครูหมอมือที่ตนนับถือเพื่อขอคำปรึกษา โดยนำเทียน หรือขันใส่ดอกไม้ เทียน เงินเหรียญ ไปมอบให้แก่ร่างทรง เพื่อให้ร่างทรงติดต่อครูหมอให้ เมื่อครูหมอวินิจฉัยว่าเป็นอะไรก็ต้องปฏิบัติตามนั้น เช่น คนที่เจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือมีเคราะห์อื่น ๆ ครูหมอก็กจะทำพิธีรักษาให้ต่อนั้นเลย เมื่อหายดีก็อาจจะนำข้าวของ ผ้าใหม่มามอบให้ร่างทรงเป็นการตอบแทน ส่วนคนที่มีเหตุร้ายแรง เช่น ต้องครูหมอ หากครูหมอให้จัดโรงครู ก็จะต้องไปติดต่อโนราเพื่อทำสัญญาว่าจะแก้บนทำโรงครูให้ โนราก็จะทำจำเหมมรย คือ ขันใส่ดอกไม้ เทียน และเล็บหรือกำไลโนรา

ให้แทนคำสัญญา ผู้ป่วยก็จะนำเงินจำหนอยนี้ไปเก็บไว้ที่บ้าน รอจนเมื่อได้ทำโรงครูจึงนำมามอบให้ โนราอีกครั้ง โนราก็จะนำไปแขวนไว้ในโรงเพื่อทำพิธีตัดในวันสุดท้าย

5.2.2.2 ในพิธีโนราโรงครู

ในพิธีโนราโรงครู ซึ่งเป็นพิธีที่เชิญครูหมอโนรามารับเครื่องเช่นสังเวและ รับชมการเล่นโนรา ในพิธีเจ้าภาพจะต้องสร้างโรงโนราขึ้นมาเพื่อใช้เป็นที่ประกอบพิธีโนราโรงครู โรงโนรานี้ถือเป็นพื้นที่พิเศษ แม้จะปลูกสร้างอยู่บนพื้นที่ของเจ้าภาพ แต่ภายในโรงโนราถือเป็น เอกสิทธิ์ของโนรา โนราก็จะทำพิธีเชิญครูหมอ รวมทั้งเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมายังโรงโนรา ทั้งเพื่อเป็น พยานในการประกอบพิธีแก้บนตัดหนอยหรือในพิธีตัดจุกครอบเทริดโนราใหม่และมารับเครื่องเช่น สังเวที่เจ้าภาพเตรียมไว้ไม่ให้ครูหมอที่ตนเคารพต้องอดอยาก

ในโรงโนรา ครูหมอไม่สามารถลงมาเข้าทรงในร่างทรงได้ด้วยตนเอง ต้องให้ โนราร้องเชื้อเชิญก่อนครูหมोजึงมาลงร่างทรงที่ตนเองเคยเลือกไว้ เนื่องจากเหตุผลที่กล่าวไว้ก่อน หน้านี้คือ ในโรงโนรานั้น โนราเป็นใหญ่ที่สุด โนราสามารถเชิญครูหมอเข้ามาได้รวมทั้งสามารถขับไล่ ครูหมอให้ออกไปจากโรงได้ หากครูหมอแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น แสดงกิริยาก้าวร้าว พาล พาไล เอะอะโวยวาย เมื่อโนราตักเตือนก็ไม่เชื่อฟัง โนราก็จะขับไล่ครูหมออออกไป ทำให้ครูหมอไม่ สามารถรับเครื่องเช่นที่ลูกหลานนำมามอบให้ได้

อย่างไรก็ดี ครูหม้อาจมาเข้าทรงลูกหลานนอกโรงโนราได้โดยที่ลูกหลานไม่ได้ ร้องเชิญ โดยมากมักเป็นกรณีของการเลือกร่างทรงใหม่ เมื่อร่างทรงเดิมเสียชีวิตไปแล้ว ครูหม้อจะ เลือกคนที่เป็นร่างทรงของตนจากลูกหลานในสายตระกูลเดิมขณะที่ลูกหลานคนนั้นมาร่วมพิธีโนรา โรงครู จากการสัมภาษณ์ ร่างทรงคนหนึ่งเล่าว่า ขณะที่กำลังนั่งชมโนราโรงครูอยู่นอกโรง จู่ ๆ ก็ไม่ รู้สึกตัว ปรากฏว่าญาติ ๆ เล่าให้ฟังทีหลังว่าครูหม้อมาเข้าทรง และโนราเชิญเข้าไปนั่งในโรงโนรา จากนั้นจึงได้เป็นร่างทรงของครูหม้อสืบต่อมา (สัมภาษณ์, ฉั่ว แซ่ลิ้ม, 2556) ร่างทรงอีกคนหนึ่งเล่าว่า ครูหม้อมาลงครั้งแรกเมื่อมีการจัดโนราโรงครูที่บ้าน เดิมทวดลงที่ร่างทรงอื่น แต่วันสุดท้ายร่างทรงนั้น ไม่มา ทวดจึงมาลงที่ตนเอง จากนั้นมาเมื่อญาติพี่น้องเห็นว่าทวดมาลงที่ตน จึงมาตามให้เป็นร่างทรง อีก (สัมภาษณ์, ทอง แสงรัตน์, 2556) อีกคนหนึ่งเล่าว่า เดิมครูหม้อพญาเสือเหล็กลงที่ปู่ก่อน หลังจาก ปู่ตายไป 3 ปีก็มาลงที่ตนเอง ครั้งแรกที่ลงคือในพิธีโนราโรงครูที่จัดที่บ้าน หลังจากครูหม้อพญาเสือ

เหล็กมาลงแล้ว จากนั้นมีครุหมอพญาคางเหล็ก และครุหมอร้อยพันเทพมาลงทีหลัง (สัมภาษณ์, นิ่ง สุวรรณมณี, 2556)

5.2.3 หิ้งครุหมอ

ทั้งโนราและร่างทรงจะมีหิ้งครุหมอโนราที่ตนเองนับถืออยู่ที่บ้าน รวมทั้งชาวบ้านที่นับถือครุหมอโนราก็จะตั้งหิ้งครุหมอไว้ที่บ้าน แต่ไม่ได้มีทุกบ้าน ส่วนใหญ่ในสายตระกูลหนึ่งจะมีเพียงหิ้งเดียวเท่านั้น บนหิ้งอาจจะเป็นหิ้งเปล่า หรือบางบ้านอาจจะมีเขียนโนรา ใส่เครื่องใช้ของโนราเช่น เล็บกำไล สร้อยลูกปัดซึ่งเป็นของเก่าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษวางไว้ด้วยก็ได้ เมื่อบ้านของตนหรือบ้านของลูกหลานจัดงานใด ๆ เช่น งานแต่งงาน หรือเมื่อถูกเลขถูกหวย ก็จะนำอาหาร น้ำ มาวางให้ ครุหมอได้กิน รวมทั้งในช่วงเดือน 6 ก็จะนำอาหาร น้ำดื่มมาตั้งให้ครุหมอด้วย

นางกล้า ขุนแก้ว ซึ่งมีเชื้อสายของโนราพรหม โนรารุ่นเดียวกับโนราเจียมซึ่งตั้งบ้านอยู่ที่ท้องแค เล่าว่ามีหิ้งครุหมออยู่ที่บ้านลูกพี่ลูกน้องซึ่งเป็นร่างทรงของทวดทองห่อ ถ้าบ่นอะไรไว้แล้วสำเร็จก็จะเอาของไปตั้งที่บ้านน้อง น้องจะนำไปตั้งให้ครุหมอ โดยจะตั้งในวันพฤหัสบดี เช่น เมื่อลูกหลานร้องโดยเชื่อว่าต้องครุหมอก็จะบ่นให้หายร้อง เมื่อหายก็เอาน้ำหวานไปตั้งให้ (สัมภาษณ์, กล้า ขุนแก้ว, 2556)

นางซุม ซึ่งนับถือทวดสุขครกและทวดขาว เล่าว่าทวดทั้งสองมาจากเมืองไทย มีหิ้งครุหมอโนราอยู่ที่บ้าน เวลาไปไหนมาไหนก็จะจุดเทียนไหว้บอกกล่าวครุหมอก่อน นอกจากนี้ยังปลูกขนำให้ครุหมออยู่หลังบ้านด้วย (สัมภาษณ์, ซุม (ไม่มีนามสกุล), 2556)

นายลา ซึ่งนับถือพระยาเสือเหล็กและทวดเขียว โดยเชื่อว่าครุหมอจะช่วยคุ้มครองบ้าน คุ้มครองลูกหลานให้อยู่สบายไม่เจ็บไข้ ที่บ้านนายลาตั้งหิ้งครุหมอทวดเสือเหล็ก เช่นครุหมอด้วยหมากพลู ส่วนทวดเขียวตั้งน้ำกระต๋อมและน้ำตาลโตนด ในช่วงเดือน 6 (สัมภาษณ์, ลา สุวรรณมณี, 2556)

ส่วนนางวิน บ้านเดิมอยู่ที่ป่าดงแปลงเมื่อแต่งงานจึงมาอยู่กับสามีที่บ้านปลายระไม นับถือหิ้งครุหมอฝั่งตนเองคือครุหมออินทองและครุหมอฝั่งสามีคือทวดศักดิ์สิทธิ์ โดยตั้งหิ้งครุหมอไว้ที่บ้านเมื่อลูกหลานแต่งงาน บวช ก็จะตั้งน้ำ เหล้าให้ครุหมอกิน (สัมภาษณ์, วิน บุญทัน, 2556)

ภาพที่ 37 หิ้งครูหมของโนราสุทิน

ภาพที่ 38 หิ้งครูหมของโนราพริ้ม

5.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างโนรา ครูหมโนรา และลูกหลาน

ที่บ้านปลายระไม โนรา ครูหมโนรา และลูกหลานมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน ควบคุมซึ่งกันและกัน และต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน

ในแง่ของโนรากับครูหม การเป็นโนรานั้นต้องผ่านการคัดเลือกจากครูหม คนที่ฝึกหัดโนราแต่ไม่ได้เป็นโนราก็มาจากสาเหตุที่ครูหมไม่เลือก เมื่อเข้าพิธีตัดจุกก็ต้องให้ครูหมยอมรับ คนที่เป็นโนราปาราชิกคือเสียพรหมจรรย์ก่อนเข้าพิธีตัดจุก ครูหมจะไม่ยอมรับ ถ้าฝืนไปเป็นโนราเมื่อทำโรงครูก็จะตัดเหมรมายไม่ขาด ในการประกอบพิธีโนราโรงครู โนราจะต้องร่ายรำและแสดงให้ครูหมพอใจ ถ้าครูหมพอใจก็จะทำให้การแก้บนหรือทำโรงครูในครั้งนั้นประสบความสำเร็จ

โนราเป็นผู้เชิญครูหมมาประกอบพิธี ถ้าโนราไม่เชิญ ครูหมก็จะไม่ได้เข้ามาในโรงพิธี และไม่ได้กินเครื่องเช่นที่ลูกหลานนำมาถวาย ในการตั้งเครื่องเช่นครูหมจะตรวจตราเครื่องเช่นดูว่าตระเตรียมและจัดวางได้ถูกต้องหรือไม่ หากทำไม่ถูกต้องก็จะสั่งให้ลูกหลานไปทำมาใหม่ ถ้าเป็นครูหมที่อารมณ์ร้อนอาจจะรื้อโรง ขว้างปาเครื่องเช่น อย่างไม่รู้ดี แม้ครูหมจะแสดงอิทธิฤทธิ์อย่างไร ใน โโรงโนรานั้นถือว่าโนราเป็นใหญ่สุด ถ้าครูหมต้อดถึง พาลพาโลไม่ฟังเหตุผล โนราสามารถขับไล่ให้ ครูหมนั้นไปพ้นโรงได้

ในแง่ของครุหมอนโรรากับลูกหลาน ครุหมอนโรร่าจะช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองลูกหลาน ให้ลูกหลานทั้งหลายอยู่เย็นเป็นสุข ครุหมอนเช่นทวดเพชรทวดพันยังช่วยเหลือลูกหลานโดยเฉพาะที่เรียกว่า “ลูกแม่น้ำ” ไม่ให้เป็นอันตรายเมื่อประสบเหตุตกน้ำอีกด้วย และเมื่อลูกหลานขอพรหรือขอความช่วยเหลือจากครุหมอน ครุหมอนก็บันดาลให้ตามที่ลูกหลานปรารถนา ลูกหลานที่ได้รับการช่วยเหลือจากครุหมอนก็จะนำเครื่องเซ่นไปถวายครุหมอนในยามที่มีการจัดโนราโรงครุในหมู่เครือญาติที่มีการเชิญครุหมอนที่ตนนับถือมายังโรงพิธีด้วย หรือลูกหลานคนใดที่สัญญาต่อครุหมอนว่าจะจัดพิธีโนราโรงครุเพื่อตอบแทนก็จะต้องจัดโนราโรงครุตามสัญญาเพื่อให้ครุหมอนได้มารับเครื่องเซ่น มาชมโนร่าเป็นการตอบแทนและแสดงความกตัญญูต่อครุหมอน

ชาวบ้านที่ปลายระไม้มักเล่าว่าครุหมอนส่วนใหญ่ที่นี้เดินทางมาจากเมืองไทย มีทั้งที่บรรพบุรุษชาวบ้านเองเป็นผู้นำมาจากเมืองไทยเมื่ออพยพหรือหลบหนีมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่ เช่น กรณีของครุเอียด ครุโนราที่มาจากปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ได้นำครุหมอนโรร่า ได้แก่ ทวดขาว ทวดพราน ทวดเพลิงมาด้วย โดยทวดพรานเป็นครุหมอนที่ช่วยรักษาโรงโนรา (สัมภาษณ์, เจียม ละอองมณี, 2556) ครุหมอนบางองค์เมื่อครั้งมีชีวิตมีบ้านเดิมอยู่ที่เมืองไทย เช่น ทวดทองรักษ์ เชื่อว่าเดิมเป็นคนนาทวี จังหวัดสงขลา (สัมภาษณ์, สาว ขุนแก้ว, 2556) รวมทั้งครุหมอนที่หนีมาเนื่องจากลูกหลานที่เมืองไทยทอดทิ้ง ไม่ดูแล ไม่ทำให้กิน (หมายถึงไม่ตั้งเครื่องเซ่นหรือจัดโรงครุให้) จึงมาอาศัยลูกหลานทางนี้อยู่ แสดงให้เห็นว่าครุหมอนก็ต้องพึ่งพาอาศัยลูกหลานให้จัดเครื่องเซ่นสังเวยให้ หากไม่จัดให้ครุหมอนก็จะอดอยากและไม่สามารถอยู่ได้

ส่วนในแง่ของโนรากับลูกหลาน โนราเป็นผู้รับทำพิธีแก้บนให้กับชาวบ้าน หรือลูกหลาน และเจ้าภาพจ่ายค่าตอบแทนให้แก่โนรา อย่างไรก็ตามก็ตีค่าราคาหรือค่าตอบแทนที่เจ้าภาพมอบให้ ในมุมมองของโนรามองว่าไม่มากนัก หากทำงานตามปกติจะมีรายได้มากกว่า แต่ที่ทำนั้นก็เพื่อช่วยเหลือญาติพี่น้อง

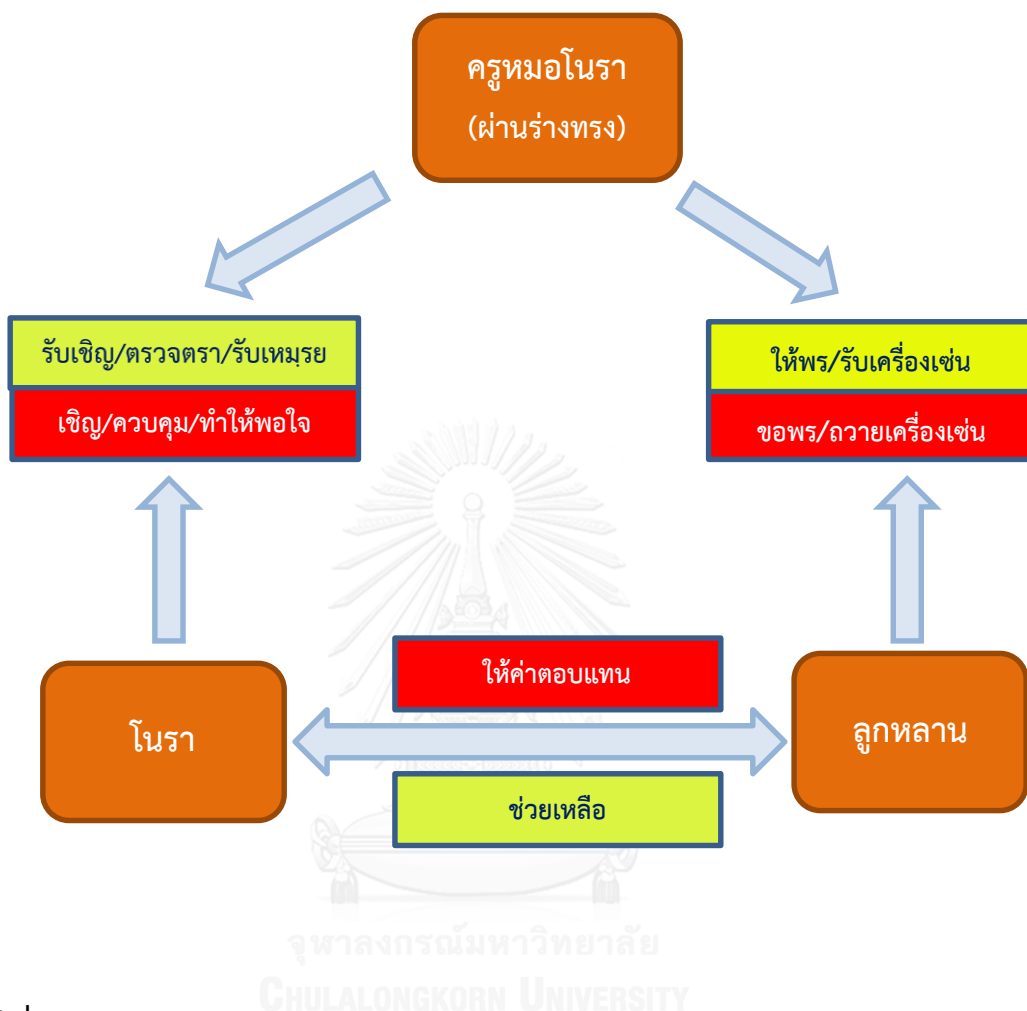
ความสัมพันธ์ระหว่างโนรา ครุหมอนโรร่า และลูกหลานที่อยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยและประนีประนอมกันนี้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี้ที่อยู่อย่างพึ่งพาอาศัยกัน ใช้ชีวิตอย่างสงบเรียบง่าย ดังที่นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต ซึ่งได้ศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย สรุปลักษณะนิสัยของชาวสยามที่ปลายระไม่ว่ามีวิถีชีวิตที่รักสงบ มีความอดทนและประนีประนอมค่อนข้างสูง เห็นได้จากคนไทยเหล่านี้ไม่เคยกระทำการใด ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาหรือ

ผลกระทบต่อรัฐบาลมาเลเซียเลยตั้งแต่ประเทศมาเลเซียได้รับเอกราชจากอังกฤษ ซึ่งต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มักจะก่อความวุ่นวายอยู่ไม่ได้ขาด (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2554: 118)

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการสร้างดุลยภาพทางอำนาจของชาวบ้านที่ไม่มีใครเหนือกว่าใครอย่างแท้จริง ไม่ระบบมีผู้มีอิทธิพล หรือระบบอุปถัมภ์อย่างในประเทศไทย สอดคล้องกับสภาพทางการเมืองของพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากทางการให้ดูแลหมู่บ้าน ซึ่งที่บ้านปลายระไม่มีการแบ่งเขตบริหารจัดการเป็น 5 เขต แต่ละเขตมีคนรับผิดชอบโดยตรง ไม่รวมอำนาจเหมือนหมู่บ้านอื่น ๆ (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2554: 118)

นอกจากนี้สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านที่นี่ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เอื้อให้ไม่มีระบบผู้มีอิทธิพล เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง ไม่อึดคัดขัดสน แม้จะมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร แต่ก็ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นอย่างดีโดยทั่วถึงกัน การเป็นเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิมในรัฐเคดาห์ก็มีส่วนทำให้ชาวสยามที่นี่มีสถานภาพดีกว่าชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีใช้ภูมิบุตรไม่ว่าจะในแง่ของการถือครองที่ดิน การศึกษา การประกอบอาชีพ เป็นต้น

แผนผังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโนรา ครูหมอนโนรา และลูกหลาน

5.3 ร่างทรง

คนทรง คือ คนกลางทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเพื่ออัญเชิญเทพหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์มาเข้าร่าง เพื่อประกอบกิจการบางอย่าง เช่น การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำนายอนาคต หรือการอธิบายสาเหตุแห่งภัยพิบัติต่างๆ เป็นต้น โดยปกติแล้ว คนทรงจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะพิเศษบางอย่าง เช่น ได้รับการเลือกสรรจากเทพเจ้าหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจจิตแก่กล้า หรือได้รับการสืบทอดวิชาความรู้จากบรรพบุรุษ เป็นต้น (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 206)

ร่างทรงครูหมอนโนราโรงครูแตกต่างจากร่างทรงทั่วไป นั่นคือทำหน้าที่เป็นร่างให้ครูหมอลงทรงโดยผ่านการร้องเชิญจากโนรา ในขณะที่ร่างทรงที่พบในวัฒนธรรมอื่นจะเป็นผู้เชิญจิตวิญญาณศักดิ์สิทธิ์เข้ามาในร่างกายของตนเอง อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีพบว่าบางครั้งโนราก็เป็นร่างทรงด้วย แต่

จะไม่เชิญครูหมอมาลงในร่างของตนเอง โดยจะสลับบทบาทไปเป็นร่างทรง ย้ายตำแหน่งแห่งที่จากการนั่งด้านหน้าหันหลังให้พาลี เป็นนั่งเผชิญหน้ากับพาลีบริเวณใต้เพดานผ้าใหญ่กลางโรงโนรา และให้โนราคนอื่นเป็นผู้เชิญครูหมอมาลงในร่างตนเอง

ในการประกอบพิธีโนราโรงครุ นั้น โнораซึ่งผ่านการประกอบพิธีตัดจุกครอบเทริดโนรามมาแล้วรวมทั้งเรียนรู้เวทมนตร์คาถาอาคมจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเชื้อเชิญครูหมอมาลงยังร่างทรงของลูกหลานที่ครูหมอลือไว้แล้ว เมื่อโนราร้องเชิญครูหมอมาลงสู่ร่างทรงได้สำเร็จ ร่างทรงก็จะมีฐานะเป็นครูหมอชั่วคราวเพื่อให้ลูกหลานได้เข้ามาพบปะซักทายเป็นขอมาลาโทษ แก้มัน ตลอดจนขอพรต่าง ๆ จนถึงเมื่อเวลาใกล้ ครุหมอมจะออกจากร่างทรง หรือที่เรียกเป็นภาษามลายูว่า “ปุเละ” ร่างทรงจึงกลับมามีสถานะมนุษย์ดังเดิม

5.3.1 การเป็นร่างทรง

จากการพูดคุยสอบถามกับร่างทรงพบว่า ร่างทรงที่บ้านปลายระไมมีทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่เริ่มเป็นร่างทรงครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ 30-40 ปี โดยครูหมอมเป็นผู้เลือกร่างทรงเอง และมักจะมาลงเป็นครั้งแรกในระหว่างที่บุคคลผู้นั้นเข้าร่วมพิธีโนราโรงครุ ร่างทรงส่วนใหญ่เล่าเหมือนกันว่า ขณะที่ครูหมอมาลงไม่รู้สึกรู้ตัว มาทราบภายหลังจากญาติพี่น้องว่าลุกขึ้นรำเข้าไปในโรงโนรา

นางศรีนวล หรือชินวล (เนื่องจากเคยบวชชี จึงเรียกหน้าชื่อว่า “ชี”; ผู้วิจัย) เป็นร่างทรงครูหมอเสื่อเต่า ครูหมอมาลงทรงตั้งแต่อายุ 21 ปี โดยลงต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษ ก่อนลงที่ชินนวลก็ลงที่ทวด และน้ำ 2 คน เมื่อครูหมอเสื่อเต่ามาลง แม่ของนางชินนวลบอกไว้ว่าต้องรักษาให้ดี ต้องอยู่ให้ดี ให้งาม อยู่ให้คนนับถือ และครูหมอมจะลงคนที่รู้หนังสือ นอกจากเป็นร่างทรงแล้ว ชินนวลยังเป็นหมอมนต์และหมอขวัญ โดยเริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 3 ปี โตขึ้นพ่อก็สอนให้อ่านเขียนจนอ่านออกเขียนได้ นางชินนวลเป็นคนความจำดี เรียนหนังสือเก่ง สามารถเรียนรู้มนต์และบททำขวัญต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

นายทอง แสงรัตน์ เริ่มเป็นร่างทรงเมื่ออายุ 46 ปี เป็นร่างทรงมาแล้ว 10 ปี ครูหมอมือทวดเขี้ยวมาลงครั้งแรกที่พิธีโนราโรงครุที่บ้าน เดิมทวดเขี้ยวลงที่ร่างทรงอื่น แต่วันนั้นร่างทรงนั้นไม่มา ทวดเขี้ยวจึงมาลงที่ตนเอง จากนั้นมาเมื่อญาติพี่น้องเห็นว่าทวดมาลงที่ตนจึงมาตามให้เป็นร่างทรงอีก

นายนิ้ง สุวรรณมณี อายุ 45 ปี เริ่มเป็นร่างทรงเมื่ออายุประมาณ 30 ปี ครั้งแรกที่ครูหมอมาลงทรงคือในพิธีโนราโรงครูที่จัดที่บ้าน เมื่อครูหมอมาลงไม่รู้สีกตัว นายนิ้งเป็นร่างทรงของครูหมอหลายองค์ ได้แก่ 1) พญาเสือเหล็ก เดิมเคยลงที่ปู่ก่อน หลังจากปู่ตายไป 3 ปี ก็มาลงที่ตนเอง 2) พญาคางเหล็ก 3) ร้อยพันเทพ องค์สุดท้ายเพิ่งมาลงทีหลัง

นางอนงค์ ศรีวิโร อายุ 54 ปี เริ่มเป็นร่างทรงมา 10 ปี เริ่มจากเป็นร่างทรงของทวดจิ้น ซึ่งเป็นบรรพบุรุษขึ้นไปหลายชั้น จากนั้นครูหมออื่น ๆ ก็มาลงตามอีกหลายองค์ ได้แก่ แม่ศรีมาลา โนรานวล พรานเทพ พรานแก้ว พรานบุญ พรานทอง

นางฉิว แซ่ลิ้ม อายุ 57 ปี บ้านอยู่ทุ่งควาย วันที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ ได้มาเป็นร่างทรงในพิธีโนราโรงครูขอญาติที่บ้านปลายระไม ซึ่งเจ้าภาพเชิญไป เนื่องจากนางฉิวเป็นร่างทรงของครูหมอที่คนในสายตระกูลเคารพนับถือ นางฉิวเริ่มเป็นร่างทรงเมื่ออายุ 32 ปี ตอนเข้าทรงครั้งแรกนั่งอยู่นอกโรงโนรา มีครูหมอมาลงแล้วจึงเข้าไปรำในโรงโนรา เนื่องจากครูหมอที่มาลงกับครูหมอของเจ้าภาพมีตายายเดียวกัน จึงสามารถเข้าไปในโรงได้ ครูหมอของนางฉิว ได้แก่ นางน้อยนางนวล พรานเพชร

เมื่อครูหมอมาลงแล้ว โนราจะถามเจ้าภาพก่อนว่าจะเชิญครูหมอองค์นั้นให้เข้ามาในโรงโนราได้หรือไม่ ถ้าเจ้าภาพอนุญาต โนราก็จะให้ร่างทรงเข้ามานั่งกลางโรง ผูกโยงสายสิญจน์จากเพดานผ้าลงมายังร่างทรงนั้น จากนั้นจึงทำพิธีเชิญครูหมอลงมาที่ร่างทรงอย่างเป็นทางการ

ในอดีตโนราจะอนุญาตให้ครูหมอที่เป็นโนราเท่านั้นเข้ามาในโรงโนราได้ แต่ปัจจุบันมี ครูหมอหลายหลายมากขึ้น ครูหมอบางองค์ไม่ได้เป็นโนรา แต่เป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่เจ้าภาพเคารพนับถือ โนราก็อนุญาตให้เข้าโรงได้ แต่ทั้งนี้โนราก็ต้องถามเจ้าภาพก่อนว่า จะอนุญาตให้ครูหมอองค์นั้นเข้ามาในโรงได้หรือไม่ ถ้าเจ้าภาพอนุญาต โนราก็ให้ครูหมอโนราเข้ามาในโรงได้ และถ้าเพิ่งมีการทรงเป็นครั้งแรก โนราก็จะทำพิธีเชิญครูหมอมาลงในร่างทรงอย่างเป็นทางการ ส่วนครูหมออื่น ๆ ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพว่าต้องการเชิญครูหมอองค์ใดบ้าง โดยก่อนถึงวันงานเจ้าภาพจะต้องไปที่บ้านร่างทรง นำเขียนไปมอบให้เพื่อเชิญมาเป็นร่างทรงในงาน เมื่อถึงวันงานเจ้าภาพต้องเขียนรายชื่อครูหมอพร้อมร่างทรงที่เชิญมาทั้งหมดให้แก่โนรา เพื่อให้โนราร้องชื่อครูหมอในช่วงเข้าทรง หากร่างทรงใดจำชื่อครูหมอไม่ได้ ก็ต้องปูเสื่อไป

5.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับร่างทรง

ครอบครัวในตำนาน เช่น แม่ศรีมาลา พรานบุญ พรานเทพ มักจะมีร่างทรงหลายคน โดยชาวบ้านเชื่อว่าครอบครัวเหล่านี้มีอิทธิฤทธิ์มาก สามารถแบ่งได้หลายภาค ส่วนครอบครัวบางองค์จะลงในร่างทรงเพียงคนเดียวเท่านั้น เมื่อร่างทรงเดิมเสียชีวิตจึงจะหาร่างทรงใหม่ โดยมาร่างทรงใหม่ มักจะมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือถือครอบครัวเดียวกัน เช่น ครอบครัวพ่อขุนทอง ทวดเขียว

การเลือกร่างทรงใหม่ ครอบครัวเป็นผู้เลือกร่างทรงเอง โดยเลือกใครมาเป็นร่างทรงก็ได้ ตามแต่ที่ครอบครัวจะพอใจ แต่หากครอบครัวมีร่างทรงอยู่แล้วและร่างทรงนั้นเสียชีวิตไป ครอบครัวมักจะเลือกร่างทรงในเชื้อสายของร่างทรงคนเดิม การเลือกร่างทรงส่วนใหญ่จะเกิดในพิธีโนราโรงครู ระหว่างที่โนราเชิญครอบครัวลงทรง เมื่อได้ยินเสียงดนตรีโนรา ชาวบ้านที่ถูกครอบครัวลงจะมีอาการสั่น ลูกขึ้นรำ เมื่อเห็นใครมีอาการเช่นนี้ร่างทรงครอบครัวก็จะสอบถามว่าเป็นใคร หากเป็นครอบครัวโนราที่รู้จักก็จะพาเข้ามานั่งในโรงโนรา แต่หากไม่ใช่โนราจะสอบถามเจ้าภาพก่อนว่าจะให้เข้ามาในโรงหรือไม่ หากเจ้าภาพอนุญาตก็ให้เข้ามานั่งในโรงโนราได้

ร่างทรง 1 คน อาจมีครอบครัวมาลงมากกว่า 1 องค์ เช่น ร่างทรงชายวัย 45 ปีคนหนึ่ง มีครอบครัวมาลง 3 องค์ ได้แก่ พญาเสือเหล็ก พญาคางเหล็ก และร้อยพันเทพ โดยครอบครัวพญาคางเหล็กกับพญาเสือเหล็กนั้นเดิมเคยลงที่ปู่ของตนเองมาก่อน เมื่อปู่เสียชีวิตไปได้ 3 ปี ก็มาลงที่ตน ส่วนครอบครัวร้อยพันเทพเพิ่งมาลงทีหลัง หรือร่างทรงหญิงวัย 57 ปีคนหนึ่ง มีครอบครัวมาลง 2 องค์ คือ นางน้อยนวล และพรานเพชร ซึ่งนางน้อยนวลนี้เดิมเคยเป็นโนราเก่าเมื่อเสียชีวิตก็ได้มาเป็นครอบครัวโนรา

ในการร้องเชิญครอบครัวมาลงในร่างทรงนั้น โนราต้องเชิญให้ครบทุกองค์ ร่างทรงใดที่มีครอบครัวหลายคน โนราจะร้องเชิญมาลงทีละคน จนลงครบ ส่วนครอบครัวพ่อขุนทอง แม้จะลงในร่างทรงคนเดียวแต่มีหลายภาค โนราก็ต้องร้องเชิญให้ครบทุกภาค เช่นเดียวกับการส่งครอบครัวกลับออกจากร่างทรงก็ต้องส่งครอบครัวให้ครบทุกองค์ทุกภาคเช่นกัน แต่การส่งจะไม่มีบทร้องส่ง มีเพียงนักดนตรีเล่นดนตรีส่งเท่านั้น

ตัวอย่างบทร้องเชิญครอบครัวหรือบทเชื้อครอบครัว

ว่าฤกษ์ยามนี้ยามแคล้ว

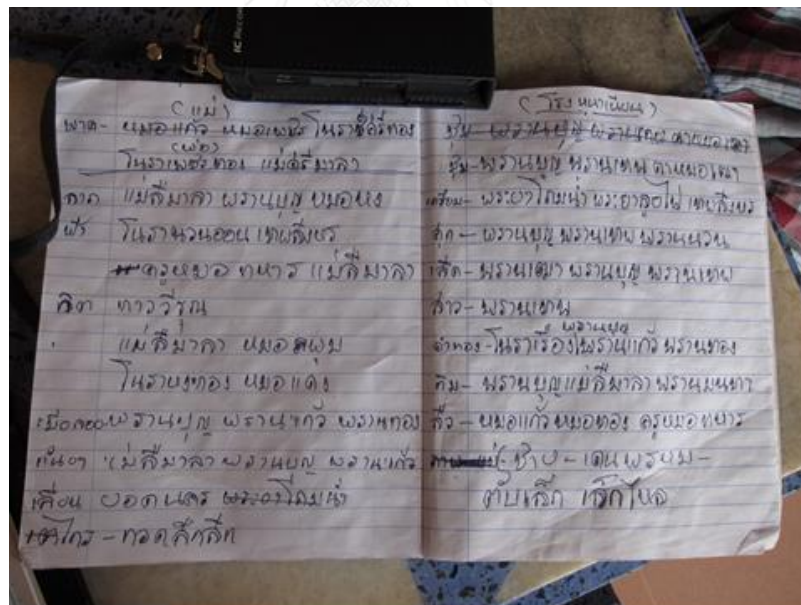
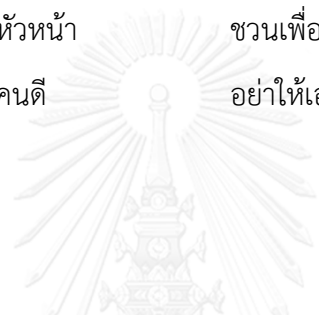
ปานีเอยได้แล้ว พ่อเอยยามเวลา

ทำวีรคุณของลูกเอ๋ย

ไปอยู่ที่ไหนเหลย ไหนเหลยไม่รอดมา

แล้วทำวีรณของลูกแก้ว
 ทวดแปลกเข้าด้วยกัน
 แม่ศรีมาลาของลูกแก้ว
 แม่ทองห่อเราคนดี
 ว่าวันนี้ลูกมีการ
 ว่าแม่ทองห่อของลูกเหย
 แม่ศรีมาลาเข้าด้วยกัน
 พรานมณฑาของลูกเอ๋ย
 พรานบุญเป็นหัวหน้า
 พรานบุญเป็นคนดี

ว่าแจ้วๆ ลูกร้อง ลูกร้องเรียกหา
 แล้วเป็นช่อเป็นชั้น เป็นชั้นดอกจากป่า
 ว่าแจ้วแจ้วลูกร้อง ลูกร้องเรียกหา
 อย่าให้เสียที อย่าให้มันเสียท่า
 คำเหนินเอยเชิญท่าน ให้เข้ามานั่งหน้า
 แล้วอยู่ที่ไหนหลาย ไหนหลายไม่รอดมา
 แล้วเป็นช่อเป็นชั้น เป็นชั้นดอกจากป่า
 อยู่ที่ไหนหลาย ไหนหลายไม่รอดมา
 ชวนเพื่อนเอยเข้ามา พ่อนะในโรงรำ
 อย่าให้เอยเสียที อย่าให้มันเสียท่า

ภาพที่ 39 รายชื่อร่างทรงและครูหมอโนราที่จะมาลงซึ่งเจ้าภาพต้องแจ้งโนร่าก่อนเริ่มพิธี

ภาพที่ 40 เมื่อครุหมอมาลงแล้ว พี่เลี้ยงจะนำผ้าขาวมาผูกเฉียงไหลให้ร่วงทรง

สรุปการดำรงอยู่ของโนรา ครูหมอโนรา และร่างทรง

นับแต่อดีต ที่บ้านปลายระไมมีทั้งโนราที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ดั้งเดิม รับประกอบพิธีโนราโรงครูตลอดจนเดินโรงไปยังที่ต่าง ๆ ต่อมาเมื่อ 100 กว่าปีก่อน มีผู้รู้โนราเดินทางมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ปลายระไม และได้ฝึกหัดโนราให้ชาวปลายระไมจนลูกศิษย์ได้เข้าพิธีตัดจุกโนรา จึงได้รับการยอมรับเป็นครูโนราของที่นี่ ต่อมาเมื่อเกิดความไม่สงบของบ้านเมืองจากกรณีการปราบปรามโจรคอมมิวนิสต์มลายัน ทางรัฐบาลอังกฤษในขณะนั้นได้อพยพชาวบ้านไป “อยู่คอก” เพื่อความสะดวกในการควบคุมดูแล แม้จะถูกจำกัดอิสรภาพหลายประการ แต่ชาวบ้านยังสามารถจัดพิธีโนราโรงครูได้ รวมทั้งมีการประกอบพิธีตัดจุกโนรา คือ โนราสุทินใน “คอก” นี้ด้วย ภายหลังเมื่อเหตุการณ์คลี่คลายลง รัฐบาลอนุญาตให้ชาวบ้านกลับมาตั้งถิ่นฐานที่เดิมได้ และจัดสรรที่ดินให้ใหม่ ชาวบ้านปลายระไมที่มีความรู้ทางโนราจึงมารวมตัวกันที่วัดปลายระไม ฝึกซ้อมโนรากันอย่างจริงจังอีกครั้ง มีโนราล้นเป็นหัวหน้าคณะ และต่อมาก็แยกเป็น 2 คณะจนถึงปัจจุบัน

การดำรงอยู่ที่โดดเด่นของโนราที่ปลายระไมประการหนึ่งคือ เมื่อตัดจุกโนราแล้ว โนราใหม่จะอยู่รวมในคณะเดิม ช่วยกันเล่นโนรา ไม่แยกออกไปตั้งคณะใหม่เหมือนในภาคใต้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

ทรัพย์สินมีจำกัด โดยเฉพาะนักดนตรี อีกทั้งการเล่นโนราที่นี้ไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลัก รับเล่นเฉพาะโนราโรงครูในช่วงเดือน 6- 7 เท่านั้น นอกเหนือจากเวลานี้ทุกคนก็ไปประกอบอาชีพ ดำเนินชีวิตตามปกติ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะแยกออกไปตั้งโรงใหม่อีก

ด้านการดำรงอยู่ของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับครูหมอนอรา ชาวบ้านที่ปลายระไมยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอนอราอยู่มาก โดยเชื่อว่าครูหมอจะช่วยคุ้มครองให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ช่วยอำนวยความสะดวกให้มีโชคลาภ ให้หายจากอาการเจ็บป่วย เมื่อบนบานสิ่งใดก็มักได้ตามที่ขอ และจะต้องรักษาสัจจะตามที่บนไว้ มิเช่นนั้นครูหมอมจะให้โทษ เกิดการเจ็บป่วย จนกว่าจะได้ทำตามที่บนบานไว้

จากการพูดคุยสอบถามชาวบ้านที่ปลายระไม พบว่าแทบทุกคนจะมีครูหมอที่ตนเองนับถือ ซึ่งสืบทอดกันมาในครอบครัวทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ ครูหมอนอราที่นี้แบ่งได้เป็นครูหมอนอราที่ปรากฏในตำนานโนรา เช่น แม่ศรีมาลา พระยาสายฟ้าฟาด ขุนพราน พระยาพราน เป็นต้น ครูหมออีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ ครูหมอนอราในท้องถิ่น ซึ่งพบเฉพาะที่ปลายระไมเท่านั้น ครูหมอประเภทหลังนี้มีทั้งที่เคยเป็นมนุษย์มาก่อน เมื่อยังมีชีวิตอยู่ บางคนก็เป็นโนรา เป็นนักแสดงในราชสำนัก เป็นหมอยา รวมทั้งยังมีครูหมอที่เป็นสัตว์ และเป็นยักษ์ครูหมอเหล่านี้ไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับโนราหรือชาวบ้าน เป็นแต่ครูหมอที่นับถือสืบทอดกันมา ในขณะที่ครูหมอนอราในภาคใต้ มีเฉพาะผู้ที่เป็นโนราทั้งโนราที่อยู่ในตำนานโนราหรือครูต้นโนราและครูโนราที่เสียชีวิตไปแล้วเท่านั้น ครูหมอประเภทหลังนี้มีมักเป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านด้วย

ด้านการดำรงอยู่ของร่างทรง ร่างทรงที่บ้านปลายระไมมาจากการเลือกของครูหมอไม่ต่างจากร่างทรงในภาคใต้ ครูหมอท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น ครูหมอพ้อขุนทอง ทวดทองรักษ์ ทวดศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งบริวารของครูหมอเหล่านี้ จะมีร่างทรงเพียงร่างเดียว เมื่อร่างทรงเดิมเสียชีวิต ครูหมอจึงจะเลือกร่างทรงใหม่ ในขณะที่ครูหมอในตำนาน เช่น แม่ศรีมาลา พรานบุญ ขุนพราน พระยาพราน ชาวบ้านเชื่อว่าสามารถลงทรงในร่างทรงหลายคนได้ เนื่องจากเป็นครูต้นโนราและมีความศักดิ์สิทธิ์มากกว่าร่างทรงอื่น ๆ ลักษณะการเข้าทรงเช่นนี้ต่างจากโนราในภาคใต้ที่มักจะมีร่างทรงประจำสายตระกูลเพียงคนเดียว หรือหากมีมากกว่านั้น ครูหมอแต่ละองค์ก็จะเลือกร่างทรงไม่ซ้ำกัน จึงเป็นที่รับรู้กันในตระกูลว่าใครเป็นร่างทรงของครูหมองค์ใด จากกรณีนี้จะเห็นว่าชาวบ้านที่ปลายระไมให้ความสำคัญและยอมรับนับถือร่างทรงของครูหมอในท้องถิ่นมากกว่าร่างทรงของครูต้นโนรา เนื่องจากมีการสืบทอดที่ชัดเจน สามารถสืบสาวกลับไปได้ว่าใครบ้างที่เคยเป็นร่างทรง ซึ่งทั้งหมดก็จะเป็นคนในสายตระกูล

ส่วนร่างทรงของครุตันโนรานั้น หลายครั้งก็มีการตั้งคำถาม (เบาๆ) จากชาวบ้านอื่น ๆ ว่าเป็น “ของแท้” หรือไม่

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโนรา ครูหมอโนรา และร่างทรง พบว่าทั้งหมดมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน โดยโนราเป็นผู้เชิญครูหมอให้มาลงในร่างทรงเพื่อรับการเช่นสรวงบำบวงจากลูกหลาน หากไม่มีโนราครูหมอก็ไม่ได้กินต้องอดอยากหิวโหย ส่วนครูหมอนั้นเป็นผู้เลือกลูกหลานที่เหมาะสมให้เป็นร่างทรงเพื่อสื่อสารกับลูกหลาน และบางครั้งยังเลือกผู้ที่จะมาเป็นโนราเพื่อสืบทอดการประกอบพิธีโนราโรงครุนี้ด้วย ประเด็นที่น่าสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างโนรา ครูหมอโนรา และร่างทรงที่บ้านปลายระไม คือ โนราที่นี่นอกจากทำหน้าที่เชื้อเชิญครูหมอมาลงในร่างทรงแล้วแล้ว บางคนยังทำหน้าที่เป็นร่างทรงด้วย เช่น โนราสุทิน ซึ่งเป็นร่างทรงของพ่อขุนทอง เมื่อมีโรงครุพ่อขุนทองซึ่งจัดขึ้นทุก 3 ปี โนราสุทินจะเปลี่ยนสถานภาพเป็นร่างทรง ในช่วงการเชื้อครูหรือเชิญครูโนราเสถียรจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมหลัก (เนื่องจากพ่อขุนทองไม่ชอบผู้หญิง โนราเฝียนจึงเปลี่ยนไปทำหน้าที่ผู้ช่วยแทน) หรือบางครั้งครูหมอโนราก็มาลงที่โนรา เมื่อต้องการสื่อสารบางเรื่อง เช่น เมื่องานตัดจุกบีซึ่งเป็นหลานของโนราเฝียน โนราลันซึ่งเสียชีวิตไปแล้วได้มาลงที่โนราเฝียนเพื่อบอกว่าตนเองรู้เสียใจที่โนราเฝียนไม่แจ้งข่าวว่าจะตัดจุกหลานชาย

บทที่ 6

ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโนราและบทบาทของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม

วัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไมคงมีอาจดำรงอยู่ได้หากปราศจากปัจจัยในการสืบทอดและบทบาทหน้าที่ที่มีต่อชุมชน ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโนรา บทบาทของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม และมิติทางวัฒนธรรมของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม

6.1 ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม

จากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมโนรายังดำเนินอยู่ถึงปัจจุบัน ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ การมีผู้สืบทอดการประกอบพิธีกรรมโนรา โรงครูมาอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่ยังทำอย่างสม่ำเสมอ และประการสุดท้ายคือความพร้อมของชุมชนเอง

6.1.1 ผู้สืบทอด

ในจำนวนหมู่บ้านของชาวสยามในรัฐเคดาห์ บ้านปลายระไมนอกจากจะเป็นหมู่บ้านที่มีชาวสยามอาศัยอยู่มากที่สุดแล้ว ยังมีคณะโนรามากที่สุดด้วย คือมีจำนวน 2 คณะ อีกทั้ง 1 ในนั้นยังมีสมาชิกในคณะทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นโนรา หมอพิธี หรือนักดนตรีเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านปลายระไมทั้งสิ้น ในขณะที่หมู่บ้านอื่นๆ ส่วนใหญ่ไม่มีคณะโนราของหมู่บ้าน หรือบางหมู่บ้านแม้จะมีคณะโนรา แต่ก็ต้องติดต่อนักดนตรีหรือโนราอื่น ๆ มาจากประเทศไทยมาร่วมประกอบพิธีกรรมด้วย นอกจากนี้ประกอบพิธีกรรมให้ชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันแล้ว คณะโนราที่ปลายระไมยังรับประกอบพิธีกรรมโรงครูให้กับชาวสยามบ้านอื่น ๆ ทั้งที่อยู่ในเคดาห์ และรัฐใกล้เคียง เช่น เประ ปันง เป็นต้น

ครูโนราที่ชาวบ้านยังจดจำได้ได้แก่ โนราเจียมตั้งบ้านโนราอยู่บริเวณท้องแค ครูเอียดผู้เดินทางหนีภัยมาจากเมืองไทยและมาช่วยสอนโนราให้แก่ชาวบ้านเมื่อประมาณร้อยกว่าปีก่อน เรื่อยมาจนกระทั่งถึงรุ่นของโนราลั่น โนราเขี่ยน โนราพริ้ม โนราเผี่ยน โนราสุทิน โนราเสถียร จนถึงโนรารุ่นใหม่ ได้แก่ โนราภูมิ โนราบอย โนราจ้อนและยังมีโนราฝึกหัดอีกหลายคนที่ตั้งใจหัดรำโนราเพื่อจะเข้าพิธีตัดจุกในวันที่ตนมีอายุครบ 20 ปี นอกจากนี้ยังมีเด็กสาวบ้านปลายระไมอีกจำนวนหนึ่งที่มาหัดรำโนราเพื่อความสวยงามด้วยความภาคภูมิใจในศิลปะการรำรำประจำชาติพันธุ์ของตน

น่าสังเกตว่าในช่วงไม่กี่ปีมานี้ (พ.ศ. 2552-2557) มีโนราใหม่เข้าพิธีตัดจุกติดต่อกันหลายคน คณะโนราแผ่นดินมีโนราภูมิตัดจุกเมื่อปี 2552 โนราจ้อนตัดจุกปี 2554 และในปี 2558 จะมีการตัดจุกโนราใหม่อีกคนหนึ่ง ส่วนคณะโนราพริ้มมีโนราบอยตัดจุกในปี 2553 แสดงให้เห็นว่าชาวสยามรุ่นใหม่ที่ปลายระไมยังคงสนใจในการสืบทอดการเป็นโนรา เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์โนรารุ่นใหม่ถึงการเข้ามาเป็นโนรา ทุกคนตอบว่าเต็มใจที่จะฝึกหัดโนราและสืบทอดการเป็นโนราจากบรรพบุรุษ เมื่อมีพิธีตัดจุกโนราจ้อน (หรือนายพิคาวี เพชรสุวรรณ) ในปี 2554 ปรากฏว่ามีเพื่อนนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมสุโขทัยมาช่วยงานหลายคน บ้างก็มาช่วยเสิร์ฟน้ำ มาถ่ายรูป จ้อนเล่าว่าเพื่อนเคยเห็นจ้อนรำที่โรงเรียนเป็นประจำอยู่แล้ว เมื่อเห็นจ้อนแต่งกายด้วยเครื่องโนราเต็มยศเพื่อเข้าพิธีตัดจุกก็ไม่แปลกใจมาก จ้อนเองก็ไม่ได้รู้สึกอวยเพื่อน มีแต่ความภาคภูมิใจ และคิดว่าเมื่อเข้าพิธีตัดจุกแล้วก็ต้องทำให้ได้ (สัมภาษณ์, พิคาวี เพชรสุวรรณ, 2553)

พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของโนราเองก็ไม่ได้ขัดขวางการเป็นโนราของลูกหลาน กลับภาคภูมิใจที่ลูกหลานได้สืบทอดการเป็นโนรา อย่างน้อยให้สายตระกูลก็ให้มีลูกหลานคนใดคนหนึ่งสืบทอดการเป็นโนรา ดังจะเห็นได้ว่าโนราใหม่ทั้ง 3 คน ล้วนแต่เป็นลูกหลานในสายตระกูลของโนรารุ่นเก่าทั้งสิ้น เช่นโนราภูมิเป็นหลานของโนราเสถียร โนราจ้อนเป็นหลานของโนราสุทิน โนราบอยเป็นหลานของโนราพริ้ม และโนราฝึกหัดที่จะตัดจุกในปี 2558 ชื่อ บี ก็เป็นหลานของโนราแผ่นดิน ดังนั้นสายใยโนราที่บ้านปลายระไมจึงน่าจะยังคงอยู่ไม่ขาดลงง่าย ๆ เพราะไม่มีผู้สืบทอด

การสืบทอดการเป็นโนราโดยเฉพาะการฝึกขับบทในปัจจุบันมีการปรับวิธีการสืบทอดให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย จากเดิมที่เป็นการถ่ายทอดจากปากต่อปากคือครูโนราขับนำให้ลูกศิษย์ขับตามจนจดจำได้ ลูกศิษย์บางคนอาจไปบันทึกตัวบทที่ครูสอนไว้เพื่อนำไปทบทวนภายหลัง อีกทั้งในอดีตนั้นผู้ที่ฝึกโนรามักไปอาศัยกินอยู่ที่บ้านครูโนรา เช่น ที่บ้านทองแคของโนราเจียม มีทั้งโนราเจียม โนราพรม โนราทิม และหัวจุกโนราอีกหลายคนอาศัยอยู่ที่นี้ ทำให้มีการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ แต่ในปัจจุบันเด็ก ๆ ที่มาฝึกโนราพักอาศัยอยู่ที่บ้านของตนเอง ช่วงกลางวันต้องไปโรงเรียนตามการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาล และโรงเรียนภาษาไทยในตอนเย็น ทำให้มีเวลาฝึกซ้อมเพียงช่วงค่ำ ผู้ฝึกหัดโนรารุ่นใหม่จึงนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยฝึกซ้อม เช่น โนราจ้อนบันทึกเสียงโนราสุทินที่สอนขับบทให้ฟังเก็บไว้ในโทรศัพท์มือถือ ทำให้สามารถนำไปฝึกซ้อมทบทวนได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ตัวบทที่โนราสุทินบันทึกไว้ก็นำมาถ่ายเอกสารให้จ้อนไปฝึกอ่านทบทวนเพื่อ

ไม่ให้เสียเวลาคัดลอก เป็นต้น นอกจากนี้ ในปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่หลายคนอ่านเขียนภาษาไทยได้ แต่ถ้าน้อยลง แม้จะมีโรงเรียนสอนภาษาไทย แต่บางคนก็เลิกเรียนกลางคันด้วยเหตุผลต่าง ๆ ทำให้อ่านภาษาไทยไม่คล่อง จึงมีผู้คิดถ่ายเสียงบทขับโนรามาบันทึกด้วยตัวโรมันซึ่งเด็กที่นี้อ่านได้คล่องแคล่วกว่าเนื่องจากภาษามลายูที่เรียนในโรงเรียนก็ใช้อักษรโรมัน ทำให้การบันทึกด้วยบทโนราเปลี่ยนรูปแบบไปอีกทางหนึ่ง

การที่โนราและนักดนตรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่ที่บ้านปลายระไมไม่ว่าจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือประกอบอาชีพส่วนตัวทำให้เมื่อถึงช่วงเวลาที่มีการประกอบพิธีโนราโรงครูคือในเดือน 6 – 7 จึงมารวมตัวกันง่าย ทุกคนจะละทิ้งภาระหน้าที่ส่วนตัวชั่วคราวเพื่อมาประกอบพิธีโนราโรงครูช่วยเหลือชาวบ้านในการปลดปล่อยพันธะสัญญาจากครูหมอโนราแม้จะมีค่าตอบแทนไม่สูงนัก เทียบไม่ได้กับงานประจำที่ทำอยู่ แม้คนที่ไปทำงานอยู่ต่างถิ่นก็จะพยายามลางานกลับมาดังเช่นโนราจ้อน หลังจากเรียนจบโพลีเทคนิคแล้วได้ไปทำงานที่กัวลาลัมเปอร์ และพยายามลางานมาเล่นโนราเท่าที่โอกาสจะอำนวย หรือโนราบอยมีปัญหาที่ทำงานเก่าเพราะต้องลามาเล่นโนราเป็นระยะเวลานานก็ยอมลาออก แล้วกลับมาทำงานที่บ้านเพื่อจะได้สามารถเข้าร่วมประกอบพิธีโนราโรงครูกับคณะโนราของตนได้โดยสะดวก สิ่งนี้ถือเป็นพันธะกิจสำคัญของการเป็นโนรานั้นเอง

ภาพที่ 41 คณะโนราฝึนกำลังทำพิธีนอบครูหรือไหว้ครู

ภาพที่ 42 โนราฝึกหัดกำลังร่ำบทคุณครูและสอนรำก่อนเริ่มประกอบพิธีกรรมในวันแรก

ภาพที่ 43 จ๋อนกำลังฝึกขับบทโนรากับโนราสุทินโดยใช้โทรศัพท์บันทึกเสียงไว้ด้วย

6.1.2 ความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา

ชาวบ้านที่บ้านปลายระไมยังมีความเชื่อเรื่องครุหมอโนราอย่างเหนียวแน่น แต่ละครอบครัวจะมีครุหมอที่ครอบครัวตนนับถือสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีหิ้งครุหมอที่บ้าน เวลามีปัญหาที่พึ่งพาครุหมอด้วยการบนบานครุหมอให้ผ่านพ้นภาวะวิกฤติต่าง ๆ ไปได้ เช่น เมื่อเจ็บป่วย เรือรั้ง ต้องการความก้าวหน้าในชีวิตการทำงาน เป็นต้น เมื่อสมหวังแล้วก็แก้บนตามที่ได้บนไว้

ครุหมอที่ชาวบ้านปลายระไมนับถือมีหิ้งครุหมอที่อยู่ในตำนานและครุหมอในท้องถิ่นเอง ครุหมอที่อยู่ในตำนานที่สำคัญคือแม่ศรีมาลา มีคนนับถือกันมาก เพราะเชื่อว่าเป็นครุต้นโนรา คือครุผู้ให้กำเนิดโนราเป็นคนแรก ส่วนครุหมอโนราในท้องถิ่น ซึ่งพบเฉพาะที่บ้านปลายระไมที่สำคัญได้แก่ ทวดศักดิ์สิทธิ์ ครุหมอพ่อขุนทอง ทวดทองรักษ์และทวดทองห่อ ทวดเพชรทวดพัน ครุหมอเหล่านี้เมื่อครั้งยังมีชีวิตมีประวัติความเป็นมาสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของบ้านปลายระไมอีกด้วย เช่น พ่อขุนทองเคยเป็นนักรำในราชสำนักซึ่งในอดีตมีวังเจ้าเมืองตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก ส่วนทวดทองรักษ์เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เป็นโนราที่มีความสามารถสูง เป็นต้น

ก่อนประกอบพิธีโนราโรงครูในแต่ละช่วง โนราจะร้องเชิญครุหมอโนราทั้งหมดเท่าที่สืบสายขึ้นไปได้เข้ามายังโรงโนราเพื่อเป็นสักขีพยานในการประกอบพิธีโดยไม่มีการลงทรง การร้องเรียกชื่อเชิญครุหมอโนรา เท่ากับเป็นการทบทวนและประกาศนามครุหมอในสายโนราของตนต่อผู้ร่วมพิธีทั้งหมด ส่วนการเชิญครุหมอของเจ้าภาพนั้นเป็นการเชิญเพื่อมาลงทรงในร่างทรงที่เจ้าภาพได้เชิญไว้ล่วงหน้า ครุหมอที่เจ้าภาพจะเชิญมานี้มีทั้งครุหมอของเจ้าภาพเอง และครุหมอของญาติพี่น้องและเขยสะใภ้ทั้งหมดมาร่วมด้วย การเชิญครุหมอส่วนของเจ้าภาพนี้จะแตกต่างจากภาคใต้ค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากในภาคใต้จะเชิญเฉพาะครุหมอของเจ้าภาพซึ่งลูกหลานว่านเครือทั้งหมดในสายตระกูลนับถือร่วมกันมายังโรงโนรา การเชิญครุหมอของชาวบ้านที่ปลายระไมจึงเป็นเสมือนการรวมญาติรวมดวงของครุหมอผ่านสายสัมพันธ์ของชาวบ้านในชีวิตจริง เป็นการพ่อนปรนตัวตนที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวใต้คือการถือพรครือพวก เนื่องจากบริบทของชาวสยามที่เปลี่ยนไป กลายเป็นชนกลุ่มน้อย การ “นับญาติ” ทั้งสายตนสายดองสายเขยสะใภ้ทั้งหมดมาร่วมกันผ่านการเชิญครุหมอมายังโรงพิธีจึงเป็นการกระชับเกลียวความสัมพันธ์ของความเป็นกลุ่มพวกพ้องเดียวกันให้แน่นแฟ้นและกว้างขวางยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุที่มีครุหมอมและร่างทรงเป็นจำนวนมาก บางคืนอาจมีร่างทรงครุหมอมถึง 40 คน เจ้าภาพจึงต้องเขียนชื่อครุหมอมและร่างทรงให้โนราเพื่อจะได้ร้องเชิญมายังโรงได้อย่างครบถ้วน ครุหมอมองค์หนึ่ง อาจจะมีร่างทรงมากกว่า 1 คน และร่างทรง 1 คนก็อาจจะเป็นร่างทรงของครุหมอมหลายองค์ได้ โดยที่ทุกคนต่างยอมรับ ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งแย่งชิงครุหมอกัน ส่วนชาวบ้านคนใดจะนับถือครุหมอมในร่างทรงใดก็ขึ้นอยู่กับว่าร่างทรงนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติกันอย่างไร แต่ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านที่นับถือก็เป็น “ญาติพี่น้อง” กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง จึงสามารถกราบไหว้ครุหมอมในร่างทรงใดก็ได้

นอกจากครุหมอมโนราที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ชาวบ้านที่ปลายระไมยังนับถือทวดศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเดิมเคยเป็นเจ้าของอยู่ที่นี้ มีพิธีแก้บนทวดศักดิ์สิทธิ์ทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ในภูมิภาควัดปลายระไม ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณที่เชื่อว่าเป็นตัวแทนของทวดศักดิ์สิทธิ์ ทวดศักดิ์สิทธิ์นี้ถือว่าใหญ่กว่าครุหมอมอารักษ์ทั้งปวงของบ้านปลายระไม เมื่อโนราปลายระไมประกอบพิธีกรรมโรงครุขึ้นเมื่อใด ไม่ว่าจะในหมู่บ้านหรือต่างหมู่บ้าน โนราจะต้องนำหมรับสำหรับหนึ่งมาถวายทวดศักดิ์สิทธิ์ในวัดด้วย อีกทั้งทุก 7 ปี โนราปลายระไมคณะโนราเผียน ซึ่งเป็นคณะดั้งเดิมจะต้องตั้งโรงครุในวัดเพื่อประกอบพิธีโนราโรงครุถวายทวดศักดิ์สิทธิ์

ชาวบ้านเชื่อว่าครุหมอมส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศไทย เพราะลูกหลานจากเมืองไทยไม่ดูแล ไม่ให้กิน จึงต้องมาพึ่งลูกหลานที่ปลายระไม ความเชื่อนี้สอดคล้องกับสำนึกของคนปลายระไมที่ยึดถือในรากเหง้าของตนเองที่มีที่มาจากเมืองไทย ด้วยเหตุที่ครุหมอมจะให้คุณให้โทษ คุ่มครองดูแลพึ่งพาอยู่เฉพาะกับลูกหลานเท่านั้น เมื่อครุหมอม “เดินทาง” จากเมืองไทยมายังปลายระไม จึงเป็นเสมือนตรารับรองว่าผู้คนที่ทั้งสองฝ่ายเป็นญาติใกล้ชิด ผ่านการมีครุหมอมเดียวกันครุหมอมจึงเป็นสะพานเชื่อมโยงคนปลายระไมกลับไปยังดินแดนบรรพบุรุษ นอกจากนี้ การที่ครุหมอมเลือกมาพึ่งลูกหลานที่ปลายระไม ยังสะท้อนทัศนคติของคนที่นี่ได้เป็นอย่างดีว่าพวกเขา มองว่า พวกเขา ยังคงรักษาความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่ละทิ้ง อีกทั้งยังมองว่าฐานะความเป็นอยู่โดยทั่วไปของชาวบ้านที่นี่ดีกว่าในประเทศไทย สามารถเลี้ยงดูครุหมอมจำนวนมากได้

6.1.3 พิธีกรรมโนราโรงครุ

ความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติเป็น “วัฒนธรรม” ทางความเชื่อที่มนุษย์เป็นผู้คิดขึ้น อำนาจเหนือธรรมชาติมีอยู่เพราะมนุษย์เชื่อว่ามีอยู่ ในเมื่อมนุษย์มีความเชื่ออันนี้มนุษย์ก็ต้อง

ถ่ายทอดความเชื่อนี้ต่อไปให้คนรุ่นหลัง ในการถ่ายทอดความคิดความเชื่อ พิธีกรรมเป็นกลวิธีสำคัญที่ใช้ในกระบวนการการสืบทอด (transmission) และจะต้องทำอยู่เสมอๆ เพื่อเป็นการต่อยอดและถ่ายทอดความเชื่อ ถ้าไม่มีพิธีกรรมก็หมายถึงว่าไม่มีความเชื่อนั้น ๆ ต่อไปอีก (ศิริพร ฐิตะฐาน, 2555 หน้า 10)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างปี 2554-2557 พบว่าในช่วงเดือน 6-7 มีการจัดพิธีโนราโรงครูเฉพาะที่บ้านปลายระไมปีละ 5-7 โรง รวมทั้งที่คณะโนราไปรับเล่นที่หมู่บ้านอื่นๆ ด้วยนั้น ในส่วนของคณะโนราเพียงรับปีละ 11 - 14 โรง โนราพิธีรับ 8-10 โรง เจ้าภาพที่จะติดต่อโนราไปเล่นแก้บนต้องจองล่วงหน้าอย่างน้อย 1 ปี หากไม่ทันก็เป็นปีถัดๆ ไป ส่วนมีพิธีโนราโรงครูเพื่อตัดจุกโนราใหม่ในช่วง 5-6 ปีนี้ (2552-2557) เกิดขึ้นถึง 3 ครั้ง ได้แก่ โนราภูมิ (2552) โนราบอย (2553) โนราจ้อน (2554) และในปี 2558 กำลังจะตัดจุกอีก 1 คน (ปี) การที่ชาวบ้านยังคงต้องการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูอยู่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรมโนราของชาวบ้านที่ปลายระไมยังคงดำรงอยู่ปรากฏเป็นรูปธรรมและน่าสนใจว่าแม้จะอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมคืออยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมมลายูและสัมผัสนวัฒนธรรมจีนอยู่เรื่อยๆ แต่พิธีโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมกลับมีพลวัตน้อยมาก ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยดังนี้

6.1.3.1 การใช้พื้นที่ปิดในการประกอบพิธีกรรม

การที่โนราโรงครูจัดขึ้นในพื้นที่ส่วนบุคคล คือในอาณาเขตบ้านของเจ้าภาพเอง ทำให้การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูไม่ถูกรบกวนจากปัจจัยภายนอกมากนัก ชาวบ้านสามารถประกอบกิจกรรมได้อย่างอิสระ ตามกฎหมายของรัฐเคดาห์นั้น หากกิจกรรมหรือมหรสพใดจัดเกินเวลาที่เที่ยงคืน ต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองก่อน ซึ่งหากมีเจ้าหน้าที่มาเกี่ยวข้องนั้น ชาวบ้านเห็นว่าจะยุ่งหลายเรื่อง ประการสำคัญคือต้องเลิกก่อนเที่ยงคืน ซึ่งถ้างานใดเจ้าภาพมีครุหมอมากจะไม่สามารถเชิญครุหมอทั้งหมดมาลงให้ทันภายในเที่ยงคืน บางงานกว่าจะเชิญครุหมอเสร็จหมดทุกองค์ล่วงเข้าไป 2 - 3 นาฬิกาของวันใหม่ แต่เมื่อจัดในอาณาเขตบ้านของตนเอง แม้จะเกินเวลาที่รัฐกำหนดก็ไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามายุ่งเกี่ยว ต่างจากการจัดในพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านที่ต้องขออนุญาตทางการเท่านั้น

การจัดโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมจึงเป็นเสมือนการจัดในพื้นที่ปิดอย่างหลวม ๆ กล่าวคือชาวบ้านที่มาร่วมมักเป็นญาติพี่น้องเพื่อนบ้านที่ได้รับเชิญมาซึ่งล้วนแต่เป็น ชาว

สยาม ไม่มีคนชาติพันธุ์อื่น ๆ ในมาเลเซียมาร่วมงานด้วยทั้งในแง่ของการเชิญมาเป็นแขกหรือมาชมในลักษณะการท่องเที่ยว แต่เจ้าภาพก็อนุญาตให้คนภายนอกเช่นผู้วิจัยซึ่งมาจากประเทศไทยมาร่วมชมได้ หรือปีหนึ่ง มีชาวลาวซึ่งเป็นเพื่อนของหลานเจ้าภาพมาชมงาน เจ้าภาพก็ต้อนรับด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ความเชื่อและศาสนาก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้มีการเปิดรับบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมชมงาน จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมงานคนหนึ่ง ซึ่งเป็นญาติของเจ้าภาพว่าอยากให้เป็นเพื่อน ๆ ชาวมาเลเซีย (ชาติพันธุ์) อื่น ๆ มาร่วมงานหรือไม่ เธอบอกว่าไม่ เพราะความเชื่อต่างกัน เขาไม่เชื่อมาชมก็ไม่มีประโยชน์

ในขณะที่พิธีโนราโรงครูในพื้นที่อื่น ๆ ของมาเลเซีย เช่น ที่กลันตัน ใช้พื้นที่เปิดในการประกอบพิธีกรรม มีผู้ชมส่วนใหญ่เป็นชาวมาเลย์และชาวจีน ทำให้เกิดพลวัตในประกอบพิธีกรรมหลายประการ เช่น การใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ผสมกับภาษาถิ่นมาเลย์กลันตัน (Kelantanese Malay dialect) โดยเฉพาะในช่วงการรำ 12 ท่า (ในงานวิจัยเรียกว่าช่วง Breaking Story Ceremony) การเรียกโนราใหญ่ว่า โต๊ะมโนรา (Tok Menora) เป็นต้น (Baharin Ilias Mohamad Nazri Ahmad and Hanani Ahmad Zubir, 2012) หรือที่ปีนังมีการรับโนราไปแสดงในศาลเจ้าของชาวจีน แต่จะเน้นที่การรำเพื่อความสวยงามเพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้กับเจ้าและผู้ชมในทำนองเดียวกับการเล่นจ๊ว (สัมภาษณ์, พร้ม ละอองมณี, 2555)

6.1.3.2 การใช้สัญลักษณ์ในพิธีกรรม

พิธีกรรมเป็นโอกาสที่ความหมายหลากหลายในเชิงสัญลักษณ์เชิงย่นย่อถูกปลดปล่อยให้พุ่งพรูออกมา และสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ความหมายเหล่านี้มีความเข้มข้นรุนแรงกว่าปกติ ในขณะที่ความคลุมเครือที่เกิดจากความหลากหลายก็ทำให้ความหมายของสัญลักษณ์ยืดหยุ่นได้ (เทอร์เนอร์ อังถึงใน, อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2551: 51)

เมื่อพิจารณาสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งประกอบด้วยวัตถุสัญลักษณ์และพฤติกรรมสัญลักษณ์ พบว่าล้วนหมายถึง อำนาจ การสืบทอดอำนาจ การสืบทอดครุ ความกตัญญู การตอบแทน ความอาลัยอาวรณ์ การรักษาสัจจะซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่ต่อกย้ำและทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมโนราสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุสัญลักษณ์

โรงโนรา

จากตำนานโนราที่เล่าขานกันในภาคใต้ เล่าว่าพระยาสายฟ้าฟาดเป็น ผู้พระราชทานโรงโนราให้แก่พระนัคนดาหรือขุนศรีศรัทธาซึ่งถือเป็นโนราคนแรก แม้ชาวบ้านที่ปลายระไมแทบจะไม่มีใครจดจำเล่าขานเรื่องนี้แล้ว แต่โรงโนรายังถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นเอกสิทธิ์ของโนรา คือโนราเป็นใหญ่ที่สุดในโรงตามประกาศิตเดิมของพระยาสายฟ้าฟาด

โรงโนราเปรียบเสมือนโลกและจักรวาลระดับย่อ ประกอบด้วยความศักดิ์สิทธิ์และข้อห้ามต่าง ๆ มากมาย เพดานโรงซึ่งผูกโยงไว้ด้วยเพดานผ้า เปรียบเสมือนเพดานโลก เป็นทางเข้าออกของครุหมอ พาลีเปรียบเสมือนที่พักชั่วคราวของเหล่าจิตวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โดยพาลีด้านขวาเป็นที่พักของครุหมอโนรา ด้านซ้ายเป็นที่พักของเทวดา ส่วนใต้พาลีนั้นเป็นทางผ่านของผีชั้นต่ำทั้งหลาย จึงมีข้อห้ามเดินลอดใต้พาลี เส้าทั้งแปดเป็นที่สถิตของเทวดาประจำทิศ หลังคามุงด้วยตับกระแซงหรือตับจาก เป็นที่สถิตของนางโกลกระแซง พื้นโรงโนราปูด้วยเสื่อหรือภาษาล้านเรียกว่าสาด เปรียบเสมือนพื้นปฐพี เมื่อทำพิธีทั้งหมดเสร็จเรียบร้อยแล้วต้องทำการ “พลิกสาด” เสมือนการเปลี่ยนแผ่นดินใหม่เพื่อไม่ให้จิตวิญญาณทั้งที่เชิญมาและไม่เชิญทั้งหลายจำได้ว่าพื้นที่นี้เคยเป็นโรงโนราแล้วมารออยู่กินไม่ยอมกลับ ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่เจ้าของบ้านในภายหลัง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการปิดประตูเชื่อมต่อระหว่างโลกจริงและโลกวิญญาณ

เทริด

สิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นสัญลักษณ์ของโนราคือ เทริด ในตำนานโนราภาคใต้เล่าว่า เทริดเป็นเครื่องทรงของกษัตริย์และได้พระราชทานมาให้แก่โนราคนแรก หลังจากทำพิธีตัดจุกแล้วจึงต้องมีการครอบเทริดเพื่อแสดงความเป็นโนราอย่างสมบูรณ์ ผู้ที่จะตัดจุกครอบเทริดโนราได้ยังต้องมีข้อกำหนดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ต้องยังบริสุทธิ์ไม่เคยร่วมประเวณีมาก่อน หากไม่บริสุทธิ์ก็ไม่สามารถเข้าพิธีตัดจุกและครอบเทริดได้ เรียกว่าเป็นโนราปาราชิก ครุหมอไม่เชื่อถือ หากเข้ามาในโรงโนราขณะทำพิธีตัดจุกก็จะถูกครุหมอขับไล่ หรือถ้าไปตัดเหมรยก็จะตัดไม่ขาด นอกจากนี้ยังมีวิธีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของโนราใหม่ โดยชาวบ้านจะนำเงินเหรียญวางไว้บนเทริด หลังจากตัดจุกครอบเทริดแล้วโนราใหม่ต้องออกรายรำ หากเงินเหรียญหล่นจากเทริดแสดงว่าโนรานั้นไม่บริสุทธิ์ เป็นโนราปาราชิก ครุหมอรวมทั้งชาวบ้านไม่ยอมรับให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม แต่จะเล่นดนตรี หรือเล่นเป็นพรานได้

ในวัฒนธรรมโนราเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของเทริดมาก โดยเชื่อว่าเทริดเป็นของสูง เนื่องจากเป็นเครื่องสวมศีรษะและยังเป็นเครื่องทรงของกษัตริย์ ห้ามเดินข้ามหรือยืนคร่อม ถ้าใครทำเช่นนั้นจะถูกครุหมอลงโทษ ทั้งนี้อาจตีความได้ว่าเทริดเป็นตัวแทนของครูทั้งครูต้นและครูสอนโนราที่สืบต่อกันมา อีกนัยหนึ่งคือวิชาของครูที่ถ่ายทอดมาให้ตั้งแต่ทำพิธีครอบเทริด ดังนั้นการเดินข้ามหรือยืนคร่อมเทริดจึงเท่ากับการหลบหลู่ครูบาอาจารย์และวิชาซีของตนเองนั่นเอง

หน้าพราน

ครูต้นโนราอาจแบ่งเป็นสองสายคือ สายโนราและสายพราน สายโนราจะมีเทริดเป็นสัญลักษณ์และมีท่ารำที่งดงามตามแบบอย่างโนรา ในขณะที่สายพรานมีหน้าพรานเป็นสัญลักษณ์ ท่ารำโหยงโย่เป็นจังหวะ ออกไปทางทะเลถึงดั่งดั่ง ไม่มีท่าที่แน่นอนและไม่ประณีตเหมือนท่ารำโนรา ในวัฒนธรรมโนรานับถือหน้าพรานว่าเป็นของสูงอีกอย่างหนึ่งรองลงมาจากเทริด ในพิธีโนราโรงครูจะนำหน้าพรานมาวางไว้บนพาลไผ่ซึ่งเป็นที่ตั้งครุหมอลงโนราเช่นเดียวกับเทริด หน้าพรานมี 2 ชนิด คือหน้าพรานทาสีแดง และหน้าพรานทาสีขาวที่เรียกว่าหน้าทาสี สำหรับตัวตลกหญิง

ในบทความครุกล่าวถึงพรานที่เป็นครูต้นหลายชื่อ ได้แก่ ขุนพรานพระยาพรานพรานบุญ พรานเทพ เป็นต้น นักวิชาการบางคน เช่น วิเชียร ณ นคร (วิเชียร ณ นคร, 2523) ภิญโญ จิตต์ธรรม (ภิญโญ จิตต์ธรรม, 2519) สันนิษฐานว่าเดิมโนราอาจเป็นพิธีกรรมการไหว้ครูของพวกพรานป่า เนื่องจากปรากฏร่องรอยชื่อครุหมอลที่เป็นพรานหลายคน ต่อมาเมื่อมีการนำเรื่อง พระสุธน-มโนห์รามาเล่นและได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง ครุหมอลพรานเดิมจึงถูกนำไปยึดโยงกับพรานบุญในเรื่องพระสุธน-มโนห์รา

เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับโนรา

เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับโนรามีลักษณะที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์อย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องลูกปัด ปีกนกแอ่น ทับทรวง หางหงส์หรือปีก เล็บ กำไล เป็นต้น โดยเฉพาะสร้อยลูกปัด กำไล และเล็บโนราก็ยังเป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นโนรา เนื่องจากโนราที่ปลายระไมไม่นิยมสวมเครื่องโนราขณะประกอบพิธีกรรมเว้นแต่โนราที่ประกอบพิธีตัดเหมรย แต่จะสวมสร้อยลูกปัดและกำไล โดยใช้สร้อยลูกปัดที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นโนรา รวมทั้งร่างทรงบางคนที่มีบรรพบุรุษเป็นโนราด้วยก็จะนำสร้อยลูกปัดมาสวมใส่ขณะเข้าทรง เพื่อแสดงอำนาจอันชอบธรรมใน

การสืบทอดเชื้อสายโนรามมาจากบรรพบุรุษ นอกจากนี้เมื่อชาวบ้านคนใด “ต้อง” ครุหมอ และบนบานให้หายเป็นปกติ โนราก็จะทำ “จำเหมมรย” หรือขันใส่ดอกไม้ เทียน หมากพลู และใส่เล็บหรือกำไล โนราเข้าไปด้วยมอบให้แก่ผู้บนบานเก็บไว้ เพื่อแสดงพันธะสัญญาระหว่างลูกหลานกับครุหมอ เมื่อจะประกอบพิธีโนราโรงครุตามคำสัญญาก็จะนำขันนี้มาแขวนไว้ใต้พาไลเพื่อให้โนราประกอบพิธีตัดเหมมรยคือการสิ้นสุดพันธะสัญญากับครุหมอ

เขียนครุหมอ

เขียนครุหมอคือภาชนะที่ใส่หมาก พลู ดอกไม้ เทียน และสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์แทนโนรา เช่น กำไล เล็บโนรา หรือสร้อยลูกปัด ส่วนใหญ่จะนำขันขนาดย่อมมาใช้เป็นเขียน เขียนครุหมอจะวางไว้หน้าร่างทรงขณะที่กำลังลงทรง ถือเป็นของที่ร่างทรงใช้บูชาครุหมอและเชื่อมต่อระหว่างครุหมอ ร่างทรง และโนรา

ร่างทรงบางคนจะมีเขียนครุหมอเป็นของตัวเองซึ่งนำมาเองจากบ้าน ส่วนคนที่ไม่ได้นำมาเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมให้ เขียนครุหมอที่เป็นของตัวเองมักเป็นเขียนที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น เขียนครุหมอพ่อขุนทองของโนราทินซึ่งได้รับตกทอดมา เมื่อจะลงทรงครุหมอ พ่อขุนทองต้องใช้เขียนนี้เท่านั้น ครุหมอจึงจะลง ดังนั้นอีกนัยหนึ่ง ร่างทรงอื่น ๆ จึงไม่สามารถเป็นร่างทรงของพ่อขุนทองได้ ผู้ถือเขียนได้รับเอกสิทธิ์ให้เป็นร่างทรงครุหมอนี้แต่เพียงผู้เดียว และจะเปลี่ยนร่างทรงผู้ถือเขียนเมื่อร่างทรงเดิมเสียชีวิตไปแล้วเท่านั้น ในขณะที่ครุหมอบางองค์ โดยเฉพาะครุหมอที่อยู่ในตำนาน เช่น แม่ศรีมาลา ขุนพรานพญาพราน จะมีร่างทรงหลายคน ไม่มีใครถือสิทธิ์ผูกขาดการเป็นร่างทรงของครุหมอเหล่านี้

เครื่องเซ่นครุหมอ

เครื่องเซ่นครุหมอ ได้แก่ ที่ลีสอง หรือลีสองที่ เป็นการนำอาหารประกอบด้วยข้าวเหนียวหน้าต่าง ๆ และขนมโค ซึ่งเป็นขนมที่ใช้ในพิธีกรรมเท่านั้น และไม่ใช้ของคาวเลย นำมาจัดใส่กระทงใบตอง จำนวน 11 กระทง และใส่น้ำอีก 1 กระทง รวมเป็นลีสองกระทง ใช้สำหรับเป็นเครื่องเซ่นไหว้ครุหมอโนรา 1 ชุด และ เซ่นไหว้พระภูมิเทวดาอีก 1 ชุด เหตุที่ต้องเป็นที่ลีสองนี้ไม่มีคำอธิบายแน่ชัด แต่น่าสนใจว่าตัวเลขที่เกี่ยวข้องกับโนรามักเป็นเลข 12 นอกจาก

สิบสองที่ก็เช่น ทำรำ 12 ท่า บทสิบสองที่นำวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ มาเล่นและร้องสั้น ๆ และโนรา ในภาคใต้บางคณะยังเล่นกำพืด 12 เรื่องอีกด้วย

นอกจากสิบสองที่แล้ว ยังมีการจัดหมรับโดยใช้ขนมลา นำมาจัดพันเป็นรูปทรง กรวยใส่ในขันตามจำนวนครุหมอที่เชิญมา วางบนพาไลเพื่อเป็นเครื่องเช่นครุหมอ และเตรียมไว้อีก สำหรับหนึ่งเพื่อถวายทวดศักดิ์สิทธิ์ในวัดปลายระไม หมรับนี้ถือเป็นอาหารสำคัญในพิธีกรรมของ ชาวใต้ ใช้เพื่อเป็นเครื่องเช่นให้แก่บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับในพิธีต่าง ๆ แต่ภาคใต้นิยมใช้ในงานสารท เดือนสิบ ส่วนที่ปลายระไม ใช้ทั้งพิธีโนราโรงครู พิธีบูชาทวดศักดิ์สิทธิ์ และพิธีสารทเดือนสิบ

ภาพที่ 44 เชี่ยนครุหมอพ่อขุนทอง

ขันหมากโนรา

นับแต่อดีต หากใครต้องการรับโนราไปแสดงจะต้องเตรียมขันหมากหรือ เชี่ยนหมากซึ่งประกอบด้วย หมากพลู 3 คำ ไปมอบให้โนรา แจ้งความประสงค์และรายละเอียดในการ รับไปแสดงให้ทราบ ถ้าโนราเห็นว่างานดังกล่าวตนสามารถไปแสดงได้ก็รับขันหมากไว้ การรับ ขันหมากถือเป็นพันธะสัญญาที่มีต่อกัน ห้ามทั้งสองฝ่ายบิดพลิ้ว หมากพลูที่รับไว้โนราจะนำไปไว้บนหิ้ง ครุหมอ จุดเทียนบอกกล่าวการรับขันหมากให้ครุหมอทราบ หากต่อมาโนราเกิดอุปสรรคสำคัญไม่

สามารถไปแสดงตามกำหนดที่ตกลงกันได้ไว้ได้ จะต้องแจ้งให้เจ้าภาพทราบล่วงหน้าพร้อมคืนชั้นหมากไป เป็นอันว่าพันธสัญญาจบสิ้นกัน แต่กรณีเช่นนี้เกิดขึ้นน้อยมากเนื่องจากโนราต้องรักษาสัจจะอย่างยิ่ง บางกรณีที่โนราหัวหน้าคณะคนเก่าเสียชีวิตไป หัวหน้าคณะคนใหม่ก็ต้องรับเล่นโนราโรงครูตามที่หัวหน้าคนเก่า “รับเขียน” ไว้ จะยกเลิกไม่ได้ ชั้นหมากโนราจึงเป็นสัญลักษณ์สำคัญแทนสัจจะสัญญาในวัฒนธรรมโนรา

อย่างไรก็ดี สภาพสังคมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันอาจทำให้การรักษาสัจจะลดความเข้มขลังลง เจ้าภาพบางรายติดต่อโนราไว้เป็นมั่นเหมาะแล้วแต่มายกเลิกในภายหลัง จึงมีการใช้ระบบเรียกเก็บค่ามัดจำไว้ก่อนเป็นหลักประกัน โดยคณะโนราพร้อมจะเรียกเก็บค่ามัดจำจากเจ้าภาพที่เป็นคนภายนอกหมู่บ้านราวครึ่งหนึ่งของค่าราคา (เงินที่เจ้าภาพมอบตอบแทนแก่โนรา) เช่น ถ้าจัดโนราโรงครูแบบ 3 วัน 3 คืน ค่าราคา 5,500 ริงกิต จะเก็บเงินค่ามัดจำ 3,000 ริงกิต หากเจ้าภาพยกเลิกไม่เล่นตามวันที่ตกลงกันไว้ได้ โนราจะยึดเงินค่ามัดจำ และในทางตรงข้าม หากฝ่ายโนราไม่สามารถไปเล่นตามที่ตกลงกันไว้ได้ โนราจะต้องคืนเงินมัดจำพร้อมค่าปรับอีกเท่าหนึ่ง แต่ในกรณีที่เจ้าภาพเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันจะไม่มีมีการเรียกเก็บค่ามัดจำ

พฤติกรรมสัญลักษณ์

จากการศึกษาการใช้สัญลักษณ์ในพิธีกรรมโนราโรงครู พบพฤติกรรมสัญลักษณ์ที่สำคัญทั้งในช่วงการเข้าทรง การรำรำของโนรา และการตัดเหมรย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเข้าทรง

จากมุมมองของคติชาวบ้าน การเข้าทรงถือเป็นสื่อในการเข้าถึงโลกของพิธีกรรม ซึ่งเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโลกอุดมคติเข้ากับโลกของความเป็นจริง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555: 152) ร่างทรงทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมต่อโลกจิตวิญญาณเข้ากับโลกจิตวิญญาณ โดยมีโนราเป็นผู้ร้องเชิญขณะร้องเชิญ ร่างทรงจะต้องสำรวมกายใจให้นิ่ง ผู้ช่วยนำผ้าขาวมาคลุมร่างไว้ เกิดภาวะที่คลุมเครือชั่วคราว ต่อเมื่อครุหมอเข้าทรงสู่ร่าง ร่างทรงจะเกิดอาการสั่นอย่างรุนแรง เป็นช่วงของการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ระหว่างอำนาจศักดิ์สิทธิ์กับร่างสามัญ เมื่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์มีชัย ร่างนั้นจึงสงบลง ผู้ช่วยนำผ้าขาวผืนเดิมมาผูกเอวไว้เป็นสัญลักษณ์ว่าร่างนี้มีผู้ครอบครองใหม่เป็นครุหมออันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งอาจสำแดงฤทธิ์โดยการนำไฟมาลนที่แขน สุกบู่หรีมวนต่อมวน ต้มเหล้าปริมาณมากได้โดยไม่เมา พุด

เป็นกลอน ขึ้นอยู่กับว่าครูหมอนั้นมีบุคลิกเดิมเป็นอย่างไร ฯลฯ โดยที่ร่างเดิมในยามปกตินั้นไม่สามารถทำได้

เมื่อครูหมอพบปะกับลูกหลานก็จะแสดงความดีใจ คิดถึงห้วงหาอาหาร โดยแสดงออกผ่านการกอดรัด ลูบไหล่ทักทาย เช่นเดียวกับครูหมอด้วยกันเมื่อพบกันก็จะยกมือไหว้กัน ตามลำดับอาวุโส (แม้ว่าจะอยู่ใน “โลก” เดียวกัน แต่ก็ไม่ได้มีโอกาสพบเจอกัน) พิธีโนราโรงครูจึงเป็นเสมือนงานเลี้ยงให้ครูหมอได้มีโอกาสออกมากินเลี้ยง พบปะสังสรรค์ทั้งกับครูหมอด้วยกันเองและกับลูกหลาน รวมทั้งได้ร่ำร่ำร่วมกันให้เกิดความเพลิดเพลินสำราญใจ เมื่อถึงเวลาต้องลาจาก ครูหมอก็จะแสดงอาการเศร้าโศกเสียใจ บางครั้งก็ร่ำไห้ แสดงอาการอาลัยอย่างสุดซึ้งที่ต้องจากลาลูกหลานไป แต่ก็ให้สัญญาว่าจะกลับมาพบกันใหม่

การร่ำร่ำของโนรา

ทำรำหลักของโนราปรากฏอยู่ในบทสอนรำ และบททำปฐม ซึ่งประกอบด้วยท่ารำต่างๆ ที่อาจแตกต่างกันตามสายโนราแต่ละตระกูล ผู้ที่ฝึกฝนโนราจะต้องฝึกท่ารำต่างๆ เหล่านี้ให้สวยงาม ครูโนราที่ปลายระไมไม่มีการคิดค้นท่ารำใหม่ๆ แต่กออกไปเหมือนในภาคใต้ แต่จะพยายามรักษาท่ารำเดิมที่เคยถ่ายทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

นอกจากการแต่งกายของโนราจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแล้ว ท่ารำของโนราก็มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นไม่แพ้กัน โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับการแสดงของวัฒนธรรมอื่นในมาเลเซีย เช่น วัฒนธรรมมลายูหรือวัฒนธรรมจีน นักเรียนชาวสยามที่ได้เรียนรู้ฝึกหัดการรำโนรา จึงนิยมนำการแสดงโนราไปแสดงในพื้นที่สาธารณะเช่น เมื่อมีการจัดงานทางวัฒนธรรมในโรงเรียน เพื่อประกาศความเป็นชาวสยามและแสดงความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษผ่านการรำโนรา

การส่งโรงและตัดเหมรย

ในการส่งโรงและตัดเหมรยซึ่งเป็นพิธีกรรมช่วงสุดท้ายในการประกอบพิธีโนราโรงครู โนราจะต้องร้องส่งจิตวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่เชิญมาสิงสถิตย์ยังโรงโนราเพื่อเป็น พยานและดูแลรักษาโรงโนราขณะกำลังประกอบพิธี รวมทั้งผีทั้งหลายที่ไม่ได้เชิญมาแต่มาอาศัยกินด้วยให้กลับไปให้หมดสิ้น เพื่อไม่ให้หลงเหลืออยู่รบกวนเจ้าของบ้านอีก ในการประกอบพิธีส่งโรงจะ

พบทั้งความนุ่มนวลและเด็ดขาดแข็งแกร่ง โดยเมื่อโนราร้องส่งเทวดานางโอกระแซงหรือครุหมอมจะใช้ น้ำเสียงที่นุ่มนวล ใช้คำไพเราะอ่อนหวาน แต่เมื่อร้องส่งผีทั้งหลายก็จะใช้คำและน้ำเสียงที่ดุเด็ดขาด เสร็จแล้วก็ต้องทำลายโรงโนราให้หมดสภาพเดิมอย่างรวดเร็ว เริ่มต้นจากการที่โนราใช้ พระขรรค์ปลายเทียนลนเชือกผูกเพดานผ้ากลางโรง แล้วสมาชิกคนอื่นๆ กระชากเพดานนั้นให้ขาด อย่างรวดเร็ว เปิดดับจาก โยนแท่นรองเทริดและเครื่องเช่นที่เหลือบางส่วนลงใต้ฟาไล สุดท้ายคือการ ตัดเหมรย คือใช้พระขันธุ์ ปลายพันด้วยเทียนลนเชือกที่แขวนชั้นจำเหมรยไว้ให้ขาด โดยขณะตัดมี ข้อห้ามไม่ให้มอง ทั้งหมดนี้ต้องทำด้วยความรวดเร็ว

ภาพที่ 45 ครุหมอมออกมาร่ายรำเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินภายหลังพบปะกับลูกหลาน

6.1.3.5 การปรับตัวของพิธีกรรมให้ยืดหยุ่นกับบริบทที่เปลี่ยนไป

แม้ว่าพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมจะยังคงพยายามรักษาธรรมเนียมดั้งเดิมของการประกอบพิธีกรรมนี้ไว้อย่างเข้มแข็ง แต่ด้วยกาลเวลาและบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปมากทำให้การประกอบพิธีโนราโรงครูที่นี่มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางอย่าง เช่น การลดวัตถุประสงคในการจัดจากเดิมที่มีการจัดเพื่อไหว้บูชาครุหมอนโนรา เพื่อแก้บน และเพื่อตัดจุกโนราใหม่ เหลือเพียงวัตถุ 2 ประการหลัง ส่วนการจัดเพื่อไหว้ครูซึ่งเดิมคณะโนราหรือผู้สืบเชื้อสายโนราจะจัดทุก

3 ปีนั้นไม่มีการจัดอีกต่อไปแล้ว เนื่องจากการจัดเก็บในหมู่บ้านซึ่งจัดปีละหลายครั้ง ล้วนแต่เป็นโรงของครุหมอดีียวกับครุหมอของโนรา เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษและครุหมอร่วมกัน แต่ที่น่าสนใจคือมีการจัดโนราถวายทอดศักดิ์สิทธิ์ในวัดซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพนับถือสูงสุดของชาวบ้านในชุมชนทุก 7 ปีแทน

การประกอบพิธีโนราโรงครูที่ปลายระไมยังเน้นการทรงครุหมอมากกว่าการแสดงโนรา เห็นได้จากในช่วงที่เข้าทรงครุหมอ ซึ่งมีทุกวัน วันละ 2 ครั้ง ยกเว้นวันเข้าโรงและวันสุดท้ายที่มีการเชิญครุหมอเพียงช่วงเดียว ในเวลานี้จะมีชาวบ้านมาร่วมเป็นจำนวนมาก โดยชาวบ้านเหล่านี้มีส่วนร่วมโดยการนำเครื่องเช่นบูชาต่าง ๆ เช่นบุหรี เปียร์ น้ำหวาน มาถวายแก่ครุหมอที่ตนนับถือ รวมทั้งขอพรจากครุหมอ ในขณะที่เมื่อมีการรำโนราและเล่นบทสิบสองในวันสุดท้าย ในช่วงของการตัดเหมรยจะมีผู้ชมน้อยมาก มีเพียงเจ้าภาพและญาติใกล้ชิดเท่านั้นที่อยู่ร่วมชม เนื่องจากชาวบ้านถือว่าการแสดงนี้เป็นการเล่นถวายครุหมอ ไม่ใช่เรื่องของชาวบ้าน นอกจากนี้ในแง่ของศิลปะการแสดงต้องยอมรับว่าการรำและร้องของโนราที่ประกอบพิธีตัดเหมรยยังไม่ “เนียน” หรืองดงามเหมาะเจาะนัก เนื่องจากโนราที่รำมักเป็นโนรารุ่นใหม่ ๆ มีประสบการณ์ในการรำไม่มาก และรำร้องเพียงย่อ ๆ ในบทคล้องหงส์ซึ่งมีโนราอีก 2 คนมารำร่วมด้วยก็สวมชุดธรรมดา ให้โนราที่ตัดเหมรยแต่งองค์ทรงเครื่องโนราเพียงคนเดียว ในขณะที่เมืองไทยโนราใหญ่จะเป็นผู้รำเป็นหลัก และมีโนราอื่น ๆ แต่งกายด้วยเครื่องโนราสวยงามออกมารำและร้องบทร่วมด้วย โดยเฉพาะในบทคล้องหงส์ และแทงเข้ ซึ่งมีใช้โนราหลายคนรำร่วมกัน ทำให้มีความงดงาม มีชาวบ้านสนใจมาร่วมรับชมเป็นจำนวนมาก ส่วนช่วงลงทรงนั้น ของภาคใต้ส่วนใหญ่จะมีเฉพาะเจ้าภาพและญาติที่นับถือครุหมอเดียวกันมาร่วมพิธี ส่วนชาวบ้านทั่วไปที่มาชมส่วนใหญ่ก็เพียงอยากเห็นครุหมอสำแดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ เท่านั้น

นอกจากนี้พิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมยังตัดพิธีกรรมบางอย่างออก ได้แก่ การแทงเข้ หรือแทงจระเข้ ซึ่งเดิมจะกระทำก่อนการตัดเหมรย แต่เนื่องจากพิธีแทงเข้มีความยุ่งยากมาก ผู้ประกอบพิธีต้องมีคาถาอาคมที่แข็งแกร่งมิฉะนั้นอาจเป็นภัยแก่ตนได้ เช่น การแทงจำห้ามแทงให้ถูกตา มิฉะนั้นผู้แทงอาจตาบอด ต้องบริกรรมคาถาและตั้งจิตให้มันขณะประกอบพิธี เมื่อแทงเสร็จก็ต้องทำพิธีกรวดน้ำด้วย นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามประกอบพิธีนี้บริเวณใกล้แหล่งน้ำ เช่นทะเล เพราะเชื่อว่าจะเข้จะขึ้นมาจริงๆ ที่ปลายระไมก็มีเรื่องเล่าว่าครั้งหนึ่งขณะประกอบพิธีโนราโรงครู ซึ่ง

โรงโนราตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เมื่อถึงตอนเที่ยงเช้า ปรากฏว่าจะเข้ขึ้นมาจริงๆ ทำให้ชาวบ้านแตกตื่น จากนั้น โนราจึงไม่ค่อยประกอบพิธีเที่ยงเช้าอีก ประกอบกับในระยะหลังการเรียนคาถาอาคมค่อย ๆ คลายความ เข้มข้นลงทำให้ไม่มีโนราคนใดกล้าทำพิธีนี้อีก

อย่างไรก็ดี ในพิธีโนราโรงครูที่ปลายระไมได้เพิ่มพิธีพาเด็กกลางเข้ามา ซึ่ง สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องครุหมอทวดเพชรวาดพัน ซึ่งเป็นครุหมอที่นับถือกันเฉพาะในท้องถิ่น โดย เชื่อว่าในสายตระกูลที่นับถือทวดเพชรวาดพัน จะต้องนำลูกคนโตมาเข้าพิธีพาเด็กกลาง (คือให้โนรา เดินนำเด็กจากบ้านเข้ามายังโรงโนราในช่วงที่มีการประกอบพิธีโนราโรงครูของบ้านนั้น) เด็กที่ผ่านพิธี พากลาง เรียกว่า ลูกแม่น้ำ เชื่อว่าเมื่อตักน้ำจะไม่ได้รับอันตราย พิธีนี้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของ ชาวบ้านนับแต่อดีต เนื่องจากนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ได้แก่งำนน้ำปลายระไม ตามประวัติ ของหมู่บ้านกล่าวถึงชื่อเดิมของหมู่บ้านคือพานเชือกเขา ซึ่งเป็นสะพานเชือกที่ใช้ข้ามแม่น้ำปลายระไม ในอดีต (แต่ปัจจุบันตื่นเงินไปมากแล้ว) ทำให้เด็ก ๆ มีโอกาสเสียชีวิตจากการตกน้ำได้มาก การทำพิธี นี้ในแง่หนึ่งจึงช่วยสร้างความสบายใจให้กับพ่อแม่ว่าครุหมอจะช่วยปกป้องรักษาลูกหลาน (อย่างน้อย 1 คน) ให้รอดปลอดภัยจากอันตรายทางน้ำได้ ปัจจุบัน เด็กที่เข้าพิธีพากลางมิได้มีเพียงลูกคนโต แต่ อาจเป็นเด็กที่เจ็บป่วย และพ่อแม่บ่นไว้ว่าจะพากลาง เมื่อหายมีการจัดโนราโรงครูของญาติสายตรงก็ จะนำเด็กคนนั้นเข้าพิธีพาเด็กกลาง โดยมีเด็ก ๆ ลูกหลานคนอื่น ๆ ในตระกูลเดินตามด้วยเป็นขบวน ยาว เวียนรอบโรงโนราสามรอบ และเข้าไปในโรงโนราอย่างพร้อมเพรียงกันเพื่อให้เกิดสิริมงคล

6.1.4 ชุมชนปลายระไม

6.1.4.1 ความพร้อมด้านเศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวสยามที่ปลายระไมอาจเรียกได้ว่า พออยู่พอกิน คือไม่ถึงกับร่ำรวยมาก (ยกเว้นบางคนที่เป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ในชุมชน) แต่ก็ไม่อัดคัดขัดสน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีที่ดินเป็นของตนเอง และได้รับความช่วยเหลือในการประกอบ อาชีพจากรัฐบาลเป็นอย่างดี เช่น ผู้ที่ปลูกยางพาราที่ได้รับกล้ายางจากทางรัฐ ผู้ที่ทำนาปลูกข้าวก็ ได้รับปุ๋ยโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เมื่อเก็บเกี่ยวผลิตผลแล้ว ก็นำไปขายให้แก่ทางรัฐ ซึ่งรัฐจะประกันราคาให้ นอกจากนี้รอบบ้าน ชาวบ้านมักปลูกผลไม้ เช่น เงาะ มังคุด พุเรียน ซึ่งสามารถเก็บกินและขายให้แก่ พ่อค้าชาวจีนที่มารับซื้อ เป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง สำหรับผู้ที่รับราชการมีอัตราเงินเดือนและ สวัสดิการค่อนข้างสูง เช่นครูประถมที่โรงเรียนทุ่งเรียน ซึ่งอยู่ติดกับชุมชนปลายระไม ได้รับเงินเดือน

ประมาณ 4,000 ริงกิต แต่โอกาสการรับราชการสำหรับชาวสยามมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากรัฐบาลเปิดโอกาสให้ภูมิบุตรหรือชาวมลายูมากกว่า อย่างไรก็ตาม ในยามว่างเว้นจากการทำงาน ชาวสยามที่บ้านปลายระไม โดยเฉพาะในวัยกลางคนขึ้นไปซึ่งหมดภาระค่าใช้จ่ายในการส่งให้ลูกเรียนแล้ว นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวจับจ่ายใช้สอยในเมืองไทย บางคนไปปีละ 2-3 ครั้ง แสดงให้เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจของชาวสยามที่บ้านปลายระไมห่างไกลจากคำว่าผืดเคือง

อย่างไรก็ดี ในการจัดพิธีโนราโรงครุแต่ละครั้งต้องใช้ทั้งกำลังทรัพย์และแรงงานจำนวนมากทั้งในการเตรียมสถานที่ การเตรียมเครื่องประกอบพิธีเครื่องเช่นต่าง ๆ การประกอบอาหารเลี้ยงดูแขกและผู้ที่มาช่วยงานตลอดวัน รวมถึงค่ารถที่ต้องมอบให้แก่โนราในวันสุดท้ายซึ่งเป็นเงินราวๆ 3,000-5,000 ริงกิต รวมๆ แล้วเจ้าภาพอาจจะต้องจ่ายตั้งแต่ 10,000-20,000 ริงกิตต่อการจัดพิธีโนราโรงครุ 1 ครั้ง ดังนั้นจึงมีธรรมเนียมการใส่ซองช่วยการ หรือช่วยงานจากเพื่อนบ้านที่มาร่วมงาน โดยเจ้าภาพจะต้องบอกงานแก่เพื่อนบ้านและญาติมิตรทั้งหมดก่อน เมื่อถึงวันงานญาติสนิทก็จะมาช่วยเตรียมงานและเป็นแรงงานในด้านต่างๆ ผู้ชายอาจจะช่วยเตรียมสถานที่ ผู้หญิงช่วยงานครัวซึ่งต้องเตรียมอาหารเลี้ยงคนที่มาช่วยงานวันละ 3 มื้อทุกวันจนจบงาน ส่วนญาติหรือเพื่อนบ้านอื่นๆ ทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้านก็จะมาในวันงานและให้ซองช่วยการ ซึ่งมักใส่กันประมาณ 10 เหรียญ เนื่องจากแต่ละปีมีหลายงาน หากเจ้าภาพเชิญก็ต้องไปช่วย ทุกงาน

6.1.4.2 การมีเครือข่ายญาติพี่น้องที่เหนียวแน่น

หากจะนับญาติของชาวสยามที่บ้านปลายระไม พบว่าส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นพี่น้องทางสายเลือด หรือพี่น้องจากการแต่งงาน บางส่วนอาจย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น แต่เมื่อญาติพี่น้องจัดงานใด ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ งานที่เป็นของสายตระกูลเช่น ราโณงครุ ไหว้ครูสิหลาด ทรงต่ายย หรืองานที่เป็นของชุมชน เช่น รับเทวดาในเดือน 5 สารทเดือนสิบ ชาวสยามที่มีถิ่นฐานอยู่ที่นี้ก็จะกลับมาร่วมงานต่าง ๆ กันอย่างพร้อมเพรียง ทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนม ที่ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อื่น เมื่อพบปะกันก็ถามไถ่ชีวิตความเป็นอยู่ การงาน ครอบครัว พาลูกหลานรุ่นใหม่มาแนะนำให้ญาติรู้จัก

การที่ชาวสยามที่บ้านปลายระไมนิยมให้ลูกหลานแต่งงานกับชาวสยามด้วยกัน หรือชาวจีนซึ่งนับถือพุทธศาสนาเหมือนกัน มีวิถีชีวิตไม่แตกต่างกันนัก ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหากแต่งงานกับชาวมลายูซึ่งนับถือ ศาสนาอิสลามแล้วต้องเปลี่ยนไป

นับถือศาสนาอิสลาม และไม่สามารถมาเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ กับญาติพี่น้องได้ เนื่องจากผิดหลักศาสนา ดังนั้นลูกหลานชาวสยามคนใดที่ไปแต่งงานกับชาวมลายูก็เหมือนกับตัดขาดจากครอบครัวเดิมไปเลย ในขณะที่แต่งงานกับชาวจีน เขยหรือสะใภ้ชาวจีนสามารถเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ ยิ่งชาวจีนมาเลยซึ่งนับถือพุทธศาสนา นิยมทำบุญในวัดของชาวสยาม และยังมีฝีมือในความสามารถทางไสยศาสตร์ของชาวสยาม โดยนิยมนำพระเครื่องมาให้ปู่เจ้าในวัดปลูกเสก ผู้วิจัยเคยเห็นพ่อชาวจีนพาลูกชายที่กำลังจะไปแข่งเทนนิสมาให้ปู่เจ้าให้พรและเป่าคาถาไปที่ไม้เทนนิสด้วย หรือในระดับความเชื่อพื้นบ้านเช่นการสะเดาะเคราะห์ ชาวจีนก็นิยมมาสะเดาะเคราะห์กับหมอฟันบ้านชาวสยามเพื่อปิดเป่าเคราะห์ร้ายด้วยเช่นกัน

การมีเครือข่ายญาติพี่น้องที่เหนียวแน่นทำให้เกิดพลังในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน พิธีกรรมที่จัดขึ้นก็มีส่วนยึดโยงให้ญาติพี่น้องมาร่วมตัวกัน สร้างความสามัคคีกลมเกลียวแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นไปอีก โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในบริบทของชนกลุ่มน้อยในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ยังต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มชนของตนเพื่อรักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนไว้ไม่ให้ถูกกลืนกลายในอนาคต

6.1.4.3 ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาไทย

ชาวบ้านที่ปลายระไมยังคงสื่อสารกันด้วยภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน เว้นแต่เมื่อต้องติดต่อกับชาติพันธุ์อื่น ๆ จึงสลับไปพูดภาษามลายูบ้าง จีนบ้าง อินเดียบ้างตามแต่ว่าจะสัมผัสกับชาติพันธุ์ใด เนื่องจากชาวสยามที่นั่นมักพูดกันได้มากกว่า 1 ภาษาเป็นปกติ ส่วนเด็กรุ่นใหม่ที่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลก็จะใช้ภาษามลายูสื่อสารกับครูหรือเพื่อนในโรงเรียน เมื่อกลับบ้านก็จะพูดภาษาไทยถิ่นใต้กัน นอกจากนี้ชาวสยามที่นี่ยังเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาไทย จึงจัดให้มีการเรียนการสอนภาษาไทยขึ้น โดยใช้สถานที่ภายในวัดปลายระไม ในระยะแรกให้คนที่มีความรู้ภาษาไทยดีเป็นผู้สอน บางคนเคยเป็นครูอยู่ที่เมืองไทย ต่อมาอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่บ้านปลายระไม จึงใช้ความรู้ที่มีช่วยสอนเด็ก ๆ ให้มีความรู้ภาษาไทยทั้งอ่านออกเขียนได้ ปัจจุบันผู้สอนภาษาไทยในโรงเรียนสอนภาษาไทยวัดปลายระไมมีพระจากเมืองไทยที่มาจำวัดอยู่ที่ปลายระไมเป็นครูผู้สอนหลัก และมีสุชาติ ขุนสุวรรณ เด็กหนุ่มชาวปลายระไมที่รักการเรียนการสอนภาษาไทยมาช่วยสอนเป็นบางครั้ง เนื่องจากปัจจุบันได้เข้ามาเรียนต่อสาขาภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

นอกจากการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและมีการเรียนการสอนผ่านระบบโรงเรียนแล้ว ชาวบ้านที่ปลายระไมยังเรียนรู้ภาษาไทยผ่านสื่อสมัยใหม่ต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ วีดีโอ หนังสือ และอินเทอร์เน็ต ชาวบ้านที่นี่ยินชมรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะละคร ข่าว รายการเพลง โดยรับชมผ่านกล่องรับสัญญาณที่ซื้อมาจาก อ.สะเดาหรือ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ซึ่งสามารถรับชมรายการต่าง ๆ ได้พร้อมกับประเทศไทย การรับชมรับฟังรายการโทรทัศน์รวมถึงรายการวิทยุจากประเทศไทยอยู่เสมอทำให้ชาวบ้านคุ้นเคยกับภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ด้วย

ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาไทยของชาวสยามที่นี่เป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งที่รักษาวัฒนธรรมโนราไว้ โดยเฉพาะในการแสดงโนราโรงครู ที่มีการสื่อสารด้วยภาษาไทยระหว่างผู้แสดงและผู้ชม โดยฝ่ายโนราจะขับบทต่างๆ ตั้งแต่บทไหว้ครู กาศครู เชื้อครูหมอลเล่นบทสิบสอง ตลอดจนส่งโรงด้วยภาษาไทยภาคใต้ตามตัวบทที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่อดีต ผู้ชมไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็สามารถรับฟังได้อย่างเข้าใจ

6.1.4.4 ค่านิยมเรื่องการบูชาครู ความกตัญญูกตเวที การรักษาสัจจะ

ชาวสยามที่ปลายระไมยึดถือค่านิยมในการบูชาครู ให้ความสำคัญกับครู ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณต่อตน และยึดถือเรื่องการรักษาสัจจะอย่างเข้มข้นเช่นเดียวกับคนในภาคใต้ส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นค่านิยมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต อย่างไรก็ตามค่านิยมนี้ก็อาจเลือนหายไปหากไม่มีการผลิตซ้ำความเชื่อและค่านิยมนี้อย่างสม่ำเสมอ การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูของชาวบ้านของชาวบ้านทั้งในภาคใต้และของชาวสยามที่ปลายระไม จึงเป็นการผลิตซ้ำค่านิยมในการบูชาครู ความกตัญญูกตเวที และการรักษาสัจจะที่แสดงออกมาอย่างเป็นรูปธรรม โดยเชื่อว่าหากมีคุณธรรมเหล่านี้ชีวิตก็จะมีแต่ความสุขสวัสดิ มีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน ปราศจากโรคภัยอันตรายต่าง ๆ โดยมีครูหมอเป็นผู้ปกป้องรักษาคุ้มครอง

6.1.4.5 ความภาคภูมิใจในการเป็นคนสยาม

ชาวบ้านที่ปลายระไมภาคภูมิใจในการเป็นคนสยามมาก ชาวบ้านรุ่นเก่า ๆ มักจะเล่าถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งเมืองไทรบุรียังขึ้นอยู่กับสยามในสมัยปู่ย่าพ่อดนแม่ตน และแสดงอาการ

เสียชีวิตที่ไทยยกเมืองไทรบุรีให้กับอังกฤษ ชาวบ้านคนใดที่ทราบว่ามีญาติอยู่ในเมืองไทยก็จะพยายามสืบหาว่าบ้านญาติตั้งหลักแหล่งอยู่ที่แห่งหนตำบลใด เมื่อทราบว่าญาติทางเมืองไทยมีงานการใดโดยเฉพาะงานศพก็จะเดินทางไปร่วมงานด้วย

ชาวบ้านที่ปลายระไมยังนิยมเดินทางมายังเมืองไทยด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ เช่น เดินทางมาท่องเที่ยวตั้งแต่ภาคเหนือ อีสาน จรดภาคใต้ ถ้าเดินทางไกลก็รวมกลุ่มกันเช่ารถตู้เข้ามา ถ้าเดินทางในจังหวัดใกล้ ๆ เช่น สงขลา พัทลุง ก็นำรถส่วนตัวขับเข้ามาเอง เมื่อเข้ามาในเมืองไทยพวกเขารู้สึกคุ้นเคยและสบายใจที่ได้ยินภาษาไทยไม่ว่าจะเป็นภาษาของภาคใดก็ตาม รวมทั้งชื่นชอบศิลปวัฒนธรรมของไทย วัด อาหารไทย รวมทั้งสถานที่ทางธรรมชาติต่าง ๆ นอกจากนี้ เด็กหนุ่มชาวสยามหลายคนเมื่อถึงวัยบวชเรียนพ่อแม่นิยมให้มาบวชที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราชตามขนบนิยมที่มีมาตั้งแต่อดีต

6.2 บทบาทของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม

แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของคติชน เป็นการศึกษาคติชนโดยพิจารณาบริบททางสังคม นอกเหนือจากการวิเคราะห์ตัวบทเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าข้อมูลทางคติชนมีบทบาทและหน้าที่ในสังคมอย่างไร ในฐานะที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของชุมชน นักคิดที่สำคัญคนหนึ่งในสำนักทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism) คือ วิลเลียม บาสคอม (William Bascom) บาสคอมได้เขียนบทความเรื่อง “Four Functions of Folklore” ซึ่งจำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชนในภาพรวมไว้ ๔ ประการ คือ 1) ใช้อธิบายเหตุผลและที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม 2) ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 3) รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และ 4) ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล (อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2552: 261-263) จากการศึกษาบทบาทของวัฒนธรรมโนราที่มีต่อชาวบ้านและชุมชนบ้านปลายระไม พบว่ามีดังนี้

6.2.1 สร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้ชาวสยามในสังคมพหุวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หมายถึง สิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ รู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกันและรู้สึกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น (สมหมาย ชินนาค, 2547: 151)

บาร์ท (Barth, 1960: 9-38) เสนอว่าในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะที่ยืดหยุ่น ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มชาติพันธุ์นั้นจะเลือกใช้และให้ความหมายกับลักษณะทางวัฒนธรรมใดในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นสถานภาพหนึ่งทางสังคมที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นจะเลือกใช้เมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น เมื่อปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มหนึ่งอาจแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แบบหนึ่ง แต่เมื่อปฏิสัมพันธ์กับคนอีกกลุ่มหนึ่งอาจแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อีกแบบหนึ่งที่แตกต่างกัน ดังนั้นรูปแบบในการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จึงมีลักษณะที่ยืดหยุ่น ไม่ตายตัว

ชาวสยามที่บ้านปลายระเมาะนับเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซียอันหลากหลาย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลมาเลเซียมีนโยบายประนีประนอมทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาซึ่งความเป็นเอกภาพทางเชื้อชาติ การประนีประนอมสามารถพบเห็นได้จากหลายด้าน เช่น การใช้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการและภาษาประจำชาติ แต่ภาษาอื่น ๆ ก็ได้รับการยอมรับด้วย ดังปรากฏว่ารัฐบาลให้มีการเรียนการสอนภาษาจีน ภาษาทมิฬเป็นภาษาเลือกในโรงเรียน (แต่ยังไม่มีภาษาไทย) การที่มีวัฒนธรรมมลายูเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ แต่ขณะเดียวกันประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ยังคงสามารถปฏิบัติได้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ นอกจากนี้ค่านิยมและการเข้าร่วมงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ด้วยกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการสนับสนุนความเข้าใจและทำให้เกิดความใกล้ชิดกลมเกลียวกันมากยิ่งขึ้น

ที่อำเภอเป็นดั่งมีผู้คนหลายกลุ่มหลายเชื้อชาติ ตั้งบ้านเรือนแยกเป็นกลุ่ม ๆ ตามชาติพันธุ์ แต่ก็มีอาณาเขตติดต่อสัมพันธ์กัน เช่น ทางทิศเหนือติดกับบ้านทุ่งเรียน (Kg. Padang Durian) ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวมลายู แต่เดิมนั้นเป็นชาวสยามที่นับถือศาสนาอิสลาม ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นมุขิมบุตราคนรุ่นเก่าๆ หลายคนยังพูดภาษาไทยได้ (สัมภาษณ์, การ์ณ ขุนแก้ว, 2555) นอกจากนี้บ้านทุ่งเรียนยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนประถม สถานีตำรวจ สถานีอนามัย และตลาดนัดขนาดใหญ่ที่ชาวสยามบ้านปลายระเมาะได้ใช้ร่วมกัน ทำให้ชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านนี้รู้จักกันดีเพราะเรียนหนังสือในระดับประถมศึกษาขึ้นมาด้วยกัน มีโอกาสพบปะสังสรรค์ไปมาหาสู่อยู่เสมอ บางครั้งชาวอินเดียนก็เชิญคนไทยไปกินเลี้ยงในฐานะแขก ถ้าคนจีนแต่งงานก็มักจะเชิญคนไทยไปร่วมงานด้วย ส่วนชาวมลายูไม่ค่อยเชิญใคร ยกเว้นงานสำคัญ ๆ เช่นฮารีรายอ ส่วนชาวสยามนั้น บางครั้งเมื่อชวน ชาวมลายูมาร่วมงานชาวมลายูแม้จะมาแต่ก็มักจะมารับประทานอาหารที่งาน (แนบ ราชภัฏเจริณู, 2554)

ชาวสยามมีความสัมพันธ์เป็นอันดีกับชาวจีนกว่าชาติพันธุ์อื่น ๆ เพราะนับถือพุทธศาสนาเหมือนกัน แม้จะคนละนิกาย ชาวจีนนิยมมาทำบุญไหว้พระขอพรในวัดของชาวสยาม เนื่องจากในพื้นที่ชนบทที่ชาวจีนอาศัยอยู่ไม่ค่อยมีศาลเจ้า อีกทั้งชาวจีนไม่นิยมบวชเป็นพระดังนั้นเมื่อชาวจีนจะทำบุญก็จะนิมนต์พระสงฆ์ที่เป็นชาวสยามมาเป็นผู้ประกอบพิธี ทำให้ชาวสยามกับชาวจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

ในท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม มักมีการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมอยู่เสมอ นอกจากการใช้ภาษาไทย นับถือพุทธศาสนา ใช้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและประกอบประเพณีต่าง ๆ แล้ว ชาวสยามที่นี้ยังนำการแสดงโนรามาใช้เป็นการแสดงประจำกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อมีการปะทะสังสรรค์ในทางวัฒนธรรมกับคนภายนอก เด็กสาวชาวสยามในปัจจุบันหลายคนสนใจการรำรำโนรา มาขอฝึกฝนหัดซ้อมโนราทั้งในคณะโนราฝ้ายและคณะโนราพริ้ม ด้วยเห็นว่าการรำโนราเป็นศิลปวัฒนธรรมที่บ่งบอกตัวตนการเป็นชาวสยามของพวกเขา เนื่องจากโนรามีความโดดเด่นทั้งในด้านท่ารำ ดนตรี และการแต่งกาย อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับการดำเนินชีวิต ชาวสยามที่ปลายระไม่คุ้นเคยกับการเล่นโนราตั้งแต่เกิดพ่อแม่ปู่ย่าพ่อดนแม่ตนใช้พื้นที่รอบโนราแนะนำสมาชิกต่อญาติพี่น้อง แทบทุกคนได้เข้าร่วมพิธีพาลงล่างที่จัดขึ้นพร้อมกับโนราโรงครู ดังนั้นเมื่อโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งรวมของนักเรียนมาเลเซียเชื้อสายต่างๆ ทั้งมลายู จีน อินเดีย และไทย จัดการแสดงทางวัฒนธรรม เด็ก ๆ ชาวสยามเหล่านี้ก็เลือกการแสดงรำโนรามาแสดงเป็นศิลปะประจำเชื้อชาติของตน โนราจ๋อนเล่าว่า เมื่อปี 2553 ตนเองและเพื่อน ๆ ซึ่งเป็นชาวปลายระไม่และได้หัดโนราร่วมกัน ได้แสดงรำโนราที่งานวัฒนธรรมในโรงเรียนมัธยมสุโหงเตียงซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมที่พวกเขาเรียนอยู่ เมื่อรำโนราแล้วเพื่อน ๆ ชาวสยามที่อยู่คนละชุมชนต่างชื่นชมการรำโนราของจ๋อนและเพื่อน ๆ มาก เมื่อทราบข่าวว่าในปี 2554 จ๋อนจะเข้าพิธีตัดจุกเป็นโนราใหม่ก็ขอตามมาดูพิธีกรรมนี้ที่บ้านของจ๋อนด้วย (พิคาวิ เพชรสุวรรณ, 2553) เมื่อมีรัฐบาลมิงงานเฉลิมฉลองต่างๆ ทางรัฐขอให้ชาวสยามส่งการแสดงไป ชาวสยามที่นี้เลือกนำโนราไปแสดงเพื่อประกาศความเป็นชาวสยาม ดังที่โนราสุทินได้เล่าว่า ตนเองได้ฝึกหัดโนราให้กับเด็กผู้หญิงในหมู่บ้านหลายคน และนำเด็ก ๆ เหล่านี้ไปแสดงเมื่อรัฐมิงงาน (สัมภาษณ์, สุทิน อุไรรัตน์, 2556)

นอกจากนี้ ชาวสยามยังได้รับการนับถือจากชาติพันธุ์อื่น ๆ ว่าเป็นผู้มีความรู้ทางไสยศาสตร์ ทั้งนี้จะสัมพันธ์กับการสืบทอดความรู้เกี่ยวกับโนรา เนื่องจากโนรานั้นเกี่ยวข้องกับความรู้ทาง “ไสยศาสตร์” มากมาย ผู้เรียนโนราต้องเรียนคาถาอาคมต่าง ๆ ดังนั้นคนที่เรียนโนราหรือรำทรง

(ซึ่งมักมีเชื้อสายโนรา) มักจะมีความรู้ทางคาถาอาคม และใช้วิชาช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การทรงครุหมอ เพื่อหาทางแก้ การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ทำพิธีเหยียบเสนาเพื่อรักษาปานแดงปานดำของเด็ก เป็นต้น ไม่เพียงแต่ชาวสยามด้วยกันที่มาพึ่ง ชาวมาเลเซียโดยเฉพาะชาวมาเลเซียเชื้อสายจีนนิยมมาสะเดาะเคราะห์หรือมาทำพิธีเสริมโชคคลาภกับหมอชาวสยาม กระทั่งชาวมาเลเซียเชื้อสายมลายูเองบางคนก็มาหาหมอชาวสยามเพื่อทำเสน่ห์ให้สามีกลับบ้าน เพราะสามีไปติดพันผู้หญิงฝั่งไทย เป็นต้น (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2554)

6.2.2 สืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวสยามและสร้างความทรงจำร่วมให้กับคนในชุมชน

นับตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวสยามที่บ้านปลายระไมอพยพจากภาคใต้ประเทศไทยมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านปลายระไมซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของไทยเมื่อร้อยกว่าปีก่อน จวบจนดินแดนแถบนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย ชาวบ้านยังคงสืบทอดความคิดความเชื่อประเพณีวิถีปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม รวมถึงการประกอบพิธีกรรมโรงครูซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องครุหมอโนราอันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ โดยพิธีนี้จัดขึ้นในช่วงเดือน 6-7 ของทุกปี มีชาวสยามทั้งในหมู่บ้านละต่างหมู่บ้านที่เป็นเครือญาติกันมาร่วมพิธีกันอย่างคับคั่ง อีกทั้งที่บ้านปลายระไมเองยังมีคณะโนราที่รับสืบทอดประกอบพิธีกรรมนี้อยู่ถึง 2 คณะ

ชุมชนชาวสยามบ้านปลายระไมตั้งอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซีย ซึ่งประกอบไปด้วยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายทั้งมลายู จีน อินเดียซึ่งแต่ละชาติพันธุ์ต่างก็มีวัฒนธรรมของตนเองที่โดดเด่น ส่วนชาวสยามนั้นถือเป็นชาติพันธุ์ส่วนน้อยในสังคม การสืบทอดวัฒนธรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิมของชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นการพูดภาษาไทย การนับถือพุทธศาสนา การสืบทอดประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ ในแง่ที่ช่วยให้วัฒนธรรมของกลุ่มไม่ถูกกลืนหายไป พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวสยามที่สำคัญอย่างหนึ่งและยังสร้างความทรงจำร่วมให้กับคนในชุมชน ทั้งในด้านความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม การแต่งกาย อาหาร เป็นต้น

6.2.2.1 ความเชื่อ

พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นการสืบทอดความคิดความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอ ซึ่งสะท้อนสำนึกการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณที่ปกป้องรักษาให้ชีวิตมี

ความเจริญก้าวหน้า ปัดเป่าอุปสรรค ภัยอันตรายและโรคภัยไข้เจ็บ และในส่วนของตัวพิธีกรรมเอง ชาวบ้านก็พยายามรักษารitualนิยมการจัดพิธีกรรมที่ทำมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ เช่น ธรรมเนียมการเข้าโรง ช่วงเวลาที่จัดพิธีกรรม ธรรมเนียมปฏิบัติของโนรา เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ตีบางอย่างก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การใช้โครงเหล็กมาสร้างโรงโนรา การเลิกไว้จุก เป็นต้น

6.2.2.2 ภาษา

ในแง่ของภาษา โนราใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ร้องขับบทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบทไหว้ครู บทเชื้อครูหมอ บทร้องประกอบทำรำ ซึ่งในบริบทที่ภาษามลายูและภาษาอังกฤษจากการศึกษาในระบบโรงเรียนรวมทั้งภาษาไทยกลางจากรายการโทรทัศน์ไทยกำลังเข้ามามีบทบาทกับสมาชิกใหม่ของชุมชนมากขึ้นเรื่อย ๆ นี้ ภาษาไทยถิ่นใต้ในบทร้องโนราจึงช่วยต่อยอดย้าคนในชุมชนให้รำลึกถึงรากเหง้าการเป็นคนไทยถิ่นใต้แต่เดิมของพวกเขา

6.2.2.3 วรรณกรรม

ในช่วงที่โนราประกอบพิธีตัดเหมรยในวันสุดท้ายนั้น พิธีสำคัญที่ต้องกระทำคือ การเล่นบทสิบสองให้ครูหมอดู บทสิบสองนี้เป็นการนำวรรณคดีเรื่องสั้นๆ มาขับบทรวม 12 เรื่องและนำมาแสดง 2 เรื่อง ได้แก่ *พระสุธน-มโนห์รา* ตอนนางมโนห์ราขอปีกขอหางจากแม่ป่า และ *พระรถ-เมรี* ตอนพระรถอมเหล้านางเมรีเพื่อหลอกถามเรื่องดวงตาของนางสิบสองและห้อยยาที่ช่วยรักษา ทั้ง 2 เรื่องนี้ชาวบ้านรับรู้และตระหนักด้วยความภาคภูมิใจว่าเป็นนิทานของชาติพันธุ์ตน ทั้งยังมีสถานที่ที่มาจากอนุภาคในนิทานนี้ด้วย เช่น ควนพระรถ บ้านยิตรา (Jitra) ซึ่งมาจากเรื่องพระรถ ตอน ฤๅษีแปลงสาร ไต้ยี่ (ขยี่) สารเดิมเสียและเปลี่ยนสารใหม่ให้พระรถ เป็นต้น

6.2.2.4 การแสดง

การแสดงโนราประกอบด้วยศิลปะการแสดงหลายด้านประกอบกันทั้งการรำ รำเพื่ออวดท่าทาง การร้อง และการรำและร้องประกอบกัน เช่นการรำบทคุณครู สอนรำ รำคล้องหงส์ และรำสิบสองบท ซึ่งต้องใช้การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอและยาวนานจึงจะสามารถแสดงได้อย่างงดงาม คนที่มาฝึกหัดโนราบางคนก็มาฝึกเพื่อที่จะได้มีความสามารถการรำรำติดตัว แต่บางคนก็ฝึกเพื่อที่จะเป็นโนราในอนาคตตามเจตนาารมณ์ของครูหมอ ครอบครั้ว หรือของตนเอง ครูโนราก็สอนและฝึกฝน

ให้อย่างที่ต้องการ เพื่อจะได้ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่ลูกหลาน

นอกจากการแสดงการรำรำโนราเพื่อบูชาครูหมอบนพิธีกรรมโนราโรงครูแล้ว ซึ่งเป็นการต่อยอดอัตลักษณ์ความเป็นคนสยามและคนใต้ในอดีตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษแก่ชาวสยามด้วยกันที่เข้าร่วมพิธีแล้ว เมื่อมีงานแสดงทางวัฒนธรรมที่โรงเรียนมัธยมสุโขทัยซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมใกล้บ้าน เด็ก ๆ ที่ปลายระไมก็มักจะเลือกการรำโนรามาส่งแสดงในฐานะการแสดงประจำกลุ่มนักเรียนเชื้อสายสยาม (Orang Siam) ด้วยความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตน

6.2.2.5 การแต่งกาย

การแต่งกายในชีวิตประจำวันของชาวสยามที่ปลายระไม หากเป็นผู้ชายจะไม่ค่อยแตกต่างกันมากนักกับชาวมลายู คือนิยมสวมเสื้อยืด เสื้อโปโล หรือเสื้อเชิ้ต นุ่งโสร่งหรือกางเกง ส่วนผู้หญิงจะแตกต่างกันค่อนข้างเด่นชัด คือถ้าเป็นผู้หญิงมลายูจะสวมฮิญาบ เสื้อแขนยาว นุ่งผ้าปาเต๊ะหรือกางเกงขายาวซึ่งเป็นการแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลาม ในขณะที่ผู้หญิงชาวสยามจะไม่สวมฮิญาบ (บางคนก็สวมเมื่อเข้าไปตัดยางในเวลาเช้ามีดเพื่อป้องกันยุง แต่จะต้องแอบสวมไม่ให้คนอื่นเห็น) สวมเสื้อแขนสั้น ถ้าเป็นผู้หญิงวัยกลางคนขึ้นไปนิยมนุ่งผ้าปาเต๊ะเหมือนกัน แต่ถ้าอายุน้อยนิยมสวมกางเกงขาสั้น เมื่อเห็นผู้หญิงสวมกางเกงขาสั้นในตลาดนัดที่หมู่บ้านใกล้เคียงจะสามารถบอกได้เลยว่าเป็นผู้หญิงชาวสยาม

ในพิธีกรรมโนราโรงครู โนราฝึกหัดจะเปลี่ยนเครื่องแต่งกายปกติมานุ่งโจงกระเบนเพื่อรำรำบทคุณครูและสอนรำก่อนจะเริ่มพิธีเข้าทรงในช่วงค่ำ ในพิธีเข้าทรงครูหมอบโนรา ร่างทรงจะเปลี่ยนเครื่องแต่งกายที่สวมตามปกติในชีวิตประจำวันเป็นเสื้อผ้าพิเศษ โดยเฉพาะร่างทรงของครูหมอบเพศชายจะเปลี่ยนมาสวมเสื้อยืดคอกลมสีขาว นุ่งโจงกระเบนซึ่งทำมาจากผ้าฝ้ายยาวที่ไม่มีการเย็บสำเร็จเหมือนที่เคยนุ่งมาในอดีต เนื่องจากชาวใต้เดิมนั้นนิยมนุ่งโจงกระเบนทั้งชายและหญิง โนราฝึกหัดและร่างทรงจะนุ่งผ้าในโรงโนรานั้นเองโดยไม่มีม่านปกปิด ชาวบ้านที่มาร่วมงานสามารถมองเห็นวิธีการนุ่งได้อย่างชัดเจน แม้จะเป็นโนราเด็ก ๆ ก็สามารถนุ่งโจงกระเบนแบบเดิมนี้นี้ได้ การนุ่งผ้าโจงกระเบนในพิธีโนราโรงครูจึงเป็นการทบทวนและสร้างความทรงจำร่วมของชาวบ้านและสืบทอดอัตลักษณ์การแต่งกายของบรรพบุรุษชาวใต้ของชาวสยามที่ปลายระไม รวมทั้งยังเป็นการ

ตอกย้ำอีกชั้นหนึ่งว่าครุหมอนั้นล้วนมาจากเมืองไทยและชาวบ้านที่นี่ก็มีรากมาจากเมืองไทยด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 46 ร่างทรงกำลังนุ่งโจงกระเบน ซึ่งเป็นการแต่งกายตามขนบของชาวสยามในอดีต

6.2.2.6 อาหาร

อาหารในชีวิตประจำวันที่ประกอบขึ้นครวัเรือนของชาวสยาม เป็นอาหารที่เรียบง่าย มีแกงส้ม ผัดผัก ปลาทอด น้ำพริก ผักเหนาะเป็นหลัก ในตอนเช้าเพื่อความรวดเร็วก็อาจจะรับประทานนาซีเลอมะ ซึ่งเป็นอาหารท้องถิ่นของชาวมลายู เป็นข้าวใส่แกงไก่ ปลาแห้งตัวเล็ก ๆ ไข่ต้มและน้ำพริก คล้ายข้าวมันแกงไก่ นาซีเลอมะทำเป็นท้อ ๆ ขายที่ร้านค้าของชาวมลายู สะดวกสำหรับคนที่ไปตัดยางหรือนักเรียนที่ต้องรีบไปโรงเรียนในตอนเช้า เมื่อมีงานต่าง ๆ ก็จะมีอาหารอื่น ๆ หลากหลายเพิ่มมากขึ้น เช่น ลักซา หรือขนมจีนแบบมลายู ใช้เส้นกลมขนาดใหญ่ ทานกับน้ำยารสชาติค่อนข้างจืดเมื่อเทียบกับน้ำยาขนมจีนในภาคใต้ มีผักเหนาะหั่นซอยเป็นชิ้นเล็ก ๆ ได้แก่ แตงกวา ถั่วฝักยาว หอมแดง ส่วนเส้นขนมจีนแบบไทยก็มีเช่นกันแต่จะเป็นแบบแห้ง ผลิตที่ป็นัง เมื่อรับประทานต้องนำมาต้มก่อน โดยรับประทานกับน้ำยากะทิใส่ส้มแขก แต่ขนมจีนแบบนี้นิยมทำรับประทานในครอบครัวมากกว่า

ส่วนอาหารที่ใช้ในพิธีกรรมโนราโรงครุมนั้นอาจแบ่งเป็นอาหารที่ใช้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน และอาหารในพิธีกรรมที่เตรียมขึ้นเพื่อถวายครุหมอ อาหารที่ใช้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงานเป็น

อาหารที่ทำรับประทานกันโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น แกงส้ม ปลาทอด ผัดผัก น้ำพริก และอาจมีกับข้าวที่ปกติทำยุ่งยาก เช่น แกงกะทิไก่กับหยวก ลักซา ก๋วยเตี๋ยวน้ำ ส่วนกลางคืนเจ้าภาพจะเลี้ยงอาหารที่รับประทานง่าย ๆ เช่น ข้าวต้ม ถั่วต้มหรือถั่วคั่ว ขนมแห้งทานเล่นอื่น ๆ ที่ซื้อสำเร็จรูปมาเป็นต้น อาหารเหล่านี้ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะมาช่วยกันทำเพราะต้องเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานและผู้มาช่วยงานจำนวนมาก และต้องให้ทุกคนได้รับประทานอย่างอิ่มหนำสำราญและทั่วถึง

อาหารที่ใช้ในพิธีกรรมที่สำคัญได้แก่ที่ 12 ซึ่งเป็นของหวานล้วน ๆ ไม่มีของคาว ได้แก่ ขนมโค และข้าวเหนียวหน้าต่าง ๆ จัดใส่กระทงใบตองเล็ก ๆ จำนวน 11 กระทงและน้ำอีก 1 กระทงใส่ถาดไว้ ส่วนหมรับ ได้แก่ ขนมลานามาม้วนขึ้นรูปเป็นทรงกรวยคว่ำคล้ายเจดีย์ใส่ไว้ในชั้นหรือถ้วย หมรับที่เจ้าภาพนำมาถวายครูหมอนี้ โนราผียนจะนำไปถวายทอดศักดิ์สิทธิ์ในวัดปลายระไมด้วยหมรับหนึ่งตามธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติมาแต่ครั้งอดีต อาหารที่ใช้ในพิธีกรรมนี้ไม่ว่าจะเป็นขนมโค ข้าวเหนียวหน้าต่าง ๆ หรือขนมลา จะทำเฉพาะเมื่อมีพิธีกรรมเช่นไหว้ครูหมอสั่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เท่านั้น ไม่มีการทำกินหรือทำขายกันในยามปกติ

ภาพที่ 47 อาหารในพิธีกรรม ประกอบด้วยที่สิบสองและหมรับ

ภาพที่ 48 อาหารสำหรับเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน

6.2.3 ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนในชุมชน

ในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครูแต่ละครั้งถือเป็นเรื่องใหญ่ ต้องใช้กำลังคนและกำลังทรัพย์เป็นจำนวนมาก ถ้าพึ่งเจ้าภาพคงไม่สามารถจัดงานขึ้นมาได้ การมีเครือข่ายญาติพี่น้องมากจึงมีความสำคัญ เพราะจะได้มาช่วยจัดเตรียมงานต่าง ๆ เช่น ญาติ ๆ ฝ่ายชายจะช่วยจัดสถานที่ ได้แก่ ปรับเตรียมพื้นที่สำหรับทำโรงโนรา ช่วยกันสร้างโรงโนรา เตรียมเต็นท์ ที่นั่งสำหรับคนดู ส่วนญาติฝ่ายหญิงช่วยทำกับข้าวเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ญาติผู้ใหญ่อาจจะให้คำปรึกษาเรื่องข้าวของเครื่องใช้เครื่องเช่นต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธี

ก่อนถึงวันงานเจ้าภาพจะต้องเชิญเพื่อนบ้านมาร่วมงานโดยการบอกปากเปล่าหรืออาจจะใช้บัตรเชิญก็ได้ ชาวบ้านที่นี่ถือว่าถ้าเจ้าภาพไม่บอกจะไม่กล้าไปร่วมงาน ทั้งนี้หากเป็นหมู่บ้านเดียวกันเจ้าภาพจะบอกทั้งหมด และยังต้องบอกข่าวไปยังญาติมิตรที่เกี่ยวข้องกันที่ไปตั้งถิ่นฐานยังที่ต่าง ๆ เพื่อจะได้มาร่วมงาน และมาแสดงความเคารพครุหม่อที่ครอบครัวนับถือด้วย เมื่อเจ้าภาพได้บอกงานหรือบอกการแล้ว พอถึงวันงานเพื่อนบ้านก็จะมาร่วมงาน ถ้าเป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงกันก็อาจจะมาช่วยจัดเตรียมงาน เตรียมสถานที่หรืออาหารด้วย แต่ถ้าไม่สนิทมากก็มักจะมาร่วมงานในตอนกลางคืน โดยเฉพาะเวลาที่มีการลงทรง จะมีชาวบ้านมาร่วมงานอย่างหนาแน่น คนที่นับถือครุหม่อที่ลงทรงก็จะใช้โอกาสนี้ไปเคารพขอพรครุหม่อที่ตนนับถือหรือแก้บนเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เคยบนไว้

ชาวบ้านที่มาร่วมงานเรียกว่ามา “ช่วยการ” หากไม่ได้ช่วยเรื่องแรงงานก็จะมีธรรมเนียมให้เงินช่วยแก่เจ้าภาพเพื่อเป็นน้ำใจ ตามปกติชาวบ้านจะ “ช่วยการ” คนละหรือครอบครัวละ 10 เหรียญ หรือประมาณ 100 บาท นอกจากนี้ในแต่ละปี ในหมู่บ้านอาจจะมีการจัดโนราโรงครูหลายโรง ชาวบ้านที่ได้รับเชิญก็ต้องไปร่วมทุกงาน เพราะถือว่าเป็นเรื่องของน้ำใจ

ส่วนของคณะโนรา ในยามปกติสมาชิกในคณะจะแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพของตน แต่เมื่อล่วงเข้าเดือน 6-7 เหมือนเป็นพันธะสัญญาที่ทุกคนจะเดินทางกลับมายังหมู่บ้านเพื่อรวมตัวกันไปเล่นโนราโรงครูตามที่นายโรงโนราได้รับแค้นไว้

พิธีกรรมโนราโรงครูจึงเป็นเสมือนเครื่องยึดโยงคนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

6.2.4 เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้กับคนในสังคม

แม้ว่าชาวสยามที่บ้านปลายระไมจะนับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตสัมพันธ์พุทธศาสนาทั้งด้านประเพณี พิธีกรรม และหลักปฏิบัติในสังคม แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านปลายระไมยังมีความเชื่อและนับถือครูหมอโนรา ใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจยามชีวิตมีปัญหาบางประการและไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีปกติได้ หรือเมื่อเกิดความไม่มั่นคงในชีวิต เช่น เมื่อเกิดความเจ็บป่วยที่รักษาด้วยวิธีการแพทย์ปัจจุบันไม่หาย เมื่อของหายและปรารถนาจะได้กลับคืนมา หรือเมื่อเป็นคดีความ เป็นต้น ชาวบ้านก็จะใช้การบนบานให้ครูหมอโนราที่ตนนับถือช่วยเหลือ เมื่อสำเร็จสมประสงค์ก็จัดให้มีการแค้นขึ้น

นอกจากนี้การเล่นโนราโรงครูยังตอบสนองจิตใจที่โหยหาอดีตเมื่อครั้งที่แผ่นดินบริเวณนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ชาวบ้านสามารถเดินทางไปมาหาสู่กับญาติพี่น้องได้โดยไม่มีพรมแดนรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง แม้ว่าชาวสยามที่นี้ด้านหนึ่งได้ตระหนักถึงการเป็นพลเมืองของประเทศมาเลเซีย แต่อีกด้านหนึ่งก็ยังมีสำนึกความเป็นไทย จากการใช้ภาษาไทย นับถือศาสนาพุทธ มีการเดินทางไปมาหาสู่กับญาติที่เมืองไทย จัดคณะเดินทางไปท่องเที่ยวในเมืองไทยตั้งแต่ภาคเหนือจรดภาคใต้ ชมรายการโทรทัศน์และฟังสถานีวิทยุคลื่นเมืองไทย เป็นต้น แต่ทั้งหมดนี้ก็ยังตอบสนองความรู้สึกผูกพันกับเมืองไทยได้ไม่ทั้งหมด แต่ในการประกอบพิธีโนราโรงครู โดยเฉพาะในช่วงเข้าทรงครูหมอ ชาวบ้านที่นี้จะรู้สึกเหมือนได้พบกับญาติ บรรพบุรุษ หรือบุคคลที่ตนเคารพนับถือในอดีตซึ่งเดินทางมาจาก

เมืองไทย เป็นคนจากประเทศไทยที่เป็นรากเหง้าของตน ครูหมอจะเข้ามาสวมกอดทักทายลูกหลาน ชักชวนลูกหลานมาร่ำรำกันอย่างสนุกสนาน ลูกหลานก็นำของไปมอบให้ครูหมอเพื่อแสดงความเคารพและกตัญญู นำสมาชิกใหม่ ๆ ในครอบครัวไปแนะนำให้ครูหมอรู้จักและขอพร เมื่อถึงเวลาที่ครูหมอจะกลับ ครูหมอก็จะแสดงความเศร้าโศกเสียใจที่ต้องร่ำลาลูกหลานไป แต่ทั้งสองฝ่ายก็ตระหนักว่าปีหน้าในช่วงเดือน 6-7 ครูหมอก็จะมาพบลูกหลานอีกครั้ง บริเวณโรงพิธีโนราขณะนั้นจึงเป็นเสมือนพื้นที่พิเศษให้ชาวบ้านได้ย้อนกลับไปในอดีต หวนนึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษ ได้พบปะกับบุคคลที่ตนเคารพรักในอดีต เต็มเต็มความรู้สึกโหยหาอดีตในวันวานได้

6.2.5 ให้ความบันเทิงแก่คนในชุมชน

แม้ว่าการเล่นโนราโรงครูจะให้ความสำคัญกับการประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก แต่ก็ยังให้ความสำคัญสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ชาวบ้าน ผ่านการร่ำรำและการร้องขับบท ในการเข้าโรงวันแรก โนราเด็กหรือผู้ที่เข้ามามอบตัวกับครูโนราเพื่อฝึกหัดการรำโนรา จะร่ำรำบทครูสอน และบทคุณครูเพื่อแสดงความเคารพครูหมอโนรา และให้ชาวบ้านได้ชมผลงานลูกหลานของพวกเขา ส่วนในวันสุดท้าย โนราก็จะแต่งองค์ทรงเครื่องโนราครบชุดสวยงามออกมาร่ำรำพร้อมขับร้องบท รวมทั้งมีตัวพราวน (สวมหน้ากากสีแดง) ร่วมออกมาเล่นด้วย สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้มาร่วมงาน นอกจากนี้ในช่วงลงทรงในวันสุดท้ายท้ายครูหมอ (ซึ่งอยู่ในร่างทรง) จะเรียกลูกหลาน (ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ) ให้ออกมา ร่ำรำร่วมกัน บางคนก็รำทำโนรา บางคนก็เลียนแบบท่าทางของนายพราวน รำกันอย่างสนุกสนาน เต็มไปด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะของของผู้ออกไปรำและผู้ที่นั่งชม

6.3 มิติทางวัฒนธรรมของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม

ตามที่คุณวิจัยได้นิยามว่า วัฒนธรรมโนรา หมายถึง ความเชื่อ เรื่องเล่า ตัวบท พิธีกรรม และการแสดงเกี่ยวกับโนรา ซึ่งสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของชาวสยามที่บ้านปลายระไม แต่นอกจากจะพิจารณาตามแง่มุมต่างๆ ในคำนิยามดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยอยากจะวิเคราะห์และสังเคราะห์ วัฒนธรรมโนราของชาวสยามที่นั่นในมิติอื่น ๆ เพื่อให้เห็นลักษณะของวัฒนธรรมโนราได้ชัดเจนและหลากหลายแง่มุมมากขึ้น มิติทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้แก่ มิติด้านศาสนาและความเชื่อ มิติด้านครอบครัวและระบบเครือญาติ มิติด้านบุคลิกภาพ มิติด้านอัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์ และมิติด้านเพศสภาวะ

6.3.1 มิติด้านศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ

วัฒนธรรมโนราเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคารพบูชาครูที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งวัฒนธรรมนี้มักจะสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพทางช่าง ศิลปะการแสดง หรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับอันตราย มีผู้สันนิษฐานว่าโนราในอดีตเป็นพิธีกรรมของพรานป่า เช่น ภิญโญ จิตต์ธรรม (2519 : 22) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโนราว่าเป็น “การร่ายรำผนวกรับชบร้งดนตรี ซึ่งเป็นเรื่องสืบสานงานในการรักษาตำนานพรานสำหรับทำมาหากิน และเป็นเรื่องราวรำลึกคุณครูเก่าในเบื้องต้น คำ” และวิเชียร ณ นคร (2523 : 96-97) ให้ความเห็นว่าเป็น “มีวิวัฒนาการมาจากการทำพิธีบวงสรวงจากพวกพรานป่า เครื่องดนตรีทุกอย่างก็มาจากพราน เช่น ใช้ใบไม้เป่าเรียกสัตว์ ทำให้เกิดเครื่องเป่าคือปี่ การเคาะไม้ก็ทำให้เกิดการเคาะจังหวะ ทำให้เกิดเครื่องเคาะจังหวะ เช่น กรับ ฉิ่ง” ความคิดเห็นนี้มีเค้าความเป็นไปได้ เพราะเมื่อพิจารณาจากบทกาศครูโนราพบว่าการออกชื่อครูหมอที่เป็นพรานหลายชื่อด้วยกันและกล่าวไว้เป็นลำดับแรก ๆ รองจากคำเชิญราชครู เช่น ขุนพราน พญาพราน พรานบุญ พรานเทพ เป็นต้น แสดงให้เห็นความสำคัญของครูหมอพรานในกลุ่มโนรา ในบทก่าพลัดเก่าแก่บทหนึ่งคือบทปลายงามยังกล่าวถึงอารมณ์ความรู้สึกของช่างป่าที่ถูกมนุษย์จับไป เป็นความอาลัยอาวรณ์ คร่ำครวญถึงความสุขความสบายที่เคยอาศัยอยู่ในป่า ความคิดเรื่องพรานป่าโดยเฉพาะพรานจับช่างยังสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์เมืองพัทลุงที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองพัทลุง (กรมศิลปากร, 2545: 220) ว่า

เดิมเมืองพัทลุงได้ตั้งมาแล้วก่อน พ.ศ. ๑๔๘๐ หรือราว ๑๐๐๐ ปีมาแล้ว เมืองตั้งอยู่ที่จ๊ะทังพระ ครั้งหนึ่งเจ้าเมืองชื่อเจ้าพระยากรทองได้ครองเมืองพัทลุง ครั้งกรุงศรีอยุธยาฝ่ายเหนือหรือกรุงศรีอยุธยาไทยราชธานี ครั้งนั้นตาสามโม พัวยายเพ็ชร์ เมียอยู่ที่ตำบลปะทะตะวันตกของทะเลสาบ (คือบ้านพระเกิด) เปนหมอสวดมนต์มนานายกของช่าง เลี้ยงช่างส่งเจ้าพระยากรทองทุกปี

ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่ากำเนิดของโนราในสมัยแรกอาจเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมของพรานจับช่างมาส่งกองเลี้ยงช่างเพื่อส่งส่วยต่อให้เจ้าเมือง ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลจากภายนอกโดยเฉพาะอิทธิพลจากอินเดียผ่านทางศาสนาพราหมณ์ฮินดูในเรื่องรูปแบบการร่ายรำ ทำรำแม่บทต่าง ๆ ทำให้การแสดงโนราปรับเปลี่ยนเป็นการแสดงที่มีแบบแผนงดงามมากขึ้น เป็นที่ยอมรับและชื่นชอบแก่บุคคลทั่วไป

นอกจากการแสดงความเคารพบูชาครุหมอลแล้ว วัฒนธรรมโนรายังสะท้อนความคิดความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านที่นับถือเทวดาอารักษ์ (guardian spirit) โดยเชื่อว่าอารักษ์เหล่านี้จะช่วยคุ้มครองทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ภูเขา ป่า แม่น้ำ หมู่บ้าน เป็นต้น ชาวบ้านเรียกอารักษ์เหล่านี้ว่า “ศักดิ์สิทธิ์” โดยในพิธีโนราโรงครุ โนราจะร้องออกชื่อศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายซึ่งเป็นเจ้าที่เพื่อขออนุญาตตั้งโรงโนราและเชิญศักดิ์สิทธิ์มาช่วยพิทักษ์รักษาโรงโนราตลอดการประกอบพิธีด้วย เช่น ศักดิ์สิทธิ์ช่องห้วย ช่องเขา ศักดิ์สิทธิ์ ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในห้วย เหว ผา ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่บนท้องฟ้า ศักดิ์สิทธิ์ทวดแประ นอกจากนี้ยังมีการไหว้ภูมบ้าน โดยออกชื่อภูมैयाภูมื่อริออน ภูมื่อขึ้นนอก ภูมื่อขึ้นใน ภูมื่อชายคา เป็นต้น

ในบทกาศครุยังสะท้อนการรับอิทธิพลความเชื่อศาสนาพราหมณ์ฮินดูรวมทั้งพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมอีกด้วย เช่น การกล่าวถึงพระอิศวรเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง การไหว้พระอินทร์ พระยม ยมบาล ไหว้เทวดา ไหว้พรหมจนถึงชั้นอกนิษฐ ไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ตลอดจนการไหว้พระสุรัสวดีในบทสัสดิใหญ่

ที่บ้านปลายระไม วัฒนธรรมโนรายังมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น โดยพระสงฆ์และวัดมีส่วนช่วยในการอุปถัมภ์วัฒนธรรมโนรา จากตำนานโนราศักดิ์สิทธิ์ เจ้าอาวาสสนับสนุนให้โนราทองอินทร์มาฝึกฝนรำรำโนราในวัด และสร้างเทริดให้ 3 ยอด และจากประวัติโนราที่บ้านปลายระไมเอง เจ้าอาวาสวัดปลายระไมยังรับนายเอียดที่หนีคดีมาจากพัทลุงให้มาอยู่ในวัดและสอนโนราให้กับลูกหลานชาวปลายระไมรวมทั้งสร้างเทริดโนราให้ ให้ใช้วัดเป็นสถานที่ฝึกฝนโนรา ในพิธีกรรมโนราโรงครุเพื่อตัดจุกครอบเทริดจะนิมนต์พระสงฆ์มาตัดจุกครอบเทริดโนราและสวดให้พรแก่โนราใหม่ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมในโรงโนราแล้ว โนราใหม่ยังต้องรำ 3 วัด 3 บ้าน และทุก 7 ปี ต้องจัดพิธีโนราโรงครุในวัดปลายระไมเพื่อไหว้บูชาทวดศักดิ์สิทธิ์ในวัดอีกด้วย

นอกจากนี้ ในพิธีโนราตัดจุกโนราใหม่ ซึ่งเป็นพิธีกรรมเพื่อการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของโนราก็มีการนำแนวปฏิบัติเลียนแบบการบวชพระ ก่อนว่าที่โนราใหม่จะเข้าไปทำพิธีในโรงโนรา มีการเวียนรอบโรงโนรา 3 รอบคล้ายการแห่นครอบอุโบสถ การตัดจุกโนราก็คล้ายการโกนศีรษะของนาค ส่วนการครอบเทริดเพื่อบ่งบอกการเปลี่ยนสถานภาพเหมือนกับการห่มจีวรของภิกษุ หลังจากการเข้าพิธีตัดจุก ในช่วงเข้าพรรษาปีเดียวกันยังมีธรรมเนียมให้โนราใหม่เข้าพิธีอุปสมบท และจำพรรษาตลอด 3 เดือน เพื่อให้เรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนาก่อนที่จะสึกออกมาเป็นโนราใหญ่อย่างสมบูรณ์

โนราจึงเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกฝนและเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ส่งเสริมสถานภาพของโนราว่าเป็นผู้
ควรแก่การได้รับการยกย่องนับถือจากคนทั่วไปในฐานะผู้ประกอบการพิธีกรรมสำคัญด้วย

อย่างไรก็ดี ในโรงโนราที่ปลายระไมมีการแยกความเชื่อเรื่องพุทธ-ผีอย่างชัดเจน เห็นได้
ชัดเจนในพิธีโนราโรงครูเพื่อตัดจุกซึ่งมีการนิมนต์พระมาตัดจุกและสวดให้พร จะสร้างโรงอาสนสงฆ์ไว้
ภายนอกโรงโนรา วางขันสาครซึ่งเป็นที่นั่งของโนราใหม่ไว้ด้านข้างโรงโนราใกล้อาสนสงฆ์ เมื่อปู่เจ้า
หรือเจ้าอาวาสจะประเดิมตัดจุกก็เพียงเอื้อมมือเข้ามา แต่จะไม่เข้ามาในโรงโนรา นอกจากนี้ไม่มีการ
วางโต๊ะหมู่บูชาไว้ในโรงโนราเหมือนกับภาคใต้ โรงโนราที่ปลายระไมจึงสงวนไว้ให้เป็นโลกของผีเพียง
อย่างเดียวอย่างที่เคยเป็นมาแต่อดีต

6.3.2 มิติด้านครอบครัวและระบบเครือญาติ

ในสังคมของชาวสยามที่ปลายระไม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติได้ครอบคลุมสมาชิกเกือบ
ทั้งหมดของชุมชนไว้ เนื่องจากเดิมในหมู่บ้านแรกตั้งถิ่นฐานมีเพียงไม่กี่ครัวเรือน มีการแต่งงานระหว่าง
กัน และมีการนับญาติทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ ทำให้ลูกหลานมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น
และสามารถสืบสาวสายสัมพันธ์เชิงเครือญาติกันได้แทบทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการนับญาติทาง
สายเลือดหรือการนับญาติจากการแต่งงาน ที่บ้านปลายระไมยังมีธรรมเนียมการยกเด็กที่ชี้โรคหรือ
ป่วยบ่อย ๆ ให้เป็นลูกของญาติหรือเพื่อนบ้านเป็นการแก้เคล็ด โดยเชื่อว่าจะช่วยให้หายจากอาการ
เจ็บป่วยได้ พ่อหรือแม่คนใหม่จะนำด้ายสายสิญจน์มาผูกข้อมือให้เด็ก เรียกว่า “ลูกยก” เมื่อเป็น
ลูกยกแล้ว เด็กจะเรียกผู้ผูกข้อมือให้ว่าพ่อหรือแม่ และนับถือเหมือนพ่อหรือแม่ตนเอง แต่เด็กก็ยังเป็น
สิทธิของพ่อแม่เดิมอยู่ ธรรมเนียม “ลูกยก” จึงสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวสยามให้แน่น
แฟ้นขึ้นอีกทางหนึ่ง

ในพิธีโนราโรงครู ถือเป็นการรวมตัวของกลุ่มเครือญาติของชาวสยามครั้งสำคัญในแต่ละ
รอบปี มีการเชิญครุหมอของสายตระกูลทั้งหมดทั้งของฝ่ายพ่อฝ่ายแม่ และขยายขอบเขตไปถึงครุหมอ
ของเขยสะใภ้มาร่วมชุมนุมกันยังโรงโนราเพื่อให้ลูกหลานทั้งที่อยู่ใกล้อยู่ไกลมาราบไหวบูชา
นอกจากนี้การจัดโนราโรงครูแต่ละครั้งย่อมต้องใช้แรงงานและเงินทองเป็นจำนวนมาก การมี
เครือญาติที่เหนียวแน่นจึงช่วยผ่อนแรงเจ้าภาพในการจัดเตรียมงาน เครือญาติจะมาช่วยเหลือด้าน
แรงงานทั้งในการจัดเตรียมสถานที่ เตรียมข้าวของเครื่องเซ่น เตรียมอาหารเลี้ยงแขก และช่วยเหลือ
ด้านเงินทองที่เรียกว่าเงิน “ช่วยการ” ในแต่ละปี ชาวสยามแต่ละคนจะไปร่วมพิธีโนราโรงครูของกลุ่ม

เครือข่ายประมาณ 4-5 ครั้ง ทั้งโนราโรงครูที่จัดในหมู่บ้านและของญาติที่อาศัยอยู่ต่างหมู่บ้าน แต่ละครั้งก็จะนำพาลูกหลานตั้งแต่แรกเกิดจนวัยรุ่นได้เข้ามาร่วมพิธีเพื่อแนะนำให้ญาติ ๆ ได้รู้จัก พิธีโนราโรงครูจึงเป็นกิจกรรมสำคัญที่ทำให้ชาวสยามในปลายระไม่ได้มีโอกาสรวมตัวกันบ่อยครั้ง ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเครือข่ายติดทอเหนียวแน่นยิ่งขึ้น

6.3.3 มิติด้านบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพหมายถึงระบบอันเป็นผลรวมของอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ที่มนุษย์ได้รับการเรียนรู้ทางสังคมตั้งแต่เด็ก รวมทั้งประสบการณ์ที่อาจแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล บุคลิกภาพเป็นผลผลิตของอิทธิพลต่าง ๆ มากมายที่มนุษย์ได้รับตั้งแต่เยาว์วัย สังคมติดต่อกันมานานและแสดงออกมาในความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของมนุษย์ บุคลิกภาพช่วยให้มนุษย์ตอบสนองหรือแสดงปฏิกิริยาออกมาในรูปของพฤติกรรมในลักษณะค่อนข้างคงที่และสม่ำเสมอ สังคมวัฒนธรรมและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมจึงมีอิทธิพลอย่างสูงต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์ (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 198)

เจียรชัย อิศรเดช (2542: 130-133) ศึกษาตัวตนของคนได้ผ่านพิธีกรรมโนราโรงครู โดยใช้กรณีของบ้านป่อแดง อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา พบว่าบุคลิกภาพของคนใต้นั้นมีความสัมพันธ์กับการแสดงออกในพิธีกรรมโนราโรงครู นั่นคือ การจัดพิธีโนราโรงครูตามพันธะสัญญา แสดงให้เห็นถึงการเป็นคนรักษาคำพูด การจัดงานใหญ่ให้ตายาย แสดงบุคลิกภาพการรักศักดิ์ศรี รักพวกพ้อง การตรวจเครื่องเซ่นของครูหมอตายาย ขว้างปาสิ่งของที่จัดไม่ถูกต้องในพิธีกรรม แสดงบุคลิกภาพการเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้อง อะไรถูกผิดต้องชี้ชัดไม่คลุมเครือ กล้าเผชิญหน้ากับความขัดแย้งและความท้าทาย ในขณะที่เดียวกันก็แสดงบุคลิกภาพสุดโต่งคือการพูดคุยโวโอ้อวด การยกตนข่มคนอื่น เล่นพรรคเล่นพวก กีดกันบุคคลภายนอก เจ้าหลักการ นิยมการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านปลายระไม ผู้วิจัยพบว่าชาวสยามที่นี่มีลักษณะที่ประนีประนอม ไม่ค่อยเอาเรื่องเอาราวกับใคร ยอมรับการผสมผสานจากภายนอกมากกว่าชาวใต้ในภาคใต้ ซึ่งตรงกับการศึกษาของค่านวณ นวลสนองที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของชาวสยามหรือที่ค่านวณเรียกว่าชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยว่า เป็นกลุ่มพลเมืองของประเทศที่รักความสงบ ตั้งแต่สหพันธรัฐมาเลเซียได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี พ.ศ. 2500 ชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยไม่เคยสร้างความเดือดร้อนหรือปฏิบัติในสิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อชาวมาเลเซียเชื้อชาติอื่นหรือความมั่นคงของประเทศ ไม่นำเอา

ประเด็นที่อ่อนไหวต่อสิทธิในกฎหมายเชื้อชาติมาถกเถียงอันจะทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างกลุ่มชนภายในชาติ และหากมีสิ่งใดขัดข้องหรือไม่ได้รับความสะดวกเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกับชาวมาเลเซียเชื้อชาติอื่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลก็จะใช้วิธีการแบบประนีประนอม นอกจากนั้นแล้ว พฤติกรรมของการทำงานก็จะมีความขยันหมั่นเพียรและถือเอาความซื่อสัตย์เป็นสำคัญ พฤติกรรมดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางจากชาวมาเลเซียเชื้อชาติอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวมาเลเซียเชื้อสายมลายูและชาวมาเลเซียเชื้อสายจีน (คำนวน นวลสนอง, 2546: 123-124)

บุคลิกภาพเหล่านี้ได้สะท้อนผ่านพิธีกรรมโนราโรงครู เช่น ในการตรวจเครื่องเช่น หากพบว่าผิดปกติก็จะเรียกลูกหลานมาจัดใหม่ มีการเปิดรับให้ครูหมอที่ไม่ใช่ครูหมอของสายตระกูลเข้ามาในโรงโนราเพื่อให้ลูกหลานกราบไหว้ เป็นต้น การแสดงออกเช่นนี้แตกต่างไปจากอดีตที่มีความรุนแรงเด็ดขาดมากกว่าซึ่งคล้ายคลึงกับที่พบในภาคใต้ เช่น ครูหมอขว้างปาเครื่องเช่นเมื่อจัดเตรียมไม่ถูกต้อง โนราไม่อนุญาตให้ครูหมอสายอื่น ๆ เข้ามาในโรง เป็นต้น บุคลิกภาพที่ปรับเปลี่ยนไปนี้สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของชุมชน นั่นคือ ในยุคที่อังกฤษเข้ามาครอบครองและเกิดการปราบคอมมิวนิสต์ ชาวบ้านส่วนหนึ่งถูกกวาดต้อนไปอยู่คอก จำกัดสิทธิในการเดินทางเคลื่อนย้าย แต่ก็ยังสามารถประกอบพิธีกรรมบางอย่างที่ตนเชื่อถือ เช่น โนราโรงครูได้ เมื่อรัฐบาลเสร็จสิ้นภารกิจปราบปรามคอมมิวนิสต์ อนุญาตให้ชาวบ้านกลับมาตั้งถิ่นฐานที่เดิมและจัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ที่ยอมเข้าไปอยู่คอก รวมทั้งรัฐบาลต่อ ๆ มาของรัฐเคดาห์ให้สิทธิแก่ชาวสยามเหนือกว่าชาติพันธุ์อื่น ๆ ยกเว้นชาวมลายู ในฐานะเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิม ทำให้ชาวบ้านเกิดการปรับตัว ประนีประนอมกับทางการ เพราะเห็นแล้วว่าทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่กล่าวตรงกันว่าพวกตนอยู่กันอย่างสงบ ไม่ค่อยเรียกร้องอะไร ไม่เหมือนกับคนจีนหรืออินเดีย บุคลิกที่ผ่อนปรนลงนี้จึงปรากฏในพิธีกรรมโนราโรงครูด้วย

อย่างไรก็ดีชาวบ้านยังคงยึดถือค่านิยมการรักษาสัจจะ และความกตัญญูอย่าง เหนียวแน่นไม่เปลี่ยนแปลง สะท้อนผ่านการรักษาพันธะสัญญาในการจัดพิธีกรรมโนราโรงครู การเข้าร่วมพิธีโนราของครูของญาติพี่น้องที่นับถือครูหมอเดียวกัน ตลอดจนจนการเข้าร่วมพิธีเข้าทรงครูหมอเพื่อแสดงการคารวะบูชาแก่ครูหมอที่ช่วยดูแลปกป้องรักษาชีวิตและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข

6.3.4 มิติด้านอัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์

จากการที่ชาวสยามที่บ้านปลายระไม้อยู่ในท่ามกลางพหุวัฒนธรรมมาเลเซีย ซึ่งประกอบไปด้วยชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่ร่วมกันอย่างหลากหลาย มีชาวมลายู จีน และอินเดียเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และชาวสยามเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในสังคม การสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ความเป็นชาติพันธุ์สยามไม่ถูกกลืนกลาย นอกเหนือจากอัตลักษณ์ที่แสดงผ่านภาษาพูดคือภาษาไทยถิ่นใต้ การนับถือพุทธศาสนาแล้ว ประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวสยามก็เป็นสิ่งที่ชาวสยามที่นี่ใช้เป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ของตน พิธีกรรมโนราโรงครูเป็นพิธีที่ชาวสยามให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เห็นได้จากจำนวนโรงที่จัดในแต่ละปีและการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน รวมทั้งจำนวนของชาวบ้านที่มาร่วมงาน แม้ว่าพิธีกรรมโนราโรงครูจะเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเฉพาะภายในกลุ่มของชาวสยาม แทบไม่มีชาติพันธุ์อื่นเข้ามาร่วมงาน แต่พิธีกรรมนี้ได้แสดงอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวสยาม เช่น การแต่งกายของโนรา รำทรง การหยิบยกวรรณกรรมดั้งเดิมของชาวสยามมาเล่น ได้แก่ เรื่อง *พระสุธน-มโนห์รา* *พระรถ-เมรี* เป็นต้น ทำให้เกิดความรับรู้และตอกย้ำสำนึกการเป็นชาวสยามของคนในกลุ่ม

นอกจากนี้ เมื่อมีการปะทะสังสรรค์ในทางวัฒนธรรมกับคนภายนอก การแสดงโนราก็จะถูกหยิบยกมาใช้ในฐานะที่เป็นการแสดงประจำกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะอันโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของโนรา ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแต่งกายของโนราซึ่งทำมาจากลูกปัดสีสนสดใสสวยงาม เล็บยาวอ่อนอ่อนช้อย กำไลซ้อนกันเป็นแถว ปีกหรือหางหงส์อันงอนเชิด ล้วนแต่ทำให้โนรามีความโดดเด่นแตกต่างไปจากการแสดงพื้นเมืองอื่น ๆ ในส่วนของท่ารำโนรา โดยเฉพาะท่าแม่บท 12 ท่าซึ่งเชื่อว่านางนวลทองสำลีฝันว่ามีเทพมาร่ายรำให้ชมแล้วนางจึงฝึกหัดตามกลายเป็นท่ารำโนราที่มีลีลาท่าทางที่อ่อนช้อยและเข้มแข็งอยู่ในที เด็กสาวชาวสยามในปัจจุบันหลายคนสนใจการรำรำโนรา มาขอฝึกฝนหัดซ้อมโนราทั้งในคณะโนราฝ้ายนและคณะโนราพริ้ม และเมื่อมีรัฐบาลมีงานเฉลิมฉลองต่างๆ เด็กสาวเหล่านั้นก็มีโอกาสได้นำการแสดงโนราไปแสดงต่อหน้าสาธารณชน ดังที่โนราสุทินได้เล่าว่า ตนเองได้ฝึกหัดโนราให้กับเด็กผู้หญิงในหมู่บ้านหลายคน และนำเด็กๆ เหล่านี้ไปแสดงเมื่อรัฐมีงาน (สัมภาษณ์, สุทิน อุไรรัตน์, 2556) ส่วนโนราจ๋อนเล่าว่า ตัวเขาเองได้สอนให้เพื่อน ๆ ชาวสยามรำโนราเพื่อไปแสดงในงานวัฒนธรรมของโรงเรียน (สัมภาษณ์, พิศาวี เพชรสุวรรณ, 2553) ดังนั้นการ

รำโนราจึงมักนำมาใช้เป็นอัตลักษณ์แสดงความเป็นสยามเมื่อมีการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

6.3.5 มิติด้านเพศภาวะ

นับแต่อดีตรูปแบบการเล่นโนราเท่าที่ปรากฏหลักฐานในประเทศไทย พบว่าผู้แสดงโนรามีเพียง 3 คน คือ นายโรง ตัวนาง และตัวตลก ซึ่งทั้งหมดเป็นชายล้วน โนราแปลก ชนะบาล และโนราแปลก จันทรเรื่อง (อ้างถึงใน, พิทยา บุขรรัตน์, 2553 : 56-57) กล่าวตรงกันว่า ตั้งแต่สมัยรุ่นอาจารย์ของตนยังไม่มีโนราผู้หญิง โนราเป็นผู้ชายล้วน ๆ คณะหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยผู้แสดง ลูกคู่ หมอไสยศาสตร์ (หมอกบโรง) และตาเสือประมาณ 12-15 คน หัวหน้าคณะเรียกว่า “โนราใหญ่” หรือ นายโรง โนราใหญ่เป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่มากที่สุด โนราคนอื่นๆ ซึ่งเป็นตัวรำ เรียกว่า “นางรำ” มักเป็นเด็กผู้ชายอายุประมาณ 8-12 ปี นิยมไว้ผมจุก ถ้าปล่อยผมมองด้านหลังแล้วเหมือนกับผู้หญิง นิยมเรียกว่า “หัวจุกโนรา” และมักมีพวก “ตาเสือ” เป็นผู้ติดตามคณะโนราด้วยความรักใคร่เล่นหาหัวจุกโนราคอยช่วยเหลือปรนนิบัติ เช่นให้ขี่หลังหรือแบกเวลาเดินโรงไปไกล ๆ และยังมีผู้แสดงเป็น “พราน” ที่เป็นผู้รับบทตัวตลกหรือบทเบ็ดเตล็ดทั่วไปเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน

เช่นเดียวกับประวัติความเป็นมาของโนราที่ปลายระไม ตั้งแต่ในระยะแรกเริ่มที่ชาวบ้านสามารถเล่าย้อนไปได้ บ้านท้องแคซึ่งเป็นบ้านของโนราเจียม โนราคนสำคัญของปลายระไม ก็ล้วนแต่ประกอบไปด้วยสมาชิกที่เป็นผู้ชาย ทั้งตัวโนรา นักดนตรี หัวจุกโนราที่มาฝึกหัดโนรา และตาเสือซึ่งเป็นผู้มาหลงรักและปรนนิบัติโนราก็เป็นชายวัยกลางคน นางฉิม ขุนแก้ว ซึ่งต่อมาเป็นลูกสะใภ้ของโนราเจียมเล่าว่า ผู้หญิงจะไม่กล้าเดินผ่านบ้านท้องแคเพราะจะถูกโนราขับกลอนว่าเอาเจ็บ ๆ หากอยากดูโนราซ้อมรำ ต้องไปแอบดู (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555)

ภายหลังการอยู่คอก ในสมัยของโนราลันจึงเริ่มมีผู้หญิงมาฝึกโนรากระทั่งได้ตัดจุกครอบเทริดเป็นโนราใหญ่ นั่นคือโนราฝ้าย และเป็นหัวหน้าคณะในปัจจุบัน เนื่องจากมีอาวุโสสูงสุดในคณะ และมีความสามารถในการประกอบพิธีกรรมจดจำคาถาสำคัญ ๆ ที่ต้องใช้ในการประกอบพิธีได้ จะเห็นได้ว่าที่ปลายระไมให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและความรู้ความสามารถมากกว่าเพศภาวะ ในขณะที่ทางเมืองไทย แม้จะมีโนราหญิงเกิดขึ้นมากกว่า 80 ปี แต่สังคมยังไม่ยอมรับให้โนราหญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ข้อจำกัดสำคัญอยู่ที่โนราหญิงไม่สามารถบวชพระได้ แต่ทางปลายระไมแก้ไขข้อจำกัดนี้โดยให้บวชชีแทน กระนั้นสัดส่วนของโนราชายก็ยิ่งมากกว่าโนราหญิง เพราะแม้

วัฒนธรรมโนราปลายระไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเป็นโนราได้ แต่เนื่องจากสถานภาพการเป็นเมียและแม่กลายมาเป็นข้อจำกัดของโนราหญิง ดังปรากฏว่าหญิงสาวหลายคนที่มาหัดโนราได้แต่งงานก่อนเข้าพิธีแต่งงานทำให้ไม่สามารถเป็นโนราได้เพราะเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งของการเข้าพิธีแต่งงานคือ การถือพรหมจรรย์ หรือบางคนได้เข้าพิธีแต่งงานครบเทริด แต่เมื่อแต่งงานก็มีภาระทางครอบครัวทำให้ไม่สะดวกที่จะประจำอยู่ในโรงพิธีครั้งละหลาย ๆ วัน รวมทั้งไม่สะดวกที่จะเดินทางไปเล่นโนราไกล ๆ

อย่างไรก็ดี แม้จะมีโนราหญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมอยู่ในโรง เช่น คณะโนราฝ้ายน มีโนราฝ้ายนเป็นหัวหน้าคณะ เป็นผู้นำว่าบทกาศโรง เชิญครุหม่อ ส่งโรง ฯลฯ แต่เมื่อมีการเล่นบทสิบสองในวันสุดท้ายได้แก่ เรื่อง *พระสุธน-มโนห์รา* ผู้ที่รับบทเป็นนางมโนห์ราก็ยังเป็นโนราผู้ชาย เช่นเดียวกับเรื่อง *พระรถ-เมรี* ที่โนราชายรับบทเป็นนางเมรี ส่วนพรานรับบทเป็นพระรถ และบางครั้งเมื่อมีการเพิ่มบทตัวละครหญิงโดยให้สวมหน้ากากทาสี นุ่งผ้าถุง ผู้เล่นก็ยังเป็นผู้ชายตามแบบแผนที่เคยเป็นมาตั้งแต่อดีต

นอกจากนี้ ในการเข้าทรงครุหม่อพ่อขุนทอง ยังคงสงวนสิทธิ์ให้เฉพาะร่างทรงชายเข้ามามีส่วนร่วมในพิธีกรรมเท่านั้น ร่างทรงหญิงไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในโรงโนรา เมื่อมีการร้องเชิญครุหม่อ โนราฝ้ายนซึ่งเป็นผู้หญิงก็จะถอยให้โนราเสถียรที่เป็นผู้ชายเป็นผู้ร้องเชื้อเชิญครุหม่อให้มาลงทรง (แต่ถ้าไม่ใช่ร่างทรงสามารถเข้ามานั่งได้) เหตุผลที่ไม่ให้ร่างทรงผู้หญิงเข้ามาในโรงโนรานั้น อธิบายไว้ในตำนานพ่อขุนทอง ซึ่งเล่าว่าเสียชีวิตเพราะผู้หญิง เรื่องเล่าจึงช่วยสร้างความชอบธรรมให้แก่พฤติกรรมนี้ได้

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมโนรา : การดำรงอยู่และการสืบทอดในบริบทของบ้านปลายระไม รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการคือ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราของชาวสยาม บ้านปลายระไม อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในการสืบทอดและบทบาทของวัฒนธรรมโนราของชาวสยามในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมและข้ามพรมแดน

ผู้วิจัยเลือกศึกษาวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม ตำบลปาดังเกอ์เบา อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นชุมชนของชาวสยามขนาดใหญ่และเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศมาเลเซีย ชาวบ้านตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นเมืองไทรบุรีก่อนถูกยกดินแดนไปให้ประเทศมาเลเซีย ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องครุหมอโนราและประกอบพิธีโนราโรงครุมาอย่างต่อเนื่องยาวนานกว่า 100 ปี ปัจจุบันมีคณะโนราที่รับประกอบพิธีโนราโรงครุ จำนวน 2 คณะ ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของชุมชนและการประกอบพิธีโนราโรงครุในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2557 และได้เก็บข้อมูลภาคสนามการประกอบพิธีโนราโรงครุในจังหวัดพัทลุงเพิ่มเติมเพื่อนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์การดำรงอยู่และการสืบทอดวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

7.1 สรุปผลการวิจัย

7.1.1 การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม

ผู้วิจัยได้ศึกษาและพบรูปแบบการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราใน 5 ลักษณะ ได้แก่ การดำรงอยู่ของวรรณกรรมเกี่ยวกับโนรา พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโนรา โนรา รำทรง และความเชื่อเกี่ยวกับครุหมอโนรา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนรา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราที่บ้านปลายระไมมีทั้งที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ ส่วนที่เป็นมุขปาฐะนั้นได้แก่เรื่องเล่าเกี่ยวกับครุหมอโนราในท้องถิ่น และ

นิทานเรื่อง *พระสุธน-มโนห์รา* และนิทาน *พระรถเมรี* ซึ่งสัมพันธ์กับทั้งการเล่นโนราและการอธิบาย ภูมิศาสตร์ในพื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้าน ส่วนที่เป็นลายลักษณ์อักษรนี้ได้แก่ตัวบทโนราที่โนราใช้ขับในการ ประกอบพิธีโนราโรงครู ซึ่งโนราแต่ละคนจะบันทึกตัวบทไว้หลังจากได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ จากครู บ้างก็คัดลอกโดยตรงจากบันทึกของครู ทั้งนี้เพื่อใช้ในการซ้อมและใช้อ่านขณะประกอบพิธี ภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยถิ่นใต้บันทึกด้วยอักษรไทย แต่ปัจจุบันพบว่ามีการใช้คอมพิวเตอร์พิมพ์อักษร โรมันเพื่อถ่ายเสียง เนื่องจากโนรารุ่นใหม่ ๆ บางคนไม่ถนัดอ่านหนังสือไทยแล้ว

ตำนานเกี่ยวกับครูดั้งโนรา อันได้แก่ แม่ศรีมาลา พระยาสายฟ้าพาด พระยาโถม่น้ำ พระ ยามือเหล็ก ฯลฯ ปรากฏอยู่เพียงในตัวบทโนราส่วนที่เป็นบทไหว้ครู ชาวบ้านรับรู้การมีอยู่ของครูดั้ง แต่ไม่อาจเล่าขานความเป็นมาได้ ตัวบทที่โนราขับขานสืบต่อมาจึงช่วยบันทึกเรื่องราวตำนานครูดั้งนี้ ไว้ไม่ให้สูญหาย ในขณะที่ครุหม่อตองถิ่นซึ่งพบเฉพาะที่บ้านปลายระไม เช่น พ่อขุนทอง ทวดทองรักษ์ ทวดทองห่อ ทวดเพชรทวดพัน ทวดเสื่อเฒ่า ลูกหลานยังสามารถเล่าขานสืบต่อกันมาได้เนื่องจาก นับถือเป็นครุหม่อประจำสายตระกูล อีกทั้งครุหม่อในท้องถิ่นนับเป็น “ผู้มาใหม่” จำเป็นต้องสร้าง “ตัวตน” ให้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเพื่อรองรับการมีอยู่ ในขณะที่ครูดั้งโนรานั้นมี “ตัวตน” ชัดเจนอยู่ แล้วดังปรากฏในบทไหว้ครูโนรา

สำหรับบทโนราที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่ปลายระไมพบว่าส่วนใหญ่ใช้บท เดียวกับบทโนราในภาคใต้ ทั้งบทไหว้ครู บทชุมนุมครูชุมนุมเทวดา บทไหว้สัสดี หรือบทส่งโรง เมื่อ พิจารณาเนื้อหาพบว่ามีบางบทที่พบในภาคใต้แต่ที่ปลายระไมสูญหายไปแล้ว ได้แก่ บทกำพรัดของเก่า 12 บท ที่ปลายระไมเหลืออยู่เพียง 5 บท ได้แก่บท *สรรเสริญครู สอนรำ พลายงาม ผนตกข้างเหนือ และแสงทอง* ซึ่งบทที่เหลืออยู่นี้ 3 บทหลังที่ปลายระไมยังคงเก็บความไว้ได้มากกว่าของภาคใต้ บท *สัสดี* ซึ่งโนราปลายระไมใช้ขับเพื่อรำลึกพระคุณครูต่าง ๆ ก่อนจะเชิญครูมารับเครื่องเช่นที่ใช้บทขนาด ยาวมีเนื้อความพิสดารยืดยาว ในขณะที่โนราในภาคใต้ขับเพียงย่อ บท *ส่งโรง* ที่ปลายระไมก็มี เนื้อความร้องส่งนางโอกระแซงและเทวดาทั้งแปดทิศอย่างละเอียดมากกว่าที่พบในภาคใต้ แสดงให้ เห็นว่าแม้ตัวบทบางส่วนสูญหายไป แต่ตัวบทที่เหลืออยู่ก็ยังคงรักษาเนื้อความดั้งเดิมเอาไว้ไม่ เปลี่ยนแปลงจากในอดีต

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโนรา

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโนรา ได้แก่ พิธีกรรมโนราโรงครูซึ่งปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ในการเล่น 2 ประการคือ การเล่นเพื่อแก้บนและการเล่นเพื่อตัดจุกโนราใหม่ อย่างไรก็ตาม ในอดีต เคยมีการจัดโนราโรงครูเพื่อไหว้ครูที่บ้านทุ่งแคของโนราเจียมทุก 3 ปีด้วย รวมทั้งมีการเดินโรงเพื่อเล่นโนรายังที่ต่าง ๆ เช่นเดียวกับโนราภาคใต้ในอดีต ปัจจุบันโนราที่บ้านปลายระไมยังคงพยายามดำรงธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมของโนราโรงครูไว้ เริ่มต้นจากเมื่อจะติดต่อบริการโนรามารับโนราเล่นโรงครู เจ้าภาพจะต้องยกเขียนไปมอบให้โนราเพื่อสร้างพันธะสัญญาต่อกันและทั้งสองฝ่ายต้องรักษาคำมั่นสัญญานี้อย่างเคร่งครัด ก่อนถึงวันงาน เจ้าภาพต้องสร้างโรงโนราโดยสร้างแบบดั้งเดิมคือสร้างติดพื้น ปูเสาดกลางโรง ด้านข้างเปิดโล่ง 3 ด้าน และมีพาลสำหรับเป็นที่พักครุหมอ เทวดา และสำหรับวางเครื่องเช่นสังเวศ เป็นต้น ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูก็ดำเนินตามที่บรรพบุรุษเคยทำมาในอดีต โดยเริ่มจากการภาศครูหรือไหว้ครู การเล่นบทสิบสอง ตลอดจนการร้องส่งโรงและตัดเหมรย ไม่แตกต่างจากที่ปรากฏในภาคใต้มากนัก สาเหตุสำคัญที่โนราพยายามรักษารitualธรรมเนียมนี้มาจากความเชื่อของชาวบ้านที่ว่าหากไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่โนราดั้งเดิมเคยทำมาจะทำให้ตัดเหมรยไม่ขาดหรือการแก้บนไม่สำเร็จ เสี่ยงแห่งความกลัวของชาวบ้านจึงเป็นเสมือนกรอบที่รักษารitualธรรมเนียมดั้งเดิมของโนราไว้

อย่างไรก็ดี แม้โนราปลายระไมจะพยายามรักษารitualธรรมเนียมการเล่นโนราอย่างเคร่งครัด แต่บางอย่างก็ต้องปรับตัวตามสภาพทางสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเลือกวันเข้าโรง แต่ที่ปลายระไมสามารถเข้าโรงวันใดก็ได้ ยกเว้นวันปากเดือนและวันไมตรีซึ่งต้องดูตำราประกอบ ทั้งนี้เนื่องจากที่บ้านปลายระไมจะจัดโรงครูเฉพาะในเดือน 6 และเดือน 7 หากเข้าโรงได้เฉพาะวันพุธ จะจัดได้เพียง 7-8 โรงต่อปีเท่านั้น แต่ชาวบ้านที่ต้องการจัดโนราโรงครูมีเป็นจำนวนมากไม่เฉพาะแต่ที่บ้านปลายระไมเท่านั้น ชาวสยามที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านอื่น ๆ หรือรัฐใกล้เคียงยังติดต่อโนราจากที่นี่ไปเล่นอีกด้วย บางปีคณะโนราหนึ่งรับเล่นถึง 14 โรง

ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมนี้ พิธีการเข้าทรงครุหมอเป็นช่วงที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมากที่สุดและมาเข้าร่วมพิธีและร่วมชมกันอย่างคับคั่ง โดยมีการเข้าทรงทุกวัน ทั้งช่วงกลางวันและกลางคืน แต่ครั้งจะมีร่างทรงครุหมอจำนวนมาก ครุหมอที่ลงทรงมีทั้งครุหมอที่เจ้าภาพนับถือตลอดจนครุหมอของเขยสะใภ้ซึ่งเจ้าภาพจะต้องเชิญร่างทรงของครุหมอเหล่านั้นมาให้ครบ เมื่อครุหมอลงทรงแล้ว ลูกหลานจะเข้ามากราบไหว้ขอพร ครุหมอก็จะให้พรทักทายลูกหลาน

ประหนึ่งญาติพี่น้องที่ไม่ได้พบเจอกันมานาน และบางช่วงครุหมอมองจะชักชวนลูกหลานให้ลุกขึ้นมา ร่ายรำเป็นที่สนุกสนาน และก่อนครุหมอมองจะกลับก็จะรำลาลูกหลานอย่างเศร้าสร้อยอาลัย ช่วงเช้าทรง จึงเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ทำให้ “คน” และ “ผี” ได้มีปฏิสัมพันธ์กันภายในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์คือโรงโนรา และชาวบ้านทั้งหลายซึ่งนับเป็นลูกหลานครุหมอได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ในขณะที่ช่วงโนราร่ายรำเล่นบทสิบสองและรำตามบทต่าง ๆ ในวันสุดท้ายนั้นกลับมีคนดูน้อยกว่า ส่วนใหญ่มีเพียงเจ้าภาพและญาติสนิท เพราะ “เป็นเรื่องของโนรา” ที่จะร่ายรำให้ครุหมอดูและพอใจ ไม่ใช่เรื่องของชาวบ้าน

โนรา

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของโนราที่ปลายระไมพบว่า โนราที่ปลายระไมมีมานาน แล้วน่าจะพร้อมกับการย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่นี่ ที่ชาวบ้านรุ่นเก่ายังจำได้คือ มีบ้านโนราที่ห้องแคของ โนราเจียมซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวัดปลายระไมในปัจจุบัน เป็นที่รวมของโนราและหัวจุกโนราที่มา ฝึกรำโนรา นอกจากนี้ยังมีนายเอียดซึ่งมีความรู้ทางโนราเพราะเล่นเป็นพราน หนีคดีความมาจาก พัทลุงมาอาศัยอยู่ที่วัดปลายระไมและได้ช่วยสอนโนราให้กับชาวสยามที่นี่ ภายหลังเหตุการณ์ คอมมิวนิสต์มลายาจบลง ชาวบ้านที่แตกซ่านกระเซ็นไปอยู่ที่ต่าง ๆ กลับมาตั้งถิ่นฐานที่ปลายระไม โนราก็กลับมารวมตัวกันอีกครั้ง ตั้งคณะโนราขึ้นใหม่โดยมีโนราลั่นเป็นหัวหน้าคณะ หลังโนราลั่น เสียชีวิตจึงแยกออกเป็น 2 คณะจนมาถึงปัจจุบัน

การเริ่มต้นมาเป็นโนราของชาวสยามที่ปลายระไมมีหลายสาเหตุ ได้แก่ จากความประสงค์ ของครุหมอที่ต้องการเลือกลูกหลานคนใดคนหนึ่งมาเป็นโนรา โดยกระทำให้เด็กคนนั้นเจ็บป่วยรักษา ไม่หาย ต่อเมื่อบนว่าจะมารำโนราจึงจะหายจากอาการเจ็บป่วย ประการต่อมาคือ จากความประสงค์ ของญาติผู้ใหญ่ที่ต้องการให้ลูกหลานสืบทอดการเป็นโนราต่อไป และประการสุดท้ายคือเกิดจากใจรัก ของเจ้าตัวเอง หลังจากตัดสินใจจะรำโนรา พ่อแม่จะนำขันใส่ดอกไม้ธูปเทียนนำไปฝากตัวเป็นศิษย์ ของโนราซึ่งโดยมากเป็นญาติกัน จากนั้นก็จะฝึกตัดร่างกายและฝึกรำไปตามขั้นตอน บางคนเมื่อฝึก แล้วจะเลิกไปก็ทำได้ ถือว่าครุหมอไม่เอา แต่หากเด็กคนใดประสงค์จะเป็นโนรา ครูจะฝึกการขับบท เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมรวมทั้งคาถาอาคมต่าง ๆ ให้ เมื่ออายุครบ 21 ปี พ่อแม่จึงจัดพิธีตัดจุก ครอบเทริดให้เพื่อให้เป็นโนราอย่างสมบูรณ์

โนราที่ตัดจุกแล้วจะไม่แยกไปตั้งคณะใหม่เหมือนกับโนราส่วนใหญ่ในภาคใต้ แต่จะอยู่รวมกับคณะเดิมของครูดนเพื่อช่วยกันประกอบพิธีโนราโรงครู ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากทรัพยากรบุคคลมีจำกัด นั่นคือ เมื่อตั้งคณะใหม่ก็ต้องมีบุคลากรฝ่ายอื่น ๆ ด้วย เช่น นักดนตรี ซึ่งคณะหนึ่งต้องใช้นักดนตรีนับสิบคนหมุนเวียนกันเล่น แต่เหตุผลสำคัญที่สุดน่าจะเกิดจากคณะโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม้นั้นไม่ได้เล่นเป็นอาชีพ แต่รวมตัวกันขึ้นในช่วงเดือน 6-7 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเล่นโรงครูเท่านั้น ในยามปกติบางคนก็ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ปลูกยาง หรือรับจ้างทั่วไปอยู่ในหมู่บ้านเด็กรุ่นใหม่ ๆ บางคนก็เข้าไปทำงานในเมืองใหญ่เช่นที่กัวลาลัมเปอร์หรือป็นัง การเล่นโนราโรงครูจึงเป็นการเล่นเพื่อช่วยเหลือกันในหมู่ญาติพี่น้องซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น ทั้งในหมู่บ้านเองและในหมู่ชาวยุโรปในเมืองอื่น ๆ ของประเทศมาเลเซีย เมื่อถึง “ฤดูโนรา” ทุกคนก็จะกลับมาทำหน้าที่ของตนเองทั้งโนรา นักดนตรี เจ้าภาพ และผู้ชม

การดำรงอยู่ที่โดดเด่นของโนราปลายระไม่อีกประการหนึ่งคือ ที่ปลายระไมไม่มีทั้งโนราผู้ชายและโนราผู้หญิงซึ่งสามารถเป็นนายโรงและประกอบพิธีกรรมได้เหมือนกัน ในขณะที่ภาคใต้จะไม่นิยมให้โนราผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและบางท้องถิ่นก็ให้ผู้หญิงเป็นเพียงโนราสวยงามเท่านั้น เพราะถือว่าโนราที่สามารถประกอบพิธีกรรมได้นั้นหลังจากทำพิธีครอบเทริดเป็นโนราที่สมบูรณ์แล้วจะต้องผ่านการบวชเป็นพระก่อน ซึ่งผู้หญิงไม่สามารถบวชพระได้ แต่ที่ปลายระไมแก้ปัญหานี้โดยให้โนราหญิงบวชชีแทน และมีแนวคิดผู้หญิงหรือชายไม่สำคัญเท่ากับต้องเรียนรู้คาถาอาคมที่ใช้ในการประกอบพิธีให้ครบถ้วน แม้เป็นชายแต่หากไม่รู้คาถาอาคมสำคัญก็ตัดเหมยไม่ได้ นอกจากนี้ที่ปลายระไมยังไม่จำกัดว่าโนราที่จะตัดเหมยนั้นต้องเป็นหัวหน้าคณะหรือโนราใหญ่เท่านั้น ที่นี้นิยมให้โนราที่อายุน้อยที่สุดเป็นผู้ประกอบพิธีตัดเหมย โดยให้โนราที่มีอาวุโสสูงกว่าเป็นพี่เลี้ยง เพราะถือว่าเมื่อโนราผ่านพิธีการตัดจุกครอบเทริดแล้วสามารถทำพิธีตัดเหมยได้เช่นเดียวกัน การที่คณะโนราที่ปลายระไมให้โนรารุ่นเล็กที่สุดเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมถือเป็นกุศโลบายที่แยบยลที่จะฝึกฝนโนรารุ่นใหม่ให้สามารถสืบทอดประเพณีพิธีกรรมได้ต่อไปในอนาคต

ครุหมอโนรา

ชาวยุโรปที่ปลายระไมเชื่อว่าครุหมอส่วนหนึ่งเดินทางมาจากประเทศไทยโดยเฉพาะจากจังหวัดพัทลุง เนื่องจากลูกหลานที่ประเทศไทยทอดทิ้งไม่ดูแลจึงเดินทางมาอยู่กับลูกหลานที่นั่นแทน ทำให้ครุหมอที่บ้านปลายระไมมีเป็นจำนวนมาก ครุหมอที่บ้านปลายระไม นอกจากจะมีครุหมอใน

ตำนานโนรา เช่น แม่ศรีมาลา เทพสังฆรณ์ ครูพราน พระยามือเหล็ก พระยามือไฟ เช่นเดียวกับในภาคใต้แล้ว ที่นี่ยังมีการนับถือครูหมอท้องถิ่นซึ่งไม่ปรากฏในภาคใต้ มีทั้งที่เป็นเจ้าของพื้นที่ที่เคยอยู่มาในอดีต เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่น รวมทั้งยังมีครูหมอที่เป็นสัตว์ เช่น งู เสือ และมีครูหมอที่เป็นยักษ์อีกด้วย นอกจากนี้ ครูหมอบ้านปลายระไมอาจแบ่งออกเป็นครูหมอของโนราที่คณะโนรา นับถือและออกชื่อในบทไหว้ครู ชุมนุมครู และมีที่อยู่บนพาลาด้านขวา ได้แก่ ครูหมอโนราในตำนานโนรา และครูโนราที่เสียชีวิตไปแล้ว ซึ่งครูหมอกลุ่มนี้โนราจะร้องเชิญมาช่วยดูแลพิทักษ์รักษาโรงโนรา ไม่ได้เชิญลงทรง เว้นแต่องค์ที่เป็นครูหมอของชาวบ้านด้วย อีกประเภทคือครูหมอของชาวบ้าน ได้แก่ ครูหมอที่เจ้าภาพบ่นไว้รวมทั้งครูหมอที่ญาติพี่น้องตองของเจ้าภาพนับถือ โดยโนราจะเป็นผู้ร้องเชิญมาลงทรงในพิธีโนราโรงครู

ที่บ้านปลายระไม โนรา ครูหมอโนรา และลูกหลานมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน ควบคุมซึ่งกันและกัน และต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน นั่นคือ โนราจะเป็นผู้เชิญครูหมอมารับเครื่องเช่นที่ลูกหลานเตรียมไว้ให้ หากไม่มีโนรา ลูกหลานก็ไม่สามารถติดต่อครูหมอได้ และครูหมอก็หมดโอกาสที่จะมารับเครื่องเช่น ต้องหิวโหยทนทุกข์ทรมาน นอกจากนี้โนรายังทำหน้าที่ควบคุมครูหมอในโรงพิธีไม่ให้เกะกะเกราะ สำแดงอิทธิฤทธิ์จนรบกวนหรือเป็นอันตรายหรือแก่ชาวบ้าน ขณะเดียวกัน ครูหมอก็จะเป็นผู้ตรวจสอบการจัดโรงโนรา การจัดเครื่องเช่นในพิธีว่าเรียบร้อยถูกต้องตามธรรมเนียมที่เคยถือปฏิบัติมาหรือไม่ หากผิดพลาดก็ให้แก้ไขใหม่ และยังมีชาวบ้านคอยสังเกตการณ์กำกับอีกชั้นหนึ่ง แม้จะไม่ได้เฝ้าทุกในพิธีกรรมเช่นครูหมอ แต่หากโนราไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมดั้งเดิม ต่อไปชาวบ้านก็ไม่เชื่อถือและไม่เชิญมาประกอบพิธีอีก ส่วนในด้านการตอบแทนกันและกันนั้น ฝ่ายโนราได้ช่วยเหลือลูกหลานให้สามารถดำเนินการแก้บนครูหมอได้ตามที่บ่นไว้ และลูกหลานก็ให้ค่าราคาเป็นเครื่องตอบแทนแก่โนรา เช่นเดียวกับครูหมอช่วยให้ลูกหลานสมความปรารถนา ลูกหลานจึงจัดพิธีโนราโรงครูเพื่อเชิญครูหมอมารับเครื่องเช่นสังเวทและชมโนราให้เพลิดเพลินใจ ด้วยสายสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอย่างซับซ้อนระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติได้แก่ครูหมอกับมนุษย์โดยมีสื่อกลางคือโนราคอยเชื่อมความสัมพันธ์ สะท้อนการพยายามสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อให้ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ร่างทรง

ร่างทรงครุหมอนโหราแตกต่างจากร่างทรงทั่วไปที่สามารถเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาประทับยังร่างของตนเองได้ แต่ในพิธีโหราโรงครูต้องให้โหราเป็นสื่อกลางร้องเชิญครุหมอมาลงสิ่งสู่ในร่างทรง อย่างไรก็ตามพิธีกรรมเป็นร่างทรงนั้นก็คล้ายคลึงกับที่พบที่อื่น ๆ คือมาจากการเลือกของจิตวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ในที่นี้คือครุหมอนั่นเอง โดยครุหมอมจะเลือกจากลูกหลานหรือจากเชื้อสายที่นับถือครุหมอนั้น ๆ กันมา และเลือกผู้ที่มีคุณธรรม ความประพฤติดีงามเหมาะสมด้วย เพราะเมื่อลงทรงแล้วชาวบ้านซึ่งเป็นลูกหลานจะเข้ามาเคารพกราบไหว้ แม้ร่างทรงนั้นจะมีอายุน้อยกว่าลูกหลานก็ตาม ในคนหนึ่ง ๆ สามารถเป็นร่างทรงของครุหมอมได้หลายคน เช่นเดียวกับครุหมอบางองค์ที่สามารถแบ่งภาคไปลงในร่างทรงหลายคนได้ เมื่อร่างทรงเดิมเสียชีวิต ครุหมอมก็จะคัดเลือกร่างทรงใหม่ ซึ่งมักเป็นเชื้อสายของร่างทรงเดิม

อย่างไรก็ดี มีชาวบ้านหรือแม้แต่โหราบางคนกังขาว่า ร่างทรงเหล่านั้นมีครุหมอมาลงทรงจริงหรือไม่ เพราะบางคนมีพฤติกรรมในยามปกติไม่ค่อยเหมาะสมควรแก่การยกมือไหว้อย่างสนิทใจหรือบางคนกังขาว่าครุหมอมองค์เดียวจะมาลงที่ร่างทรงหลายคนได้อย่างไร แต่ข้อกังขานี้ชาวบ้านที่สงสัยมักเก็บไว้ในใจหรือเลือกพูดเฉพาะกับคนที่สนิทสนมกันเท่านั้น เพราะเกรงจะกระทบความสัมพันธ์กับคนที่เชื่อถือ เนื่องจากล้วนแต่เป็นญาติพี่น้องกัน

7.1.2 ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโหราที่บ้านปลายระไม

ปัจจัยในการสืบทอดวัฒนธรรมโหราที่บ้านปลายระไมมีหลายประการ ได้แก่

- 1) การมีผู้สืบทอดการประกอบพิธีกรรมโหราโรงครูอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ คณะโหรา ซึ่งประกอบด้วยโหราและนักดนตรี โดยที่บ้านปลายระไมมีคณะโหราถึง 2 คณะซึ่งนับว่ามากกว่าหมู่บ้านชาวสยามอื่น ๆ ในมาเลเซียที่หลายหมู่บ้านไม่มีคณะโหราเลย หรือบางหมู่บ้านที่มีก็ต้องนำโหราหรือนักดนตรีจากประเทศไทยมาร่วมคณะด้วยจึงจะรับเล่นได้ นอกจากนี้ยังมีชาวสยามรุ่นใหม่ ๆ ที่สนใจเล่นโหราเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษหลายคน โดยในช่วง 6-7 ปีมานี้มีโหราที่เข้าพิธีตัดจุกเพื่อเป็นโหราใหญ่ถึง 3 คน และมีโหราฝึกหัดที่ตั้งใจจะเข้าพิธีตัดจุกเมื่ออายุครบกำหนดอีกหลายคน การสืบทอดโหราที่บ้านปลายระไมจึงน่าจะยังคงดำรงอยู่ไม่ขาดช่วงไป

2) การมีความเชื่อเรื่องครุหมอนโรอย่างเหนียวแน่น ชาวสยามที่ปลายระไม่แทบทุกคนกล่าวว่าตนเองมีเชื้อสายโนราไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง แต่ละครอบครัวมีครุหมอนโรที่นับถือสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ เมื่อมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจหรือมีปัญหาใด ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่ไม่สามารถจัดการได้ด้วยพลังความสามารถของมนุษย์ปกติทั่วไป เช่น อาการเจ็บป่วยเรื้อรัง การเข้ารับราชการหรือโชคเลวจากหวยเบอร์ ก็ขนบานครุหมอให้ผ่านพ้นวิกฤตต่าง ๆ หรือสำเร็จสมปรารถนา เมื่อสำเร็จจึงตอบแทนครุหมอด้วยข้าวของ อาหาร เครื่องดื่ม ตลอดจนจัดโนราโรงครุให้ ครุหมอจึงนับเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่สำคัญยิ่งของชาวสยามที่ปลายระไม่ ทั้งยังเป็นการเชื่อมสายสัมพันธ์ระหว่างชาวสยามในปัจจุบันให้ย้อนกลับไปสู่บรรพบุรุษชาวสยามในอดีตผ่านครุหมอที่จำเป็นต้องถอดรัดได้

3) การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุอย่างสม่ำเสมอ สืบเนื่องมาจากการที่ชาวปลายระไม่ยังคงมีความเชื่อเรื่องครุหมอนโรอย่างเหนียวแน่น ทำให้มีการบนครุหมอนโรเพื่อให้ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว อยู่เสมอ โดยเฉพาะเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยที่แพทย์แผนปัจจุบันรักษาไม่หาย ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากครุหมอบันดาลให้เป็นไปและต้องบนบานให้ครุหมอช่วยรักษาเมื่อหายจึงจัดพิธีโนราโรงครุให้เป็นการตอบแทน ในแต่ละปีชาวบ้านที่ปลายระไม่แก้บนด้วยการจัดโนราโรงครุถึงปีละ 4-5 โรง รวมกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่โนราปลายระไม่ไปรับเล่นบางปีมีถึง 10 กว่าโรง เล่นกันตลอด 2 เดือนแทบไม่มีวันหยุดพัก ถึงกระนั้นก็ยังไม่ทันแก่ความต้องการของชาวบ้าน ต้องมาจองล่วงหน้าอย่างน้อย 1 ปี

นอกจากนี้ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุของชาวสยามที่บ้านปลายระไม่ยังมีปัจจัยหลายประการที่ทำให้เกิดการสืบทอดพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การใช้พื้นที่ปิดอย่างหลวมๆ ในการประกอบพิธีกรรม คือประกอบพิธีกรรมในเขตบริเวณบ้านของตนเอง และมีเพียงญาติและเพื่อนบ้านที่เชิญมาเท่านั้นมาร่วมในพิธีกรรมและเป็นผู้ชม ไม่มีคนภายนอกมาเกี่ยวข้อง ทำให้การประกอบพิธีเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มเดียวกันมากกว่าการตอบสนองความพึงพอใจของคนนอกเหมือนพิธีอื่น ๆ ที่ทำในพื้นที่สาธารณะ มีผู้คนจากหลากหลายที่มาเป็นผู้ชม นอกจากนี้ในพิธีโนราโรงครุยังมีการใช้สัญลักษณ์หลายประการทั้งที่เป็นวัตถุสัญลักษณ์และพฤติกรรมสัญลักษณ์ซึ่งล้วนแต่ต่อยอดการสืบทอดวัฒนธรรมโนรามมาจากบรรพบุรุษ เช่น การจัดสร้างโรงโนรา จัดวางเครื่องเช่น ตามแบบธรรมเนียมดั้งเดิมโดยมีครุหมอเป็นผู้ตรวจสอบ การใช้เขียนเก่า เทริดเก่า สร้อยโนราของเก่า ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ นับว่าเพื่อให้ครุหมอเชื่อถือและประกอบพิธีกรรมได้อย่าง

ราบรื่น สัมฤทธิ์ผลสมประสงค์ การแสดงท่าทางรักใคร่และอาลัยอาวรณ์ของครูหมอบที่มีต่อชาวบ้าน ประหนึ่งญาติผู้ใหญ่ที่จากไปนานและกลับมาพบปะกัน เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดสำนึกเชื่อมโยงกับ รากเหง้าการเป็นชาวไทยได้ในอดีตที่ชาวสยามยังคงภาคภูมิใจ

4) *ความพร้อมของชุมชนเอง* ชาวสยามที่ปลายระไม่มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ในการสืบทอดวัฒนธรรมโนราสืบต่อมา ทั้งความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งแม้รายได้เฉลี่ยต่อคนจะไม่ สูงนัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง แต่ชาวบ้านที่นี่ล้วนแต่มีที่ดินทำกินเป็นของ ตนเอง ปลูกพืชทางเศรษฐกิจทั้งข้าว ยางพารา มีสวนผลไม้ ปลูกผักสวนครัว รวมทั้งมีการช่วยเหลือที่ ดีจากภาครัฐ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างดี มีความสามารถในการจัดโนราโรงครูได้ องค์กรก็ดี การจัดโนราโรงครูแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายสูงมาก จึงมีการช่วยเหลือกันระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน ทั้งในการช่วยด้านแรงงานและช่วยด้านทุนทรัพย์ที่เรียกว่า “ช่วยการ” การช่วยเหลือนี้มีลักษณะของ การแลกเปลี่ยน เพราะเมื่อถึงคราวบ้านใดจัดก็จะเรียกร้องความช่วยเหลือจากญาติมิตรและเพื่อนบ้าน ในลักษณะเดียวกัน การที่ชาวสยามที่ปลายระไม่ยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน การชม รายการโทรทัศน์จากประเทศไทย รวมทั้งการเรียนภาษาไทยในโรงเรียนสอนภาษาไทยของเด็กชาว สยาม ทำให้การสื่อสารในพิธีกรรมโนราโรงครูยังคงดำรงอยู่อย่างไม่ขัดเขินและแปลกแยก เนื่องจาก ภาษาที่ใช้ในการขับบทของโนราบทต่าง ๆ ยังใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ และใช้ถ้อยคำที่ไม่ต่างจากในอดีต มากนัก ชาวบ้านสามารถรับชมการประกอบพิธีกรรมได้อย่างเข้าใจและเข้าถึงความหมายของถ้อยคำ ต่าง ๆ ที่โนราร้องขับออกมาได้ ความพร้อมอีกประการหนึ่งของชุมชนชาวสยามคือการที่ชาวสยาม ที่มีค่านิยมเรื่องการบูชาครู ความกตัญญูต่เวท การรักษาสัจจะ รวมทั้งมีความภาคภูมิใจในการเป็น คนสยามอย่างเข้มข้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นพลังสำคัญที่ทำให้ยังคงวัฒนธรรมโนราของบ้านปลายระไม่ไว้ได้

7.1.3 บทบาทของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม่

ในด้านบทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรมโนราที่มีต่อชาวสยามที่ปลายระไม่ ผู้วิจัยพบว่า วัฒนธรรมโนรา มีบทบาทดังนี้

1) สร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้ชาวสยามในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยเมื่อมีการปะทะ สัมผัสระหว่างวัฒนธรรมกับคนภายนอก ชาวสยามจะหยิบยกการแสดงโนรามาเป็นการแสดงประจำ ชาติพันธุ์ นอกจากนี้ จากการที่โนราได้เล่าเรียนคาถาอาคมตลอดจนมีความรู้ทาง “ไสยศาสตร์”

หลายด้าน และได้นำความรู้ที่ไปช่วยเหลือนักศึกษาคน ไม่เพียงแต่ชาวสยาม ยังมีชาวจีน ชาวมลายูมา ฟังพาความรู้ด้านนี้ จนเป็นที่นับถือยำเกรงของชาติพันธุ์อื่น ๆ

2) สืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวสยามและสร้างความทรงจำร่วมให้กับคนในชุมชนซึ่งถือเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซียที่มีวัฒนธรรมมลายู จีน และอินเดียเป็นวัฒนธรรมกระแสหลัก ทั้งในด้านการสืบทอดความเชื่อเรื่องครุหมอ ค่านิยมเรื่องความกตัญญูและการรักษาสุขภาพ การสืบทอดภาษา วรรณกรรม การแสดง การแต่งกาย อาหาร เป็นต้น

3) ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนเอง ผ่านความเชื่อเรื่องการนับถือครุหมอเดียวกัน โยงใยเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นเพิ่มขึ้นจากการนับญาติเกี่ยวดองตามปกติ การช่วยเหลือกันในการประกอบพิธีกรรมโรงครูของแต่ละบ้านทั้งแรงงานและทุนทรัพย์ก็เป็นการสร้างความสามัคคีให้แก่คนในชุมชนและยังเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มั่นคงอีกด้วย

4) ช่วยตอบสนองความต้องการทางจิตใจให้กับชาวบ้าน ทั้งในแง่ของการสร้างความมั่นคงทางจิตใจเมื่อเกิดปัญหาที่ไม่อาจหาทางออกได้ การชดเชยอารมณ์โหยหาอดีต

5) สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้กับคนในชุมชนจากการได้ร่วมรำรำกับครุหมอตามจังหวะเสียงดนตรีโนราที่เร้าใจ รวมทั้งได้รับชม “ละคร” ที่คุ้นเคยและชื่นชอบอย่างพระสุธนมโนห์รา พระรถ-เมรี มีตัวละครสวมหน้ากากและทาสีมาช่วยสร้างความขบขันอย่างไทย ๆ ให้เพลิดเพลินยิ่งขึ้น

7.2 อภิปรายผลการวิจัย

7.2.1 เปรียบเทียบการดำรงอยู่และการสืบทอดวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไมกับวัฒนธรรมโนราในภาคใต้

เมื่อเปรียบเทียบการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไมกับในภาคใต้โดยเฉพาะวัฒนธรรมโนราในจังหวัดพัทลุงและสงขลาซึ่งเป็นต้นทางหนึ่งของโนราปลายระไมพบว่ามึลักษณะที่เหมือนคล้ายและแตกต่างกันดังนี้

ด้านพิธีกรรม

เมื่อมองในภาพรวม โนราที่ปลายระไมยังคงดำรงธรรมเนียมปฏิบัติธรรมเนียมดั้งเดิมในการประกอบพิธีโนราโรงครูไว้ เริ่มจากเจ้าภาพต้องยกเขียนไปติดต่อรับโนรามาแสดง มีการปลุกโรงโนราไว้ติดพื้น ปูเสื่อหรือสาดคล้ายอย่างโบราณ มีการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูตามขั้นตอนตั้งแต่การกาศครูหรือไหว้ครู การเล่นบทร ตลอดจนการร้องส่งโรงและตัดเหมมรย อย่างไรก็ตาม ในแง่ของรายละเอียดก็มีหลายส่วนที่แตกต่างกันไป เช่น การปลุกโรงโนราสำหรับประกอบพิธีโนราโรงครู ในภาคใต้นั้นจะยึดตามตำนานโนราคือ สร้างให้มีขนาดเท่ากับที่พระยาสาวยฟ้าพาดพระราชทานที่โรงโนราให้แก่ขุนศรีศรัทธา นั่นคือ ขนาด กว้าง 9 ศอก ยาว 11 ศอก โรงครูของทางภาคใต้จึงมีขนาดค่อนข้างเล็ก ในขณะที่ปลายระไมนั้น โนราสุทินกล่าวว่ายิ่งสร้างใหญ่โอโถงยิ่งดี (สัมภาษณ์, สุทิน อุไรรัตน์, 2556) อย่างไรก็ตาม เพื่อความสะดวก ชาวสยามที่ปลายระไมนิยมใช้โรงโนราสำเร็จรูปซึ่งเข้ามาจากผู้ประกอบการให้เช่าโรงโนราในหมู่บ้านปลายระไมและหมู่บ้านใกล้เคียง โรงโนรานี้โครงสร้างด้วยเหล็ก หลังคามุงด้วยผ้าใบและบริเวณที่ต่อเป็นพาไลจะมุงด้วยกระแจะหรือจากตามแบบดั้งเดิม ทั้งนี้เพื่อความสะดวกรวดเร็ว เว้นแต่ในกรณีที่ประกอบพิธีโนราโรงครูเพื่อตัดจุกจึงจะสร้างโรงโนราแบบดั้งเดิมคือใช้ไม้จริงทั้งหมด แต่ขนาดก็ยังกว้างขวางกว่าในภาคใต้ อย่างไรก็ตาม โนราที่ปลายระไมยังคงลักษณะที่เปิดด้านข้างโล่งทั้ง 3 ด้านเหมือนอย่างโบราณ ในขณะที่ทางภาคใต้ใช้ฉากกั้นด้านหนึ่งไว้เพื่อเป็นที่แต่งตัวของโนรา โดยเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยของโนราหีด บุญหนูกลับซึ่งเป็นศิษย์ของโนราพุ่มเทวา จากนั้นคณะโนราอื่น ๆ จึงเอาอย่างและกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติใหม่ของโนราในภาคใต้ (พิทยา บุขรรัตน์, 2553: 96)

การเลือกวันเข้าโรง ทางภาคใต้จะกำหนดให้เข้าโรงเฉพาะวันพุธเท่านั้นโดยยึดถือตามตำนานโนรา แต่ที่ปลายระไมสามารถเข้าโรงวันใดก็ได้ ยกเว้นวันปากเดือนและวันไม่ตีซึ่งต้องดูตำราประกอบ ทั้งนี้เนื่องจากที่นี่จะจัดโรงครูเฉพาะเดือน 6-7 หากเข้าโรงได้เฉพาะวันพุธ จะจัดได้เพียง 7-8 โรงต่อปีเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านเองและหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนในภาคใต้นั้นมีคณะโนรามากกว่า และเล่นโนราโรงครูตั้งแต่เดือนอ้ายถึงเดือน 9 แต่ส่วนใหญ่จะงดจัดในเดือน 5 เพราะเชื่อว่าเป็น “เดือนร้อนเดือนเดือด” ไม่เป็นมงคล (อุดม หนูทอง, 2536: 66) นอกจากนี้ หากมีผู้มาติดต่อซ้ำซ้อนกันมากบางคณะยังใช้วิธีเข้าโรงวันพุธไว้ก่อนแล้วค่อยมาประกอบ

พิธีกรรมวันหลัง (สัมภษณ์, สมพงษ์ ชนะบาล, 2555) ถือเป็นทางเลือกปรับตัวให้สัมพันธ์กับบริบทและความต้องการของชาวบ้านที่แตกต่างกันออกไป

การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่ปลายระไมมีแบบ 1 วัน 1 คืน และ 3 วัน 3 คืน เช่นเดียวกับภาคใต้ โดยภาคใต้เรียกการเข้าโรงแบบ 1 วันนี้ว่าโรงครูเล็กหรือโรงค้ำครู ซึ่งจะทำเมื่อเจ้าภาพอาจจะยังไม่พร้อมทางเศรษฐกิจที่จะประกอบโรงครูใหญ่แบบ 3 วัน 3 คืนได้ ส่วนที่ปลายระไมนั้น การประกอบพิธีโนราโรงครูแบบ 1 วันหรือ 3 วัน ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าภาพบ่นไว้อย่างไร ทั้งนี้วัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมนั้นเหลือเพียงการแก้บนและเพื่อตัดจุกโนราใหม่เท่านั้น ส่วนการจัดโนราโรงครูเพื่อไหว้ครูของผู้ที่อยู่ในสายตระกูลโนราอย่างที่เคยมีมาแต่เดิมเช่นในสมัยโนราเจียมนั้นไม่มีแล้ว อาจเป็นเพราะว่า สมัยหลังมานี้การจัดโนราเพื่อแก้บนในหมู่บ้านเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ชาวสยามที่ปลายระไมแทบทุกคนมีเชื้อสายโนราไมทางใดก็ทางหนึ่ง เจ้าภาพก็ล้วนแต่เป็นญาติพี่น้องกัน ในแต่ละปีจึงมีโอกาสได้ไหว้ครูหมอที่ตนนับถือปีละหลาย ๆ ครั้ง จึงไม่จำเป็นที่จะต้องจัดพิธีโนราโรงครูเพื่อไหว้ครูแยกออกมาอีก

ในการประกอบพิธีโนราโรงครูแบบ 3 วัน 3 คืน ที่บ้านปลายระไมและที่ภาคใต้แม้จะมีพิธีกรรมหลัก ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การภาคโรงไหว้ครู การเล่นบทสิบสอง การเข้าทรงครูหมอ การส่งโรงตัดเหมรย แต่ก็ยังมีขั้นตอนการประกอบพิธีที่แตกต่างกันในแต่ละวัน นั่นคือ ที่ปลายระไมจะภาคโรงไหว้ครูในคืน แรก และ 2 วันต่อมา ซึ่งนับเป็นวันที่ 1 คืนที่ 2 วันที่ 2 และคืนที่ 3 จะเป็น การเข้าทรง และวันที่ 3 คือวันสุดท้าย จะมีการเชิญครูหมอมารับ เครื่องเช่นในช่วงเช้า ส่วนช่วงบ่ายโนราจะว่าบทคุณครู ครูสอน สอนรำ แสงทอง ฝนตกข้างเหนือ พลายงาม รำคล้องหงส์ เล่นบทสิบสอง จากนั้นจึงทำพิธีส่งโรงและตัดเหมรย รวมเวลาที่เล่นนับเป็น 3 วัน 3 คืน ส่วนของภาคใต้ ในวันแรกจะเข้าโรงในวันพุธ ทำพิธีภาค ภาคครู เช่นเดียวกัน และบางคณะมีการทำพิธีตั้งเมืองด้วย ส่วนในวันที่ 2 คือวันพฤหัสบดีซึ่งถือว่าเป็นวันครู โนราใหญ่จะรำไหว้ครูในบทครูสอน สอนรำ ฝนตกข้างเหนือ พลายงาม รวมทั้งว่าบทกำพรัดอื่น ๆ แล้วแต่คณะใดจะเล่นบทใดบ้าง และจะเล่นบทสิบสองในวันนี้ ส่วนวันสุดท้ายเป็นการตัดเหมรยแก้บนจะมีการรำคล้องหงส์ แวงเข้ ส่งครูและตัดเหมรย ดังกล่าวมานี้จะเห็นว่าที่ปลายระไมตัดการแหงเข้ ออก เนื่องจากเชื่อว่าการแหงเข้ นั้นเป็นพิธีสำคัญ มีรายละเอียดในการประกอบพิธีมาก อีกทั้งคนแหงต้องมีคาถาอาคมที่แข็งแกร่งมีฉะนั้นอาจเกิดอันตรายได้ นอกจากนี้ชาวบ้านเล่าว่าครั้งหนึ่งเคยตั้งโรงโนราใกล้แหล่งน้ำ เมื่อถึงช่วงแหงเข้ก็มีระเข้จริงออกมา

ทำให้เป็นที่หวาดกลัวของชาวบ้าน โนราที่ปลายระไมจึงไม่มีการแหงเข้ามาเป็นเวลานานแล้ว (สัมภาษณ์, ฉิม ขุนแก้ว, 2555) นอกจากนี้การรำคล้องหงส์ที่ปลายระไม จะมีโนราออกมารำเพียง 3 คน มีโนราที่จะประกอบพิธีตัดเหมยรสวมชุดโนราเพียงคนเดียว ส่วนอีก 2 คนจะสวมหรือไม่สวมก็ได้ การรำนั้นจะเน้นการเดินรำเป็นวง ส่วนรำคล้องหงส์ของโนราในภาคใต้เป็นการจับเอาเรื่องพระสุธรมโนห์รา ตอนพรานบุญจับนางมโนห์รามาลเล่น โดยโนราใหญ่เล่นเป็นนางมโนห์รา มีโนราอีก 6 คนเล่นเป็นนางกินรี ทุกคนแต่งกายด้วยชุดมโนห์ราสวยงาม และพรานบุญสวมหน้าพรานสีแดง

ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมโนราที่ปลายระไมและที่ภาคใต้อีกประการหนึ่งคือ ที่ปลายระไมมีทั้งโนราผู้ชายและโนราผู้หญิงซึ่ง สามารถเป็นนายโรงและประกอบพิธีกรรมตัดเหมยรสวมได้เหมือนกัน ในขณะที่ภาคใต้จะไม่นิยมให้โนราผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและบางท้องถิ่นก็ให้ผู้หญิงเป็นเพียงโนราสวยงามเท่านั้น เพราะถือว่าโนราที่สามารถประกอบพิธีกรรมได้นั้นหลังจากทำพิธีครอบเทริดเป็นโนราที่สมบูรณ์แล้วจะต้องผ่านการบวชเป็นพระก่อน ซึ่งผู้หญิงไม่สามารถบวชพระได้ แต่ที่ปลายระไมแก้ปัญหาโดยให้โนราหญิงบวชชีแทน

ผู้ที่เข้าพิธีตัดจุกครอบเทริดเป็นโนรานั้น ที่สำคัญคือต้องบริสุทธิ์หรือไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศตรงข้ามก่อนจะเข้าพิธี มิเช่นนั้นจะกลายเป็นโนราปาราชิก ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้ ธรรมเนียมข้อนี้ โนราที่ปลายระไมยังยึดถืออย่างเคร่งครัด ในขณะที่โนราในภาคใต้บางคณะย่อหย่อนให้ โดยให้ผู้ที่จะเข้าพิธีตัดจุกนั้นไปบวชก่อน เนื่องจากเชื่อว่าเมื่อบวชจะทำให้กลายเป็นคนใหม่ หรือเป็นการเกิดใหม่ จากนั้นก็ค่อยเข้าพิธีครอบเทริดโนราใหญ่ (สัมภาษณ์, สมพงษ์ ชนะบาล, 2555)

คณะโนราที่ปลายระไมประกอบด้วยโนราที่ผ่านการตัดจุกครอบเทริดแล้วอยู่รวมกันในคณะหลายคนเพื่อช่วยกันประกอบพิธีกรรม และในขั้นตอนที่สำคัญที่สุดคือการตัดเหมยรสนั้นจะให้โนราที่อายุน้อยที่สุดเป็นผู้ประกอบพิธีส่วนโนราที่มีอาวุโสสูงกว่าเป็นพี่เลี้ยง โดยถือว่าเมื่อโนราผ่านพิธีการตัดจุกครอบเทริดแล้วสามารถทำพิธีตัดเหมยรสวมได้เหมือนกัน ซึ่งความคิดนี้จะแตกต่างจากโนราโรงครูในภาคใต้ ซึ่งในภาคใต้นโนราใหญ่หรือนายโรงจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น และไม่ใช่นายโรงของทุกคณะจะสามารถประกอบพิธีโนราโรงครูได้ เจ้าภาพที่รับโนรามาลเล่นโรงครูจะพิจารณาเลือกโนราใหญ่ที่มีประสบการณ์ มีวิชาอาคม มีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือมาประกอบพิธี เพราะถ้าได้โนราใหญ่ที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมก็เกรงว่าจะตัดเหมยรสวมไม่ขาด การที่คณะโนราที่ปลายระไมให้โนรา

รุ่นเล็กที่สุดเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมก็เพื่อฝึกฝนคนรุ่นใหม่ให้สามารถสืบทอดประเพณีพิธีกรรมได้ต่อไปในอนาคต

ที่บ้านปลายระไม โนราที่ตัดจุกแล้วจะไม่แยกไปตั้งคณะใหม่เหมือนกับโนราส่วนใหญ่ในภาคใต้ แต่จะอยู่รวมกับคณะเดิมของครุตนเพื่อช่วยกันประกอบพิธีโนราโรงครู ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากทรัพยากรบุคคลมีจำกัด นั่นคือ เมื่อตั้งคณะใหม่ก็ต้องมีบุคลากรฝ่ายอื่น ๆ ด้วย เช่น นักดนตรี ซึ่งคณะหนึ่งต้องใช้นักดนตรีนับสิบคนหมุนเวียนกันเล่น แต่เหตุผลสำคัญที่สุดน่าจะเกิดจากคณะโนราโรงครูที่บ้านปลายระไมนั้นไม่ได้เล่นเป็นอาชีพ แต่รวมตัวกันขึ้นในช่วงเดือน 6-7 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเล่นโรงครูเท่านั้น ในยามปกติบางคนก็ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ปลูกยาง หรือรับจ้างทั่วไปอยู่ในหมู่บ้าน เด็กรุ่นใหม่ ๆ บางคนก็เข้าไปทำงานในเมืองใหญ่เช่นที่กัวลาลัมเปอร์หรือป็นัง การเล่นโนราโรงครูจึงเป็นการเล่นเพื่อ “ช่วย ๆ กัน” ในหมู่ญาติพี่น้องซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ทั้งในหมู่บ้านเอง และในหมู่ชาวยุโรปในเมืองอื่น ๆ ของประเทศมาเลเซีย เมื่อถึง “ฤดูโนรา” ทุกคนก็จะกลับมาทำหน้าที่ของตนเองทั้งโนรา นักดนตรี เจ้าภาพ และผู้ชม

ด้านความเชื่อเรื่องครุหมอโนรา

การนับถือครุหมอของชาวยุโรปที่ปลายระไมและชาวใต้ในประเทศไทยก็มีความแตกต่างกัน ครุหมอโนราในภาคใต้มักเรียกรวม ๆ ว่า “ครุหมอตายาย” หรือบางครั้งเรียกว่า “ตายายโนรา” หรือ “ตายาย” ซึ่งชาวใต้ที่มีเชื้อสายโนรานั้นถือว่าเป็นบรรพบุรุษของตน ส่วนครุหมอโนราที่บ้านปลายระไม อาจแบ่งได้เป็นครุหมอของโนราและครุหมอของชาวบ้าน ครุหมอของโนราได้แก่ ครุหมอในตำนานโนรา เช่น แม่ศรีมาลา เทพสังฆรณ์ ครุพราน พระยามือเหล็ก พระยามือไฟ และครุหมอที่เคยสอนโนรามาก่อน ซึ่งครุหมอประเภทหลังนี้อาจจะมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดด้วยหรือไม่ก็ได้ อีกประเภทหนึ่งคือครุหมอของชาวบ้าน ซึ่งเจ้าภาพได้บ่นไว้และให้โนราเชิญมารับเครื่องเซ่นในโรงโนรา ครุหมอประเภทนี้มีหลากหลาย ทั้งที่เป็นครุตันโนรา เคยเป็นครุโนรา และยังมีกรนับถือครุหมอที่ไม่ได้เป็นโนรามาก่อน แต่เป็นอดีตผู้นำชุมชน เป็นอดีตเจ้าของพื้นที่ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่น รวมทั้งยังมีครุหมอที่เป็นสัตว์ เช่น งู เสือ และมีครุหมอที่เป็นยักษ์อีกด้วย นอกจากนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าครุหมอส่วนหนึ่งเดินทางมาจากประเทศไทย เนื่องจากลูกหลานที่ประเทศไทยทอดทิ้งไม่ดูแลจึงเดินทางมาอยู่กับลูกหลานที่นี้แทน ทำให้ครุหมอที่บ้านปลายระไมมีเป็นจำนวนมาก

ในการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูที่บ้านปลายระไม พิธีการเข้าทรงครูหมอจึงเป็นช่วงที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมากที่สุด โดยมีการเข้าทรงทุกช่วงพิธีทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ละคืนจะมีร่างทรงครูหมोजำนวนมาก ครูหมอที่ลงทรงมีทั้งครูหมอที่เจ้าภาพนับถือตลอดจนครูหมอของเขยสะใภ้ ซึ่งเจ้าภาพจะต้องเชิญร่างทรงของครูหมอเหล่านั้นมาให้ครบทุกองค์ ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับโนราโรงครูในภาคใต้จะเห็นว่าครูหมอตายายที่มาลงทรงนั้นมีเพียงครูหมอของเจ้าภาพเท่านั้น อนุญาตให้ครูหมอตายายอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในสายตระกูลเข้ามายังโรงโนรา จากการลงภาคสนามสังเกตการประกอบพิธีโนราโรงครูที่จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยพบว่าพื้นฐานครอบครัวของเจ้าภาพก็มีส่วนสัมพันธ์กับการเข้าทรงครูหมอ โนราโรงครูที่บ้านของเจ้าภาพซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดาจะมีการทรงครูหมอตายายหลายองค์และมีการเข้าทรงที่โลดโผนรุนแรง เช่น ครูหมอปีนเสาโรงและไต่คานโรงโนราไปยังพาไล เป็นต้น ในขณะที่โนราโรงครูของครอบครัวที่สมาชิกส่วนใหญ่ในสายตระกูลรับราชการตำแหน่งสูง ไม่มีการเข้าทรงครูหมอตายายในโรงโนราเลยตลอดพิธี 3 วัน

ด้านการสืบทอดโนรา

การสืบทอดโนราที่บ้านปลายระไมนับแต่อดีตก็มีข้อจำกัดเนื่องจากเกิดความวุ่นวายของบ้านเมืองตั้งแต่ไทรบุรีกลายเป็นเมืองในปกครองของอังกฤษ และต่อมาเกิดเหตุการณ์คอมมิวนิสต์มลายา ทำให้ชาวบ้านต้องโยกย้ายที่อยู่หลายครั้ง การฝึกฝนโนราและการประกอบพิธีโนราโรงครูจึงต้องสะดุดไป แต่เมื่อเหตุการณ์กลับมาสงบเรียบร้อย ชาวบ้านก็พยายามรวมตัวกันฝึกหัดโนราเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมโนรานี้ต่อไป อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาผ่านไป กลอนโนราที่ท่องจำสืบทอดกันมาหลายบทก็เลือนหาย เช่น บทร้องประกอบทำรำ เหลือเพียงบทสิบสองและบทกำพริตเก่าอีก 3 บท คือฝนตกข้างเหนือ พलयงาม และแสงทอง เท่านั้น บทที่เคยใช้เล่นแสดงเพื่อความบันเทิงก็หายไป เหลือเพียงบทของครูอื่นที่บันทึกไว้ เนื่องจากไม่มีการเล่นอีก เพราะระยะหลังมีเพียงการเล่นโนราเพื่อประกอบพิธีกรรมเท่านั้น อย่างไรก็ตามที่เหลืออยู่นี้บางบทก็สมบูรณ์กว่าบทที่ใช้กันในภาคใต้ เช่น บทส่งโรง ซึ่งมีการร้องส่งนางโอกระแซงและร้องส่งเทวดารักษาโรงโดยพิสดาร และเพื่อมิให้ตัวบทสูญหายไปมากกว่านี้ โนราที่ปลายระไมรุ่นหลัง จึงรักษาตัวบทไว้ด้วยการจดบันทึกลงในสมุด และนำมาเปิดทบทวนเมื่อประกอบพิธีกรรม

ด้านการสืบทอดศิลปะการรำโนรา พบว่าการรำของโนราที่บ้านปลายระไมหากเทียบกับทำรำโนราในภาคใต้ อาจจะยังรำไม่งามไม่ประณีตเท่าของภาคใต้ เนื่องจากโนราฝึกหัดต่อ ๆ กันมา

เอง จากครูผู้ศิษย์ ศิษย์รับได้เท่าใดก็เท่านั้น อีกทั้งยังมีครูโนราให้ฝากตัวเป็นศิษย์น้อย และเนื่องจากการรำโนราจะทำเฉพาะกิจคือรำในการประกอบพิธีโนราโรงครูช่วงเดือน 6-7 เท่านั้นทำให้การรำขาดความต่อเนื่อง ในขณะที่การรำโนราที่เมืองไทยนั้น ในสมัยอดีตผู้หัดรำโนราสามารถไปฝึกหัดจากครูโนราที่ตนชอบได้หลายคนและอาจมาประดิษฐ์เป็นทางรำโนราของตนเอง ดังเช่นโนราที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่ก็ล้วนแต่ฝึกหัดมาจากครูโนราหลายสาย นอกจากนี้ ในสมัยต่อมาในประเทศไทยเริ่มมีการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ศิลปะการรำโนราเข้ามาสู่สถาบันการศึกษา มีการเรียนการสอนโนราทั้งในวิทยาลัยนาฏศิลป์ของภาคใต้ ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราชและวิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง และในระดับมหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ ทำให้เกิดการเรียนการสอนที่เป็นระบบ และผลิตโนรารุ่นใหม่ที่สามารถการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านนาฏศิลป์โนรา อีกทั้งหน่วยงานราชการและสื่อมวลชนในประเทศไทยยังนำโนราเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของตนในฐานะศิลปะประจำท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการแสดงโนราในพิธีเปิดงานต่าง ๆ การออกแบบท่าออกกำลังกายที่เรียกว่าโนราบิก มีการจัดงานประจำปีที่เกี่ยวข้องกับโนราของจังหวัด เช่น งานโนราโรงครูท่าแค จังหวัดพัทลุง งานมหรรมโนราภาคใต้ของจังหวัดพัทลุง และงานมหรรมโนราภาคใต้ของจังหวัดสงขลา เป็นต้น ดังนั้นการสืบทอดวัฒนธรรมโนราในภาคใต้จึงมีพลวัตสูงกว่าโนราที่บ้านปลายระไมเป็นอย่างมาก ในขณะที่โนราปลายระไมยังคงสืบทอดแบบชาวบ้านและคงแบบแผนดั้งเดิมของโนราในอดีตเอาไว้

อย่างไรก็ดี เมื่อไม่นานมานี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาได้จัดโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย อบรมมโนราห์เชิงปฏิบัติ (ระหว่างวันที่ 3-7 มิถุนายน 2559) ที่วัดวิสุทธิประดิษฐาราม บ้านปลายระไม โดยมีอาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลามาอบรมการรำโนราให้แก่เยาวชนชาวสยามซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐเคดาห์ ปะลิส และปีนัง ในการจัดโครงการนี้ นายสุชาติ ชุนสุวรรณ ชาวสยามที่บ้านปลายระไมและยังเป็นนักศึกษาวิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการประสานงานโครงการระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ชาวสยามในรัฐเคดาห์ ปะลิส ปีนัง รวมทั้งส่วนราชการของประเทศมาเลเซีย ในการอบรมครั้งนี้ มีเยาวชนมาเข้าร่วมอบรมจำนวนมาก รวมทั้งมีการมอบประกาศนียบัตรเชิดชูเกียรติให้แก่โนราที่บ้านปลายระไมอีกด้วย จึงไม่แน่ว่าต่อไปวัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไมอาจเกิดพลวัตในการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น

7.2.2 คุณูปการของงานวิจัย “วัฒนธรรมโนราที่บ้านปลายระไม” ที่มีต่อคติชนวิทยาและ การศึกษาเกี่ยวกับโนราในประเทศไทย

1) ความสำคัญต่อการศึกษาคติชนวิทยาและไทย-ไทศึกษา

- ขยายพื้นที่ในการศึกษาคติชนของชาติพันธุ์ไทย-ไท

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ไทย-ไทที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทยส่วนใหญ่เน้นพื้นที่ อยู่เหนือประเทศไทยขึ้นไป เช่น จ้วง ไทลื้อ ไทเขิน ในประเทศจีน ไทใหญ่ ไทพ่าเก ในประเทศพม่า ไทดำ ไทขาว ไทแดง ในเวียดนาม ไทอาหม ไทคำตี้ในอินเดีย เป็นต้น ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ ชาวไทย-ไทที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทยในประเทศมาเลเซียหรือที่เรียกว่าชาวสยามยังมีไม่มากนัก

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชาวสยามในไทรบุรีหรือรัฐเคดาห์ที่ผ่านมามากเป็นงานวิจัย ทางด้านภาษา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา เช่น ภาษาที่ใช้ในปัจจุบันในรัฐกลันตัน ไทรบุรี และปะ ลิส ของฉันทัส ทองช่วย (2526) ศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทในรัฐตอน เหนือของมาเลเซีย และ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทในรัฐเคดาห์ ปะลิส และเประ ของคำนวน นวลสนอง (2546, 2549) การบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐพหุสังคม : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์สยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ของอนุสรณ์ เมฆบุตร (2549) ตัวตน ทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ของนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต (2554) ส่วนที่ศึกษาทางคติชนวิทยานั้นมีน้อย ได้แก่ เรื่อง การศึกษานิทานชาวบ้านของคนไทย พุทธบ้านปลายระไม รัฐไทรบุรี ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ของธีรพงศ์ เพชรรัตน์ (2537) นอกเหนือจากนี้ส่วนใหญ่จะศึกษาในพื้นที่รัฐกลันตัน เช่น ศึกษาประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาว มาเลเซียเชื้อสายไทย ในอำเภอตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ของสุธานี เพ็ชรทอง (2547) เป็นต้น

งานวิจัยชิ้นนี้จึงเพิ่มที่การศึกษาทางคติชนวิทยาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ไท ที่เรียก ตนเองว่าชาวสยาม ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย โดยงานวิจัยนี้แสดงให้เห็น การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราซึ่งประกอบไปด้วยวรรณกรรม พิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดจนผู้สืบทอด ของชาวสยามในท่ามกลางบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยในการสืบทอดและ บทบาทหน้าที่ของวัฒนธรรมโนราในบริบทต่างแดน

- บริบททางสังคมกับการสร้างอัตลักษณ์

ชุมชนชาวยุโรปบ้านปลายระไม อำเภอดำรงวิทยารัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย จัดว่าเป็นชนกลุ่มน้อย (minorities) ในประเทศมาเลเซีย โดยทั่วไปสาเหตุของการเกิดชนกลุ่มน้อยนั้นมีหลายลักษณะ ได้แก่ การแบ่งแยกโดยวัฒนธรรม การแบ่งแยกจากลักษณะทางกายภาพ การผนวกดินแดน การย้ายถิ่นฐาน และการตกเป็นประเทศอาณานิคม (อมรา พงศาพิชญ์, 2531: 93-97) ในกรณีของชาวยุโรปในประเทศมาเลเซียนั้นมาจากการผนวกดินแดน คือ “การขยายอาณาเขตการปกครองของประเทศใดๆ ที่เป็นผลมาจากการทำสนธิสัญญาหรือการทำสงครามกับประเทศอื่นๆ” (อมรา พงศาพิชญ์, 2531: 95) ชนกลุ่มน้อยนั้นมักจะไม่ได้รับความเท่าเทียมกันในด้านโอกาส ความเป็นอยู่ ระเบียบปฏิบัติทางสังคมเมื่อเทียบกับชนกลุ่มใหญ่ รวมทั้งยังเสียเปรียบในด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองและการถูกรวบงำจากชนกลุ่มใหญ่ในสังคมเดียวกัน

อย่างไรก็ดี แม้จะเป็นชนกลุ่มน้อยแต่ในขณะเดียวกันชาวยุโรปที่ปลายระไมยังมีฐานะเป็นชนดั้งเดิมของประเทศ ทำให้ชาวยุโรปที่นี่มีสถานภาพบางประการเหนือกว่าชาวจีน และชาวอินเดีย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศรองลงมาจากชาวมลายู โดยเฉพาะสิทธิเรื่องการถือครองที่ดินในรัฐที่ตนอาศัยอยู่ แต่ในด้านการเมือง ชาวยุโรปแทบไม่มีบทบาทด้านการเมืองเท่าใดนัก เนื่องจากเป็นชนกลุ่มน้อย ไม่มีพรรคการเมืองเป็นของตนเอง ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์หลัก คือมลายู จีน และอินเดีย ที่มีพรรคการเมืองเป็นของตนเองคอยทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ส่วนในด้านการศึกษานั้น มาเลเซียมีนโยบายโรงเรียนแห่งชาติหรือโรงเรียนรัฐขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ชาวมลายูทุกเชื้อชาติได้เข้าเรียนแบบให้เปล่าโดยใช้หลักสูตรของรัฐบาลกลาง ด้วยระบบดังกล่าวทำให้ชาวยุโรปทุกคนเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนแห่งชาติที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาทางการ และชาวยุโรปเองยังเห็นความสำคัญของการเรียนภาษาไทยซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของกลุ่ม จึงร่วมกันสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้นที่วัดปลายระไม คือโรงเรียนสอนภาษาไทยวัดวิสุทธิประดิษฐ์ธรรมาราม สอนนักเรียนตั้งแต่อนุบาล 1 จนถึง ป. 4 จากนั้นจึงเลื่อนขึ้นเป็นระดับประถมศึกษา

ในสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซีย รัฐบาลมีนโยบายประนีประนอมทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาซึ่งความเป็นเอกภาพทางเชื้อชาติ การประนีประนอมสามารถพบเห็นได้จากหลายด้าน เช่น การมีภาษามลายูเป็นภาษาราชการและภาษาประจำชาติ ภาษาอื่น ๆ ก็ได้รับการยอมรับด้วย เช่น

การให้มีการเรียนการสอนภาษาจีน ภาษาทมิฬเป็นภาษาเลือกในโรงเรียน การมีวัฒนธรรมมาอยู่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ขณะเดียวกันประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ยังคงสามารถปฏิบัติได้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ นอกจากนี้ค่านิยมและการเข้าร่วมงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ด้วยกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการสนับสนุนความเข้าใจและทำให้เกิดความใกล้ชิดกลมเกลียวกัน

จากภูมิหลังที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าชาวสยามที่ปลายระไมเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีสถานภาพค่อนข้างดีกว่าชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ โดยเฉพาะในประเทศไทย ทั้งนี้มาจากนโยบายของรัฐบาลมาเลเซียดังที่กล่าวมาข้างต้นและบุคลิกภาพของชาวสยามเองที่เป็นคนรักสงบ รักการประนีประนอมมากกว่าความขัดแย้ง ดังนั้นชุมชนชาวสยามที่นี้จึงสามารถดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซียได้อย่างสะดวกสบายใจ

ในการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวสยามที่ปลายระไม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโนราจึงเน้นการสร้างอัตลักษณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และสร้างความทรงจำร่วมให้กับคนในกลุ่มของตนเองมากกว่าเพื่อที่ใช้เพื่อปะทะสังสรรค์กับคนภายนอก บริบททางสังคมที่เข้ามาเกี่ยวข้องนี้จึงน่าสนใจ และทำให้เกิดข้อค้นพบว่า การสร้างอัตลักษณ์นั้นไม่จำเป็นต้องมาจากการปะทะซึ่งหน้ากับคนภายนอกเสมอไป หากแต่เจ้าของวัฒนธรรมอาจใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มตัวเองเพื่อให้มีรากที่มั่นคงสำหรับการยืนหยัดท่ามกลางกระแสพหุวัฒนธรรมในภายหลัง

2) ความสำคัญต่อการศึกษาโนราในประเทศไทย

ในวงวิชาการการศึกษาโนราในประเทศไทย มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับโนราไว้แทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นงานที่ให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโนรา เช่น โнора ของ อุดม หนูทอง (2536) โнора ของ สาโรช นาคะวิโรจน์ (ม.ป.ป.) งานที่ศึกษาประวัติความเป็นมาของโนรา เช่น **ตำนานมโนรา : ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา** ของพิทยา บุขรรัตน์ (2539) งานที่ศึกษาพัฒนาการของโนรา เช่น “การแสดงโนราจากอดีตถึงปัจจุบัน” ของ ประหยัด เกษม (2523) **นาฏกรรมแห่งลุ่มทะเลสาบสงขลา : การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของหนังตะลุงและโนรา** ของ พิทยา บุขรรัตน์ (2553) **พัฒนาการของโนราภายใต้นโยบายทางวัฒนธรรมของรัฐไทย พ.ศ. 2485 – 2530** ของรัฐกานต์ ณ พัทลุง (2554) งานที่ศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับโนรา เช่น “โนราลงครู” ของ สว่าง สุวรรณโร (2523) โнораโรงครู

ของสารณี มุสิกอุปถัมภ์ (2527) โนราโรงครุตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ของพิทยา บุขรรัตน์ (2535) ศึกษาพิธีครอบเทริดโนรา ของโอภาส อีสโม และในระยะหลัง เริ่มมีการนำทฤษฎีทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา มาใช้ในการศึกษาโนราในหลาย ๆ ด้าน เช่น วิทยานิพนธ์ของเธียรชัย อิศรเดช (2542) เรื่อง **นัยทางสังคมของพิธีโนราโรงครุ : กรณีศึกษาบ้านบ่อแดง** ใช้แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functionalism) และใช้ “แนววิเคราะห์ด้านภาวะแวดล้อม” (context approach) ของ Richard Dorson มาเป็นแนวทางในการศึกษา วิทยานิพนธ์เรื่อง **โนรา : สัญลักษณ์ พิธีกรรม ตัวตนคนใต้รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ยุคโลกาภิวัตน์** ของนภสมน นิจนิรันดร์ (2540) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพิธีกรรม สัญลักษณ์ อัตลักษณ์ และแนวคิดโลกาภิวัตน์ เป็นแนวทางในการศึกษา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การศึกษาเกี่ยวกับโนรานอกประเทศไทยยังมีไม่มากนัก ที่พบมักเป็นงานของนักวิชาการต่างประเทศเช่น รายงานเรื่อง “Nora Chatri in Kedah : A Preliminary Report” ของ Ghulam – Sarwar Yousof (1982) กล่าวถึงโนราชาตรีในรัฐเคดาห์ในภาพรวม บทความวิจัยเรื่อง “Manora Performance : A Research in Bukit Yong Village, Pasir Puteh, Kelantan, Malaysia” ของ Baharin Ilias, Mohamad Nazri Ahmad และ Hanani Ahmad Zubir ศึกษาการแสดงมโนห์ราในรัฐกลันตัน ส่วน บทความเรื่อง “The Thai Menora in Malaysia : Adapting to Penang Chinese Community” ของ Tan Sooi-Beng กล่าวถึงการแสดงโนราในงานสมโภช Datuk Musang ซึ่งเป็น “เจ้า” ของคนจีนในป็นัง

งานวิจัยนี้จึงถือเป็นการเปิดพรมแดนความรู้เกี่ยวกับโนรานอกประเทศไทย โดยแสดงให้เห็นการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราในชุมชนชาวสยามที่บ้านปลายระไม ซึ่งมีการสืบทอดพิธีกรรมโนราโรงครุและความเชื่อเรื่องครุหมอโนราจากบรรพบุรุษมาอย่างต่อเนื่อง การประกอบพิธีกรรมโนราโรงครุที่นี้ยังคงสืบทอดและถือธรรมเนียมปฏิบัติไม่แตกต่างจากอดีต ดังจะเห็นได้จากการสร้างโรงโนราแบบโบราณ คือไม่ยกพื้น ไม่มีการใช้ฉากกันเพื่อเป็นที่แต่งตัวโนรา โดยโนราจะแต่งตัวกันในโรงให้ผู้ชมสามารถมองเห็นได้เหมือนในอดีต ตัวบทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมก็ยังใช้ตัวบทแบบเดิม เนื่องจากมีการบันทึกตัวบทที่ใช้ในพิธีกรรมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยโนราแต่ละคนจะบันทึกตัวบทที่เล่าเรียนมาจากครูเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตัวและนำมาใช้ฝึกซ้อม หรืออ่านเมื่อ

ประกอบพิธีกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับตัวบทในภาคใต้จึงพบว่าตัวบทที่ปลายระไม้มักมีรายละเอียดมากกว่า ยกเว้นบางตอนที่โนราในภาคใต้นำไปขยายความเพิ่มภายหลัง

บทก่ำพลัดของเก่าที่พบที่บ้านปลายระไม้มได้แก่ บทแสงทอง ฝนตกข้างเหนือและพลายงาม ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ามีเนื้อหาค่อนข้างเก่า ได้รับอิทธิพลจากภายนอกน้อย โดยเนื้อหาสะท้อนธรรมชาติและวิถีชีวิตที่อยู่รอบตัวของผู้แต่ง ตลอดจนแสดงสัจธรรมของชีวิตโดยเปรียบเปรยกับธรรมชาติ นอกจากนี้ ตัวบททั้ง 3 ยังใช้บทหลักที่นำมาขับในการประกอบพิธีโนราโรงครูเหมือนกันทั้งที่ปลายระไม้มและในภาคใต้ ในขณะที่ สิบสองบทหรือบทสิบสอง ซึ่งเป็นการนำวรรณกรรม 12 เรื่องมาร้อยเรียงต่อกันนั้นน่าจะเข้ามาทีหลัง สันนิษฐานว่า น่าจะเกิดขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 5 จาก การแพร่กระจายของวรรณกรรมวัดเกาะไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ดังปรากฏว่า มีการเล่นเรื่อง*ลักษณะวงศ์โคบุตร* ของสุนทรภู่ เรื่องส่วนคณะใดจะหยิบยกเรื่องใดมาขับนั้นก็ขึ้นอยู่กับนายโรงและความพึงพอใจของผู้ชม แต่ที่นิยมกันคือ 2 เรื่องแรกจะเป็นเรื่อง*พระสุธน-มโนห์รา* และ*พระรถ-เมรี* ส่วนเรื่องสุดท้ายเป็นเรื่อง*ไกรทอง* การเปรียบเทียบตัวบทของภาคใต้กับตัวบทที่ปลายระไม้มจึงช่วยให้แลเห็นการดำรงอยู่และพลวัตของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราได้

ในขณะที่โนราทางฝั่งประเทศไทยเน้นการรำที่สวยงาม การขับบทที่ไพเราะ คมคาย แต่โนราที่ปลายระไม้มเน้นการประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะช่วงเข้าทรงครูหมอซึ่งมีชาวบ้านเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก และมีการเชิญครูหมอลงทรงถึงวันละ 2 ครั้ง เพื่อมาแสดงความเคารพต่อครูหมอที่ตนนับถือและเพื่อขอพรจากครูหมอ สิ่งนี้อาจช่วยยืนยันได้ว่า ดังเดิมนั้นโนราเริ่มมาจากพิธีกรรมก่อนดังที่ชวน เพชรแก้ว แสดงความเห็นไว้ว่า

การแสดงโนราแต่เดิมนั้นเชื่อกันว่าน่าจะเป็นการแสดงประกอบพิธีกรรม บางอย่างบางประการเท่านั้น แต่ต่อมาได้คลี่คลายเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ จนกระทั่งเป็นการแสดงที่มุ่งในด้านความบันเทิง และระยะแรก ๆ ของการแสดงเพื่อความบันเทิงคงจะใช้แสดงเนื่องในโอกาสงานฉลองในพิธีสมโภชที่สำคัญ ๆ เท่านั้น (ชวน เพชรแก้ว, 2523: 54)

ในด้านพลวัตของโนราที่บ้านปลายระไม้ม พบว่า โนราที่บ้านปลายระไม้มมีพลวัตน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ค่อนข้างปิด ผู้ชมเป็นชาวสยามด้วยกัน มีการ สืบทอดกันเองแบบชาวบ้านโดยมีปัจจัยภายนอกมาเกี่ยวข้องไม่มากนัก ต่างจากโนราในประเทศไทยที่มี

การปรับเปลี่ยนไปเป็นโนราเพื่อความบันเทิง จนในยุคหนึ่งเกิดความกังวลว่าโนราแบบเก่าจะสูญหายไป กระทั่งหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษายื่นมือเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดความรู้โนรา จัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์โนราไว้

ส่วนโนราในพื้นที่อื่น ๆ ของมาเลเซีย เช่น ในกัลตัน ปีนัง มักเป็นการเล่นในพื้นที่เปิด มีผู้ชมทั้งที่เป็นชาวมาเลย์และชาวจีน ทำให้เกิดพลวัตในการเปลี่ยนแปลงสูงกว่า ที่เห็นเด่นชัดคือมีการใช้ภาษามาเลย์ ภาษาจีนในการขับบท และทักทายผู้ชม ในปีนัง โนราถูกนำไปใช้เป็นมหรสพเพื่อเฉลิมฉลองประจำปีในศาลเจ้าของชาวจีน จึงเน้นการแสดงที่เล่นเป็นเรื่องมากกว่าพิธีกรรม รวมทั้งมีการปรับโรงโนราเป็นโรงยกสูงลักษณะเดียวกับโรงลิเกหรือโรงมหรสพอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ชมเห็นได้ชัด ในขณะที่ที่บ้านปลายระไมมีเพียงโนราในพิธีกรรมคือโนราโรงครู รับใช้ชาวบ้านในการแก้บน ผู้ชมมีเพียงชาวสยามในหมู่บ้านและญาติมิตรที่เป็นชาวสยามด้วยกัน จึงยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในการประกอบพิธีกรรม มีธรรมเนียมปฏิบัติแบบดั้งเดิมตามที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ทวดลวดลา

ดังนั้นวัฒนธรรมโนราที่ปลายระไมจึงอาจเป็นภาพฉายของโนราในอดีตที่ยังมีชีวิตและลมหายใจ การศึกษาวัฒนธรรมโนราของที่นี่จึงทำให้เกิดความเข้าใจการดำรงอยู่ตลอดจนการสืบทอดวัฒนธรรมโนราในอดีตที่สืบเนื่องมาถึงปัจจุบันได้

7.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นที่น่าจะมีการวิจัยต่อไปดังนี้

- 1) ศึกษาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศมาเลเซียซึ่งมีบริบทแตกต่างไปจากรัฐเคดาห์ เช่น ในรัฐปะลิส กัลตัน เประ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปได้ว่าจะมีการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมโนราที่แตกต่างออกไป
- 2) เนื่องจากผู้วิจัยไม่ชำนาญในด้านดนตรีและนาฏศิลป์ งานวิจัยนี้จึงไม่เน้นการศึกษาด้านดนตรีและท่ารำ ผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้จึงสามารถนำไปต่อยอดศึกษาได้ต่อไปในอนาคต โดยอาจศึกษาทั้งการดำรงอยู่ การปรับเปลี่ยน และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับโนราในภาคใต้

รายการอ้างอิง

- Baharin Ilias Mohamad Nazri Ahmad and Hanani Ahmad Zubir. (2012). "Menora Performance : A Research in Bukit Yong Village, Pasir Puteh, Kelantan, Malaysia". **International Proceedings of Economics Development & Research**, 51, 5.
- Barth, F. (1960). **Introduction in Ethnic groups and boundaries :The social organization of culture difference**. Boston Brown and Company.
- Johnson, I. C. (2005). "Paradise at Your Door Step : International Border Fluidity and Cultural Construction amongst Kelantan's Thai Community." In P. o. S. University (Ed.), **Dinamic Diversity in Southern Thailand**. Pattani.
- Malaysian people in year 2010. Retrieved from http://www.malaxi.com/population_size_age_structure2001_2010.html
- MASYARAKAT SIAM : KEWUJUDAN DI UTARA SEMENANJUNG MALAYSIA** (สยามสมาคม : การแสดงตนในคาบสมุทรมมาเลเซียเหนือ) (2553).
- Tan Sooi-Beng. (1988). "The Thai Menora in Malaysia : Adapting to the Penang Chinese Community,". *Asian Folklore Studies*, 47, 16.
- Titiakarwatt. (2556). Retrieved from http://titiakarwatt.pjl.com.my/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1. Retrieved 12 กุมภาพันธ์ 2556
- http://titiakarwatt.pjl.com.my/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1
- Yousof, G.-S. (1982). "Nora Chatri in Kedah : A Preliminary Report,". *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 55, 9.
- กรมศิลปากร. (2545). "พงศาวดารเมืองพัทลุง." **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก**. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กล้า ขุนแก้ว. (2556, 3 มิถุนายน 2556) /Interviewer: ปรียาร์ตัน เขาวลิตประพันธ์.
- กลีน คงเหมือนเพชร. (2547). **อัตลักษณ์และพลวัตวรรณกรรมหนังสือประเภทห้วงและฤกษ์ยาม วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมปริทัศน์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). **สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา : ภาพรวมจากงานวิจัย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- การัน ขุนแก้ว. (2555, 8 มิถุนายน 2555) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- คำ ไชยมณี. (2554, 14 มกราคม 2554) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- คำนวน นวลสนอง. (2546). **ศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย**. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- คำนวน นวลสนอง. (2549). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทในรัฐเกดะห์ ปะลิส และเประ**. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจียม ละอองมณี. (2556, 17 พฤษภาคม 2556) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- ฉัตรชัย สุกระกาญจน์. (2523). "พิธีกรรมที่นำศึกษาในโนราโรงครู," **พุ่มเทวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา. (2541). **วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ฉันทัส ทองช่วย. (2526). **ภาษาไทยที่ใช้ในปัจจุบันในรัฐกลันตัน ไทรบุรีและปะลิส**. (อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉิว แซ่ลิ้ม. (2556, 3 มิถุนายน 2556) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- ฉิม ขุนแก้ว. (2555, 1 ตุลาคม 2555) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- ชวน เพชรแก้ว. (2523). "ขนบนิยมในการแสดงโนราในอดีต," **พุ่มเทวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ชุม (ไม่มีนามสกุล). (2556, 17 พฤษภาคม 2556) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- ดิ่ง (ไม่มีนามสกุล). (2554, 14 มกราคม 2554) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- ทอง แสงรัตน์. (2556, 3 มิถุนายน 2556) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- ธำรงค์ดี อายุวัฒนนะ. (2514). **ไทยในมาเลเซีย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ธีรพงศ์ เพชรรัตน์. (2537). **การศึกษานิทานชาวบ้านของคนไทยพุทธบ้านปลายละไม รัฐไทรบุรีประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย**. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- ธีรวัฒน์ ช่างसान. (2538). **พรานโนรา**. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เธียรชัย อิศรเดช. (2542). **นัยทางสังคมของพิธีโนราโรงครู : กรณีศึกษาบ้านบ่อแดง.** (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เธียรชัย อิศรเดช. (2548). "ศักราชภาพโนราในการพัฒนาท้องถิ่น". In กาญจนา แก้วเทพ (Ed.), **สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นภสมน นิจนรินทร์. (2540). **โนรา : สัญลักษณ์ พิธีกรรม ตัวตนคนได้รอบลุ่มทะเลสาบสงขลาในยุคโลกาภิวัตน์.** (สังคมวิทยามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น่วม ราชฤทธิ์เจริญ. (2554, 16 มกราคม 2554) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- นิง สุวรรณมณี. (2556, 3 มิถุนายน 2556) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. (2554). **ตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย.** (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- แนบ เพชรสุวรรณ. (2553, 20 ตุลาคม 2553) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- แนบ ราชฤทธิ์เจริญ. (2554, 14 มกราคม 2554) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- บาร์บารา วัตสัน อันดาชา และลีโอนาร์ต วาย. อันดาชา. (2551). **ประวัติศาสตร์มาเลเซีย.** (พรรณฉัตรพลรักษ์, Trans. พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: มุลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ประหยัด เกษม. (2523). "การแสดงโนราจากอดีตถึงปัจจุบัน" **พุ่มทewa ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ปรานี วงษ์เทศ. (2543). **สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- ปานจิตต์ แก้วสว่าง. (2541). **ตัวตนในเรื่องเล่า : แม่เฒ่าคนทรงในพิธีโนราโรงครู.** (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผิยน ละอองมณี. (2557, 4 พฤษภาคม 2557) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2506). **พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู.** กรุงเทพฯ: ศุภสภา.
- พระสุนิด คัมภีร์ปัญญา. (2554, 13 มกราคม 2554) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- พริ้ม ละอองมณี. (2555, 8 มิถุนายน 2555) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- พิคาวิ เพชรสุวรรณ. (2553, 13 มิถุนายน 2553) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- พิทยา บุขรรัตน์. (2537). **โนราโรงครูวัดท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พิทยา บุขรรัตน์. (2553). **นาฏกรรมแห่งลุ่มทะเลสาบสงขลา : การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของหัวตะลุงและโนรา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- พิทยา บุขรรัตน์. (2535). **โนราโรงครุตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง.**
(ศิลปศาสตร์ มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- พิทยา บุขรรัตน์. (2539). **ตำนานโนรา : ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา.** สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2519). **โนรา.** สงขลา: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2542). "ครุหมอโนรา" **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่มที่ 2, (Vol. 2).**
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. (Ed.) (2551) **พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พุทธศักราช 2550.**
กรุงเทพฯ: มาย มีเดีย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร และภิญโญ จิตต์ธรรม. (2523). "ความเป็นมาของโนรา," **พุ่มทewa ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- รัฐกานต์ ณ พัทลุง. (2554). **พัฒนาการของโนราภายใต้นโยบายทางวัฒนธรรมของรัฐไทย พ.ศ. 2485-2530.** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลา สุวรรณมณี. (2556, 1 มิถุนายน 2556) /Interviewer: ปรียาร์ตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- วิเชียร ณ นคร. (2523). "ตำนานและความเป็นมาของมโนห์ราหรือโนรา," **พุ่มทewa ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วิน บุญทัน. (2556, 1 มิถุนายน 2556) /Interviewer: ปรียาร์ตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- วิมล คำศรี. (2523). "องค์ประกอบของโนรารุ่นเก่า." **พุ่มทewa ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- ศรีนวล ไชยมณี. (2554, 26 พฤษภาคม 2554) /Interviewer: ปรียาร์ตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2552). **ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน.**
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ ชนะบาล. (2555, 2 พฤษภาคม 2555) /Interviewer: ปรียาร์ตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- สมหมาย ชินนาค. (2547). "มูน" ไม่ใช่ "มูล" : วาทกรรมต่อต้านรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูล. **วาทกรรมอัตลักษณ์.** กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

- สว่าง สุวรรณโร. (2523). "โนราลงครุ," **พุ่มเทวา ที่ระลึกงานเชิดชูเกียรติศิลปินภาคใต้ : ขุนอุปถัมภ์นรากร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สารภี มุสิกอุปถัมภ์. (2527). **โนราลงครุ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สาโรช นาคะวิโรจน์. (ม.ป.ป.). **โนรา**. สงขลา: ภาควิชาภาษาไทย คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา.
- สาว ขุนแก้ว. (2556, 3 มิถุนายน 2556) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- สุดสาคร ละอองมณี. (2557, 3 พฤษภาคม 2557) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- สุทิน อุไรรัตน์. (2556, 26 พฤษภาคม 2556) /Interviewer: ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์.
- สุธานี เพ็ชรทอง. (2547). **ศึกษาประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยในอำเภอ ตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย**. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2542). "โนรา," **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุพัฒน์ นาคเสน. (2539). **โนรา : รำเทียนพราย-เหยียบลูกมะนาว**. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภา ชายเกตุ. (2542). **ความเชื่อเกี่ยวกับการแสดงโนรา**. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อนุสรณ์ เมฆบุตร. (2549). **การบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐพหุสังคม : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์สยามในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2551). **มานุษยวิทยาศาสนา : แนวคิดพื้นฐานและข้อถกเถียงทางทฤษฎี**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2531). "แนวคิดและทฤษฎีเรื่องชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย,". In กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (Ed.), **รอยร้าวในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรวรรณ สันโลหะ. (2542). **โนราผู้หญิง**. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). **เจ้าที่และผีปู่ย่า : พลวัตของความรู้ชาวบ้าน อำนาจ และตัวตนของคนท้องถิ่น**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุดม หนูทอง. (2542). **โนรา : ตำนาน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ (Vol. 7)**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- อุดม หนูทอง. (2536). **โนรา**. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.

อุดม หนูทอง. (2542). **ขุนพรานพระยาพราน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้** (Vol. 2). กรุงเทพฯ:
มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

โอภาส อีสโม. (2544). **ศึกษาพิธีครอบเทริดโนรา**. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปริยารัตน์ เขาวลิตประพันธ์ เกิดเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2521 ที่ตำบล
ควนมะพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา
ภาษาไทย (เกียรตินิยมอันดับ 2) จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา
2543 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย (วรรณคดีไทย) จาก
สถาบันเดียวกันในปีการศึกษา 2547 จากนั้นได้เข้าทำงานในตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชา
ภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัด
สงขลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสาขาวิชาภาษาไทย) ปีการศึกษา
2553 ได้ศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (คติชนวิทยา)
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะศึกษาได้รับทุนการศึกษา
ระดับปริญญาเอกในประเทศภายใต้โครงการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรสำหรับ
สถาบันอุดมศึกษาในเขตพัฒนาเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2553 ของสำนักงาน
คณะกรรมการการอุดมศึกษา ระยะเวลา 4 ปี ในปีการศึกษา 2556 ได้รับ “ทุนอุดหนุน
วิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับทุน ENITAS SCHOLARSHIPS
2014 ของสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย